DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Türk Halk Hikâyeleri Dizisi : 7

MEDDAH BEHÇET MAHİR'İN BÜTÜN HİKÂYELERİ

I

Hazırlayanlar

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN

Yurdanur SAKAOĞLU - Yrd. Doç. Dr. Esma ŞİMŞEK

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

MEDDAH BEHÇET MAHİR'İN BÜTÜN HİKÂYELERİ I

Hazırlayanlar
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN
Yurdanur SAKAOĞLU - Yrd. Doç. Dr. Esma ŞİMŞEK

MEDDAH BEHÇET MAHİR'İN BÜTÜN HİKÂYELERİ
I

Hazırlayanlar
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN
Yurdanur SAKAOĞLU - Yrd. Doç. Dr. Esma ŞİMŞEK

ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ YAYINLARI

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Atatürk Kültür Merkezi Yayını : 126
Türk Halk Hikâyeleri Dizisi : 7

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
Doç. Dr. Ali Berat ALPTEKİN
Yurdanur SAKAOĞLU - Yrd. Doç. Dr. Esma ŞİMŞEK

Meddah Behçet Mahir'in Bütün Hikâyeleri I

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 1997
ISBN : 975 - 16 - 0919 - 4 (Tk. No)
ISBN : 975 - 16 - 0920 - 8 (1. Cilt)
İLESAM : 97 - 06 - Y. 0143 - 120
Birinci Baskı : Ankara 1997

Editör :
Ogün Atilla BUDAK
(AKM Uzmanı)

Baskı
Türk Tarih Kurumu Basımevi (0 312) 310 23 68 (11 Hat)

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, 133
06570 Maltepe - ANKARA
Tel : (0 312) 231 23 48 - 232 22 57
Belgegeçer : (0 312) 232 95 27

Ücretsiz PDF Kitap : (0312) 232 95 27 Pratisyen.org

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ V

GİRİŞ 1

I. Hayatı 1

A. Doğum Tarihi 1
B. Ailesi ve Kardeşleri 2
C. Evliliği ve Çocuğu 2
Ç. Mahir Soyadını Alması 3
D. Tahsili 3
E. Askerliği 4
F. Gezdiği Yerler 4
G. İşi 5
Ğ. Ölümü 5

II. Behçet Mahir'in Hikâyeciliği 5

A. Behçet Mahir'in Ustası Kimdir? 5
B. Behçet Mahir Çırak Yetiştirmiş midir? 5
C. Behçet Mahir Kimlere Hikâye Anlatmıştır? 6
Ç. Behçet Mahir'in Hikâyelerinin Yapısı 6
D. Behçet Mahir'in Hikâyelerinde Kahramanlar 10
E. Behçet Mahir Bir Destancı mıdır? 13
F. Behçet Mahir'in Hikâye Anlatma Tekniği 13
G. Behçet Mahir'in Hikâyelerinde Metinler İç İçe Girebilir mi? 14
H. Behçet Mahir'in Hikâyelerinin Sayısı 16

III. Behçet Mahir Bâde İçmiş midir? 18

IV Behçet Mahir'in Şairliği 21

V Behçet Mahir'in Hikâyeleri Hangi Eserlerde Bulunmaktadır? 24

A. Behçet Mahir Hakkında Yazılan Makale ve Tebliğler 26
B. Şairliği ile İlgili Makaleler 27
C. Ansiklopedi Maddeleri 28

NOTLAR

VI. Hikâyelerin Özetleri 28

Kirmanşah 28
Migumi Han 31

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şah İsmail 32
Yaralı Mahmut 35
Davutoğlu Süleyman 38
Hüthüt Kuşu 40
Zaloğlu Rüstem 41

METİNLER 43

Kirmanşah 43
Migumi Han 147
Şah İsmail 164
Yaralı Mahmut 220
Davutoğlu Süleyman 315
Hüthüt Kuşu 353
Zaloğlu Rüstem 366

SÖZLÜK 409

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Behçet Mahir'in bilim dünyası ile tanışması, rahmetli hocamız Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın, onu Atatürk Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi'ne "yardımcı hizmetler sınıfı"na kadrolu olarak almasıyla başlar. O yıllarda belki biz onu ad olarak biliyor, fakat simaen tanımıyorduk. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde 1967 yılında asistan (araştırma görevlisi) olarak göreve başlamamız, bu tanışmanın yüz yüze olmasını sağlamıştı. Pek çok halk edebiyatı hocası, onu tanımış, ondan hikâyeler derlemiştir; bazıları bunları doktora veya doçentlik tezlerinde değerlendirmişlerdir. Bazılarının da onu makale ve tebliğ konusu olarak incelediğini görüyoruz.

Bir çok meslektaşımızın sözlü arşivinde onun hikâyelerinin olduğunu biliyoruz. Fakat onların yazıya geçirilmesi, daha sonra da daktilosunun yapılması gerçekten zor olan bir işti. Kanaatimizce bu işin bir kaç yılda yapılması pek mümkün değildir. Çünkü elimizde onunla ilgili yüz kadar altmışlık kaset, otuz kadar çeşitli çapta yuvarlak band bulunmaktadır. Biz bu hikâyeleri derlerken Behçet Mahir'in, "Hocam, benden bunları alın, fakat siz de kendi odanızda saklamayın; bu hikâyeleri yayınlayın, beni ölümsüzleştirin" şeklindeki isteğini bir ölçüde yerine getirmiş oluyoruz.

Gerek halk hikâyeciliği geleneğinin son meddahı olması, gerekse onunla geçen uzun yıllar ve yukarıdaki sözleri bu eserimizin ortaya çıkmasının başlıca sebebidir.

Elimizdeki malzemeye göre onun anlattığı hikâyelerin dört, beş cilt kadar olacağını tahmin etmekteyiz. Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal ile Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı arşivinde de onun bazı hikâyelerinin olduğunu biliyoruz. Biz, onun hikâyeleri i yayına hazırlarken daha önce hiç bir yerde yayımlanmamış olanlara öncelik tanımayı uygun bulduk. Köroğlu, Emrah, Tahir ile Zühre, Âşık Garip, Hatem-i Tay gibi hikâyeler üzerinde daha önce çalışıldığı için bunların tekrar yayımlanmasını sonraya bıraktık. Fakat ileriki yıllarda bu metinleri de yayımlama düşüncesinde olduğumuzu burada belirtmek isteriz. Böylece değişik kaynaklarda ve değişik zamanlarda yayımlanan hikâyelerdeki değişiklikleri göstermek istiyoruz. Ayrıca meddahımızın hikâyeye eklediği veya çıkardığı hususları da okuyucuya mukayeseli bir şekilde vermek uygun olacaktır kanaatindeyiz.

İlk olarak onun otuz kadar hikâye, masal, efsane ve âşık karşılaşması ile kendi şiirlerini yayımlayacağız. Bunların ilk bölümünü, kahramanlık ve

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sevgi konusunu işleyen ve değişik yönleriyle birbirine benzeyen hikâyeler teşkil edecektir.

Çalışma Önsöz'ün dışında, Giriş, Metinler ve Sözlük'ten ibarettir.

Giriş kısmında Behçet Mahir çok yönlü olarak ele alınmıştır. Onun, doğumundan ölümüne kadar olan bir çok yönü burada verilmeye çalışılmıştır. Behçet Mahir'in hikâyeciliği, hikâyelerinin yapısı, hikâye anlatma tekniği, hikâyelerinin coğrafyası, hikâyelerindeki kahramanların bazı özellikleri ile şairliği burada derli toplu olarak sunulmuştur. Hikâyelerinin tasnifi ve hakkında yapılan yayımların listesi ile bu kısım tamamlanmaktadır.

Okuyucumuza kolaylık olması ve başlangıçta bir fikir sahibi olabilmesi için metinlerin özetleri de burada verilmiştir. Belki birkaç yıl sonra tamamlanacak olan son cildimizde, bu özetlerden hareketle Behçet Mahir'in hikâyelerinin motif yapısını da çıkarmak istediğimizi burada belirtmek isteriz.

Metinler kısmında yedi hikâye verilmiştir. Bunların seçiminde birbirleriyle olan çeşitli benzerlikleri esas alınmıştır. *Kirmanşah*, *Migumi Han*, *Şah İsmail*, *Yaralı Mahmut* kahramanlık ve sevgi konularının beraber işlendiği hikâyelerdir. *Davutoğlu Süleyman*, *Hüthüt Kuşu*, *Zaloğlu Rüstem* ise belirli noktalardan sonra, aynı özelliklere ve konuya sahip olan metinlerdir. Hele hele Davutoğlu Süleyman hikâyesi ile Hüthüt Kuşu birbirine çok benzemektedir. Meddahımız, bu hikâyeleri değişik zamanlarda anlattığı için bu benzerliği farkedememiştir. Hikâyeler okunduğunda bu benzerlik kolayca görülebilir. Yine metinler incelendiğinde görüleceği gibi, Behçet Mahir hikâyelerini anlatırken bir kelimenin değişik şekillerini kullanmaktadır. Bazen "galdı" dedikten birkaç dakika sonra "kaldı" demektedir. "Doktor", "tebib", "hekim" kelimeleri aynı sayfada, bir arada yer almaktadır. O, anlaşılmasında güçlük çekeceğimiz kelimeleri de yerinde açıklamaktadır. "Garlangıç uşaklari, yani gizil ordi takımı" derken bilinmeyen kelimenin izahını yapmıştır.

Metinler yazıya geçirilirken, Behçet Mahir'in ağız özelliklerine bağlı kalınmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, kelimelerin farklı şekilde yazıya geçirilmesi bir kusur olmayıp meddahımızın bir özelliğidir. Değişik yıllarda derlenen bu hikâyelerde onun kelimeleri kullanırken nasıl değiştirdiğini göstermesi bakımından önemlidir. Nitekim ekteki metinler içerisinde *Kirmanşah* hikâyesinde "Ehmed Han" derken, *Yaralı Mahmut*'da bu ad "Ahmed" şekline dönüşmüştür.

Behçet Mahir'in kendisinin eklediği bölümler köşeli parantez içine alınmış olup, dizgide italik olarak gösterilecektir. Böylece onun yaptığı ekleri okuyucu kolaylıkla görmüş olacaktır.

Sözlük'te, hikâyelerde geçen bazı kelimelere yer verilmiştir. Buraya okuyucunun anlamada zorluk çekeceği kelimeler alınmış olup okunduğu zaman anlaşılabilecek olan kelimeler buraya alınmamıştır.

Üdretsiz PDF kitap arşivi http://rapidshare.com

Metinlerin bantlardan yazıya geçirilmesi ve bunların daktilo edilmesi; bir başka ifadeyle sözün yazıya dönüşmesinde öğrencilerim Doç. Dr. Ali Berat Alptekin ve Yrd. Doç. Dr. Esma Şimşek'in emekleri çoktur. Kendilerine teşekkür ederim. Geçtiğimiz yıllarda kaybettiğimiz Behçet Mahir'i rahmet ve saygıyla anarken, eserin bir an önce hazırlanabilmesi için bizleri daima teşvik eden Atatürk Kültür Merkezi yetkililerine, bilhassa Dr. Müjgân Cunbur hanımefendiye teşekkürlerimiz tabîdir.

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

G İ R İ Ş

Türk halk hikâyeciliği içinde, Azerbaycan ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde hikâye anlatma geleneğinin önemli bir yeri vardır. Bu gelenek, 17. yüzyıldan itibaren bir çok usta hikâyeciyi yetiştirmiştir. Bu ustalar bazen sadece hikâye anlatırken, bazen de birkaç sözlü geleneği beraberce yürütmüşlerdir. Bunlar arasında âşıklık ile meddahlık geleneği o kadar birbirine yakın olmuştur ki, bazen bir anlatıcının hem hikâyeci, hem de âşık olduğunu görebilmekteyiz; bazen da hikâyeci âşıklar kendi hayatlarını konu alan hikâyeler tasnif etmişlerdir. Azerbaycanlı âşıklardan Molla Cuma, Gökçeli Âşık Elesker gibi ustaların hayatı etrafında daha onlar hayatta iken hikâyeler tasnif edilmiştir. Doğu Anadolu âşıklarından olan Ercişli Emrah'ın hayatı etrafında böyle bir hikâye teşekkül ederken, ondan 200 yıl sonra, Kars ilimizin Çıldır ilçesinde yaşayan Şenlik, değişik konularda hikâyeler tasnif etmiştir. Bunların dışında Erzurumlu Sümmânî ve Posoflu Müdâmî'nin hayatı etrafında hikâyelerin tasnif edildiğini biliyoruz. Bu grupların dışında kalan bir kısım hikâyecilerimiz daha vardır ki, bunlar sadece meddahlık mesleğini icra etmiştir. Bunlar da âşıklık geleneğinde olduğu gibi "usta–çırak" ilişkisine bağlı kalmışlardır. Hiç şüphesiz bu ilişki (usta-çırak ilişkisi) yıllarca sürmekte ve çıraklık yapan kişi bir çok hikâyeyi ustasından öğrenmektedir.

İşte burada tanıtmaya çalıştığımız hikâyecimiz, "usta-çırak" ilişkisine bağlı kalan ve 21. yüzyıla girmeye hazırlandığımız şu yıllarda kaybettiğimiz *Behçet Mahir*'dir. Onun hayatını, çok yönlü olarak ele alarak değerlendirmeye çalışacağız.

I. HAYATI

A. DOĞUM TARİHİ

Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal[1], Prof. Dr. Muhan Bali[2], Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu[3], Prof. Dr. Fikret Türkmen[4], Prof. Dr. Saim Sakaoğ-

[1] Ahmet Edip Uysal, "Türk Halk Hikâyeciliğinin Son Ustalarından Erzurumlu Behçet Mahir ve İç Dünyası", *Erdem*, 1 (2), Mayıs 1985, s. 529–530.

[2] Muhan Bali, *Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi Varyantların Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi*, Ankara 1973, s. 9; "Behçet Mahir", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Ocak 1977, s. 376.

(Madde, Muhan Bali tarafından yazılmıştır.)

[3] Bilge Seyidoğlu, "Bir Halk Hikâyecisi Behçet Mahir", *Adımlar* (Erzurum), 1 (1), Şubat 1970, s. 3; *Erzurum Efsaneleri*, Ankara 1985, s. 204; "Hatem-i Tey Hikâyesi", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, III, 1988, s. 131.

[4] Fikret Türkmen, *Âşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma*, Ankara 1974, s. 205; *Tahir ile Zühre*, Ankara 1983, s. 249.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lu[5], Doç. Dr. Ali Berat Alptekin[6], ve Xénia Célnarová[7] gibi bilim adamları Behçet Mahir'in hayatından dolaylı olarak veya doğrudan bahsetmişlerdir. Bu araştırıcılardan bir kısmı, birkaç cümle ile meseleye yaklaşırlarken, bazıları da (Uysal, Sakaoğlu, Alptekin) daha etraflıca bilgiler vermişlerdir.

Behçet Mahir'in doğum tarihini Bali, 1910, 1915, 1335/1919; Célnarová, 1910; Uysal 1909 olarak kabul ederken, Sakaoğlu, Türkmen, Seyidoğlu, Marul ve Alptekin 1335/1919 olarak vermişlerdir.

Onun doğduğu yer hakkındaki bilgiyi ise; "Behçet Mahir 1335/1919 yılında Erzurum'un Yoncalığı Ülya (Yukarı Yoncalık) mahallesinin Keleşağa sokağında 21 numaralı evde doğmuştur"[8] ifadeleriyle Sakaoğlu'nun bir makalesinde bulmaktayız. Doğum günü hakkında herhangi bir bilgimiz yoktur. Yine kendisinden öğrendiğimize göre nüfusa yazılış tarihi doğumundan çok sonra yapılmış olup, muhtemelen 1345'tir. Kendisiyle bulunduğumuz birçok sohbetinde ise "Annemden öğrendiğime göre doğum mevsimim yaz olup, muhtemelen Temmuz ayında dünyaya gelmişim", demekte idi.

B. AİLESİ VE KARDEŞLERİ

Annesi, Perizat ve Arif'in kızı Güneş Hanım'dır. Babası ise Esme ve Abdurrahman oğlu, Hamdi Efendi'dir. Annesi ev hanımıdır; babası ise marangozdur.

Behçet Mahir, üç kardeşin en küçüğüdür. En büyükleri olan Esme Hanım'ın ölüm tarihi 1970'tir. Ağabeyi Neşet'in de doğum tarihi bilinmemekte olup 1979 yılında vefat etmiştir. Mahir, ablası Esme'nin 55 yaşında öldüğünü, Neşet'in ise 1925 doğumlu olduğunu, sık sık Sakaoğlu ve Alptekin'e anlattığını da burada zikretmek isteriz.

C. EVLİLİĞİ VE ÇOCUĞU

Behçet Mahir, 1943 yılında Erzurum'un Çat ilçesinin Oyuklu köyünde Munife Taş ile evlenmiştir. Munife Taş 1329 doğumlu olup, Binnaz ve Rüs-

[5] Saim Sakaoğlu, "Meddah Behçet Mahir", *Millî Kültür*, 2 (1), Haziran 1980, s. 49–57. (Ayrıca Sakaoğlu'nun hemen hemen bütün makalelerinde Behçet Mahir hakkında bilgi verilmiştir. Bunların listesi "Behçet Mahir Hakkında Yazılan Makale ve Tebliğler" de verildiği için burada tekrarlamak istemiyoruz).

[6] Ali Berat Alptekin, *Kirmanşah Hikâyesi Üzerinde Bir Çalışma*, Erzurum 1980, 12. (Yayımlanmamış doktora ön çalışması): "Meddah Behçet Mahir'in Hikâyelerinde Atasözleri", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 27 Aralık 1983, 180.

[7] Xénia Célnarová, "Ethnographic Publications of the Atatürk University rum", *Asian and African Studies*, XV, 1979, s. 177–184.

[8] Sakaoğlu, 1980, s. 50.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tem'in kızıdır. Behçet Mahir'in 50 yıla yaklaşan bu evliliğinden hiç çocuğu olmamıştır. Ancak bir yakının kızı olan Emine (doğ. 1.1.1960) onun nüfusuna kayıtlıdır. Emine halen Atatürk Üniversitesi santralında memure olarak çalışmaktadır.

Ç. MAHİR SOYADINI ALMASI

Bir çok insanın adını, soyadını alışıyla ilgili değişik efsaneler, hikâyeler anlatılır. Hikâye anlatıcısı Behçet Mahir de adının konuluşunu Sakaoğlu'na şöyle anlatmıştır. "Behçet'in doğduğunu, babasının büyüğü olan amcası Şevket'e, "bir erkek yeğenin oldu" diyerek duyurdukları zaman Nevzad'ın da adı konulmuş olur : "Ben Şevket, o da Behçet olsun." [9]

"Mahir" soyadı nüfusta "Marik" şeklindedir. Kendi ifadesine göre bu yanlışlığın sebebi nüfustaki memurların yanlış işitmesi veya okumasından kaynaklanmaktadır. Bu soyadı alış sebebini 7 Ocak 1980 tarihindeki bir kayıtta şöyle anlatmaktadır :

"Mahir soyadını âlem-i manada, 13 yaşında üç dervüşün sözünden aldım. Senin adın Behçet Mahir, Mahir koyduk dediler. Bunun için, işte, o günden bu güne ana adım Behçet, mahlasım Mahir konulmuştur." [10]

Görüldüğü gibi onun soyadını alması bir ölçüde hikâyeciliğine bağlanmakta ve âdeta efsane, masal, hikâye kahramanı dervişlerin onun hayatının ilk yıllarında büyük rol oynadığını göstermektedir. Bunu da normal karşılıyoruz. Zaten, Behçet Mahir'e başka birinin bir soyadı vermesini düşünmemiz de mümkün değildir.

D. TAHSİLİ

Behçet Mahir'in tahsili ile ilgili olarak değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bali [11], Refik Marul [12], Uysal [13], Türkmen [14], Seyidoğlu [15], Alptekin [16] ve Célnarová [17] "okuryazarlığı" yok derken o, Saim Sakaoğlu'na yaptığı bir açıklamada şöyle demektedir :

"Ben doğmadan evvel annemin gannında ağlamışam. Ağladığım üçün 'vay gavır oğlu vay' diye babam... Annem gülerah 'Ne annadın oğul oldu-

[9] *a.g.e.*
[10] *a.g.e.*
[11] Bali, 1973, 9 ve *Halk Edebiyatında Nesir*, Erzurum 1982, s. 29.
[12] Refik Marul, *Erzurum Halk Hikâyeleri Üzerinde Araştırmalar*, Erzurum 1978, (sayfa numarası yok, yayımlanmamış lisans tezi.)
[13] Uysal, s. 531.
[14] Türkmen, 1974, s. 205; 1983, s. 205-249.
[15] Seyidoğlu, 1970, s. 3; 1985, s, 204; 1988, s. 13.
[16] Alptekin, 1980, s. 12; 1983, s. 180.
[17] Célnarová, s. 386.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ğuni?' dedi. 'Sesinden, diyor tanıdım, sesinden annadım, oğuldur.' Bir de babam diyir 'ya benim başımı yer, ya senin başını yer'. Bu endişeden Erzurum müftüsüne dayanir. Müftü diyir ki : "Şeyikler (Şeyhler) Medresesi'nde bir Arslan Hoca (var); gidin ona danışın." Aslan Hoca'ya geliyor babam, ona danişir. Aslan Hoca diyir ki : "Eğer oğul olursa, Allah bana ömür verirse, oni ben okidim. O, oğlan olursa çok hizanni (akıllı), çok zekâlı (olacak). Müjde olsun", diyir babama. Gur'an bakıp fetva veriyor. Aslan Hoca : 'Ömür olursa oni ben okidim' diyir. Babam da 'Pekiy' dir. Nâyet, 8 yaşında babam beni Aslan Hoca'nın Şeyikler Medresesi'ne götürdü. Lâkin 9 ay okumadan seferberlik garişdi. Ben 9 yaşında ikan seferberlik ilan oldi. Bunun üçün medreselerde artık, hocalar da aylaca galdi. Okuduğum birgaç nukteler (noktalar) de geldi gitti... Bunun üçün okuryazarlığım yok." [18]

Görüldüğü gibi az da olsa eğitim görmüştür. Fakat araya çeşitli olayların girmesi üzerine eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır.

E. ASKERLİĞİ

Hikâyecimiz, 20 yaşlarında vatanî vazifesi için Erzincan'a gider. Bir müddet sonra gözlerindeki rahatsızlık sebebiyle erken terhis edilir ve memleketine döner.

F. GEZDİĞİ YERLER

O, başta Erzurum ilimiz ve ilçeleri olmak üzere birçok yeri gezip dolaşmıştır. Dolaştığı yerlerden Adana'ya gidişine arka arkaya yedi defa gördüğü bir rüya sebep olmuştur.

1977 yılında Ankara'ya, T.C. Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı (şimdi Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı)'nın arşivine, bildiği hikâyeleri anlatmak için gitmiştir.

Haziran 1981 tarihinde, yine T.C. Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı'nın düzenlediği II. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi'ne katılmış ve yurt dışından gelen misafirlere hikâyelerinden örnekler sunmuştur.

8–9 Haziran tarihinde ise T.C. Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı ile Bolu Valiliğinin müştereken düzenledikleri "Köroğlu Semineri"ne katılmış ve "Köroğlu'nun Zuhuru" kolunu dinleyicilere anlatmıştır.

Bildiğimiz kadarıyla, bunların dışında Kars, Karaköse, Aşkale, Hasankale, Sarıkamış gibi yerlere gitmiştir.

[18] Sakaoğlu, Üçüncü PDF

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

G. İŞİ

Onun asıl mesleği meddahlıktır. Fakat teknolojinin ilerlemesi, haberleşme araçlarının yayılması ve gelişmesiyle birlikte o, bu işte aradığını bulamamıştır. Bu sebepten o, hikâyeciliğinin yanında başka işlerle de uğraşmıştır. Biz onu bazan elindeki beş on çift çorabı satan seyyar satıcı, bazen bir işçi, bazen de başka işlerle uğraşan birisi olarak görüyoruz.

Behçet Mahir'i keşfeden Prof. Dr. Mehmet Kaplan onun hem hikâyelerini derlemek, hem de geçimini sağlamak için başlangıçta Atatürk Üniversitesi'nce yürütülen Güzelova kazısına gündelikli işçi olarak aldırmıştır. 1.10.1964 tarihinde ise onu kadrolu işçi statüsünde Fen-Edebiyat Fakültesi'nde yardımcı hizmetli olarak görmekteyiz. O, bu görevde 16 yıl kadar çalışmış ve Nisan 1980 tarihinde emekliye ayrılmıştır. Mahir, bu süre içinde gündüzleri Fakültedeki görevinde çalışmış, akşamları ise kahvehanelerde hikâye anlatmıştır.

Ğ. ÖLÜMÜ

Ömrünü halk hikâyesi anlatarak geçiren ve her fırsatta; "Efendi, benim kıymetimi iyi bilin. Ben ölmeden, anlattığım hikâyeleri yazıya geçirin", diyen Behçet Mahir, 22 Haziran 1988 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi, Erzurum Asrî Mezarlığına defnedilmiştir.

II. BEHÇET MAHİR'İN HİKÂYECİLİĞİ

Hikâyecilik geleneği içerisinde, Erzurum ilimizin önemli bir yeri vardır. Birçok Erzurumlu, akşamları hoşça vakit geçirmek için kahvehanelere gidip, bir taraftan sıcak çayını yudumlarken, diğer taraftan da hikâye, masal, efsane dinlemiştir. Behçet Mahir de doğduğu ve ömrünün hemen hemen tamamını geçirdiği Erzurum ilimizdeki bu geleneğe katılmıştır. O, başlangıçta sadece bir hikâye dinleyicisidir. Fakat ilerleyen yıllar onu önce çırak, daha sonra da ünlü bir meddah yapacaktır.

A. BEHÇET MAHİR'İN USTASI KİMDİR?

Mahir'in ustası Gez Mahalleli Hafız Mugdet (Muktat)'tır. Onun yanında tam yedi yıl çıraklık yapan Mahir, anlattığı hikâyelerin hepsini ondan öğrenmiştir. O, ustası ile daima öğünmüş, ondan hep övgüyle bahsetmiştir.

1866 doğumlu olan Hafız Mugdat'ın ölüm tarihi ise bilinmemektedir.

B. BEHÇET MAHİR ÇIRAK YETİŞTİRMİŞ MİDİR?

Behçet Mahir, hiç çırak yetiştirmemiştir. Zaman zaman Âşık Yaşar Reyhânî'nin ustası olduğunu söylemişse de bu hususta bir açıklık yoktur. Çünkü Reyhânî âşıktır. Mahir'in ise âşıklık yönü fazla güçlü olmayıp meddahlığıyla şöhret kazanmıştır. Onun çırak yetiştirmesine normal karşılı-

Üretasyon DDK Onaylıdır. https://erzurumtesisi.com

yoruz. Çünkü Behçet Mahir'in usta olduğu yıllarda gelenek yavaş yavaş tesirini kaybetmekte idi. Hikâye anlatmanın yerini sinema ve televizyon filimlerinin aldığı bir dönemde gençler her halde meddahlığa merak etmeyeceklerdi. Bu ve buna benzer bir çok sebepten dolayı o, çırak yetiştirememiştir.

C. BEHÇET MAHİR KİMLERE HİKÂYE ANLATMIŞTIR?

Behçet Mahir yerli ve yabancı bir çok kişiye hikâye anlatmıştır. Bunlar arasında Réne Giraud (Fransız), Natalie K. Moyle (A.B.D.), Mehmet Kaplan, Mehmet Akalın, Muhan Bali, Bilge Seyidoğlu, Saim Sakaoğlu, Turgut Günay, Ahmet Edip Uysal, Ali Berat Alptekin, Metin Karadağ ve Refik Marul'u sayabiliriz. Bunların dışında o; T.C. Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı arşivi için de hikâye anlatmıştır. Hayatı bölümünde bir vesileyle belirttiğimiz gibi, Bursa ve Bolu'da da, yerli ve yabancı araştırıcılara kaynak şahıslık yapmıştır.

Bugün onun ses bantları, Prof. Dr. Muhan Bali, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu ve Doç. Dr. Ali Berat Alptekin'in özel arşivlerinde bulunmaktadır. Bunların dışında; Archive of Turkish Oral Narrative (Lubbock/Texas) ile T.C. Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı ve Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Kütüphanesi arşivinde de onun ses bantları bulunmaktadır.

Ç. BEHÇET MAHİR'İN HİKÂYELERİNİN YAPISI

Behçet Mahir hikâyelerine "Selçuk", "Peşrov" gibi adlar verdiği klişe cümlelerle başlamaktadır. Burada anlatıcı, hikâyeye girmeden önce dinleyiciyi konuya hazırlar. Hemen hemen her hikâyesinde rastladığımız bu husus Eşref Bey hikâyesinde şu şekildedir :

"Çevir gaz yanmasın,
Sözde hilaf olmasın,
Merd yakası namerd eline
Giriftar olmasın inşaallah."

Zaman zaman içinde, zaman kalbur içinde; deve tellal idi, horoz berber idi. Anam eşikte, babam beşikte idi; ben delikanlıydım. Az gittim, uz gittim; altı ay bir güz gittim, bir çuvaldız boyu gittim. Gurbagaya vurdum golanı, yedi yerden çekdim golanı, doğrı ile doğrı oldum, yalancıya verdim yalanı..."

Görüldüğü gibi burada, masallarda yer alan giriş formelleri her iki şekliyle de (sade-tekerlemeli) sıralanmıştır.

Bazen de Behçet Mahir, "hikâyenin peşrovunu" daha da kısaltmaktadır. Bakınız, bu defasında hikâyesine nasıl başlamıştır :

Üretesiz PDF Kitap Arşivi - https://anteyem.com

"Kevn-i mekân içinde göğ kubbe altında, Tiflis vilâyetinde, Şiraz toprağında, Hurşut Şah isminde bir padişah yaşardı..."

Bazı hikâyelerinde ise Behçet Mahir, hemen konuya girmektedir. En sevdiği hikâyelerden olan Emrah'ın girişi de şöyledir :

"Tahd-i İsvahan'da Şeyhoğli Şah Abbas eyleşirdi. Şeyhoğli Şah Abbas'ın hökm-i divânında gırh dene aşiği, usdalari olan gırh aşığın, Aşığ Abbas'di. Bu aşihlar bir müddet şah divanında senelerce günden güne yevmiye bir saat şah gatında fasıl yapardılar."

Masal, efsane ağırlıklı metinlerinde ise o; "selçuk", "hikâyenin peşrovu" üzerine hemen hemen hiç durmamış, doğrudan bir masal formeli ile konuya girmiştir.

Daha sonra hikâyenin asıl kısmına geçilmektedir. Burada, hikâyenin asıl kahramanlarının doğumu, bunların gurbete çıkması, birbirlerine âşık olmaları, tekrar gurbete çıkmaları, çektikleri çileler, karşılıklı olarak birbirlerine şiir söylemeleri gibi konular anlatılır. Bu bölümde Behçet Mahir kendisinden bir çok ekleme yapmakta, nasihatlerle metni süslemektedir. Bunlar arasında sık sık atasözleri ve deyimlere de yer verdiğini belirtmek isteriz. Behçet Mahir'in hemen hemen bütün hikâyelerinde bu sözlerin güzel örnekleri görülür. Burada okuyucuya ve dinleyiciye hitap eden meddahımız, kendi düşüncelerini birer nasihat olarak sunmaktadır. Bu husus; anlattığı Yaralı Mahmut hikâyesinde şu şekildedir :

"İşde efendiler! Bazen çarşılarda, gafelerde kulaklarım duyuyor. Halgdan birbirine :

"Hayır efendi, bir cahilin babası anası olmasa, o cahil ya büyürse ne olur onun hali? Bir milletin başında devleti olmasaydı devletsiz milletin ne olur hali? Buna şükredelim ki, Allah devletimize, ordumuza daha guvvet versin, daha varlık versin."

Behçet Mahir'in ahlâk dersi vericesine kullandığı bu cümleler genellikle "Hagigatte beledir", "Ey insanoğli, sözüm ey dinle", "Beyefendi, gözün aç", "Türkoğli gözün aç," "Uyumayalım", gibi ifadelelerle başlar. Onun bu nasihatları daha çok bir menkabe havası içinde sunulmaktadır. Hz. Peygamber, Dört Halife, en çok örnek verdiği kişilerdir.

O, hikâyenin sonuç kısmında, halk hikâyesi geleneğine bağlı kalarak iki âşığı kavuşturmakta ve onlar için düğün yapmaktadır. Bu husus hemen hemen bütün halk hikâyelerinin ortak özelliği gibidir. Yine anlattığı bir hikâyeden, bir bölüm içinde şu örneği görmek istiyoruz :

"Söyleyin Meykör Ahmed'e, ne gadder harcarsa harcasın ben ödeyeceğim", diye padişahın goynundan Mahmıd ile Mehbub'un çeyizi, toy düğüni padişah vekilharci Karagöz tarafından toy düğüng oldi. Bir mü-

Yönetsiz EDEBİ Kitap Arşivi https://www.yayg

barek Perşembe gecesi iki âşiği zifava verdiler. Mahmıd ile Mehbub nail-i murad oldi. Beyefendi, kevn-i mekâna göz aç, seyret. Nece Mahmıd, nece Mehbub, nece Gaf'dan Gaf'a hökmedenner geldi getti. Hekâyemiz burada menziline yetdi. Mahmıd ile Mehbub'un hikâyesi burada temam oldi."

Onun anlattığı hikâyeler genellikle bir gecede bitmez. Bu sebepten hikâyenin belirli bölümlerinde "hikâyemiz, bögünnük bu gaddar, garisini yarın inşallah güzel güzel annadırım", gibi klişe cümleleri kullanmakta ve anlatma işini bitirmektedir. Onun hikâyelerinde hep vuslat vardır. Diğer meddahlarımızda olduğu gibi o da ya âşıkları kavuşturmakta, ya da mezardan iki gül çıkarmaktadır. Böylece dünyada kavuşamayan sevgililler ahirette kavuşmaktadır. Hatırlanacağı üzere, Kerem ile Aslı hikâyesinin sonunda "vuslat" yerine "hicran" vardır. Hikâyecimiz de bu hikâyesinin sonunu hicran ile bitirmektedir.

Behçet Mahir'in şairliği üzerinde ayrıca duracağız. Ancak burada onun bir özelliğini belirtmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Behçet Mahir saz çalmamaktadır. Bu sebeple onun hikâyeleri gelenek içerisindeki bazı özellikleri göstermemektedir. Meselâ, hikâyeye başlamadan önce söylenen şiirler, koçaklamalar, Köroğlu'ndan parçalar onun metinlerinde hiç görülmez. Onun hikâyelerinin nesir bölümleri gerçekten çok başarılıdır. Ancak şiirler için bunu söylememiz mümkün değildir. Anlattığı bütün hikâyelerdeki şiirlerin sayısı çok az olup bunların büyük çoğunluğu da, ya tek dörtlüktür veya eksik heceli mısralardır. Onun için Mahir'in hikâyelerinde bir Azerbaycan, bir Kars, hatta Erzurum'daki meslektaşlarının hikâye anlatma özelliklerini bulmamız mümkün değildir. Kendi ifadesiyle meddahımız "üç badeyi içse idi" mutlaka bu yönü de mükemmel olacaktı. Zaten kendisi de şairliği olmadığını sohbetlerinde bizlere anlatmıştı.

Onun hikâyelerinin bir başka özelliği de bazı yeniliklerin hikâyelerine girmiş olmasıyla ilgilidir. Bunu da tabiî karşılıyoruz. Çünkü o, duyduğu, gördüğü bir takım yenilikleri, anlattıklarının içine ustalıkla yerleştirebilmiştir. Nitekim Çamlıbel'de çadırda bağdaş kurup oturan Köroğlu, zile basıp Ayvaz'ı çağıracaktır. Ayvaz'ın çağırılması ile Behçet Mahir'in çağırılması arasında bir paralelliğin olduğu kolaylıkla görülebilir. Görev yaptığı Fen-Edebiyat Fakültesi'ndeki öğretim elemanlarının zile basması ile odanın kapısına gelerek; "Buyur hocam" diyen Behçet Mahir'in bunu ustalıkla kullanarak, Köroğlu ile Yaralı Mahmut'u da zile bastırması gayet tabiîdir.

Behçet Mahir bir başka hikâyesinde (Eşref Bey), sınırdan gelip geçenleri deftere kaydettirmektedir. Hikâyecimiz de her sabah kapıdan girip defteri imzalamaktadır. Hiç şüphe akşam da aynı hareket tekrar edilmektedir. İşte günlük hayattaki bir olayı meddahımız kolaylıkla hikâyelerine aktarabilmektedir. Bundan başka başka Köroğlu'ya keleşleri san-

İnternet PDF Kitap Arşivi - https://kitap.org

dalyede oturmakta, bazen de masanın etrafında toplanmaktadırlar. Bu hususları da normal karşılıyoruz. Çünkü, onun mesai arkadaşları da onunla, sandalyeye oturmakta, masanın etrafında toplanıp sohbet etmektedirler.

Behçet Mahir'in hikâyelerinde sık sık atasözlerine rastlamaktayız. Bunlardan bazı örnekleri aşağıya alıyoruz :

Tabi, hırs ile oturan, meşhur cevap, zararla kalkar."
Öyle ya, her zaman ibadet de gizlidir, kabahat da gizli."
Hakikat de eyledir, cahilin suyu yukarı akar efendi, cahil ilen cahil olur, ehil ilen ehil olur."
"... Çünkü bazı keskin keramet ferasete yol açar derler."
"... Bazen atalarımızın sözü vardır, eski dedelerimizin pireye hırs edip efendi yorganı ateşe verip yakma."
"... Evet, ezeli, ezelden, atalarımızdan kalan bir cevaptır ki, hırsıza beyler borçludur."
"... Atalarımızdan kalan bir cevaptır, tek atlı tekin olmaz."
"... İnşallah, dağ dağa gavuşmaz, insan insana gavuşur."
"... Ne diyor bizden evvel gelen dünyaya, sen seni methetme, beyefendi, el seni methetsin."

Behçet Mahir'in hikâyelerinde sık sık duâ ve bedduâlara da rastlamaktayız. Bunları söylerken bir ölçüde onun, hikâye kahramanlarına karşı olan sempati veya antipatisini de bulabilmekteyiz. Bütün hikâyelerinde sık sık kullandığı duâ ve bedduâların sayısı epeyce fazladır.

"Tutdugin altın olsun."
"Allah devletimize, milletimize zeval vermesin."
"Padişahım sağ olsun."

"Golun omuzundan gopaydı."
"Allah oni gahretsin."
"Yüzü batsin."

Hikâyelerin ne işe yaradığı sorulduğu zaman; "Geçmişi dile getirir, dinleyiciye geçmişi duyurur", cevabını vermiştir.[19]

Hikâyelerindeki olayların gerçek olup olmadığı sorulduğunda o; "Dörtte üçü olmuştur, geri kalan biri de ilave edilmiştir,"[20] cevabını vermekte dir. Demek ki ona göre hikâyelerdeki olayların büyük çoğunluğu yaşanmıştır.

Mahir'in hikâyelerinde göze çarpan bir başka husus ise onun, hikâye anlatırken kendisini tam anlamıyla hikâyeye [illegible]sidir. Onu sınıfa götür-

[19] a.g.m., s. 52.
[20] *a.g.e.*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

düğümüzde; odamızda hikâye anlatırken elindeki sigarayı içmeyi unutur, hatta parmaklarını yaktığından bile haberi olmazdı. Yine hikâye anlatırken şekerli sıcak suyunu içen Behçet Mahir, iyi bir açık çay tiryakisiydi. O, eline çay bardağını aldığında :

"Hocam, önce bir boğazını ıslaclim, daa sonra ne isdirsen annadim", derdi. Birkaç bardak çay içen Behçet Mahir, daha sonra hikâyelerini anlatır, saatlerce hiç durmadan konuşurdu. "Behçet Efendi acıkmadın mı?" dediğimizde :

"Hayır hocam, ne acıkmasi, işde annadırim. Görmüv misen, bunnar benim gıdem", derdi.

Demek ki Behçet Mahir, hikâyeye kendisini verdiğinde tam anlamıyla gerçek âlemden, hikâyelerin dünyasına göçmektedir.

Behçet Mahir'e, bir çok sohbetimizde; "En sevdiğiniz hikâye hangisidir?" dediğimizde onun cevabı; "Köroğlu, Emrah, Garip, Tahir, Kirmanşah" olmuştur. Gerçekten Mahir'in en başarılı olduğu hikâyeler bunlardır. Diğer hikâyelerinde de bu başarısını göstermesine rağmen onu etkileyen, yukarıda adlarını saydığımız hikâyeler olmuştur. Zaten, cemiyetimizde de en çok sevilen hikâyeler bunlar değil midir?

Onun bazı hikâyelerinde göze çarpan bir başka özellik de, aynı kalıp ifadeleri kullanmasıdır. Mahir'in hikâyelerini dikkatle okuyanlar veya dinleyenler bu özelliği hemen yakalayabilirler. Değişen tek şey, hikâyelerinin coğrafyası ve kahramanlarıdır. Bu özelliği, Eşref Bey, Lâtif Şah, Şah İsmail, Kirmanşah, Davutoğlu Süleyman, Hüthüt Kuşu gibi hikâyelerde çok açık bir şekilde görülebilir.

Metinler okunduğu zaman, onun bazen aynı kelimeyi farklı şekilde söylediği görülecektir. Bu husus da onun bir başka üslûp özelliği olarak görülür.

Onun hikâyelerinin coğrafî alanı oldukça geniştir. Biz onu bazen Bolu'da, Dağıstan'da, Kenan ilinde, Afganistan'da, Yemen'de, İstanbul'da, Niğde'de, Erzurum'da, Çamlıbel'de, Tokat'ta vs. görürken bazan da bir masal ülkesi olan Kaf Dağı'nda görürüz. Battal Gazi, Davutoğlu Süleyman, Kirmanşah, Zaloğlu Rüstem, Kahraman-ı Kâtil gibi hikâyelerde biz onu hep bu diyarlarda dev avlarken görmekteyiz.

D. BEHÇET MAHİR'İN HİKÂYELERİNDE KAHRAMANLAR

Behçet Mahir'in hikâyelerindeki kahramanların seçilişi veya seçimi de ilgi çekicidir. O, âdeta kahramanları anlatırken zihninde, kendisine göre bir şahıs kadrosu kurmaktadır. Onun hikâyelerinin baş kahramanı hiç şüphesiz, padişah ve vezirlerdir. Bu padişahlar içinde tarihte yaşamış olanlar da vardır. Örneğin Köroğlu Destanı'nda Yatalı Mahmut hikâyelerinde Sul-

Üretici: PDF Ofis Arşivi

tan Murat ön plânda yer almaktadır. Sultan Murat'tan daima övgü ile bahseden Behçet Mahir, "padişah babamız", "Sultan Murat babamız", "Sultan Murat mekân", "Sultan Murat padişahımız" gibi ifadeleri kullanır.

Halk hikâyelerinde, adaleti ve hakkı temsil etme özelliklerinin yanında, zulmü ile tanınan Şahoğlu Şah Abbas, Behçet Mahir'in hikâyelerinde geçen bir başka devlet adamıdır. İsfehan Şahı olarak zikredilen Abbas, Ercişli Emrah, Eşref Bey gibi hikâyelerde önemli özellikleri olan bir kahramandır.

Devlet adamlarının adları bazen "padişah", "şah" ve "han" kelimeleriyle anılırken, bazen de yukarıda olduğu gibi gerçek adlarıyla anılır. Padişahın yanında bulunan, onun işlerine yardım eden bir başka önemli kişi de vezirdir. Behçet Mahir'in hikâyelerinde vezirlerin sayısı genellikle onikidir. Bunların toplantıları "onikiler başbaşa vermişti", ifadesi ile anlatılır. Vezirler, devlet idaresinin dışında, çocuğu olmayan padişaha yolculuklarında refakat etmesiyle de tanınmaktadır.

Devlet yöneticilerinin oğulları ve kızları bazen adları ile anılırken, bazen de "şehzade", "prens", "prenses", "padişahın oğlu" ve "padişahın kızı" olarak anılır. Hurşut Şah'ın oğlu Kirmanşah; Ahmet Han'ın oğlu Tahir; İsfehan Şah'ının oğlu Kerem vs. ise hikâyelerde adlarıyla anılmakta ve anlatılmaktadır.

Hiç şüphesiz halk hikâyelerinin en önemli kahramanlarından birisi de "Pir", "Hazreti Hızır", "Ak Saggal", "Kara Saggal", "Pir Dede" dir. Türk destanlarındaki "ak saçlı ihtiyar" motifi ile Dede Korkut Hikâyelerindeki Dedem Korkut ne ise, halk hikâyelerimizdeki Hazreti Hızır, Hazreti Pir Dede, Hazreti Pir Ak Sakal, Kara Sakal da onların benzerleridir. Hazreti Hızır (Pir Dede, Ak Sakal, Kara Sakal) Emrah'a, Kirmanşah'a, Tahir'e, Kerem'e bâde içirmiş, Âşık Garip hikâyesinde, tayy-ı zaman, tayy-ı mekân hadisesini gerçekleştirmiş ve darda kalan kahramana yardımcı olmuştur. Yaralı Mahmut, Kirmanşah gibi hikâyelerde ise kahramanın sırtını sıvazlayarak onlara güç, kuvvet vermiştir. Çocuğu olmayan padişah ve vezire de "elma" veren kişi yine Hazreti Pir Dede'dir.

Behçet Mahir'in hikâyelerinde dikkati çeken kahramanlar arasında "Arap"ların da önemli rolleri vardır. Aslında kız olan, fakat bir çok insanı öldürerek, nefret hissi ile tanınan bu kahramanlar, Şah İsmail Hikâyesinde "Arap Üzengi"; Kirmanşah Hikâyesinde "Yemen Padişalı'nın Kızı"; Yaralı Mahmut Hikâyesinde de "Mehbub" olarak anılır. Bu üç kahramanın fonksiyonu da aynıdır. Üçü de kendisini mağlup eden kahraman ile evleneceklerdir. Üçü de "Arap" kıyafetinde olup yüzlerinde "nikap" takılıdır. Üçü de yüzlerce insanı öldürmüş olup insan başından kale yapmışlardır. Üçünden de babaları bile nefret etmektedir. Üçü de badelidir. Üçü de erkek kahramana büyük ölçüde yardımcı olur.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Yaralı Mahmut hikâyesindeki Mahmut, Şah İsmail hikâyesindeki Şah İsmail; Kirmanşah hikâyesindeki Kirmanşah da aynı özelliklere sahiptir. Kanaatimizce bu üç kahramanın fonksiyonu da aynıdır. Değişen tek şey ise adlar ve coğrafî alanlardır.

Kahramanların hemen hemen hepsinin yardımcısı attır. Bunlar genellikle olağanüstü özelliklere sahiptir. Adeta Köroğlu'nun Kırat'ı ile, diğerlerinin atları hemen hemen aynıdır. Yaralı Mahmut hikâyesinde "Pullu Kırat", Zaloğlu Rüstem hikâyesinde "Cin", Kirmanşah hikâyesinde "Karakaytaz", Şah İsmail hikâyesinde "Kamer Tay", Hazreti Ali'nin Kan Kalesi Cengi'nde "Düldül", Battalgazi destanında "Aşkar" gibi atların adları onun hikâyelerinde zikredilmektedir. Hikâyelerin bazılarında ise bunların adları belirtilmez ve sadece "at" olarak geçer.

Olağanüstü bir yer olan "Kaf Dağı" ve oraya giderken karşılaşılan olağanüstü olaylarda atların büyük yardımları olur.

Behçet Mahir'in hikâyelerinde Hazreti Süleyman, Hazreti Ali, Hazreti Muhammed'den de sık sık bahsedilir. Hüthüt Kuşu, Davutoğlu Süleyman hikâyelerinde, Hazreti Süleyman ön plânda yer alırken; kahramanlıklarının anlatıldığı hikâyelerde de Hazreti Ali aynı şekilde ön plânda görülür. Hazreti Muhammed ise Mahir'in hikâyeleri içinde ekleme bölümlerinde (selçuk) yer alır.

Olağanüstü kahramanlardan olan ve Davutoğlu Süleyman, Kirmanşah, Battalgazi, Kahraman-ı Kâtil, Zaloğlu Rüstem gibi hikâyelerde önemli rol oynayan devler, onun hikâyelerindeki diğer kahramanlar arasında yer alır. Bunların fonksiyonları yukarıda anılan bütün hikâyelerde hemen hemen aynıdır. Behçet Mahir'e göre Kaf Dağı'nda yaşayan ve zaman zaman dünyaya gelen devler, tekrar yurtlarına döndüklerinde, bunları yukarıda anılan kahramanlar (Zal, Kirmanşah, Kahraman-ı Kâtil, Battal vs.) takip etmişlerdir. Behçet Mahir, devleri üçe ayırmaktadır :

Ağ dev	Kirmanşah öldürmüştür.
Kara dev	Hamza-i Sahip Gıran öldürmüştür.
Kasır dev	Hazreti Ali öldürmüştür.

Behçet Mahir'in hikâyelerindeki kahramanların adları halk arasında az kullanılmaktadır. Kahramanlar, hikâyelerde bazen halkın kullandığı adlarla anılırken, bazen de "Koca Arap", "Mecal Vermez", "Kirmanşah", "Migumi", "Köse Kenan", "Reyhan Arap", "Mahperi", "Mehbub", "Telli Nigar" gibi az kullanılan adlarla anılmaktadır.

Kahramanların adlarını genellikle Hazreti Hızır vermektedir. Ad verilme işleminin olduğu bir çok hikâyede bu özelliği görmekteyiz. Behçet Mahir'in hikâyelerinde de kahramanlar belli bir yaşa kadar "isimsiz" olarak dolaşmaktadır.

Üretsiz PDF Kitap Arşivi - http://anatolia.org.tr

Şimdi de onun hikâyeciliğinin diğer hususları üzerinde durmak istiyoruz.

E. BEHÇET MAHİR BİR DESTANCI MIDIR?

Behçet Mahir'in anlattığı ünlü hikâyelerden biri de Köroğlu'dur. Köroğlu ise hem İslâmiyet öncesi, hem de İslâmiyet sonrası Türk destanları içerisinde sınıflandırılır. Ebâ Müslim Horasâni ve Battal Gazi de Türk destan tasnifleri içinde yer almaktadır. Bunların dışında anlattığı diğer mahsüller, ya masal, ya efsane ya da halk hikâyesidir. Üç dört metni bir tarafa bırakacak olursak onun bir destan anlatıcısı olmaktan çok bir hikâyeci olduğu gözlenmektedir. Behçet Mahir'i değişik bir açıdan değerlendiren Amerikalı bir profesörün, onun bir destan anlatıcısı olduğu şeklindeki görüşünü 15 yıl kadar önce şöyle dile getirmiştik :

"Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunduğum 1974 yılında, Texas'ın Lubbock şehrindeki Texas Tech University bünyesinde yer alan ve Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal ile Prof. Dr. Warren S. Walker'in kurdukları Archive of Turkish Oral Narrative'de çalışırken Doğu eyaletlerinden Rhode Island'dan bir misafir gelmişti. Middletown'da yaşayan, İngiliz destanları üzerinde çalışmalar yapan Prof. Dr. Jess Bessinger Jr. Arşiv'de yer alan Köroğlu Destanı'nın Behçet Mahir tarafından anlatılan kollarını dinleyip destanî karakter taşıyıp taşımadığına karar verecekti. Ancak Prof. Bessinger bir kelime bile Türkçe bilmiyordu. O, sadece anlatıcının ses tonuna ve edasına göre karar verecekti. Onun verdiği kararı, Behçet Mahir'in bir destan anlatıcısı olduğu şeklinde ifade edebilirim." [21]

Bize göre Mahir, "destancı" değildir. Zaten destancılık geleneği de onun yaşadığı dönemde Anadolu'da hemen hemen tarihe karışmış gibidir. Bir Kırgızistan, bir Özbekistan, bir Türkmenistan'daki hayat tarzı onun yaşadığı Erzurum'da yoktur. Kaldı ki destanlar onun anlattığı gibi nesir şeklinde olmayıp manzumdur. Onun hayatında yerleşik hayatın izleri hâkimdir. Oysa destanda durgun hayatın yerini, hareketlilik almıştır. Onun ses tonuna, jest ve mimik gibi hareketlerine bakarak, ona "destancı" demek kanaatimizce yanlıştır. Bize göre o, iyi bir hikâye anlatıcısıdır. O, anonim halk edebiyatının; masal, efsane, fıkra ve halk hikâyesi sahasında kendisini kabul ettirmiş bir sanatkârdır. Bu arada zaman zaman yukarıda adlarını saydığımız türlere benzeterek destan da söylemiştir.

F. BEHÇET MAHİR'İN HİKÂYE ANLATMA TEKNİĞİ

Bu konuda bir tebliğ hazırlayan Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, onun hikâye anlatma tekniğini üç ana başlık altında ele almıştır : [22]

[21] Saim Sakaoğlu, "Yaşayan Son Meddah Behçet Mahir ile Sohbet", *Kaynaklar*, Güz 1983, s. 58.

[22] Saim Sakaoğlu, "Erzurumlu Behçet Mahir'in Hikâye Anlatma Tekniği", *Türk Kültürü Araştırmaları*, 25 (3), 1988, s. 41-42.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

1. Hikâye Anlatırken Fizikî Yapısında Görülen Değişiklikler:

Mahir, hikâyelerini anlatırken kendini gençlik yıllarına götürmekte ve bir anda 25-30 yıl gençleşivermektedir. O, bir kahvede veya başka bir mekânda hikâye anlatırken kendisinde fizikî değişiklikler gözlenmektedir. Bu mekândaki dinleyicilerin kültür seviyesi de onun fizikî hareketlerini etkileyen bir başka faktördür. Fizikî değişikliklerde, elindeki baston, sigara, mendil ve ses tonunun önemli rol oynadığını biliyoruz.

2. Hikâye Anlatırken Ruhî Yapısında Görülen Değişiklikler:

Behçet Mahir "feleğin sillesini" yemiş bir insandır. Onun hayatı hep yokluk, sıkıntı içinde geçmiştir. Kader ona hiç gülmemiş, ömrünün ilk yıllarından son gününe kadar hep acıları reva görmüştür. Fakat o, bütün bu olumsuz şartları hikâye anlatırken bir kenara bırakabilmeyi başarmıştır. Onun bu psikolojik yapısı hikâyelerine de yansımakta, bazen kötü tiplere "oh olsun" derken, zavallı tiplere de acımakta ve onların üzüntülerine ortak olmaya çalışmaktadır.

3. Hikâye Anlatırken Eklediği Görüşler:

Aslında Behçet Mahir'in hikâye anlatma tekniğinin en önemli taraflarından birisi bu yönüdür. Onu tanımayan birisi hikâyeleri dinlerken "bu ahlâk dersi öğretmeni de kim?" diye sorabilir. Nitekim Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal onun bu yönünü "hikâyelerini anlatırken sık sık ahlâk dersi vermek üzere hikâyeyi keser", demek suretiyle dile getirmiştir.[23]

Hikâye anlatırken, "Haggetde beledir", "Çünküm ne demişler", "Bir söz vardır", "İşde bunnari ey bilelim" ifadelerini kullandığı vakit, o mutlaka eğitici hususlara geçecektir.

G. BEHÇET MAHİR'İN HİKÂYELERİNDE METİNLER İÇ İÇE GİREBİLİR Mİ?

Behçet Mahir, anlatma sırasında hikâyeleri ve benzer türleri iç içe girdirmekte ve onları zincirleme olarak birbirlerine bağlamaktadır. Köroğlu Destanı'nı, Ercişli Emrah'ı, Kirmanşah'ı, Zaloğlu Rüstem'i, Yaralı Mahmut'u ve daha birçok metni okuduğumuzda metinler içerisinde, sık sık masal, efsane, fıkra, halk şiiri, hatta tasavvufî bölümler bulabiliyoruz. Bunlar genellikle onun eğitici hususları anlattığı bölümlerde daha çok görülür. Örnek olması açısından yazıya geçirilen bir anlatmayı aşağıya alıyoruz.

"İşde bu hikâyelerin içinde bir tek cevab geldi dilime: Herifin birisi yolcı yorulurken gelir akşamları yol üstünde bir hana misafir olur. Hancı diyor ki:

[23] Uysal, s. 354.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Baba yatağım yok, hasirin üsdünde yatarsan buyur, yatmasan yatağim yok."

"Nedim, yatim; garannig gece nire gidim?" Hasirin üstünde goyir gafayı yere, hanci merhamete gelir, diyir ki :

"Al baba bu yastığı, goy başan, yat." Verir, gidir hanci. Bu adam alir o yastığı, ayaklarını uzadir, yasdığın üsdüne. Başını hasirin üstüde goyar. Gecenin yarısı hanci diyir ki :

"Gidim baham ki, bu adam üsdü açık ne yapıyor?"

Eyle gelir ki :

"Ben yastığı verdim başına goya, bu adam ayaklarına goymuş, ayaklarını yastığın üstüne uzadmış, başi hasirin üstünde uyumuş." Sesleniyor, buna diyir ki :

"Ben böyle yatiş görmedim." Agildir, bu adam diyir ki :

"Gak baba, çok yolcular bu hana geldi, getdi amma senin kimi bir divane görmedim. Ben sene yasdığı verdim ki gafan goyasın, sen ayaklarını ne için uzattın?"

Bu adam doğrulup oturuyor, hancıya diyir ki :

"Dur hancı dur, bu akılsız gafa bende iken bu ayaklar çok yorulur. Akılsız başın üzünden ne çekdi bu ayaklar. Dur ben de bu ayak mi geldim. Bu gafa bende ise bu ayaklar çok gider dağı taşi dolanir." İşte beyefendi ey dikkatli ol ki, akılsız gafa ayaklari yorar, beyhûde seni dolandırir, bunun içün dikkat lazım. Evet her gövdede bir baş var amma, baş var, baş var. İşde bak bunnar gelmiş, getmiş bir deva."

Beyefendi, diyorlar ki :

Akşamlar, akşamlar,
Geldi gine, akşamlar,
Evlüler eve gider,
Garip nerde akşamlar?

Çünküm, Hoca Rahmetullah'ın başından sarıgini bir çocuk alıp geçiyor. Hoca bakıyor ki :

"Segitsem de çocuğa gavuşamayacağım. Çocuk aldı getdi".

Haman gelip hoca, mezer daşının arkasına gizlenmiş. Halg Hoca Rahmetullah'a diyirler ki

"Sarıgın peşine sen neye gitmedin? Geldi daşinin arkasına sindin?"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Diyor ki nas'a :

"Gurban –diyir– o çocuk mezerde dolanır, fırlanır, er geç gelir bu mezere girer, ben haggım alıram."

H. BEHÇET MAHİR'İN HİKÂYELERİNİN SAYISI

Onun hikâyelerinin sayısı ile ilgili olarak değişik makaleler yazılmıştır. Bu makalelerden bazılarında, bu rakam 40'a, bazılarında ise 60'a yaklaşmaktadır. Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun verdiği listeyi gözönüne alarak onun hikâyelerinin sayısını belirtmek istiyoruz. Prof. Sakaoğlu'nun araştırmasında hikâyelerin sayısı 58 olarak görülmektedir. Ancak bunların tamamı halk hikâyesi değildir. Buradaki adlara, Bali (1971, 5916) ve Uysal (1985, 329)'daki bazı adların eklenmesiyle şöyle bir liste elde edilmiştir :

I. HALK HİKÂYELERİ

A. KAHRAMANLIK HİKÂYELERİ

1. Köroğlu ve Kolları (Toplam 15 koldan ibarettir)

B. AŞK HİKÂYELERİ

1. Tamamı Aşk Konusu Üzerine Kurulan Hikâyeler

1. Âşık Garip
2. Derdiyok ile Zülfisiyah
3. Emrah ile Selvi
4. Ferhat ile Şirin
5. Firuz Şah
6. Kerem ile Aslı
7. Lâtif Şah
8. Leylâ ile Mecnûn
9. Mahi ile Hurşit
10. Sürmeli Bey
11. Tahir ile Zühre
12. Yûsuf ile Züleyha

2. Aşk ve Kahramanlık Konulu Hikâyeler

1. Eşref Bey
2. Kirmanşah
3. Şah İsmail
4. Yaralı Mahmut (Mahmut ile Mehbub)
5. Zaloğlu Rüstem

C. DİĞER HİKÂYELER

1. Hatem-i Tâî
2. Ebu Ali Sina
3. Muhrekan Peygamber

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

4. Seyfulmülûk
5. Davutoğlu Süleyman
6. Hüthüt Kuşu

II. MASALLAR

1. Ali Han Peri
2. Asıl ile Nesil (Alişi ile Bilişi)
3. Ayyar Zeliha
4. Bezirgan'ın Üç Oğli
5. Daşgıran
6. Nuralan Padişah ile Vezir-i Has Hikâyesi
7. Padişahın Rüyası
8. Üç Köseler
9. Üç Şehzadeler

III. EFSANELER

1. Şahmaran Lokman Hekim Hikâyesi
2. Yunus Emre

IV. FIKRALARI

1. Behlül Dânâ Fıkraları
2. Nasreddin Hoca Fıkraları
3. Diğer Fıkralar

V. ÂŞIKLAR ve ÂŞIK KARŞILAŞMALARI

1. Âşık Migumi
2. Âşık Nesil
3. Âşık Şenlik – Sümmani Karşılaşması
4. Âşık Verga
5. Kağızmanlı Hıfzî
6. Kurbânî
7. Sümmânî

VI. DESTANLAR

1. Battal Gazi
2. Eba Müslim Horasani
3. Hamza-i Sahip Gıran
4. İmam Ali'nin Gan Galesi Cengi
5. Kahraman-ı Kâtil
6. Temindari

VII. DİĞERLERİ

1. Demir Pehlivan (?)
2. Erzurumlu Kıvılcımoğlu
3. Sivaslı Molla Arslan Baba

Ücretsiz PDF Kitaplar için https://rantey.org

4. Firdevsoğlu Hikâyesi
5. Firdevs Şah
6. Havari Zemin
7. Kırk Sualler
8. Kıvılcımoğlu Topal İsmail
9. Mugdat Pehlivan
10. Nebi Han (?)
11. Nemrut Han (?)
12. Demir Dam (?)
13. Timurlenk

Behçet Mahir bu hikâyelerinden bazılarını çok ısrar etmemize rağmen (Kırk Sualler, Havari Zemin, Timurlenk, Nemrut Han, Demir Pehlivan, Firuz Şah, Kurbânî, Derdiyok ile Zülfisiyah, Sürmeli Bey, vs.) anlatmamıştır. Bize göre Behçet Mahir bu hikâyeleri bilmemektedir. Belki ustasından dinlemiş olabilir, fakat daha sonra muhtemelen unutmuştur.

Burada şu hususu da belirtmek isteriz. Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal'ın derlemeleri arasında bulunan, Behlül Dânâ Fıkraları, Ali Han Gülperi, Mahi ile Hurşit, Baba Cevlani ve Müdami ile ilgili Hatıraları, Adana'da İbrahim Gülen Hazretlerinin Kabrinin Tuvalet Ayağından Kurtulması gibi metinler, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun listesinde yoktur.

III. BEHÇET MAHİR BÂDE İÇMİŞ MİDİR?

Azerbaycan ve Doğu Anadolu bölgemizdeki bir çok âşık ve hikâyecinin, bu özelliklerine kavuşmadan önce normal hayatlarını devam ettirirlerken, pir elinden bâde içtiklerini görmekteyiz. O ana kadar şiir söylemeyen, hikâye anlatmayan insan, olağanüstü bir kuvvetle saz çalmakta, mısraları alt alta sıralamaktadır. Başta Ercişli Emrah olmak üzere, Tufarganlı Âşık Abbas, Sümmânî gibi bir çok âşığımız pir elinden bâde içmişlerdir. Bu bâde içmenin belki de son halkasını hikâyecimiz Behçet Mahir yaşamıştır. Bâdelerden birincisi "Allah aşkı"na içilir. İkincisi; Üçler, Yediler, Kırklar; üçüncüsü ise istikbâlde birbirlerini sevecek olan iki gencin aşkına içilir. Konusu kahramanlık olan hikâyelerde ise bâdenin yerini üç köpük almaktadır. Nitekim Köroğlu, bir suyun üzerinden gelen üç köpüğü içtiği zaman kahramanlık, şairlik ve ölümsüzlük gücüne erişmiştir.

Meddahımız Behçet Mahir, yıllarca önce Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal'a bâde içme hadisesini şu şekilde anlatmıştır.

"Onüç yaşında bir gece uykusunda üç derviş gördü. Ortada ve biraz geride duran, elinde bir saz tutmaktaydı. Onların emri üzerine Behçet kalktı ve yatağının üzerinde diz çöktü. Üç derviş karşısında durmaktaydı. Dervişlerden sağdaki, ortadakini işaret ederek :

"Oğulum bunu tanıdın mı?" dedi.

Ücretsiz PDF Kitaplar Arşivi - https://rantey.org

Behçet :

"Hayır tanımadım ama bir âşığa benziyor", dedi.

Sağdaki derviş:

"Narman'ın Samikale köyünden Sümmânî dedikleri işte budur, iyi bak", dedi.

İyi bakınca Behçet Mahir Sümmânî'yi nasıl gördüğünü şöyle tarif ediyor :

"Orta boylu, seyrek sakallı, koyun gözlü, sarıya meyyal bir adam. Onu sağlığında hiç görmemiştim. O, seferberlik karışığında ölmüş. Erzurum Rus'a düştüğünde ben dokuz yaşındaydım. Rusları hayal mayal hatırlayabiliyorum. Rüyayı gördüğümde Rus işgali bitmişti. Sağımdaki derviş :

"Oğlum devri daimi sana devretmeye getirdik", dedi.

Geri döndü ve biraz geride, ortada duran Sümmânî'ye :

"Devri daimi devret buna", dedi.

Devri daim âşıklığın bir sızısı, bir yanma ve aşk-ı ilâhidir.

Sümmânî :

"Diz çök de vereyim", dedi.

Hepimiz birlikte diz çöktük, ben uykudan uyandığımda diz üstünde gördüm kendimi. Gece yarısı idi. Ağustos'un onbirinci gecesi idi. Uyandığımda ne dervişler vardı, ne de Sümmânî. Anam ve kız kardaşım hâlâ yatıyorlardı. Onlara seslenmeye halim kalmamıştı. Odada beş numara idare lambası yanmaktaydı. Fitili biraz yukarı aldım, yatağımdan kalktım, odanın içinde dolandım. O fikirle birkaç adım dolandıktan sonra yatağın üzerine uzandım. Düşünerek uykuya geçmişim. Aynı gece iki derviş bir daha yanıma geldiler. Bu sefer Sümmânî yoktu. Sağdaki derviş bana şöyle dedi :

"Oğlum, devri daimi sana devredecektik, lâkin uyandın. Ufak bir aşk verdik sana. Bizden başka bir dervişe mukadderatın verildi. Sana ancak bir ufak aşk verdik. Sana verdiğimiz yalnız bu aşk, bu sızı, bu varlık, saz çalmayacaksın. Kaderin üç gün sonra gelecek bir dervişe teslim edildi." [24]

Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal'ın derlemesinden yıllar sonra, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ile Ali Berat Alptekin'in yaptığı bir derlemede aynı konu şu şekilde anlatılmıştır :

"En ilk olarak benim heçbi şeyim yok idi. Heçbi şey bilmirdim. Onüç yaşındaydım. Ağustos'un onbirinci gecesinde ve uykuda uyurken âlem-i menada bene röyemde üç dene başi yeşil bağli dervişin birisi geriden, birisi sağımda, biri solumda, ortada bir âşıg, orta boy, seyrek sakal, goyun gözli, sarıya meyyal bir adam, saz sağ memesinin üstünde, böyük bir saz, geldiler. Sağında duran derviş bene dedi ki :

[24] a.g.m., s. 536.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

"Tanıdın mi buni, bu kimdir?"

Dedim ki:

"Hayır tanyamiram. Bir âşığ olduğuni bildim. Sazi var."

"İşte, Erzurumlu olabilir."

"Dedi :

"Erzurum'un Samigala köyünde Sümmânî dedikleri budur, ey bak."

"Pekey, bakim."

Ben o gün bu gün yatağa yattığım zaman da gözümün önüne gelir. Eyer o üş dervüş, eyer de Sümmânî.

"İşde devri dayimi sene devretmeye getirdik. Devri dayimi sana devredeceyidik."

O sağındaki devriş izahat veriyor, solundaki, arhada, dalımda çevrüldüler.

Sümmânîya :

"Ver", dedi.

"Verim", dedi.

Sümmânî daha sonra :

"Diz çökün, dizde verim", dedi.

Onlar ile ben de diz çöktüm. Gendimi yatağın içinde diz üstü gördüm. Ne devrişler var, ne de Sümmânî. Ağustos'un onbirinci gecesiydi. Nayet gendimi dizde görür görmez gahdım, odanın içini dolandim. Annem, gız gardaşım yatıyordi. Bunnara seslenmeye dilim varmadi. Dolandıhdan sonra yatağın üzerinde uyudum.

İkinci röyeme o, üş derviş geldi.

"Oğlum devri daimi devredeceyidik, uyandın alamadın."
Devrişler gonuşmaya devam ederek:

"Senin adin Behçet'dir. Mehlesin Mahir goyduh. İsmin Mahir galdi. Behçet Mahir denilecek. Mahir diyeceksin, ikincisi sızi bizden Hag tarafından sene verildi. Her şeyi dile getireceksin. Sözde Mahir olacaksın."

Görüldüğü gibi her iki derleme de Behçet Mahir'in pir elinden bâde içtiği doğrultusundadır. Behçet Mahir, bu bâdelerden ilk ikisini içmiş, fakat üçüncüsünü içeceği sırada uyanmıştır. Bu uyanma onun âşıklığını engellemiştir. Kim bilir belki de Behçet Mahir, eğer üçüncü bâdeyi de içseydi, Köroğlu kollarını anlatırken sazın gümbürtüsüyle daha da coşacaktı. Garip'i dağdan dağa, diyardan diyara götürürken Hazreti Hızır'a sazla cevap verdirecekti. Emrah'ı saz eşliğinde anlatacak, Kerem ile Aslı'nın yanık havalarını sazla ve sözle daha usta olarak terennüm edecekti.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantev.org

Onun saz çalamaması hikâyeciliğini de etkileyecektir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, onun hikâyeleri anlatım açısından kuvvetlenecek, fakat şiir yönünden zayıf kalacaktır.

Behçet Mahir, saz çalmamayı hep kendisinde bir eksiklik olarak kabul etmiştir. Gerçekten de usta hikâyecinin ömrünün sonuna doğru az dinlenmesinin en büyük sebeplerinden birisi, onun sazının olmamasıyla açıklanabilir. 1983 yılında yapılan bir televizyon çekiminde, Emrah'ı anlatırken, iki âşığın, şiir bölümlerinde kendisine eşlik etmesi onu çok üzmüştü. "Keşke ben de saz çalsaydım, hikâyemin özünü bu âşıklar bozuyor", demişti. Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu, zaman zaman Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğrencilerine âşıklarla birlikte Behçet Mahir'i de dinletirlerdi. Öğrencilerin meddahtan daha çok, âşıkları dinlemesi, onları arzu etmesi Mahir'i üzmüştür. Dersten çıktıktan sonra parmaklarının arasında sigaranın külleri uzayıp giderken:

"Bakın hoca, sazı çalamamam bana nelere mal oldu. Bene daa az ilgi oldu", diyerek rüyada bâde içmesini sık sık dile getirir ve "keşke üçüncü bâdeyi de içseydim", derdi.

Onun bâde içmesiyle ilgili olarak söyleyeceğimiz son husus kendisine bâde veren kişinin Sümmânî olmasıyla ilgilidir. Bilindiği gibi Doğu Anadolu'da en çok sevilen âşıklardan birisi de Sümmânî'dir. Çocukluk yıllarında ünü çok yaygın olan Sümmânî, Behçet Mahir'e bâde vermiştir. Zaten Behçet Mahir de Sümmânî'yi çok sevmekte, onunla ilgili değişik hikâyeler anlatmaktadır.

IV. BEHÇET MAHİR'İN ŞAİRLİĞİ

Bugüne kadar yapılan derlemelerde onun hikâyecilik yönü üzerinde durulmuş olmasına rağmen, şairliği üzerinde hemen hemen hiç durulmamıştır. İşte bu bölümde biz onun şairliği ve şiirlerinde işlediği konuları ele almaya çalışacağız.

"Bâde İçmesi" Bölümünde anlatmaya çalıştığımız gibi, üçüncü bâdeyi içememesi, onun şairliğini engelleyen en büyük sebeptir. Fakat o, ilk şiirini, saz çalamamasına rağmen onüç yaşında Ağustos ayının onbirinci gününün sabahı söylemiştir:

Yüri dorgi yola yüri,
O dorgi yol goymaz,
Akar bu eşgimin teri,
Adem oğlu bu boş gafa.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Çoh sabirdir elmin başi,
Akar gözlerimin yaşi,
Sabredenin ey(i)dir işi
Sabrederse bu boş gafa.

Behçet Mahir söyle sözüm,
Dorgi eyle özi özüm,
Fazla söze nedür lüzum,
Adam olsa bu boş gafa.

Behçet Mahir'in otuz kadar şiiri vardır. Bunları ikinci cildimizde toplu halde yayımlayacağımız için tek tek incelemeyeceğiz. Biz burada onun şiirleri ve diğer bazı özellikleri üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

Behçet Mahir, şiirlerinde, "Behçet Mahir" adını ve "Mahir" mahlasını kullanmıştır. O, zaman zaman toplumdaki sosyal bir meseleyi şiirlerine konu etmiş, destan söylemiş, bazen Atatürk için şiir yakmış, bazen, 20. yüzyıldaki teknik gelişmeleri işlemiştir.

Mahir'in şiirlerini incelediğimiz zaman onun mısralarındaki hece sayılarının birbirini tutmadığını görürüz. Vaktiyle dinlediğimiz bir şiiri ikinci defa söylemesini istediğimizde onun, mısraları, kelimeleri, hatta dörtlükleri bile değiştirdiğini görürüz. O da şiirlerini kaleme almamasından kaynaklanmaktadır. Eğer şiirlerini yazsa idi, elbette bu tür kusurlar olmayacaktı. Yazamamasını da normal karşılıyoruz. Çünkü onun okuma-yazması yoktur.

Şiirlerinde görülen bir başka husus da onun kullandığı kafiyelerle ilgilidir. Genelde yarım ve tam kafiyeyi kullanan Mahir, burada da pek başarılı değildir.

Mahir için kafiyenin çeşidi önemli değildir. Onun için önemli olan sesin ve mısraların kulağa hoş gelmesidir.

Şiirlerinin hemen hemen tamamı, hecenin 8 ve 11'li ölçüsüne göre söylenmiştir. Fakat daha önce de belirttiğimiz gibi, bazı mısralardaki hece sayıları azalmakta veya artmaktadır. Örnek olması açısından bir dörtlüğü aşağıya alıyoruz :

Ne söylersen söylesen de Behçet Mahir,
Gel verme canına beyhude gahir,
Yediğim ağudur, içdiğim zehir,
Ecep düzele mi, gala mi bilmem.

Görüldüğü gibi ilk mısra 12 hecelidir. Fakat küçük bir rötuşla bu mısrayı da 11 heceye indirebiliriz.

Şiirlerinde koşma ve destan nazım şekli i deneyen Mahir, koşmalarında başarılı sayılır. Destanları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir.

Türk Dil Kurumu Atatürk Kitaplığı

Fakat burada onun bir başka özelliğini de mutlaka zikretmek isteriz. Eskiden destancılar eserlerini sokaklarda okur ve belli bir ücret karşılığında satarlardı. Behçet Mahir de bu halkanın bir devamıdır. Biz onu bilhassa Ramazan aylarında elinde bir tomar destan metni ile kahvelerde, sokaklarda görürüz.

Son 20 yılın en büyük destan konusu hiç şüphesiz 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'yla ilgilidir. O dönem için, o konuda bir çok destan, türkü, ağıt yakılmıştır. Her âşık bu konuyu bazen sazla, bazen sözle dile getirmiştir. Behçet Mahir de bu konuya eğilmiş ve şu destanı söylemiştir:

Evel Allah dedi, getdi Kırbız'a,
Hag lütfetdi asgerimize,
Arazi milletler seyretdi bize,
Seslen vetan Türk aslani yetişdi.

İgirmi Temmuzda tarik atıldi,
Dağlar daşlar birbirene gatıldi,
O gün de düşmanin dili dutuldi,
Seslen vetan Türk aslani yetişdi.

Havada uçaklar, garada erler,
Savaşi Türklere bayramdir derler,
Sıdk ile Hag diye herbe girerler,
Seslen vetan Türk aslani yetişdi.

Türk'ündür bu vetan, Türk'ün olacak,
Hakli haksiz, hak yerini bulacak,
Ebedi bu Kırbız Türk de galacak,
Seslen vetan Türk aslani yetişdi.

Mahir'em destanım okiyim, yazim,
Boşine değildir söylenen sözim,
Edalet merhamet hepisi bizim,
Seslen vetan Türk aslani yetişdi.

Cumhuriyet için de destan söyleyen Behçet Mahir, ona gönülden tutkun olan birisidir. "Ebedi yaşasın Cumhuriyetin" mısraları ile başlayan şiirinde bu konuyu uzun uzun anlattıktan sonra şu bendle bitirmektedir.

Mahir'em her yanda söylenir adım,
Doğumum Erzürüm, vetanım yurdum,
Aşıgim vetana, vetandır derdim,
Ne gadder met etsem yakışır metin,
Ebedi yaşasın Cumhuriyetin

Bu güne kadar onun şiirleri ve şairliği üzerinde fazla durulmadığını yukarıda belirtmiştik. Bu konuda ilgili yazılarda daha çok onun değişik konu-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - hasanaltay.org

lardaki şiirleri ele alınıp işlenmiştir. Şiirleri ve şairliği ile ilgili yazıları bibliyografyada toplu halde verdiğimiz için burada teker teker bu konu üzerinde durmak istemiyoruz.

Behçet Mahir'in zaman zaman bazı âşıklarla atıştığını da görüyoruz. Bunlar arasında, Bayburtlu İlhamî, Bayburtlu Hicranî, Bardızlı Nihânî gibi âşıkları sayabiliriz. Bunların dışında zaman zaman günümüz âşıklarıyla da atıştığını yakından bilmekteyiz.

Onun şiir ve şairliği ile ilgili en önemli hususlarından birisi de kendisinin çocukluk döneminde veya daha önce yaşamış olan âşıkların karşılaşmalarını nakletmesidir. Bu şiirler arasında, Sümmânî-Şenlik karşılaşması ile Kağızmanlı Hıfzî en önemlilerindendir.

Onun zaman zaman da bazı konularda kendisinden dörtlükler söyleyerek hikâyelerini zenginleştirdiğini hikâyeciliği bölümünde belirtmiştik. Eğer bu dörtlükleri de hesaba katacak olursak, 'onun şiirleri 50 kadardır' diyebiliriz.

V. BEHÇET MAHİR'İN HİKÂYELERİ HANGİ ESERLERDE BULUNMAKTADIR?

Bugüne kadar onun hikâyeleri bazen müstakil olarak, bazen de yapılan ilmî çalışmalar içinde yayımlanmıştır. Bunları kronolojik olarak sıraladıktan sonra kısaca bahsetmenin faydalı olacağına inanıyoruz.

Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi, Ankara 1973, 302 s.

Prof. Dr. Muhan Bali'nin doktora tezi olan bu çalışmanın 53.–60. sayfaları arasında hikâyenin özeti, 91.–187. sayfaları arasında ise Emrah ile Selvi Han hikâyesinin metni verilmiştir.

Köroğlu Destanı, Ankara 1973, VIII+615 s.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Prof. Dr. Mehmet Akalın ve Prof. Dr. Muhan Bali tarafından hazırlanan bu eser, Behçet Mahir'in hikâyelerinin müstakil olarak ele alındığı tek kitaptır. Eserde Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın Önsöz'ünün dışında 15 kol bulunmaktadır.

Bunlar sırasıyla şöyledir :

1. Köroğlu'nun Zuhuru
2. Köroğlu ile Demircioğlu
3. Demircioğlu – Reyhan Arap
4. Köroğlu'nun Ayvaz'ı Kaçırması
5. Köroğlu – Niğdeli Geyik Ahmet
6. Köse Kenan – Dânâ Hanım
7. Köroğlu – Gaip Nigar

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

8. Köroğlu – Han Nigar – Hasan Bey – Telli Nigar
9. Akşehir Telli Nigar Cengi
10. Keloğlan'ın Köroğlu'nun Atını Kaçırması
11. Kenan Kolu
12. Bağdat Kolu
13. Kiziroğlu Mustafa Bey – Afganistan – Gürcistan
14. Bolu Beyi
15. Köroğlu'nun Sonu

Âşık Garip Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma, Ankara 1974, XXXVIII+307 s.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in doktora tezi olan bu eserde Behçet Mahir'den derlenen hikâye metni çalışmanın 204.–241. sayfaları arasında yer almaktadır.

Erzurum Halk Hikâyeleri Üzerinde Araştırmalar, Erzurum 1978. (Sayfa numarası verilmemiş).

Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu'nun yönetiminde hazırlanan bu lisans tezinde, Refik Marul tarafından Behçet Mahir'den derlenen "Nuralan Padişahı ile Veziri Has Hikâyesi", "Cadı Ayyar Zeliha Hikâyesi", "Daşgıran Hikâyesi", "Padişahın Röye Hikâyesi", "Şah Oğlu Şah Abbas ile Deli Murat Hikâyesi" adlı "masal" metinleri ele alınmıştır.

Kirmanşah Hikâyesi Üzerinde Bir Çalışma, Erzurum 1980, 243 s.

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'nun yönetiminde, Ali Berat Alptekin tarafından hazırlanan bu "doktora ön çalışması"nda Behçet Mahir'in anlattığı metin, üç varyanttan birisi olarak çalışmaya alınmıştır. Adı geçen metin, henüz yayınlanmamış olan tezin 56.–161. sayfaları arasında bulunmaktadır.

Halk Edebiyatında Nesir, Erzurum 1982, III+55 s.

Prof. Dr. Muhan Bali tarafından hazırlanan bu eserde Behçet Mahir' den alınan iki kısa metne de yer verilmiştir. Bunlardan birincisi Köroğlu' ndan bir parça, ikincisi ise "Bezirgânın Üç Oğlu" adlı masal metnidir.

Tahir ile Zühre, Ankara 1983, 288 s.

Prof. Dr. Fikret Türkmen'in doçentlik tezi olan bu çalışmada Behçet Mahir'den derlenen hikâye metni, eserin 249.–262. sayfaları arasında verilmiştir.

Erzurum ve Çevresinde Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerinde Araştırmalar, Erzurum 1984, I, 10+147, II, 148–584 s.

Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu'nun yönetiminde, Yrd. Doç. Dr. Metin Karadağ tarafından hazırlanan bu doktora tezinde Behçet Mahir'den derlenen bazı "masal" metinleri bulunmaktadır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Erzurum Efsaneleri (Erzurum'da Belli Yerlere Bağlı Olarak Derlenmiş Efsaneler Üzerinde Bir İnceleme), Ankara 1985, VI+222 s.

Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu'nun doçentlik tezi olan bu eserde, Behçet Mahir'den derlenen, "Üç Kümbetler", "Külhani Baba 2", "Yeşilli Baba" isimli efsane metinleri ile, kısa hayat hikâyesi bulunmaktadır.

Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Ankara 1986, XXVI+185 s.

Prof. Dr. Umay Günay'ın doçentlik tezi olan bu çalışmada "Âşık Emrah ile Selvihan" başlığı altında, Behçet Mahir'in, Muhan Bali'ye anlattığı hikâyenin tahliline yer verilmiştir.

Ercişli Emrah, Ankara 1987, VI+175 s.

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu tarafından hazırlanan ve daha çok Emrah'ın şairliği üzerinde durulan bu eserde, Behçet Mahir tarafından anlatılan, Emrah hikâyesinin özeti, eserin, 66.–82. sayfaları arasında verilmiştir.

A. BEHÇET MAHİR HAKKINDA YAZILAN MAKALE ve TEBLİĞLER

Bunların sayıları oldukça fazla olduğu için yazar soyadlarına göre alfabetik olarak sıralayarak vereceğiz.

Ali Berat Alptekin, "Köroğlu Hikâyesinin Bolu Beyi Kolundaki Millî ve Beynelmilel Motifler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 22, Şubat 1983, s. 105–124; ayrıca, *Köroğlu Semineri Bildirileri*, Ankara 1983, s. 23–36.

————, "Meddah Behçet Mahir'in Hikâyelerindeki Atasözleri", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 27 Aralık 1983, s. 179–205.

Muhan Bali, "Atatürk Üniversitesi'nde Halk Edebiyatı Çalışmaları; Ses Bantlarıyla Tesbit Edilen Halk Edebiyatı", *Türk Folklor Araştırmaları*, 13 (260), Mart 1971, s. 5915–5916.

Süheyla Bayrav, "Köroğlu Destanı Üzerine", *Dilbilim*, Şubat 1977, s. 65–72. (Son yarım sayfa, Fransızca özettir.)

Nejat Birdoğan, "Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi Üzerine", *Türk Folklor Araştırmaları*, 15(304), Kasım 1974, s. 7151–7153.

Xénia Célnarová, "Etnographic Publications of the Atatürk University in Erzurum", *Asian and African Studies*, 15, 1979, s. 177–184.

Tuncer Gülensoy, "Erzurum Ağzı ile Hatemi Ta'i Masalı", *Türkoloji Dergisi*, VIII (1), 1979, s. 403–457.

————, "Hatem-i T'ai (Tey) Masalı", *Erciye.*, 4 (37, 38. 39, 40, 42, 43, 44), Mayıs–Ekim 1981 sayılarında tefrika edilmiştir.

Seyfi Karabaş, "Köroğlu Destanı", *Türk Folklor Araştırmaları*, 15 (302), Eylül 1974, 7089–7094. (Behçet Mahir'i anlatmasının tanıtmasıdır.)

Üretici PDF Kopyası: https://dergipark.org.tr/tr/pub/tad

İrfan Ünver Nasrattınoğlu, "Kültürel Olaylar ve Yeni Yayınlar; "Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal Behçet Mahir'i Anlattı", *Çağrı*, (233), Haziran 1977, s. 18–26.

Saim Sakaoğlu, "Meddah Behçet Mahir", *Millî Kültür*, 2 (1), Haziran 1980, s. 49-57.

————, "Yaşayan Son Meddah Behçet Mahir ile Sohbet", *Kaynaklar*, 1983, s. 54–58.

————, "Yunus Emre Efsanesi", *Erciyes*, 5 (52), Mayıs 1983, s. 14–16.

————, "Yunus Emre ve Efsanesi", *Türk Dili ve Yunus Emre* (Karaman), 1985, s. 61–63.

————, "Erzurumlu Meddah Behçet Mahir ve Köroğlu ile Kiziroğlu Mustafa Bey Hikâyesi", *Erciyes*, 10 (110), Şubat 1987, s. 14-17.

————, "Erzurumlu Behçet Mahir'in Hikâye Anlatma Tekniği", *Türk Kültürü Araştırmaları*, 25 (1), 1988, s. 21–29.

————, "Son Meddah Behçet Mahir'in Ardından", Tercüman, 3 Temmuz 1980, s. 8.

————, "Bir Behçet Mahir Vardı", *Türk Edebiyatı*, 179, Eylül 1988, s. 39–40.

————, "Son Meddah Behçet Mahir'in Hikâye Repertuarı", *IV. Millî Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi Tebliğ Özetleri* (Konya 22–23 Ekim 1990), Konya 1990, s. 41.

Bilge Seyidoğlu (Palandöken), "Bir Halk Hikâyecisi Behçet Mahir," *Adımlar* (Erzurum), 1 (1), Şubat 1970, s. 3.

————, "Hatem-i Tey Hikâyesi", *Türklük Araştırma Dergisi*, III, İstanbul 1988, s. 131–187.

Nevzat Türkten, "Halk Hikâyelerimiz Üzeri *Erciyes*, 3 (30–31), 15.1. 1981, s. 45–46.

Ahmet Edip Uysal, "The Making of a Turkish Folk Narrator : Behçet Mahir of Erzurum", *Seventh Congress of the Internation Society for Folk-Narrative Research*, Edinburgh, Scotlant, 12th-18th, August 1979/Abstracts of Papers, 1979, s. 136.

————, "Türk Halk Hikâyeciliğinin Son Ustalarından Erzurumlu Behçet Mahir ve İç Dünyası", *Erdem* 1 (2), Mayıs 1985, s. 527–534.

————, "The Making of a Turkish Folk Narrator : Behçet Mahir of Erzurum", *Erdem*, 1 (2), Mayıs 1985, s. 535–543.

B. ŞAİRLİĞİ İLE İLGİLİ MAKALELER

Tuncer Gülensoy, "Behçet Mahir'in Yayınlanmamış Şiirleri", *Erciyes*, 6 (71), Kasım 1986, s. 12–14.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Selahattin Olcay, "Kurtuluşa İki Destan", *Erzurum* dergisi (Ankara) (1), 1963, s. 9.

Saim Sakaoğlu, "Halk Şairlerinin Diliyle Cumhuriyet", *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*, Ankara 1973, s. 16–21.

————, "Halk Şiiri ve Şairleri Üzerine : Bazı Ekler, Bazı Notlar", *Türk Folklor Araştırmaları*, 16 (318), Ocak 1976, s. 7535–7537.

Bilge Seyidoğlu, "Erzurumlu Behçet Mahir ile Bir Sohbet", *Türk Folklor Araştırmaları*, 17 (333), Nisan 1977, s. 7955–7956.

C. ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

"Behçet Mahir", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 1, 1977, s. 376. (Madde, Prof. Dr. Muhan Bali tarafından yazılmıştır.)

"Behçet Mahir", *Ana Britannica* 15, 1989, s. 177. (Madde Sabri Koz tarafından yazılmıştır.)

VI. HİKÂYELERİN ÖZETLERİ

KİRMANŞAH

Tiflis hükümdarı Hurşut Şah'ın çocuğu olmamıştır. Tebaasından bazıları bir sünnet merasimi için izin istemeye geldiği zaman Hurşut Şah, çocuğu olmadığı için çok üzülür. Üzüntüsünü gidermek isteyen Hurşut Şah, veziri ile beraber bir su kenarına gider. Bir akarsu başında oturan vezir ve padişahın yanına bir derviş gelir. Derviş, tavsiyesine uyulursa çocuklarının olacağını padişaha söyler. Daha sonra da kaybolur. Padişah, dervişin tavsiyesine uyar ve günü tamam olunca bir oğlu dünyaya gelir. Bu güçlü, kuvvetli bir çocuktur. Dört yaşına gelen çocuğun kuvvetinden bütün Tiflis halkı korkar. Çocuğun daha fazla "atsız" olarak çağırılmasına razı olmayan vezirler, Hurşut Şah'ı sıkıştırırlar. Hurşut Şah ve meclis toplantı hâlinde iken derviş içeri girer. Çocuğa önce okur, sonra efsunlar, daha sonra da ismini Kirmanşah koyar. Kirmanşah yedi yaşına geldiği vakit hocaya verilir. O, ondördüne girdiği zaman hocalarının öğreteceği hiçbir şey kalmamıştır.

Kirmanşah bir gün Yemen Sultanı'nın kızının güzelliğini, pehlivanlığını ve gücünü işitir. Yemen Sultanı'nın kızı ile güreş tutan Kirmanşah onu yendikten sonra ikisi birlikte Tiflis'e gelirler. Rüyasında kendisine daha evvel yardım eden piri gören Kirmanşah'a üç bâde verilir. Bunlardan birincisi, Allah; ikincisi, üçler, yediler, kırklar; üçüncüsü, Herat hükümdarı Selim Şah'ın kızı Mahperi Han aşkınadır. Aynı derviş, o gece Kirmanşah'a verilen bâdeyi Mahperi'ye de verir. Bunun üzerine her iki kahraman da birbirinin aşkına yanıp tutuşmaktadırlar. Durumu anlayan Hurşut Şah, istememesine rağmen oğluna günün birinde izin verir, oğlu da böylece gurbete çıkmış olur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kirmanşah günün birinde olağanüstü hususiyetlere sahip olan hayvanların olduğu yere gelir. Bu hayvanlardan birincisi ejderhadır. Ancak pirin verdiği kuvvetle Kirmanşah ejderhayı öldürür. Yoluna devam eden Kirmanşah daha sonra yolun sağını ve solunu kesen aslan ve kaplanla karşılaşır. Yine pirin verdiği güçle onları da öldüren Kirmanşah, üç aylık bir yoldan sonra Koca Arap'la karşılaşır. Koca Arap'ı o zamana kadar kimse yenememiştir. Ondörtbin atlısı olan Koca Arap çeşitli ülkelerden haraç almaktadır. Koca Arap müneccimleri çağırtır ve kendisini yenebilecek kişinin olup olmadığını sorar. Müneccim fala baktığı vakit kendisini yenecek kişinin yakında geleceğini öğrenir. Bunun üzerine Koca Arap çeşitli yollara gözcüler koyar.

Yemen Şahı'nın kızı ile beraber yoluna devam eden Kirmanşah, günün birinde Koca Arap'ın memleketine varır. Kirmanşah ve yanındaki Yemen Sultanı'nın kızı burada Koca Arap'ın kahramanı Mecal Vermez'le karşılar. Kirmanşah, bir yumrukla Mecal Vermez'in işini bitirir. Durumu öğrenen Koca Arap neye uğradığını şaşırır. Koca Arap ondörtbin atlısını hazırladıktan sonra, kale kapılarını kapattırarak Kirmanşah'ı kale burcunda beklemeye başlar. Kale önüne gelen Kirmanşah'la koca Arap arasında önce söz düellosu başlar. Bunu kaybeden Arap, kale kapılarını açtırır. İçeriye giren Kirmanşah'la koca Arap güreş tutarlar. Güreşi kim kaybederse o, diğerinin emrine girecektir. Güreşi Koca Arap kaybetmiştir. Bundan sonra Koca Arap hiçbir ülkeden haraç almayacaktır. Hiçbir garibin önüne geçmeyecektir. Fakat bu şartlara karşılık Kirmanşah, Koca Arap'a oğul olacaktır.

Üç gün; üç gece koca Arap'a misafir olan Kirmanşah, dördüncü gün başından geçenleri anlatır. Koca Arap, Herat hükümdarı Adil Han'a mektup yazacağını, Mecal Vermez'in de kızı getireceğini söylemesine rağmen Kirmanşah bu teklifi kabul etmez.

Bunun üzerine Koca Arap bindiği Karakaytaz adındaki atı Kirmanşah'a verir ve onu Herat'a gönderir.

Bu sırada Herat hükümdarının kızı Mahperi, sevgilisinin yolunu gözlemektedir. Ancak beklenmeyen bir şekilde Kaf dağından yola çıkan Ak dev Mahperi'yi kaçırmıştır. Bu hadise üzerine başta Selim Şah olmak üzere bütün Herat halkı karalara gark olup ağlamaktadırlar.

Koca Arap'dan ayrılan Kirmanşah kırk gün sonra Herat'a gelir. Han kızı Yıldız iki cariyesi ile çeşme başında su doldururken, Kirmanşah'la yanındaki kız bunlara yaklaşır. Gelenin Mahperi'nin sevgilisi olduğunu anlayan iki kız doğru Selim Şah'ın katına çıkarlar.

Mahperi'nin babası Selim Şah, olanları bir bir Kirmanşah'a hikâye eder. Adil Han'dan destek alan Kirmanşah, Yemen Sultanı'nın kızı ve diğer at-

Üretici: EBÜ Kitap Arşivi, http://sultantepe.org

lılarla beraber üç dört gün yol giderler. Bir tepeye geldiklerinde bunları Pir karşılar. Pirin talimatı üzerine Yemen Sultanının kızı ve diğer atlılar Herat'a dönerler.

Tepeden ötesi, insan ayağının değmediği yerdir. Üç gün, üç gece yol giden Kirmanşah, Davudoğlu Süleyman'ın bahçesine ulaşır. Bahçedeki levhada şu hususlar yazılıdır :

"Oğlum Kirman senden evvel Kaf dağına dört kişi gelmiştir, bunlar Kahraman-ı Kâtil; Zaloğlu Rüstem; Hamza-i Sahip Gıran ve Hz. Ali'dir." Dikili beş taş vardır. Herkes hissesini atmıştır, sen de at! Kaf Dağı âdetlerinde hamle düşmanındır, senin değildir. Elindeki kılıç devi kesmez, devin başındaki kılıcı al, ancak onunla Ak devi öldürebilirsin. Çünkü onun üzerinde "ism-i âzam" duâsı yazılıdır. Gördüğün acaip ve garayiplerden korkma."

Bu hususları öğrenen Kirmanşah yoluna devam eder. Tepe üzerine geldiği vakit tekrar pirle karşılaşır ve onun dediklerini dikkatle dinler. Yoluna devam eden Kirmanşah "billur-i ezeme" geldiğinde buranın yarısının ateş, yarısının da kar olduğunu görür. Soğuk ve sıcak diyarları Allah'ın yardımıyla geçen Kirmanşah, devin kalesine ulaşır. Ancak kaleye açılan hiçbir kapı yoktur. Bu sırada kalenin içinde esir olan Mahperi rüyasında Hz. Hızır'ı görür. Hızır, sevgilisinin geldiğini Mahperi'ye haber verir ve kaybolur. Kız yaptığı kemendi kaleden aşağıya sarkıtır. Böylece Kirmanşah kaleden içeri girer. İki hasret birbirine kavuştuktan sonra Kirmanşah sevgilisinden devin olduğu yeri öğrenir ve başucundaki kılıçla onu öldürür.

Kirmanşah'ın kalede esir olan amcasının oğulları da kıza âşık olduklarından kurtulmalarına pek sevinmezler. Kement vasıtasiyle kaleden, önce kız, daha sonra amca oğulları inerler. Kirmanşah inerken amca oğulları kemendi keserek onun yaralanmasına yol açarlar. Devden bazı nişaneleri kesip alan amca oğulları daha sonra Şiraz'a doğru yola çıkarlar. Mahperi bunlarla gitmek istemediği için bir köşeye saklanır. Babalarının tahtına çıkan iki oğul Kirmanşah'ı devin yediğini, kendilerinin de devi öldürdüklerini söylerler. Çok geçmeden Hurşut Şah da meseleyi öğrenir. Bunun üzerine her iki ülke de yasa bürünür.

Yaralı vaziyetteki Kirmanşah, Kara Kaytaz'ın, deve gibi yere çökmesiyle üzerine biner. İki sevgili günler süren yolculuktan sonra bir çimenlikte istirahat ederler. Bu bahçe, Kirmanşah'ın annesi Zöhre Banu'nundur. İki sevgili oraya geldikleri sırada Zöhre Banu rüyasında oğlunun salimen geldiğini görür. Bunun üzerine Zöhre Banu bahçıvanlarına bahçeyi gezmek istediğini söyler. Bu sırada kız Kirmanşah'a süt aramak için gittiğinde, bahçıvanlar yalnız kalan oğlanı bulurlar.

Sütü bulan Mahperi sevgilisi in olduğu yere geldiği vakit onu bulamaz. Mahperi'nin bu durumda yapacağı hiçbir şey kalmamıştır. Daha fazla acı-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://anlayan.com

ya dayanamadığı için de kendisini ırmağa atar. Bir müddet sonra kemeri kıyıdaki bir ağaca takılır. Ağacın dibinde de bir hazine vardır. Kemerini kurtaran kız suda sürüklenerek değirmenin bendine kadar gelir. Değirmenci suyun gelmemesi üzerine dışarı çıktığı zaman kızı bulur ve evlât edinir. Böylece değirmenci, kızın ağaç dibinde göıdüğü hazineye de sahip olur.

Kirmanşah'ın babasının askerleri Mahperi'yi aramalarına rağmen bulamazlar. Sahipsiz kalan Kara Kaytaz Koca Arap'ın kulelerine gelir. Atı gören Arap, Kirmanşah'ın başının dertte olduğunu anlar ve Adil Han'ın memleketi olan Herat'a doğru yola çıkar. Herat'a varan Arap'ı Adil Han'ın elçileri karşılar. Haraç almaya gelmediğini bildiren Koca Arap Kirmanşah'ı sorar. Adil Han, meclisi ve Yemen Sultanı'nın kızı Kirmanşah'ın geriye gelmediğini Koca Arap'a bildirirler. Bunun üzerine Koca Arap, Yemen Sultanı'nın kızını da alarak ordusu ile beraber Şiraz'a doğru yola çıkar. Günün birinde Ahmet Şah'ın yanına gelen Arap, ondan Kirmanşah hakkında bilgi alır. Ahmet Şah oğullarının sözüne kanarak, Koca Arap'a Kirmanşah'ı devin yediğini söyler. Fakat kendileri ile beraber beyaz deve esir olan kızla ilgili sorulara doğru cevap veremedikleri için yalan söyledikleri ortaya çıkar. Durumun anlaşılmasından sonra Koca Arap onları orada derhal öldürür.

Bu sırada Kirmanşah'ın yarası iyileşmiştir. Mahperi değirmençiyi zengin ettiği gibi, Kirmanşah adına da büyük bir hayrat yaptırmıştır. Orada herkes bedava yeyip içmektedir.

Öbür taraftan Mahperi'yi aramaya çıkan Kirmanşah ile Koca Arap hayratın kapısında Kirmanşah'ın adını görürler. Kızın isteği üzerine hayratı yaptıran değirmenci burada iki âşığı birbirine kavuşturur. Daha sonra onlar için Tiflis'de büyük bir düğün yapılır. Düğüne Herat hükümdarı Adil Han da çağırılır. Böylece hasretler de birbirine kavuşur.

MİGUMİ HAN

Migumi ile Perizad rüyada birbirlerine âşık olurlar. Fakat Migumi, annesi ve babası evvelce ölmüş olan fakir bir delikanlıdır. Perizad ise zengin bir ailenin kızıdır. Çeşitli yerlerden dünür gelir. Fakat onun gönlü Migumi'dedir. Çevrenin yardımıyle Migumi ile Perizad bir Perşembe akşamı murada ererler. Eşinin zengin olmasına rağmen Migumi yine saz çalarak geçimini sağlamaktadır.

Kızın babası bezirgan da günün birinde kervanıyle haramilerin saldırısına uğrar. Bezirgan eli-kolu bağlı bir vaziyette esir hayatı yaşamaya başlar. Kervancıbaşını üç kişi bulur ve onun ellerini ayaklarını çözerler. Bezirganın durumunu anlayan alacaklılar, onun etrafını sararlar. Bu durum karşısında bezirgan evini barkını satarak borcunu öder. Çok geçmeden de bezirgan vefat eder.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çevrenin baskısına dayanamayan iki sevgili sazlarını alarak gurbete çıkarlar. Bir köye yerleşen Migumi ve Perizad'ın iki çocukları olur. Geçimini sağlamak isteyen Migumi gurbete çıkar. Karısı ve iki çocuğu ise köyde kalır. Perizad'ın yıkadığı çamaşırı "Şahin Ağa" görür ve temizliği karşısında şaşırır kalır. Bir görüşte kadına âşık olan "Şahin Ağa" isteklerini önce köy halkına bildirir. Daha sonra da bir kadını elçi olarak Perizad'ın yanına gönderir. Fakat Perizad bu cadı kadının dünürünü reddederek kadını evden kovar. Bu duruma çok kızan "Şahin Ağa" Perizad'dan intikam almak isterken, günün birinde Migumi evine gelir. Kadın başından geçenleri Migumi'ye anlatır. Migumi ailesini yanına alarak köyden kaçar. Durumu gören "Şahin Ağa" onları üç kişiyle takip eder. Cadı karısının yardımıyle Perizad kaçırılır. Bunun üzerine iki çocuk yetim kalır. Çünkü baba da daha evvel seyahate çıkmıştır.

Gurbetten dönen Migumi olanları öğrenince şaşkına döner. Önce altı yaşındaki oğlunu bulan Migumi, ondan da bazı şeyleri öğrenir. Ne yapacağını bilmeyen Migumi, Çamlıbel'e doğru yola çıkar. Migumi, Köroğlu ve üçyüzaltmışaltı keleşine başından geçenleri hikâye eder. Kör olanları bir bir dinledikten sonra Perizad'ı kurtarmaya "Deli Mehter"i vazif elendirir. "Deli Mehter" de önce çocuklarla karşılaşır. Olanları bir de onlardan dinler. Bu durumu öğrenen "Deli Mehter" tekrar Çamlıbel'e dönerek Köroğlu'na, Migumi'nin anlattıklarının doğru olduğunu bildirir.

Bunun üzerine Köroğlu'nun bindokuzyüzdoksandokuz koçağı gece yarısı köyü sarar. Önce bağlı olan kadın kurtarılır. Köy ağası (Şahin Ağa) nı da yakalayarak beraberce Çamlıbel'e doğru yola çıkarlar. Çamlıbel'e gelindiği vakit "Şahin Ağa"nın bir kulağını Migumi, bir kulağını ise Perizad keser. Sonra, ağız, burun, kol ve bacaklar, derken hepsi kesilir. Böylece Migumi de intikamını almış olur.

Köroğlu eli kaşık tutan herkesi toya davet eder. Migumi ile Perizad'a kırk gün kırk gece düğün yapılır. Böylece hasretler birbirlerine kavuşurlar.

ŞAH İSMAİL

Kandahar hükümdarı Ethem Şah'ın İsmail adında bir oğlu vardır. Ondört yıl tahsil yapan Şah İsmail çeşitli hocalardan ders alır. Bu arada kuş dilini de öğrenir. Günün birinde Kandahar şehrine bir Türkmen Beyi gelir. Çok güçlü birisi olan Türkmen Beyi otoritesi sayesinde kendisine ait olsun olmasın bütün yaylaları gezmiştir. Türkmen Beyi'nin Gülizar adında çok güzel bir kızı vardır.

Onsekiz yaşına giren İsmail ava gittiği vakit Gülizar'la karşılaşır ve ona ilk görüşte âşık olur. Çok geçmeden kızda oğlana tutulur. Durumu

Üretsiz PDF Kitap Arşivi - http://rahmi.org

anlayan kızın annesi Şah İsmail'i kovmak ister. Bu arada Türkmen Beyi de meseleden haberdar olur ve Ethem Şah'a bir mektup göndererek onu da durumdan haberdar eder. Hapsedilen Şah İsmail, Ethem Şah'ın teminat vermesi üzerine serbest bırakılır. Fakat Şah İsmail ne pahasına olursa olsun Gülizar'ı almak istemektedir. Durumdan annesini de haberdar eder. Bunun üzerine Ethem Şah Türkmen Beyi'nc dünür olursa da Türkmen Beyi kızını vermez. Ethem Şah da Türkmen Beyi'nden iki gün içerisinde yaylasını terk etmesini ister. Türkmen Beyi'nin emri kabul etmemesi üzerine, beyle şah savaşmaya karar verirler.

İki ordu savaş hazırlığı yaparken İsmail tekrar hapsedilir. Onun hapishaneden kaçmasına ise sevgilisi Gülizar yardımcı olmuştur. Sulh yapamadıkları için iki ordu savaşa başlar. Binlerce kişinin ölmesi Şah İsmail'i çok üzer. Bu sırada onun imdadına da Hz. Hızır yetişir. Hz. Hızır'ın verdiği güçle Şah İsmail Türkmen Beyi'nin askerlerini yener. Bunun üzerine Türkmen Beyi yayladan kaçar. Gülizar babasının Hint, Yemen tarafına kaçtığını bir mektupla sevgilisine bildirir. İsmail de zaman kaybetmeden onun izini takip eder. Bu sırada Türkmen Beyi Hint hükümdarına durumu anlatır ve ondan yardım diler.

Bu hadiseler olurken Arap Üzengi isimli bir kız, erkek kıyafetiyle ortalığı kasıp kavurmaktadır. Kız olduğunu gizleyen bu kahraman sırtını yere getirecek erkekle evleneceğine dair kendi kendine söz verir. Kırkbin atlısı olan Üzengi, günün birinde remilcisini çağırır. Kendisini yıkabilecek kahramanın olup olmadığını sorar. O da dördüncü gün gelecek olan yiğidin kendisini yıkabileceğini söyler. Dördüncü gün Şah İsmail, insan başlarıyla yapılmış kulelerin yanına gelir. Arap Üzengi ile amansız bir cenge girer. En sonunda Şah İsmail savaşı kazanır. Arap Üzengi de kız olduğunu Şah İsmail'e bildirir.

Şah İsmail ve Arap Üzengi beraberce Gülizar'ı aramaya çıkarlar. İki kahraman günün birinde kırk kulelere hapsedilmiş olan Gülperi'ye rastlarlar. Kız başlarından geçeni bunlara hikâye eder. Kendisini Hristiyanların zorla almak istediğini, Müslüman olduğu için de buna razı olmadıklarını anlatan Gülperi, bir kardeşinin şehit olduğunu, diğerlerinin de zor duruma düştüklerini belirtir. İsmail, iki kardeşi ve diğer Müslümanları kurtarır. Hristiyanları perişan eder. Hristiyanların komutanı Demir Pehlivan öldürülür.

İki kardeş ve onların meclisi de Gülperi'yi İsmail'e vermek isterler. Fakat İsmail durumu onlara da anlatır. Eli eline değmemesi şartıyla nikâhına Gülperi'yi de kabul eder. Yoluna devam eden İsmail günün birinde Hint'e varır. İsmail ile Hint Beyleri arasında amansız bir savaş başlar. Savaşı önlemek isteyen Hint Beyi, İsmail'i sarayına çağırır. Gülizar da Beylerin karşısına çıkarılır. Böylece Türkmen Beyi'nin teyzesi Hint hüküm-

Üçansız PDF Kitap Arşivi - http://ucansiz.org

darına İsmail hakkında ilettiği bilgilerin asılsız olduğu ortaya çıkar. Hocalara danışan beyler Gülizar'ı Şah İsmail'e verirler. Düğünleri yapılan iki genç gerdeğe konulur. Bir müddet sonra geriye dönen iki kahraman kırk kulelere gelirler. Gülperi'nin kardeşleri Şah İsmail'in kırk kulelere şah olmasını isterler. Fakat o kabul etmez. İki kızı alan Şah İsmail, günün birinde babasının memleketine varır. Anne ve babası sevinirler. Fakat baba, kızların güzelliğini görünce oğlunun sevgilisine âşık olur. Gülizar'ı elde etmek için çeşitli hilelere baş vuran baba en sonunda oğlunun sırrını öğrenir. Kılıç kına girdiği zaman Şah İsmail uzun bir uykuya yatar. Kutunun içerisindeki kıllarla kol bağlanınca açılmaz.

Zalim baba yukarıdaki sırları gelinlerine tatbik ettirdiği vakit İsmail koluna bağlanan kılları kıramaz. Bundan istifade eden Ethem Şah içeri girerek kızları tesirsiz hale getirir. Daha sonra da oğlunun gözlerini yuvalarından çıkarıp cebine kor. Palayı da kınından çıkararak denize atar. Zalim kayınbaba kızların ellerini kollarını bağladıktan sonra odaya hapseder. Şah İsmail'i bir yıl kadar bekleyen Arap Üzengi onu aramaktan başka bir çare olmadığını düşünür ve remilcinin yardımıyle olduğu yeri öğrenir. Önce Hint'e giden Arap Üzengi sevgilisi İsmail'in oradan ayrıldığını ve Yemen'e doğru gittiğini öğrenir. Yola çıkan Üzengi günlerin birinde kırk kulelere gelir. Oradan da ayrılan Üzengi, Şah İsmail'in memleketine doğru gider. Arap Üzengi'nin geldiğini duyan Ethem Şah onun vergilerini gönderir. Fakat Üzengi vergi için gelmediğini Şah İsmail'i aradığını söyler. Bu arada İsmail için iki ordu arasında amansız bir savaş başlar. Kuyuya atılan İsmail'in imdadına ise güvercin donundaki üç pir yetişir ve Şah İsmail'e şu talimatı verirler.

Güvercinin döktüğü tüğ bileklere sürülürse iki kol açılacaktır.

Güvercinin döktüğü tüğ dudaklara sürülürse aklı başına gelip uyanacaktır.

Güvercinin tüğü döküldüğü vakit ceplerdeki gözler yuvasına konulursa gözler görmeye başlayacaktır.

Bütün bu işleri yaptıktan sonra Şah İsmail, eski haline döner ve kuyudan çıkar. Yolda karşılaştığı bir çobandan koyun alarak onun işkembesi başına geçirir ve "Keloğlan" kıyafetine bürünür. Daha sonra da bir değirmenciye çırak olur. İsmail ile birlikte değirmencinin işi de iyileşir ve kısa zamanda zengin olur. Fakat gün geçtikce savaş da şiddetlenir ve Şah İsmail de savaşa alınır. Arap Üzengi ile karşılaşan Keloğlan ona kimliğini bildirir. Bunun üzerine iki sevgili sarmaş dolaş olurlar.

Güvercinlerin talimatına uyan İsmail babasını öldürmez. Fakat Üzengi eline geçirdiği imkânı iyi değerlendirir ve Ethem Şah'ı öldürür. Remilcinin yardımıyle para da bulduğu gibi Gülperi'yi de Gülizarı da ha-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://tahtiey.org

pishaneden kurtaran Arap Üzengi önce Gülizar'a daha sonra Gülperi'ye, en sonunda ise kendisine kırk gün kırk gece düğün yapar, böylece dört âşık da muratlarına ererler. Şah İsmail de babasının yerine hükümdar olur.

YARALI MAHMUT

İstanbul'da Hacı Bezirgan adında yaşlı bir zatın Ahmet ve Mahmut adlı iki oğlu vardır. Hacı İbrahim yakın arkadaşı Muğdat ile beraber Kâbe'ye giderek hacı olmuştur. Bu iki kişi onbeş yıl kadar ticaret yaptıktan sonra mallarını aralarında paylaşırlar. Birkaç ay sonra da Hacı İbrahim ölür. Bu sırada Hacı Muğdat da ağır hastadır. Ancak iki ailenin de olanlardan hiç haberi yoktur.

Hacı Muğdat'ın çocuğunun olmamasına karşılık, Hacı İbrahim'in iki oğlu vardır. Bu çocuklardan Ahmet'in kötü yolda olmasına karşılık Mahmut iyi yoldadır. Hacı İbrahim'in varlığı, ölümü üzerine iki evladı arasında paylaşılır. Ancak Meykör Ahmet varlığı kısa zamanda bitirir. Mahmut'tan memnun olan anne, diğer oğlundan daima şikâyetçidir. Başı boş kimsesiz kişilerle düşüp kalkan Meykör Ahmet gün geçtikçe varını yoğunu yiyip bitirmektedir. Mahmut ise okula gitmekte, çıkışta babasının mezarını ziyaret etmekte, daha sonra da eve gelmektedir. Mahmut günün birinde babasının mezarını ziyaret ettiği sırada Keloğlan ve yedi arkadaşı ile karşılaşır. Keloğlan ve arkadaşlarına acıyan Mahmut onları da alarak eve gelir. Anne her ne kadar bunların baba dostu olmadığını söylerse de oğlunu ikna edemez. Oğlunun isteği üzerine bu yankesicilere anne bol miktarda para verir. Keloğlan ve arkadaşları "gam dağıtan su" diyerek Mahmut'a rakı içirirler. Bunun üzerine Mahmut kendisini iyice dağıtır. Bu arada Hacı İbrahim'in varlığı tükenmiştir. Bu sebepten Mahmut evdeki eşyalarından bazılarını satmaya başlamıştır. Birkaç yıl sonra konak da satılır. Bunun üzerine anne, küçük bir odada yaşamaya başlar. Bütün bu olanlardan sonra Mahmut pişman olur. Fakat iş işten çoktan geçmiştir.

Şiraz hükümdarı Emir Govkan'ın Mehbub adında bir kızı vardır. Güzelliğinin yanında kızın kahramanlığı da gözden kaçmamaktadır. Hiçbir delikanlı onun korkusundan karşısına çıkamamaktadır. Mehbub Hanım "Beni kim yenerse onunla evleneceğim" dediği için kendi yendiği gençlerle evlenmez. Mehbub'un babası Emir Govkan, zengin bir bezirgândır. Sarayında iki tane "çamçırak" taşı vardır. Bu taşların ışığı karanlıkla birlikte sarayı aydınlatmaktadır. Günün birinde "çamçırak" taşlarına bakan hizmetçi taşların bulunduğu çekmecenin anahtarını kaybeder. Bundan dolayı hizmetçi ailesi ile birlikte İstanbul'a sürgün edilir. İstanbul'a gelen sürgün, devrin hükümdarı Sultan Murad'a başından geçenleri hikâye eden bir mektup yazar. Mektubu okuyan Sultan Murad, şamdan ağasını sarayına çağırtır. Şamdan ağasından bir şiir yazmasını ister. Şamdan ağası bir şiir yazar. Sultan Murad bu şiiri

Üretsiz PDF Kitap Arşivi - http://rotaya.org

iş verir. İstanbul padişahı bu taşların medhini işitince vakit kaybetmeden bir elçiyi Şiraz'a gönderir. Elçinin mektubunda "çamçırak" taşları istenmektedir. Mektubu okuyan Emir Govkan taşları veremeyeceğini Sultan Murad'a bildirir. Bunun üzerine iki orduda da savaş hazırlığı başlar. Durumu öğrenen Mahmut savaşa gerek olmadığını, istenirse gizlice taşları getirebileceğini Sultan Murad'a bildirir. Çünkü Mahmut'un kaybedecek hiçbir şeyi kalmamıştır. Eğer taşları getirebilirse zengin olacak, getiremez ise öldürülecektir. Mahmut'un yiğitliğini gören Sultan Murad taşların getirilmesi halinde ağırlığınca altın vereceği vaadini tekrar eder. Mahmut başından geçenleri annesine anlatınca anne neye uğradığını şaşırır. Oğluna yardım için kocasının eski arkadaşı Hacı Muğdat'ın yanına giden anne onun hastalığı karşısında hiçbir şey diyemez. Ancak Hacı Muğdat meseleyi bildiği için Mahmut'a nasıl yardım edeceğini anlatır.

Hacı Muğdat'ın isteği üzerine bir "mafe" yapılarak içi pamukla döşetilir. Bunlar devenin üzerine yerleştirilir. Daha sonra Hacı Muğdat bu yatağın içerisine yatırılır. Ordunun önünde Hacı Muğdat, onun arkasında Mahmut olmak üzere İran'a doğru yola çıkılır. Kırk gün süren yolculuktan sonra Sultan Murad'ın ordusu Gence'yi kuşatır. Sultan Murad'ın emrine uyularak önce iki taş istenir. Emir Govkan meclisini topladıktan sonra taşın birisini vermeye razı olur. Durumu cariyesi vasıtasıyle öğrenen Mehbub bu işe karşı koyabilmek için savaş elbisesini giyer ve "çamçırak" taşlarını koynuna kor. Bunun üzerine iki ordu arasında savaş başlar. Arap kıyafetine bürünen Mehbub, karşısına hasım ister. Türk komutanlar onun karşısına yiğit çıkarırlar. Fakat Mehbub hepsini şehit eder. Mahmut abdest alır, iki rekat namaz kılar ve Arap'a karşı koyabilecek bir gücü Allah'tan ister. Bu sırada Mahmut'un yanına bir pir gelir. Pirin yardımıyle büyük bir güce kavuşan Mahmut günün birinde Mehbub'un karşısına çıkar ve onu güreşte yener. Böylece Arap'ın erkek olmadığı, aslında güzel bir kız olduğu anlaşılır. Daha sonra da koynundaki "çamçırak" taşlarını Mahmut'a teslim eder. Taşları alan Mahmut ve Türk ordusu Türkiye'ye dönme hazırlığı yapar. Bu arada "Emir Govkan" kızını yenen bir yiğit çıktığı için sevinmektedir. Öbür taraftan zafer haberi de İstanbul'a ulaşmıştır. Bu habere Sultan Murad ve meclisi çok sevinir.

Ordu İstanbul'a geldiği vakit Sultan Murad, Mehbub ve Mahmut'u huzuruna ister. Mahmut, Sultan Murad'ın huzuruna vardığında yanındaki Arap'ın erkek olduğunu söyler. Mükâfatını alan Mahmut, Arap'la birlikte annesinin yanına varır. Bu arada Mahmut'un kahramanlıklarına karşılık Meykör Ahmet de delibaşı olur. Meykör Ahmet kardeşinin gizli bir aşk yaşadığını yaptığı takip sonunda öğrenir. Günün birinde "Meykör Ahmet merdiven koyarak Mahmut'un penceresinden içeriye bakar. Olanları görünce şüphesinin doğruluğu ortaya çıkar. Meykör Ahmet bir müddet sonra olanları Sultan Murad'a bildirir. Bunun üzerine Sultan Murad, Mahmut ve Meh-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://mirlaw.org

bub'u sarayına çağırtır. Aslında bu suçun cezası idamdır. Ancak Mahmut'un daha evvelki fedakârlıklarını hatırlayan Sultan Murad, bu suçundan dolayı onu affeder. Öbür taraftan Emir Govkan "çamçırak" taşları ve kızı için üzülmektedir. Meclisin isteği üzerine "Emir Govkan" bütün sihirbazları sarayına çağırtır. Cadılardan birisinin, istenirse kızı geri getirebileceğini söylemesi üzerine "Emir Govkan" ona büyük hediyeler verir. Küpe binen cadı, geyik kılığına girerek İstanbul'a gelir. Önüne düşen geyiği kovalamaya başlayan Mahmut bir süre sonra geyik kılığındaki cadıyı kaybeder. Geri dönen cadı Mehbub'u kandırır. Sihir gücüyle Mahmut'a karşı çıkan Mehbub, sevgilisinin memleketinden ayrılarak Gence'ye doğru yola çıkar. Mehbub'un kaçtığını öğrenen Meykör Ahmet onu engellemeye çalışırsa da başaramaz. Mehbub'u takip eden Mahmut onu yolda yakalar. Fakat onu bir türlü ikna edemez. Bu arada Mehbub sihir gücüyle Mahmud'u yaralar. Mehbub sevgilisini yaraladıktan sonra onu Karaman Dağlarında bırakarak Gence'ye gider. Gence'de Mehbub'u merasimle karşılamak isterlerse de, o bu durumu kabul etmez.

Birkaç gün dağda yalnız başına kalan Mahmut ve atını kervancılar bulurlar. Kervancı başının (Ulu Han) isteği üzerine, yaralanan Mahmut, Gence'ye götürülür. Ulu Han'ın isteği ile bütün tabibler saraya çağırılır. Tabiblerin müdahalesi ile Mahmut'un yaraları kısa süre içerisinde iyileşir. Ulu Han'ın Telli Gülşah adında bir kızı vardır. O kız da Mahmut'a âşık olmuştur. Ancak sırrını kimseye açamamaktadır. İyileşen Mahmut derdini ve başından geçenleri Ulu Han'a anlatır. Bunun üzerine Telli Gülşah, Mahmut'un yüzüğünü Mehbub'a gönderir. Mehbub yüzüğü görünce Telli Gülşah'ı yanına çağırtır ve ondan Mahmut'un olduğu yeri öğrenir. Daha sonra da iki hasreti birbirine kavuşturur. Mahmut'u önden gönderen Mehbub'a Ulu Bezirgân büyük bir düğün yapar. Daha sonra da gelini çifte yengelerle beraber Mahmut'un arkasından gönderir. Bu arada Mahmut, Telli Gülşah'ın babasının evinde günlerini geçirmektedir. Mehbub'un gelmemesi üzerine tekrar Gence'ye dönen Mahmut, kızı alarak Gence'den ayrılır. Yolda Mehbub, başından geçenleri Mahmut'a anlatır, zaten aynı şeyleri Telli Gülşah da Mahmut'a anlatmıştır. Bu olanları hatırlayan iki âşık, cadı kadını öldürmeye karar verirler. Cadıyı öldürme işini Mahmut üzerine almıştır. Mahmut'un rehberliğini ise Telli Gülşah yapmaktadır. Evi gösteren Telli Gülşah o bölgeden ayrılır, Mahmut da cadıyı öldürür.

Cadıyı öldüren atlı aranırsa da bir türlü bulunamaz. Mehbub'la Mahmut günler süren yolculuktan sonra Kemah dağlarına gelirler. Mehbub çeyizsiz İstanbul'a gidemiyeceğini ileri sürdüğü için, iki âşık burada haramilik yapmaya başlarlar. Bezirgânlar durumu dilekçe ile Sultan Murad'a bildirirler. Bunun üzerine Sultan Murad bezirgânları yakalamak için Kemah'a ordu gönderir. Ordunun komutanı ise Mahmut'un kardeşi Meykör Ahmet'tir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Meykör Ahmet ve askerleri, Mahmut ve Mehbub'u gece yarısı mağarada yakalarlar. Ancak Mahmut'un sesini Meykör Ahmet tanır. Meykör Ahmet niçin haramilik yaptıklarını sorduğunda, Mahmut suçu Mehbub'un üzerine atar. Ancak Meykör Ahmet kardeşini affetmez. Çünkü affetmesi demek padişaha karşı gelmek demektir. Mahmut ile Mehbub'u birbirine bağlayan Meykör Ahmet, İstanbul'a doğru yola çıktığında, onları Sultan Murad'ın meclisi karşılar. Padişahın emri üzerine haramiler elleri bağlı vaziyette huzura alınırlar. Geride kalan Meykör Ahmet ağlayıp sızlamaktadır. Çünkü kardeşi ve gelinleri muhtemelen öldürülecektir. Meykör Ahmet'i gören padişah ona niçin ağladığını sorar. O da durumu anlatır. Bunun üzerine padişah haramilerin ellerini çözdürür.

DAVUTOĞLU SÜLEYMAN

Peygamber olan Davut (A.S.)'ın kırk oğlu vardır. Bunlardan sonuncusu ise Hz. Süleyman'dır. Hz. Süleyman onbir yaşına geldiği zaman, babasının yanına gelip gidenlerin kim olduklarını uzaktan takip etmektedir. Günün birinde kocası ölen dul bir kadın Davut Peygamber'in yanına gelir. Hz. Davut ona bir çuvalın içerisinde un verir. Allah kadının duâsını kabul eder ve batacak bir gemiyi rüzgârın yardımıyle kurtarır. Çuvalı isteyen kadın Davut Peygamber'in sarayına gelirken onu oğlu Süleyman karşılar. Daha sonra Davut Peygamber'in katına çıkan kadın, çuvalını rüzgârın götürdüğünü anlatır ve ununu istediğini söyler. Davut (A.S.) da unu vermeyi kabul eder. Süleyman'ın verdiği akıl ile, kadın ikinci defa Davut Peygamber'in katına çıkar ve tekrar çuvalını ister.

Davut Peygamber, kadını gönderenin oğlu Süleyman olduğunu anlar. Davut, çuvalın yerini oğlu Süleyman'dan öğrenir ve kadını geminin olduğu yere götürür. Kadın kısa zamanda zengin olur. Davut (A.S.) çocuklarını ve emrindeki kişileri huzuruna çağırır. Sorusunu kim cevaplandırabilirse yerine padişah olacaktır.

Ayın, güneşin, suyun, toprağın, çiçek ve ağaçların adları ile ilgili soruları Hz. Süleyman cevaplandırır. İkinci imtihan ise dünyadaki çiftlerin eşlendirilmesi ile ilgilidir. Onu da Hz. Süleyman cevaplandırır. Yalnız kertenkelenin eşini bulmakta zorluk çeker. Çünkü Davut (A.S) onu bir kututunun içerisine saklamıştır. Zor olmasına rağmen onu da başaran Hz. Süleyman babasının yerine hükümdar olur. Süleyman hükümdar olduktan sonra bütün âleme hükmeder. Hayvan dillerini bilen Süleyman günün birinde rüzgâra binip seyahat ederken, serçe ile baykuşun kavgasını görür. Kavganın sebebini öğrenen Süleyman onları barıştırır ve yoluna devam eder. Daha ileride leylek ile serçenin kavgasını görür, onları da barıştırır.

Bütün hayvanlara hükmeden Hz. Süleyman günün birinde Zümrüdü anka'yı huzuruna çağırtır. 750 yaşında olduğunu söyleyen anka, bu ömürde gördüklerini teker teker Süleyman Peygamber'e anlatır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi https://ranlar.org

"Reba" şehrinin Belkıs adında zengin bir hükümdarı vardır. Müneccimleri başına toplar ve onlardan istikbali hakkında bilgi alır. Müneccimlerin, 'Davutoğlu Süleyman ile evleneceksin" demeleri üzerine ona lâyık olup olmadığını sorar. Daha sonra da kendisini koruyacak nöbetçileri sarayın etrafına yerleştirir.

Davutoğlu Süleyman'ın vasıtası rüzgâr, elçisi ise "Hüthüt" kuşudur. "Hüthüt" günün birinde kaybolur. Dört gün sonra ise tekrar Hz. Süleyman'ın yanına gelir. Süleyman, yazdığı bir mektubu "Hüthüt" le Belkıs'a gönderir. Kuş da Belkıs uyurken mektubu onun yatağına bırakarak geri döner. Kuşun odaya nasıl girdiğinden hiçbir nöbetçinin haberi yoktur. Süleyman'dan kurtulmak isteyen Belkıs akıldanelerinin teklifi üzerine ona kırk deve yükü altın göndermek isterlerken, kuş onlardan daha evvel davranarak olanları Hz. Süleyman'a anlatır. Bunun üzerine kervanın geleceği yer, altınla kaplatılır. Daha sonra da buraya gelen kervan yükü ile beraber geriye gönderilir.

İfritlere de hükmü geçen Hz. Süleyman onları huzuruna çağırttırır. Onlar da Belkıs'ın sarayına üç gün üç gece içerisinde kendisine getirebilecceklerini söylerler. Daha sonra da verilen zaman içerisinde Belkıs'ın sarayını Hz. Süleyman'ın huzuruna getirirler. Hz. Süleyman Belkıs'ı gördüğü vakit ona âşık olur. Çok geçmeden düğün başlayacaktır, fakat Belkıs, Hz. Süleyman'dan dünyanın sonuna kadar yaşamak ve ölümsüzlüğe kavuşma arzusunu bildirir. Bu iş için ise âb-ı hayat gerekmektedir. Âb-ı hayatı getirmeye ise "dalga" kuşları giderler. Çok geçmeden de ölümsüzlük suyunu Hz. Süleyman'a getirirler. Ölümsüzlük suyunu içmek için Hz. Süleyman maiyetindekilere danışır. Kör kuşun dışındaki herkes, onun ebedî kalmasına razı olur. Kör kuş Hz. Süleyman'ı bir yere götürür. Yedi gün yedi gece kazı yapıldıktan sonra bir binaya rastlanır. Orada bir mevta yatmaktadır. Mevta diridikten sonra Hz. Süleyman'a başından geçenleri anlatır. Bunun üzerine Hz. Süleyman âb-ı hayatı içmek istemez. Suyu kuşlarla tekrar yerine gönderir. Duruma üzülen Belkıs Hz. Süleyman'dan kuş tüyünden yapılmış bir saray ister. Bütün kuşların tüğünü dökmesine rağmen kör kuş bu işe de karşı çıkar.

Günün birinde lâlâsı ile geziye çıkan Hz. Süleyman arkasından arap kılığında birisinin geldiğini görür. Bu gelen aslında Azrail (A.S.) dir. Davutoğlu Süleyman vasiyetini yazdıktan sonra lâlâsına verir. Daha sonra da Azrail emanetini alır. Vasiyette ise aşağıdakilerin yazılı olduğu açıldığı vakit görülür.

"Ben kabre girmeden zarfı açmayın"; "Bütün varlığımı tabutumun önünde açıklayın"; "Bütün askerlerim kılıç kuşanıp tabutumun önünden geçsin"

Beşyüz yıl ömür süren Davutoğlu Süleyman da böylece ömrünü tamamlamış oldu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

HÜTHÜT KUŞU

Hüthüt kuşu Davutoğlu Süleyman'ın elçisidir. Her işe o gönderilmektedir. Günün birinde kuş kaybolur. Davutoğlu Süleyman kuşu sorar, fakat onun hakkında kimse bir şey diyemez. Hüthüt kuşu geldiği zaman Hz. Süleyman'a haber verilir. Bunun üzerine kuş saraya çağırılır. Nerede olduğunu sorduğunda, o başından geçenleri hikâye eder.

Bunun üzerine Hz. Süleyman Belkıs'a âşık olur. Ona bir mektup yazarak Hüthüt kuşu ile gönderir.

Reba hükümdarı Belkıs, sarayına müneccimleri toplar. Onlara istikbâlini sorar. Onlar da kendilerini Hz. Süleyman'ın alacağını söylerler. Bunun üzerine Belkıs, sarayının etrafına yetmiş nöbetçi diktirir. Fakat nöbetçilerin haberi olmadan Hüthüt kuşu mektubu Belkıs'ın odasına bırakır. Daha sonra da saçakda gizlenerek olanları dinler.

Mektubu okuyan Belkıs şaşırır. Durum nöbetçilere açıldığında onların da bir şeyden haberdar olmadıkları anlaşılır. Hüthüt kuşu bütün olanları bir saçağın altından dinler. Meclis neticede Hz. Süleyman'a kırk deve yükü altın göndermeğe karar verir.

Belkıs'ın meclisinin kararını, Hüthüt kuşu, Hz. Süleyman'a haber verir. Bunun üzerine Hz. Süleyman kırk devenin geleceği yeri altınla kaplatır. Hazineyi getirenleri karşısına alan Hz. Süleyman, Belkıs'ın kararını bir de onlardan dinler. Daha sonra da kervanı, yükü ile beraber Belkıs'a geri gönderir.

Günler sonra Hz. Süleyman bütün ifritleri yanına çağırır. Onlardan Belkıs'ın sarayını, bütün çevresi ile birlikte getirmelerini ister. İfritler bu işi çok kısa zamanda yaparlar. Böylece Belkıs yer yüzüne getirilir.

Hz. Süleyman Belkıs'a evlenme teklifini tekrarladığında Belkıs ondan şu taleplerde bulunur : "Kuş tüyünden bir sarayın yapılması; âb-ı hayatın getirilmesi".

Hz. Süleyman bütün varlıkları sarayına çağırır. Onlara Belkıs'ın dileklerini bildirir. Bunun üzerine Hüthüt kuşu âb-ı hayatı aramaya çıkar. Kuş, âb-ı hayatı, Hz. Hızır ve İlyas'ın içtiğini, daha sonra da suyun kaybolduğunu Hz. Süleyman'a anlatır. Hz. Süleyman ikinci defa bütün varlıkları huzuruna çağırır. Fakat kör kuş bu davete icabet etmez. Baykuşa (kör kuş) Hüthüt gönderilir.

Bunun üzerine baykuş Hz. Süleyman'ı bir türbeye götürür. Baykuşun isteği üzerine bir mevta dirilir. Daha sonra da Hz. Süleyman ile çeşitli konularda konuşur. Hz. Süleyman bahçeyi gezerken arkasında Arap kıyafetinde birisi ile karşılaşır. O, Azrail'dir. Hz. Süleyman Azrail'den şu isteklerde bulunur. "Bütün askerlerim kılıç kuşansın ve tabutumun önünden geçsin. Zenginliğin hiçbir şeye yaramadığını benden sonrakiler anlasın." Beşyüz sene hükümsüz kalan Hz. Süleyman'ın ruhu (A.S.) alır.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - http://kitap.tc

ZALOĞLU RÜSTEM

Dal'ın Zal adında bir oğlu vardır. Zal güzel olduğu gibi yiğitlik bakımından da öndedir. Baba Dal, zamanı gelince oğlunu evlendirmek için kız aramaya çıkar. Çok geçmeden de oğlunu evlendirir. Dokuz ay sonra dünyaya gelen çocuğun yüzüne hiç kimse bakamaz. Dede Dal, çocuğun durumunu görünce korkar ve torununun ormana atılmasını emreder. Zümrüdü anka ağlayan çocuğu ormanda gördüğü vakit onu sırtına alarak yuvasına götürür ve çocuğun adını Zaloğlu Rüstem koyar. Anka, çocuğu yedi sene yedirir, içirir ve büyütür. Zaloğlu Rüstem, anka'nın yavruları ile yaşarken günün birinde bir yılanın saldırısına uğrarlar. Zaloğlu Rüstem, ankanın verdiği kalkanın yardımıyla yılanı öldürür.

Avdan dönen anka, onbeş yaşındaki Zaloğlu Rüstem'in kahramanlığını görünce sevinir. Yiğidin gücünün tam olduğunu anladıktan sonra da onu kanatlarına alarak yedi derya adasına indirir. Denizden çıkan iki aygırı karaya çıkaran Zaloğlu Rüstem onları evcilleştirir. Daha sonra da Zal, anka'nın verdiği eyerleri atının sırtına geçirir. Altı ayaklı aygırlarla dolaşan Zaloğlu Rüstem'e anka günün birinde kim olduğunu açıklar. Bu sırada Dal ve Zal düşmanlarla savaşmaktadır. Anka onların çok kötü durumda olduklarını Rüstem'e söyler. Ankadan bu haberi alan Rüstem hızla babasının ve dedesinin imdadına koşar. "Bana Zaloğlu Rüstem derler" diye haykıran Rüstem'in narasına herkes şaşar. Dal ve Zal bu yiğidi tanıyamazlar. Ancak Rüstem olanları anlatınca gerçek ortaya çıkar ve herkes geçmişi hatırlamakta güçlük çekmez.

Zaloğlu Rüstem'den evvel dünyaya gelen Kahraman-ı Kâtil, Kaf Dağı'nı gezmiş oralarda olanları ve olacakları öğrenmiştir. Kahraman-ı Kâtil yediyüz yaşına girdiği vakit üç oğlu ile bir kızını huzuruna çağırır ve onlara Zaloğlu Rüstem'in geleceğini haber verir. Zaloğlu Rüstem yer yüzüne geldiği vakit, bütün devleri öldürecek; benden daha çok savaşacak; Kûh-i Kaf alâmetleri onun önünde inleyecek; bütün ins-cins onun önünden kaçacak; evlâtlarım onunla düşman değil, dost olun diye tavsiyede bulunur.

Diğer taraftan ondört gün geceli gündüzlü savaşan Rüstem düşmanı bozguna uğratır. Düşman bu durumda, neye uğradığını, ne yapacağını şaşırır. Çok geçmeden toparlanan düşman tekrar Dal'a karşı savaşmaya karar verir. Fakat Rüstem bunları tekrar yok eder. Böylece o düşmanların bir kısmından kurtulur. Fakat insanların başına belâ olan devler vardır. Devler bir türlü zamanın insanını rahat bırakmaz. Bunun üzerine herkes Dal'a mektup yazar. Durumu duyan Rüstem devlere karşı savaş hazırlığı yapar.

Deniz aygırına binen Rüstem devleri yeryüzünde arar, fakat onların Kûh-i Kaf'a kaçtıklarını anlayınca izlerini takip ederek yolda rastladıklarını öldürür. Rüstem günlerden bir gün Ak Div adlı Mahtu'ya bir kediye yara-

Dijitalleştirme: DDK Hakkâri Arşiv Çalışması

latır. Gururlanmanın gereksiz olduğunu anlayan Rüstem yarasının iyileşmesini beklerken devlerden kurtulan insanlar da Zal'a vergi borçlarını öderler. Devlerin kökünü kurutmak isteyen Rüstem, Zal'dan izin aldıktan sonra Kaf Dağı'na gider. Zaloğlu Rüstem burada otuzaltı yıl devlerle savaşır. Bu zaman zarfında devlerin büyük bir kısmı öldürülmüş, geriye kalanlar ise kuyulara gizlenmişlerdir. Dünyadaki herkes Zaloğlu Rüstem'in öldüğünü söyler. Bunu duyan Kahraman-ı Kâtil'in evlâdı babasına durumu açar. Katil haberin doğru olmadığını evlâdına bildirir.

Bu arada Dal'a haraç verenler haracı vermemeye başlarlar. Kaf Dağı'ndan dönen Rüstem günün birinde yeryüzüne gelir. Yeryüzünde indiği yer ise Kahraman-ı Kâtil'in çiftliğidir. Çınar ağacının dibinde derin uykuya yatan Rüstem'i, Katil'in kızı Zeynep bulur ve bir görüşte âşık olur. Buradan ayrılan Rüstem yolda Zeynep'in kardeşi ile karşılaşır. Katil'in oğlu Rüstem'e bir ok atar. Rüstem göğsünden oku çıkarır ve tekrar geri fırlatır. Katil'in oğlu oku babasına getirdiği vakit Kahraman'ın kimliğini öğrenir. Yoluna devam eden Rüstem günün birinde kalelerine gelir. Onun narasını duyan herkes sevinir. Fakat düşmanlar onun ölmediğini anlayınca neye uğradıklarını şaşırırlar. Rüstem başından geçenleri Dal ve Zal'a anlatır. Rüstem bu arada âşık olduğu kızı da dedesine bildirmekten geri kalmaz. Bunun üzerine dedesi Dal, kızı istemeye karar verir. Ancak bu işe Rüstem rıza göstermez. Ata binen Rüstem günün birinde Kahraman-ı Katil'in evine gelir. Rüstem'i kız ile kardeşleri karşılarlar ve Kâtil'in tahtına çıkarırlar. Kâtil bu zamanda yediyüz yaşındadır. Rüstem niyetini Kâtil'e anlattıktan sonra tekrar geriye döner. Dal'a başından geçenleri anlatan Rüstem bu defa dedesini Zeynep'e dünür gönderir. Dal niyetini Katil'e açıklar, yani dünür olur. Kahraman-ı Kâtil kızı Zeynep'i Rüstem'e verir. İki gencin düğünleri olur, bunlar muratlarına ererler. Tam bu sırada devler tekrar yeryüzüne baskın yaparlar. Devlerle savaşan Rüstem onların büyük çoğunluğunu öldürür. Aman dilemeleri üzerine geriye kalanları affeder.

Dokuz ay sonra Rüstem'in bir oğlu olur. Adını da Haydar korlar. Rüstem devlerle savaşırken Haydar da büyür, zekâ ve hilede bu çocuk Emir Ümmiye'yi geçer. Rüstem'in devlerle savaşı sırasında düşmanlar tekrar Dal'ın üzerine saldırırlar. Bu durumu gören Haydar düşmana karşı amansız bir savaşa girer. Fakat Haydar bu savaşda zayıf düşer. Bu arada Dal, Zal ve Zeynep'in kardeşleri savaşta ölmüşler, Rüstem de dünyaya dönmüştür. Onun narasını Zeynep işittiği vakit oğluna babasının geldiğini söyler. Yaralı vaziyetteki Zeynep ve oğlunun imdadına yetişen Rüstem onları alarak beraberce kalelerine dönerler. Bir müddet sonra da Rüstem ölür.

METİNLER

KİRMANŞAH

Bögünkü gün Pazartesi Kirmanşâh'ın hikâyesinden annadacağım.

Kevn-i mekân içinde, gök gubbe altında, Şiraz toprağında, Tiflis vilayetinde Hurşut Şah isminde bir hükümdar eyleşirdi. Hurşut Şah'ın igirmidört saatda içerisinin gami gözünün yaşi dökülür getmezdi. Neden? Ne gader sultan olursan ol, ne gadder zengin olursan ol, muhaggak ki felek senin bir noksanlığın vermişdir. Gine ah da çekdirir sene, gam da çekdirir senen...

Hurşut Şah gosgoca bir hökümdar ikan gaile-i gamı ne idi? Dedim, altın teşti gan gusuyorum içine, Allah bene bu hükümdarlığı vermiş, bu saltanatı vermiş, bu varlığı vermiş, benim bir evladım yok, bir zürriyetim yok, bene bir baba deyen bir yavrum yok. Ne yapim tek başına? Keşke benim de bir çocuğim olaydi, bene bir baba diye seslene idi. Ben de bir göreydim.

Bunun bu gaile-i gamını bütün meclisi ve Tiflis'in halgı da bilirdi. Bilmiyen galmamışdi. Evet, o vakdın tebiblerine muayene olmuşdu. Senden evlat olmaz diye, yani ikinci bir, neden evlenmediği, evet belki bu gadından, eşinden olmaz, öbürünü alıram olur. Müneccimler;

"Senin zürriyetin olmaz, sende tohum yok" diye buna söylemişlerdi. Bu sebebden gosgoca bir hükümdar olan Hurşut Şah gaile-i gam çekerdi.

Bir gün hükmetdiği meclisleri, bütün vezirleri, bakanlari, herkesin gendine göre çocugi var, kimisinin oğli, kimisinin gızi var. Bir takım vezirler çocuklarını sünnet etmek için, cesaret gıldi, hazırlık gördüler. Lâkin bir gaçi de garışdi –çocuği olmayanlar–, öksüz çocukları da gatalım, anası babası yok, yakut da fakir etmeyini gazanmadan aciz, çocugini nerde sünnet etdirsin, biz bu sevaba nail olma içün bir takım fakir, yetim çocukları da sünnet etmeye gerer verdiler.

Hagigat, Cenab-i Hag bir gulundan üç şey sorar: Sorar, mahkeme-i Kübre'de sorar. Kimden? Zenginlerden sorar, yoksulların haggını soracak

"Ey gulum, bu sene bu gadder devlet verdim, bu varlığı verdim, ben diledim sen gazanmadın, ben diledim, ben verdim, benim rızama ne gıydın, yoksullara ne yaptın? Benim rızama ben bu geder sene varlık verdim, sen benim harcadın?"

Buni soracak. Evet hagigat da eyledir. Beyefendi, sede sen gendi ağlını düşünme! gendi saltanatın düşünme! Elen, üzen goy böyle kendi içerine gen-

din bir hesap et. Ben yiyirem, amma yimeyen vatandaş var. Bunı da bilirsen ve hissetmişsen? Acaba bu hec yemiyen, acam diye ağlayanın haggı ben de yok mı? Var... Canım ben de neye olsun, ona da versin. Yok yok efendi, deme, oni da görsün, ona da elin gavuşsun. Mahkeme-i Kübre'da sorguya çekilmeyesin. Evet...

Şimdi, Hurşut Şah bir evlat içün ah çekip vezirler meclisi toplantı kurdılar. Meşveret etdiler. Öğsüz çocukları de sünnet etdirmeye hak verdiler. Tiflis'in içerisinde ne gadder yetim galan veya ana baba var ama, iktidar olmayan çocuklari da yazıldi, sünnet olmay içün. Bu hazirliği gördükden sona Hurşut Şah'a müracaat gıldılar.

"Ey hükümdarim bize onbeş gün müsade et, bir sünnet düğüni yapdıracağız. Vezirler çocuklarını sünnet etdirecek, bir takım da bu ülkenin içinde öğsüz çocuklar da sünnet olacağ, bize müsade et." deyince Hurşut Şah, bu cevabı eşitdi. Başladi gözlerinden doli doli yaş dökülüp ağlamağa...

Bunun ağladığın başvezir gördi. İreli geldi, bakdı ki bu eyce ölkeleniyor. Ağladıkca daha fazla aşkı artıyor.

"Ey hökümdarım yeter –dedi– ağladığın. Yeter sızladığın. Neden ağlıyorsun? Elhamdülillah, Allah sene vermiş, saltanatın yerinde, varlığın yerinde, sen ağlayan da biz fakirler ne yapsın?"

Padişah :

"Ey vezir –dedi– sözün dogri, ehtirazim yoktur ama bene de Cenab-i Hak, bir çocuk verseydi, ben de yetişsayıdım bu toya düğüne, ben de oğlumu sünnet etdireydim" dedi.

Vezir :

"Padişahım gennen gel, eksen ol şahım, bu Allah'ın işi ne yapalım, parayınan değil ki, sene bir oğul alak. Kim evladın satar? Zorunan deyil ki bulag sene bir oğul alak. Bunu Hak verecek, Allah'ın verdiği bu."

Evet, eyle adam var ki, beş alti tane, ufak ufak çucuk varmiş. Yarabbi, sen bunun rızgını gısmatini ver. Hepsi cıbil dolanir. Aradan dokuz ay geçir, aan sene bir oğul daha. İdare edemir, onnari beslemeden aciz galan bu fakir. Bir sene sona bir evlat daha verir Allah. İçimizde eyle de eyle adam var ki işde bir evlat içün ah ah çekir, aan sene bin lire daha. Oni da varlıg ile, ahan sene bin altın daa. Çünkü bu cümle ile Rabbani ona öyle dilemiş. Sene de öyle, sen de razi ol, o da razi olsun.

Vezir :

"Şahım, kimden küsüyor, kime minnet ediyorsun? Gel senile Tiflis'in etrafını gezelim"

Baş vezir, görgili, akılli bir kimse idi. Hükümdar Hurşut Şah'ın görgisi, baş vezirinki gader yokti. Çünkü baş vezir bilir idi. Dünyada insanların gamını def eden iki şey var. Buni iybilir idi. Buni gendi içinde saklardi.

İkisi de derviş gılığına girdiler. Fakir bir gılığa baş vezir ila barabar, yani baş vezir götürüyor. Anladı ki bu gam heç bir gama benzemir. Hökümdar belki bu derd ile ölür.

Tiflis'in etrafi dağlarında, iki dağ arasi bir dereden bir yol gidiyordu.

Vezir :

"Buyur şahım burada oturalım, bu akarsuya seyredelim, senin içerindeki sıkıntın, gamın gesevetin bu su alır gider, dikkatle bu suya bak."

İşde haggat insan oğlunun, beni ademin dünyada iki şey gamini götürür.

"*Nedir bu gam?*"

Rakı içersin, yükü yükü üstüne bağlarsın sakın içme! İçdiğinde benim bu gamim def olsun.. Yok... beter olur. Kumar oynarsın eyce beter, gezmeye çıkarsın, eyce beter. Ya dünyada senin gam gasavetin, bir akar suyun kenarında otur, o suya dikkatle, o suyun hışıltısına seyret. Allah'ın cemalini, o su bir görmüş, bir de akıyor, bir daa göre. Hele akıyor. Bir de göğ çimende otur. Allah'ın yokdan halk ettiği nebatete seyret. Her bir çiçeğin rengi ayrı. Kokusu da ayrı, eyer dikkatle bunlara nezer eder bakarsansa, kadirsen Yarabbi, gendi içinden çekersense, hele bak ne gader türlü türlü varlığ halk etmişsen. Her bir çiçeğin rengi bir türli gokusi, bir türli gendi, bir türli, bunlari bitirip, itiren sensin deyip, eğer dikkatle nazar edersen gamın gasavetin gider. İşde dünyada iki şey gam götürür. Başga bir şeyler deyil. Çalgı ey çeker, işret eyce, kumar eyce, dağınık gezem dersen eyce seleyi suya verirsen. Verme insanoğlu, işde bu iki şeyi unutma. Gam gasaveti bu iki hal götürür.

Baş vezirle oturdular su kenarına. Akar suya dikkatle bakırdılar. Bir de ne görsünler garşılarında bir ihdiyar derviş.

Hurşut Şah, baş vezire dedi ki :

"Ey vezirim"

Vezir :

"Buyurun hökümdarım".

Padişah :

"Aaan şu fakiri gördün mü?"

Vezir :

"Gördüm, evet bize dogri geliyor".

Hurşut Şah :

"Evet onun keyfi benden çok eyidir"

"Neden?"

"Bir hayır sahıbı, bir ekmek parası verirse, gafayı eydirir, gel keyfim gel, garnını doyurub, gün bugün der".

Hakikatde, Bektaşi demiş :
"Aramızda var neler".

Bögünkü yediyini, yarını gaydetme beyefendi, seni halg eden bugün verdi, yarın vermez mi? Verir. Emennah, seni yaratmış rızgın da beraber halk etmiş. Demiş

Bögün yedin, Hak Kerim'dir yarına
Bir meniden ol yaratmış minnet etme guluna.

Yani, bögüni yeyip, yarınını düşünme deyir. Hag gadirdir, halgedir.

Dedi ki :

"Şahım eyle deme, hele bakalım ki onun da gendine göre bir derdi var. Bunlar beyle gonuşurkan o fakir geldi bunnara yanaşdi. Meğer kim idi o. Hazreti Pir Dede, Hazreti Hızır. Gul daralmamış, Hızır yetişmez. Evet bu hakigattır. Buna ehdiyatla inan. Bir sebebe yetişirse o da Hızır sayılır.

Pir dede yanlarına geldiğinde :
"Essalamünaleyküm Şahım" dedi.

Hurşut Şah diskindi ve :

"Hele bakın bu herifi işine, Allah Allah benim şah olduğumu ne bildi?"

"Baba"

"Buyur Şahım"

"Baba dedi, Şahlar sarayında durur, biz de senin kimi fakir bir gulug. Biz de senin gibi dervişig. Sen bize neçün geldi , iki derenin arasında şah olur mi? Şah bu gılıgda olur mi, biz de senin gılıgındayıg. Biz de ekmek parasına aciz galdık, dolanırık, niçin bizi zemehiye aldın" diyince ihdiyar galhdı :

"Ey Şahım –dedi–, sen Tiflis'in hükümdarı Hurşut Şahsın, yanında oturan da baş vezirdir. Heç gılığın deyişmeylen, gözliye gizli olur mi? Bizler kevn-i mekâna bir aynadan bakanlardanık. Bir anda yurdun bir başından, bir başına gidenlerdenik."

Nasıl ehdiyardan bu kelâmı duyduysa heman ehdiyarın golını dutdi.

"Ey derviş baba derdime derman. Benim hökümdar olduğumi bildi yanımdaki de baş vezir olduğin bildin. Adım Hurşut Şah olduğuni bildin, derdime de derman olursan zat bilirem. İçimdeki derdim nedir? Derdime derman ol. Neye ben bu fakir gılığına girdim? Neden bu dağları dolanıyorum? Benim derdime derman ol. Bunu da bilir misen?" deyi ehdiyar güldi

"Ey padişahım –dedi–, senin yigirmidört saatdir, gözünden akan yaşin sebebi bir evlat içün deyil mi?" diyende padişah :

"Tamam derviş baba, derdimi buldun, dermanını da bul, derdime bir derman" dedi.

Derviş baba :

"Şahım –dedi–, müteserir olma, dertlerin dermanı halg eden bir Hak vardır, ondadır. Heç yoktan vermeye gadirdir. Yalnız ben bir ara yere vasıta olayım. Sebebsiz Allah, heçbir şey halg etmemişdir. Ben bir sebeb olim, Cenab-i Hak sene bögünden itibaren, bu geceden itibaren sene bir evlat verse gerek. Yalnız benim sebeb olacak tevlivatlarımı gabul eder misin?"

"Buyur" dedi padişah.

"Birinci tevlivatım sene bu, bugünden itibaren, akşam olur, eğer sen, eyer de eşin, ikiniz birlikde abdest salarsınız, dörder rekat gaza namazı gılarsız, abdesli abdesli şeret döşeyine girersiz, abdesli girersiz, buni gebul etdin mi?"

"Edim" dedi.

"İkinci tevlivatım, dokuz ay, dokuz gün, dokuz saat tekmil olur, senden bir evlat zuhur eder, oğul olur gız olur, Hak bilir. Bir evlat olur. Olduğu zamanda, çocuk nihandan, cihana geldiği zamanda sene bu müjdeyi veren adamı işlad et. Müjde getiren kim olursa olsun, evladın oldi diyeni çırağ et. Gebul etdin mi?"

"Etdim" dedi.

"Üçüncü tevlivatım çocuğun ismini goymasan, çocuğun adını ben gelib goyacam. Buni de gebul etdin mi?"

"Eddim" dedi.

"Dördüncü tevlivatım, Tiflis'in içinde ne geder öğsüz çocuklar var ısa ne gadder dul gadınnar var ısa, gadınlara elbiselik, yetim, öksüz fakir çocuklara elbiselik, başdan ayağa geydürüb bunları sevündürürsen. Bunu da gebul etdin mi?"

"Etdim" dedi.

"Beşinci tevlivatım, yedi gurban keser, gapında bütün fakirlere, meşkeder dağıdırsan. Bunu da gebul etdin mi?"

"Etdim" dedi.

"Altıncı tevlivatım, geçilmeyen suların üsdüne sual eder, körpü yaptırırsan, körpi ile geçerler. Susuz olan yerelere de, sular, çeşmeler yapdırır, su akıtırsan, gelip giden yolcular, serbestce su içer, bunları gebul etdin mi?"

"Etdim" dedi.

Bu yedi tevlivatı anladarak Hurşut Şah vezire;

"Vezir terkal yaz, birer birer buni. Unitmiyalım. Vezir birer birer yazdi.

Padişah :

"Tamam mi?"

"Tamam padişahım".

Pir :

"Pekey şahım, bu yedisini gebul etdinse, Allah da sene böğünden, bu geceden itibaren bir evlat verse gerek" dedi.

Hurşut Şah elini cebine atdi ki, bir ehsan dervişe vere. "Ne yapirsan" diye çıkın hökümdarın elinden galdi. Derviş gözden pinhan oldi. Baş vezir dedi ki:

"Gah şahım, sadaka veriyorsun ama biz ona möhtacız. Sade biz değil bütün mevcudat. Hazreti Hızır'a ne sadaga verirsen, o torpağa atar altın, külüçe. Elini cebine sokar var. Allah ona her türlü şeyi vermiş. Gel gidelim"

İhdiyarın gaip olmasi bunların ikisini iyice ümitlendirdi. O zaman sevine sevine, ağlıya ağlıya şehirden çıkmışdi. Güle güle şehrine geldi. Nayet akşam oldi. Herkeş hanesine.

Evcük dünya beyefendi. Ey seyret, nezer al, akşam oldi. Guşlar bile yuvasına uçip gidiyor. Cüciği olan cüciği ile çığrışıyor. Olmayan yuvasından ötüyor. İşde bak bize neler halk etmiş Cenab-i Hak. İşte bunlara eyi ~~nazar~~ et. Sen sene eyi nezer et, sen seni düşün bak ki neler var? Hurşut Şah, eşinde, evinde halalına aldığı kimin, ikisi de abdest aldi, dörder rekat namaz gıldi, Hakk'a münacat gıldilar. Vakıt geldi abdestli abdestli şeriet döşeğinde buluşdular.

Hekmet Hakk'ın, o geceden etibaren Cenab-ı Hak, ona bir züriyet halg etti. Böğün böğün, yarın yarın derken, kadının gebe olduğu müjdeler verildi. Aylar geçiyor. Nayet Hurşut Şah seviniyordi. Seraydaki helayıklar da seviniyordi. Kadın da seviniyordi. Gel bakalım efendi Ayna-yi devran dokuz ay, dokuz gün, dokuz dakka geldi gitti, hepimizin gününden günlerimiz gidiyor.

Guşluk zemaniydi. Hurşut Şah'ın serayından bir helayık—Hurşut Şah hökmi sarayında meclisi ile oturmakta idi– müjde getirdi ve :

"Müjdeler olsun şahım bir oğlin oldi"

Çünküm pir demişdi :

"Oğul olur, kız olur Hak bilir"

Diyor ki, dilime geldi :

Yağan olsun beyefendi, yağmur olsun, gar olsun, doğan olsun, oğul olgız olsun, olsun da gız olsun. Ne olur ol, Hak'tan gelen hep hayırdır.

O zaman Hurşut Şah müjde getiren helayığı çirağ etdi. Yani işte muradın verin diye çirağ etdi.

"Daha çalışıp halayaklık etme" dedi. Azat etti, sevündürdi.

Hurşut Şah :

"Vezir!"

"Buyur."

"Yazıyi çıkar, ikrar verdi, inkar etmeyelim Hak'tır. Çocuğin ismini ne dedi, goyma ben gelir goyarım!"

Evet, alti tevlivat yerine getirildi, feleğin aynasından günler, aylar geçerken öğsüz çocuklar, yetim çocuklar, fakir dul gadınlar, bütün sevinmişdi. Bu âlem-i eşyanın içinde herkeş sevünmüşdi. Birer birer tevlivatları Hurşut Şah yerine getirerek söz yerine getirilmişdi. Sular akmışdi, körpüler yapılmışdi. Altı tevlivat ikmal olmuşdi, yedinci tevlivat duriyordi. Ne idi? Çocuğin ismi..

Aradan dört sene geçmişdi. Bu dört senenin içinde herbir ikmali Hurşut Şah ikmal etmişdi. Yedi ikrarini yerine getirmişdi. Yalnız çocuğin ismi yok idi. Eee...! şindi sesleniyorlar, ad dediğin hemayil, bir insan adıyla sevülür. Adı yok oğlan bir gün babasının yanına gelmişdi. Çocuk dört yaşına geldiği zaman yerler sesleniyordi. Nevli aslan nevline benziyordi.

Çocuğin ne gadder kuvvetli olduğuni Tiflis'in bütün halgi hissetmişdi. Hele bu çocuğin guvvetine bak, dört yaşındaki çocuk bu guvvet. Aman Yarabbi guduret, guvvet senindir. Cenab-ı Hak guvvetli bir çocuk yaratmış.

Erhani, emsali olan onnan şakalaşamiyordi. Niye? Çüngi hangi çocuğa elini vursa, takla paça gidiyordi. Bunun için hiç bir çocuğin babasi, anasi bırakmiyordi. Vezirler çocuği babasının serayından galdırırken zor galdıdiyorlardi. Allah, Allah verdi, Hûda senindir, hikmet senindir, Ya Rabbi. Evet, babası bile sevünirdi. Evet verene bak, son zamanda bana bir oğil verdi.

Vezirler bir gün dediler :

"Çocuk dört yaşında, ey şahım, getir bu çocuğa bir isim goyalım senin izninle."

Padişah :

"Baş vezir bunlar ne diyor? Sen şahitsin, ben isim goyamaz mıydım? Dört yaşına girmiş, evet."

Vezir :

"Şahidim padişahım, çocuğin ismini o goyacak"

Meclise dediler ki :

"Ey meclis, bize bizzat Hazreti Hızır ifade verdi. Verdiği ifadeyi ikimiz gabil ettik. Adını o goyacak, yoksa ad hemayildir, goymasini biliriz."

Meclisdekilerden birisi ayağa galkip dedi ki :

"Şahım –dedi– bu cilve ile banıdır. Dünya bir, Hızır bir, bu kevn-i mekân içinde şimdi kim bilir hangi yurdda dolanir?"

Dediler :

"Eyle dünya bir, Hızır bir, dediğin doğri hâ! Şimdi kim bilür yurdun hangi tarafındadır. Lâzımdır ki, getir böğün bu çocuğa bir isim goyalım."

Dedi :

"Ben garışmıram, işde çocuk, işde siz, ne goyarsanız goyun beni gatmayın."

Baş vezir :

"Ben de garişmam, getirin ne goyirsaz goyun."

Bunlar isimleri düşünürken Hazreti Hızır girdi. O anda girdi ve :

"Ey şahım –dedi–, neçün ikrarında durmuyorsun?"

Padişah :

"Aaan geldi –dedi– baba, hele goyulmamişdi, ben garişmirdim, vezirler isim goyuyiyordi.

Hazreti Hızır, dört yaşındeki çocuği iki bacağinin arasına aldi. Hepsi durdi seyrediyordi. Okuyip üfirdi, avsunladi, 'aç ağzın yavrim' diye yutturdi. Üç defa dalını, üç defa göğsünü sığadi.

"Ey şahım –dedi– bundan sonra bu çocuğin dalını yere getiren hiçbir fert olmayacak –dedi– ve bu çocugin adını Kirmanşah goydum. Kirmanşah çocugin adını goydum. Ne diyorsun?"

Padişah

"Baba heç bir ehtirazım yok, güzel ad goydun."

Çocuğin ismi Kirmanşah goyuldi. Meclis seyrediyordi ehdiyari, nayet geri döndü ehdiyar, ismini çocuğun goydukdan sonra, çocuğin babası Hurşut Şah'a :

"Şahım"

"Buyur –dedi– baba."

"Şimdi sene son tevlivatım var. Ağlıyordun al sene bir oğul, yalniz sen son sözünü unutma. Cenab-ı Hak bu halg ettiği biliyor musun? Neye halg etti?"

"Ne bilim baba, döndi neçe mazlumların hakkını, zalımlardan çıkarmak için. Bu bir. Nece geçilmez yollari, nece gorğunç yollari, yolcuların ferah gidip gelmesi için, bu iki..... Lakin, bir kâfere vardır diyemem, onun

da gullara çok cefa çekdirmiş, bu cefayı gullara çekmemesi için onun haggından bu gelecektir. Şahım, bunu Cenab-ı Hak halgetti. Bu şimdi ondört yaşine girdikten sona nereye giderse, sakın önüne geçme, senden izin almamış gitmez. İzin ver, hüsn ü rızanla izin ver. Sakın bırakmam deme, gider de, gelir de heç endişen olmasın. Bunları gebul etdin mi?"

"Etdim" dedi.

"Öyleyse bene Allahısmarladık" diyip gözden gayboldi.

Çocuğin ismi Kirmanşah galdi. Tevlivatlarini Hurşut Şah birer birer yazmışdi. Nereye giderse gider gelir. Heç gam çekme, diyince....

Evet dillerde tez olur hekâye otuzbeş yılda geç, çocuk girdi ondört yaşına, ondört yıl geçdi. Lakin çocugi, yedi yaşında elme goymuşdi babasi.

Ondört yaşına girmişdi Kirmanşah'i okudan hocalar ders bulamıyorlardı, Cenab-ı Hak o geder zeka vermişdi ki, o geder elim dilemişdi ki, Kirmanşah'i medresede okudan hocalar, daha derin derin diğer alimlerden ders alir, Kirmanşah'a ders verirdiler. Bu da galmamişdi. Kirmanşah, Cenab-ı Hakk'ın gudret, guvvetinden bütün elmi karnına doldurmişdi. Kirmanşah'ın kemali Tiflis içinde söyleniyordi. Guvveti, elmi, akli, ... *Allah sene de versin beyefendi, Allah sene verirse, akıl da verir, guvveti de verir, elmi de verir, kemali de verir. Verir, verir, vermez deme verir.*

Kirmanşah'ın erkânı emsalleri Kirmanşah ile şakalaşmazdi. Çünküm bazen insanlar sınama içün, Kirmanşah'a şakalaşmak içün, Kirmanşah'ın gol gelirdi eline.

Bunun içün daha yeni çekdiğine pişman olurdi ama, sen geldin bene sarıldin derdi. Kirmanşah'a kimse yakın gidemiyordu. Ama, bunda bu guvvet var diye dutduğuni yıkıyor mi? Hayır, bir kimseyi incitmirdi.

Hakigatde beyledir. Cenab-ı Hak senin içine göre, sene verir. Senin gücün yetir diye buni yere vurup çiğnemek olur mu? olmaz. Sene bu guvveti vermiş diye, beni yerde mi çiğne, tabi, tabi olmaz.

Bunun içün Kirmanşah'ın bu kemali, bu guvveti, bu ilmi, Tiflis'in dışine bile dağılmişdi. Hele gelin bu çocuğa bakın, childe bu kemal var mi? Ehilde bu akıl var mi? Ehilde bu ilim var mi?

Babasına günde izahat verirdi. Bütün Tiflis halgı;

"Allah sene verdi ama, ey oğul verdi" derdi.

Padişah :

"Evet veren o, çok şükür verdi."

Vezir, vüzeralar, babasının sarayına Kirmanşah'ın geldüğü zamanda herkeşin elini öperdi, baş üstüne goyardi. O guvvetin, o ilmin sahıbı lâkin böyük ilen böyük bilir hepsini böyüg bilir, hepsini sayardi.

Bütün halg heyranla Kirmanşah'ın kemalına bakıyordi.

Gelgelelim, ayna-yı devran ne gösderiyor? Kirmanşah ondört yaşını bulmuşdi. Lâkin Hurşut Şah ne yapmışdi, yeryüzünde kevn-i mekân içinde Yemen toprağında, Yemen Padişahı'nın bir gızı vardı. Gız, o gadder guvvetli idi ki, senede beşyüz tane pehlivan toplanirdi. Gız, hem güzel hem guvvetli. Babasının emrinden dışari çıkmışdi. Bu gız :

"Ey padişah baba, bir tas suyu aferinle içer, beni secereden azmaya verirsen, ben yendiğim, yıkdığım genci almam. Beni kim yıkarsa ben oni alıram. Ben yıktığım erkeğin altına yıkılan değilem. Ben senin sözün tutanda değilem. Ben gendi elimle bulur evlenirem" diye ilanet seneden seneye olurdi.

Her kim gızi yıkarsa gızı alacak. Gız, yıkdığı bütün pehlivanların bütün varını almışdi gendine. Senede beşyüz pehlivan yıkiyordi bu gız. Kirmanşah ki, akıl bülug olurken Hurşut şah ne yaptı mecliste?...

"Ey meclis, ben bu oğlani zencire de vursam gırar gider. Benim oğluma ziyan getirirse Yemen Hükümdarı'nın gızı getirer. Yasak edim. Yemen şehrinden gelen padişah, yahut kim olursa olsun, Yemen şehrinin gızını söylemesin. Bu şehirde yasak edin, kimse söylemesin. Oğulum duyup da getmesin. Belki oğluma bir ziyan gelir" diye padişah düşünür ve gonuşurdi.

Evet, beyefendi, emire iteat lâzımdır. Rica ederim, dünyada iki şey; garışma, uğraşma! Allah'ın emrine bir, bir de devletin emrine garışma. Sen gendi etmegin gazanmaya bak. Zaman içinde zaman halgeden bir Hak var O, düşünmez mi? O bilmez mi? Bilir. Senden daha eyi bilir gullarını. Bunun içün etliye, sütliye girme. Kendin idare etmeye bak.

Bu söz yassak olmuşdi, kimse söylemiyordi. "Yemen sultanının guvvetli bir gızı var" diye. Kirmanşah buni bilmiyordi. Çünküm yassag oldi, kimse bilmiyir. Lâkin gün geldi ki; bir böyük bezirgân, Yemen'den, Şiraz'a, Tiflis'e yük getirmişdi.

Eski vesaitlerimiz canli hayvanlar idi efendi. Yaniş yorma, yaniş gitme, o her ölkeye gider de gelir de. Her ölkenin gendine göre ehdiyacı var. O, Yemen'den getirdiğini satar, Şiraz'dan alacağını alır, Yemen'e götürürdi. Sade bir Yemen mi? Hayır. İşte, nasıl şimdi trenlerimiz, nakliyelerimiz varsa, eskiden bizim vesaitlerimiz canlı hayvanlardi. Bugünkü vesaitlerimiz yokdi.

Bezirgân, Yemen'den Şiraz'a hicret etmiş, yükünü gümrüklere dökmüş satıyordi. Kervanını yaylaya gönderdikden sonra bir gâveye gelmiş, gâve içiyordi. Lâkin gâvenin dopdoli şenniği, Kirmanşah'ın dilinde, halg bir biriyle gonuşirdi.

"Yav Allah'ın verdiğine bak. Bu çocuğun bu guvvetine göre hele kemâle bak, hele ilme bak" diye, yani Kirmanşah'ın, kemâli, yani hüsn ü kemâli söyleniyordi. Tiflis'in bütün halgi heyranla gonuşirdi.

Bezirgân, halgın möhebbetine yetig oldi. Birisine dedi ki :

"Beyefendi ef buyurun, sizin gonuşduğuz kimdir?"

Dediler ki :

"Baba, bizim gonuşduğumuz bu şehrin hökümdarının bir çocuği oldi. Olmiyordi, oldi. Allah verdi. Evet, ismi Kirmanşah, çocuk çok guvvetli, güvvetinc garşılık, kemâli de var. Kemâline garşılık ilmi de var. Biz bunun hüsn ü kemâlini annadırık birbirimizc."

Bezirgân güldi, halktan kimseler dediler ki :

"Niye güldün?"

Bezirgân :

"O, çocuği ben görebilir miyem? Sizin övdügüz çocuği görür müyem?"

Dediler :

"Şimdi ısmarlayag, gör nasıl bi deligannidir?"

Çünküm Kirmanşah'da o gadar kemâl vardı ki, bir fakir bile gel dese gidiyordi. Yani söz dediğin mücevherdir, gırmak olmaz derdi. Gidiyordi. Fakirin gapısına gidiyordi, zenginin de gapısına gidiyordi. Yani bu gader de gönlünde kibir yokdi. Böyüklerini görürken, ak sakalli olanlara, elini gavuşdurup, göksüne gıyam edir, el öpiyordi. Bu terbiyeyi indi, gel sen söyleme, nasıl söyler, indi gel sen öğme, nasıl öğmen?

Kirmanşah'a haber gönderdiler. Haberi duyan Kirmanşah goşa goşa gahveye geldi ve :

"Buyurun –dedi– beni istemişsiz."

Halk gösterdi ve :

"İşte bezirgân baba, dediğimiz çocuk işte bu, bu bezirgân baba seni görmek isteyir" diye haber verdiler.

Kirmanşah, elini göğsüne goyarak, bezirganın, terbiye ile geldi önüne diz çökdi, elini öpti ve terbiye ile galkti ve :

"Buyurun baba, arzun nedir?" dedi.

Bezirgân böyle, çocuğin gençliğine bakdi, kendine bakdi. Terbiyesini zaten girişten gördi. Diyor ki :

"*Sorma adam aslını izzetinden bellidir.*" *Beyefendi, terbiyeli çocuk zaten yürüyüşünden gösderiyor.*

"Evet –dedi– bezirgan sizin dediğiniz tam yerinde imiş. Çocuğun terbiyesine asla ehtiraz etmiyorum. Çok güzel. Yalnız, şimdi bu çocuğun guvvetine yani bu şehrin içinde, bu çocuği yıhan erhan-i emsali yok mi?"

"Baba, erhan-i emsali bırak da, çocuğin eline kim elini atsa, el gelir eline. Daha kimse gorkusundan –kimse– bir şey diyemiyor."

Bezirgân :

"Yok, yok, bu çocuğu yıkan biri bulunir, amma, herif, yıkmaz, yıkılır. Niye bu çocuği yıkarsamsa, babasi hökümdürdür çağırttırır beni, gel ulan sen benim oğlumu niye yıktın –der– Sensen benim oğlumi yıkan. Ya öldürür, ya zindana gapadır. Bu adam düşünür ki, bunu yıkmadın ısa benim için hayırdır. Goy getsinler, desinler yıkdı. Yoksa bir vilayetde bir adam beyle şey nasıl olur" diyince, dediler ki :

"Baba, senin sözün dogri amma, kimsenin güci yetmiyor."

Bezirgân :

"Ey –dedi–, meğer bu sizin dediğiniz de doğru ısa, heç yıkan yok ısa buni ben şimdi bişe diyecem. Eğer bunun gümanı varsa, çıksın."

"Söyle bezirgân baba."

Bezirgân :

"Ben Yemenliyim, Yemen padişahının bir gızı var. Senede beşyüz tane pehlivan, yurdun her diyarından toplanır. Beşyüzünün de sırtını yere getirir, yıkar. Heç, yıkan şimdiye gader bulunmadı. Eğer bu deliganlı, guvvetli ise, Yemen sultanının gızını de getsin, yıksın, ben de 'emennah' diyim. Her horoz, gendi çöplüğünde öter. Bunun kanatları, Tiflis'de şaggıldar. Eğer iğit ise, guvvetli ise, gızı yıksın ben inanim."

Meğer ne gadder işaret eddiler ise bir öğün, bezirgan –demiş– bulundi. Yani olgun adamlar "sükut dur" diye işaret eddiler amma, bezirgan bir öyün boş bulundi. Kirmanşah da zaten önünde :

Nasıl bezirgândan bu cevabi eşiden Kirmanşah babasına :

"Desdur ver baba" dedi.

Oğlan gahveden gerişin geri çıkdi ve :

"Ulan, ben babama gidim, bu meclis içinde ne deyim, akşam, olur yahut öğle olur, babam gelir. Babamdan müsade alim. Neden senede beşyüz gişi yıkılsın? Neden ölsün?" diyince, meğer müzevir çok işde, bunun için bu hekâyelerin içinde bazı da çok güzel sözler vardır.

Beyefendi, anlatmışımdır çoh! Başın selamet istiysen, evel dilen, evel galben sahip ol. O zaman, müzevverin biri, Hurşut Şah'ın garşısına getmişdi. O gavenin içince dinleyen adam :

"Gel şahım, bir bezirgan, Kirmanşah'ın, oğlun yüzüne, Yemen sultanının gızını haber verdi."

Hemen haberler gönderdi, bezirgân gavede ikan derdes aldılar, hökümdar garşısına getirdiler :

"Ey baba, bu söz yassağ idi, neçün oğluma dedin? Biz zaten, gaybe değil yüzüne demişsen," diyince bezirgân durdu. Dedi ki :

"Efendim, ben garibim, yasağ olduğuni bileydim demezdim. Zaten işaret verildiler, bene anlatdılar, lâkin bir oyun; demiş bulundum, dediğime de pişman oldum, amma iş işden geçdi.

Ey efendim, emre iteatim vardır benim. "İmdi, emre iteatin yok mu senin?" diyen vardır, yalnız gabahatin böyügü bende..."

Bezirgânın sözüne, Hurşut Şah'ın meclisi :

"Evet –dedi– biz, gapılara lisde asmadık. Aherden gelen yolculara bildirmedik. Herif ne bilsin, şehrin içinde bu söz yasak, ele ya!.... Gabaat bizde, bezirgânda suç yok. Eger, gapi altından girerken, gelip bir kimse yazıp, bu bezirgâna tembeh olaydı ısa demezdi. Tabii adam bak ne diyor; "Demiş bulundum, dediğime de pişman oldum, ama ne bilim yassag?" Eyle ya, şimdi bu adamın suçu yok. Suç bizde, emrimizi, gelen gariplere, gapi altında bildirecekidik. Bildirmedik diye bezirgâni affedek."

Çünküm, bezirgânin sözüne, meclis de hak verdi. Eyle ya, "ben ne bilim garannıgda işaret etdigini?"

Çünkü, vakdın devrinde, her ülkeye gapi altından girilir, çıhılırdı. Şimdi, çoh ölkelerimizde gale gapileri var. Amma, artık, her yerden de girilip çıhılıyor. Çünküm, zamanın devrine göre, her şey zemane göre uyuyor.

O zaman, bezirgân geldi işine amma, gel Kirmanşah'a haber verelim! Bu ondört yaşında olan bir genç, eyle oldi. Babasi yemeğe geldi, bu, babasinin önüne diz çöktü, elini öptü. Babasi :

"Derdin nedir yavrum?"

"Baba, bir söz duydum –Halbuki duydugi sözü, Kirmanşah'ın babasi da duymuşdi– Bir garip bezirgân kavenin içinde beyle söyledi. Bizzat, üzüme garşi dedi. Lâzımdır ki babam, gedim, senin izninle gidim, bene desdur buyur?"

"Yok oğlum –dedi– senin işin değil,"

Babası rızalık vermedi. Kirmanşah :

"Eyleden sona olan, babamın meclisine gidim, belki biri rica eder de, babamın göynü olur" diye babasının meclisine de geldi. Bir zat, meclisin içinde, babasina ricada bulundi :

"Ey hökümdar baba, ey şah baba, senede beşyüz adam ölüyormiş, ben Allah rızası için gidim, bu gızın bu davasını galdırim, senede beşyüz adam ölmesin,"

Hurşut Şah :

"Oğlum, nereye dersen verim izin ama, ben bu zalim gıza izin vermem."

Çoh yalvardiler amma, razi olmadi. Çünki, gızın ne guvvetde olduğuni bütün dünya biliyordi. Sade Tiflis'den ne çıkar, senede, gendine gümani gelen beşyüz pehlivanlari gız altediyordi.

Kimse rızalık vermedi. Lâkin Kirmanşah bakdı ki, iş galdi meneviyete. Gecenin yarısı idi. Kirmanşah, abdest alıp –zaten bütün ilme mensup olmuşti bu çocuk– üzünü Arabî gıbleye çeviren Kirman, hâkimler hâkimi, yatmaz uyumaz Hakk'a münacaat gıldi :

"Hey yohlari var eden efendim! Babamın göynüne merhamet sal, babam bene izin versin, babamın izni olmasa, ben nere gidim? Getsem de, bir hâl gelir başıma."

Evet, hele devrana bak, hele bizim, hepimizin gidişetine bak. Şimdiki bu devran, "Hey baba, sen desen de amel edirem, demesen de –zaten heç demez bile–" hedi babam gider. Diyor ki "Gidin amma, nire gidim, getsem de, heç babamın, anamın rızası yoh" Çünkü, baba, ana hakkı, Tanrı haggıdır. Bir evlat, babayı baba, anayı ana bilirse gendini bilir. Babasını, anasını bilmeyen bir genç, vatanını da bilmez, milletini de bilmez, gendini de yitirmişdir o genç, gendini de bilmez. Neden? Baba, ana seni yetişdirdi. Evet, adam olmağ için, eger adam isen, baban, anan rızasini gazan. Ondan sona adalığa çalış.

Münacaat, hâkimler hâkimine salan Kirman, gecenin yarısı idi. Hurşut Şah'ın röyesinde, Pir dede, heman göründi, Hurşut Şah, derin uykudaydi, o uyuyordi :

"Ey hökümdar, senin işin içinde neyin var? Sen, bir evlat için aglıyordun, sızlanırdin, Hagg diledi, sene verdi, bu bir... Ben, çocugin ismini Kirman goydum. Goydukdan sona gabul etdin, bene "evet" dedin. Dedim ki; "Neçe zalımları, zalımlardan gurturacak, nereye giderse bırak, bırakmam deme", Neyin var ulan? Yarın sabahliyen erkenden, oğlun Kirman'i rizanla yolcu et. Gider, gelir demedim sene! Giden gelir. Bu anda, Cenâb-ı bil vücut hazretlerinin emriyle geldim. Gak ülen, sabah yakın, ne yatıyorsun?" –Bir sille aşketti–.

Hurşut Şah, eyle uyandı ki, aho, bir Pir sillesi, hemen hanımını sesledi :

"Gak –dedi– gak hadi. Baltayı daşa vurduk amma eyi vurduk," Buna:

"Hagigatde eyle ya, benim işin içinde neyim var, senin neyin var? Dileyen diledi, bize bir oğul verdi. İkrar verdik, o gece sabah oldi."

Hurşut Şah, vakit geldi, meclisine geldi, yerine oturdi. Gördüğü rüyayi, meclise annatdi :

"O gördüğüm, Kirmanşah'ın dalını sıgayan o Pir dede, beni beyle bir sille ile uyatdi. Çağırın oğlum Kirman'i gelsin," dedi.

Helâyıklar geldiler :

"Buyur Kirmanşah, baban seni isdiyor,"

Kirman'in ilk sözü :

"Elen, ecaba, babam bene izin verecek mi?"

Halbuki, münacaat gıldığı hakimler hakiminden emrolunmuş Pir geldi.

Kirmanşah, babasının garşısına dayandi. Edeb erkanla meclise girdi, el gögsünde. Kemâlini gören adamlar "Maaşallah" dediler. Babasının elini öptü;

"Ey hökümdar baba, beni istemişsen?"

"Gel oğlum gel. Bir adam, her ne gadder eyi olsa bile, gene cahil sayılır. Baltayı daşa vurdik. Oğlum, hüsn ü rizamla, bu meclisin rizasıyla sene izin veriyorum. Amma, sene esker, ordu gatim, esger ile get,"

"Ey hökümdar baba, ben esgeri ne yapim? Benim gibi, senin ordun da, esgerin de, ana-baba çocugi değil mi? Evet, onnarin anasının, babasının gözün neye yolda goydurim?" Baba, ölke harbi yok. Ben, esgeri nedim? Heç kimse istemiyorum baba. Gücüm yeterse yeter, yetmezse ne yapim. Bene iki gişi ver, çadır gursun, yemek yapsin, hizmet etsin. İki gişi isdircm, esger, ordu isdemirem," diyip, hakda hag verdi.

Eyle ya, Hurşud Şah da, hüsn ü rizasıyla oğluna izin verdi. Vermeyecek amma, mecbur. Golunuzdan gırık :

"Hadi oğlum, sağ gide, selâmet gelesin,"

Kirmanşah, babasından bu duvayı alan meclisi, sıraylan, halallığan öpti. İki gul ilen berabar çadırlari yükledi, iki atlara yüklendi. Bir de gendi, bir küheylana yüklendi. O zamane gader, Hurşut Şah'ın oğlu Kirmanşah, gılıç-galkan guşanmamış idi, gılıç tahmamış idi. Bindi, doğri Yemen şehrine döndi.

Gonup göçerek getdiler. Meğer, senede bir defe, yani ayni o gün, o aylarda, bütün pehlivanlar toplanmış, cem olmuşdi, hazırlanmışdi. Kirmanşah, en sonuna galmışdi. Bu, en sonunda gavuşdi. Eyle, Yemen şehrine getdi ki, han yeri yok ki, çadır gura. :

"Ulan, kime diyim çadırını sök, bene yer ver. Ben, bir boş yer bulana gader arıyacağım,"

Meğer, Yemen şehrinin içi, dışı seyirci dolmuşdi. Çünkü, gelen bir pehlivanla beraber yüz gişi de seyirci gelmiş. Binlerce gişi, her tarafdan şenlik gelmişdi. Neden? Her sene gelirdi :

"Bakalım ki, bu gızı yıhan gişiyi analar doğurmuş mi? Babalar gazanmiş mi? Eccbc, geçen sene gitdi, daa geri gelmez, bu yılki seneye, bakalım" diye bütün halg heyecan içinde idi.

Bu gızın guvveti, bütün dünyada söyleniyordi. İkinci çadır geçerken. üçüncü çadırın önünde bir pehlivan duruyordi. Kirmanşah'ın atının başını dutdi :

"Ey deliganli, sen de bu gızin cenginc girmek için mi geldi

"Evet,"

"Gel –dedi– boş yer ariyorsun değil mi?"

"Evet, ha ben, iki çadır gurdurmuşam, biri bene kâfi gelir. Birini de verim sene. Arama, boş yere. Bene misafir ol, benim ile gal,"

"Olur" dedi Kirmanşah.

Çünkü, kibirlik bilmiyordi, onu bilmiyordi. Cenâb-ı Allah, her türlü kemâli, bu çocuga vermiş idi. Yani; "Benim çadırım yok mu ki, benim etmeğim yok mu ki, senin etmeğin yeyim?" demedi.

"Olur –dedi– başüstüne,"

Bu pehlivan, Kirmanşah'ı, adamlarıynan gendi çadırına aldi, misafir etdi. Guşluk vakdi idi, Kirmanşah'a taamlar geldi, yediler. Pehlivan ağliyordi. Kirmanşah :

"Ne ağlarsın gardaş?" dedi, Kirmanşah sordi. Pehlivan dedi ki :

"Ey yiğit, adın senin nedir?" Kirman :

"Kirmanşah!"

"Ben ağlamim, kimler ağlasın? Ben de, anamın, babamın bir tek yavrusu idim. Bu gızın güzelliğine geldim. Belke, yıkar da, alırım diye."

Çünkü, gız gayet güzel idi. Gızı gören erkek, uyku uyıyamiyordi, gızın güzelliğinden. Gızın davası ne idi? "Kim beni yıkarsa, ben onu alıram. İster zengin olsun, fıkara. Ben yıkdığımı alıram," Gız, bu davayi dutmiş gidiyordi. O güne gader de, gızı yıhan hiç bir fert olmamışdi.

"Ey Kirmanşah, ikinci çadırı ben gurmuşam, iki pehlivan cenge girip, üçüncü benem. Cengin ilk günü bir pehlivanın, ikinci bir, üçüncü günü, cenk benimdir. Lâkin, birinci günden gaç gişi gelmiş? Yüz gişi gelmiş, yüzelli gişi güleşiyor, üçüncü günün gelişi benem, ilk cenk benem. İlk pehlivanlık benim. Kirmanşah'a halını arzetti, eyle oldu, gene eyle, akşam oldu, gene eyle. Kirmanşah :

"Ağlama gardaş, ağlama. Gün doğmadan neler doğar bakalım. Mıh-i mismal eden bir Hagg var. Zaman gelir, gene senin ilen gonuşur, bu ağliyan gözlerin güler bir gün."

Ne gadder umud, teselli verildi ise, bu pehlivan yine ağlardi. Nayet, o gadder meht etti ki, diğer pehlivanlar da geldiler, mehtettiler, Kirmanşah heyran galdi :

"Olan, bu nasıl bir gız? Eğer bu gece, ben bu gızı görmesam, yazıh bene bu Pirin verdiği hizmete, diyip, heç kimseye bildirmeden –vakit geçmüşdi lâkin günümüzden– o pehlivanla beraber, o şehire bir kaç kişiyle girmişidi.

Kirmanşah gezirdi. Gezene, kim ne der? Gızın sarayini sormuşdi, Kirmanşah'a örgetmişdiler. Gızın şehsine ait seray, şehrin orta yerinde idi. Kirmanşah, buni örgenmişdi. Gecenin, bir devründe, Kirmanşah galbine goymuşdi ki :

"Kimseye bir şey demeden, ben bu gızin serayına çıkacağım."

Kirmanşah, gızın serayına, şehire dogri gelim derken, ak sakalli Pir dede, Kirmanşah'ın önünü aldi :

"Nereye gidiyorsun oğlum, bu gece yarısi?"

"Sus baba, ses itme. Ben, bu gızın serayına çıkmak isdiyorum, bu gızı görmek isdiyorum."

"Adın nedir senin oğlum?"

"Baba, Kirmanşah,"

"Eee... bu gıza gücün yeter mi? Bu gızınan helleşmeye, güleşmeye gücün yeter mi?"

"Yeterse yeter, yetmezse, bu gadder ölenler öldü baba, ben de ölürem ya! Ölenlerden, benim canım artıh değil ya!"

"Oğlum, bu gızı almaya mı geldin yohsa?"

"Yoh baba, benim bu güzelde meylim yoh. Güzel odur, beni halgeden Allah, bene güzel odur. Ben, ondan güzelini bulamam. Onun emirleri de güzeldir baba. İşde, bu devayı, Allah rizası içün galdirmaya geldim."

"Dur oğlum –dedi– anladım şimdi. İnşaallah yiğit olursan, dur sene bir kemend verim. Oğlum, bu kemendi ölüncü bir güne kadar beraber gezdir."

Hazreti Pir dede, bir kemend verdi :

"Oğlum, bu kemend nedir, bilür misen ?"

"Bilmem baba,"

"Bak, bu kemendi semaya at, oraya kadar çıkarsın. Bu kemendi at, bu gızın serayına, bacasına çıkarsın. Yedi gat zemine at inersin."

Hazreti Pir, Kirmanşah'ın önünden gayboldi. Kirmanşah, kemendi beline sardi. Doğri, gızın sarayının önüne vardi. Gecenin bir misli geçmişdi, gız da yatirdi. Kirmanşah, kemendi belinden açip, kemendin ucunu yukarı attığın kimin, gudret, guvvet sahibi kemend, merduvan gimin, serayın burcuna yapişdi. Kirmanşah, kemende sarila sarila bacaya çıkdı golaylıkla, sevindi

"Yarabbi, çok şükür, bene buni da dilediin, halgettin" diyip, Kirmanşah, sarayın bacasından, usul usul salona girdi. Bir oda gapısını açdı ki, üç tene cariye mışıl mışıl yatiyor. Usul gapiyi, dışarı çekdi, ikinci bir oda,

orda da, aynı gızların yatdığını gören Kirmanşah, o gapıyı da çekdi. Bir oda gapısını açdı ki, ne açsın? Bir tahtigâh gıruli. Tahtigâh üzerinde gız yatıyar amma etrafında bir masa hazır. Tahdigâhın merduvanlarından yukarı çihıb, gızın yatağını dolandı. Gız, mışıl mışıl uyuyordi.

Kirmanşah, masanın üstündeki gaplari birer birer açdı ki, her birinde bir taam dopdoli duruyor. Bir masa üstünde sular tesdiler ile hazır idi. Yani, gızın teşkilati, uyandığı zamanda, susuzsa su içsin, acısa taam yesin.

Duvarda asılı olan gızın galganini, gılıcını de gören Kirmanşah, kendi kendine gülümsedi. Nâyet, bir sandalye çekip, gızın camalına beyle bir oturup bakdı. Amma, zerre gader elini uzatmadı gıza. Gız uyuyordi. Çünkü, uyku ile ölüm bir nevidir, heç fargı yokdur. Kirmanşah, gendi gendine :

"Ben, şimdi bu gızı, evet öldürebilirim. Uykudadır amma, lâyık-ı mürüvvet midir öldürmek? Ben, buni öldürmeye gelmedim, bu devayi, aradan galdırmaya geldim," diyip gendi gendine düşündü.

Nayet, bir saat gader, gızı seyredip, elini dahi uzatmadan, "yeter" dedi. Kirmanşah düşündi :

"Ben, şimdi bu gızı ayıldim, amma neden ayıldim? Bu gız, er geç meydana çıkacak. Ben de bu gızın garşısına, meydan içina varayım. Bütün halg görsün, dört duvar arasında, bu gızı burda yıkarsam ne çıkar? Kimi inanır, kimi inanmaz. Bunun için, halgın bütün inancına garşılıg, er meydanında gendimi bu gıza gösderim," dedi.

Kirmanşah, usul gızın yanından galkarak, taamlari birbirine gatdi. Yeyilmeyecek bir hale getirdi. Destilerdeki suyu yere dökti, desdileri boş goydi. Gızın gılıncını, gınından çıkardi, getirdi ayak gıltına eyle bir gakdi. Odayı, birbirine mehsus gatdi, garışdırdı, usul çıkdı. Doğri salondan bacaya atdi kemendi, bacadan indi aşağı.

Gecenin yarısı geçmişdi. Sessizce Kirmanşah gelip, hamam çadırına gavuşdi. Herkes, âlem-i menada uyuyordi. Guşlar bile yuvasında yatıyordi. Kirmanşah, usul soyunup yatağına girdi, başladı dinlenmeye. Lâkin, bunun gidip geldigini, Allah'dan gayri heç kimse görmedi. Aradan zaman geçdikden sona gız uyandı. Aynı gece idi, sabah olmamışdi. Gız bakdı ki ne baksın, oda köşmüş gidiyor! Desdilerin suyu boş, yemek yeyilmeyecek bir hâle gelmiş diye gız feryad etdi. Her odadan üç cariye goşarak gızın feryadına :

"Buyur efendim" dediler.

Gız :

"Benim [illegible] girmiş, diye feryad etdi.

"Sarayım içini, dışını arayın,

Bütün helâyıklar, hiç kimsenin girmediğini, gapıların kitli olduğunu, serayda kimse olmadığını, gıza melumat verdiler :

"Hanım, biz de şaşdık. Bu adam cin miydi, peri miydi? Bu gadder üksek seraya nasıl girebilir? Gapılar kitlenmiş, bütün kitli duruyor. Heç bir ayak sesi eşitmedik, duymadık. Gapılar kitli,"

Gız :

"İşte meydan, işte devran, bakın gılıcımı da ayak gıltığıma yakli gakmiş," deyince, cariyeler bu hekmete şaşdi. Birbirlerinin yüzüne bakıyordiler.

Nayet, o gece geldi geçdi. Gız, esilmiş bir deve gimi :

"Elbette, bu halleri bene yapan, bu pehlivanların içinden, muhakkak biridir. Bögün garşıma çıkar, ben bilürem ona yapacağımı," diye gız, bu kimi biçmişidi.

O gece geldi geçdi, sabah oldi. *Hayırlı sabahlar, cümle ehl-i İslâm üzerine açılsın inşaallah.* Vakıt gelip, gız gömgöv demire gark olup ve meydan içine girdi. Bir diledi, hesim isdedi :

"Hani benim garşıma gelen pehlivan," dedi, seslendi.

Bu tarafdan, yüzbinlerce seyirci, eger atli, eger yaya, bütün seyretmeğ üçün herkeş yerini almış seyrediyor idi. Gızın, meydan içinde devran etmesine, en öyde gelenler kim ise, o günsü gün, gızın cengine vardılar. Gız, bir hamlede hemen dalini yere getirenin köllesini gövdeden ayırırdi. Yani, sağ bırakmirdi, cenk edirdiler.

O günsü gün, elli gişi şehit olup, en gendine güveni gelen heç bir pehlivan, heç birisi gıza zafer bulamadı. O günsü gün de ahşam oldi. Herkeş yerli yerine dönmüş idi. Gızın babası, Yemen Sultani da bir burçdan tahdigâh meclisi ile seyredirdi ve diyenler çoh olirdi :

"Ne yapalım, helbetde buna bir hasim olur. Allah vere, helbetde, bunun bir haggından gelen bulunur. Sabredin bakalım, gün doğmadan neler doğar," diyerdi.

İkinci günde, Kirmanşah'ı misafir eden pehlivan, ağliya ağliya :

"Gel Kirmanşah, dönelim." dedi.

Herkeş yerini almış oturmuş, herkeş çadırına girmişdi ve Yemen şehrinin içerisi dopdoli, kaveler, hanlar ağzına gadar seyirci dolmuşdi Yatacak yer galmamışdi. Şehrin dört yani, çadır çadıra kitenmişdi. Seyirciler, bütün çadır içinde heyranla;

"Aceba, bu yıl ne olacag?" diye şaşırdilar.

Halg, birbirine sorardi. Kirmanşah, neyi gözetdi?

"Olan, bu herifin etmegini yedim, suyunu içdim. Ben şimdi, bunun gününü gözlüyeyim. Heç olmasa, bu muradını alır belki. Belki gızla helleşir, gızı yiner, belki alır. Almasa, bu devanın hakkından gelirem," derdi, sığınırdı Allah'a.

İkinci geceye vardı. Kirmanşah yine, aynı gecenin bir müddeti geçdikten sona, heç kimseye hebar vermeden, haman gine geldi, şehre, içeri girdi. Herkeş, yerli yerinde yatiyordi. Sade bir devriyeler şehri gezerdi. Lâkin heç kimsenin gözüne görükmeyen Kirmanşah, kemendi atdi, gızın bacasına çıkdi. Lâkin, Yemen Sultanının gızı, cariyelere :

"Hiddetli yatin, o ogri, bu gece de gelirse dutalım," diye malumat vermişdi.

Gızlar, odalarında dikkatli yatmaktaydılar. Kirmanşah, heç bir gapiyi açmadan gızın yerini öğrenmişdi. Gız, gene uykuda idi. Kirmanşah, heman gızın odasına vardi. Tahdıgâhdan çıkıp merdivanlardan, tahdigâh üzerine sandalyeyi atdi. Gız, bî tarzına yorulmuştu. Yorgunlukdan, vücut, bî tarzına yatiyordi. Zülüfler, al yanag üsdüne dökülmüşdi. Kirmanşah, gızın güzelliğini seyredip, gendi gendine;

"Helbetde, hangi erkek olsa, bu gızın, bu güzelliğine tahammül edemez, tabii canani ataşa atar. Vay geberecek, Allah ne güzellik vermiş. Lâkin, bu güzelliğe göre ahlâk vermemiş. Eğer, bunun da kemâli, terbiyesi, ehlâgi olsa eyi olurdi," diye gendi gendine söylendi.

Bir saat gader gızı seyreden Kirmanşah, nayet yemeklerden bir takımını yedi, gine berbirine katarak sürahileri, suyuni töküp ve testileri boş goydi. Yine gızın gılıncını yaglı çıkarıp ayag gültına gakdi. Bir saat sona, gızın odasından çıkıp, doğru atdı kemendi, yendi daldadan daldadan, izbelerden çadırına geldi yetişdi, soyundu yatdi aşşağı.

Gecenin bir müddeti geçdikten sona, gız gene oyandi, oda köçmüş gediyor; Gız bağırdi, bütün cariyeler toplandi.

Gız :

"Gine, benim yanıma uğrular girmiş," diye, serayın içini dışını muayane etdiler. Gapiler kitli, nöbetçilerin heç ruhi duymamış. İkrar verdiler, lâkin gız teeccübde galdi :

"Bu nasıl adamdır? İs midir, cis midir? Nerden çıkıp, nerden gidiyor," diye, bütün cariyeler de şaşdi. Yani, bütün serayın içinde olan halg, heyranca şaşınışdi, bu ne işdir diye.

O gece de geçdi, sabah oldi. Kirmanşah'ı misafir eden pehlivan, sabah gahvaltısını yedikden sona ağlıyordi :

"Ey Kirmanşah, ecelime galdi bir gün. Bögün, senlen beraberim, yarın beni göremezsin. Yarın, şiftah diyecek benimdir,"

Kirmanşah

"Ağlama gardaşım, Mevla kerimdir. Zaman olur ki, öbür gün yine beraber yeriz, yine biraber içeriz. Muhakkak ki, zaman içinde zaman halg eden bir Hagg var," diye umud verirdi.

Bu, Kirmanşah'ın verdiği umud, pehlivanın gafasına heç yer etmezdi.

"İşde gördüm, bu gızın amansız cengini," diye Kirmanşah, o adamın gününü gözlemekde.

İki günün içinde, yüzelli gişi şehit oldi. Kirmanşah, seyircilerin arasında seyrederdi.

Üçüncü akşam da gelip gine, gızın serayına atdı kemendi, çıkdı aşağı.

Endi saraydan aşağı, gızın odasına gelüp, atdi sandalyeyi. Gız, bî vücut yorgun tarzına uyuyordu gine. Cariyeler, bütün, odalarında tebdil almış ayık dururdular. Lâkin, hiç birinin gapısı oynamadı.

Kirmanşah, üçüncü gece de, yemeklerden birer yiyip, içtikden sona da, galan taamları yeyilmeyecek bir hale gatdi. Desdilerin suyuni dökdi. Gılıcını gine duvardan alıp, gınını çıkardı, ayag gıdıgına gagdı. Bir saat gader gızın cemalini seyreden Kirmanşah, kendi kendine :

"Ulan, bir de nefis galebe ederek, ben iki gecedir geldim, boş getdim, Lâkin şimdi ayak ücretim var," diye eğildi, gızın yanaklarının iki tarafını öpüp, haman "daha yeter bu gader" deyip, gızın barmağındaki hatem üzüğünü çıhardıp, gendi barınağına tahan Kirmanşah, gerisin geri döndü. Yine atdı kemendi seraydan aşağı endi. Ginc, usul usul gelip daldalardan çadırına yatdi.

Zaman geçdi gız uyandı ki, gene oda köşmüş gidiyor. Feryad edip gızlar toplandi ve dedi ki :

"Gızlar gelin buraya. Bu ugri nedir?"

Gızlar :

"Hanım biz ayık yatıyorduk. Lakin heç birimizin gapisi canlanmadi."

"Bu ne işdir" diye gine etrafi yokladilar. Heçbir şey gaybolmamiş gapılar kitli, içerden :

"Herşey duruyor" dediler.

Gız şaştı, gız beyle bir kendi kendine dururken, garşısında cariyeler el bağlamış dururken, cariyelerden birisi dedi ki :

"Hanım gızıyorsun amma, şehzadem, bu deliganlı ile üç gecedir beraber konuşmusuz ve bak bu delikanlı yanaklarından gece buse bile almış. Daha bize ne bağırıp durursan?" diyince gız gazeplendi.

Aynaya yüzünü çevirdi ki, yanaklar gızarmiş! Cariyelerden birisi :

"Hanım, hele şu eline bak!"

Gız, sağ eline bakdı ki, hatem yüzüğü barmağında yokdi. Cariyelerden birisi :

"Hanım, sen üsten mal etmirsen amma, bizden gusur bulma. Siz, bir nişan merasimi de yapmişiz. Hatemin de vermişsen."

Gız, cariyelerin sözüne gızarak :

"Benim haberim yok,"

"Eee..., senin haberin olmayanda, barmağındaki hatem çıhanda, bu adam kimise, senin yanaklarından öpende, bize ne darılır, ~~ne~~ gızar, ne bağırırsın?" dedi.

Gız, esilmiş bir deve gibi :

"Muhakkak ki, yarın bunu buluram," dedi.

Üçüncü gün olmuşdi. Sebağı, herkes yerinde hazırlık görürdü. Kirmanşah'ı, iki gece misafir eden o pehlivan :

"Ey Kirman, gel görüşelim. Bögün, ilk ceng benim, ben, bu gızın meydanına varacaam. Beni daha, eyle ya göremezsin. Hakgın, hugugun helâl et," diyince, Kirmanşah :

"Ey delikanli, ben senin etmegin yedim, suyun içdim, senin eyliğin gördüm, benim haggım sende yok. Sen haggın, bene helâl et," dedi.

"Helâl olsun, Kirmanşah," dedi.

Şimdi seyret, Kirmanşah da, atına binarak, tebdülünü almış, gılıcını beline bağlamış idi. Gızın cengine, o gün varacağıdı. Çünkü, o pehlivanın etmegini yediği içün, pehlivanın gününü gözlemege mecbur galmişdı Kirman.

O yandan, herkeş ata binmiş ve atli yayan herkeş birbirine garışmiş, seyirciler seyr ediyordi. Gızın babası Yemen Sultani, gene, burçdan meclisi seyredirdi. Gız, gömgöğ demire gerk olmuş, meydan içinde er dilemiş, cevelân ediyordi.

Bu yandan, Kirmanşah'ı misafir eden pehlivan, gılıç elinde, nare vurarak meydana girdi. Lâkin, bu tarafdan, Kirmanşah, hiç kimseye haber vermemişdi, gızın üç gece odasına girdigini. Bir yaradan bilir, bir de gendi bilirdi. Heç kimseye dememişdi. Gız da zaten odasına gireni ariyordi. Pehlivana :

"Ey deliganli, benim üç gecedir odama giren sen misen?"

Biçâre, dondi galdi :

"Hayır,"

"Doğru söyle," dedi.

"Hayır, ben değilem," dedi.

"Elin uzat bakayım,"

Pehlivan, ellerini uzatmışdi, gız ellerine bakıp :

"Hatcmimi, belki barmağına dakmış olur," derdi.

Pehlivanın barmağında, hatemini göremeyen gız;

"Bir hamle gıl," deyince, pehlivan, eyle galkanı gıza havale etdi. Gız çevirüp, galkani elinden aldi –zaten iki gündür cenkde beyle ediyordi– atdı meydandan gılıcını, alıp sıra kordasına gelirken, bu tarafdan Kirmanşah, atın dizginini toplayarak, gız üçüncü hamleye goluni sallarken, gız goluni galdırmadan, eyle elini böyrüne goyan Kirmanşah, bir nare vurdi. Bunun vuruş naresine, Yemen şehri inim inim iynedi. Bütün halg yere dökülmüşdi :

"Bu ne velveledir, gopdi," diye

Herkeşin akli başindan getmişdi. Kirmanşah nare atarak :

"Ey nâ-beker, elin çek onin üstünden, hasmin benem," diyip atini bir anda gızin önüne sürmüşdü. Aklını başina toplayan güzel buna bakdi. Garşısında genç bir delikanli duriyordi.

Gızın garşısındaki pehlivan cengederek, gerisin geri gızın elinden gurtararak gaçıp, arkasını dönüp bakınıyordi. Can gorgisi gaçmada idi. Son nefesini çadırının önünde almişdı. Atı da, gendi de lehlirdi.

Gız, başını galdırip, önündeki hasmını görürken :
"Ey deliganli, sen bir genç çocuksun, bırak o devayı," dedi.

"Akıl yaşda deyil, başda olur, şimdi hamle gıl," diyince, gız seslendi :
"Benim odama, üç gece giren sen misen aceb?"

"Evet, benem. Benden gayri kimimiş giren? Yemeklerini birbirine gaten benem. Desdilerin suyunu döken benem, hepsini eden benem, hatemini barmağından –Kirmanşah gızın hatemini barmağına takmışdi elini uzatdi– alan benem. Aaa –dedi– hatemin, onu de alan benem. Elimden almaya golay yolun varsa işde buyur, işde ben, işde sen. Al bakalım, nasıl alacaksın?" diyince gız gülerek :

"Hamle gıl," dedi.

Kirmanşah :

"Ey nâ-beker galtak –dedi– heya cderem ki, ben gadınlara gol galdırırım. Eğer hamle gılaydım, üç gece yanan gelmişdim, işde eyi sırasıydi. Bir sen idin, bir ben idim. Lâkin, heyâ etdim, sene elimi uzatmadım. Şimdi, sen hamle gıl, hele senin hemleni görelim," dedi.

Gız bakdı ki, hayır, bunun dutumu dutum deyil, davranışı çok beter! Gız, galkanına el atıp, Kirmanşah'ın üzerine hışm ile atını sürüp yetişdi. Kirmanşah, galkan altına girip, gızın bilegini bükmesiynen, galkanı elinden alıp gızın başında çevirdi, bir yana atdi ve :

"Ey nâ-bekar, hamle gıl, dedi.

Gız, gılıncı havale etdi, onu da elinden alıp, bütün etrafdan halg seyredirdi. Üç hamle etdi. Üçüni de Kirmanşah menederek :

"Ey nâ-beker, işde –dedi– sen heç zannetmedin mi ki, ben bu gadder galkan gılıç aldım ellerinden. Feiek, bir gün de benim gılıcimi alan çıkarır diye heç hatıran gelmedi mi?"

Kirmanşah, gızın kemendinden dutmasıyla, gızı galdırdı, bir gol üsdünde, bir serçe guşi gimi, gızı çevirerek, usulca gızın dalini goydi yere.

"Ey nâ-beker, heyâ ederem ki, ben senin ganın döküm. Eğer dökeydin, yatdığın yerde dökerdim. Yalnız, bu meydanda, bir daha benden sonra at binip, gılıç çekip, galkan oynatmayacan. Yemin et, seni azad edim, yohsa gollarını bağlarım. Kellen gövdeden ayirmamiş, göksünden yenen değilem,"

Gız, Kirmanşah'dan bu cevabı eşiderek, en evel sordi :

"Ey delikanli, ismin nedir?"

"Kirmanşah"

"Ey deliganli, benim sene bir cevabım var, gabul edersen, sözün başüsdünc,"

"Söyle bakalım,"

"Ben, bu hale töküldüm, babamın sözünü reddetdim. "Gendi elim ile yıkdığımı alan değilem" dedim. Her erkek beni yıkamaz. Beni yıkan erkeği alıram, şimdi, seni ben alıram. Sen de beni al. Daha ne galkana, ne maydana hacet galmasın," dedi.

Kirmanşah, güle güle :

"Ey nâ-beker, eger benim sende meylim olaydısa, üç gece odan girdim, seyretdim. Lâkin, benim sende meylim yok, seni almaya gelmedim. Allah rizası içün, senede beşyüz gişi şehit olmasın diye geldim. Benim sende meylim yok. Yalnız, şimdi gabul edir misen, ben gitdikden sona, kimseye ilahi demiyecen, işde yıkıldın?"

Gız bakdı ki :

"Hayır, bu beni beğenmeyecek, bu beni almiyacak," terkal delikanliya döndü :

"Ey delikanli, yeri göğü yaradanı sevirsen, bir cevabım daha var sene, söyliyim."

"Söyle bakam."

"Allah aşgına, ben sene eger eş gabul değilsem, beni cariye gabul et, Cariye, elen su dökmiye kıyık değilsem, beni atan seyis gabul et. Ölüncü bir güne gader, atan seyislik edim, hep seninle galim. Ölümda, seninle barabar oliyim, Allah aşkına," deyince, Kirmanşah durdu :

"Olan, bu gız kötü yerde akşamladi. "Hagg aşkına" deyince, ben buna ne cevap vereyim?" dedi.

Gız agliyordi, agliya agliya, boynunu bükmüş, Kirman'a yalvarırdi.

"Ey nazenin dilber, o ki, Hagg aşkına dedin. Allah'ın aşkına, ben âşığım. Seni, atıma seyis gabül etdim. Ölene gader, atıma seyislik yapar mısan?" dedi. Gız :

"Başüstüne yaparım," dedi. Gıza gollarini açdı :

"Sen şimdi, artık benim ile oldun. Yalnız git, baban gör, eğer anan baban rızası olursa gel, yokısa gelme," dedi.

"Gız aglıya aglıya doğri babasının yanına vardi. Babası gızini görür görmez :

"Ey gızım, bu ne hal? Eyle birinin elinde bend oldun. Daha yanıma neye geldin? Nişan merasimini yapayım, seni onunla evereyim."

Gız :

"Yok padişah baba, yok, eyle deyil."

"Ya nedir?"

"Ben, onun elinde yıkıldım, bend oldum. Ama, o beni evlenmeye gebul etmedi, cariyen olayım dedim, oni da gebul etmedi. Allah aşgına beni atan sayis et dedim. Allah'ın aşgına olduğu için üçüncü sözümü reddetmedi. Peki dedi. Atına seyis oldum ben. Şimdi bene müsade et baba ölüncü bir güne gader, ben Kirmanşah'ın atına seyisem. Ölürsemse onun yanında, galırsamsa onun yanında galim. O ki bend oldum, eyle bir yiğidin elinde olmam lâzım."

Yemen padişahi, gızına seslenerek :

"Bu deva, aradan galkdi, çok şükür Allah'a, senede beşyüz adam nahag yere gediyordi. Get de ister atına seyis, get de benden uzak get, nere gedirsen get. Allah işin rast getirsin" dedi.

Gız, babasının elini öpüp, şehrinden helallığı alanda Kirmanşah çadırına yerleşti. Ağlıyan pehlivanla görüşüp :

"Hani arkadaş ölmemişsen, gine sağ duruyorsan."

Diğeri :

"Kirman –dedi– bir velvele gopdi, gorkumdan arkama dönüp geri bakamiyordum. O kim ise beni gurtardı. Allah yetişdirdi –dedi– nare vurarak "ey nâ-beker hasmın benem"– dedi– ben fırsatdan istifade gaçdım, gurtuldum. Gızın önünü o aldı, artık kim idi, heyacandan tanıyamadım."

Kirmanşah :

"Benem" dedi.

Diğer yerden her tarafdan pehlivannar gelip Kirman'a "geçmiş olsun" diye görüşdüler.

Kirmanşah pehlivannan gonuşurkan, pehlivan :

"Kirmanşah bunnar ne geçmiş olsun diyir?"

Dedi ki :

"Ey arkadaş, sen seni öyme el seni öysün" derler."

Hagigatde eyledir. Çok adam vardır demişem arkadaş çok, gendin artık tanıtma. Seni tanıyannar tanısın. Sen ben buyam, şuyam deme, il seni söylesin. İşte bunun içün deva bu devadır.

Bu sebepten Kirmanşah "işte diyirler" dedi. Pehlivan anladi ve :

"Ya gızin gelbine giren sen misen?"

Kirman :

"Evet –dedi– ben demirem, işde bunnar sor,"

Dediler ki :

"Gözün kör mi idi? Gosgoca meydanda, bu Kirmanşah'ın nare vurup gızın önüni aldığını göımedin mi?" diyince padişah bu taraftan meclisi ile gelip seray oturup yerine meclisine :

"Heyran içinde galdım" dedi.

Daha sonra padişah gonuşmaya devam etdi :

"Benim gızim eyle birinin elinde yıkıldi, alt oldu ki, cariye değil köle bile gebul etmedi. Bu ne işdir –dedi–, hele bu igidi sesleyelim yanımıza, soralım, gelmesindeki deva nedir?"

O zaman bir elçi gönderdiler Kirmanşah'a, Kirmanşah'a elçi yanaşdi.

"Selamaleyküm ey delikanli, padişah meclisi ile barabar seni isdiyor, teşrif eder misen?"

Kirmanşah :

"Başüsdüne" dedi.

Kirman yanındakı pehlivannnarla berabar gelip padişahın divanına çıkdi. El göğsüne gavuşdurup yedi yerde selam durup, sekizin el bağladi, duranda Kirmanşah'ın hüsn ü kemalini padişahın meclisi birbirinin üzüne bakarak heyranca galdılar.

"Bu genç bir deliganni, hele bak ki bunlar ile berabar gelenler de beyle bir kemal var mı?" deye.

Padişah, Kirman'ı yanına oturtup :

"Hoş geldiniz oğlum."

"Sağol devletlim" dedi.

"Oğlum ismin nedir?"

"Kirmanşah demişler."

"Pekiyi nerelisen?"

"Şirazlıyam."

"Neresinden?"

"Tiflis'den."

"Kimin oğlusan?"

"Hurşut Şah hükümdarın oğluyam."

"Evet oğlum, belli –dedi– belli hagigatan"

Padişah Kirmanşah'ın son kelimesine :

"Hagigatdan çok eyi yapdın oğul. Pekey, şimdi geldiğin deva nedir? Bunu bana annadır mısan oğul?"

Kirmanşah :

"Efendim" –dedi– ve :

Kirmanşah sözüni gonuşduği kimin ayağa galkmişdi, el göğsünde padişahın sözüne cevap veriyordi.

"Ben Allah rızası için geldim. Kızın da asla meylim yok. Lâkin senede beşyüz can getmesin diye bu deva içün geldim. Bu devayı çok şükür Allah'a galdırdım. Lâkin senin gızın Hakk aşgına dedi, bene yalvardi. 'Evlenmeye layık değilsem sene köle olayım'. Eğer elen su dökmeye cariye de lâyık değilsem, senen atan seyis olayım' diye ben de Hagg aşgına gebul etdim. Senin de rizan var mıdır? Götürüm mi? Gelsin mi, gelmesin mi? Babasısan bene cevap ver" deyince :

Padişah :

"Oğlum, bu Allah'ın cezasini bu şehirden götür de ben hüsn ü rizamla cevap verdim. Tek bu devayi galdırdın oğlum, Allah işin rast getirsin" dedi.

O zaman Kirmanşah başüstüne –diyip– padişahın meclisinden hoş bir deva ile çıkıp gerisin geri döndü. Onunla berabar gelenner de geri döndü.

Kirmanşah dogri geldi. O zaman pehlivan ağliyordi. Pehlivana yani etmeğini yediği pehlivan ağliyordi.

"Pehlivan ne ağliyorsin?" dedi.

Pehlivan :

"Ey Kirmanşah bir şey demirem beyle bir güzel senin atan seyisliğe nasıl elin varır götürürsen?" diyince Kirmanşah güldü ve kıza dönerek :

"Gız –dedi– bu doğridir. Bu igidin etmegini yedim. Üç gece buna misafir oldum. Benim atıma seyislik yapacağan gel buna eğerlige senin toyun düğünün de ben yapayım. Her ne mesarıfın giderse ben yapayım. Allah'ın emriyle, baban da rizasıyla seni buna vereyim" dedi.

Gız gülerek Kirmanşah'ın sözüne :

"Ey Kirmanşah –dedi– bu mi beni altetdi, gılıcı galkani elimden aldi, sen mi?"

Dedi :

"Gız, o devayi bırak, evet ben altetdim ama, gel bene seyislik etmekden ise buna eyerlik."

Gız :

"Yok" dedi.

Eğer cengi verirsen ikimiz muhakkak bir odaya gireceyik. Evet bir yatağa yatacayık yatağa yatmadan ben bunun boğazını sıkaram, canı gıçından gider" diyince :

"Pehlivan geri gaçdi, gızın yanından ve :

"Aman Kirmanşah bu belayı götür başımdan. Ben isdemirem. Eee, ben ne ediyem gardaş. Ahan gız, son sözünü evel söyledi. Yani şimdi dersen ki bana niye vermedi, ben buni almaya götürmirem, işte eğer alırsansa."

Pehlivan :

"Yoh –dedi– daha isdemem."

Kirmanşah Yemen sultanının gızı ile iki gişi de gendi getirmişdi. Vetanından, onlar ila barabar, gerisin geri dönüp herkes geldiği yola dönmişler. Ölenler ölmiş, galannar sevinip, gerü dönmişti.

Yol yarısına yeter yetmez birisine emir verdi :

"Get babama, anama müjde ver, halgıma müjde ver, babamın meclisine müjde ver, sağ selim geliyorum."

"Böşüstüne –diyen– elçi hemen atini govarak Kirmanşah'tan evvel Tiflis şehrine gavuşan adam Hurşut Şah'ın guşluk devriydi, huzura, divanına çıkdi.

"Müjdeler olsun şahım –dedi– oğlun Kirman selamet cenkden döndi. Amma, eyle döndi, Yemen sultanının gızi da maiyetinde getiriyır. Gız, vaat içdi. Ölünci bir güne gadar atına seyislik yapacak."

Hurşut Şah bu müjdeyi duyduğu ikimin o anda emir verdi :

"Sadagalar dağıdın, ehsanlar verin oğlum geliyor" diye.

Tiflis'in içerisinde çoğ aclar, ganimet oldi. Sadagalar, ehsanlar verilip, çok şükür gurbanlar kesildi, fakirlere dağıldı.

Kirmanşah zaman geldi, vetanına, babasına, anasına, Zöhre Banu'ya gavuşup, sağ selim geldi. Hasret birbirine, gavuşdi. *Allah cümle hesretleri de birbirene gavuşdursin.*

Ağlayan gözler gülmeye çevrildi. *Allah cümleyi güldürsün.* Tiflis halgı Yemen sultanının gızı, bir erkek Arap gılığına girmişdi. Yüzünde arap ligabi dolanirdi, yani gız olir, gız olduğuni bilir gişiler bilmez bilirdi. Bilmiyenner bir erkek Arap bilirdiler. Kirmanşah'ın, Hurşut Şah'ın bir gardaşı vardı. Horasan hükümdarı, ismi Ahmet şah. O da emisine müjde gidip duydi ve o da şaduman olup, sadagalar ehsanlar dağıdıp Horasan'ın fakirleri, acları bütün ganimet olmuşdi.

Ehmed Şah da :

"Çok şükür Allah'a" diyerek yeğenin, böyle bir gehraman böyüyüp irellemesine sevinmekte idi.

Lâkin Ehmet Şah'in iki tane ogli vardı. İkisi de hayın, hasıt bir kimseler idi.

Hayın olduğuni bilmezdi babalari. Bu iki oğli bir gıpte analarinin yanına gelirdi.

"Ana, emimizin beyle bir cihan ogli oldi, beyle bir irelledi. Hag vergisi oğlu biz neye olmadık." diye analari bir gıpte oğullarına fit verirdi.

"Fırsat bulun bunu öldürün, bu ürtüri başımızdan çekilsin. Niye siz ilerlemiyesiz, bu ilerledir" diye. İşte hasıplar beyledir.

Lâkin, hagigat aynasından şu cevabı vereyim ki, bizden evel dünyaya gelenler ne demiş, ne müderis söz gonuşmuş

Bu dünyada yaman adam çoğ olur,
Her yiğidin göğnü gözü tok olur,
Bizi yok isdeyen, gendi yok olur,
Her zaman, âlemi var isder gönül.

Eyle işde, arkadaş, gelin birbirimize daima eylik isdeyelim. Birbirimiz ile ey geçinip, ey birbirimizle hoşca gonuşalım. Birbirimizi isdersek Allah da bizi isder. Eğer biz, birbirimize hayın bakarsıksa Allah gazap verir.

Lâkin, kime anladırsan efendi? Kime söylersen, kim anlar, kim dinler? Evet, işde, bizden evel dünyaya gelenler birbiri ile neden geçinmiş, idare etmiş? Bir biri ile ey olduğu içün. Çünküm, iki ataş bir arada yanmaz. Muhakkak ki yanar, ikisi de kül olur. İki cambaz bir ipte oynamaz, muhakkak ki, birbirine helâk eder, düşürür. Bu sebepden, kötülükleri, fenalıkları, galbimizden sökerek eyliklere dökelim, idare edelim. Böggünkü gördüğümüz yarın ölmüş diyorlar. Eşidirik bu ölümlü dünyayı beyle kederinen geçirmeyelim, eylik ile geçirelim.

Son sözün hülasesi budur ki, bir insan öldüktden sona, geride üç-beş adam rahmet vere, ağlıya, "eyidi" diye, "gurturduk" demiye. Bunun içün, üç günnük bu dünyaya eylik ile geldik, eylik ile gedelim. Kötülükden ne çıkar? Ama,

kim inanir, kim dinner? Çok adamlar ile garşılaşdım, kendini begenmiş, gafayi yuhari dikmiş, "ben benem" diye gediyor. Beyle bir adamı yoluna düzeltmek imkanı olur mu? Olmaz. Çünküm, her tarafdan şaşirmiş, gine ona ne lâzım? "Allah eyi etsin" demek lâzım.

Bu sebebden Kirmanşah, âlem-i menâda, fani dünyada beyle ömrünü geçirirken günden güne irelliyordi. Hazreti Hızır, gırk gün Kirmanşah'ı, heç kimseye haber vermemişdi. Gırk gün, garşısında ceng etdirdi. Gırk gece, gırk gündüz Hazreti Pirin garşısında, pençesinde helâk olmuşdi. Hazreti Pir :

"Ey oğlum Kirmanşah, göyde uçan guşa gılıç atsan vurarsan. Gırk günde sene silahşörlük örgetdim, hervarda etdim. Artık, gendi başın, gendin bağlarsan. Amma Kirmanşah, sene son sözümü söylüyorum; sakın bu güvvet bende diye güvvete mağvete mağrur olma. Veren, bir anda verdi, bir anda alır. Almıya da gadir, vermiye de.

Hagigat de eyledir. Yendi, bir ikincisi, gücün yetdiği adami sızlatma, eylige teklif et, iki. Üçüncüsü, hamle düşmanındır, senin değil. Evel dine davet et, eger Hagg dini gabul etmezse, o zaman öldür."

"Baş üsdüne" dedi Kirmanşah.

Çok bir tembihat Kirmanşah'a eden Hazreti Pir, Kirmanşah'in önünden gayboldi. Lâkin, bu nidâ demişdi :

"Oğlum, başın dara düşdü ise, beni imdada çağır, nerde olursa ol, daran yetişenlerdenem,"

Kirmanşah, bunu da pirden almışdi, "başüstüne" demişdi. Pir gayip oldi. Kirmanşah gelip, felegin aynasından ömrünü geçirmekte idi, beyle günden güne yaşamakda idi.

Lâkin, ayne-yi devran, gün doğmadan derler, neler doğuyor. Evet, Kirmanşah onsekiz yaşını ikmal etdi. Onsekiz yaşında ikan, yerinde, otağında yatarkan, Yemen Sultanının gızı da, atına seyis idi. Kirmanşah, âlem-i menada odasında, otağında yatarken, pirler, o anda cem oldılar. Yine Kirmanşah'a o ehsanı veren Pir de berabardı :

"Galk bakalım Kirman, ne yatıyorsun?" dediler.

Kirmanşah, eyle başını galdırdı ki, odanın içi aksakal dopdolu, başları yeşil, amele doli. Herkeşin akli başından getmişdi. Kirmanşah

"Babalar, siz kimsiz?" diye sordi.

"Oğlum Kirman, aklın başaan topla. Bizler, kim olduğumuzu bilmezsin. Biz, yum gözünü, aç gözünü, mağrupdan meşrika gedenlerdenik. Kitli gapilar, bizim için açıkdir. Bunin için, size heç bişey çetinlik değildir. Biz, Allah'ın tükenmez bir ordusuyik. Allah'ın gudret ve guvvetine âma-

deyik. Bu kevn-i mekânın bir baş olandan bir başa, yum güzüni gelenlerdenik. Oğlum, ahvâl-i ezelde, senin gısmetin, üç nasibin var. Al nasibin iç," diye Kırmanşah'ın dalmi sığayan Pir dede, o gırk tane erenler beraberdi onunla.

Beyefendi, sakın şaşgın olma, Allah'ın ordusu eksik değil. Bazen, akıldan yayan adamlar, "Heç bir şey galmadi –diyor– Aramızda daha bir şey galmadi. Hani, Pir de yok, o da getdi? Üçler, beşler, yediler, gırklar da yok, hani ben görmirem, getdi?"

Beyefendi, sende o göz yok. Senin gidişetin, o gidiş de değil ki, gırklar gele, seni bula. Senin etrafından geçiyor, ama, o göz, sende, bende yok ki görelim. O inançda yok ki, onlar gelsin, bizi bulsun. O inanç da bizde yok. Çünkü, o etigat galmadi. Lâkin, gulun ordusi eksik olur mi? olmuyor. E, madem ki, bir gul ki, bir devletin ki ordusu eksik olmuyorsa, Allah'ın ordusu eksik olur mi? Buna cevap ver?"

Eyle ise, o gırklar da var, erenler de var, hepisi var. Allah'ın teşkilati yerinde. Lâkin, bizim inancımız zayıflamış, emelimiz zayıflamış, onlar gine bizi bekliyor. Zannetme ki, bizden vazgeçmişler. Yok, bizim heyrimize, şerrimize, gine onlar bakıyor. Heyir gazanırsaksa bakıyor, şer gazanırsaksa bakıyor. Bunun için ey olalım. Birbirimizi incitmeden, bu üçgünlük dünyada, birbirimiz ile hoş idare edelim. Atalar sözi vardir; "Sirke nanca sert olsa, gendi küpini gırar," heç kimseye bişey yapamazsın.

Şimdi, Kırmanşah'a, Pir dede doldurdi, gudret gözesinden bir bade, bir yeşil fincan :

"Al oğlum, al Kırmanşah, buni, birinci nasibini elimizden iç," dedi.

Kırmanşah, birinci badeye elini uzatanda;

"Dur oğlum –dedi– dur. Ne gader ilim sahibi oldunsa, gene gafil sensen. İçiysen, kimin aşgına, cevap ver?" dedi.

Kırmanşah :

"Baba, senin garşında, ben molla olamam. Beni molla eden sen. Sizler, sizlerin garşısında, ben en âdi, günahkâr gulum. Sizler ne emredersiz de, ben onun aşgına içim."

"Aferin oğlum, gendi bir bir, adı bin bir, yokdan var eden bir Allah aşgına iç," dedi.

Kırmanşah, birinci badeyi nûş edip, üçyüzaytmışaltı damari, ceyran kimin dutişdi

"Baba, bu badeydi, candım?"

"Oğlum, ikincisine bak,

Pir eli, gudret gölü, doldurdi ikinci badeyi, uzatdı Kırmanşah'a;

"Al oğlum, ehvâl-i ezeldeki nasibin, ikinci nasibi , iç."

Kirmanşah, ikinci gadehe el uzatanda :

"İçersen Kirman?"

"Kimin aşgına, emret baba?"

"Oğlum, dört yanan bak, üçler, beşler, yediler, gırklar, erenler hep burda, bu cemiyet aşgına nûş eyle," dedi.

Kirmanşah, Pirler aşgına diyip, ikinci gısmetini içdi. Pir eli, guduret gölü, doldurdi üçüncüsünü :

"Al oğlum Kirman, son gısmetini iç."

Pir dede, üçüncü badeyi, Kirmanşah'ın eline verirken :

"Oğlum, bunu kimin aşgine içiyorsun?"

"Emret baba,"

"Herat'da oğlum, Adil Han gızı Mahperi Han aşgına nûş eyle," dedi.

Kirmanşah :

"Âdil Han gızı Mahperi aşgına" dedi, üçüncü badeyi içdi.

"Gördün mü bişe?"

"Hayır"

"Şu iki barmağımın arasından bak," dedi.

Hazreti Hızır, barmaklarını ayrı dutdi. Kirmanşah, iki barmağ arasından bakıp, meğer Herat o anda önüne gelmişidi. Mahperi'nin güzelliğini gören Kirmanşah'a Pir dede :

"Tanıdın mı bu gızı, gördün mi?"

Kirmanşah, eyle önünde gızı gördü :

"Evet baba,"

"Haaa... işde bu güzel senindir, sen de bununsun. Haydi oğlum, sarıl bu gıza dut elini," diyince Kirmanşah, sandı ki gız önünde. Gıza elini uzadim derken, gıza sarılim derken, odanın ortasına gendini vurdi, yıhıldi yatağın üsdüne.

"Sen yat," dedi, o üçler, beşler, o cemiyet, o anda yum gözün, açdi Herat!...

Aynı gecenin mevkii idi. Mahperi de, hâbinazda yatirdi. Gızın odasina, o cemiyet doldi. Hazreti Pir, gızı sesledi :

"Gak gızım gak,"

Mahperi uyandı ki, odanın içi dopdoli aksakal, doli. Başlarında yeşil emalet!

"Gak gızım,"

"Babalar, siz kimsiniz, sizi, benim odama kim aldi?"

"Ulan gızim, aklını topla başına. Bizim için, kapi baca kitli açıg fargi yok. Neçe kitli gapiler açar girerik. Magrup'ten Meşrig'a gelenlerdenik. Gak gızim, âlem-i menada, senin nasibin ehval-i ezelde üç gısmetin var. Al, bizi gultar."

Kirmanşah'ı, o çarktan, çemberden geçiren pirler, Mahperi'ye de üç bade içirdiler. Birincisi Hagg aşkına, ikincisi pirler aşgına, üçüncüsü Kirmanşah'ın aşgına içirdiler. Buna :

"Gördün mi bişe, gızim?"

"Görmedim,"

"İki barmağımın arasına bak," diyince, Mahperi de Kirmanşah'ı garşısında gördü. Yakın idi birbirine :

"Sarıl gızim sarıl, sevdügin elinden tut,"

Gız, feryad ettü Kirman'ı dutmaya. Gız da, yatağının üzerine yıkıldi.

Onun da ağzından köpük geldi.

Kirmanşah, Tiflis'de beyhuş yatiyor, Mahperi Herat'da. O gün, o gece geçdi, sabah oldi, helâyıklar geldiler, Kirman'ı habinazdan ayıldalar. Seslediler, ses yok. Yatak bir yanda, Kirman bir yanda, beyhuş idi. Babasına, anasina haber verdiler. Baba, ana, Hurşut Şah geldi, Zöhre Banu, ağladilar, ses yok, galdırırlar gakmiyor. Nâyet, hökümdar, meclisine emir verdi. Bütün meclis, herkes evinden galkarak, Kirmanşah'ın başını sarmışdılar. Çok vezirler ağliyordi, helâyıklar ağliyordi. Yemen Sultanının gızi ağliyordi :

"Ne oldi, bu adama?"
Lâkin, fikrinde uyanık bir adam;
"Bir âlim getirelim," dediler.
Bir âlim getirdiler, ona :
"Hoca, bak buna," diyince, âlim :

Beyefendi uyuma, dertlerimizin dermanının mayası Gur'an'dır. Bütün dertlerin devası Gur'an'da mevcutdur. Gördüğümüz bu gader ehsanlar, bu gedder ecayip gerayiplar mayası Gur'an'dır. Gur'an'dan büyük varlığımız yokdur. Bizim de, bütün Hristiyan âleminin de varlığı Gur'an'dır.

İşde, derden derman isdirsen dur, başında Lokman'a bak. Bir işi yokdan var eyleyen bir Gani Süphan'a bak, bil. Emrini arş nehrinden yazdığı fermana bak. Eyle bize ferman göndermiş ki. Cenâb-a Hak, hepimizin derdi, hepimizin dermanı, hepimizin devası o Gur'an içinde. Bağlan efendi, bağlan hulis ile bağlan. Okumuş deyilsense, galben inan. Evet, Gur'ân-ı Kerim, bizim başımızın varlığıdır. Evelimiz de, ahırımız da Gur'an'a bağlıdır.

O zaman, o âlim, Gur'an'ı açdi. Bakdi, dedi ki :

"İşde, devanın tavı burda. Hökümdarım, senin oğlunda heçbişe yok. Ne cin şeri, ne peri şeri, ne de gadın şeri. Senin oğlin sevdası yıldızı, bir sevdaya urgamış. Vakti gelir ayılır, heç gorkma, heç bişeyi yok."

Aradan ondört saat geçdi, Kirmanşah gözüni açdi, bütün halk sevindi :

"Ne oldi Kirman?"

Kirmanşah, heç derdini kimseye bildirmeden annesine bildirdi :

"Anne, derdimin dermanı Herat'da oldi. Beni Herat Hökümdarı Âdil Han'ın gızı Mahperi'ye âşık etdiler. Bir günüm, bin güne bedeldir. Ben utanıyorum, babama üzüm dutmiyor. Sen babama bildir, bene destur versin, izin versin."

Çünkü, gün bugün, bir evlat sırrını babaya açamaz, anaya açar, ana merhemdir. Ananın südi, ananın şevgati, ananın daha fazla hulusi, babadan daha irelidir. Babadan fazladır zerbeti. İşde, sırdaşı anadır evladın. Erkek olsun, gadın olsun, sırrını en evel anasına bildirir.

Şimdi, yazık olsun bizlere, çok yazık, şaşgın şaşgın şaşmışık. Sırrımızı, anamızı bırakıp, babamızı bırakıp, müzevirlere açıyoruz. Halimizi müzevirlere bildiriyoruz. Ağzımızdan söz olduğu gimin, otuziki tarafda, bizi sürüm sürüm süründürür. Niye arkadaş, anan dururdi, baban dururdi, sen, bu içerki sırın halagadan haber veriyon? Bütün âlem duyuyor. Gusur sende mi, o müzevirde mi? Gusurun böyöügü sende. Neye sırın verdin ki, âleme farş oldun? Evet, bu da neden? Bizim görgüsüzlügümüzden, bilgisizliğimizden. Ânamıza, babamıza rağbetimiz galmamiş. Artık, eyle bir zamana geldik, dayandık ki, oğul babayı dögüyor. Ne ecaip işlere galdik? Babaya begenmiyor, anaya begenmiyor, gendine begenmiyor. Şaşgın, şaşgın şaşırmış, hangi yola gidecegini o da bilmiyor. Neden? İnsanlar tekerlenir, gendini yoklasin. Gusur sendedir. Bakalım, bu şaşgınlık nereye gader gidecek? Mezere gader, soni ölüm.

O zaman, Kirmanşah'ın annesi, babasina annatdi. Hurşut Şah razi olmadi. Nâyet aradan üç gün geçdi. Nence yalvardiysa babaya, olmadi. Meclis çıkdı. Eyle yakın idi. Babasının meclisinde, meclise yalvardi. Gine razi olmadi. Neden razi olmadi? Bütün Tiflis'in halgını toplamişdi Hurşut Şah başına, bu üç günün içinde :

"Harat, buraya ne gadder yoldir?" diye sormiş idi.

Bilir gişiler dediler ki :

"Yeddi yıllık yoldir.

"Eyle mi?"

"Heee..., eyle,"

"Ben, Kirman'ı bıraksam, yedi sene gidişi, yedi de gelişi, ondört. Bakalım ki, benim geride ömrüm ondört sene galmiş mi?"

Bundan bırakmıyordi :

"Oğlum, gel bu sevdadan vazgeç, bırakmam," diyip oğluna yalvarıyordi.

"Ece... Kirmanşah, bu sevda nasıl bir sevda? Bir güni, bir aya bedel, bir ayı, bir yıla bedel?"

Beyefendi, olur mi olur. Bunun içindeki eşyanın bir noğdasını anladiram. Bizden evel dünyaya gelenler, işde bak ne çileler çekip, ne meşaggatlerle uğraşmış. Müderris ne diyor

Bütün dünya benim olsa, bu gam getmir, nedendir bu,
Yapılmış gam turabından, yıkılmaz bir bedendir bu,
Ne sendendir, ne bendendir bu, halg-ı âlemdedir,
Yazan yazmış bu yazıyı, yazan tek bir galemdendir.

Galem belli, ehvâl-i ezelde bu yazı yazilmiş. Kirmanşah'a içirdiler. Gösterdiler :

"Yazın da budur," dediler.

Daha durur mi Kirman? Bu yazıyı kimdir bozan? Heç kimse bozamaz.

Nâyet, bu sevda içinde, biz dönelim Herat şehrine. Gızın da cariyeleri Mahperi'ye seslediler, ayilmadi. Âdil Han'a haber verdiler. Âdil Han'in da dar dünyada bir tek gızi var idi. Âdil Han, meclisi ile toplandi, ses yok. Onlar da bir ulemâ getirdiler, bir âlim getirdiler. Ulemâ, Gur'an'ı açdi, Gur'an'a bakdi. Gur'ân-ı Kerim'de müjdeyi verdi. Dedi ki :

"Senin gızında heçbi şey yok. Gızın sevdası yıldızı, sevdaya düşmüş. Baktı gelirse ayılır. Anasından doğmuş gimi sapasağlam."

"Eyle mi?"

"Evet," dedi.

Vakdi geldi, Mahperi de ayılmış idi. Anasina derdini, anasi da gocasina ahvalâti anlatmışdı. Âdil Han, ehtikatda tam bir kimse idi. Âdil Han, meclisini gurmuş idi :

"Benim gızim, beyle bir hala giriftar olmuş, olabilir mi?" diye seslendi. Akıl dâneler :

"Evet –dediler– efendim, bir saati, bin saat eden var, bin saatı bir saat eden var."

"Olur, pekey,"

O da sordi :

"Tiflis, Herat'a ne gadder bir yoldur?"

Ordaki bilir gişiler de, dediler ki :

"Yeddi yıllık yol,"

"Pekey,"

Geldi gızına, Mahperi odasında, boynu buruk duruyordi. *Evet, Sümmani de demişdir, son zamanda gördük*

Ben razi değildim, hicrana gama,
El zanneder, bu ehvalde yalan var.
Gönül efkârının gam galesini,
Hicran galem ile belki delen var.

Yetmedi mi, felek, etdiğin işler,
Akıtdın gözümden, gan ile yaşlar,
Deryada semekler, havada guşlar
Belki yâr yanına gidip gelen var.

Sümmani'yam, Yârab gönlüm hoş eyle,
Ya bana sabır ver, ya da bağrım daş eyle,
Ya bir çift ganat ver, ya da beni guş eyle,
Tez yetişin, yâr bağında talan var.

Evet, Mahperi'ye, Âdil Han :

"Gızım, sakın bedduâ etme bene, vaad ediyorum meclisin içinde, ant

"Gızım, sakın bedduâ etme bene, vaad ediyorum meclisin içinde, ant içdim, senin sevgüllin bir gün gelir. Dağlari deler, yarar gelir. Kirmanşah geldiği zaman, akşam geldi ise akşam dügünün tutup, gecenin yarısı, seni muradan gavuşturacam gızım. Sabah geldi ise, sabahdan verecem. Sakın bene bedduâ etme, sevgüllün gözle. Geldiği zaman muradan gavuş."

Mahperi, babasının bu ikrarını eşidip, elini, ayağini öpti :

"Ey hökümdar baba, artık ne diyim.'

Bu gız, hem babasına duâ ederdi, hem de sevgüllüsüne tezden gavuşmasına, Allah'a yalvarırdi.

Bunlar, bu hal içinde galsınlar, biz dönelim genc Kirmanşah'a. Kirmanşah, çok meclisden, çok bilir kişilere, sözü geçen kişilere yalvardi. Hurşut Şah'ın serayına getirdi. Çok, Hurşut Şah'a reca etdiler. Hurşut Şah red etti :

"Olamaz –dedi–, ben, ondört yıl yol gözleyemem. Bu dünyada bir evladim var."

Nâyet, Kirmanşah ın küpürü kesilerek :

"Ulan, benim Herat'dan haberim var mıydı? Yok. Mahperi'den haberim var mıydı? Yok. Bunları başıma kim açdı? Açan açdı. Ey, açana münacat gılim. Onin yakasını tutim, nasıl etdi, eyle gıltarsın," diye.

Gece yarısıyıdi. Cenâb-ı Hagg'a o münacaat gıldi :

"Ey ,yokları var eden efendim, zaman içinde, zaman halg edensin. Babamın gönlüne merhamet sal,

Çünkü, Hurşut Şah, son sözünü evel demişdi oğlina :

"Oğlum, benim iznim yokdir sene, getme. Eğer, benden izinsiz gidersen üzün gülmesin, muradına ermiyesin," demişdi. Kirmanşah :

"Nere gidem," diye Cenâb-ı Hagg'a münacaat gıldi :

"Sen, babamın göynüne merhamet ganısın, merhamet sal. Bene, hüsn-i rizasıyla izin versin, yoksa ben nere gidim?

Şimdi, gel gelelim, bugün, bizim durumumuza; "Ey baba, sen seni bırakmırsan, ehey, ahan ben gidirim. Sen bırakma, benim talaşıma değil. Zaten., azıcık anadan, babadan küsen oğul, eyle duyuyor ki, İstanbul da, İzmir de, ya bir yerde gaçmiş, getmiş, yiyir gurtulir, parası gulturir. Yazıy ki; "Baba, bana para gönder gelirim, Gine, hele babanın ganadıyla uçuyur :

"Niye getdin?

"Getdim işde, Evet, Baba nedir, ana nedir, gıymeti nedir? Bilmiyoruz. Şaşgın şaşgın şaşırmışız.

O zaman Hazreti Pir, yine Hurşut Şah'ın röyesine geldi :

"Gak bakalım –dedi– ey Hurşut Şah, sen ne ikrar verdin? Olan bu yigit oğlun, senin, içinde neyen var? Bir ufak meniden halgetti Allah, Ben sene demedim mi, nereye giderse gelir. Yarın oğlan, izinnen yolçu etdin, ettin. Etmedin, eyle bir sille vururam, dünyayi, deli diye seni dolandırıram. '

Hurşut Şah, eyle uyandı ki :

"Ula, biz yine, baltayi vurduk daşa, eyle yâ, benim, içinde neyim var?"

Sabah oldi, meclisini gurdi. Guşluk devriydi, oğlunu çağırtdı. Bir yandan ağliyordi. Birakmir amma, ne çare, ne yapsın? [*Diyor ki, işde yeri geldi*

"Et gokdi baba, ne çare?"

"Duz getir oğlum,"

"Duz da gokdi baba, ne çare?"

Evet, ne yapsın Hurşut Şah? Ağlıyordi amma, ne çare :

"Gel oğlum Kirman, gel. Hüsn-i rizam ilan, sene yol verirem. Sağ gide, selamet gelesin oğlum."

Babasının rizasına, elini öpdi. Bütün babasının meclisi, sırayla, bütün görüşüp, helallıg aldı. Anasının elini öpüp, erhan-ı emsâllarıyla helallıg aldı. O zaman, babası Hurşut Şah :

"Oğlum Kirman, ondört yıllık yol gidiyorsun, emin görmeden gitme. Horasan'a uğra, emin de elini öp, emi neyse, baba da odur. Eminden de helallığ al."

"Pekey baba, başüsdüne," diyip Kirman, bir de Yemen Sultanı'nın kızının vaadetdiği atına bindi. Hurşut Şah :

"Oğlum, asger gatim mi?"

"Baba, nedim ben asgeri?" Hangi asgerdir, benüm içün ondört yıl gurbet dolanır? Baba, bunların da babasi, anasi var. Tek başıma, beni bu gurbete salan, tek saldi. Yalnız, sen bene duâ et baba. "Allah işin rast getirsin oğlum," de, yeter bene."

Kirmanşah, atına ölene gadder seyislikde ikrar vermiş gız ile beraber, gız da Arap ligabında, –bilmiyen gişi erkek biliyor gızi- çıkdılar Tiflis'den Horasan'a. Orada emisini görüp gidecek. Ondört yıllık; yedi yıl gidiş, yedi yıl geliş, ondört seneyi, gurbeti gözüne almış.

Bunlar da getmedc olsun, gel ayne-yi devran ne gösteriyor? Biz dönelim manevi terafa :

Davutoğlu Süleyman, beşyüz sene hökümdarlık yapdi. Evet, Kanuni Süleyman da var amma, Davutoğlu Süleyman, beşyüz yıl hökümdarlık yapdıkdan sona, gurt guş, ins, cins âmade olmuşdi emrine. Vesâyit ülüzgar idi. Ülüzgarla, yukarıyı bile, heryanı dolanırdi. Evet, Hatem onun barmağına verilmişdi. Onsekizbin âlem, onun emrine âmâde olmuşdi. Gaf'dan Gafa hükmetdi Davutoğlu Süleyman. Bütün ifritler, devler, onun emrinde idi. O vakdın devrinde, "Ağ dev" azılı bir dev idi. Hüzuruna sesletdi, ifritleri gönderdi, "Ağ devi" çağırdi. "Ağ dev" mecbur galdi, Davutoğlu Süleyman'ın hüzuruna geldi :

"Ey kâfir-i bî-din –dedi– ifritlere emrederem, seni didik didik ederler, pâre pâre ederler. Lâkin, senin ecelin dolmamiş, rızgın tükenmemiş, senin ecelin bir Erap oğlunun elinde olsa gerek. Kirman isminde bir adem oğli böyüyip, nâyeti bir gün gelip, Küf-i Kaf diyarında seni bulup, haggından gelecek. Seni öldürecek. işde, tarih budur, ilâhi budur. Ey zâlim-i bî din, yoksa seni ifritlere, pâre pâre etdiririm. Amma, senin rızgın tükenmemiş, ecelin dolmamiş."

Evet, âlimletimiz de bize seslenmiştir, bak ey, bak ne diyor

Hak, şerler heyr eyler,
Her eyleri eyi eyler,
Ayıp ona seyreyler,
Görelim mevlâ neyler,
Neyler ise, güzel eyler.

Diyor ki; yapan da bir Hak, yıkan da, bir Hak. Sene gizli iktidarı veren de bir Hak. İşde, bu Davudoğlu Süleyman bir zat, devi garşısına getirtarak, bu cevabı dedi :

"Haydi git, defol benim serayımdan. Yalnız, bir Erap oğli seni helâk edecek."

"Ağ dev" gelmişdi, Davutoğlu Süleyman'ın serayından govularak getdi. Davutoğlu Süleyman demişdi; "onsekiz yılı gözet, onsekiz yaşında gelip, seni öldürecek", diye cevap vermişdi. Yani, onun verdiği tarihler dolmiş, Kirmanşah dünyaya gelmiş, Pir eli ile böyümüş, onsekiz yaşına gelmişdi.

Amma, gel bu tarafdan bakalım, bak ne dedim

Hak, şerleri heyr eyler,
Her şeyleri ey eyler.

Bu kâfir dev, Davutoğlu Süleyman'ın verdiği bu bilgiye bir tarih atmışdi.

"Ben burakıram ki, Erap oğli böyüye, onsekiz yaşına gire de, gele Küf-i Kaf'a, dayana da, beni öldüre, hü... hü..."

Tarih atmışdi. Bu "Ağ dev" delâlete gapılarak, delâlet gafleti uykusunda geçirerek, neçe asırlar geçmiş, neçe asırlar, devürler geçmiş, Kirmanşah onsekiz yaşına girmişdi. Dev, delâletdeydi, hele delâletdeydi.

İşde beyefendi, bunun da aynasını açayım. Ey seyret, ey. Bu da Yunus Emre'den bir kelam. Diyor ki

Yunus der ki, gelin dutin sözümi,
Dünya seven, ahireti bulamaz,
Aynini almiş, gaflet kölmedi,
Ömrü gelip, geçtiğini bilemez,
Helâl haram gazandıgını malını,
Ele gısmet eder, gendi yiyemez.

Beyefendi, gaflet uykusunda ömrümiizü geçirmiyek. Ele başın galdırırsın, levhe değer, iş işden geçer. Ay bacayı savuşur. Lâkin, kocalmadan, ölmeden, kocaldınsa tebdil al. Yokuşu çıkdın, enişe döndüm, enişe gediyorsun, biraz tebdil al. Gaflet uykusundan uyandıralım gendimizi. Bu da malesef, hele ben çok yaşaram, pekey baba, goş bak.

O zaman, "Vay, ben nanca delâlete gapılmışım," diye "Ağ dev" gazaplanarak, halbuki, Davutoğlu Süleyman da gelmiş, ondan sona neçe Süleymanlar gelip geçmişdi. Ber hava oldu, Küf-i Kaf'dan dünya üzüne geliyordi. Yani, Kirmanşah'ın başını batırmaya. Onsekiz yaşına girmiş, çünkü tarih gösteriyor.

Beyefendi, bu gadder hallar, bu gadder âleme eşyalar söyleniyor. Tarihler ile bildirdik, tarihler söylüyor. Ne sen gördün, ne ben gördüm, lâkin, görenler gördü, tarih atdi, işde biz de yetişdik.

Geçmişden anladiyorum, gelmemişi ne ben bilirim ki, ne ben sene anlatim. Gelmiş, getmişi anladiyorum, bunu söylüyorum. Bizden evel geldi getdi. Geçmişi Allah bilir.

O zaman, dev, dünya üzüne gelmiş idi. Erap oğli Kirmanşah'ı ariyordi. Gel felegin aynasına, ne gösderir? Devin gelmesinde, dev gelmeden evel, Hazreti Pir, Kirmanşah'a yetişdi :

"Oğlum Kirman, nere gediyorsun?"

"Horasan şehrine, emimi görmeye,"

"Gel bakalım oğlum,"

Meger Pir dede, Kirman'ın peşinde dolaniyordi. Günün bir gününde, Horasan gapileri görükdi. Kirmanşah'ın emisine müjde verdiler :

"Kirmanşah geldi."

Kirmanşah'ın emisi, karşi, vezirleri gönderdi. Vezirler :

"Buyur," diyip, Kirmanşah'ı aldılar. Atlarını tavlaya, kendilerini emisinin divanına. Kirmanşah, Yemen Sultanı'nın kızı ile beraber çıkdı emisinin serayına. Ellerini öpüp, o meclisde oturanların bir cümlesini görüşüp diz çökdü geldi. Bir yanında Kirman, bir yanında gız oturdi.

Bunlar, bu oturuşmada, dev de Küf-i Kaf'dan ber hava etmiş, Kirmanşah'ı aramaktaydı. Eğer Kirmanşah'ı Horasan'dan dişarı çıkardık, iş fazla alava düşecek.

Bögünlük, Kirmanşah, emisinin serayında galsın, yarın sabahleyin, bu hekâyenin ilerkisini annadıram, güzel güzel, dinlersin. Bak, bögünlük bu gadder.

Kirmanşah, emisinin yanında oturmiş duruyordi. Bütün meclis, Kirmanşah'a ve Yemen Sultanının gızına heyranlen bakırdılar. Kirmanşah, emisinc Yemen Sultanı'nın gızını, ne çeşit altettiğini ve meclisin rayı ile sormuşdular, söylirdi.

Kirmanşah, bu sohbetinde ikan, emisinin iki oğli, yani Kirmanşah'ın cmi uşaklari, babalarının yanına, divanına girerek, babalarından müsade isdediler :

"Ey hökümdar baba, senin izninlen müsade et, Kirmanşah'a, Horaşehrini gezdirelim," diye.

Babalari, oğullarini govdi

"Çıkın dışarı, gonuşmayın. Kirmanşah'ın, sizin ilen ne işi varımiş? Kirmanşah, benim ile gezebilir." diyip, bu iki şehzade, gerisin geri çıkdı.

Bu iki şehzade, dolgun, dolgun, babalarının meclisinden çıkıp, doğru annelerinin yanına geldi. Çünkü, fiti veren anneleriydi :

"Ne yaptız?" diye anneleri sordi.

"Anne, babamızdan destur istedik, babamız ikimizi de garşısından govdi. Kirmanşah, yanında oturir. Kirmanşah'ın siz ile ne işi var, benlen gezebilir," diye bizi govdi.

O hıyanet gadın, evlatlarına :

"Hey oğlum, evet Kirmanşah'ımış, onun oğulları siz değilmisiz? Zaten, Kirmanşah var ikan, babaz sizi sevmez. Oni seviyor. Oğlim, size bir golay yol örgedim. İşde, fırsat bulursuzsa, Kirmanşah'ın başını batırın. O ölmemiş, biz sevilmezik. Babazın cani, sevgisi, Kirmanşah'ın üzerine."

Oğullarına, bu hiyanet gadın fiti verdi. *Çünküm, gördügüm bu Kevn-i mekân içinde, evet, çok müzevir sözünden, neçe gapiler kitlenmişdir. Neçeleri cezaevine, neçeleri de gara toprağa girmişdir, iki müzevirin üzünden. Gapılmayalım, münafıkların sözüne uymayalım, eger uyarsıksa, işimizde yanlışlık çıkar, aramızda gavgalar böyür.*

İşde, geçmişdeki olan hekâyelerden ibret, bizler de alalım. Bak, bizden evel gelenler, müzevir üzünden bu gavgalar çıkmışdır.

Oğullarına, bu hıyanet gadın fit vererek, nâyet bu iki genci, anaları Kirman'a düşman bırakdı.

Gel, bu tarafa dönelim. Bu tarafdan, Ahmed Şah ki, oğullarını govmuşdi. Kirmanşah, gendi gendine bir ah çekip, göksünü geçirdi. Ehmet Şah :

"Ey oğlum Kirman, niçün göksün geçirden, ah çekdin?"

"Emi, bişe yok," diyince, akılda, fikirde uyanık bir adam, meclisin içinden ayağı gakdi. Ehmed Şah'ın garşısına yakın geldi :

"Sultanım, emredersen, sene bir sözüm var," dedi

Ehmed Şah :

"Buyur bakalım, de de, meclis de duysun," dedi.

"Senin yegenin Kirmanşah, senin kardaşın ogli, bir evladın da bu sayılır, ancak Kirmanşah, senin yanında gülemez, söyliyemez. Söylese de gorki gorki söyler. Açılamaz, herkeş, erhan-ı emsâli ile mükellef olabilir. İşde göksünü geçirdiginin sebebi bu ki, bak ne zamandan beri diz üstüne oturmuş, tabi açılmir, senin yanında utanarak gonuşir. İşde, büyüklüğün de bir şerefi, şöhreti olir. Sen, Kirmani'ye insanlık etmek içün, herkeş erhanı ile gonuşir. Oğulların çağır, izin ver, heç olmasa, bunlar da bir emsaldir. Bunlar ile gezsin, yürüsün, gülsün, söylesin, gonişsun," diyince oturan meclis bile "evet" dediler.

Ehmet Şah bakdı ki, söz doğri. O zaman emir verdi :

"Oğullarımı çağırın, gelsin," dedi.

Gelen gişi, Ehmet Şah'ın oğullarını, yani Kirmanşah'ın emcesi oğullarını :

"Gelin, baban sizi isdir," diye çağırdi.

İki şehzade, babalarının garşısına geldi :

"Buyur baba, bizi istemişsen?"

"Evet oğlum, Kirmanşah'ı size, Tanrı'ya emanet veriyorum. Gezdirin, gülün, söyleyin, yiyin, için, aaan sizin harçlığımız. Eyle edin ki, Kirmanşah razi olsun. Desin ki, "benim emim oğullari varımiş,"

"O şah baba, biz senden izini, bunun için geldik istedik. Biz. gendimizden üstün Kirmanşah'ı dutarık, severik, canımızdan ziyade. Canımızdan ziyade Kirmanşah'ı severik."

Eyle olan nedi, halbusuki, bu iki hayının dili söylirdi, galbleri degil. Çünkü, analarından nota alan bu iki genç, Kirmanşah'a düşman olmuşdular, fırsat gözlüyordular. Babalarının meclisinden, Kirmanşah'ı aldılar. Yemen Sultanının gızı da barabar, bunlar çıkdılar. Gendilerinc uygun, gırk elli tane, gızılordu takımından, yani vurucu, gırıcı, hırhız olan kimseleri topladilar.

Çünküm, âdem var, cana gıyar, âdem var ki cana gıymaz. Çünküm, gögüsde guvvetli iman olursa, Allah'ın yapdığı binaya ilişmez."

İşde, bir cevapdır ki, atalarımızın sözü bizden : "Gorh gorkmazdan ki, o kimseden ki, gorhmaz Allah'dan,"

Hagigat eyledir, işde bazı geçmişdeki ulu dedelerimizin gonuştuği sözler. Evet, Allah'dan gorhmayan bir kimse, ne desen yapar. Ondan gork, çünki, Hagg korkusu yok olur onda. Allah'dan gorhan, guldan utanır. Elini, hiç bir şeye galdırmaz, uzadamaz. Allah'ın yapdığı binayı yıkamaz. Çünkü, o gorki, oni bırakmaz ki, Allah'ın halg ettigi guli yok ede.

Bu sebepden, gırk elli gişi ile Kirmanşah, gezmiye çıkdılar. Bunlar, fırsat beklerdi ki, Kirmani'yi ve yanındaki yoldaşını öldürsünler. Gizli bir kıs-fıs düşünürken, lâkin, gırk elli gişi, dediler ki :

"El eli, Kirmanşah'a biz düşman olamayız. Elimiz gaksa, hepimizi yok ederler. Gız da yiğit, bu da yigit. Ya biz bunlari uykuda vuralım," diye uykuya garar verdiler :

"Yatdiğı yerlerde öldürelim bunlari,"

Buna, kıs-fıs, karar rdiler. Gız, Kirmanşah'a

"Kirmanşah, bunların gizli bir müşevere Bizden gizli birbirleriyle, kıs-fıs, birbirleriyle konuşuyorlar."

Kirmanşah dedi ki :

"Gız, ben senden evvel hissetdim, ama dur, niza bizden çıkmasın, bunlardan çıksın. Haksız biz olmayalım, haklı olalım. Allah bize yakındır. Herkeşden yakın, bizi halgeden bir Âdil-i Mutlak var. Bizden olmasın, Allah, her şeye ayandır, bunlardan olsun. Bunlar, uykuya ki, garar vermişdiler, beyle fırsat düşkünleri geçerken, lâkin gel bakalım, gün doğmadan neler doğuyor, derler."

Bu tarafdan, "Ağ dev" havaya gakmiş, Kirmanşah'ın başını batırmaya, ber hava olmuş geliyordi. Bile bile mi? Hayır. Kirman'a yaklaşmışdı bu zalim dev, havada. Devden eveli, Hazreti Pir, Kirman'ın imdadına yetişdi. Kirmanşah bakdı ki, bir gedikde, bir pir ehdiyar, ayakda duruyor! Gıza dedi ki :

"Gız, tek adam, tekin olmaz. Bu atımı tut, ben piyade oliyim. Bu ehdiyarın yanına gedim. Herhal, bu ehdiyar, Hızır dededir," dedi.

Atını teslim etdi gıza, gögsünü gavuşdurarak ehdiyara yaklaşdi. Ehdiyar :

"Oğlum, nere gidiyorsun? Adın nedir?", göye bilmiyor. Kirman :

"Kirman,"

"Gel oğlum, gel, sorduğumdaki adın, seni denemek içün. Yalan söyler misen, söylemez misen diye adın sordum. Biliyorum oğlum Kirmanşah olduguni. Senin ismin ben goymuşam. Oğlum Kirman, bir saat ömür sonunda, bir ceza göreceksin. Ancak, atın al, gel yanıma. At, seni gurtaracakdır."

Kirmanşah, gıza el etdi. Gız, bunin atını getirdi. Hazreti Hızır, sağ eliyle, atın dalini sığayıp, avsunlayip, ata üfürdi :

"Haydi oğlum Kirman, amanatın bu gızı da terken al, onlar, bir cümlesi hayındır. Amma, Allah'ın muradı budur. Herkeş ettiği cezayı bulur. "Guyuyi deşen, gendi düşer. Onlara bakma, benim duâm ile bu at seni gurtarır," diyince Kirmanşah gakdi Pirin elini öpe. Pir, gayip oldi. Atına binip, emisi oğulları, o atlılarla geldiler. Kirmanşah'a sordular :

"O ehdiyar kimidi, ne diyordi?"

Dedi ki :

"Sadaga isdedi, ihdiyar sahil bir kimse idi. Ben de bir tekeddüh ehsan etdim, geçdi, getdi."

Bir saat gader ömür yol getdiler. Meger, havadan gelen "Ağ dev", yerdeki ben-i âdemi görür görmez, bir gıcırtı ile bir duman çökerek, bunların hışm ele endi. Kirmanşah :

"Yâ Allah" diyip, ata bir gamçı vururkan, Pir guvveti ile, gözünü sevdigin küheylan, devin pençesinden Kirmanşah'ı, gız ile berabar aradan uç-

du gurtuldi. Yanlız, devin ruhi duymadi. At gultardi Kirman'ı. Diğerlerinin bütün üzerine yenen bu "Ağ dev", kimisinin başını, kimisinin goluni, kimisinin ayagini yiyip, bu iki şehsedeyi birbirine bağlayıp, geri galanı bir bütün helâk meyit edip, terkal öldürmedi, yemedi. Bu iki şehsedeyi sırtına aldi, Küf-i Gaf elametlerine döndi. *Çünkü, neden yemedi? Bu iki hiyanetin eceli dolmamışdi, rızgi tükenmemişdi. Bunu da eyi anlayalım, bilelim ki, deryaya düşen âdemlerimiz bile, eceli dolmamış olanlar, rızgi tükenmemiş olanlar gultarıyor. Sebeb halgediyor, Allah yetişir, gurtarir. Neden gurtarir? Ömrü dolmamiş, rızgı tükenmemiş. Bu, bizlere büyük bir görgüdür. Yüzbinlerce hallar oluyor. Çünkü hepimizin başındadır bu ahvâl.*

Bu sebepden Kirmanşah, gız ile epey atın üsdünde yol giderken at durdi. Kirmanşah, gız ile endi, atın takımını alıp, atın terini sildi. Dolanırdi, heyvanın başına torbayı takdi. Mübarek küheylan dinlendi, arpa yemeye durdi. Kirmanşah, geri döndi. Gızın yanına yaklaşdi. Gız :

"O zulumet ne idi, üzerimize geldi? Gördün mü? Yetik oldun mi?"

Dedi ki Kirman :

"Göz ucu ile bakdım, bir gövdede, yedi gafa gördüm. Daha tregim dutmadi, bir daha bakmaya,"

"Tam –dedi gız– eyi görmüşsen, dev idi üzerimize yenen."

"Selâmete çıkdık, pir duâsıyla yetişdik. Lâkin, gel geri dönelim. O, belâ def oldi. Gidelim, hele bakalım, bizim refiklerimiz ne oldi?"

Gız ile Kirman, tekrar geri döndi. Eyle geldi ki, ne gelsin? Bütün meyitler al gan içinde yatıyor. Kendi kendine durdi, olan meyitleri arayıp, emisi oğullarini bulamadi. Döndü gıza :

"Gız, benim emi zadelerim yok. Dev, ya bunları tamam ile yedi, ya da aldı getdi. Baksene, hep meyitler yatiyor, şahzedelerim yokdur,' dedi.

Gız dedi ki :

"Evet Kirman, yok'

Kirman Şah, tekrar gıza :

"Bunlar, bu fani dünyada var mi idi? Evet, bir saat evel, biz ile berabar haykırir, çağırir, çugurırdiler, cleşir, güleşirdiler. Şimdi nasıl gara toprağa dallari gelmiş, al gan içinde meyit yatiyor. Hani sizin hayız, hani sizin huyuz, nice oldi?"

İşde ey düşünelim, bir anda var, bir anda yok eden Hak var. Hay huy edenler, 'Hani benim gamçım,' diyenler, gara yerde yatıp, bizleri gözlemekde. Bizleri gözlüyor, dünyanın sonunu gözlüyor.

O zaman, gız dedi ki :

"Kirman, gel burdan gedek,"

"Yok" dedi gız.

"Gidek, emime haber verek, emim benden sorar. 'Hani benim oğullarım?' diye, ne diyim?" diyende gız durdi :

"Kirman, sene ben bişey diyim, sözümü eyi düşün, ona göre dön."

Dedi :

"Söyle"

"Şimdi, seninle ben getsak, emin garşısına çıksak, meçlisin garşısına çıksak, herkeş bilir ki, biz onlarıla beraber gezmiye çıktık, Evet, eger emin, eger meclis, eger de bu ölenlerin sahipleri, benden soracak; 'Hani netdiz, bunca cani? Ne yaptiz bunlari?' Ne cevap verek, doğrusuni söylesek, kimse inanmayacak. Desek ki : 'Dev, üzerimize yendi,' Evet, sözün dogrisi bu. Evet, zaten dev yendi, heee..... 'Biz gaçdik gurtardık, dev bunlari hep gırmiş, yemiş, gelin, ağan meyitleri.' desek, buna kim inanır? Pekiy, o ki üzerimize dev yendi, bunları ki beyle yedi gırdi, 'Sizi neye yemedi? Siz neye, bunlar neye gaçmadi? Pir guvveti ile desek, yene kimsa inanmaz."

Kirman, Kirmanşah, gızın verdiği ifadeyi dinliyor :

"Zaten bizim adımız çıkmış. Bu yüzden, eger biz geri dönsek, işin hagigatini söylesek, bize heç bir can inanmaz; "Yoook, siz öldürdüz, deve ilave edirsiz. Dev yendi ise, sizi de öldüreydi, sizi de yiyeydi. Siz niye sağ galdız?' derler. Buna ne cevap verak?" diyenda Kirmanşah düşündü, durdi. Bakdı ki, gızın ifadesi eyi dogrı :

"Gız –dedi– hagigat eyle, ben doğru söylesem bile kimse inanmaz. Gel, burdan gidek. Yedi sene gidişimiz, yedi de gelişimiz, ondört. Zaten bunların sahipları da unutur. Aradan ondört yıl geçer, ne olur, ne olmaz daa dönmediler. Emimi de gördüm, babamın da cevabını yerine getirdim."

O gidiş, Herat deyi, başladılar getmeye. Güne bir menzil, altı ay yol getdiler. Gece gündüz, bir gedik üzerine çıktılar. Bakdılar ki, gedik üzerinde, gorgunç topraklar, simsiyah olmuş, nebâdet heç yok! Kirmanşah :

"Gız –dedi– bu sehra, neye beyle yanmış, yıkılmış?"

"Bilmem Kirmanşah."

Bunlar gonuşurkan, Hazreti Hızır, Kirmanşah'ın önüne geçdi :

"Selâm oğlum,"

"Aleykümsclâm baba"

"Oğlum Kirman, nere gidiyorsun?" dedi.

"Baba, Herat'a. Beni bu yola kevran siz gıldız."

"Oğlum, Herat gaç yıllık yol?"

"Babam danışdi, bilir kişiler, yedi yıllık yol dedi."

"Oğlum, yedi sene gidişin, yedi gelişin, ondört, bir igidin ömrü değil mi?"

"Evet baba, ne yapalım, sevgüllüm orda,"

"Oğlum Kirman, yedi yıllık yolu bırak da, yedi ayda seni Herat'a gavuşduracağım. Ancak, yedi aylık yolda, üç gorkunç vardır. Biri ejderha. İşde bak, bu gördüğün sehraların nebâtati yanmış. Toprak simsiyah olmuş. İki dağ arasını doldurmuş bir ejderha vardır. Bu ejderhanın yüzünden, bu ellerde ne guş uçar, ne karvan geçer. Ne âdem ayağı basar. Bu ejderhayı, sen öldüreceksin oğlum. Ehvâl-i ezeldeki, tekdir-i ilâhi beyle yazmış. Gel bakalım," diye Kirmani'yi aldı, duva gıldı, dalını sıgayip;

"Oğlum, heç darda galmasan, galdıgın zaman beni çagır. Bil ki, ben senen peşindeycm. Ejderhayı öldürmemiş, 'bene ne' deme, 'neme lâzım' deme. Bundan sona, gelen giden serbest gitsin, ejderhanın şerrinden gurtarsın."

"Başüsdüne baba,"

"Onun eceli senin elinde, bir. Ejderhayı öldürdükden sona, bir aylık yol gidersen, yolun sagını aslan, solunu gaplan kesmiş, üzeren gelir, hücum eder bu hayvanlar. Aslanla gaplanı, öldürmemiş getmi. Aslani, gaplani da öldür ki, ordan da gelen giden yelçi serbest geçsin, iki. Üçüncüsü, bir aylık daha yol gidersen yolun Koca Arap'a uğrar. Goca Arab'ın ondörtbin gılıç vuran atlısi var. Goca Arab, şimdiye gader, dali yere gelmemişdir. Hasım arıyor. Goca Arab'ı, her kim alt ederse, Arab ona âmâde olacak, bende olacak. Yalnız oğlum, Goca Arab'ın halı da senin elindedir. Heç gorkma, çekinme. Goca Arab'i alt edersen yenirsin, güleşe teklif et. Oğlum, Goca Arab'ın da alt oldukdan sona, o gedik de açılır. Goca Arab'ın gorkusundan bile guş uçmaz, kervan geçmez, âdem geçmez. Ondörtbin gılıç vuranı var. Oğlum, Goca Arab, yedi iklimden haraç alır. Seneden seneye, senin baban Hurşut Şah bile Goca Arab'a haraç verir. Sene dememişdi baban, sene bildirmemişdi. Gizlin, seneden seneye, baban bile, Şiraz bile haraç verir. Goca Arap, yedi iklimden haraç alır. Haraç veren bir millete ilişmez, vermeyeni târumar eder, varını alır. Goca Arap, yenilen bir millet değildir. Goca Arab'ın zaferi de senin elindedir oğlum. Goca Arab'ı alt edeceksin, ondan sona Herat'a az yolun galır. Gavuşursun oğlum."

"Peki," dedi.

Kirmanşah, Pirden bu ögüdü alarak, Pir gayıp olup.

"Yârabbi, çok şükür," diyen Kirmanşah, Yemen Sultanı'nın gızi ile yola revân oldu. Gız dedi:

"Hele ciz bakalım,"

Nâyet, yigirmidört saat yol gidip, ejderhanın, yetişdiler yanına. İki dağ arasında duman çıkiyordi. Gıza dedi ki :

"Gız, atımi dut, ben yayan gidim, bu zalıma yakın. Eger öldümse, geldiğimiz yol serbest, selâmet geri dön. Babama, anama gavuş, öldüğümü bildir. Beni, duvadan unutmasınlar. Sen de, ister memleketimde gal, ister Yemen şehrine memleketen git. Yok, galırsansa, atını al, tez gavış."

Gedik üstünde, gız gözlüyordi. Kirmanşah, ejderhaya garşı adım adım atarak, ejderha, nefesini içeri çekirdi. Kirman, sanırdı ki, biri, geriden beni iteliyor. Kirman, arkasını dönüp kimseyi görmeyen Kirmanşah, aklını başına topladi ve :

"Ulan bu kafir ejderha beni içeri çekiyor ki, diri diri yuda." dedi.

Sağ adımını yerleştermemiş, sol ayağını galdırmayan Kirman gadem gadem ejderhaya yaklaşdi. Ejderhanın gövde taraf yukari galkarak Kirman'in üzerine ateşli ateşli hücum edip ağzini açıp, yani diri diri yutmak istedi ise de beceremedi. Kirmanşah bir gaya üzerinde idi. Meger Hazreti Hızır geriden yetişmişti. Kirman'ın arkasında duruyordu. Kirmanşah gılıcını gından sıyırmış ve :

"Ya Hazreti Allah, ya Hazreti Pir" deyip o havaya kalkan ejdarha üzerine iner inmez eyle bir gılıç vurdu ki, ejderhanın gövde tarafi bir tarafa guyruk tarafı bir tarafa yıkıldi. Akan gani daşlar söküp götürmekte idi, ejderha çırpınıyordi. Gız ati binip, Kirmanşah'a gavuşana gader ejderhanın cani cehenneme getdi.

Gız geldi ve dedi ki :

"Ey Kirman, seni doğuran ana bir daa doğurur mu acep."

Kirman :

"Gız bende bişey yok, ben de ufak bir meniden, sen de. Ancak gizli iktidar elimde değil, yörü gulum Allah diyecek bir guluna."

Hakikatde eyledir. Cenab-i Allah ki bir guluna yörü gulum derse herkeşi yar eder. Geri gulum derse herkeşi düşman eder.

O zaman atlara bindiler, o yol selamete açildi. Bir aylık daha yol gedip, nayet aslana gaplana yetişdi. Gördü ki iki yırtıcı hayvan sağli, solli hırlayarak bunnarın üzerine gelirdi. Kirmanşah gıza dedi :

"Gız, bunlar iki tene, biz de iki tene, aslani mi alıyorsun, gaplani mi alıyorsun? Sağa mi, sola mi gideceksin?"

Gız atın dizginini çekdi ve dedi ki

"Aslana aslan lâzım, benim heddim değil. Adem olursa varam, yoksa aslana gaplana yokam."

Kirmanşah bunun üzerine :

"Ya gız, alışdın mi, senede beşyüz pehlivan yıkasan."

Gız dedi :

"Ben seni denemek içün dedim, sen dur, zaten varsan bile bırakmam, atımi dut, ben varayım."

Aslana, gaplana yakın varan Kirmanşah bakdı ki birisi sağdan, birisi soldan hırlaya hırlaya geliyor.

"Ben birine gılıç vursam, biri bene saldıracak ya. Bunlar iki tene, Allah bene de iki ganat vermiş, iki gol vermiş. Elimin birini birine, diğerini birine saldırayım. Yoksa biri ile elleşsem, biri beni yırtacak."

Gılıcı, gına sokan Kirman iki goluni direkli tutarak, bu iki taraftan gelen yırtıcı hayvanlar, yetişir yetişmez, Kirman bir pençesini, aslandan, birini gaplanın perçemelerinden dutdi. Öyle ikisini geri verip goç dövüşür kimin, ikisinin gafasini biri birine vurur vurmaz, ikisinin gafasi darmadağin oldi. Baş dağılanda gövde ne olır? Yıhılır, ikisi de yer be yer yıhıldı. Çırpına çırpına, bunların da cani getdi. Gız yetişdi ve :

"Ey Kirmanşah, gazan mübarek olsun, geçmiş olsun."

Kirmanşah :

"Sağol" dedi.

Gız :

"Aslan, gaplan cenginden de gurtulan Kirman, hele haydi bakalım, Goca Arap galdi. O ne diyor" diye güne bir menzil, günde bir çizgi vurarak, bir aylık yol daa gitmede olsunlar. Gel haberi Goca Arap'dan verilm.

Geleceği Adem oğli heç bilmez, evet hagigatde heç bilmez, kimse bilmez. Ancak, halgeden Allah bilir. Goca Arap'ın ondörtbin gılıç vuran atlısi vardi, bir de bir remilcisi vardi. Goca Arap emir verdi :

"Hele şu remilciyi çağırın, bana gelsin."

Remilciye haber verdiler. Remilci titireyerek geldi, Goca Arap'ın divanına.

"Buyur Arap,"

Goca Arap :

"Remilci, buyur bir remil at, bak ki ben ölene gadder mi, böyle gılıc oynadıcağam? Benim hasmim yok mi? Bene garşı gelecek, analar adam doğurmiş mi? Heç mi beni kimse [illegible]cek? Bir remil [illegible] dedi.

Remilci, remil atdi. Gorhusundan ifade veremiyordi. Goca Arap'ın yüzüne mat mat bakırdı.

"Olan remilci söyle."

Remilci dedi ki :

"Efendim, desem vay, demesem küllü vay."

"Neden?"

"Remilin eyi değil."

"Olan eyise de benim, kötü ise de benim, doğrı söyle nedir?"

Remilci dedi ki :

"Aga, o ki dogri söyle, ben de dogri ifade vermeye mecbur galdim. Remilin haggında kötü geldi. İgirmi güni say, igirmibirinci gün garşına onsekiz yaşında bir ben-i adem evladi gelecek. Güleşe teglif etsen bile, güleşde bile seni yıkacak, seni altedecek, ama ona yenileceksin."

"Olan remilci gaç yaşında?"

"Onsekkiz yaşında efendim, daha genç bir deliganni."

"Olan remilci, bir remil daha at, bir remil daha, yoksa seni uyuduram."

Remilci tezeden remil atdi, aldı remili gine ayni.

"Olan inkar etme, doğri söyle."

Dedi ki :

"Aga, benden doğri ifade bekliyirsen, ben sene dogri ifade verdim. Bu ikinci haber, igirmi gün say, igirmi birinci gün, onsekkiz yaşında bir Arap oğli gelip garşan dayanacak, seni altedecek, yenecek. Gılıcin, mılıcin elinden hep alacak. Garşı goyarsansa pare pare eder. Atlın bile gırar."

Goca Arap :

"Olan remilci, igirmibir günde, evet getirin bene bir galem."

Remilci :

"Buyur."

"Şimdi beni dinle, bak iki defe sene tezeletdim. Remilci igirmibir günü geçdi ise seni öldürürem. Yani igirmibirinci gün gelmedi ise seni öldürem ey bil. Evel geldi ise gine öldürürem. Yok tam dediğin günde geldi ise onnan cenge dutuşuram. Eger yıktımsa sıra senindir. Gine seni öldürürem. O beni yıkdı ise tamam söz senin. Buna ne diyirsen?"

Remilci dedi ki :

"Aga, ona razıyam, evet razıyam" dedi.

"Pekey, ben de razıyım."

Goca Arap atdı tarihi, her tarafa yedi yola, atlısını; ondörtnin atlıyı sevketdi. Her yolu ikibin atli bekleyir. Dedi :

"Olur ki yoldan gelmez, bir dereden, bir dağdan gelir."

Yedi tarafa ondörtbin atlı sevketdikten sonra, Mecal Vermez'i de yol üstüne sevketdi. Çünküm Mecal Vermez ondörtbin atlının serdarı idi.

Goca Arap :

"Olan Mecal Vermez, gılıncın al, yoli gözle, geri dönerse dönsün, şer bize bulaşmasın, sakın peşine gitme, "ireli gelirse goyma, olan baş getir."

Mecal Vermez sandı ki çok kesdiğim gafadir, bu gafa da.

Dedi ki :

"Aga, bene Mecal Vermez derler, getdiğim yerden şimdiye gader boş geldim mi?"

Dedi :

"Olan, getirdiğin başlar bişey değil, maksat bu başı getir."

"Başüsdüne aga, künde yediğin külli çörekdir, heç bilmir tuluğun sahıbı hesaba gelir."

Mecal Vermez gömgöğ demire gark olup yoli gözliyordi. Bu tarafdan Goca Arap, feleğin gününi, Sali, Çarşamba sayarak igirmi gün geldi, igirmibirinci güni Kirmanşah refiki Yemen Sultanının gızıyla gedige dayandi. Yani yol ile gelirdi. Ortalık yeni ışıklaniyordi. Mecal Vermez yol üstünde ayağa galkip :

"Ey delikanli, is misen, cis misen, ikincisi sen cazi şerrine, ayere mi gapıldin? Buraya ayakli gelen adam ayagsız getmişdir, meyit olmuşdur. Düşman sözüne uydun geldin, bura nice olduğuni bilir misen?" diyip bağırırdi. Hele ireli gelirsen baş, gövdeden gider" diyen de Yemen Sultanının gızi Kirmanşah'a döndi ve :

"Kirmanşah bu ne diyir?"

Dedi ki :

"Ne diyecek?"

"Ecelim dolmuş tez yetiş beni öldür. Eyle mi diyir?"

"Evet"

Gız dedi ki :

"Dur buni ben öldürim."

"Nasıl gız, ejderhaya tıbbıgin dutmadi, aslanı dutmadi, buna mı, bu da benim gibi adem yok –dedi– yok."

"Ben var ikan sene hemle yok."

"Pekey ben ne yapacağım?"

"Sen sade atıma seyis oldun, ben ile barabar, ölene gadar. Gelen Allah'dan cevr-i cefayı benim çekmem lâzım. Sen dur."

Mecal Vermez bir gıpte bağırırdi. Çünkü Goca Arap'tan nota almişdi, geri dönerse tapuldi ver, geri dönsün, peşine getme." Gorki veriyordu ki geri döne.

Ey Kirman, gelen Kirmanşah geri döner mi? Ejderhadan gorkmayan, aslandan gaplandan gorkmayan, ademden gorkar mi? Bir gıpte Mecal Vermez'e doğri irelliyordi. Mecal Vermez bakdı ki, yok bu geri dönecek değil.

Kirman seslendi:

"Arkadaş bağırırsan eme benim gulağım sağir, dilim de yok, –işaretnen diyor– yanıma gel gulağıma eğil bakım ki senin derdin ne?"

Mecal Vermez inandı ki bu sağırdır, lâldır. Eyle ya ben buna ne gader gorku verdim bu heş gengini terletmedi. Mecal Vermez fırsat bende iken kulağına bakiyim derken, boğazını sıkıyım. Bu halde geldi.

Meğer Kirmanşah'ın fikri bu gögüs gögüse gelmeden buna bir yumruk vuruyim, gılıçdan ne çıkar, buni öldürmeden ne çıkar? Belki bunun çoluk çocuğu da vardır. Yok ısa belki buni yollayam, emir veren var. Bunun ganını yere tökmeden ne çıkar. Bene bu guvveti veren, bunun haggını sormaz mı benden?

İşde Kirmanşah, Cenab-ı Hak bilir diye guvvet verdi. Yerdeki ganncayı incitmeyen Kirmanşah' Mecal Vermez yaklaşırken gulağına bağırım derken, boğazına sarılmak fikriydi. Nasıl Kirmanşah, göksüne bir yumruk vurmasıynan Mecal Vermez takla paça getdi. Gılıç elinden bir yana getdi. Daha gılıncı yerden alamayan Mecal Vermez, gılıçsiz galdi. Mecal Vermez, Goca Arap gulelerinin yoluni dutdi. Geri döndi, mat guyuruk gaçarakdan, lâkin Kirmanşah gaçanin üsdüne varmadi. Varmazdi zaten, o ki gaçdi gurtulsun gitsin.

Evet, gaçdi meselesini Köroğli kitabında da söylemişimdir. Bir kelam annadayım. Diyor ki,

Bir geçi gurtulsa gurdun önünden,
Bakar boynuzuna çer gerdan olur.
Hızandan azmanın bir gul geçse eline,
Mühür bende diye Süleyman olur.

Mecal Vermez, Kirman Şah'ın önünden geçip gultardi. Son nefesini, Goca Arab'ın gulelerinde aldi. Goca Arap:

"Olan Mecal Vermez, hayır haber?"

Dedi:

"Ağa, bögün gün, igirmibir, tulugun sahibi hesaba geldi. Gedigin üsdünde bir gehraman. Bir yumruk vurdugunu bilirem. Gılıç da elimden getdi. Eger gılıcı yerden alaydım, gaçamazdım. Gılıç galdi, ben gaçdım, zor gurtuldum, peşime geleydi, dutmuşdi be Peşime durdi bakdi. ben gaçdım.

Goca Arap emir verdi:

"Mecal Vermez, bütün atlıya emir ver, gelsin,"

Yedi tarafdan, dörtbin atli toplandi. Hisara, içeri aldi. Goca Arap, emir verdi :

"Hesar gapısini gapayın,"

Goca Arap, burc üsdüne çıkdı, Kirmanşah'ın, yani gelenin yoluni gözliyordi.

Kirmanşah, gıza dedi ki :

"Gız, buni yollayan bir gişiydi, yolladi amma, gel gidek bakak, bunun agasi var, tulugun sahibi var. Gel, gidek, bahag."

Goca Arap guleleri görükdi, göğe ser vermişdi. Goca Arap ne yapmışdi yol üsdüne? Bir tencere goymuşdi, yani bir pakaç, bir gazan, üzerine gan tökmişdi pilavın. Bu, yol üsdünde idi.

Kirmanşah, atı ile berabar, yol üstünde duran gazanın yanına geldi. Bakdı ki, gazanın içi pilav doli, üsdü gan, başını galdırdı ki, burçdan bir zeballah Arap bakıyor. Çezdi atın dizginini, durdi. Goca Arap, burçdan, atlısi ile seyrediyordi. Burç gapisi kitlenmişdi, girmeye imkan yok idi. Goca Arap seslendi :

Ey deliganli, seyre mi gapıldin, cazi sözüne mi uydun? Düşman sözüne mi uydun? Geri dön, gençsin, civansın, seni affetdim. Geldigin yola geri dön," diyince, Kirmanşah, beyle bir bakdı, Arab'ın sözüne garşılık :

"Ey Arap –dedi– ben, bögüne gader, geldigim yoldan geri dönmedim asla. Amma, sen dön diyorsun. Sen yukarıda, ben aşşağıda, hele o burçdan yin, gel yanıma. Bakalım ki, kim kimi döndürebilir."

Goca Arap :

"Oğlum, dinle beni. Sene, dön dedim, dönmedin. Sözümi reddetdin. Şimdi, ağzımdan çıkan söze bak, ne diyorum sene."

"Söyle bakalım, sözün nedir?"

Goca Arap, burda el atdi saza, bakalım sıra geldi söze. Bakalım ki, garşısındaki, yani geri dön dediği tüysüz bir çocuğa ne diyor :

Yenersem bu burca, çıharsam düze,
Yendir edip bakmam, elliye, yüze,
Gol galdırıp çalmam, bine, beşyüze,
Alı'nın gılıcın galdıran benem.

"Eylen Arap eylen, galdırmak deva degil, mekset, yendirip vurmak. Bir de beni dinle."

Aldi Kirman

Yensen o hesardan, gelsen bu düze,
Eyvallah etmesem, elliye yüze,

Gol galdırıp çalmasan, bine beşyüze,
Rüsdem'in galkanı, yendiren benem.

Goca Arap bakdı ki ohoooo... :

"Ben Ali'yi garşı verdim, bu Zaloğlu Rüstem'i garşi verdi. Ola remil-

"Buyur"

"Remilci, sözün doğri imiş. Dur bakalım, yenmeden başga çare yok imiş. Yenelim, haçana gader bu burçda, ey çocuk dur gelirem."

"Arap, durıram saten, sen gelene gader durıram."

Goca Arap emir verdi, burç gapiları açıldi. Ondörtbin atliya emir verdi, ata bindi. Bütün, gömgöğ demire gark oldular. Dedi ki :

"En evel ben, bu çocuğunan elleşim. Eger haggından geldim, saten ne âlâ. Gelmedimse, ben haggından gelmedim, devaya siz heç gelemezsiniz. Hepimizi târumar eder, gırar. Ondörtbin can ölmeden ise, ölmemesi daa güzel."

Çünkü, Goca Arap, buni hesap etdi. Bütün ondörtbin kişi de "evet" dediler :

"Eyle ya, senin haggından gelen adama, biz peynir ekmek gelirik."

O zaman, hesardan yendi, bütün atlısi, gömgöğ demire at bindi, gark oldi. Kirmanşah'ın dört yanını sardilar. Kirman ortada galmışdi. Gız ıla berabar. Goca Arap :

"Daliganli –dedi– şindi senlen, gılıç gılıca mı gelelim, yohsa elleşip güleşelim mi?"

Kirmanşah dedi ki :

"Arap, nasıl bilirsen eyle yap. İsder gılıç ile, isder güleş ile, nasıl bülürsen eyle yap."

"Pekey çocuk, senlen, en evel bir güleş dutak."

Yani, Goca Arap, güleşe gerar verdi ki;

"Belki, gılıçda bu genç, benden daha fazla yüngüldür. Fırsat bulur, ben vurana gadder, o belki evel vurur. Güleşde, bu benim bir golum gader bile yok. Bir bacağım gader bile olamaz. Nasıl olsa, güleşde bunu yenersem, yıkaram," diye düşündi. Kirman'a :

"Pekey, beni atdın, seninle güleşelim. Kim kimi yıkarsa, o onun emânâde olsun. Buna razi oldun mi?" deyince. Kirmanşah dedi ki

"Arap, ben ona dünden razi oldum."

Goca Arap bakdı ki, bu, buna da razi oldi;

"Pekey"

Goca Arap mecbur oldi :

"Getirin benim kisvetlerimi,"

Goca Arap'ın kisvetlerini getirdiler. Goca Arap, kisvetlerini geyindi, yağlandi :

"Ey çocuk!"

"Buyur."

"Ben, kisvet geydim, senin kisvetin yok mi?"

"Arap, ben istemem kisvet. Sen, ne giyersen geyin."

"Pekey',

Goca Arap bakdı ki, ooooo...! Burda da, Goca Arap kisvetli, yağlandi. En evel, iki güleşen pehlivan, meydanda sıçrar. Goca Arap, dabanlarını geri verdiği zamande, dersen, bir çift kotan vermiş, kotan hergediyor. Goca Arap :

"Oğlum Kirman, oynasana, deliganli,"

Kirmanşah dedi :

"Baba, sen oynisen yeter. Hele şimdi meydan senin. Sınçrarsan, gögüs gögüse gelende elli olur oyunun. Oyunun sesi, o zamanda çıhar."

Bir müddet Goca Arap oynadıkdan sonra, Kirmanşah'a dogri geldi. Oki bir solugda Kirman'ı altına ala. Nasıl Kirmanşah, Goca Arab'ın belinden sarılması ile Arab'i bir sıkmada galdırıp, omuzlarından aşağı takla paça, Arab'ı usul dalını toprağa endiren Kirmanşah, yani Goca Arab'ı yere vursa, Goca Arab'ın, et kemikden ayrılacakdı. Usülce, Goca Arab'ın dalini yere yetdi, çıkdı göksüne :

"Hey Arap, hani o sıçradıgin neçe oldi? Arap, şimdi aklini topla. Devran, bende,"

Ancak, gılıcı Goca Arab'ın boğazına dayayan Kirmanşah, :

"Arap, senden bir tek sözüm var, gabül edersense, seni azad eder, af ederem. Gabül etmezsense, başın gövdeden ayırmamış, üzerinden yenmem."

"Nedir?" dedi.

Kirmanşah dedi ki :

"Ey Goca Arap, senden sözüm bu. Bundan sona, yedi cedden töbe edersen, gılıcı gına sokarsan, bu atlıyı başından dağıdırsansa, herkeş yerine gider. Bu yoli açık dutarsansa, gelen giden yolç' eger atli, eger yayan, serbes gider. Göğde uçan, bi daş atmadığan yemin edersinse, kimseye bundan sona ilahi deme diyen, bene cevap verirsense, ben seni affederem. Yohsa, gılıç boynunda, bene cevap ver," deyence, Goca Arap durdi; bakdı ki :

"Ben, bu gadder can öldürdüm, bu gadder devlet, mal yığdım, ahir âgibet, onsekiz yaşındaki bir çocuğun altındayım. Eger, bu çocugun sözüni dutsam, gebul etsem, bu yara beni öldürür. Hangi yara? Aklıma geldikce, derem ki; 'Erhan-i emsâlim yıkaydı, benim dengimdeki adam. Ben, tuysuz bir çocuğa yıhıldım. Ona alt oldum. Bir bacağım gadder olamayana yıhıldım. Bu, beni öldürür. Çünkü, atalardan galan bir sözdür."

İşte, Arap buni düşündi. Goca Arap, ne öldürür *hagigat diyor ki;* "*Geçmez akçe ile kötü söz öldürür*," *bir. İkincisi, senden yuhari bir adam, senden üstün, böyük bir adam, sene acı söylese bile, onun böyüklüğüne garşılık, baş yumarsan, dersen ki, 'böyük idi' dersin. Lâkin, sen denginde olmayan bir adam, sene bir söz söylerse bu öldürür. İşte, ataların sözi* "*Eylenir gılıç yarasi, eylenmez dil yarasi*,"

Goca Arap durdi, düşündi :

"Oğlum –dedi– dur bir düşünüm,"

"Düşün Arap, sene mehel. Düşün Arap düşün, düşün ki." Evet, ben de buna bi söz desem, eger bu sözümü dutarsa, bunin yıkdığı beni öldürmez, bene kâr etmez.

"Nedir?"

Goca Arap dedi ki :

"Oğlum, senin sözlerin gebul edeçâm amma, benim de bir sözüm var. Eger, sözüm gabul edersense, sözün başüsdüne."

Nedir Arap, söyle bakim, senin sözün nedir?"

"Çocuk, ben seni oğul etdim. Ben sene evlat dedim. Sen de bene baba der misen? Benim oğul olur musan?" diyince, Kirmanşah durdi :

"Olan, ne güzel söz gonişdi bu Arap. Benim babam, bir Hurşut Şah. Ben, bunu baba etmekle, heç anama bir leke bulaşmaz. Anam Tiflis'de, bu burda."

Lâkin, insanların çok bir babası olur, nedir? Zaten, bir insanoğlunda üç tane baba olur. Nedir bu üç baba? Birisi, kazanan baba, besleyen baba, birisi okudan hoca, o da baba. Çünkü, Allah'ın kelamını, bilmedigini ögredir. Hocasıdır, ona bir baba. Üçüncüsü, kaynata olan, yani gızını aldıgi kaynatasi, gızın babasi, o da bir baba olir. Çünkü, insanlarin maddî bir babasi, iki de menevî babası vardır.

Kirmanşah;

"Olan, bir baba da buni edek. Zaman gelir ki, elbet bunun da bir imdadına, bir menfeeti olur."

Kirmanşah, Goca Arap'a döndi

"Pekey –dedi–, baba, sene oğul oldum. Sen de, benim babamsın," dedi.

"Can oğlum –dedi– işde, bu yara beni öldürmez ki, aklıma geldigi zaman, derem; 'oğlim beni yıhdi." *Çünkü, insanlar, bagının bagi. Evet, çok insanlar, oğullar babayı yıhmışdir. Baba, ifdigar etmişdir ki, 'benim bagimin bari beni yere getirdi' der, o olgun baba ifdigâr eder. Lâkin, hayın baba da der ki; 'olan, piç ogli piç, beni nasıl yıkdin?' canım, işde yıkdi, hıyır et ki, senin evladın seni yıkdi, elin oğli yıkmadi. Senin oğlin yıkdi.*

O zaman, Goca Arap, bunin boynuna sarıldi :

"Oğlum –dedi– benim canımin cani oldun. Bene oğul oldun."

Goca Arap yanındakilere sesledi :

"Olan Mecal vermez, burcun gapilarini aç!"

Mecal Vermez, burcun gapilarini açdi. El ele dutan Goca Arap, Kirmani'yi dus gimi yalayan, gulelerine misafir etdi. Üç gün üç gece, Kirmanşah, Goca Arab'ın gulelerinde galdi. Amma, 'iki kere ikin dört eder' derler, fazla gonuşmaya ne lüzum? Kirmanşah, igirmidört saatde Goca Arab'ın fikrini anladı ki, hagigat, beni ogil etmiş. Hagigat evlat demiş :

"Olan, benim, bir babam Hurşut Şah. Babamdan fazla, bu bene rciyyat edir. Sevir demek ki, candan ogil etmiş."

Saten, insanların görgülisi, dili ne demişse, galbi de he desin, galbi ile sarılsın. Dil bi türli galb bi türli olursa, eger ayakta bi türli olursa, vay geldi başıma.

Ey insanogli, vücudundaki ezaların, saten en evel galbin doğri olursa, elin de dogri olur, onu ey bil. Galbin bir türli, dilin bir türli, elin bir türli, ayagın bir türli. Beyefendi, doğrulukdan dem vurıysan amma, dogri yol nere? Sen, dogri yoldan şaşgınsan, şaşırmışsın. Neden, sen beni eyi yazıkla, ey düşün ki, bak ne gadder şaşgınlık sende var. Evet, diyorsun amma, dilin diyor, galbin demiyor.

Bu mimal üstüne, Goca Arap, Kirmanşah'ı evlat etdi. Kirmanşah da, candan Goca Arab'a 'baba' demişdi.

Aradan üç gün geçdi, dördüncü güni, Kirmanşah, Goca Arab'ın eli geldi : "Baba, bene izin ver gidim,"

"Nere oğul?"

"Aaaa... baba, ben, bile bile senin yanaan gelmedim, bu gulelere gelmedim. Yolçunun yolu düşerse gelir. Yolum ugradi sene. Ancak buni, edip eyleyen Âdil-i Mutlak bir Hagg, ben sene ogul, sen bene baba olacağıdın. Bunlar da bize bir vasita oldi. Evel birbirimize düşman ikan dost olduk. Şimdi bene destur buyur."

"Nere gedirsin oğul, söyle ben de gelim?"

"Yok baba, ben gideyim,"

"Söyle yerin?"

"Baba, Herat'a gidirem,"

"Neye?"

Başdan aşağı Kirmanşah, içerisindeki fikri, Goca Arab'a annatdi. Âşık olduğuni, Herat hükümdarı Âdil Han'ın gızı Mahperi Han'a âşık olduğini bildirdi.

Goca Arap, Kirmanşah'dan, bu ahvâli işiddi :

"Ey oğlum, şükür ki sordum, sen de dedin. Sen otur burda, ben de gitmim yanında oturim. Ben bir kağırt yazim, Mecal Vermez'in eline verim. Mecal Vermez götürsün Herat hükümdarı Âdil Han'ın, bizzat garşısına çıksın. Âdil Hanın önüne goysun; gırk yük ceyizi ile gızını çift yenge ile, Goca Arap kulelerine yolladi, yüzüne duvak yolladi gurtardi. Yollamadıysa, Herat'ı yıhar, Herat'a bağlı ölkeleri yıhar, yerini düzler, ekin eker gelirem."

Kirman güldi. Goca Arap sordi :

"Neye güldün oğlum?"

"Baba, sözün güzel, lâkin özüme güzel değil, güldüm. Baba, zor ile güzellik olmaz. İkincisi, sen Herat'a getsen, oldu ki, Âdil Han vermedi. Hee..., Herat'ı düzlersen, dümdüz eder, yerine ekin eker gelirsen. He yani, Âdil Han'ın haggından gelirsen, ben getsem gelemem mi?" diyende, Goca Arap durdi, şimdi, 'gelemen' dese, Goca Arap yenilmiş. Dedi ki :

"Oğlum, gelirsen, benim kimi bin tene Arap gedene gadder, senin kimi bir Kirman getsin. Gelirsen."

"Öyle ise baba, o ki ben Âdil Hanın haggından geldiğim ikrar etdin, tasdik etdin. Âdil Han dost ise, ben de dost, sen de dost. Dosta garşi durulur mi? Dosda gılıç çekilir mi? Yok düşman ise, ben de haggından gelirem. Eğer, darda galırsamsa, haber gönderirim, o zaman gel. Lâkin şimdi, gılıçli galkanli, yahut da gorki ile gız isdemek birez ayıp düşür baba. Gırk yük çeyizi ile, hele çift yenge ile gönderirsin. Bu, birez ebes geldi. (Eeee..., Goca Arap biliyor, ne diyisen). Baba, sen otur yerinde, ben varayım, Âdil Han dost ise, biz de dostuz, düşman ise, ben de haggın dan gelirem. Darda galırsam, o zaman yetiş."

Goca Arap :

"Pekey,' dedi.

Dördüncü gün, Goca Arap bindiği, Garagaytaz isminde bir atı var idi. Garagaytaz, o vakdın devrinde, ülüzgâr gibi giden bir at idi. Garagaytaz, esen yellere garışıp giderdi. Garagaytaz ın dırnağına denk, o vakdın devrinde külleylan yok idi.

Goca Arap dedi ki :

"Oğlum, dur –dedi– ben bindiğim Garagaytaz'ı sene verim. Bundan sona, bu at sene lâyıkdır oğlum, bene değil, sene. Desinler ki, Goca Arab'ın oğlu Kirmanşah, Gocagaytaz'ın üstünde geldi. Bundan sona, senin adın ükselir oğlum. Bu at da, sene lâyık."

Goca Arap, Garagaytazı, takımı ile, Kirmanşah'ın altına çekdi. Bir de burda, Kirmanşah denedi, Goca Arab'ı :

"Olan, bu at, benim babam Hurşut Şah'da olaydı –evet, Kirman, galbinden hesap ediyordi–, babamdan isteseydim, babam bana bu ati vermezdi. Derdi ki; 'Yok oğul, verememe, "Belki, bak öz babam, el oğlundakı sihavete bak, mertliğe bak, bindiği, Garagaytaz gimin bir ati bene beşg etti ki, 'bundan sona, bu at senin hercin, sene lâyık' dedi."

Annadi Kirman ki; "Evet, benim menevi babam, bi de bu Goca Arap oldi."

Pekey, Garagaytaz'ın üsdüne, Kirmanşah geldi, amma gençlik. At, gendinden daha genç, atdan daha ey. Yemen Sultanının gızı da tesdik etdi. İgirmidört saat, Mecal Vermez ugurladi, geri döndi. Yemen Sultanı'ın gızı döndi, Kirman'a dedi :

"Kirman?"

"Ne?"

"Baban vermezdi bu ati,"

"Gız, benim içimden geçen de o deva. Babamdan isdiyeydim vermezdi. El oğlinin mertliğine bak. Ele ise, bu da benim menevi babam. Bundan sona, bu canımı, bunun uğruna goydum."

Bunnar, gonuşarak gidiyordular. Gel haberi kimden verelim? Herat'a dönelim. İgirmidört saatde bir, Herat hükümdarı, Âdil Han, kızı Mahperi'ye ögütler verirdi :

"Gızım ağlama, bene bedduâ etme. Senün sevgüllün geldigi zaman, ikizin toyunuzu, düğünü dutup görgüze seyredecâm. İkizi, muradıza gavuşduracaam gızım."

Âdil Han'm bu ifedesine, Mahperi, yerlere gapanip sevinmekte idi. Babasına duâ ederdi, edâletine, meclis de hak verirdi. Yani, bütün meclis, yediden yetmişe geden, Âdil Han'ın edâletli oldugini bildiler.

O zaman, ayna-yi devran ne gösterir? Beyefendi işden dişe, dişden işe annadalım. Benim annatdıgım, geçmişdeki olan hekâye, bunlar, bizden evel dünyaya geldi. Geldi gitti, gelip gidenden naklediyorum. Gelmemişi Allah bilir. Gelip gidenin içinde, âlem-i eşyaya bak. neler gösterir? Bize, nelerden haber veriyor? Ne gadder tebdil alırsan al. Tekdir, tekbiri bozar. Çünküm, ***diyor ki***

"Hak tecelli eyler ise, her işi ihsan eder,

Halk eder eshabini, lehsede ehsan eder."

Allah'ın muradı olursa, bir anda vermiye gadirdir. Almiye murad olursa, bir anda almiye de gâdirdir. Bunun için eşidiyoruz, memleketimizde, ölkelerimizde, sellere giden mallari, canlari duyuyoruz. Dün, bögün, yine bu afatlar. Herifin bin koyununi, birden bire suya gark edip diyorlar. Kim götürdi? Kim emretdi? Yaradan. Eger saklayaydı, sahlamaz mı idi? Demek ki, mügadderat böyle imiş. Bak verdi, bin goyuni birden aldi. Bak, köşk-i serayı net etdi, ışık yaniyor. Devlet, bir anda yaniyor, ekipler yığıli, gultaramiyor. Gırk elli milyonluk bir servet, birdenbire, bir saatde yaniyor. Kim yakdi, kim etdigine bir Hakk. Senelerden beri yığdığın devleti yakdi, elinden aldi. Demek ki, mügedderat böyle imiş. Evet, bu hepimizin gözü önünde olan bir şey. Evet, bunun için ne olduğumuzu düşünmeyelim, ne olacağımızı düşünelim. Ecaba, bizim sonumuz neye varacak? Ne olacak? Bunlari zikredip, bunu mütaalâ edelim. Ne oldum deme beyefendi, ne olacağin düşün. Ahşam yatarız, zengin, sabahdan galkarkan heç bir şey yok. İşde, yanmış, suya getmiş, ataşa getmiş, yanmış. Evet, bunun için, daima Allah'a şükür gılıp, halımıza şükredelim. Veren de o, alan da o...

Bazan, akılda uyuyan kimseler; dilenmelik, dilencilik, Peygamberimizden geldi diye sesleniyor. Ey abdal gafa, ey serseri, Allah, Peygamberini dilendirir mi? Ey guluyla alış – veriş eder. Kötü guluyla aşgata etmez. Hazreti Eyub, Allah'ın en sevgili gulu, Peygamberi idi. Niye delik deşik etdi? Niye, oni halden hale saldi. Diledi; "Hagg-dedi- Yârabbi, galbimi, dilimi sahla, seni zikretsin galbim, dilim ikrar etsin. Geri galani, veren sen, alan sen, benim, içinde neyim var?"

Evet, Hazreti Eyüb gimin bir sabır var mı? İşde, bunun için, en evel sezen, sona salan düşün, sona da gözün bah. Senden evel gelip gedenler, neler geldi getdi? "Dilencilik, Peygamberden geldi," deme. Allah, ey guluyla alış–veriş eder, kötü guluyla etmez. Çileyi verir, derdi verir, sene sabır verir. Eger, sabredersense, lütfini gazanırsan. Sabretmezsense, lütfini gazanamazsan. Böyle olalım.

Şimdi Kirmanşah, Herat diye gidiyor. Âdil Han, gızına ögüt veriyor. Gel bahalım, ayne-yi devran ne gösderiyor? Bahak burada neler var? Bu zalim "Ağ dev", gine Küf-İ Gaf elâmetlerinden galhıp havaya doğri, Herat'ın üzerine yaklaşmış idi. Ama, Herat şehri, geleceği ne bilür? *Ne sen bilürsen, ne ben. Geleceği, Allah bildirse idi, hepimize bildirirdi. Herif arabaya biniyor. Sen de, ben de, herkeş de, trene biniyor. Eger, o tren devrildigini bilse biner mi? O araba devrildiyini, çarpışdığını bi bilse, o herif öldüyünü bilse biner mi? O, canından geçmemiş. İşde, ecel seslenmez, mukadderat haber vermez, ansızın gelir.*

Herat'a yaklaşan bu "Ağ dev", Mahperi Han gızı, Yıldız ile beraber, yani hemderdi, Başvezirhan gızı Yıldız bu gızın da adı Yıldız, kergâh işlerdiler, has bakça içinde, yani çeyiz yıgardılar.

Beyefendi, guş, guş ikan, çöp toplir, yuva yapir. Uçan guşdan ibret al. Evet, bekâr çocuklar, tabii ki çeyiz yıkar. O da, bir guş misali yuva gurmaya cesaret eder.

Kergâh işledi, vakit öyleyi bulmuşdi. *Geleceği kimse bilmiyor dedik ya Han gızı, Yıldız'a dedi ki*

"Gız, üregim, bögün eyle çarpıyor ki, bu kergâhı başa gidemedim. Ellerim de titriyor. Başımda bir duman var benim. Bögün, eyle yemeyini get getir, bu kergâh ağacının altında yiyelim. Bu kergâhı da başa çıhım. Bögün, üregimde bir sızı var," dedi.

Yıldız seraya geldi ki, öyle yemegi götüre. Evet, meger bu zalım dev geldigini gören bütün halg, içeri gaçmış, herkeş sahlanmışdi. Mahperi, bakçanın içinde, kergâhı ile meşgul oldugu içün, havadan gelenden haberdar olmadi. "Kergahımı başa götürüm, kergâhımı başa çıhım," diyor. Hele gızın figürüne bah. Mugadderat ne diyor?

Bu zalım dev, bakçanın üsdünden geçerken, nasıl gızı gördü ise, bir hışm ile bakçaya yetişdi, gızı ele pençesine aldi, kergâh bir yana yıgıldi, ayagındaki papuçlar bir yana getdi. Gızı, pençesiyle, gıvranarak aldi. Gerisin geri ber-heva oldi. Küf-i Gaf elâmetlerine götürdi. Devin, Âdil Han'ın gızı Mahperi'yi bakçadan alıp götürdügünü herkes gördi. Amma ne çare, herkeş, yediden yetmişe ağladi. Elden ne gelir beyefendi?

Âdil Han'a haber getdi :

Ne dursan sultanım, gızın dev götürdi," denince Adil Han tahtigâhından gendini atdi :

"Hey Felek, bu isyanın bene miydi? Ey Felek, bu gadder bekletdin, aldatdın, tahda otutturdun, Herat'a sultan etdin. Felek, şindi de genç yaşında, bir tek evladım, onu da deve götürttürdün Felek. Ne beni sultan edeydin, ne bu tahta oturtaydın felek, ne de bu acıyı bene görsedeydin Felek." deyip ağladi.

[*Dün de dedim beyefendi, her ne gadder âşıklar gelmişse, her ne gadder müderrisler gelmişse, derdini Felege açmiş, devasını Felek ile paylaşmiş, bölüşmüş.*

Âdil Han'ın "Ey Felek" dediyine, onun aglayip, Felek ile mücadelesine bu şiiri söyledim, gendi e. Buni annadayım ; türli türli. Felegin halleri var. Evet, benim de başıma geldi, gitdi. Ben de, o felegin pençesinde hele gıvrım, gıvrım gıvranmakdayım

Kimin gızi diyim, kime seslenim,
Çürüh dalin hangisine yaslanim,
Kimden küsüm, ya ben kime heslenim,
Akıtdın gözümden yaşımı Felek.

Ahıl ermez, Felek senin işine,
Dosdu düşman etdin, verdin garşıma,
Bu halları, hep sen açdın başıma,
Vurdun daşdan daşa, başımı Felek.

Yetim goydun, dokuz aylık bebegi,
Yedirmedin, baba, dede etmegi,
Sen geydirdin bene yetim kömlegi,
Bene göstermişdin dişini Felek.

Vardım, bir âlimin yurdunu açdım,
Ağınan garayı, orada seçdim,
Yedim etmegini, suyunu içdim,
Orda da yakdin başımı Felek.

Mü'min olan, senden kesmez gümani,
Hani ya Şennik, hani ya Sümmânî,
El aman ittirdin bene Hanman'i,
Niye zehirledin aşımı Felek?

Boşuna değildir Mahir'in sözi,
Yerin çiçegidir, gögün yıldızi,
Sorana ne diyim, bu kimin gızi,
Artık bırak benim peşimi Felek.

Evet, benim de başimdan bu haller geçdi. Gün bögün, yetmişüç yaşini boyladım, Feleg ile gıvrandım, Feleg ile mücadelem gidiyor. Sonum neye varır, onu da bilmem.

Âdil Han'a, yüz suyu sepdiler, ayıltdılar :

"Else ol hökümdarım, mugadderata razi ol," diye, bütün meclis ögütledi. Lâkin, Âdil Han, meclise emir verdi. Devin, Mahperi'yi götürmesine garşılık, Herat'ın küçügü, böyügü, yediden yetmişe yas dutmaya, Herat yaylalarina çıkdi, çadır gurdilar. Herkeş, alı, yeşili çıkardıp, başdan ayağa siyaha gark olup, yas dutmiya durdilar.

Bunnar beylece yasda galsın, Mahperi'nin ölüm yasını dutsun, Âdil Han, igirmi dört saatde üç defe meclise sorardi :

"Benim gızim şimdi, baba mi dedi, ana mi dedi, ne dedi, bu zalımın elinde?"

Ağlardi, gözyaşi gurumazdi. Eger anasi, eger babasi, eger de aciyan adamlar da ağlardılar.

Evet, ecel yasdığında ölenler, 'Ölüm, Allah'ın emri' derler. Amma, eceli gaza ile gidenler acıklı olur, bir. İkincisi, ölüm iki yerden acıklı gelir insanlara. Nedir? Bir gencin ölümi, bir de ecel-i gazanın ölümi. Lâkin, ehdiyar, gün görmüş, ömür sürmüş, ölse bile, 'gorundan evine gitdi' derler. 'Gününü görmüş, sefasını sürmüşdür' derler. Ama, genç bir fidan gimin, bir gencin ölümi acıklı olur. 'Murad üstündedir,' derler. Bunlar acıdır işde.

Evet, gazeldeki yaprak saçalmış, yere düşende, o yaprak sararmış derler. Helbetde tökülür. Amma, yemyeşil yaprağı gopartmak günahtır, çünkü murad üstünde idi. İnsanların ömrü de eyle, gelir, gider.

O zaman, bu terafdan eger dev, Kirmanşah'ın sevgüllüsü Mahperi'yi götürüp gıymadi. Bu dev, yine mekanında, hesarın bir tarafında, bir guleye devi, götürdi ki, dev gızi, bir guleye, oraya iki şehsadeyi di gapatmışdi. Arası hesar idi. Bu iki hıyanet. gördüler ki, dev bizi nasıl getirdi ise, bir de, bir insan evladı, gız getirdi. Ama, bu iki hıyanet şehsade bir tarafda, bir tarafda da gızı goydi.

Dev başladi, gızı da beslemeye, bu iki şehsadeyi de besliyordi. Gel mugadderate, eger dev gızı götürmese, Kirmanşah'ın, Küf-i Gaf elâmetlerinde ne işi var? Neye getsin ki, götüren götürürdi. Emretdi ki, Kirmanşah Küf-i Gaf elâmetlerine getsin. İşde, her emrinden bir hekmet var. İnsanogli, seyret, bak neler var? Ele ya, Kirman'ın yerinde sen olsan bile, dev götürmese, senin Küf-i Gaf'da ne haggın var? Ama bah, bu yaziyi yazana, mugadderat da ne diyor?

Kirman'ın, gelecekden heberi yoh idi. Güle güle, sevine sevine yola revan oldi. Yas dutilurkan, bu gırh gün zamanin içinde, Kirmanşah, Herat yaylalarına yetişdi. Yol üsdünde bir çeşme akiyordi. Bir tarafdan, Han gızı olan Yıldız, iki cariye ile desdiler elinde suya gelirdiler ki, çeşmeden çadıra su götüreler. Ama, başdan aşagıya siyaha gark olmuşdilar. Çadırlar da siyahdı. Herat'ın bütün halkı siyah geyinmişdi. Kirmanşah, gıza dedi ki :

"Bu, her yanda halg geyir başdan aşagıya siyah. Aceba, bu muhidin âdedi mi beyle, siyah geyir, yohsa bunlarda bir keder mi var? Başdan aşagı siyah işde..."

Gız, Kirmanşah'a dedi ki :

"Yürü, atları gamçılayağ, bunlardan evel biz atlari suvarak. Lâkin, bunlar bizi geciktirir."

Çeşme, gızlara yakin idi, bunlara uzah. Her ne gadder bunlar, atlari sürdiler ise, Yıldız, gızlara, cariyelere emir verdi ki

"Gızlar, bu atlar, bizi sürüdürür. Bunlardan evel çeşmeye varak. Hele bunlar, atlarını, matlarını suvaracak."

Başdan başa hoplayan gızlar, Kirmanşah'dan evel çeşmeyi aldilar. Nöbet, evel gelenindir. Malumâ, Yıydız lüleye desdiyi dutdi, amma, Kirman da, atının üsdünden seyrediyordi. Su boşa gidiyordi, desdi yukarıda, lüle aşağıda galmışdi. Meger, üzünü çevirmiş, desdiyi pınara dutmiş, üzünü Kirman'a çevirmişdi. Bu gız, neden bahıyordi atına, kendine?

Yıldız, künde üç defe, Mahperi'nin sohbetini dinlemişdi. Çünkü Yıldız, Mahperi'nin semimi ahbabi idi. Bir yedikleri ayrı giderdi. O, onun ağzından lokmayı ona, o da ona verirdi. O da bir han gızı idi. Yani, bir almanın yarısı Mahperi, yarısı da Yıldız idi. Sevgüllüsinin simasını, bakışını, Yıldız'a, günde üç defe ögerdi, söylerdi. Yıldız nasıl Kirmanşah'i, at üsdünde gördü ise bakdı ki, Mahperi'nin tarif etdigi genç! Bunun için şaşırmiş, gıbta ile Kirman'in üzüne bahiyor.

Kirmanşah bakdı ki, bu gız, yüzünü ondan çevirmir, su boşa gidir. Akşama gader dursa ne fayda? Dedi ki :

"Ey nazenin dilber, yolçiyi yolundan eyeleme, su boşa gidiyor, gözün öğüne bah. Yeter bahdıgın bene, bahma ile doymadın mi?" diyince gız üzünü döndü ki, su boşina ahiyor! Pınar daşina desdiyi goydi, dedi ki :

"Ey deliganli, ay gardaş, senden bir tek söz soracağım, bene dogri cevap ver."

"Sor baci," dedi.

"Senin adin nedir?"

"Kirmanşah,"

"Sen nerelisen,"

"Tiflis Şiraz'liyem"

"Baban adi nedir?"

"Hurşut Şah,"

Yıldız agliyarak, gızlara sesledi, desdi pınarin başında galdi. Bunlar, daha suyi doldurmadi. Agliya agliya üçü de geri döndi. Çadırların yolunu dutdiler.

O zaman, Yemen Sultanı'nın gızi dedi ki, :

"Kirman, ne dedin ki, bunlar agliyarak geri döndi, gaplari da galdi."

Kirman dedi :

"Gız, sen benim yanımda şahit. Allah içün, o benim adımi sordi, adımi dedim. Babamı sordi, babamı dedim, yurdumi sordi, yurdumu dedim. Ece... bunnarı neye goydi?"

Gız dedi :

"Bu yogurtda bi gıl var."

Nâyet, Yıldız gavuşdi cariyelerine. En evel Mahperi'nin annesine :

"Sultan Hanim,"

"Buyur"

"Mahperi'nin sevgüllüsü Kirman geldi,"

"Deme,"

"Evet ya, pınarın başinda,"

Bu şivan, Âdil Han'a da getdi. Âdil Han da çadirda, gömgüğ, siyaha gark olmiş. Vezir vüzeresi, meclisi, bir gıpta mendil ile yaşini siliyordi. Lâkin, çilenin iki güni galmişdi ki, yasdan çıha Herat halgi. Yani, yasin otuzsekizinci güni idi. Kirmanşah, Herat toprağina varmış idi. Dediler :

"Yeter agladıgin, yeter, bizi de üzdün. Ne yapalım, ağlamag ile gız geri gelmez. Mugedderat, eger peşine getsek, yol yoh. Küf-i Gaf elâmeti. Gidah, nere gidah? Mugadderatan razi ol..."

Âdil Han dedi ki :

"Eyle degil, gızımın sevgüllüsi gelmişti. İkrarım, muradım dilimde galdi. İkisine sizi şahit dutdum, size ayni cevap verdim. İkisinin toyuni, dügününi bir tutup, görkine seyredecehdim. Şimdi, tulugun sahibî hesâba gelmiş. Ben, bu igide ne diyim?"

Akıllı başli adamlar dediler ki :

"Evet, o da mugadderatina razi olsun."

Âdil Han emretti, iki vezir gakdi, Kirmanşah'ın çeşme başında yanına vardılar :

"Selâmünaleyküm,"

"Aleykümselâm,"

"Kirmanşah sen misen?"

"Evet"

"Buyur, Herat hükümdari Âdil Han, seni isdiyir,"

"Başüsdüne,"

Kirmanşah bakı ki; "Ben zaten suyun gözesine gideceğim," dedi.

"Ulan ne oldi ise, o gızlardan oldi. Gızlar geddi haber verdi."

Atlardan yendiler, halâyıklar, atları çeke çeke, vezirler goluna girmiş idi Kirmanşah'ın.

Kirmanşah, Âdil Han'ın çadırının içine girer girmez Âdil Han, nasıl gördügün kimin, agliya agliya, Kirmanşah'ın boynina sarıldi. Gendini egleyemedi, yere tökildi. Vezirler, nanca işaret etdiyise, Âdil Han'ı susduramadılar. Nâyet, Âdil Han'ı ye oturddular, Kirmanşah'a yer gösterdiler, refig ile oturdi.

Hoş sefa etdikden sona, Kirmanşah dört terefe bahdi ki, bütün vezir vüzerâ, gözi yaşli agliyor. Agladıgini bildirmiyor amma, agliyor. Onlar da, başdan aşağıya gara geymiş. Kirmanşah, bu heyecanlan, çadırın halgına baharken, gız ile beraber, eger erkek olsin, eger gadin olsun, Kirmanşah'in yüzüne bahan agliyordi. Kirmanşah buni gördi;

"Muhakkag bunlarda bi iş var. Çadıra uzanan, beni gören agliyor. Acaba nedir?" dedi.

Kirmanşah ayaga gahdi;

"Yeri gögü yaradan aşgina, beni gören agliyor. Sizin kederiz ne ise diyin ben de bulim. Birez de bene verin, derdinize dermen, deva ben de olim?"

Vezir, vüzerâ :

"Oğlum, ahlın başan topla, gel seni götürek,"

Âdil Han emir verdi ki,

"Götürin,"

Bir çadırın içine Kirmanşah'ı getirdiler. Mahperi'nin elinin degdiği igneden iplige gadder, bütün elbisalık, bütün çeyizlik, o çadırın içinde, üzeri siyaha garg olmuşdi. Dediler :

"Oğlum Kirman, bu, senin sevgüllün çeyizi. Yapardı ki, yuva gurag. Mugadderata ne dersin? Dilimiz varmî ki, derdimiz diyeceğiz. Oğul, senin sevgüllün Mahperi'yi dev gaçirdi, götürdi. Geydiğimiz, bu başdan aşağı garaların sebebi bu. Yas dutirik oğlum. İki gün galmışdi, yasdan çıhak. Sen de geldin, işde hal, işde gılıg. Bak da inan oğlum. Ama, gel mugadderata razi ol, olmasan ne çare?"

Kirmanşah, bu hali duyduğun kimin, bakdi ki, iş gendini gösderiyor. Yedi yaşındaki çocuk bile ağliyor. Evet, heyvah Felek, heyvah Felek!

"Ah Felek, ben dedim, Herat'a gavuşdurim, sevgüllümün yüzünü görürem. Felek, hele senin çarhan bah. Sevgüllümü görmeden, elâmetlerini gösterdin bene. Bir müddet, dağı daşı dolaşırdim, bir müddet de Küf-i Gaf elâmetlerini gezeyim. Pekey....."

Âdil Han'ın önüne diz çökdi :

"Ey efendim, bene desdur ver,"

"Nere oğlum?"

"Ya bu cani öldürem, ya yâri bulur, ya intigamım düşmandan aliram," Âdil Han dedi ki

"Oğlum, sen bir el oğli ikan, canın el gızinin uğrina goydin. Bende lat acısi var, ben de seninle geleyim."

Âdil Han'ı istif diliyen gırh kişi çıkdı. Gırh gişi canından geçdi, vetanından geçdi. Âdil Han ile beraber, bir de Kirmanşah, bir de Yemen Sultanının gızı... Bunlar, ölümü gözlerine alarak, Âdil Hanlan beraber yola çıhdılar. Kirmanşah; "gelme" diyemedi. Gırkbeşi ata bindiler, üçgün üç gece yol gitdiler, dördüncü günü, bir gedik üzerinde, pir görükdi. Kirmanşah dedi ki :

"İşde, beni bu yola yolçu eden Pir dede, durun bah, iş onda,"

Pir geldi, Kirmanşah'a :

"Ey oğlim Kirman, mugadderati duydun mi?"

"Evet baba, bah ne çile?"

"Oğlum, şükret. Bu, Allah'ın emr-i ilâhisi, müjdeler olsun ki, senin sevgüllün, devin elinde sağ, ölü değil. Yalnız, dev gıymadi, eyleyen Perverdigâr eyledi. Oğlum, bunlar kim?"

Kirmanşah :

"Biri, gızın babasi, aha bu gırhı da, işde onu istif dileyenler, canlarından geçmişler."

Pir dede :

"Geri dönün, size yol yoh. Küf-i Gaf meçhul, siz getsez de yanarsız, helâk olursuz. Ancak, Cenâb-ı bil-vücut hazretleri buna emir vermiş, mugadderatda bu gidecek, siz geri dönün."

Hazreti Hızır, bunlari geri gönderdi. Yemen Sultanı'nın gızi :

"Baba, ben bunun atının seyisiyem,"

"Buraya gaderdi ikrarın gızim, burdan o yanni sade o yol ki, 'yörü gulum' diye, buni dilemiş. Siz getsez de gidemezsiz, helâk olursuz. Allah, sade buna yol vermiş. Bu da gedecek, yollarda çekecek, meşaggatleri görecek, ohuyacak " dedi.

O zaman, bütün atli geri döndi. Kirmanşah vasiyet etti ki, Âdil Han ile Yemen Sultanı'nın gızina :

"Gız, beni iki yıl gözle,"

"Nerde?"

"Herat'da gözle. Herat'da dur, iki yıla gadder. Yani, igirmidört ayın içinde geldim, geldim. Gelmedimse, bil ki öldüm. Babama, anama get, Goca Arap'a get, selâmımı söyle, beni duâda unutmasınlar, görüşmemiz gıyamete galdi. Yok geldimse saten iki yılın içinde geldim."

"Pekey" diyip, Yemen Sultanı'nın gızi de ayrıldı.

Yani, Hazreti Hızır, onlari geri döndürdi :

"Dönün –dedi– size yol yok,"

Kirmanşah, Karakaytaz üzerinde idi. Pir, ati sığadi, duâ etdi :

"Yörü oğlum, ben arhandayım," dedi.

Kirmanşah, yola canini feda edip, yolçi oldi. *Kirmanşah, bögönlük yol getsin, yolcu olsun, bunun ilerisini, inşaallah yarin güzel annadiram.*

Gece gündüz, Kirmanşah, güne bir menzil gala getmeye durdi. Hem gider, hem Allah'a şükrederdi :

"Çok şükür yâ Resûllah, bu hallara giriftar olduğuma asla raziyam, şikayetim yokdur sene," diyerek, varlığına sevinerek gidirdi.

Güne bir menzil, tam otuzsekiz gün, gece gündüz yol getdi, ancak otuzsekiz günün içinde, gidiş yolda, bütün ölkeleri, bütün çölleri, bütün ormanlari geçdi. Otuzdokuzuncu gün idi. Bir gedige dayatdi, gedik üzerinde yene, o günki ehdiyar duriyor, gene gelmişdi. Kirmanşah, atından aşağı endi, ehdiyara yetişdi. Pir dede :

"Gel oğlum Kirman gel. Şimdi sene tevlivatlarim var. Burdan o yanni gidecek yolunda, heç ben-i âdem ayağı değmemişdir. Burdan o yanni bir yer yohdur. Burdan o yanni, bir yer, bir göğ görünür, bir de uçan guşlar vardir. Bir de, ormanlar, ağaçlar görürsen, başga bi şey göremezsin. Çoh bir vahşi hayvanlar görürsense sakın gorhma. Daha evel gördün de."

"Evet, çoh vahşi heyvanlar gördüm."

"Haaa, onlar sene ilişmez, get oğlum. Yanlız, oğlum Kirman, üç günlük yol daha gidersen, dördüncü gün, Davutoğlu Süleyman'ın bakçasına girersen. Davutoğlu Süleymanın bakçasının gapısı üzerinde bir levhe yazılıdır. Levheyi okursan, levhenin üstünde ne yazmışsa, o yazıya garşılık hareket et."

"Baş üsdüne,"

"Haydi oğlum, Allah işin rast getirsin. Çoh dara düşdügün zamanda, yine ben yardımçınam," diyip Kirmanşah Garagaytaz'ın üzerinde galdi, Pir gaip oldi.

Kirman, üç gün, üç gece daha yol gidip, Davutoğlu Süleyman'ın bakçasına yetişdi. Eyle, böyük bir levha asıli. Levhedeki yaziyi ohumaya durdi. Davutoğlu Süleyman'ın, levhenin üzerine yazdığı yazı şu idi :

"Ey oğlum Kirman, filan tarihde doğup, dünyaya geleceksin. Filan tarihde böyüyüp, onsekiz yaşını ikmal edip, bu bakçaya yetişeceksin. Oğlum Kirman, bakçanın içindeki yazdığım yazıyı, oki, ikinci levheyi de ohi."

Kirmanşah, Garagaytaz'ın üzerinden yendi, gögsünü gavuşdurup, bakçaya içeri girdi. Bakçanın iç gısmında, bir levhe asıli idi, gördü. Levhedeki yaziyi ohudu :

"Oğlum Kirman, senden evel Küf-İ Gaf elâmetlerine dört gişi geldi, gitdi. Birincisi, Gehraman-i Gatil, ikincisi Zaloğlu Rüstem, üçüncüsi Hamza-i Sahipgıran, dördüncüsi İmam-ı Ali. Bunlardan, Allah'ın izni ile, senden evel gelip, Küf-i Gaf elâmetlerine getdi. Ancak, şimdi oğlum, onlar gendi hisselik hisselerini atmışdırlar.

Dört daş dikdirmişem, daşlar, herkeşin gendi guvvetinin agırlıgındadır. Birinci daş, Gehreman-i Gatil'indir. Hissesini atmışdır, toprakdan çıkartmışdır. İkinci daş, Zaloğlu Rüstem'indir, hissesini atmışdır. Onlar senden evel dünyaya geldi. Üçüncü daş, Hamza-ı Sahipgıran'ındır, o da hissesini atmışdır. Dördüncü daş, İmâm-ı Ali'nindir. O da hissesini atmışdır. Beşinci, tikili duriyor. Beşinci daş senindir. Daşın çakarmamış, yol gidemezsin, hisseni çıkart yerden, at.. İki, üçüncü satırda yazdıgıma ey dikkat et, şaşırmayasın. Burdan o yanni, çoh ecayip garayipler görürsün. Sakın gorhma, bunların hepisi sonsuzdur. "Ağ dev"in tılısımıdır.

Oğlum, bir müddet yol getdikden sona, artık su bile yohdur, nebadat yohdur, ancah, Hazreti Pir imdadan yetişir. Üçüncü satir, oğlim, Küf-i Gaf elâmetlerine yetişdigin zaman, hamle düşmanındır, senin değildir. Evel hemleyi, sene düşman eder, Allah'ın emri budur. Onun hemlesini boşa verirsin. Neden? Elindeki gılıç, devi kesmez oğlum. Devin baş gıltında bir sandıg vardır. Sandıgın içinde, "tığ-ı hat" isminde bir gılıç vardir. "Tığ-ı hat" gılıcın üstünde, "İsm-i âzam" duâsı yazılıdır. O gılıcı elde etmeden, devinen cenge girme. Ancak, Cenâb-ı Hagg guvvetinde, gudretinde, sen deve yaklaşdığın zaman, dev uyhuda olacakdır. Devin uyudugu mehelde sen yetişeceksin. Cenâb-ı Hag, ona bir uyku verecek. İşde oğlum, gücün yetmez, o sandıgı açamazsın. Sandıg, sehir ile kitlenmişdir. O sandıgı çekecek bi cevap; "euzü besmele"yi çekersin. "Euzü besmele"nin yüzü suyu hörmetine, sandıgın gapagi, gendine açilır. Sandıgın içinden, "Tığ-ı hat"i al, belen bağla. İşde, devi kesecek "Tığ-ı hat" dan başga hiç bir gılıç kesemez. Elde etmeden, dev ile helleşme.

Ancak oğlum, Küf-i Gaf elâmetlerinde, ecayip garayipler gördügün zeman, sakın gorhma. "Üzeren gelir amma, bi şey yapamazlar. Onlar, hep bir tılısımdır. Onların sonu yokdur. Son olan, Allah'ın emri, iradesidir. Haydi oğlum, yörü, yolan devam et, Allah işin rast getirsin," dedi.

Bakçadaki levhede bu yaziyı ohuyan Kirmanşah, cebinden defterini çıhardıp, bir daha, levhede olan yaziyı defterine yazdi, şaşırmayayim diye yazdi. Sona, "çok şükür" diyip, Garagaytaz'a yetişdi, yoluna devam etdi.

Nâyet, dokuz gün, dokuz gece daa yol gederek, bir gedige yetişdi. Yalsade uçan guşlar vardi. Bir zemin, bir sema görünüyordi. Gedik üzerinde Hazreti Pir, Kirman'ın önüne geldi

"En oğlum atdan," dedi.

Kirman atdan endi. En evel, Hazreti Hızır. Garagaytaz'ı sıgayıp, ağzının barından, atın ağzına verip, yutdurdi. Kirmanşah'a :

"Oğlum –dedi– aç ağzını sen de. Burdan o yanni, heç bir nebâdet olmaz. Ancak sene, benim verdugim bu ehsanım, burdan o yannni susamazsın. Çünkü, su yokdur, açıkmazsın da. İşde, hem atın, hem sen, uyku kâr etmez, aclık kâr etmez, yorgunluk kâr etmez. Artık, yoluna devam et. Şükrün bil ki, selâmete gedesin. Üçüncüsi, oğlum Kirman, burdan o yanni, bene de yol yokdur. Daha, benden de umudun kes. Burdan o yanni, daa seninnen görüşemem. Artık son, benim yolum buraya gadder. Başın dara düşdügi zaman, seni halgeden Allah, sene senden yahındır. Ondan imdadın isde, benden, daa gümanınkes. Ben daha gelemem."

Kirmanşah ağladi :

"Ey baba, sensiz ne yapim?"

"Oğlum, mugadderat beyledir. Bene, buraya gadder yol verilmişdir. Daa buradan ireli ben de gelemem. Ancak, seni yareden, sene senden yahındır oğlum."

Kirmanşah, "Çok şükür" diyip, Hazreti Pir dedenin elini öpüp, gögsünü, dalini sıgayan Hazreti Hızır;

"Haydi oğlum, Allah işin rast getirsin," dedi.

Kirmanşah, Garagaytaz üzerine bindi. Umûr-i galbini, bir Hagg'a bağlayerak Küf-i Gaf elâmetlerine yörüdi.

Bir müddet, gece gündüz yol gider. Daha uçan guş da yohdur. Guşlar da yoh idi. Ancak, bir yer, bir göğ... Çok ecayip garâyiplere düşdi. Envayın türlü ecayipler, Kirmanşah'a hücum ediyordi. Kirmanşah, heç birine bakmadan, yoluna devam ediyordi. Nâyet birisine, gılıcının ucuyle beyle bir dokundi. Gırıldi, yok oldi :

"Ulan, eyle ya, bunlar sonsuz. Demek ki, bu gadder ecayip garâyiplerin sonu yok."

Daha, heç birinden haf etmeyen Kirmanşah, yoluna devam edip gediyordi. Çok bir tılısımlar geçdi. Nâyet, günlerin bir gününde, Billur-i Ezem'e dayandi. Billur-i Ezem, yarısi gar, yarısi nâr idib, Billur-i Ezem'in altı nâr, üsdü gar. Âdem ayagı değdigi yok. "Yâ Allah" diyip, Billur-İ Ezem'e yukari, Garagaytaz'ı vermişdi. Nâyet, nâr Garagaytaz'm nalları ayaklarını yakıyordi. At kişniyip, Kirman'a feryad ediyordi. O narın ziyasi, hararet, atın üsdünde olan Kirman Şah'ı da haşliyordi. Gayet bir hararate düşmüşdi. O zaman, goynundan defterini çıkardıp, okuyup, Hazreti Hızır'ın son nutkunu

"Oğlum, başın dara düşer, seni halgedenden imdat isde, diyince, Kirmanşah burdan aldı bakalım, yatmaz, uyumaz, mekândan münezzeh olan, halg eden Perverdigar'a ne feryad etmiş Kirmanşah :

Mürecatim sene, ey Gadd-i Seddar,
Goyma beni bu nârında, bu günde,
Her ne ister isen, her an sende var,
Goyma beni bu nârında, bu günde.

Kime gedim, kime edim feryadi,
Düşgünler elinden dutanım sensin.
Vücudum yandi, dutuşdi yakıldi,
Düşgünler elinden dutanım sensin.

O anda, bir soyug ülüzgâr çıkdi, esmeye durdi. Esen ülüzgârın ziyası, nârın şiddetini götürdi. Nâr şiddeti söndi. Esen ülüzgârın guvvetiyle Kirmanşah, Billur-i Ezem'in yarısını aşdi. Nârdan gara çıkdi. Bu sefer donmiye durdi. At üşüyordi, gülerek, başını semaya galdırdi :

"Ey, bu mülkün sahibi, halg eden Allah, bir müddet evel yandırdın beni. Şindi de dondurma beni. Gudret, guvvet yine senindir," diyip, derdine tecelli halg edenden isdedi.

O anda, bir gaynar, isli ülüzgâr esmeye durdi. Esen kaynar ülüzgârın ziyasi garın şiddetini götürdi. Gaynar ülüzgârın ziyası ile, Billur-İ Ezem'in garını da aşdi. Ülüzgâr guvvetiyle, Billur-i Ezem'i o yüze geçdi. Selamete çıkdi.

Nâyet, tam sekiz gün, gece, gündüz issiz Billur-i Ezem'den o yanna yol giden Kirman'a çok ecayip gerayiplar, hay-huy ediyordular. Heç birinin sesinden gorkmıyan Kirman, hesara dayandi. Çetin bir hesar idi, gapısı yok idi, ügsek idi. Kirmanşah, Garagaytaz'ın golanlarını çekip, :

"Helbetde, bu hesarın da, yani devin galesinin de bir gapısi vardır" diye, bir saat devrinde, o hesarın dört tarafını dolandi. Diğer heyvanların bir günnük yolu idi. Bir saatde Garagaytaz'ın dolandığı hesarın etrafını, diğer heyvanlar bir günde dolanırdi.

Kirmanşah, heç gapi bulamadi, sona gendi gendine :

"Olan, bu at, ülüzgâr kimin getdi. Eyle ya, gapi varıdı, fargında olamadım," dedi.

Atından endi, hesarın bir etrafına bir nişan dikdi. Gitdi, nişangâhın yanina, gine Garagaytaz'ın dalina bindi. İkinci bir daha sürdi. Gine Garagaytaz, bir saat içinde, hesarın dört bir yanını dolandi. Kirmanşah, tikdiği nişanın yanina gelirken, gendi gendine :

"Olan, ben bu atı neye yordum. Bu zalim, havadan enip, havadan geliyor. Gapıyla, pence eyle işi var bunun?"

Kirmanşah, ahlını başına topladi. O anda, Mahperi uykuda uyurdi. Hazreti Hızır, Mahperi'nin röyasına geldi :

"Gak gızım gak –dedi– ne yatarsan, sevgüllün Kirman geldi," diye müjdeyi verdi. Gız, birden hâb-i nâzdan sıçradi. Eyle, heman hesarın penceresine vardi. Bakdı ki, atın üzerinde duran Kirman, sağa, sola, yuhari, hesara bakıyor! Yani, gapi yok, ben ne yandan girim, ne yenden çıhım diye.

Gız bir feryad ile Kirmanşah'a seslendi :

"Geldin mi sevgüllüm." dedi.

Hazreti Hızır, bir defe Kirman Şah'ı göndermişdi. İkinci görüşde, Kirman ve Mahperi, birbirlerini gördüler. Kirmanşah, başını galdırıp, Mahperi'yi gördüğü zaman :

"Geldim, ey sevgüllüm geldim amma, sor ki bene, nasıl geldim? Anamdan emdiğim süt burnumdan geldi. Sen devin sırtında geldin, ben yerde geldim. Sor ki bene, ne meşaggetler çekdim."

Mahperi :

"Ey sevgüllüm –dedi– seni yuhari alabilirim, ancak atını alamam."

Meger Mahperi aylarca, devin pençesinde galmış idi. *Umudun Allah'dan kesme, ey insanoğli! Sakın, dara düşdügün zamanda, 'beni kim gultarır?' deme. Seni gultaran, seni halgeden var.*

Gız, umudunu Allah'dan kesmemişdi :

"Muhaggak gün gelir ki, bir gün Allah, bir sebeb halgeder, sevgüllüm, belki bene gavuşir," diye deriden, yani sırımdan bir lerdüvan örerek, eger ipden "Sevgüllüme asaram, sevgüllüm, bunlara basa basa, yanıma gavuşur," demişdi.

Mahperi, Kirmanşah'a dedi ki :

"Deriden, ipden lerdüvan örmüşem, umudumu kesmezdim Allah'dan. Gün gelir ki, sen gelirsen diye Allah bene beyle teselli verirdi. Ancak, şimdi yetişdin," dedi.

"Gız, senin lerdivanan ehdiyacım yok. Pir, bene kemend vermişdir. Nereye desem çıkarım, inerim," dedi Kirmanşah.

Belinden kemendi açan Kirmanşah, devin hesar galesine yokarı, kemendi atdi. Kemend yapışdi, Kirman, kemende sarılarak, gızın gulesine yetişdi. İki eli ile guleyi açdı. İki hasret birbirine sarıldi, ağliyordi. Kirmanşah, gıza :

"Ağlamanın zamanı geçdi, zemanı değil, bu devin mekanını bene örget."

"Aman Kirman, devi görsen ödün gopar, dev çoh gorkunc."

"Gız, ben gördüm, gününden evel gördüm. Üzerime yenerken, devi gördüm. Amma, gorki zemanı geçdi de, ben devi helâk etmiye geldim. Ben,

seni ölü bilirdim, diri buldum, çok şükür. Lâkin, senin diri olacağın pir bene müjdeyi vermişdi.

"Gız, bu devin mekanını gösder,"

Ne gadder, Mahperi ağladı ise, hayır, faydasız. Gız dedi :

"Hele dur, gel gaçak. Beni al terken, gaçak."

"Gız, gaçmayınan bu devden gurtulunmaz. Geriden yetişir, üzerimize gelir. Gaçmag kâr etmez gız. Devi öldürmemiş ben, bu Küf-i elâmetlerinden dönemem, yerini göster."

Meger, Davutoğlu Süleyman yazmışdi, Pir de demişdi. Kirmanşah hesere yetişdigi mehelde, dev uykuda oliyordi, yatiyordi. Gız da bilirdi, devin yatma zamanini.

İnsanlar birbirine sorardi, dedelerimiz sorardi. Şimdiki yetişenler daa bilmiyor; "Dev uykusu mu var sende? Heç ayılmıyorsun?" derler. Devler, gafayi yere goydumi, kırhsekiz saat uyur.

Cenâb-ı Hak, Kirmanşah'ı hesarın kenarına götürdügi zeman da, devin uyudugi zemana rast geldi. Çünki, Allah ki, sene 'yeri gulum' derse, her şeyi sene golay eder. Gız dedi ki :

"Hissederim ki, devin yatdığı zemana geldin. Dev şindi, uykudadir. Amma, bu hesar da aşagı gediyor. Yeri nere oldugini bülmirem, nerde yatir."

"Pekey, gız sene parla veriyorum. Birinci naremi duydunsa, bil ki devi buldum. İkinci nâremi duydunsa, bil ki; dev ile cenkdeyem. Dev ile cenk ediyorum. Üçüncü naremi duydunsa, bil ki, devi öldürdüm. Duymadınsa, bil ki ben öldüm. Artık senin gamın da halg eden gayıra."

Gız ağliyordi. Kirman :

"Ağlamag fayda vermez ey güzelim, sen duva et," diye Kirmanşah, helallıg alıp getdi. Atdi kemendi, yendi hesarin içine. Yayan, hesara, yenişe gediyordi. Lâkin, Garagaytaz, hesardan dışarda, takım üzerinde sahibini bekliyordi. O gün, vakit eyleye gadder, eylece Kirmanşah, hesara aşağı, tek başına girip, devin tahtigâhına yaklaşdi. Eyle bahdi ki, dev hırlıyor, uyuyor amma, oralar inim inim inliyordi. Devin tahtigâhına geldi, lerdivan yok! Atdı kemendi, devin tahtına çıhdı. Devin etrafını dolandi, dev hele öli. Çünki, uyku ile ölüm bir nevidir. Hele uyuyor, etrafini dolandi, dev yatiyordi. Devin hekmetini dolanan Kermanşah :

"Ey gudret, guvvet sahibi, neler halg etmişsin sen? Ben, bu devin bir barmağı gadder bile gövdeye sahip degilem. Yaradılışım benim, bir ufak meniden halgettim. Ben nere, bu dev nere, bu guvvet, bu güdret senindir.

Goynundaki defteri çıkardi. Davutoğlu Süleyman'ın levhede yazdıklarini defterine yazmış idi, çıhardi. Bakdı ki, evet, diyor ki; "Elindeki gı-

lıç, devi öldürmez. Devin başucunda bir sandıg var." Devin başucunda, bir sandıg duriyordi. Vardı sandıgın yanina, hele dev uyuyor. El atdi, sandig gapalı, "Eüzü Besmeleyi" çekdiği zeman, gapak, "cınk" yokarı gakdi. Uzandi ki, sandıgın içinde bir gılıç, gınında duriyor! Gın ile gılıcı sandıgdan aldi, sandıgın gapagi yokarda galdi, örtülmedi. O zaman, gılıcı gından sıyırdı, bakdı ki ne baksın? Gılıcın üzeri "Kühü" yazili. Meger, İsm-i Azam yazısi, gılıcın üzerinde yazılıydı. "Tig-i Hat"a da bahdi, gendi gılıcına da bakdi ki; "Benim gılıcım, bunun yanında, bir kor bıçag sayılmaz."

O zaman, "Yârabbi, çok şükür" diyip, gılıcı gına sokmadi," Tig-i Hat"i elinde dutarak, geldi, devin etrafini ikinci bir defa dolandi? Gendi gendisine durdi, defter elinde okiyor; "hemle düşmanındır, senin degil, en evel düşman edecek. Dine davet edeceksin, imanı gebul ederse, onu azad edeceksin. İmana girmezse öldür."

Sağ elini bögrüne goyan Kirmanşah, devi ayıltmak içün eyle bir nâre vurdu ki, Küf-i Gaf elâmetleri inledi. İns cins bir araya tökülmişdi. Birinci âresini eşiden Kirmanşah'ı duyan Mahperi, yere gapandi :

"Olan, sevgüllüm, devi buldi. Yârabbi, ikinci, üçünscü nâresini de duyur bene."

Halbuki, kainet, Küf-i Gaf duydi. Bu iki hıyanet şahsede, Kirmanşah'ın emisi oğillari de uykuda idi. Birden sıçradi, oyandilar. Gulenin penceresine geldiler. Gız, gapanmış ağliyordi. Bunnar guleden bakiyordi, gıza seslendiler :

"Ey nazenin, bir ses duyduk, bu kimdi?"

Gız dedi ki :

"Sizin candan yanan kimiz var? Cevap verin bene."

Dediler ki :

"Bizim, candan yanan, babamız, anamiz var."

"Siz nerelisiz?"

"Şirazlı"

"Kimin oğlusuz?"

"Ehmet Şah'ın"

"Pekey, Ehmet Şah'ın daha neyi olabilir?"

"Gardaşı vardır, gardaşı Hurşut Şah,"

"O nereli?"

"Tiflisli"

"Hurşut Şah'ın neyi olabilir?"

"Onun bir ogli var, ismi Kirmanşah.

"Eeee..., o sizin neyizdir?"

"Hay Allah, onu gahretsin, onun yüzi batsın. Onun üzünden değil mi, biz bu elâmetlere düşdük? Biz, bu devin eline düşdük. Allah oni, derbeder etsin" deyince gız durdi. Daha irelisini söylemedi. Çünkü, müjdeyi verecekdi ki, 'Kirmanşah geldi; sizi devden gurtaracak,' bakdı ki; ooo... devden daha düşman, 'Ben neye haber vereyim?' dedi.

Oğlanlar dediler ki :

"Gız, bunlari ne bilirdin, ne sordin?"

"Öyle duymuşdim. Buraya geder sordum, daha irelisini bilmiyorum. Ben de bilmirem, bu ses neydi."

Çünkü, gız diyecekidi; 'Bu Kirmanşah'ın sesi' diye amma, bunlar ki, hayın olduklarını bildirdi. Gız, ireli müjdeyi vermedi.

İki hıyanet, birbirinin üzüne bakarken, nâyet gız tahammül etmedi, dedi ki :

"Ey ben-i âdem evlatlari, duva edin, bu sesin iki i duyak, üçüncüsünü duyak. Eger, duymazsaksa, işimiz haraptır."

Bunlar birbirlerinin üzüne bakdi :

"Olmaya ki, bu Kirman'ın sesi ola. Olan, Allah vere de, dev buni öldüre, ikinci, üçüncü sesi eşitmiyek," diye bunlar yere gapanmışdi.

Halbuki, gulun dedigi olmaz, Hagg'ın dedigi olur. O zamen, birinci nâresine dev sıçrayıp, gözlerini açmışdi :

"Ey Arap oğlu Kirman, geldin mi?"

"Geldim, gak nâ-beker, gak hazırlan."

"Beni, neyilen öldüreceksiz? Beni, hiç bir gılıç kesmes, beni öldürecek gılıç da benim elimde, sandıgda duruyor. Sen, beni neyile öldüreceksin? Neye güvenirsin?" diyince, Kirmanşah :

"Ey zalim, dön bir sandıga bak, seni "Tig-i Hat"iyle öldürecegim. O da, benim elimde, şindiye gadder sende idi, şindi bende."

Dev, arkasını döndü ki, ne dönsün, sandığın gapaği açık duruyor, "Tig-i Hat"i de Kirmanşah'ın elinde!

Dev, bir tas su doldurup, Kirmanşah'ın üzerine atdi. Yani, oralar derya olsun, Kirman'i boğsun diye. Kirmanşah, gılıcı, tasın gelen deryasına garşi verdi, gılıcı garşi dutdi. "Tig-i Hat"inin üzerinde "İsm-i Azam" yazılı idi, tasin suyi fes oldi, Kirmani'ye zerre gadder bi şey olmadi.

Dev, bir tas gumi Kirman'ın üzerine atdi. Yani, Kirmani'yi daşa, toprağa gark etsin diye. Kirmanşah gine, gılıcı, gelen guma garşı verdi. O da fes oldi :

"Ey zâlim-i bî din, bele ufak tefeklerle beni yıldıramazsan. Gak, gendin gak," dedi.

Dev, tahtigâhı üzerinde doğruldi, ayağa gagdi :

"Hemle gıl ey zalim,"

Kirmanşah, bir nâre daha vurdi, 'hemle gıl' dedi. Dev, gılıcını, Kirmanşah'ın üzerine atdi. Kirmanşah, "Tig-i Hat"iyi garşi verdi. Gılıç, pare pare oldi. Kirmanşah :

"Ey zalim, hamle gıl," dedi.

Dev, galkanını üzerine aldi, Kirmanşah, "Tig-i Hat"iyi garşı verdi. Devin elinde, galkan da parçalandi. Kirmanşah gine :

"Ey zalim-i bî-din, bi hemle galdi. Hemle gıl, hemlen üçdür."

Dev, Kirmanşah'ın üzerine bir hemle, demir halga hevale gıldi. Kirmanşah, oni de men etdi. Deve :

"Ey zalim-i bî-din, üç hemle etdin, üçü de getdi. Şindi, nöbet bene döndi. Üç hemlenin birisini, bu mülkün sahibi, halgeden bir Allah'a bağışladım. İkinci hemlemi, onun sevgülli guli Hazreti Resulullah'a bağışladim. Üçüncü hemleme cevap ver, gel îman et, Müslüman ol. Üçüncü hemlemde halas edim seni."

Dev, Küf-i Gaf'da, gövdesini, yani gendisini Kirmanşah'ın üzerine havale etdi, yani cığnasın diye. Dişlerini birbirine vurarak, havadan, Kirmanşah'ın üzerine yenem' dedi. Kirmanşah; 'Yâ Hazreti Allah' deyip, "Tig-i Hat"i ile eyle bir nare vurdi, devin yenişine eyle bir gılıç vurdi nare ile ki, dev ikiye bölündi. Yarısı tahtigâhın üzerinde, yarısı yere döküldi, "Tig-i Hat"i tahtigâhi ikiye böldi. Tahdı geçdi, ucu toprağa, sedâ geldi :

"Ya Kirmanşah, gılıcı çek, öküze yidir,"

Kirman, gılıcı çekdi. Üçüncü nâresini eşiden Mahperi sevindi. Kirman demişdi ki :

"Üçüncü nâremi duydunsa, bil ki, devi öldürdüm,"

Mahperi sevünüp, "Yarabbi çok şükür," derken gidip, bu iki hıyanete heber verdi. Dedi ki :

"Bilin ki dev öldü."

Bu iki hayın dediler ki :

"Keşke, dev buni öldüreydi de, bu devi öldürmeyeydi. Goy, dev de bizi yiyeydi."

Kirmanşah, "Tig-i Hat"inin gınını silip ve hırliya hırliya, çırpına çırpına, dev canını cehenneme verdi. Yıhıldı İblis'in bir evi dehe...

O zeman;

"Hey Yârabbi, bu gudret, bu guvvet senindir. Benim heddim mi ki, beyle bir kâfiri tepelemek? Çok şükür varlıgan," diyip, atdı kemendin, yendi tahtdan, gıza yetişdi. Atdi kemendi, çıhdi Mahperi'nin yanina. İki hasret, birbirine sarmasar oldular. *Ben de burda biraz dinlenim...* Atdı Kemendi, hem gendi, hem de gızi yendirdi. Gıza döndi, sordi :

"Gız, senden dogri cevap istirem. Benim iki tene emicemin oğillari var. Bunlari dev gaçirmişdi, amma, meyitlerini bulamadım. Haberin var mı?" diyince, gız yarı gülüp, yarı ağliyarak dedi ki :

"Bunnar, şu garşı gulede,"

Meger, bu zalımlar, hayınlıklarından, Kirmanşah'ın üzüne, utandıklarından bakmıyordular. Kirmanşah seslendi, bunnar, gulenin penceresine geldiler. İkisi de yalandan ağliyarak :

"Aman Kirman, bizi gurtar,"

Allah kimseyi, dili dost, gelbi hayının şerrine bırakmasın. Kirmanşah, kemend ile onlari da yendirdi. Şindi bunnar, hisarin içinde idi. Kirmanşah, hiserdan dişarı çıkacak, adam sıgacak gader bir gapi açdi. Emice oğullari buna :

"Kirman, en evel biz çıkalım," dediler.

"Çıkın"

İki hıyanet çıkdılar. Çünkü bunnarın gılıçlari, bellerinde bagli idi. Dev bunlari galdırmışdi, getirmişdi. Gılıçlari, olduğu gimin, yerinde bağli duruyordi. Hesarın içinde, bu iki fitne, birbirine :

"Olan, ey fırsat elimize geçdi. Şindi, hesardan başını uzadır uzatmaz, ikimiz iki yandan, bu yüzden, gılıçları firladalım. Bu Kirman'ı öldürelim."

Meşvereyi gurdular, o üzde, bu iki hıyanet; bu üzde Kirmanşah ile sevgüllüsi Mahperi. Kirmanşah'a gız dedi :

"Kirman, ben en evel çıkim. Bunlar olur ki, o üzdeyken bir fitnelik çıkardırlar. Sene bir ziyan gelir, ben seni gurtarıram, sen beni gultarırsan."

Kirmanşah :

"Yok, bunlar benim emim oğullarıdır ve bele gardaş sayılır bene. Bunlar bene ne ziyan eler. Ben bunlari düşmandan gultardım. Er geç, dev bunlari yiyecek idi. Beyle eyilik etdigim adamlardan bene ziyan gelmez."

Kirman, gızın sözünü dinlemedi :

"Gel, sen benim peşime, en evel ben çıkım," dedi, yani gızı gısgandi.

Kirmanşah, başını uzadır uzatmaz delikden, iki hıyanet, kedi kimin gözlerdi fareyi. İkisi iki yandan gılıçlari fırlatdılar Kirmanşah'ın gafasına.

Her birinin gılıcı, bir barmag gadder, Kirmanşah'ın gafasına oturdi, çarpaz kesdi. Kirmanşah, bir ah çekip, o üze atdı kendini. Amma, diledi ki galha. Baş çıkmamış, gövde çıhar mı efendim. Gahamadi, başladi çırpınmaya. Gız ise, bir atışda, hemen Kirmanşah'ın üzerine atladi, üzerindeki libasları yırtarak, Kirmanşah'ın üzerine sargı etdi. Gan fazla getmesin diye, gan akıtmadi. Kirmanşah'ın başını gucağına alan gız, başladi ağlamaya.

Bu iki hıyanet, goyup gaçdilar, terkal hisarın içine girdiler o delikden. Bunlar, devin meyitinin yanina getdiler. Dev ölmüşdi. Devin, ağzından, burnundan, gulağından, herbiri birer parça kesip, bir deri içerisine davarcık edip doldurdular. Gene gelip, hesarın o deliginden dışarı çıkdılar. Garagaytaz'ı dolandırdılar. Amma, ne gadder uğraşdılarsa, Garagaytaz'ı dutamadılar. Ve at bırakmadı ki, bunlar Kirmanşah ile gıza yakın gelsinler. At, bunlari govardi. Bakdılar ki, at, bu gız ile Kirman'ı gısganıyor. İmkan bulup, bu ikisini öldürmeye çare bulamadılar :

"Ola dutamıyok, bu at da, bunlara sahiplik ediyor, goymuyor," diye ikisi el ele verip, gece gündüz yol alıp başladılar gaçmaya.

O ülüzgâr gene esiyordi. Çünkü, onlara yol veren, getiren; götürmeye de gadirdir. Ülüzgâr guvvetiyle, bu iki hıyanet, "Billur-i Ezem"i aşıp, nayet, gece gündüz el ele verip gaçarak, hikâye dillerde tez, yıllar geç olur, bu iki hıyanet, bünlerin bir gününde Şiraz şehrine yetişdiler. O zaman Horasan şehrine yaklaşırken, Horasan Şehrinin hökümdarı Ahmet Şah'a müzdeler verildi ki :

"Oğulların geldi" diye.

Ehmet Şah, divanına seslendi :

"Ey zalımlar, nerde Kirman?"

"Baba, bizden sorma,"

"Ya kimden sori

Bunnar, davarcığı, babalarının önüne döktüler :

"İşde, Kirman'ı bu devden sor. Biz senden, müsade, ruhsat aldık, Kirman'ı gezdirmek için. Evet, Kirman ile gezerken, üzerimize bir dev geldi, hışm etdi ve atlımızı yedi, bütün bizi bağladi. Kirmanşah bununla harbederken, dev buni bağladi. Bizi de bağladi ve götürdi. Kirmani'yi yedi, biz bağlı galdık. Sona, bir fırsat bulduk, dev uykuda ikan, devi öldürdük, helâk etdik. Ahan, inanmazsın diyen, devin emmareleri, ağzından, burnundan, gulağından..."

Ehmet Şah, başladi aglamaya

"Heyvah, heyvah, ben şemdi gardaşıma ne cevap verim. Gözlüyorduk ki gelirler, amma oğullarım geldi, bu gelmedi. Keşke bunlar gelmeyeydi de, Kirman geleydi," diyip meclisine emir verdi :

"Kimse bir şey söylemesin."

Oğullarına dedi ki :

"Daha, bene dediz, kemseye heber vermeyin, bari bizden eşitmesin babasi."

O zaman, bu iki hayın, Kirmanşah'ı devin öldürdügünü, Horasan'ın yediden yetmişine, herkese heber verdiler. Eşitmeyen galmadi. Lâkin, söz dediğin, ses dedigin her tarafa yayılır, bir ağızdan çıhar, beş ağıza yayılır. Bir hafta geçmeden, Horasan şehrinden, Tiflis'in halgı duydi. "El, elin sırrina, ölüsüne, güle güle ağlar," derler. Hagigat de eyledir. Hurşut Şah'ın gulagına deydi ki :

"Yeğenlerin gelmiş amma, oğlun Kirmani'yi dev öldürmüş. Devin ammarelerinden getirmişler," diyince, Hurşut Şah, bu acı sözü eşidir eşitmez, ecele gardaşına bir heber gönderdi :

"Eşitdim, yegenlerim gelmiş. Oğulların ve sen, acele durmayın gelin. Bir aci haber eşitdim. Bakalım asli var mı, yok mi?" diyince, Horasan şehrinden haber gelip, Horasan'a yetişdi. Ehmet Şah, duydi, okidi, gelen adamın ağzından aldi bu bilgiyi :

"Efendim, bütün Tiflis'in yediden yetmişi duydi."

Ehmet Şah, oğullarini sesledi :

"Ey zalim uşaklar, ben size dedim, bu sırrı içerinizde sahlayın, kimseye heber vermeyin, demeyin dedim. Siz, saklamadız, herkese duyurduz, o ki duymuş. Bene ifade verdiginizi, gardaşıma da verin," dedi.

Ehmet Şah, oğullari ele beraber meclisini de alıp, doğri Horasan'dan Tiflis'e gitdi. Gardaşının huzuruna çıkıp, görüşdi. Hurşut Şah, bu iki hıyanete sordi. Bu iki şahsede, emilerinin garşisında verdiler ifadeyi. Çekdiği meşagetleri söylediler. Devin nasıl gaçırdıgini annatdilar. Evet, buraya gader doğri. Devin gulesinde hapis galdıklarını söylediler.

"Kirmanşah, dev ile cenge girecekdi, biz razi olmadık. Amma, Kirman bizi dinlemedi. 'Benim, pirden guvvetim var' diye dev ile cenge girdi. Dev, buni öldürdi. Biz, dev uykudayken bunu fırsat bilip öldürdük. Yatarken öldürdük, işde devin ağzi, burni, gulağı. Kirmanşah'ın ruhuna Fatiha. Kirmanşah'ı dev öldürdi," dediler.

Hurşut Şah, ağlamaya dururkan, gel ki, fikirde uyanık adamın birisi, meclisin içinden ayağa gahdi, geldi Hurşut Şah'ın yanına :

"Şahım, ben bu halgın içinde, sene son fikir vereyim ki, bunların verdigi ifade yalandır. Senin oğlun Kirmanî ölmemiştir. Bunlar yalan söylüyor. Ama gün gelir ki, senin oğlun Kirmanşah, bir gün gelir," diye cevap verdi.

Ama, bunun sözüne heç kimse inanmadı :

"Yahu, işde devin nişâneleri duruyor. İşde gelen, bunlar heber veriyor," diye, bu adamın bu fikrine heç kimse inanmayıp, gahgaha üstüne güldüler. Bu adam yerine oturdi, dedi :

"Gün gelir ki, bir gün sözümü tesdik edersiz."

Bunlar, bu halde galsın, biz size heberi, dönelim Kirmanşah'dan. Kirmanşah, heyli bir zaman Mahperi'nin dizinde inlerken gözüni açdi, gıza sordi :

"Gız, o iki hıyanet nicoldi?"

"Getdiler. Atı dolandırdılar, tutamadılar. At, bize sahip oldi. Yoksa, seninlen beni pâre pâre edecağıdılar. Amma, at bırakmadi. Terkal hesara girdiler, terkal çıkdı getdiler. Onlar, belki de menzillerine yetdiler."

Kirmanşah, gıza dedi ki :

"Gız, ati dut getir."

"Dutabilir miyem?"

"Dutarsın."

Dünyada kimseye dutulmayan Garagaytaz, Mahperi'ye, dizginini garşi verdi. Mahperi, çeke çeke ati yanlarina getirdi. Kirmanşah :

"Gız, beni atın üzerine galdir,"

Eee.. gızin gücü, Kirmanşah'a yetmiyordi, galdıramiyırdı. Kirmanşah yaralı idi. Cenâb-ı Allah, Garagaytaz'a bir nutuk vermemişdi. Her bir ferâset, bu hayvana vergiliydi. Garagaytaz, deve kimin yere çökdi. Bir yandan at, ağzının guvveti ile; bir yandan Mahperi, Kirmanşa'ı sürüderek atın üzerine bindirdi. Kirmanşah :

"Gız, arkadan, benim başın gögsen al, ellerin gögsüme gucagla. Atdan devrilmiyim. Bırak atın dizginini, nere götürürse götürsün," dedi.

Gözünü sevdigim Garagaytaz, iki sayibini, gece gündüz alıp, güne bir menzil yer kimin gidiyordi ve Mahperi, eşidirdi, görürdi. Çoh bir vahşi hayvanlar, yırtıcı hayvanlar, Garagaytaz'ın üzerine hücum edirdiler. Gözünü sevdigim, o hızli at, vahşi hayvanların arasından, üzerinde iki sahibi ile, gece gündüz, ülüzgâr kimin yol götürüp, heç şer ziyana urgatmadan, heç bir çöller içine girmeden; dağdan, daşdan, ormandan, ber-yabanlardan, derelerden, Kirmanşah ile üzerindeki gızi, bir sehraya getirdi, çıkartdi. Ama, bu at, gedişinde, acıkdığı zemanda, deve kimin, bir beri yabana çökerdi. Gız, Kirmanşah'ı, atın üzerinden alırdi. At, bir saatde garnini doyurur ve gelir kişner, deve kimin yıkılırdi. Bağlı ikan, gız her yirmi dört saatde bir cızgı cızardı. "Bakalım ki, biz ne zeman çıkacağız," diye. O zeman, tam gırh gün, gırh gece aradan geçmiş idi, Mahpe gırh çizgi çizmişdi. Yani :

"Gırh gün, gırh gece, bu at bizi getirdi. Eeebe, dünyanın altına mi çıgartdi, üsdüne mi, bilmiyorum."

Garagaytaz, bir yeşillik çimene çökmüşdi, gız, Kirmanşah'ı yendirmişdi. Yanında, melül melül ağlip, üzüne bakiyordi, Kirmanşah gözünü açdi :

"Gız, bura neredir?"

"Bilmiyorum,"

"Gız, bu at, beni nanca yoldan getirdi. Heç bir ben-i âdeme raslamadık mı?"

Mahperi dedi ki :

"Çok bir çöllerden gekdik amma, çok vilayetlerden geçdik amma, ölkeler uzakda galdi. Bizim gelişimiz ıssız yerlerdendi, bu at getirdi. Heç, ben-i âdem üzi görmedim."

"Pekiy, gaç gündür gelirik?"

Gız, cızdığı cızgılari, birer birer saydi, Kirmanşah'a :

"Gırh gün, gırh gecedir yol gelirik," dedi.

"Gız, bu atın bir günlik yoli, diğer atlarin bir haftalık yolina benzer."

"Evet,"

"Gız, hele bir benim etrafimi dolan, bir tepeye çık. Bak ki, yakında bir köy görünür mi? Bene bir tas, yakut bir parça süt gelir. Cigerlerim pârelendi," dedi.

Gız, Kirmanşah'ın üzerine yamçıyı çekdi. Garagaytaz zaten, gızın sahibi olduğunu hissetmişdi. Gız, bir tepe üzerine çıhdi, bahdi ki, tepenin o üzünde bir güzel bakça, bakçanın içinde bütün güzel yemişler, bağlar görünüyor. Geldi Kirmanşah'ın yanına. Dedi ki :

"Kirmanşah, bir bakça gördüm. Bakçada, çok güzel yemişler var."

"Gız, muhaggak, sahibi, adami, bağbançısı vardır. Bakçada, muhakkak, mal, davar da bulunur. Bene bir parça süt gavuşdur."

Meger, orasi Tiflis vilayeti idi, ama gız bilmiyordi. Ne bilsün, bu vilayet kimündir? O bakça da Hurşut Şah'ın karısının, yani Kirmanşah'ı annesinin has bakçası idi.

Sabah güni, dağlara yeni vuruyor idi. Meger o geceden, Kirmanşah'ın annesi Zöhre Banu, bu âlem-i menada röye görmüşdi. Hazreti Hızır, Kirmanşah'ın annesinin röyesine geldi, heber verdi :

"Gızım, ne yatırsan, gak, abdestin al, vakit namazların gıl. Şükran namazini dört rekat gıl, oğlun Kirman, bögün sene gavuşacak," dedi.

Gadın, sevincinden, bu röye ile [illegible] gradi ki, ortalık ağarıyor. Heman gakıp, abdes alıp namaz gıldi. Sevinç namazi, dört rekat gıldi. Cariyelerini sesledi :

"Gızlar gakın, ben sabaha yakın, bir sevinçli röye gördüm. Ak sakalli bir ahdiyar röyeme geldi; 'Ne yatırsan gızim, gak,' dedi. Üregim sevindi, 'Oğlun Kirman gavuşacak' didi. Ben, bu sevinç içindeyim. Benim, bu sevinçli röyeme siz ne dersiz?" diye gızlara sordi. Yani, serayında hizmet eden cariyelere sordi. Gızlar, sevine sevine :

"Ey sultanım, senin oğlun Kirman'ın gavuşursa, bize neyin var?" diye gızların her bir istedigini :

"Ne istersizse verim," dedi.

Gızlar duva gıldılar :

"İnşaallah, bögün oğlun gavuşur," dediler.

Zöhre Banu çok seviniyordi, vücudu titriyordi. O, ak sakallı pirin verdigi röya, mahaggak ki sehidir. Bögün, inşaallah oğlumun üzünü görürem diyip emir verdi :

"Bağbançıyı bene çağırın. Bögün, üregim çok seviniyor, çok bir şen. Bağların içine gireyim. Bağ bakçayı dolanıp gezeyim," diye bağbançı, Zöhre Banu'nun garşısına geldi. Zöhre Banu :

"Ey bağbançılar,"

"Buyur,"

"Ben, bu gece heyirli bir röya gördüm. Gördügüm röya içün, bögün, bağları, bakçaları gezecegim. Bağlara ey su verin. Ben gelip, bakçayı dolanacağım."

Bağbançılar :

"Başüsdüne" diyip, ikisi de küreklerini alıp, bakçaya dogri getdiler.

Bağbançılar, bakçaya dogri getmede olsunlar, şeherden, bu tarafdan, Mahperi yenişe yeniyordi. Nasıl bağbançıları gördü ise, bu gız hemen gapandi, yere yatdi, üzünü, gözünü torpaglara sürdü :

"Çok şükür Yârabbi, beni âdem üzü gördüm," diyip, iki gelen ademe garşi gız yuvarlanıp, şükrünü yetiyordi.

İki bağbançı, birbirine döndi sordi :

"Bu gız, yerleri neden öpüyor?"

"Bilmirem."

"Gedek, bakak hele, bu güzelin derdi nedir?"

Bunlar, kürekleri ellerinde, gızın yanına vardilar, gız bir gıpta ile, üzügözünü topraklara sürüyordi. Bağbançılar :

"Gızım, neden yerleri öpüyorsun?" diyip sordilar.

Gız, ayağa gakdi :

"Ey bağbançılar, Allah'a şükredirem ki, ben-i âdem üzi gördüm,"

Bağbançının biri döndi :

"Gızım, sen kimsin ve nerden gelirsen, nesin?" –dedi– Neden şimdiye gadder ben-i âdem görmedin sen?" diyince Mahperi :

"Ey bağbançılar, benim kim oldugimi sormayın? Nerden geldiğimi de sormayın. Benim sizden isdeyecek, tek bir şeyim var. Bene, bir tas süt, yakut bir sürahi süt verin. Ambu golumdaki, boynumdaki emaretimi size, önüze teslim edim," dedi.

Bağbançılar, seydi durnası kimin, gızın üzüne bakdi. İki bağsançı, gızın üzüne bakdi. Bakdılar ki, gızın gollarında olan varlık, boynundakı olan varlık, böyük bir tüccerin sermiyesi, iki misli süde verilir mi? Bağbançının biri birine :

"Eceba, bu gız deli midir?" deyip sordi. Değeri :

"Bilmem," dedi.

Bağbançının biri, gıza dönüp :

"Pekey, şu gollarındakini aç, ver. Ben, sene bir tas süt vereyim."

Şindi gız, gollarının bileziklerine haman el atanda, öbür bağbançı :

"Dur gızim," dedi, geri döndi, arkadaşi bağbançiya küreginin sapını çevirdi :

"Olan, ağlıyanın mali, gülene fayda olur mi? Bu veıir amma, rızasıyla değil, Bir tas süde, bir varlık verilir mi? Sende hiç mi insaf, merhamet yok?"

Bağbançı, gendi cebine el atip :

"Gızim, sen bu südü ne edeceksin?"

Mahperi dedi ki :

"An, şu yokarıda bir yaralım var, yardım istedi, ona içireceğim."

"Ahen gızim, sene bu para, bu para ile tası bırak. Kimden istesen, bir külek süt verir sene. Bilezikleren el vurma, boynan el vurma. Senin malin seni ağladir, bene ne heyreder?"

Bırakmadı, öbür bağbançı da almaya.

Nâyet, parayı alan gıza :

"Şehir yakın, an bak, bu şehire gir. Bu para avucunda, kime versen süt çok. Sene bir külek süt veirler." dedi.

Gız, sevine şehre yürümede olsun, bu iki bağbançı, biribirine dedi ki :

"Gel gidelim hele, bu iki gızın yaralısı kim?"

Eyle geldi, tepeye çıkdılar. Gız da, şehrin içine girmişdi, süt ariyordi. Bu iki bağbançı, yamçıyı aldılar üstünden, nasıl gördülerse, gendi hökümdarlarinin ogli Kirmanşah olduğunu tanıyıp; bağbançının biri :

"Olan it oğlu it, gördün mi, bu gızdan almadan ısa, gel gidek, bunun babasına, anasına müjde verek."

"İşde, para alacak, müjde alacak yer geldi," diyince, iki bağbançı, birbirini goverek, şehre dogri döndiler. Meger bu terafdan, Zöhre Banu, Goçu'ya binmiş, bağlara gelmekte idi, vakıt guşluk zemanını bulmuş idi. Gız da, şehrin içinde süt aramaktayıdı. Bağbançılar, Goçu'nun önünü aldılar. Zöhre Banu'nun Goçu'su olduğuni bildiler. Arabacı eyledi, Zöhre Banu, Goçu'nun içinden başını çıkartdi :

"Heyrola bağbançılar?"

"Hanım, müjdemizi ver, oğlun Kirmanşah'ı bulduk,"

"Nerde?"

"Şu tepenin o üzünde."

"Verim," dedi.

Bağbançılar, sevinerek, arabanın önüne düşdiler, terkal döndiler. Dogri gelip, Kirmanşah'ın yanına vardılar, Zöhre Banu'yi gavuşdurdilar. Kirmanşah'ın üzerinden yamçıyı aldılar. Zöhre Banu, evladını gördügün kimin, üzerine gapandi. Agliya agliya bey-huş oldi. İki bağbançı, birbirinin üzüne bakdi. Birbirine düşdi. Biri dedi :

"Sen etdin?"

Öbüri dedi :

"Sen etdin."

Zandılar ki, bu gadin, birden bire öldi. Meger, usli geçmişdi, kriz geçirmişdi. Bağbançılar :

"Gidek, haber verek babasina."

Haman, birbirlerini govarak, kürekleri bırakıp, doğri şehire, içeri gavuşup, Hurşut Şah'ın divanına çıkdılar. İki bağbançı, birbirinnen yekin ederek, hökümdar Hurşut Şah'a :

"Şahım, müjdeler olsun, oğlun Kirmani'yi bulduk. Amma, sene müjdeye gelirken, ugrumuza vâlide sultan çıkdi. Zöhre Banu'ya heber verdik, götürdük, nasil oglini gördü ise, yarali düşdi, birdenbire hecetden öldi," diyince Hurşut Şah, ne bu müjdeye, ne de garisinin ölümüne, mat mat durdi, bağbançıların üzüne bakiyordi. O da şaşdi. Çünki, siftahi heyirli, sonu şer cevap. 'Öldi' diyince, akıldânede, fikirde uyanık bir adam, gahıp, Hurşut Şah'a :

"Şahım, heç gam çekme ölmemişdir, muhaggak ki, kriz geçirmiştir. Bunlar öldi biliyor."

Heman, acele arabalarına binip, hökümdar Hurşut Şah, üç dört vezir ile beraber, bağbançılari önlerine gatip, doğri, Kirmanşah'ın oldugi yere getirdiler.

Meger Zöhre Banu, ayılmış oğlunu bağrına basmış ağliyordi. Kirmanşah baygın bir halla düşmiş inliyordi. Hurşut Şah yetişip, heman arabasına atdilar. Dogri Kirmanşah'i gerisin geri ağlıyarak şehre içeri getirdiler. Bu anda Hurşut Şah, Kirmanşah'i hemen seraya indirip emir verdi :

"Tiflis'in içinde ne gadder tebib varsa, cümlesi serayıma yetişsin." dedi.

Tebibler toplanmakta, gel biz heberi nereden verelim, bu taraftan süt arayan Mahperi bir heyir sahabına halını arzetdi. Elindeki parayi uzatdi. ve :

"Eğer bu az ise bileziklerimi vereyim" dedi. Meger o adam ciddi bir insan ve merhametli bir kimse idi.

"Ağlama gızım –dedi– senin paran da almam" diyip bir külek süt doldurdi, elinnen verdi.

"Haydi gızını paran goy cebime, bileziklerene de el vurma, ağliyanin mali gülene heyretmez. Sene Allah rizası içün bir külek süt götür" dedi.

Sevüne sevüne gız geri dönmüşdü. Eyle geldi ki ne gelsin, sevgüllüsü Kirmanşah'ın yerinde yeller esir. Meger bu anda Garagaytaz, gız gelmeden evvel bakdı ki sahibi Kirman yok, gız da yok. O da nalları parladıp, kişneyerak yoli dutip esgi sahibine, Goca Arap'a bu at parlayarak gitmişti.

Gız geldi, yetişdi küleğin südü, elinde. Ne Kirmanşah, ne de at var diyip ağliya ağliya küleğin südüni yere vurdi.

"Ben şimdi ne yapacağım, nere gidim, nerde arim, nerde bulim, kime soranı, kimden alam bu haberi, nerde arim, nerde bulim yar seni" diyip ağliya ağliya elini üzüne goyan bu güzel bir müddet düşündükten sona;

"Heyvalı felek, bir müddet beni Herat'da ağlatdın, bir müddet devin elinde ağlatdın. Bir müddet de beni yolda ağlatdın, bene çekdirdiğin çileler bu mudur? Şimdi de ben gidim ama, nereye gidim. Sevgüllümü gurt mu götürdü yedi, guş mu yedi, nereye getdi? At da yok, bu da yok ve ben ne edim?" diyince kendi kendine :

"Ben kendi kendime beri yabanları gurbeti dolanıram. Ben bir genç gızam, südü bozuk benim hem namusum gider hem de canım gider. Eyisi namus getmeden, canım getsin. namusum getme. diye o zaman aklına Guranlaya şeytan içerden fit vererek heman nehrin yanına geldi. Körpünün üzerine çıkdı.

"Bene artık bundan sona sağlık yaramaz" diyip ağlıya ağlıya gendini nehirden aşağı atdi. Bu atdığını her tarafdan görenner oldi. Yetişene geder gız getdi suya. Nehir suyu yenişe alıp getmekte olsun, gız takla paça su ila yenişe giderkan gel biz haberi kimden verelim. Bir müddet aşağı üç gün, üç gece, gece günüz bu gızı su suya, baş yukari, daşdan daşa vura vura aldi. Dogri bir dalga vurup kenara, gızın kemeri bir çinar ağacının dalına ilişdi. Ağacdan sarılarak gendisini nehirden o yüze atdi. Can gorkusi, üstü başi bütün gum olmuşdi. Boynundakı, golundakı bütün emanetler suya açılmış, gırılmış, gitmişdi. Heç bişeyi galmamişdi. Elbiseler cibil cibil olmuşdi. Gızın üzü gözü al gan galmişdı, ağlıyordi. Gumlar ve sularlıklar süziliyordi, gızın üzünden, dalını ağaca garşi veren bu güzel başlamişdi ağlamağa.

Gel haberi verim bu tarafdan. Suyun öbür tarafında bir degirmenci izledirdi. Degirmanci yetmiş yaşında bir ehdiyar adam idi. İki de bir degirmanin suyun öni gapanir, silirdi. Meger degirmançi o anda Cenab-i Hagg'a sızlanirdi.

"Ya Rebbi her şeye gadirsen sen. Ben yetmiş yaşındaki bir adamam, bu daşlara gücim yetmiyor. Daşi galdırıp yendiremirim. Bir ikincisi idareden acizem. Senin hazinende yok mi? Bene bir yardım et, bir sebep halg et" diye Allah'a yarvarirdi. O anda daş durdi.

Degirmançi :

"Eyvah –dedi– daş da durdi bu anda," degirmançi küregini alip suya baş yukari nehire yakın geldi ki, suyun önünü aça, suyi bağlaya. Eyle geldi ki nehirin kenarında bir gız ağliyor. Üzerinde bütüllig ganlar akarak, hem bitirip, hem ağlamakda. Lâkin değirmançi yetişmezden evvel bu gız barmağı ile çınar ağacının yanında oynarken, eğilip oynarken bakdı ki bir delik Daşlar aşşağı dökülüyor. Heman gendini bir tarafa atan bu gız açdı ki bir küp, küpün ağzını açdı ki, böyük bir hazine doli. İçi dopdoli altın. Bir daa gız ağladığı yerde gülerak üzerini örddü.

Ya Rebbi beni bu altınlan mı gandıracaksın, ben gendimi dolandırdim yetmir, bu altını ben ne edim. Sevgüllümi bene gavuşdur, altını nedim?" diye küpün üzerini örtmüş, yine sızlanirdi. Degirmançi yetişdi :

"Gızın arkasından gızın feryadını dinliyen degirmançi gızın önüne geçdi.

"Gızım yeter –dedi– sızlandın. Beni bile ağlatdın gızım."

Gız başını galdırdi, bir pir ehdiyar gördü.

Dedi :

"Baba, ağlar güne galdım."

Ehdiyar

"Gızım nedir bu halın?"

Dedi :

"Gendimi suya atdım, ama boğulmadım. İşde hal, işde gılıg çıkdım bu ağacın dibinde sularım süzülüyor."

"Eee... gızım sen kismen?"

"Kim olduğumi sorma, ne anam var, ne babam var, ne de sağbım var, nereye gideceğimi şaşırdım. İşde gendimi suya atdim. Su bile boğmadi. Kenara çıkdim, acaba ne göreceklerim var bundan sonra."

Degirmançi ağliya ağliya gızı seyretdi. Gıza dedi ki :

"Gızım ben bir ehdiyar adamam, bir de ehdiyar eşim var. Dar-ı dünyada ne gızım var, ne oğlum var. Gızım bir etmek gazanıram, yarısı sene, yarısı bize, gel bize gız ol. Seni götürim evime, sene sahip olum," diyince gız durdi, düşündi.

"Diyar-i gurbeti, beri yabanı dolanıp nefsime hakim olmıyan bir adamın elinde namusum, tarumar olmadan ısa bu değirmançıya, gız olmak benim üçün heyirli, 'oluram'– dedi– lâkin bene ciddi babalık edersense sene gız oluram."

Ehdiyar :

"Evet gızım" dedi.

Degirmançi suyu unutdi, sevine sevine gızın elinden dutdi. Dogri hanesine getirdi. Meger degirmançinin bir ehdiyar hanimi var idi, garısi, o degirmançiden daha çok merhametli idi. İçeri girdiğinde garı sordi :

"Heyr ola herif bu nedir?"

Dedi :

"Nehir kenarında ağlıyordi. Buni sordum, ben gızım dedim, sen de gızım de. Allah bize ehdiyar vakdımızda bir evlat verdi. Garı buni teslim al, ben degirmana gavuşam."

Mahperi'yi teslim etdi, degirmançi hanımına. Gadin ağlıya ağlıya gızın üzerin atdı ve gızın üzünün gözünün kanını yıkayıp, paklayıp, heman libaslarını yıkayıp geydirdi. Kendi üzerini soyunup, kendi üzerindeki libasları gıza geydirdi ve :

"Gızım sen otur burda" dedi.

Bu terafdan değirmançi :

"Hey Ye Rebbi, bu gızın gısmetine, rızgına gidiyorum. Bakalım ki bögün Allah ne halg eder" diye, o günsü gün arabalarınan gelen zegre ve sahipleri değirmançiya çok bahşiş, yadiğar getirdiler. Al degirmançi, kimi yogurd, kimi kete, kimi halva, kimi börek, değirmançi gelen ganimeti heman evine getirdi, gavuşdurdi. Garıya teslim etdi. Degirmançi durdı.

"Bu gızın gısmetidir bu gelen" diye değirmançi seviniyordi. Degirmançiya artık Allah yardım edirdi, herkeş getiriyordi. Değirmançi sevindi, "bu gısmet gızındır" diye degirmançi hanımı ile eyle gıza hulus bağladı ki heddinden ziyade.

Mahperi değirmançinin evinde galsın, Kirmanşah, Hurşut Şah'ın sarayında galsın. Bu tarafdan gözünü açdı, Kirmanşah, gızı sordu. Gızı aradılar bulamadılar. Ati da aradılar bulamadılar. Bu anda şindilik, bu anda Kirmanşah babasının evinde hekimler eğletmede, gız değirmançinin evinde, Goca Arap'ın Garagaytaz da Goca Arap'a getmekde.

Güne bir menzil giden Garagaytaz, günlerin bir gününde takım üsdünde galmamışdı. Başlık, üzengi heç bişey galmamışdi. Parça parça olmuşdi, bu atın üzerindeki takım, gözünü sevdiğim Garagaytaz, kimi yerden guşluk devri kimi yerden gecenin yarısi, kimi yerden akşam üzeri geçerken neçe halk gördi. Önüni alıp dutmaya imkan bulamadılar. Ecebe böyle bir küheylan kimindir? Nerden gelir nere gedir? diye, gecenin yarısı idi, Garagaytaz, Goca Arap gulelerine yaklaşdi ve kişnedi :

Garagaytaz'ın kışnemesine :

"Oğlum geldi, galkın" dedi, emir verdi.

Hesar gapiları açildi, Goca Arap sevinç ile galkdi. Garagaytaz içeri girer girmez dogri yerine yürüdi. Goca Arap, bütün Goca Arap'ın halgi bakdılar ki, Garagaytaz'ın sırtında takım galmamış, sade Garagaytaz'ın bir golan galmişdi.

"Ulan bu nasıl geldi, arayın oğlumu" diye emir verdi. Etrafı aradılar, yok.

Dediler ki :

"Kirmanşah yok."

Goca Arap :

"Vay, Herat hükümdari Adil Han, sen benim oğlumu ya öldürdün, ya zindana goydun. Bu at fırsat bulup gaçdi."

Çüngü Goca Arap ne hesap etdi. Benim bu bildiğim Garagaytaz, üzerindeki adamı bırakmaz. Asla ve düşse bile yanını bekler, bırakıp gitmez. Bundaki önem sade Garagaytaz'da değildir, bütün küheylanlarda vardır.

İşde bunun içün ehl-i dillerimiz şu cevabi bizlere anlatmışdır.

Himarınan getme yol,
Gelir başan bir bela,
Gatırınan hele mele,
Kelhan igid yoldaşıdır.

Ey kelhan olursa sahibi düşse bile yanında durur, mukat olur. Onu bırakıp gitmez. İşde cinsi temiz heyvanlar beyledir. Cinsi temiz insanlar da beyledir. Ganı bozuk olursa garşısındakini heman yıkmaga çabalar.

Bu sebepden muhaggag ki Adil Han benim oğlumın başına bir oyun oynadı diye Goca Arap daha o geceyi sabah etmedi. Emir verdi :

Ondörtbin atli gılıç guşanip galkan takdılar. Goca Arap tezeden Garagaytaz'ın üzerine bir takım vurup, Garagaytaz'ın üzerine geldi, ve :

"Elin ver bana Herat şehri, gelirem sene" dedi.

Gece gündüz giden Goca Arap, meger seneden seneye yedi iklimden harac alan Goca Arap gün ikmal olmuş, geçmişdi. Goca Arap heç kimseden herac almamışdi. Neden, insanlar dili ile ikrar etdiğin üzerinde durmalıdır. Çünküm Kirmanşah Goca Arap'ı yıktığı zamanda, Goca Arap heç kimseden heraç almayacağını, hcç kimseye ilahi demiyeceğini, yerden bir guşa, bir daş atmiyecağini, gılıcı gından çıkarmayacağini ikrar vermişdi, tövbe etmişdi. Yalnız senin baban, ben sen de benim oğlum ol. Bu ıkrar üzerine artık Goca Arap, haracı, maracı bırakmış, heş kimseye ilahi demiyordi. Gelen, geden yolcilardan da heraç almiyordi.

Adil Han'a haber verdiler ki :

"Goca Arap atlısını çekmiş üzeren gelir, gömgöğ demire gark olmuş."

"Ola, bu herifin haracını vermedik, aylar geçdi aradan, demek ki hiddete geldi." Adil Han meclisine :

"Ne tebdil edelim" diye sordu.

Akılli bir adam galkdı ve dedi ki :

"Efendim, geçmiş ayların haracını da hesap edelim, gendi adam yollamadi, bizde gabahat yok, gabahat gendinde, her sene bildirirdi, âdem gönderirdi, haracını verirdik. Şimdi kimse bişey gelmedi. Evet, haksızlık Goca Arap'ındı, bizim değil. Yalnız geçmiş aylarını da hesap eder alır biz de veririk, gerisin geri döner."

Hak verdiler, bir elçi gönderdiler Goca Arap'a garşı ecebe geldiği, maktubu nedir? Belki heraca degil, belki başka bir şeye gelmişdir.

Kirmanşah, Adil Han'ın yanında zaten eyce galmadi. Sevgüllüsüni dev götürdügi kimin akşami, sabaha bırakmayan Kirman, Küf-i gaf elametlerine, devin peşine gerer vermişdi. Adil Han'la beraber pir, bunları geri göndermişdi, amma Adil Han'ın divanında, Yemen Sultan'ın gızı da Kirmanşah'ı gözlüyor.

O zaman elçi, Goca Arap'a karşi getdi ve

"Ey Goca Arap olduğun yerde dur. Geçmiş aylarını hesap et, Adil Hanın emri bu. Haracını ne ise tümünü verek, gerisin geri dön."

"Olan –dedi– gidin Adil Han'a bildirin. Ben heraca gelmedim. Ben oğlum Kirmanşah'i sormaya geldim. Elim ile yolci etdim buraya, oğlum Kirmanşah eger sağ ısa, sizden razı ısa, ben de razıyam. Yok eger ölü ise, yahut zindanda, sizden razı değil ise, ben bu Herat'in bütün ülkelerini düzler, yerine ekin eker giderem. Gidin, hökümdara haber verin. Oğlum Kirmani içün geldi."

Elçi geri döndi, doğri Adil Han divanına çıkdi; meclise, Adil Han'a, Goca Arap'ın geldiğinin sebebin anlatdi.

Meclis birbirinin üzüne bakdi, Yemen Sultanı'nın gızı dedi ki :

"Heç merag etmeyin ben burdayam, meselenin ne olduğuni ben bilirem. Kirmanşah demedi, ben de demedim. Kirmanşah'ın bir babası da Goca Arap olmuşdur. Goca Arap Kirmanşah'ı oğul etdi. O da ona, baba dedi. Bu sevgi, bunun içün Goca Arap'ı getirdi. Goca Arap tövbe etmişdir, gılıcı kından çıkarmayacak, ben şahidim. Heç kimseye bişey demiyecek. İşde harac almamasının sebebi de bu üzdendir. Evet Goca Arap ikrarında duruyor. Haraç içün gelmedim ben, geldiğim oğlum Kirmani'yi ne yaptın diye geldi."

Beriden Yemen Sultani'nin gızı Adil Han ifade vermeden gız ayaği galkdi.

"Ey Goca Arap, bir bene bak."

Goca Arap gördügi kimin, Kirmanşah, anlatmişdi, ölene gadar bu benim atıma sevislik yapacak.

"Gız –dedi– hani benim oğlum?"

"Otur Arap, otur yere, otur annadim."

"Adil Han ve meclisi, bu Herat'ın yediden yetmişini senin oğlun Kirmanşah ile bile geldik. Bunların hepsini ağlar gördük, Kirmanşah'ın sevgüllüsü Mahperi'yi dev götürmüş. Bahçadan ve gızın bütün eliyle işlediği işlemleri, gözüm ile gördüm. Göyde uçan guş Mahperi'ye ağliyordi. Buni gördüm. Ey Arap, Herat ülkesi, yediden yetmişe hepsi Kirmanşah'ın dostudur, düşmanı değildir. Ancak Kirmanşah devin peşine getdi. Biz de bile getdik, Hazreti Hızır, bizi geri çevirdi. Tek başına ben iki sene Kirmanşah'ı burada gözliyeceğim bene eyle ifade verdi. "Yani bu gız başdan ayaga işin hagigatini Goca Arap'a birer birer gonuşdi.

Goca Arap gızın verdiği ifadeyi dinledi. "Son kelimeyi gız ne dedi?"

"Ey Arap senden son bir cevap soracam, ben Kirmanşah'ın dostu muyam, düşmanı miyam?"

Goca Arap dedi ki :

"Dostusan. Hem de gözünün birisen, ben oğlum Kirman'dan beyle duydum."

"Haaa..."

"Eyle ise Arap, Kirmanşah'a ne oldi, sen de, ben de endişede galdik."

Goca Arap tezeden gıza sordı.

"Ben atımı, takımı ile Garagaytaz'ı kime verdim?"

Gız dedi ki :

"Oğlan verdin, Kirmanşah'a verdin."

"Pekey, bu atılan mı getdi?"

"Evet."

"Eee... Şimdi Garagaytaz benim elimde."

Gız durdi :

[*Efendi di, gel sen bu işin içini incele.*] Gel gör, bütün Adil Han'da ve Herat halgı Garagaytaz'ı görmüşdi. Geldiler Garagaytaz'ın takım üstünde ati gördüler, onlar da şaşdılar. Birbirinin üzüne bakdı meclis. Bu seher Yemen Sultanını'nın gızı Goca Arap'a :

"Ey Arap" dedi.

Dedi :

"Ne?"

"Şimdi ben seni düşman bildim. Düşman şimdi sensin."

Gız :

"Baba evladına düşman olur mi?"

"Olmaz",

"Eee.. niçün diyorsun?"

"Canım şimdi at senin elinde. Kirmani'yi senden sorıram ve bir ben değil herkeş sorar. Evet Kirman'ın atı şimdi sende, ne etdin Kirmani'yi? Tebi senden sorulur."

Goca Arap durdi :

"Gız –dedi– gecenin yarısi bu at geldi, takım üsdünde yokdı. Bir golan çekili idi. Ni yandan geldi bilmirem?"

"Haa... eyle ise Arap ben de senin ile geleyim. Gel geri dönek bu at ne yandan geldiğini izleyah, sorak, Kirmani'yi beyle bulabilirik."

Goca Arap gızın bu ifadesine yani Yemen Sultani'nin gızı olmasa Herat'dan, Goca Arap onların heç birinin verdiği ifadeye inanmayacak. Ama gız isbat ediyor.

O zaman Goca Arap gerisin geri Adil Han'a hözür diledi, gız ila barabar geri döndi. Dogri bidaa gulelerine geldi. Dedi :

"Gecenin yarısi idi, bu at geldi ne yandan geldiğini bilmirem.

İzlediler, sordular atın gelişi doğı tarafından. Yani, evet Şiraz dağı tarafı. Doğı tarafından geldiğini izleye izleye atlısı ile :

"Ya oğlum Kirmanşah'ı bulurum, ya yolunda ölürem" demişdi. Gız da berabar, Yemen Sultanı'nin gızı. Nayet, hem gelir, hem sorar, hem izlerdiler. *İşde atalarsözi bizlere galmişdir, arıya arıya dünyayı dolanırsan, arıya arıya ineden ipliği bulursan, eğer ararsansa.*

Nayet kimi çölden eyle zamanı geçdiğini atın isbat olundi. Goca Arap soruyor :

"Evet, bu gibalda böyle bir küheylan, eyle devri idi, geldi bu terafdan beyle getdi. Yani doğudan geldi, batıya getdi.

Nayet, izleye izleye günün bir gününde Horasan şehrine dayandılar. Gözüni sevdiğim Garagaytaz, Horasan şehrinin guşluk zemani önünden geçmişdi. Binlerce halk görmüşdi.

O zaman, Horasan şehrinin hökümdarı Ehmet Han'a haber verdiler ki;

"Goca Arap geldi atlısi ile."

Kimse bilmiyir Goca Arap'ın niçin geldiğin? Çünküm Goca Arap oradan da herac alıyordi.

Ehmet Şah meclisine :

"Gördüz mü Arap'ın heracı gecikdi. Aylar geçdi vermedik. Ama, gebeet bizim değil, her sene Mecal Vermez'i gönderirdi. Heracını verirdik. Ancak, ne yapalım" diye gendi aralarında gonuşdular. Akıllı kimseler :

"Geçmiş aylarının da haracını hesap edek verek, top yekün heracını verek, geçer gider."

Bir elçi, Goca Arap'a karşi yolladılar. Onlar da Herat hökümdari Adil Han kimi.

"Ey Arap maksadın nedir? Heracın hesap et, geçmiş ayların da hesap et fazlası ile verak gerisin geri dön."

Goca Arap gelen elçiye dedi ki :

"Ben oğlim Kirmani'yi aramaya geldim. Bu ölkenin içinde Garagaytaz gitmiş, oğlum Kirmani'yi ne yaptız? Bunun için geldim," diyince :

Beyefendi, Kirmanşah'i dev yediğini Ehmet Şah'ın oğulları ifade verdi. Meclis de bütün duydi. Top yekün halg da duydi ve Horasan değil Şiraz toprağına çan çan çalımışdi ki Kirmanşah'i dev yemiş."

O zaman Ehmet Şah, Goca Arap'i huzuruna sesletdirdi.

"Ey Arap, senin sorduğun Kirmanşah benim öz evladim, yegenim. Onu bizden sorma oğul, oğullarımdan sor."

İki hıyanat şehzadeyi getirdiler, aynı babalarına ne ifade verdiler ise işin içini bilmeyen bu iki haym Goca Arap'a da aynı ifadeyi verdiler. Devin yediğini ve devin nişaneleri duruyor. Devin nişanelerini Arap'ın önüne dökdüler.

Kirmanşah'in ismini duyan Horasan şehri bütün birbirinin üzüne bakirdi.

"Ulan bu nasil?"

Goca Arap'a dediler ki :

"Arap, sen Kirmanşah'i devden sor, bizden sorma, işde ifade."

Beyefendi heyatında bak bu geçmişdeki hikâyelerin içinde neler çıkıyor ve neler var. Bizden evel dünyaya neler gelmiş getmiş, bunlari bilirik. Bu dünyaya neçe hallar gelmiş, devri daim.

İki hıyanet şehzade, aynı babalarına ve Horasan halgına, Tiflis halgına ne ifade vermişse aynı ifadeyi Goca Arap'a verdiler.

"Ey Arap bizi dev götürdi, babamızdan izin istedik. Kirmanşah'ı gezdirek, insanlar bilmez başına geleceğini. Dev bizi aldi, aklımızı gırdı, bizi esir etdi götürdi, bir müddet devin elinde galdık. Kirmanşah fırsat bulup, ben dev ile cenge gireceğim ne gedder dur dedikse de durmadi. Dev ile cenge girdi, dev buni öldürdi. Helak etdi yedi, biz fırsat bulduk, dev uykuda uyurkan, devi öldürdük. İşde nişaneleri devin. Senin sorduğun Kirmanşah'ın intigamini almıştık."

Goca Arap iki hayının verdiği ifadeyi dinnedikden sonra, geri döndi Yemen Sultanı'nin gızının üzüne bakdi.

Gız tebdil-i gıyafet olmuşdi. Bu iki şehzade tanımıyordi gızı, Gız dedi ki :

"Beni sor."

Goca Arap terkal dedi :

"Bunun yanında kim vardı barabar, Kirmanşah'ın yanında olan kim idi?"

Dediler ki :

"Yemen Sultani'nin gızi beraber idi. Ve beraber olduği Horasan halgı bütün gördü. Çünkü gız ılan beraber geldi, emisinin garşısına çıkmışdi Kirmanşah.

"Pekey gız nice oldi?"

"Gızı da yedi dev."

Goca Arap gızın yüzüne bakarken gız likabi galdirdi

"Ey hıyanetler ben devin garnından mı çıkdım, dirildim, geldim" deyince iki hıyanet nasıl Yemen Sultani'nin gızını gördüler ise seydi durnasi gibi dondi, birbirinin üzüne bakdi.

Beyefendi galannar çıktı eşgeriye, Demişem, ömür boyunca demişem, nerde olursan ol, kim olursan ol yalan söyleme, halın söyle. Er geç o yalan bir gün seni fare eder.

Evet nasıl Yemen Sultanı'nın gızını sade Arap sorması değil bütün Horasan meclisi gızın eşkeriye çıktığını gördüler. Bütün halg birbirinin üzüne bakıyordi.

Goca Arap, Ehmet Şah ayağa galkip, bu iki şehzadeyi birbirine bağla, bene ver, ben bunlari öldürüm. Bunlar benim oğlumun başına oyun oynadi. Eee.. hangi babadır ki, evladını dutar verir ki, ahan öldürün, heç bir baba bunu yapmaz.

Ehmet Şah Arap'a yalvarirdi.

"Arap sen bilirsen, gel bu sevdadan vazgeç."

"Geçmem." dedi.

"Vermir misen?"

"Vermirem."

"Öyleyse ben alabilirem," diyince, o zaman Goca Arap gılıca el atdi, atlıya emir verdi.

"Bu iki şehzadeyi öldürmemiş ben bu ölkeden vazgeçmem," dedi.

Goca Arap :

"Cenge düzen verilsin"

Biz dönelim kime? Dönelim Kirmanşah'a. Bütün Tiflis ülkesinde sade değil, nerde ağır tebib var ısa Hurşut Şah oğlunun eylenmesi için getirdirmişdi. Evet bütün tebibler Kirmanşah'in yarasına bakıyordi. Nayet Kirmanşah'ın yarasi döner dönmez, tebibler Hurşut Şah'a müjdeyi vermişdi.

"Ey hükümdarım müjdeler olsun sene tehlikeyi atlatdık." Yara hicrana dönmüşdü. Çünkü yara gafada.

Hurşut Şah sadagalar ehsan etdi, düşgünnere dağıtdi, sevindi. Bugün, yarın derken, Kirmanşah odanın içinde dolanırken Goca Arap Horasan'a dayanmışdi. Yani Kirmanşah artık elbisesini giymiş odasının içinde gezinir, yavaş yavaş eğlenmişdi. Amma gelip geleceği Cenab-ı Allah birimize bildirmemişdir.

Kirmanşah odasında gezmede dursun, Goca Arap tebdil görsün, biz dönelim bu taraftan Mahperi Hanım'a...

Mahperi'nin suya atdiğini, nehire atıp, boğulduğuni yüzlerce halg Hurşut Şah'a malumat vermişdi. Çüngi gızı arıyordular. Böyle bir ikbalde bir kız küleğin südüni vurdi, körpüden nehire gendini atdi, gitdi boğuldi, su aldi gitdi. Gızın suda boğulduğuni yani boğuldu diye halg bildirdi. Kirman-

şah'a haber vermediler. Üzülmesin, yaralari diye. Çünki Kirmanşah sevgüllisi sordi, ey olur, gözü açılır açılmaz. Lâkin bunlar yalan ifade verdi. Eğer babası, eger de Tiflis'in halgı :

"Senün sevgüllün Mahperi, emin yanında. Sen eyi olursan, ağlamasın üzülmesin –diye– emin isterdi, Horasan şehrindedir. İşde getirddirah, daa biraz ey ol, sağal getirah."

Niye inandırmışdılar? Yani Kirmanşah'ı da beyle gandırmışdılar ki canına helag etmesin.

Mahperi'yi degirmançi götürdü, gızı etdi. Bir gün, beş gün derken, aradan bir hafta geçmişdi. Lâkin Mahperi bakdı ki, evet, değirmençi beni hagigat evlat almış, bene baba olmuş, garısı da bana, ana olmuş. Bir haftanın içinde gız annadi. Çünkü insanların ne olduğuni akıl anlar. Meger değirmançinin garisi tütüne garşi dururdi ki, gızıma duman gelmesin.

"Aman gızım sen elini heç bir işe vurma." Çünkü nazik bir ademin gızı olduğu malum oldu. *Çünkü neden diyordu ki :*

"Sorma işinin aslını izzetinden bellidir."

Eee.. Adil Han gosgoca bir Adil Han, Mahperi hükümdar gızı idi. Her ne geder şimdi degirmençinin evinde bir tandır başına sıkılıp galmışsa da esaleti gösteriyordi. Gız bakdı ki değirmançi fakirlikten, aciz, evet bene her şey gıyacak amma elde yok. Gız bir gün değirmançiya dedi ki :

"Baba."

"Buyur kızım."

"Baba sen birinden bir boş araba al, bir çift öküz ile, iki saatlığına."

"Pekey gızım, nere gideceksen?"

"Baba ben bundan on gün evvel o çinar ağacının dibinden getirdin ya, he, o nehir kenarından, o çinar ağacının dibine gideceğim. Ama ne zaman, bir anam, bir sen, bir ben kimseye bir şey deme, iki tene de teze teglis al, böyük olsun."

Gazma, kürek de alan ehdiyar ve gız yola çıkdılar.

Nayet, akşam garanlığı çöker çökmez :

"Gel, ana binah," değirmançi, garısı ile gızını alıp yani Mahperi'yi "sür" çinar ağacının dibine. Çünkü gız sudan çıkar çıkmaz çinar ağacının dibinde defineyi görmüşdi. Bir defa, daa üzerini örtmüşdi. Dogri çinar ağacının yanına geldiler.

"Yen baba".

Yendiler, ve :

"Baba usul usul ambu etrafi eş. Ama usul gazmayi vur ki küp gırılmasın."

Değirmançı ile beraber etrafi eşdiler, define eşkeriye çıkdi. Defineyi telislere doldurdular altını. Arabaya atdılar, küpü de atdılar.

"Dönder baba, dogri eve," değirmanci arabayi sürdü, gapının önüne, altını eve yıkdi.

"Baba"

"Ne?"

"Bu degirman senin mi?"

"Yok gızım iccr."

"Götür degirmanin anahtarini sahabına teslim et, e daa durur mu değirmanci, heman geldi değirmanin sahabına :

"Selamaleyküm"

"Aleykümselam"

"Al baba al degirmanin anahtarini ben daa yapmiyorum."

"Niye gardaş?"

"Yok ehdiyaram gücüm yetmiyor."

Teslim etdi, nehayet degirmenci oldu bir değirmanci Mahperi.

Mahperi :

"Baba"

"Buyur gızım"

"Baba yedi yol ayrıcında arsa al. Yedi yol ayrıcında ersa aldi. Bu terafdan da gız ne yapdi? Ben elüm ile sevgüllimi beri yabanda gayip etdim. Kim götürdü, öldü mi, bilmiyorum. Lâkin atı da getdi, gendi de. Kirmanşah yer altında mıdır, ölü müdür, diri midir, nasıl bulacağam. Beyle araştıracağım, üstü örtüg."

Değirmançi yedi yol ayrımı mevkiinde ersa aldi. Mahperi'nin ifadesi ile seraylar yapıldi. Yapılmişdi, yedi yol üstünde, değirmançi seraylari, serayın gapısına bir levha asdi. Mahperi eli ile yazdi, çünkü hükümdar gızi :

"Ey elçi gardaş, ye, iç, yat, gak, ata biner de, yakut yayansan ayakların değende, Kirmanşah'ın ruhuna bir fatiha oki get."

Beyle bir düsdur gurdurdi., yani gızın verdiği ifadeye garşılık, değirmençi eyle yapir. Heyrat fırın, heyrat mutbak, heyrat yatakhanalar, seraylar göge ser vermişdi. Degirmençi seraylari, çünküm değirmançi artık banger olmuşdi. *Huda'dan vermesine seyret, gün, bugün saat bu saat içimizde, yoksullar birden bire yedi sekiz gat apartman sahibi oluyor. Seraylar yaptırıyor. Neden? Allah veriyor. Neden? Gazandi, sen bögünkü gaynayan gazana*

bak. Evet eskiden çarık bulamirdi. Amma artık sürü dolandırıyor. Çünkü bir gerelde galan Allah'dır. Bu hepimizin gözünün önündeki olan bir hal, ne sene, ne bene, ne ben sene minnet vurma, Veren de Allah, alan da Allah.

O zeman degirmançi kürki geymiş, değirmançi seraylari bütün ülkelere dağılmışdi. Yolçular akın akın gelirdi. Bedava yemek, bedava yatak, kim yatmaz? Kim yemez?

"Yatar gakanda ey yolçi gardaş Kirmanşah'ın ruhuna fatiha oku" diye derdiler.

Şimdi değirmençı da beyle bu saltanat içine düşmüş, levheler asıli.

Gel bu terafdan dönelim gene Goca Arap'a. Goca Arap ondörtbin atlısına emir verdi. Horasan'ın etrafını sarmışdi. Artık cenk şiddetli başlamiş, amansiz harp olurdi. Gılınc cengi, lâkin Goca Arap'ın demir zırhlı geyinmiş, ne gılıc işlir, ne ok işlir, ne galkan işlir, amansız Goca Arap ceng edirdi.

Horasan hükümdari çok bunaldi. Ecele gardaşına elçi gönderdi ki :

"Ordu imdada gelsin, Goca Arap ülkelerimi yakıyor."

Haber geldiği kimin Hurşut Şah'a, Tiflis'e :

"Aman oğluma haber vermeyin, üzülmesin, duymasın, yeni ey oldi." Kirmanşah artık dolaniyordi. *Ey oldı, esger ki hazırlık olanda, ey ol efendi alem sır saklayan sır saklamiyan da vardır. Bu sır saklayanla saklamiyanin arasındaki önem nedir? Evet Zülgayni dünyayi üç defa. Bunun için İsgender set çekdi. Dünyayi dolandi, üç defe. Bunun buynuzu vardi, tıraş eden berberi cellad ederdi. Kimse onin buynuzli olduğuni görmesin, bir genç berber buni traş etdi, gıykadi. Yemin verdirdi ki "kimseye deme" diyen ikrar ver seni azad edim."*

İkrar verdi

"Kimseye demiyecegim."

Buni öldürmedi, nayet bu genç berber heç kimseye demediği gimin, gendi içerisine dert oldi. Ben bu içeriyi nasil dışari vurum. Kimseye desem, dilden dile bu duyulup beni öldürür. Geldi ne yapdi? Bir guyuya eğildi. Guyuya bağirdi, üç defe

"Sedr-i İskender'in buynuzi var, buynuzi var."

Guyinin içindeki suyun içinden bir gamış bitdi. Hayın şeytan geldi o gamışı kesdi, işde çalgi ondan galdi, zurna. Bir zurna yapdi, zurna da kevn-i mekana çaldi, Zülgarneyin'i, Sedr-i İskender'in buynuzi var, aleme duyurdi. Evet müzevvirin piri şeytandır. İşde sır saklamak herkesin kârı değildir ki bir gulun gusurunu saklaya.

O zaman sirri eşgeriye verdi, el oğlunun dili

"Ey Kirmanşah ne otursan?"

"Ne oldi?"

"Emin ülkelerini Goca Arap düzlüyor." Yani bu sır saklamak değil, bu zalımdan mazlımı gurtarmak.

"Eyle mi?"

"Evet, baban gizli ordi gönderiyor."

Kirmanşah hemen segirtdi :

"Ey baba!"

"Nedir oğlum?"

"Baba ne yapıyorsun sen? Benim emimi Goca Arap ülkelerini düzleye de ben ölmedim, sağaldım. Allah bene sağlık verdi. Baba iş üzünü bil mirsen? Arap'ı ben yenmişemdir. Şimdiye geder demirdim. Şimdi diyirem. Arap yedi ceddine tövbe etmişdir, gılıcı gından çıkarmayacak idi. Şindi neden atli keymiş? Demek ki, bu benim öldügimi duydi, hemen fırsatdan istifade, beyle mi baba olmiş bene? Baba sen bene izin ver."

"Aman, oğlum."

"Yok baba, sen bene izin ver, sade Goca Arap beni görsün yeter." Çünki Kirmanşah biliyordi, Goca Arap ne hulus bağladığını. Kirmanşah babasından izin alıp bir takım asker ile beraber askerin önünde Kirmanşah, Tiflis'den Horasan'a imdada. O ki gece gündüz getdiler, yaklaştığı kimin gan yeri gögi dutmuşdi.

Goca Arap, amansız ceng ediyordi. Yemen Sultani'nin gızi bir tarafda. Büsbütün başdan ayaga demir zırhlı geyinmiş duman erşe çıkıyordi.

Tehemmülü galmayan Kirmanşah elini bögrüne goyup öyle bir nare vurdu ki, Goca Arap birden bire atın üstünde diskindi. Bütün halg birbirinin üzüne bakdi. *Evet, ehl-i diller ne demiş, gılıç şakıldısı Köroğli de demişdir*

Kılıç şakırdısı, kelhanlar naresi,
İgidlerin naresi,
Cila verir goç igidin sedasi,
Eger bir koçak da dara düşerse,
Yardım eder goç igidin Hüda'sı.

Narenin sesine, Goca Arap döndi, Yemen Sultani'nin gızına. Gız sağındaydı :

"Gız –dedi– bu ses benim oğlumun naresine benziyor."

Dedi ki

"Evet. Bu nare Kirmanşah'in naresidir. Analar heç bir evlat beyle doğurmamışdır."

"Gız ne yandan geldi?"

"Ahan, bu tarafdan geldi."

Kirmanşah'ın nare vurduği, sesin geldiği mevgiye döndüler. Goca Arap ile, Yemen Sultani'nin gızı, asker de peşine akdi. Nayet askerin önünde Kirmanşah geliyordi, at üstünde :

Nasıl Goca Arap görınesiynen :

"Vay oğlum ben seni yer altında arirdim, yer üstünde gördüm."

Kirmanşah :

"Dur –dedi– Arap. İreli gelme, geldiğin yeter, seninen senin gulende elleşdik, güleşdik, senin sırtın yerde iken Arap ne ifade vermişdin bene, hele buni bir daa söyle."

Goca Arap durdi ve dedi ki :

"Oğlum ben sene ifade vermişdim, gılıcı gından çıkarmiyacığım. Heç kimseye ilahi demiyeceğim."

"Pekey, bu hay huy?"

"Oğlum buni benim yerimde Goca Arap sen de olsan bu töbeyi gayıp eder. Gel söylim".

Söyledi manzarayi :

"İşde senin düşmannarin senin emin oğullari."

Eee... buni Kirmanşah biliyor. Atrap dese de demese de verdiği ifadeye. Evet lâkin, ben bu iki şehzadeyi isdedim, emin de vermedi. İşde ara yerde alıram diye gılıç vururam."

Dedi :

"Arap sen benim babamsan, ben de senin oğlunam. Sene ben şindi dur diyorum."

Dedi ki :

"Oğlum seni sağ gördüm, ahan durdum, ahan gılıcı gına sokacağım, ama sokmiram."

"Niye?"

"Ben bu iki şehzadeyi öldürmemiş gılıcı gına sokan değil, ben sana bırakmam öldüresen."

"Sen bırakma ben sene son sözümi deyim."

Nayet Horasan Şah'i Ehmet Şah'a müjdeler getdi ki

"O yeğenin Kirman geldi, Goca Arap da daha vurmuyor, atliya dur" dedi.

Yemen Sultani'nin gızı, Goca Arap ve Kirmanşah Horasan Şahı'nın, emisinin garşısına çıkdi.

Ölü dirildi, beyefendi, bunlar şaduman oldular hep. Ceng durmuşdi. Yani dah'a kimse kimseye bi şey demiyordi.

Kirmanşah'in verdiği ifadeyi, emisine, meclise söylerken müşevre bu tarafdan bu iki şehzadeyi getirdiler. Yani bir daa gonuşun. Kirmanşah dedi ki :

"Getirin yanıma"

Goca Arap dedi :

"Kirmanşah'ın yanında gonuşsunlar, dinlayin, ee bunlar bir daa verdiği ifadeyi, ayni Kirmanşah'i dev yedi."

Koca Arap :

"Olan ahan Kirmanşah."

Bunlarin üzü gene gızardi. Bu sefer Goca Arap gıza işaret verdi, Yemen Sultanı'nin gızına, başına geçeni gız Ehmet Şah'a melumat verdi.

Kirmanşah'a :

"Küf-i Gaf alametlerinde neler gördün? Ne ecayipler, garayip gördün?"

Kirmanşah başına geçeni emisinin meclise söylerken, bu iki hıyanete Goca Arap hayın hayın bakarken, iki hiyanet Kirmanşah'ın eline getdiler.

"Arap, bize hayın bakıyir, bizi bırak."

Meğer Yemen Sultani'nin gızı dışarda Mecal Vermez'e tembih etmişdi. Çünki, içerde bunlar, dışarda gurtlar gözlir. Meşevreli gavga.

"Bu iki şehzade gapıdan dışari çıkar çıkmaz ikisini birbirine bağlayın, gizli bize işaret veri ."

O zaman gız buni söze dutip Kirmanşah bu iki emizadelerini, yine emicesi oğullari, şehzadeleri Goca Arap'dan desdur alıp :

"Ahan bişey demirem. Oğlum, Goca Arap bilir ki, bu gapıyı çıkacak ama dışarda gurtlar var gözlir."

Bu iki hıyanet sevine sevine :

"Gurtulduk Arap'ın pençesinden" diye dışari çıkar çıkmaz, Mecal Vermez ikisini möhkem birbirine bağladi, dutdi. Atlı sarmış sararmış.

Nayet Goca Arap gıza işaret verdi, Yemen Sultani'nin gızına.

"Eee, daa ne gördün" diye Goca Arap çıkdı. Meğer gız ilen müşefer etişdi.

"Birini sen öldir, birini ben." Goca Arap ikisini de hıkılattı. Öldürdi, elleri ganli içeri girdi.

Kirmanşah söhbet gonuşurkan meclise, Arap'ın elleri ganlı gördi.

"O ne Arap?"

Dedi :

"Oğul, yani töbe, gılıcı gına soktum. Bu iki şehzade yeryüzünde gezerdi ise eger, bu gene senen başan fırsat bulur, bir oyun oynardılar. İşde bunnar öldi artık, senin düşmanın kesildi."

"Arap ne etdin?"

Dedi :

"Oğul er geç bunlari öldürecegdim ben sena dedim."

Yemen Sultani'nin gızi dedi ki :

"İkisini de mi öldürdün?"

"Evet."

"Eee, birini ben öldüreceğdim."

"Oldu –dedim– birini senin yerine, birini de benim yerime öldürdüm."

Nayet, dünyada iki şeye çare yok, nedir? Noldi, oldi ; öldi, öldi. Ne gadder Kirmanşah ağladi, Arap'a heslendi ise :

"Oğlum bunlar daa dirilmez, öldi, ben düşmanın senin yok etdim. Bunlar sağ galaydi, gene oyun oynardi. Eee.. buni Kirman biliyor, bilir ki bunların eline fırsat geçse gene bunlar benim can damarımı alacak, evet.."

İki hıyanet, gurtulmuşdi, ölmüşdi. Nayet ceng durdi, Goca Arap :

"Çok şükür oğlum buldum, gavuşdum" diye yani Kirmanşah'ınan, Goca Arap'ın ikisi birbirine evlad baba olduğunu Horasan şehri de duydu, eşitdi. Çünki verildi ifade, döndiler elele Tiflis'e..

Horasan hükümdarı Ehmet Şah da şadıman olarak dogri Tiflis'e meclisi ile geldi. Hurşut Şah'a müjdeler verildi. Ceng sülhe döndi. Goca Arap, Kirmanla seni görmeye geliyor. Gelip ikinci ifade de Hurşut Şah'a verildi.

Goca Arap, Hurşut Şah'ın elini öpdi :

"Ey hükümdar biri gözümün sensin, biri benem, bu canım senin uğran, oğul sade senin değil benim de. Kirmanşah benim göz bebeğimdir. Ben de buna evlad dedim, bu da bene baba."

Numarayi anlatdi.

Hurşut Şah gayet şaduman oldu. Nayet ara yerde Mahperi yok. Şimdi Kirmanşah Horasan şehrine de getdi, emisine de sordi

"Hani benüm sevgüllüm?" yalanlarin ardi burda da geldi. Mahperi evde yok."

Kirmanşah köküledi :

"Hani benim sevgüllüm" diye.

Goca Arap :

"Oğlum –dedi– heç mehsun olma, yok sevgüllün yarın buluram, ya Mahperi'nin önünde ölürem."

Dediler ki :

"Arap otur yeren, su boğdı, insan öldürmedi ki, intigam alak, su ile intigam, hayır." Gızın suya atladıgini gişileri hebar verin.

Goca Arap :

"Gelin bene haber verin. Yani gızın körpüden atdığını gören gişiler, topladi. Bu adamlar Allah içün gördüklerini Goca Arap'a ifade verdiler.

"Evet şu körpüden atdi suya."

"Nere getdi?"

"Başaşağı."

"Pekey" dedi.

"Oğlum sen dur, sen yerinde, baban hanende dur, ben atlımi çekim, demir çarık ayağıma, demir deyenek elime alıram. Senin sevgüllün belki suda boğulmadi. Belki bir yanda izler buluram. Çıkmamış candan umut var."

Beyefendi, ey bilelim bak bu hekayelerin içinde neler var, bunu sen de duydun, belki duymadınsa, duyan gişilerden duy. Çok öldü diyenler sağ gelmiş, çıkmıştır. Çünküm elinnen toprağa goymadığın, elinnen mezere goymadığın, öldü denilenler bir gün gelmiş, senin garşan dayanmışdir. Düşmanlığ anda öldü derler, yalan söyliyenin biri, bir yalan söyler, bin adama dağılır. Filan ölmüş, halbuki ölmemiş, yalan söylemiş, gasdi, garezen nedir? Zaman geçmişdir, senelerden sonra öldi diyanler sağ gelmişdir. Şindi suya atdi, öldi mi, galdi mi, öldi diyirler.

Ama Goca Arap çıkmamış canda umut var. Belki ölmedi, belki bu sudan gendini çıgartdi. Belki bir sebep oldi, çıgartdi, ben buni arim. Suya baş aşşağı ariyordi. Goca Arap atlısı ile.

Nayet Değirmançinin gulelerine Goca Arap dayandı. Bakdı ki yedi yol ayrıgında seraylar :

"Olan bu seraylar kimindir?"

Dediler :

"Değirmençi seraylari"

"Değirmençi kimdir? Bi sesle bak kimdir? Çağırın bu serayların sahıbını, gelsin yanıma."

Vay gelmeye bilse, ee.., değirmançı her ne kadar kürki geyinmiş bezenmiş, binlerce adam çalışdırır, amma nanca zengin olmuşsa gina değirmançi denilir.

Çünkü esaletden galan beyledir. Nayet değirmençi de diye ki :

"Ben bir değirmençi idim, şimdi bu serveti Cenab-i Hak verdi. Bene kimse değirmençi demesin neye deyim?" Gina değirmançi.

O zaman değirmençiyi çağırdılar. Değirmançi Goca Arap'ın garşısına geldi :

"Olan değirmançi?"

"Buyur efendim"

"Bu köşk ve seray senin mi?"

"Evet"

"Pekey değirmançi."

"Buyur"

"Bu levha nedir? Levheyi Goca Arap okudu :

"Ey yolci gardaş, yedin içdin, yatdın, gakdın, yolan revan edip gidersen Kirmanşah'ın ruhuna bir fatiha oku git."

Şimdi Kirmanşah'in adını Goca Arap, değirmançi gulelerin de levha asili okudi,

"Olan bu Kirmanşah kimdir?"

Değirmançi durdi :

"Ağa ben bilmirem."

"Nasıl bilınirsen?"

"Bilmirem –dedi– benim bir gızım var o yazdi, o asdi bu levhayi."

"Haydi beni gızının yanına götür, yahut gızın çağır gelsin bakim, Kimdir bu Kirmanşah?"

Değirmançi ağliya ağliya Mahperi'nin yanına geldi ve :

"Gızım –dedi– benden düşdün."

"Noldi baba?"

"Gızım bir Arap gelmiş, Goca Arap atlisi sarıldı, seraylarımız."

"E,

"Senin elinnen yazıp asdığın levhe, Kirmanşah'ın adını sorir. Bu Kirmanşah kimdir? Gızım ben bunin kim olduğin bilmirem. Sen yazdin, sen asdın, Kirmanşah'ın kim olduğin söyle bana."

Gız annadi, bu gedder yolci getdi, yatdi, galkdi, yedi, içdi, Kirmani'yi benden soran olmadi. Bu Arap sordi, O zaman :

"Baba"

"Ne?"

"Baba, get Goca Arap'ı taama davet et, eyle yemeğine, ben bu Kirmanşah olduğuni bizzat üzü be üz Arap'a annadim. Arap dinnesin."

Geldi değirmançi :

"Buyurun –dedi– gızım seni isdiyor. Gızım bizzat Kirmanşah'ın kim olduğin sene annadacak."

"Peki –dedi– gedelim."

Eee.. zaten Goca Arap Kirmanşah'i arir. Mahperi'yi ariyor. Kirmanşah'ı soracak.

Mahperi serayına getirdi değirmançi, oturdular, Yemen Sultanı'nın gızı da berabar. Atlısının bir takımı serdarları da geldi oturdular.

Mahperi en evvel Goca Arap'a bir gehve getirdi, goydi önüne.

"İçmem –dedi– gehveyi, bu levhede Kirmanşah kim olduğunu annatmadan suyunu içmem, yemegini yemem. Bene anlat, dost ısan yerem, düşman ısan yemem."

Mahperi ağliya ağliya :

"Ey Arap –dedi– Ben Herat'da Adil Han gızı Mahperi'yem. Benim sevdiğim..."

"Eee..." Arap titredi.

"Benim sevdiğim elim ile gaybettim. At da getdi, sevdüğüm de getdi." İşde bunun içün kendimi körpüden atdım. Bu baş aşağı aldı beni, daşdan daşa vurarak, kemerim çinar ağacının budağına ilişip can gorkusu çıktım. Perişan, ölüm halinde idim. Bu gördüğün degirmançi hemen beni getirdi. Gız etdi, ben baba dedim, o gün bugün işde değirmançinin gızı oldum. Ben sevgüllüm Kirmanşah'ın böyle bulim diye bu serayları yaptırdım."

Yani, menzaranin başından ayağına gedar Goca Arap dinniyor, Arap'a annatdi.

"Gün bu gün, saat bu saat, bu binnerce yolçular yediler, içdiler, yatdılar, gakdı getdiler, kimse Kirmanşah'i sormadi. Sen sordun, şimdi bu Kirmanşah'i muhakkak senden soruyorum ben de. Kirmanşah ölü müdür, dimidir –diyince– ben Kirmanşah'ın sevgüllüsüyem." dedi.

Goca Arap :

"Ey gızım –dedi– sen benim gızımsan, bir baban da benim. Ben Kirmanşah'i oğul etdim. Demir degnek, demir çarık ayağıma takdım, seni aramaya gurbete çıktım. Yerde ararken, göğde ararkan burda buldum. Olan değirmançi :"

"Buyur"

"Gel bir görüşah."

Goca Arap değirmançının elini öpdü, başına goydu.

"Degirmançi madema Mahperi senin gızın, sen buna baba olmuşsan, benim gözümün ışığı oldun, ruhum oldun, değirmançi."

Degirmançi sevindi :

"Olan Allah ki bir guluna yörü derse bak ki..."

"Ey degirmançi şindi otur, otur, gonuşalım. Olan Mecal Vermez Tiflis şehrine oğlumun sevgüllüsünü buldun diye haber götür."

Müjdeler getdi, Hurşut Şah'a. Hurşut Şah tezeden dünyaya gelmiş gibi oldu. Herkeş sevindi.

Beyefendi atli gakti, dügürcü gakdi, degirmançi seraylarına dopdoli doldular, Mahperi'yi götürmiye.

Degirmançi durdi :

"Hayır –dedi– ben böyle bir gızı basbedava verir miyem?"

"Ne istirsen degirmançi?"

"Ağırınca altın gızımın isdirem."

Kimdir yok diyen, Goca Arap dedi :

"Bu altını verim ben, ben verirem, ey değirmançi dilin dönsün, –dedi– medama beyle bir gıza saap olmusan, buni beyle evlat etmişen. Çünkü Mahperi, degirmançi ne çeşit babalık etdiğini garısı, ne çeşit analık etdiğini anlatdi. *Eylik gayıp olur mi? Olmaz beyefendi. Eylik zayi olmaz. Bilenin yanında zayi olmaz. Amma bilmeyene canın bile feda etsen gine gider der ki "Bilmirem."*

Evet, o zaman altını verdiler. Tezeden toy düğün dutildi. Goçlar bezendi. Herkeş şaduman oldu. Değirmançi seraylarından çift yenge ile Mahperi'yi kaldırdılar, dogri Tiflis'e getirdiler.

"Olan Mecal Vermez."

"Buyur."

"At bin gavuş dogri Herat'a Adil Han'a müjde ver. Onların da gözi yolda galmişdi– Müjde ver o da toy, düğüne gelsin" dedi.

Âdil Han'a Herat'a haber getdi. Nayet, Âdil Han şadıman oldu. Herat'in halgi duydi sevindi.

Vezir ile Âdil Han, Mahperi'nin anası bile şaduman oldu. Onlar da gavuşdu Şiraz toprağına, toy düğün zühür buldu. Aclar doydi, çılpaklar giydi, gurbanlar kesildi, iki aşığı murada nail etdiler. Kirmanşah da, Mahperi de muradına nail oldi.

Beyefendi, dünyanin soni ne diyor

Bu dünya bir degirmandır,
Daima durmaz döner,
Cism-i adem bir fenerdir,
Agıbet bir gün söner,

Ezel bahar yaz aylari gelende,
Çalganır dereler, sel sesi gelir,
Adem bir buğdadır felek degirman,
Ügüdür gün be gün, per sesi gelir,
Bir yandan doğar, bir yandan ölür.

Bu kevn-i mekan beyle gurulmuş, gelir gider. Geldi, getdi hane, misafirhane, hikâyemiz burda menziline yetdi. Hani Kirmanşah, hani Goca Arap, hani mugadder hükümdarlar, hani Davutoğlu Süleyman, Gaf'dan, Gaf'a hökmeden hani ya. Hani iki cihan serveri, Magrıpdan, maşrıga gudret topuni seslendiren. Hani hayım, hani huyum diyenler.

Evet, geldi, getdi, hekâyemiz de burada menziline yetdi.

MİGUMİ HAN

Evet şimdi, Âşıg Migumi'nun heyâti durum hekâyesinden, Âşıg Mugumi'den annatacâm. Amma annatmadan evel, bizden evvel gelenler ne demiş? Çünki bu hekâyenin gapısı, selçugi açılır, diyor ki :

Çevir gaz yanmasın
Sözde hilaf olmasın
Merd yakası, nâmerd eline,
Girifdâr olmasın, inşallah.

Her gece bir âşığın dervanı, bu gün de Âşıg Migumi'nin devranı olsun. Âşıg Migumi, gendisi âşıg Migumi, gendisi âşıg olarak bir nâdenin Perizat isminde bir gadına âşıg olarak, Perizat babasi, anasi zengin idi. Ancak Perizat da Âşıg Migumi'ye âşıg olarak, ikisi birbirine alem-i me'nada âşıg olmuşdi. Âşıg Migumi tek başına bir fakir çocugu idi. Ama, babasi, anasi ölmüşdi. Âşıg Migumi tek bir yetim; babasız, anasız fakirliginen büyümüşdi. Lâkin Perizat zengin bir bezirgan gızi idi. Zengin ademin gızı olduğu için Perizat da Âşıg Migumi'ye âşıg olmuşdi. Âşıg Migumi de, Perizat'a âşıg

olmuşdi. İşte âşıglığı, Migumi gıza âşıg olarak gız da buna âşıg olarak. Amma Perizat'ın babası anasi sağ idi. Migumi tek bir yetim çocuk. Ancak Perizat, Migumi'yi görmediği zaman serayının penceresini açıp :

"Acaba Migumi'nin gökülari ni yandan geliyor? Ey esen bad-ı sabah yeli, Migumi gelir mi, görür miyem?" diyip Mugumi, günde bir defa, Perizat'ın mahallesinden, Perizat'ın hanesinin önünden geçerdi. Perizat pencereden Migumi'yle gonuşurdi. Migumi'ye elinden geldiği gadar akça yardımı verirdi.

"Yâ Migumi! Yoksulluk çekme, al bu parayı. Benim babam, anam zengin, sen yetim bir çocuksun, ama er geç ben senin, sen benimsen."

Perizat gâyet güzel bir gız idi. Ama Perizat'ı çok bir yerden, bezirgandan isdediler. Gız :

"Almam, –dedi– alırsam Migumi'yi alıram. Eger Migumi, eli elime alırsa benim üzüm güler, yok yohısa gülmez." diye babası gızına darılırdi.

"Sen bir zengin çocuğusun. Gapımın hizmetkeri bile değil Migumi. Beni nasıl seni ona verebilirem?"

Bu endişe içinde, bir gavga içinde beyle Perizat yaşiyordi. Migumi günde gelip sevgüllüsinden haçlık alarak ikisi pencereden birbiriyle gonuşarak felegin günleri beyle giderdi. Migumi, Perizat'ın sevdasından eline saz almış, çünkü âşıg derdini saza töker.

Âşıg derdini saz ile annadır. Ancak Meddah da derdini söze töker, geçmişe töker. Çünkü her derece önemine göre verilmiştir. Bunun için şindilik. Âşıg Migumi, Perizat'a, Perizat Migumi'ye böyle bir sevda, âşıg olarak, Migûmi o vaktın devrinde gavelerde ve hanlarda, düzlerde çalıp çağırırdi. Bütün Halg-ı âlem Âşıg Migumi'nin Perizat'a âşıg olduguni, Perizat'ın da Migumi'ye âşıg olduguni halg duyardı. Eşidenler Migumi'yi dinlerdi. Bu gaddar beyle bu hekâye şindi bu bagi, âşıg Migumi derdini halga saz ile annatsın. *Ben de hekâyemi buradan bırakıcam bunun ilerisini yarın inşallah güzel annadacam.*

Âşıg Migumi bezirganın gızi Perizata âşıg olmuşti. Gız da buna. İkisi bu sevda içinde yanıp yıkılmakda idi. Etirafta bütün eşiden helg-ı âlem bezirgani, gınadilar. "Beyle bir iki tene genci mıradına gavuşdurmak dünyada en böyük hayırlı işdir." Halg derdiler. Lâkin bir müddet bu sevda, beyle giderken âşıg Migumi'nin gâvelerde, hanlarda, tükanlarda sızlanmasına, yanmasına ve bezirgânın hanesinde, dar dünyada bezirgânın bir gızi var idi. Bu gızin da ağlamasına, sızlamasına gonun gonşi bütün acırdi. O zaman akılli kimseler bir arıya geldi :

"Biz, bu işin görülmesine sebep olak," dediler.

Hakigatde olgun adamlar hayırlı işi, hayırsız etmeye çalışmazdı. Daimi hayırlı işi, bir an evvel heyrine gavuşdurmak istediler. Bir türlü ehl-i kâ-

mil yığılıp, eyer bezirgâna, eyer de bir takımı Âşıg Migumi'ye, umut teselisi verdiler. Eee, bezirgan evindeki evladının ne çektigini görürdü. Amma bezirganın da yediği zehir olmuşdi. Bilir gişilerin sözüne garşılık bezirgan'a dediler ki :

"Efendim, sen bir zengin bir kimsesin. Amma yazan bu yazıyı zengin fakire, fakiri zengine yazar."

diyip zenginligen güvenme. Ancak Allah'a bağlan, güven.

Bezirgân bu sözleri bilürdi. Evet söylenen sözler, hayli yalnız gelen bilkin gişiler Âşıg Migumi hakkında bezirgân hayli bir para verip :

"Gidin Migumi'nin tarafı olun, gelin Allah'ın emriyle yani ben, heç bu parayı size vermemişem. Siz gendizden, gendi kesezden harcıyan diye, benden gızımi isdeyin."

Bilir gişiler çok memnun oldular ve gendileri de bezirgânın verdiği akçalardan ziyade gendileri de goydi. Ara yere sebepler düşerek eger Âşıg Migumi'nin tarafi, eger de bezirgân tarafi bu hayırlı işi ahşami sabaha bırakmamak için bir an evvel toy dügüne, dügün merasimine başladılar.

Nâyet iki aşıgın işini becerip bir mübarek Perşembe gecesi iki âşıgi mırada verdiler. Aşıg Migumi'yle ve Âşıg Perizat nail-ı mırad oldi.

Ondan sona bezirgan doloniyirdi. Ancak bir garerde galan Allah'dır. *Her bir şeyen güvenme beyefendi. Ancak "benim sonum ne olacak? diye buni düşün. Saten atalarımız bize bir adamın evvelindense ahirini ister, sonuni ister.* Nayet Âşıg Migumi, gendine göre gavelerde çalıp çağırıp, halgın verdigi parayla esasen zengin evladi :

"Her ne gadder gaynatam zenginse benim de çalışmam lâzım," derdi, Nâyet dönelim bezirgâna. Bezirgân gurbete yük götürdü. Yüküni gurbette saddi, kemerini altın doldurdi, gerisin geri yük aldi, kevranınan geri döndü. Bir dağ başında haramılar bezirgânı tâgıp ederken bezirgânın dört yanı sarıldı, haramı tarafından. Haramılar bezirgâni bağlayıp bütün varini, köçüni, kervanını elinden alıp bütün adamları gaçarak her biri bir derede gizlendi. Bezirgân bağlıyidi. Haramılar bezirgânın varını tar-talan edip, aldi, gittiler. Nâyet bezirganın kevranda olan hizmet de gören adamları can gorhisi diye, bir daha soyulan yere dönmediler. Kimisi bir dereden, kimisi bir tepeden herbiri canını gultarıp gaçdı, gitti. Bezirgân igirmidört saat ayakları bağli, golları bağlı inlemekde idi.

Beyle, bu bagli bezirgân halında galmada, biz size haberi kimden verek. Bir gaç tene yolçi, fakir kimseler idi. El ele dutmuş yollarına devam edirken arkadaşlarından birisi :

"Arkadaş, şu derede bir inlemek sesi gelir."

Durdi, yolçular bir gaç kişi idi, dinlediler. Baktılar ki, hegigat bir ingilti geliyor. Sesin nereden geldigine bu adamlar yollarından döndi; dorgi vardılar, derin bir dere içinde bir gaya dibinde bezirgâni baglı gördüler. Ama bezirgân bütün libaslarını bile haramılar soyundurmuştu.

Birden bir kölmek, atınan daşın dibinde baglı inliyordi. Buni gören yolçiler, haman bezirgânın ayaklarını, ellerini açtılar. Çümküm merhamet dünyadan galkmamış. Kimisi çaketini, kimisi şalvarini bezirgâna geydirdiler. Bezirgânın garnını dağarcık açıp doyurdular. Bezirgân derdini bu yolçulara ağlayarak annatdi :

"Siz Hızır kimin imdadıma yetişdiz. Yoksa ben aglıya, aglıya mat olacadım."

Yolçular bezirgâna bir takım ögütler verdi :

"Buni da edip eyleyen Allah, beterin beteri var. Şükret bu günlere." diyip umut tesellisi veren yolcular bezirgânı elinden dutup der ki; bezirgân yolçulara :

"Güle, güle. Ben mevgiyime varayım."

Bezirgândan evvel, bezirgânın kervanda çalışan adamları yetişdiler. Bezirgânın soyulduguni heber verdiler. Amma :

"Öldi mi, galdı mi bilmiyoruz. Haramılar malını talan ettiler,"

diyip bezirgân borçlu bir kimse idi. Yani epey borcu var idi bezirgânın. Ancak borçlular duyup :

"Bizim bu paramız ne olacak?"

diye birbirleriyle meşveret ederkan bezirkan yetişti. Nâyet alacak adamlar bezirganın kapısına vardılar. Umut tesellisi verdikten sonra çünkü hakh hakkini tabii ister. Amma diyor ki :

"Yarabbi, beni borçlu edersen merde et. Nâmerde borçlu, namerde möhtaç etme." *Hegiget de eyledir. Bunu ehl-i dil ne demiş*

Canım kurban olsun,
Merd ogli merde,
Kes başimi aksın kanım,
Gadir bilene.

Bezirgân dayanamadi :

"Sizin hakkınızdır. Ben size borçliyam. Ancak evimi barkımı, eşyami satiyim, bene bir gaç gün möhlet verin. Sizin hakkızi verim. Allah'dan başga, dostum kalmadi." diyip Bezirgân evindeki akçe edecek eşyalarını ve otirdugi, köşkünü, sarayını satılıga çıkartdi. Alacak adamlarin heç birinde merhamet yoh idi. Heç biri demedi ki :

"Bu herif yuvasini bizim paramıza sebep dağıtmasin" diyen olmadi.

Evet, bezirgan değeri değmeze, varını satip, herkesin hakgını ödedi. Amma bezirgân düz yurtta galdi. Çoluk çocuğuni içeri goymak için bir alçah bina dutup gızını; enişdesi, demâdi olan Âşıg Migumi'yi kendisi aldı. Lâkin bezirgân bu merama dayanamadi.

"Mal getti, mülk getti, saray getti. Bezirgânın boynu buruk seraydan pencereden bakarken şimdi bir baston kolligina düşdi." diyip bu merah üzerine, bezirgân meraklanıyordu. Gece gündüz âh çekip uykusunu itirmişdi. Allah heç bir guluni varlıgdan, darlıgına düşürmesin. Çünkü yokluk ateş bir kölmektir. Her vücud dayanamaz. Bezirgân bu gahrın içinde dayanamıyan bezirgân, günlerin bir gününde ömrüni verdi. Ölünün atı yürik olur. Hayır sakipları yıgılıp gonin gomşi bezirgânın Hak rızası içün harini görüp kaldırdiler. Ancak bu yoksullıh içine düşen varlıkdan darlığı gören bezirgânın genç gızı aglıyordi. Âşıg Migumi dayanamadi :

"Ey nâdenin dilber, benim canım sağ."

Kız, eşi Âşıg Migumi'ye :

"Sen sağ ol da, bene heçbi şey istemem, yanlız senin sağlıgın. Eğer sene bişey olursa benim halim ne olur?" diyordi.

Bu güne dek şükür, ancak bu gız böyle bir düşünüp günlerin birinde Âşıg Migumi'ye dedi ki :

"Buyur –dedi– dilber ben bu gonın gomşu içinde ve kimse üzüme bişey demir. Amma beni yazıglıyan gızlar, gadınlar, gençler çohdir. Bir talım münafık insanlar üzüme bakıp gülüyorlar. Bak gırgına düşdi. Kulahların eşidir. Bunların bu acı sözlerini duymadan ise, ben babamın sarayından bir kokdiga, baston kolligina düşdim, bu kahra da dayanamiyorum. Ancak el ele tutak, diyar be diyâr olak. Öyle bir gurbete gidek ki, benim kimin gızı senin kimin ogli olduguni kimse bilmesin, Üzümüze de kimse bir şey diyemez. Bu gahri burda bırakah, zaten burada neyimiz galmış babamin vari, babamin cani gitdi. Heç bir şeyimiz galmadi. Ancak gurbet yoli bize görüldi."

Âşıg Migumi'nin de gögnünden bu düşerdi. Aklından bu çıkardı.

"Çok eyi dedin." deyip günlerin bir gününde saten birşey galmamış, er-evrat el ele dutup, Âşıg Migumi'nin sade elinde var bir guri sazi, alıp diyar-ı gurbeti fehriyar edip. Lâkin öyle bir köşesine vardılar ki, ne Migûmi'yi tanıyan, ne de eşini tanıyan kimse yok. Âşıg Migumi, o kövi, büyük bir köy idi. Lâkin köyin bir başından gedine garer bir ev dutup başladi ekmek parasına çalışmaya. Ara yerden feleğin günleri, aylar geçiyordi. Âşıg Migumi'nin iki tene evladi oldi. Lâkin, bu çocuklar büyüyerek birisi oniki yaşına girmişdi. Birisi daha altı yaşında idi. Âşıg Migumi, bu yoksulluk içinde bu gahre dayanan sazını alıp diyar-ı gurbeti dolanarak

gendini geçindirmek üçün sözinen, sazınan gazandığı akçayı çoluk çocuğunu besler idare ettirirdi.

Âşıg Migumi, bu sevda içinde Perizat da :

"Âşıg Migumi'nin cani sağ olsun, çoluk çocuğum sağ olsun, bir ekmek elimize geçerse, tehi börekten eyidir." diyip Âşıg Migumi'ye bir gıpda, umut tesellisi verirdi.

"Heç meraklanma deliganni, endişe etme, halgeden Allah, rızıklarini gönderir. Ben getürdiğin bir ekmeğe râzi oluram. Yanlız kimsenin malına, canına göz dikme, Helalından gazan, helal getir. Ben razı oluram." diye çünküm bezirgânın gızi zengin, esaletten ayrılmışdi. Her şeyi bilirdi :

"Vari da gördüm, yohi da gördüm. Ancah zamanında eyi geydim. Lâkin şimdi de buna şükür." diyip, eşi, Âşıg Migumi'ye elinden geldiği gadar bu nazeni öğütlerdi. Âşıg Migumi eşinin ögütlenmesine zannederdi ki :

"Bu yoksulluk benim üzerimden gahdi. Ben bir zengin oldum." diye, *Çünküm, bu geçmişi incele, neler var bu geçmişin, bu hekâyelerin içinde Evet at var ki seni düşmana dutdurmaz, dosta gavuşdurur. Avrat da, var ki, seni zeval etdirmez, güstürmez.*

Âşıg Migumi, tabi bu yoksulluk içinde eşiyle, iki de evladıyla, hanimi dayimi gocasına ögüt verirdi.

"Heç merak etme. Can sağliği, cihan varlığıdir" derdi.

"Yanlız çocuklarım yetim galmasın, başım bozulmasin, bir ekmege râzi oluram." diyip Âşıg Migumi zannederdi ki yeniden dünyaya geldim, diye, bunun içinsazını alıp Âşıg Migumi diyar-ı gurbete gider. Ekmek parası kazanır. Geri döner, hânesine çoluk çocuguna gavuşurdi.

Bir mütdet beyle devam ederken bir gün, Âşıg Migumi gine gurbete gitmişdi. O köyün bir ağasi var idi. Köy ondan idareyidi. Eskiden köy ağaları köyün yoksullarini bile emrinde çalışdırirdi. Çünküm sahipsiz bir süri, her yana giderdi. Köy agası Şahin Aga isminde bir aga. Bir gün oturmaya giderken meger Parizat hanım daha genç iki çocuk anası. Oniki sene önce evlenmiş.

Amma kimin gızi olduğuni bilen yoh idi. Çünkü garip bir evli idi. Çamaşır yıkamış, teknenun suyuni kapıya tökerken o anda, köyün agası gapının ögündcn geçerken bu gadinin güzelliğini, yakışıklığını gördi. Çünkü bir adam esâlcttcn var büyürse çul da giyse yakışır, niye? Çünkü asaletten esaletli böyür. Çul da ona yakışır. Ece beyin bir bezirgân gızi idi. Gedim gumaşlarını sırtına giymişidi. Amma, şimdi bir çullar içinde amma zannederdi ki

"Bu benim gine babamın zamanında geydiğim gutnu gumaşdır." diye halına ganaat eden bu güzel suyı seper iken, birden bire bu geçen zalıma

göründi. Çünkü, gadın gısmı kördir, bilmez birden bire erkeğe görünür. Bu zalım Aga, bu gadının gençliğini, güzelliğini görüp gendi gendine, gadın getdi içeri; dedi ki :

"Eyvah, heyvah, dünyada ne güzeller varmış, benim benden haberim yoh. Benim evdeki gösnük, ben güzel derdim. Meğerse güzel görmemişem. Güzel beyle olup." diyip meğer zalım şeytan bu zalımın beynine girerek, bu geri döndi. Oturmaya gitmeden evine geldi. Oturdi yerine, başladi düşünmeye :

"Ben neydim?"

Gendi gendine düşünürken emir verdi ki :

"Bütün köyün konşuların hiyeti gelsin."

Aganın emri üzerine köyün büyükleri, konun komşu hiyetleri Aganın evine hep toplandılar :

"Nedir bey?" diye sordular.

Dediler ki :

"Köyümüzde filan yerde bir gadın gördüm. Bunun neyi var, neyi yok bilir misiniz?" diyince köyün ileri gelen adamları, dediler ki :

"Evet köyümüze bir Âşıg Migumi isminde bir âşıg geldi, işde, filan adamın hânesini dutmuş oturuyor. Kendisi fakirdir, yoksul. Herhal sazı ile beraber gurbete para kazanmaya getmiş. Her vakit dolanır, getirir. Çoluk çocuna idâre ettirir," diyip.

"Heç kimsesi yok mu?"

"Hayır, iki tane çocuğu var. Biri altı, biri oniki yaşında, bir de garisi var."

diyip bilir gişiler bilmiyirdi aganin bu galbinin bozuk olduguni. Yani bilir gişiler sandı ki, "Bu aga buna yardım edecek" diye fikir verdiler. "Gayet fakir, namuslu hasiyetli bir gadın. Heç kimse yüzüni görmemiş" diye bu zalıma bilir gişiler ifade verdiler. Bu zalım bu ifadeyi aldıktan sonra, çünkü insanları yoldan çıkardan şeytandır. *Bu zalım nefse aldanırsansa dünyayı değil, ahireti bile yıhdırır, bu nefsi sene, bu şeytan sana, her şeyi gözeli alırsansa para cani bile yıhdırır.* Nefis sana meğer bu zalım, nefse aldanıp :

"Böyle bir fakir Migumi'ye bu genç bir kadın lâyık mıdır? Ancak bene lâyıkdır." diyip fikir verenlerden izahat aldıktan sonra bu başladı kendi kendine fitnelik gollamaya. Gendi gendine dedi ki :

"En evvel bu gadına bir elçi göndereceğim. Belki bu yoksullukdan gendi eşim fakirdir, bırakıp gidiyor, günlerce yanlız yatıp gakıyor. Ben bir köyün agasıyım. Benim gonağımda sallansın. Ancak bu Migumi'ye lâyık değil

bene lâyık." diyip gomşularının içinden bir cadı gari buldi, sesledi. İçerdeki fikirlerini cadiya anlatdi. Ama bu aga gendi eşine bile derdini açmıyordi. Neden? Çünkü, gadın, guma istemez :

"Ancak eve getirdikden sonra duya, eger mırmır ederse, eski garıyı körezlerim dışarı gider."

Fikrine bunu goymuşdi, ancak bu cadi nene, her bir gizli dört duvar arkasında bu zâlım-ı bi-din derdini tökdü.

"Heçbir kimseye demeden dorgi gideceksin. Bu gadına izahat edeceksin. Eğer razı olmassa öğütler vereceksin ki eyle bir fakir adamın eşi olmahdansa böyle bir köy agası arasan da bulunmaz. Sene âşıg olmuş, görmüş, seni almak istiyor" diyeceksin, bu gadını inandıracaksın."

Bu cazi nenne :

"O benim işimdir."

Çünkü nenelerimizin içinde çok ak saçlı neneler var. Amma bizden evvel dünyaya gelenler ne demiş neneler hakgında?

"*Nene var ki, iman Gur'an nasip ola, nene de var ki baba durumunda oli.*" Meğer bu cadi iman Kur'an nasip olacak bir nene degildi. Baba davun vuracak bir neneydi.

"Pekey agam pekey. O benim işim." diyip dorgi aldı Âşıg Migumi'nin gapısine vardı. Gapıyı dövdü. Perizat gapıyı açdı ki, bir bezenmiş, düzenmiş bir nene.

"Müsâde var mi? Gomşu oldugun bilmiyordum. Ben de biraz sennen otureyim."

"Hay hay"

Eee gadın bakdı ki bu da benim gibi ak saçlı bir nene, eger büyüklüğüne reâyet ederek :

"Buyurun" dedi.

Aldı içeri. Nâyet oturdi. Beyle bir etrafa bakdıkdan sona başladı, bu zâlım gari Perizat'i gendi sözünen ayardıp yoldan çıkarmaya :

"Ey gızım! Senin neyin var?"

Gadın derdini açdı neneye. Çünkü dost bilirdi. *Hakikat bu hekâyelerin içinde çok özetler var ki, iki adam birbiriyle gadın olsun erkek olsun gonuşurken içeriyi bilmez. Ağızdan çıkan dili bilir. Meğer gavil bir türlü, dil bir türlü olursa akıllı adamlar söylenen sözden çıkar, anlar ki, bu dost değil, bu düşman gelmiş, aklı zayıf olan adam anlar ki*

"*Benim menfaatime gonişir bu.*"

Hayır, meğer Perizat böyük bir hâneden evladı olduği için bu zalım nenenin açdığı sözleri dinliyordi. Baktı ki bu dost değil, düşman gelmiş. Amma birşey demiyordu.

"Hele içerisini döksün bakalım soni ne?" diyip bu zalım cazi, bu genç gadına diliyle datliyi gonuşurken, gendi gendine dedi ki :

"Gızım yazık sana çok yazık. Ben bilirdim akılli. Meğer sende akıl yokmuş." Perizat dinliyirdi.

"Sene bir köy agasının könlü düşmiş. Sen bir Âşıg Migumi'nin yavan ekmeğini, o da gurbete gidiyir. Ayda ya bir, ya iki defa yatağında galiyir, kalmiyir. Ekmek parası gurbet dolaniyir, yazık değil mi, bu iki çocuğla sahipsiz galiyirsin? İşte köyümüzün ileri gelen bir agası, seni onna evlendirelim. İşte bu Âşıg Migumi'yi de gapısına çoban dutalım, yahut da sürgün ettirir aga. Diyar be diyar gider."

İşte, Perizat bu zalım caziyi fırladıp evinden govmuşdi. Bu zâlım cazi agaya, söylediğini anlattıkdan sonra ancak :

"Evinden çıkmayacak, seni almayacak." diye bildirmişdi, fid vererek :

"Sen bir köyün agasısın, bir gadını getirmeye gücün yetmiyi mi?" diye fit verdi.

"Nene endişe etme, ben oni evinden evime sürüde sürüde getiririm." diyip, aga günde üç beş defa Migumi'nin gapısını eger gündüz, eger gece dolandırdı. Bir kaç sefer de gapıyi çaldi. Gadın açmadı. Nâyet bir takım köyün gençlerine aga korkusundan bildirmedi. Neden bildirmedi? Olur ki, bu gençler bu işe razı olmaz. Çünkü, bu zâlım bunu da biliyirdi.

"Benim duttugum iş, ne Hakk'a yoriyir, ne de gula yariyir. Belki bu gençler benim içerimin bozukluguni duyarsa bene düşman olurlar. Çünküm bu gençlerin de kendine göre herkesin bir namusu var."

Hakikat de öyleydi, çünküm, genç olmaynan, cekal olmaynan erkek de gadın da, herkesin gendine göre bir izzet-i namusu vardır. Hakikat öyledir ki gomşusunun namusun nasıl korursan? Bilirsin sen, senin de namusini eyle bil. Çünkü, gomşunun namusu senin namusundur. Onun yoksullugi senin yoksullugindir. Bu sebepten aga düşünmekteydi.

"Ben bu işi gizlin yapayım." diye günlerin birinde Âşıg Migumi geldi, gavuşdi. Gazandığı beş on guruş parayı evinin ehtiyacına gördü. Kadın sevgüllüsüne sarılıp ağladı :

"Ey sevgili Migumi'm, bu köy zindan oldu bize.

"Neden?"

"İşde, ben köyde duramam."

Ama demedi ki, "köyün agası bene könlü düşmüş" diyip bu da kendine bir erkek, bir gençtir. Olur ki gidip, aganın kapısını alır :

"Ara yirde bir kötülük çıkar, eyisi kötülük çıkmadan biz bu köyden kaçalım, gidelim." diyip derdini tamamıyle Migumi'ye anlatmadı.

"Çocuhlarimi dövüyorlar" dedi.

"Köyün, gonum gomşuları biraz kötü, bu köy hoşuma gitmedi. Diger bir köye gidelim" diyip.

Sâten fakirin neyi var? Eşya yok, bir şey yok, adam gendinin degildi. Alıp çocuk çoluğunu, eşini o köyden terk-i diyar edip, lâkin, aga cazıyi seslenip bir de bir goç gattı :

"Bu Âşıg nereye gidiyorsa peşine izleyin." deyip geriden Âşıg Migumi'yi takip ettiriyirdi. Bu zalım aga. Nâyet, diğer bir köye gidip ordada bir hane dutup iki evladını ve bir de eşini goyup felegin aynasi oradan bir kaç gün geçti aradan, yine sazını alıp başladı gurbete ekmek parasını kazanmaya. Giderken bu taraftan tegip eden, o zalım cazi, bir kaç kişi geldi, o agaya haber verdiler :

"İşde filan gedikdeki köye getti." bildirdiler.

Bu zalım, şeytana gapılmışdi, paranın guvvetiyle birgaç tene yırtıcı boy topladi, paranın guvvetiyle. Yani gızıl ordi takımı, garlangoç uşağı buldular. Evet yine içimizde var, yok değil. Çünküm dünya hâli değil eyilerimiz de var, kötülerimiz de var. Bunnar :

"Heç merak etme aga," diyip guvvetiynen gırıcı, yırtıcı, beş on gişi cem etti başına, Âşıg Migumi, gurbete getmişdi, epmek parasına, bu zavallı genç Perizat, iki çocuğu ile Migûmi'nin yoluni gözlüyordi. Gecenin yarısında duvari yarıp, gonun gomşi yatıyordi ve yeni getmişdi ve gonşulardan, duvarın yarılmasını görenler oldi, dışari çıhdi. Gadın feryât ediyordi.

"Niye bu duvarı yıkarsiz?" diye sordular.

"Bu gelen müfrit yırtıcı boyi, bu köyümüz agasının hanımı idi, oynaş sevmiş. İşte bu sevdiği Migûmi, köy agasının, hanımini almış gaçırmış göynü düşmüş. İşte biz geldik kadını terkal aldık" diye.

"Zor ile mi gaçırmiş?"

"Evet"

O zaman gören halk birşey demedi.

"Müstak diyip.

Bu zalımla bu fitnelikle gören gişileri durdurarak evet içeri girdi. Çocuklari bağlayıp bu zavallı gadını bağlayıp, bağırda, bağırda alıp gece yarisi aganın köyüne döndüler. Bu zalımi zenginligine, varına güvenen saba-

ha yakın köye gavuşturdular gadını. Gadın bağlı idi. Bir odaya endirdiler, çocuklar ağlıyordi, bağli. Nâyet çocuhlari bir odaya goydular. Önlerine taam goydular çocuklar yemiyor, ağliyordi :

"Anamızı nettiniz?" diye sordular.

Bu zalım, bu âdi dert içinde nefsine aldanmış, geldi gadına, odaya girdi. Açdı geldi namusunu, tavı idi :

"Ey hanım; Sen bene lâyıhsın, bir Migumi'ye lâyıh değilsin. Seni pare pare ederem," diyip çoh bir gorkular verdi.

"İşte canın bennen beraber çıhacak, seni benim elimden Azrail'den başka kimse alamaz." diyirdi.

Ece bir tek gadındır. Nâyet gadın :

"Ey zâlım; Beni pare pare bile etsen sene göynüm ilen asla yakın değilem. Ama Allah görücü, bilici, yapdığın bu kötülügü Hak göriyor. Beni yuvamdan dağıldirdin. Utanmaz mısın? Bir köy agası olasın erkekligen yakışır mi?" diye söz bu zalıma kâr etmiyordu. Çünkü nefsine gapılmış. Ancak bu tarafdan Âşıg Migumi eyle geldi ki duttugı yuva yoh yıhılmış bir yani. Halga sordi, dediler ki :

"Bilmiyoruz, herhal eşin götürdüler, çoluh çocuğun götürdüler."

"Nere götürdüler, bilmiyoruz." diyip bilirgişiler Migumi'ye anlatti :

"İşde sen bu gadını gaçırmış getirmişmişsin, tehral sahibine götürdüler," diyib.

Migumi bahtı ki, o işilerlemiş, aglıya aglıya gerisin geriye dönüp araya araya :

"Olmıya ki bu eski zalım agadan bir fitnelik ola," diyib.

Ele gecenin yarısı geldi ki ne gelsin? Duvarın dibinde, bir çocuk boynu buruh aglıyor, hem de toprak yiyordu. Çocuğa yanaşdi yanına, çocuh tanımadi, babası olduguni, Migumi oldiğini, altı yaşında :

"Ne agliyisin?" diye sordi.

"Ben Âşıg Migumi'nin oğliyim."

"Pekey baban nic'oldi?"

"Gurbete getmiş."

"Ya anan?"

"Anami da bu köyün agası zorunan getirip aldi, anam ağlıyor, ben agliram, boynu buruk duvar dibinde galmıştık. Günüzleri bagliyir, geceleri açiyir koynuna giriyor. diyip.

"Pekey ya kardaşın nic'oldi?"

"Gardaşımi da guzuluga gatmış, guzuluga otattırıyor. Gardaşım da agliyir, anam da agliyir. Ben de agliyirem. Babamız gelmedi. "Migumi bu dertli, çocuğuni tanımışdi, biliyirdi. Açmadan o :

"Heyvah" diyib ağladi.

Saz elinde gerisin geri döndü. İş işten geçmiş.

"Ben derdimi neydim, kime annadim? diyip

–dünya yıkıldi, ben dünyanın zındanında galdım– diyip –ben ne idim? Eğer bu köyde bu agaya karşı dursam beni öldürtdürür. Namusun yine onda galır. Ya ben ne idim ki helbette dünyada eyiler çohdur. Dolanim, derdimi ariyim. Bu zalımdan intikam aliyim. Eğer şimdi bu gece yarisi bu zalımın gözünün önüne yörisem, beni öldürttürür, intikam alamam namusumı gurtaramam," diyib çocuğu öptü.

Aglıya aglıya geri döndü. Meger Perizat, bu iki yavrusuna :

"Ey ogullarım! Eger guzulugu otarana, eger de altı yaşında duvar dibinde ağlıyana, eğer gece, eğer günüz babanız gelirse, haber verin, bene bir, ikinçisi, olur ki, babanızı tanıyamazsınız. Her kim sizin derdiniz sorar, ağlarsa gine bana haber verin." diyip, bu altı yaşındaki çocuk, Migumi geri dönüp :

"Ağlama oğlım" dedi.

"Allah var, ne gam var, bu ona da galmaz inşallah" diyip. Çocuk aglıya aglıya, eve vardı, anası :

"Oğlım nedir, böyle nedir, Zarı zarı aglıyasın."

Anasına :

"Ana gapıda bir adam beni sordi. Ben de söyledim. Kimin oglisin? –dedi.– Ben de babamın dedim, ağladi. Bena öğüt verdi."

"Aglama oğlım, gün gelir ki gülersin." dedi, ağlıyarak geri döndü. Bir de bir saz elinde idi."

Gadın anladı, işi anadi, çünkü Perizat olgın bir gadın :

"Oğlum –dedi– kimseye deme, bene söyledin kimsiye deme." dedi.

Gadın demedi ki, baban odir. Çocuk gider ona buna söyler. Bu zalım duyarsa, buni izladir. Çocuk anasına :

"Ana intikam alıram, dedi, o adam?"

"Pekey"

Perizat bilirdi ki; "Bu hakki Migumi ona goymaz".

Gel dönelim, Migumi'ye. Gadın ağlıyor, çocuklar ağlıyordi. Bu zalım nefsine aldanmış, kimse birşey diyemiyordi. O zaman Migumi'nin yana gi-

deceğini bilmiyor. Bir yol dutmuş gidiyordi. Hem gidiyir, hem de ağlıyordi. Meğer, bile, bile mi? Hayır bilmiyordu. O yol, nereye gidiyordi. Çardakçı Çamlıbel'e. Köroğlu'nun Çamlıbel'e. Günlerin bir gününde Âşıg Migumi, guşluh zamanı idi. Çardakçı Çamlıbel'in önünde saz elinde geçerken meğer Köroğlu yanina geldi. Çirdici çayırlarının yolinin gözlüyordi. Giden yayan beyga kim ise Köroğlu'na bilgi veriydiler. Migumi aglıya aglıya saz elinde Çardakçı Çamlıbel'den geçerken, gelip atlısı garşıladı :

"Heyr ola yolcu baba, nere gidiysin?"
Dedi ki :
"Ben de bilmirem nere gittiğimi."
"Peki ne agliyersin?" diye deripat sordi.
"Agladıgimi ne sen sor, ne ben söyleyim"
"Sen dur burda"

İki kişi goşa goşa Köroğli'nin divanına vardı. Migumi'yi eylediler.

Dur burda, Köroğli'na söylediler. Bir âşıgın saz elinde aglıya aglıya gidiyirdi. Çünkü Köroğli tembehlemiş :

"Bu yoldan Çardakçı Çamlıbel'den bir yolçi eger yayan, eger atli, gidende benim garşıma getirin," diye bildirmişti.

"Bir âşıg bulduk, aglıya aglıya gidiyordi. Derdini sordık demedi. "Nereye giderem ben de bilmiyrem", dedi. Aga ne emredeysin?"

Köroğlu ile Köse :
"Getirin onu garşımıza." dedi.

Hemen geldi. Aşıg Migumi'yi Köroğlu ile Köse'nin divânına çıhardılar. O zaman goç Köroğlu bindokuzyüzdoksandokuz keleş, üçyüzaltmışaltı gençiylen, Köseyle oturidi. Üçyüzaltmışaltınan altısı bölük başıydi. Kimlerdi bu bölük başları? Birincisi Erzurum'lu Demircioglu Kenan'dı, ikincisi Kenanlı Reyhan Arap, üçüncüsü Gocah Nigdeli Geyik Ahmet, dördüncüsü Goçak Persali Topal Dursun, beşincisi Goçak Tokat'lı Dede, altıncsı Goçak, Gayserili Abur Obur. Bunlar bölük başı idi. Âşıg Migumi, Köroğli'nin garşışına çıhtı.

Bu saltanatı gördü. Agliyordi. Köroğli ayağa galhdi :
"Getirin onu yanıma yakın. Hele dur bakiyim."
Migumi'yi Köroğli'na yakın götürdüler.

"Ey âşıh aglama, –dedi–. Bizim bu divanda aglamak yok, heç yok, gülmek var. Aglama nedir derdin? Gül." diyince Âşıg Migumi Köroğlu'nun eline eğildi.

"Ey aga! Ben aglamıyam, ya sen mi aglıyasın? Senin garşında divanda aglamak yok, gülmek var dedin amma, ben derdimi sazınan annadım."

diyerek Migumi aldı gögsine sazı eline, aglıya aglıya bakalım ki Köroglu'na ne diyor :

Söylenen söz, dolan göz
Bene dedin aglama
Ağlamaz mı dolan göz.

Köroğlu goçakların üzüne bahtı. Köse dedi ki :

"Bunun derdi bizim derdimize de benzemiyimiş."

Derdini sordu, Köroğlu :

"Ey Âşıh, adın nedir?" dedi.

"Migumi"

"Âşıg mısın?" dedi.

"Evet" dedi.

"Agladın annadık, gül dedim gülmedin, tabi dolan göz gülmez, daimi yaş diler. Derdin tök, derdin anlıyalım." diyince Migumi, derdini Köroğlu'na değil oturan üçyüzaltmışaltı keleş dinliyordi. Baştan ayağa, Migumi derdini dinleyen beylere agliya agliya annatdi :

"Sur duvar dibindeki altı yaşındaki çocuk toprak yiyip boynu buruk oğlan, kanlı düşmandan intikam almaya gözüne görükmüyor. Derdime bir derman bulayım diye diyar-ı gurbete düşdüm, işte o beni öldüreceğine, ben onu öldürtüreyim, düşmandan intigam alıyım, düşmandan intigam almadan toprağa girmiyim." –dedi– "işte bunun için derdime bir derman aramak için."

Çünküm başdan ayagı Migumi, derdini Köroğlu'na annatdi. Başından, Migumi'nin hekâyesi başden buraya gadar. Söylediğim hekayenin sözlerini Âşıg Migumi bir de Köroğlu'na annatdi.

Sade Köroğlu dinnemiyordu. Üçyüzaltmışaltı goçak Köse dinniyordi. Köroğlu :

"Deli Mehtar'ı çağırın" dedi.

Deli Mehtar'ı, çağırdılar. Deli Mehtar'a Köroğlu dedi ki, Çünkü Migûmi demişdi.

"Köye tebdil-ı gıyafet ol, get. O köyden öğren, bak, Migumi'nin hanımı duriyir'mi? Bir o köyün agası bu herifin numusuni almış mi, işi ögren gel."

Deli Mehtar :

"Baş aga" dedi.

Yani Köroğlu neden Deli Mehtari, gönderdi?

"Haklı, haksız burda belli olur" diyip

Deli Mehtar her şeyin doğrusuni bilirdi. Deli Mehtar bir fakir gılıgından dorgi Âşıg Migumi'nun köyüne geldi. O aganın köyüne. Nâyet köy agasın çocuklardan sorarak gapısını örgendi. Deli Mehtar köy agasının gapısının önüne geldi duvar dibinde oturup altı yaşındaki çocuk gine boynu buruk agliyordi. Deli Mehtar çocuğun vardı yanına :

"Oğlum, niye aglıyorsun?" diye sordi.

"Amica, ben aglamıyım da kim aglasın? Bir babam var idi. Gurbete gitti gelmedi, evimiz tenar oldi işde bu köyün agası anamı zorunan aldı. Günüz baglıyi, gece goynuna alıyi, anam aglıyi, ben aglıyim."

"Pekey, siz gaç gardaşsınız?" diye Migumi anatmıştı.

"Biz iki gardaşız. Bu köyün agası gardaşımı guzuluga gatmış, guzuluğu gama ile döve döve otarttırıyor. Ben de böyle duvar dibinde. Anam aglir, ben aglim, gardaşim aglir. Ağlar güne galdık emice."

"Baban adı neyidi," diye Deli Mehtar sordi.

"Migumi idi, getti gelmedi."

Deli Mehtar baktı ki, Migumi'nin verdiği ifade dorgi, tam yerinde. O zaman, dorgi kuzuluga vardi. Deli Mehtar guzulugun önünde, eli çubuklu bir çocuk boynunu bükmüş bir duvarın dibinde zarı zarı aglıyirdi. Vardi çocuğun yanına, Deli Mehtar :

"Oğlum niye agliysen," diye sordi.

Çocuk başını kaldırdı ki bir derviş! Dedi :

"Derviş baba, ben aglamıyım da kim aglasın? Aglar güne galdik. Anam baglı, günüz gece bu zalım alıyır goynina anam itap görüyi, biz de itap görüyüz. Bir gardaşım var güçük, duvar dibinde boynu buruk. Babamız var idi getti gurbete gelmedi."

"Baban adı neyidi?"

"Âşıg Migumi"

"Pekey"

Deli Mehtar dağarcıgından çocuğa biraz nevale verdi.

"Ağlama oğlum, Allah büyüktür. Helbette aglayan gözler helbet bir gün güler," diyip.

Deli Mehtar geri döndü. Dorgi Çardakçı Çamlıbel'e gavuşdi Deli Mehtar, Migumi agliyordi. Bir yanna oturmuşdu bütün keleşler umut veriyordu. Deripa atlasi, Deli Mehtar'ın geldigini haber verdi. Deli Mehtar, Köroğlu beylerin garşısına çıkdi.

"Hayr haber?"

Dedi ki :

"Aga, ayni bu aşığın verdiği bu ifadeyi oğullari da ağliya ağliya gördüm, bu gözlerim gördi. Biri duvar dibinde altı yaşında boynu buruk toprak yiyor, biri de gamçının guvvetiyle, kötek ile guzulugu otarıyor. Çocukların ifadesini aldım ayni bunun ifadesi kimi. Anaları günüz bagli, gece oldu mi bu köyün agası gelir, goynuna alıyor. Kadın da aglir, çocuklar da aglir. Böyle gördüm. Bunun verdigi ifadede heç bir yanlışlık yok."

"Pekey."

Köroğlu :

"Emmi –dedi– Bütün keleşlere emir ver."

Köse el galdırdı. Bindokuzyüzdoksandokuz tane koçak at beline geldi, Âşık Migumi'ye dedi ki :

"Sen otur, Köse'yinen otur, otur eminen. Ben senin eşini, bir de düşmanını gözün önüne getirirem, intikam al." deyip Köroğlu bindokuzyüzdoksandokuz koçagınan bütün keleşler Deli Mehtar öne düşmüşdi, çünkü getmişdi. Gecenin yarisi idi. Kövü Köroğlu sardı, bütün keleşler köyü sardi.

Emir verdi ki :

"Bütün gapiları kitleyin. Dışardan içeri çıkanı da içeri tepin, nâhak yere ölmesin."

Bindokuzyüzdoksandokuz koçag köyü sargıya aldi. Zırzalı olan gapilari kitledi. Zırzasi olmayan gapilar bu velveleyle dışarı çıkanı içeri ettiler.

"Girin içeri, dışari çıkarsız pare pare olursuz." diyip köyün agasının evi sarıldı.Demirçi oğlu'nun elinde bir gılıç, Rehyan Arab'ın elinde bir gılıç, Köroğlu'nun elinde bir gılıç. Gapıyi gırıp içeri girdiler, Gadını baglı gördiler. İtaat edirdi. Bu zalım Köroğlu en evel emir verdi :

"Gadını dorgı açın. –dedi– Ya gadın, ne ağlarsın?"
Gadın başını galdırıp, Köroğlu olduğunu bilmiyordu. Dedi ki :

"Ağlar güne bu zalım beni goydu. Bak bu halıma, merhamet et," dedi.

"Tamam, gadın ağlama. –dedi– Kızım ağlema," diyib.

"Deli Mehtar, buyur bu gadının elini dut, bir heybe içine goy." Deli Mehtar, Gadına :

"Gel gızım gel, gel anam gel. Şimdi buraya gadar ağladın. Amma burdan sonra güleceksin," diyib gadını bir heybe içine goydılar. Köyün ağasısını Demircioğlu gıygıbet etdi. Bütün evinde varini heç bir iğneye varena gadar bırakmadılar, varını atlara yüklediler. Alıp terkal gerisin geri dönüp agayı beraber ve eski hanım Köroğlu'nun önüne almışdı :

"Sen kimsen, Hızır mıydın yetiştin? Bu dertli adiyi defetti
"Gızım sen kimsen?" diye Köroğlu sordu :

"Ben bu zalımın esgi ailesiyim. İşde bu zalım, bu kütülügi yaptı. Amandı bunu sağ gaymayın."

"Gızım –dedi– gam çekme, susuzmuş, sulamaya götürik." dedi.

Köy agası zalımı, bağlı olarak gerisin gerigötürdi keleşler çekildi, gitti köyün halkı dışarı çıktı. Artık çünkü hep birbirisine :

"Müstehak oldi, hak yerini buldi –dediler– Helbette gendi etti, gen'di buldi. Bak yuva dağıttı. Amma gendi yuvası da dağıldı." diyip halk :

"Çok şükür bu âfetten gurtulduk," diyip, Köroğlu'nun yigit oğlunu tesbit ettiler :

"Yerinde bu herif iş yaptı" dediler :

Bütün bindokuzyüzdoksandokuz Koçak, Çardakçı Çamlıbel'e ulaştı. Âşıg Migumi'ni garşısına eger ogullarini, iki oglini, eğer garısını. Deli Mehtar heybe işinde getirdi ve gadın Âşıg Migumi'yi görür görmez aglıya aglıya boynuna sarıldı, bu da hanımına sarıldı. Köroglu'nun bütün beyleri aglıyordular. Bu zalım köy agası Demircioglu terk-i bend etmişti, talimatı dinliyordu. O anda Köroğlu :

"Demircioglu."

"Buyur."

"Aç bunun betlerini" dedi.

Demircioglu bu zalımın betlerini açti :

"Kolundan dut, galdır ayaga." dedi.

Ayaga galdırdı :

"Âşıg Migumi buyur gel buraya, al bu eğri gılınçı elen, bir gulagmi sen kes. Gulağının birini sen kes, ver gılınç eline eşin. 'Gulağının birini de eşin kessin, gadın kessin ne diyorsun?"

Gadın da dedi ki :

"Çok güzel"

Âşıg Migumi egri gılıcı Köroglu'ndan aldı, gulağının birini Âşıg Migumi kesdi :

"Ver gılıcı eşinin eline"

Perizat hanım gılıcı eline alıp :

"Ey zalım-ı bî-din. –dedi– Beni cebri olarak yuvamı dağıttin. Ben sene aglıya aglıya demedim midi? Helbette Allah seni de böyle ağladır. Bu günler gelir dedim, kâr etmedi sözlerim," diyib gulağının birini de Perizat kesdi

"Ver gılıcı eline Âşıg Migumi'

Âşığ Migumi gılıcı aldi eline, Köroğlu emir verdi :

"Yâ Migumi. Burnını sen kes."

Bu zalımın burnini gılıç ile kesdi :

"Ver gılıcı eşinin eline, dudaklarini de sen kes."

Köroğlu'nun bindokuzyüzdoksandokuz goçagi seyridirdi. Köse seyridirdi, Migumi'ni eşinin elinde gılıç var :

"Eza bu eza golunun birini sen, birini o." diyip bu zalım-ı bî-dini pare pare er-avrat Köroğlu'nun önünde beylerin önünde pare pare edip her parçası yere yıgılmışdi. Can cehenneme getmişdi.

"Migumi."

"Buyur"

"Eğer sen öldüreydin nasıl öldürürdün? Bir gılıç vururdun başına canı çıhardi lâkin düşmandan intikam böyle alınır. İşde senin düşmanların bu idi. Gılıncı mahsus verdim ki düşmandan eger sen, eger eşin intigam alasız." diyip

Migumi Köroğlu'nun eline sarıldi. Bütün keleşler ile aglıyor, gözler gadınnan beraber gülmeye döndü : "Deli Mehtar."

"Buyur ağa,"

"Sivaz'a, Tokad'a, Gayseri'ye alanet et, benim toy dügünüm var, eli gaşık tutan pilava gelsin." dedi.

Deli Mehtar elamet etti bu ülkelere; "Köroglu'nun kirpici çayırlarında toy dügünü var, eli gaşık tutan pilava."

O zaman Âşıg Migumi'ye eşi Perizat, tezeden toy dügün edip kırk gece, kırk gündüz eli gaşık tutan fakir fukaralar toplanmışdi. Kirpici çayırlara gazenler gurulmuş, gazenler gaynıyordu. Gırk gün, gırk gece toy düğün edip Demircioğlu sağdıç, Köroğlu garısını Migumi'ye yenge edip iki âşıgı tezeden zifafa verdi, Aşıglar nâil-i murad oldi :

"Ey Âşıg Migumi, Çardakçı Çamlıbel'in sinorunda sene de bir yer verelim, sen de bundan sonra sefâ ile geçin, ağlamak gitti. Benim divanımda ağlamak yoktur Âşıg Migumi'yi Köroğlu Çardakçı Çamlıbel'de eğleyip, nâyet bu ikisi muradına erdi, yedi, içdi, murada geçdiler. Hekâyeniz burada hitamına erdi. Âşıg Migumi'nin hekâyesi burada tamam oldi. Her eşref hazretlerine gavuşdi. Düşmanlar cehenneme getti.

ŞAH İSMAİL

Bu kevn-i mekâna, gög kubbeye seyret. Hikâyeme başlamadan evvel bir Selçuk annadıyorum. Sonra hekâyeme başlayacağım.

Diyor, ne diyor? Gelmiş, demiş, getmiş. Ben de onun dedigini diyib gidiyorum. Diyor ki

"Nezer eyle bu dünyaya gelib gidennere bak. Neçe döv öldüren Zaloğlu Rüstem'e bak. Hem velidir, hem padişah, Davut Peygamber'e bak. Gaf'dan Gaf'a hökmeyleyen Davut ogli Süleyman'a bak. Bak efendi bak. Bak ki neler geldi gitdi ve daa daa neler gelib neler gidecek. Biz gelmiş getmişden annadıyoruz. Gelmemişi Hak bilir. Şimdi başlayacak hekâyem Şah İsmail, Ethem Şah.

Ethem Şah'ın Gandehar şehrinde hökümdarlık eden Şiraz topragında Gandehar'ın hökümdari olan Ethem Şah'ın dar dünyada bir tek evladı vardı. İsmine İsmail demişdiler. Ki sonunda şah oldugu için Şah İsmail denildi. Siftahcı adi İsmail idi. Hökümdar oldugu için Şah İsmail denildi. Şah İsmail, Ethem Şah'ın bir tek evladı idi. Ethem Şah elme goymuşdi, mektebe. Ondört sene Şah İsmail tehsil görmüşdü. Ondört senenin içinde çok bir Bektaşıdan elim alarak guş dili de örgenmişdi. Guş dili de çat-pat bilirdi Şah İsmail. Bu saltanat içinde galsın. Biz size haberi nerden verek. Böyük bir bezirgân çösmen idi, yani cingen. Ama bezirgân gılıgında, Türkmen Beyi. Bezirgân gıyafetinde, dagları, ölkeleri, yaylaları geze geze günnerin bir gününde bu Türkmen Beyi gelib günün birinde Gandeher şehrin yaylalarına gondi. Türkmen Beyi'nin ondört bin gılıç vuran atlısı var idi. Gadın-erkek beraber idi. Türkmen Bey göyde uçan guşa hökmederdi. Hangi ölkeye getse kimse gılıç ile galdıramazdi, Türkmen Beyi'ni. Galdıgi gader galırdi. Bu Türkmen Beyi'nin gezmedigi yaylalar, gezmedigi daglar, ölkeler galmamışdi. Nayet Şiraz topragına düşen Türkmen Beyi, Şiraz yaylalari, Gandehar yaylalarını dört yaylayı işgal etmişdi. Atlı yaylalarda galırdi. Vardı Ethem Şah'a haber verdiler :

"Efendim dört yaylaya çadırlar guruldi, bir Türkmen Beyi gakdi geldi. Ne emrin olur, galsın mı, get diyelim mi?"

Ethem Şah :

"Bunnar Türkman'dır. Bögün burda, yarın başga yerde, ebedi galamaz. Düşman olmayalım, incitmeyin. Gaç gün galırsa galır gideller. Onnar dünyayi gezeller. Her dagi, her yaylada çadır gurar ve satacaklarını satar, alacaklarını alıllar."

Türkman Beyi çok zengin idi. Türkman Beyi'nin bir gızi var idi. Güllüzar derdiler. Güllüzar çok güzel bir Türkman gızi idi : "Dogan aya dog, sindi doguyorum." derdi.

Gel bu tarafdan Ethem Şah'ın ogli, Şah İsmail 18 yaşında idi. Türkmen Beyi'nin gızi Güllüzarda ayni yaşda idi, yani her iki genç bir yaşda, bir saltanatda idi. Lâkin bu terafdan haberi kimden verek? Şah İsmail evel abasına, sonra babasına müsade istedi :

"Ben böyle mektebden eve, evden mektebe gelib getmegle okudugum yiter. Lâkin birez de silahşorlük örgeneyim"

Babasi bir at, bir yamçı, bir gamci nayet tam techiz, o vakdin devri silahleri yay, ok, devri delikli demir yok idi. Birez de av guş çıkım diye bu terefden onsekiz yaşındaki genç bir küheylana, gömgöy demire gark olmuş, av guş yapim diye, daglari, yaylalari gezerdi. Gün geldi ki yaylalardan geçarkan — meger bile bile mi? Hayır, bilmiyerek — Türkman Beyi'nin gızı Güllüzar bir gaç Türkman gızlar ile bir çadır içinde, çadırın ortasındaki direge kergâh dokurkan, kergâh dezgahını çadırın diregine garşi vermiş, kergâh işlirdiler. Türkman gızlari dört yamni sarmiş örnek örgenmek içün bakardılar. Türkman gızı Güllüzar, çok beş parmak hüner idi. Kergâhi işlerken Şah İsmail atın üstünde oklar, gılıçlar elinde, galkan dalında geçeriken çadırın içindeki bu güzeli görür görmez bu genç, sandı ki bir aydır. Çadırdan gamerlenmiş baş gösderir. Güllüzar'da geri dönüb at üsdündeki bu genç deliganniya bakar bakmaz, ikisi birbirine bakarken ikisinin gögsünden bir ok çıkıb ikisinin de içerisine bir sevda bağlandi. Oğlan gıza, gız oğlana bir bakışda bir gönülden bince ölü urgadi. Lâkin Şah İsmail denilen bu genç atın yergazına düşmüş, ala ala çadırdaki bu güzeli seyrederdi. Oğlan gıza, gız oğlana bakarkan aradan on dagga zaman geçdi. Güllüzar'ın annesine haber verdiler, Türkman Beyi'nin hanımına :

"Ne durursan, bir genç deliganni çadırda gızan seyrediyor."

Heman emir verdi. Gendi de berabar :

"Defol git, o çadırın içindeki gulci sene lâyık degil ve sen onun harci degilsin. Eger onun babasi duyarsa senin en güçük parçan gulagın da galmaz. Defol git" dedi, govdular. Bir kaç Türkmannar "defol" diyib tegdid etdiler. O zaman bu genç :

"Yav dağdaki gelir, bagdakini mi govar? Bu toprak benim babamin torpaklari, ebe-yi ecdedim. Siz daa dün geldiz bögün defol, ben defolana gader, siz olun" diye birez mücadele eder etmez, mücadele gaberdi. Nayet bir gaç Türkman :

"Gel get deliganni, senin ecelin bizde olmasın, seni gençlik söyledir. Eger gılıca galırsa, gılıcın da elinden alırız. Senin haggından geliriz amma, sen bir genç deliganniısın. Aklın başında yok" diye buni süpütdüler. O günsü gün üç defe, bu genç dolanıb, fırlanıb dogri geldi, çadırın önünden geçdi, üçünde de gız oğlana, oğlan gıza bakdi.

Nayet her ikisi birbirlerine candan aşıg olarak Güllüzar kergâhi, mergâhi bırakıb o günsü gün akşam oldu. Dogri Şah İsmail geldi, atini çekdi yeri O geceyi, sabaha gadar uyku uyumadi

"Ecebe bu gece sabak olur mi? Bir daa o çadırda o güzeli görür müyem?" diye bir gönülden bin gönüle ugradi. Bu tarafdan Güllüzar'da ona

öyle. Her ikisi birbirine candan aşıg oldi. Lâkin gel aynayi devran neler gösderiyor. Felegin aynasi o gün, o gün diyarak bir hafta zeman geçdi. Nayet Türkman Beyi'ne aksetdi. Türkman Beyi emir verdi :

"Bir daa gelirse dutun, bene haber verin bağlayın."

Dokuzunci güni idi gina Şah İsmail, Güllüzar'ın çadırının önünden geçarkan buni dutdular. Türkman Beyi'ne haber verdiler. Türkman Beyi bagladarak bir boş çadırın diregine sardi. Haman babasına ifadeyi aldi :

"Sen kimin oglusun?" diye, söyledi :

"Ben bu topragın hökümdari Ethem Şah'ın ogluyum."

Türkman Beyi bir yazi yazarak verdi birisinin eline :

"Derhal buni götür."

Yaziya eyle yazdı ki :

"Bir geçdi ses etmedim, iki geçdi, sekkiz defa geçdi. Haksızlık, kemalsızlık gördüm. Bele terbiyesiz bir evlad bir gün, sene de mezeratı, halga da ziyani olur. Terbiyesizligine garşılık dutdum. Canına gıymadım. Boş çadırın diregine sarmışam. Eger sene haber gönderdim. Bir evladın haggından gelirsense gel. Gelmirsense ben dutmuşam geleyim. Ne diyorsun? Gelirsense, affet diyirsen affedim. Bu seferligine sene bagışlaram" diye böyle bir yazi gönderdi. Guşluk devri idi, yazi Ethem Şah'a yetişdi. Türkman'ın biri getirdi. Yazi okuyan, Ethem Şah'ı meclisi seyredirdi. Hepsi duydu. Dedi ki :

"Şindi ne diyorsuz?" Dediler ki :

"Senin oglunda gabaat. Bak bu herif ne diyor. Sekiz defe geçdi bi şey demedim. Gızımın çadırının önüne atini egliyor. Dokuzuncu hakaret edirdi, daa tehemınül galmadi, bağladım çadırın diregine. Beyle bir terbiyesiz evladın bir gün sene mazaratı yetişir. Sede sene degil, herkeşe ziyanı olur. Böyle bir terbiyesiz evlad yetişdirene gader heç yetişdirme. Eger haggından gelirsen bu sefer de affedim, gönderim. Yok haggından gelmez terbiye etmezsen ben edebilirim."

Meclise danışdı Ethem Şah. Meclis dedi ki :

"Haklıdır, haksız mı diyik."

Lâkin yaziyi yazdılar :

"Bir daha böyle terbiyesizlik işlemeyecek, bu sefer de affet, biz daa bırakmazık" diye.

İkinci yazi Türkman Beyi'ne geldi. Türkman Beyi emir verdi :

"Bırakın o genci verin, gılıci i, atını neyi varsa verin. Akşam yakın idi. Şah İsmail atına bindi, dogri ölkesine geldi. Akşam oldi. Baba, ana :

"Oglum bu terbiyesizlik işi neçün becerirsen? Sen gosgoca bir hökümdar oğlusun, o Türkman Beyi'dir. Bugün var yarın yok."

Şah İsmail babadan utanarak anasına derdini açdi :

"Ey ana, eyer Türkman Beyi'nin gızı Güllüzar eli elime gelirse ben bu dünyada yaşarım. Yok yokısa bu derd beni götürür." Ananin babanin bir evladi. O zaman anasi Ethem Şah'a :

"Yazik olsun sene, bir evladımız var göynü düşmüş, fırsat elde iken Türkman Beyi getmeden alalım bu gızı oglumizi muradına yetişdirelim." Ethem Şah hanımına;

"Ne söyledin?" diye sordi :

"Ben bir gosgoca Şiraz Şah'i olayım. Bir Türkman gızini nasıl lâyık görür oğluma alıram?"

"Canım, gönül kimi sever, güzel odur dünyada. İşde oglumuzun göynü bu gıza düşmüş. Ne çare" diye.

Nayet gadının sözüni reddeden –Ancak bu deva tam onbeş gün sürdü– meylini bağlamışdi. *Ölü başi gordan gorkmaz.* O zaman iş kötülüge tökülirdi. Akılli adamlar araya girdiler. Nayet Ethem Şah, nâme yazdi. Türkman Beyi'ne, elçi gönderdi :

"Gaksın getsin, igirmidört sahat mehel, getmedi ise sonuni düşünsün. Türkmen Beyi'ne elçi yaziyi götürdü. Türkman Beyi nâmeyi okıyıb garşılık yazı yazdı :

"Ben laf ile gakmam, giden degilem, galdırmak olarsa beni gılıç galdırır. Gılıçdan başga bir şey galdırmaz" diye garşılık cevab verdi. Cevab geldi. Nayet akılli adamlar araya geçdiler :

"Kötülük eyce büyümeden, gel bu işi yatışdıralım" diye.

Nayet bir gızın, iki gencin üzünden bu gan tökülmesin. Gönül kimi sever güzel odur. Türkman Beyi'nin gızını alalım ve ikiz de birbirizle yakın dost olursuz. Ara yerde bu kötülük çıkmaz" diye işi yatışdırmak içün akılli adamlar araya geçdiler. Nayet Ethem Şah :

"Hayır, ben Türkman gızını oğluma alamam. O bir Türkman Beyi'dir. Ben bir gosgoca hökümdarım" diyince, akılli bir adam –müsade buyur bir de ben diyim– diye müsade alıp Ethem Şah'a :

"Eh şahım, bazen derler çayı geçmeden çemirlen, sen almam diyorsun amma hele biz Türkman Beyi'ne bakalım ki, Türkman Beyi de sana gız verir mi?"

Dedi ki

"Vermek degil bir de bir yarvalır bene. Ben gosgoca bir hökümdarım."

"Ee... efendim sınıyalım."

"Bir yazı yazalım Türkman Beyi'ne, gızını isdeyek bakalımki verir mi?" Akıllı adamlar dediler ki bir tercübe edek :

"Sen gine alma, almırsan alma. Sen almam diyirsen ama o herif de vermez ki zaten" diyince, Ethem Şah gızgınnık ile :

"Nasıl vermez?"

"E dedik ya, tecrübe edak."

Bir yazi yazildi, iki elçi gönderildi.

"Ey Türkman Beyi, benim oglum Şah İsmail, senin gızın Güllizar'a âşık olmuş, gızın da oğluma. Allah'ın emri ile oğlumu gızınnan evermek isdiyorum ne diyorsun?" diye böyle bir yazi yazdılar. İki elçiynen gönderdiler.

Her iki elçi Ethem Şah'ın serayından çıkdı. Türkman Beyin galdıgi yaylalara vardılar. Türkman Beyi bir takım beyleri ile oturmuş meşveret ediyordi. Türkman Beyi'ne haber verdiler :

"Gandehar Şah'ının, Ethem Şah'ın iki elçisi geldi ne emrin olur?" Türkman Beyi çok görgülü ve bilgili kimse idi. Emir verdi :

"Üç beş gişi gakın garşılayın. Hörmetle getirin, elçiye zeval yok. Bakalım nedir emirleri?"

Bir gaç tene Türkmanlardan, gelen iki elçiyi hoş garşılayıb dogri Türkman Beyin galdıgi çadıra getirdiler. Elçiler girib selâm verdi cemaata. Türkman Beyi gıyam edib yer gösderdi. Yakın yannarına oturdular. Türkman Bey; emir verdi. O vakdin devrinde şeker, gahve ne ise hörmet rayet edildikten sona gelen bu iki gişiye gayet tebdilli, töreli davrandı. Aradan bir iki saat geçer geçmez elçinin biri ayaga gakdi. Türkman Beyine :

"Sormaz mısan neye geldim?"

"Evet neye geldiginizi bilmem, yalnız ben gendime düşen vazifemi gösderdim. Size hörmet rayet etdim. Lâkin şindi siz de geldigiz, geldigi bildirin. Bakalım arzız nedir?" diye seslendi.

Ayakda olan gişi :

"Bizi hökümdar gönderdi. Her iki gişi geldik. Allah'ın emri ile senin gızın Ethem Şah'ın oğli İsmail'e almaya düyürcü geldik. Ne dersinse bu iş çok güzel ey olur. Ey olacağına da söz veririk. Yok dersinse artik oni de siz bilirsiz," diyib gonuşdular.

Türkman Beyi elini yüzüne goyub onbeş dagga galbi ile mücadele edib –Elçiler cevab bekliyordu.– onbeş dagga sona başını galdırıb

"Benden hökümdara ve meclise selâm götürün. Benden gız veren yokdur. Bizler oğul gız gocaya versek gendi gabilemize verebiliriz. Ben Türk-

man Beyi'yem. Bütün toprag gezerim. Bu yayladan diyer ölkeye giderim. bir. İkincisi ben bir Türkman Beyi'yim benim gızım, o gosgoca bir hökümdardır. Onun oğluna lâyık değildir. Bunun içün herkes erhani, emsali ile mükellef olması eyidir. Lâyık olsa bile ben gız veren degilim, eger iş zora galırsa onu da siz düşünün" dedi.

Hoş gelen iki gişi, Türkman Beyi'nin verdigi ifadeyi hoş dinnediler :

"Pekey, bize desdur" dediler.

Türkman Beyi emir verdi. Gine bir gaç gişi hörmetle ugurladılar. İki gişi vardı Ethem Şah'ın sarayına :

"Heyir haber" deyib sordi Ethem Şah :

"Efendim, biz getmeden bir gaç gişi söyledik. Sen almam diyirsin amma, tercübe için bizi gönderdin. O da vermiyor zaten. İşte yazi verdigi ifadeyi okusun" diyib, Türkman Beyi'nin gonuşduklarını her iki gişi yazmışdi. Yaziyi Ethem Şah'ın önüne goydular. Ethem Şah okuyib, başdan ayaga. Nayet meclisinin üzine bakdi:

"Ya, ey meclis, ben bir gosgoca Şiraz hökümdari olayım, bu bir Türkman Beyi olsun. Ben şindi bunin sözüni gabul etsem gorkdi der. Ancak bize düşelik bir cevab vardır; Haman elini galeme atarak, bir yazi yazdı :

"Bögünü sabaga goymadan Türkman Beyi, çekildin getdin, gultardın, getmedinse gılıcım ey bil ki senin hali harab eder. Şimdi gılıçlar gından çıkmadan ben sene get cevabını gönderdim. Eger getdinse ne ala, getmedinse başan gelecegini düşün" diyib, böyle bir sinirli yazi yazib elçinin birine verdi, gönderdi. Teıkal Türkmen Beyi'ne.

Elçi yaziyi alib dogri –Türkmen Beyi yine çadırda, gendi gabilesi ile gonuşurken– gine elçinin geldigini haber verdiler. Emir verdi :

"Hörmetle alın getirin. Bakalım nedir?"

Bir gişi, gelen bu şahsi garşılayıb hörmetle rayetle, Türkmen Beyi'nin çadırına aldılar. Elçi selâm verib meclise elindeki verağı Türkman Beyi'nin önüne goydi. Türkman Beyi alıb okuyib yanındakilara da bütün okutdurdu. Her kâgıdı okuyan Türkman Beyi'nin üzüne bakıyordu. Türkman Beyi gelen elçiye :

"Yazi yazmaya lüzüm yok. Yazım sensin, var get seni gönderen hökümdaran söyle. Golay golay bu yaylalardan gakan degilem. Evet giderdim amma şimdi getmiyorum. Beni gılıçdan başga bir şey galdırmaz. Eger gümani gelirse bildiginden eli galmasin" diyib son sözüni evel söyledi Türkman Beyi. Elçi

"Pekey" diyip gerisin geri döndü. Dogri gelib Ethem Şah, meclisine çıkıb Türkman Beyi'nin verdigi son notayi, eger Ethem Şah'a, eger de meclise annatdi. Meclis birbirinin üzüne bakdi :

"Bu nasıl bir halg ola? Bir hökümdarın ordusuna nasıl garşı goyabilir?" diyib Ethem Şah terkâl ikinci emri verdi :

"Bir gaç süvariye emir verin, Türkman Beyi gaç yaylayi işgal etdigini ve Türkman Beyi'nin ne gadder guvvet olduguni gözaltı edin, haber getirin" dedi. O zaman :

"Başüsdüne" diyib gırk-elli tane süvaıi ata binerek, iki gişi süvarinin üzerinde olan amirler düşdüler. Türkman Beyi ondört tene yaylayi işgal etmişdi ve Türkman Bey'inin her yaylada bin gişi eyleşirdi. Ondörtbin Türkman Beyi'nin nüfusu vardı. Lâkin ondörtbin gılıç vuran Türkman Beyinin atlisi vardı amma, bu ondörtbin gılıç vuran atlının efrat-ı ailesini, çolug çocuguni eger sayiya goysak dey yotmişseksenbini buluyor. Yalnız ondörtbin Türkman Beyi'nin gılıç vuran Türkman'i olduguni ve ondört yaylayi işgal edib çadırlar gurduguni o gezen süvari örgenib keşfaltı etdi. Dogri akşam olmadan gerisin geri döndi. Ethem Şah'a gelen süvarinin üsdünde olan amirler :

"Türkman Beyi'nin ondörtbin gılıç vurani var. Ondört yaylayi işgal etmişler. Ancak bunun efrad-ı ailesini çolug çocuguni eğer sayarsak altmış, seksenbini bulur," dediler.

Ethem Şah :

"Hayır, çolug çocugu, efrad-ı ailesi bize lüzum yok, sada gılıç vuran ondörtbin gişi mi?"

"Evet" dediler.

"Pekey... Nasıl olabilir? Ondörtbin atlısı ile bir orduya, bir devlete nasıl garşı goyabilir?" diyib emir verdi :

"Yarından ehtibaren Türkmen Beyi'nin bütün ondört yaylalari sargıya alınacak. Bir gişiyi bırakmayın gaçsın."

"Başüsdüne."

Nayet akılli adamlardan bir gaç gişi ayaga gakdılar :

"Efendim, birez tez olun. Ecele şeytan girer işine derler, bu işi biz eyce bir tebdil alalım. Türkman Beyi uykuda ikân bütün yaylalarini saralım. Guş uykusu verelim. Aradan bir gaç gün geçsin, biz de büyük tebdilimizi alalım. Tegdirden mana gurmayalım" dediler.

Meclis hak verdi :

"Evet" dediler.

Lâkin bir hafta Ethem Şah'dan desdur alarak gizli tebdil almaya durdi. Bu terafdan Ethem Şah'ın oğli Şah İsmail, –Ölü başı gordan sakınmaz derler, hagigatde eyledir– gine atına binib avguş yaparkan dogri

gelib yaylalardan geçarkan atlas çadırda bulunan Türkman Beyi'nin gızı Güllizar'ın çadırının önüne geldi. Atını egleyib dururkân bi müdded, çadıra içeri seyreden, kergâhını bırakan bu güzel, bir takım Türkman gızları ile kergâh işliyen Güllizar, gine gece gündüz ah-ı zar çeken bu gız, sevgillisine bakardi. Bu terafdan gızın annesine haber verdiler :

"Gine o deliganni gelmiş, çadırın önüne atını eğlemiş, kızan seyrediyor" diyib cevab verdiler. Bu gadın saçlarını yolarak "hay huy" diyerek o zaman Türkman Beyi'ne haber getdi. Türkman Beyi çadırda otururdı. Bir takım Türkmannar ilan beraber. O zaman Türkman Beyi'ne haber verdiler :

"Ne diyorsun, dutak mi, öldürek mi?"

Türkman Beyi çok merhamatli kimse idi :

"Varın dutun, garşıma getirin."

Haman bir gaç guvetli Türkman halgı gelib, Ethem Şah'ın oglu Şah İsmail'i at üsdünden indirib gollarini bağladi. Dogri Türkman Beyi'nin garşısına götürdüler. Türkmen Beyi gollari bağlı olan Şah İsmail'e böyle bir bakdi. Meger bir genç fidan kimin bir deliganni idi. Türkman Beyi durdi :

"Ben şimdi senin kanın töksem, bene yazık, sene yazık, benim şanıma düşmez. Ben sene gelme dedim. Sen gine geldin ve baban da degeri degmez söz gönderdi. Ben de baban cevab verdim. Ne baban annadi, ne desen."

Türkman Beyi emir verdi :

"Bir boş çadırın diregine buni baglayın sarin. İgirmi dört saat çadırın direginde baglı galsın. Aç susuz bir şey vermeyin. Belki bu gencin akli başına gelir" dedi.

"Başüsdüne" diyen Türkmannar Şah İsmail'i getirib boş bir çadır içinde, çadırın diregine möhgem gayd-i bend etdiler. Bu terafdan Türkman Beyi'nin gızı Güllizar gendi emrindeki hizmetcilerine :

"Hele bakın ki babam bu dutdugu deliganniyi ne yapdi, keşfedi Gızlar uzakdan keşfederek gelib Güllüzar'a bilgi verdiler :

"Ey nazenin dilber senin baban dutdugi deliganniyi bir boş çadırın diregine sarmış, bagli gördük. Böyle bildik" dediler.

Güllüzar :

"Pekey" dedi.

Hiç kimseye bir şey demeden o günsü gün vakit akşam oldi. Güllizar fırsat bulub akşam garannıgı çökmüşdi. Fırsatdan istifade, garannıktan, gendi yemekleri i yemeden dogri gavuşdurdi, gollaya gollaya çadıra. Eli ile çadırın diregindeki bagli deliganniye yedirib heman gannini doyurduk-dan sona eli ile çadırdan betleri i açdi. Atini, gılıcini tam verdi :

"Haydi sevgillim durma gaç bakalım gün dogmadan neler dogar" dedi. Sevgüllisini dudsaklıkdan gurtarıb atının üzerine bindiren bu gız, gecenin garannıgı idi, Şah İsmail gaçdi.

Bu terafdan vakit geçmişdi. Ethem Şah'a haber verdiler :

"Oglin gelmedi" diye. Ethem Şah dogri gece geçsin, sabak olsun iş golaya varır. Gece yarısı idi, oglu Şah İsmail'in geldigini haber verdiler. O zaman gece yarısı dagib eden Türkmannar Türkman Beyine haber verdiler :

"Emrin üzerine sardıgımız genç deliganni, çadırın direginden açmış yok." diyince Türkmen Beyi :

"Bu gendini açamaz, kimdir bunu açan" diye araşdırdı. Hec bir yâd adam bulamadi. Gendinin gızının acdıgı Türkman Beyi gendine asla yakın etmedi. Lâkin gız, bir gendi açdıgini bilir, bir de halgaden Allah bilirdi. Kimse bilmiyor. Çünküm atalar sözi bize miras galmışdır ki; "Hırhız evinde içinde olursa eger, öküz bacadan da çalınır." Hagigat de eyledir. Her vakit hırhıza beyler borçludur.

O zaman Türkman Beyi :

"Pekey, ikinci bir duzaga düşerse ben bilirim" dedi. Gel felegin aynesi Ethem Şah, oğluna çok bir ögütler verdi ise de verilen ögüdler hec bir kâr etmedi. Şah İsmail :

"Baba, ey Şah baba, bu canım Güllizar'ın yoluna gurbandır" dedi.

O zaman Ethem Şah emir verdi. Yediden yetmişe Türkman Beyi'ne garşılık gılıc gılıca gelmeye hazır oldular. Türkman Beyi, ondört yaylayı işgal etmiş, çadır çadıra çitemiş duruyordi. Gecenin yarısında dört gat yaylalari ordi. sardi. Türkman Beyi'ne uykuda haber verdiler :

"Ne yatıyorsun gak, bütün yaylalari Gandehar ordulari sardi" diye haber verdiler. Türkman Beyi heman uyanıb dogri emir verdi :

Bütün yaylalardaki olan uykudan uyananlar hep at beline, el gılıca el atdılar. Türkman Beyi ile beraber ondörtbin gişi sarılan sargının içinde her bir yana haykırarak daldılar. O günsü gün, gün dogana gadar amansız bir cenk oldu. Çok gannar gövdeyi götürdi. Amma Türkman Beyi'nin terafından bir gişi getdi ise, Gandehar terafından, Ethem Şah'ın terafından yüz gişi getdi. İgirmidört sahat amansiz bir cenk olundi. Lâkin Türkman Beyi'nin atlisi getdikce irelliyordu. Dört yandan saran çemberi dagıtmış ve orduyi her bir yandan dagın dagın ediyordi. Bu terafdan akılli adamlar gan gövdeyi götürmesin diye meşveret edib, Ethem Şah'a geldiler :

"Ey dur, senin oglana bir gız lâzım. Lâkin bizim çolug çocugumuz neden gırılsın. Ara yerdeki deva nedir? Eylik ile süpürdelim gitsin." İkinci teglif Türkman Beyi'ne gitdi :

"Ey Türkman Beyi, al atlini kösmenini, gaç get bu toprakdan. Yoksa aklın başından gider."

Türkman Beyi, verilen bu notaya garşılık, nota verdi :

"Ben size dedim, sözüm kâr etmiyor mi? Beni gılıcdan başga heçbi şey galdıramaz" diyib cevab verdi.

"Göynüm olana gader ben bu yayladan gitmem."

Türkman Beyi'ni her bir terafdan sarmışdılar. Türkman Beyi bu sargının içinde galarak emir verdi yine :

Ondört bin atlının Türkman Beyi'nin bin gişi yarali olmuşdi. Agır yaralı olannari çadırların içine aldılar. Lâkin geri galan sağlam onüçbin atlısi gılıc gılıca geldi. Gine her iki teraf birbirine durdular.

Bu terafdan Şah İsmail böyle gendi gendine :

"Ulan benim üzümden neçe ana baba çocugi gana belendi, şehid düşdi. Lâkin bu iş benim üzümden açıldi. Çok gişi, ana baba beni gargış eder. Bedduâ alırım. Lâkin, beni bu sevdaya salan bene bir guvvet versin" diye Şah İsmail onsekiz çaglarında ikân gollarını kemirleyib issiz bir gece içinde haggından hayırlisini isdemedi :

"Bene bir guvvet ver, hey yoklari var eden efendim. Türkman Beyinin elinden sevgüllüm Güllizar'ı alayım" diye arabî gıpleye durdi. İki dağ arasında, akar sudan abdesini alan bu genç, dört rekât Hak rizasına nemaz gılib arabî gıpleye döndi :

"Benim muradımı ver" dedi.

Haggından hayırlısını isdemeyen bu genç Allah'dan guvvet isdedi. Başini topraga goyub gözlerinden doli doli ağlayan bu gencin Cenab-ı Hak dilegini gabul buyurub, eşref sahata rast gelmişdi. Vakıt sahat emir olmuşdi. Üçlere ve beşlere, yedi, gırklara. Gırklar ile birlikde gezen dünyayı Hızır Nebi o anda genç, ağlıyan Şah İsmail'i imdadına yetişdi, galdırdi. Yanında ak sakgalli bir ehdiyar gördi.

"Ağlar güne galdım baba" dedi.

"Derdin nedir oglum?" diye sordi.

Halbusuki biliyordi gözlüye gizli yok.

"Derdim budur. Ben Allah'dan isdirem, bene bir guvvet versin. Bu Türkman Beyi'nin atlisini dardagan edim. Türkmen Beyi'nin gızi Güllizar'ı alim, nail-i murad olum. Gızın da, bende meyli, fikri var. Ama gız da ağlıyor, ben de. Bu iki genci aglıtmayalım" diyib gendi gendine ehdiyara derdini söyledi.

"Oglum haggından hayırlısını isdesen daa güzel olmaz mi?"

"İşde haggımdan hayırlısı budur, ben bunu isdiyorum. Bene Cenab-ı Hak bir guvvet versin" dedi.

"Gak bakalım ayaga!" dedi.

Hazreti Pir, golundan dutan Şah İsmail'i ayagıya galdırdi. Mübarek sağ eliyle Şah İsmail'in dalini göksüni ıgayıb :

"Aç ağzını" dedi.

Agzini açan bu genç, mübarek Hazreti Pir Dede ağzına tükürdi :

"Haydi oğlum bizler Allah'ın emri ile iş yaparız. Emir İlah'dan, emir olmadan biz emirsiz heç bir iş gören degiliz. Ancak Cenab-ı Hak tarafından sene çok bir guvvet verildi. Beyle binlerce Türkmen Beyi başan tökülse, bir zafer gılamaz, haydi oğlum alacagın aldın işine bak."

O anda sevindiginden, bu genç, elini cebine atdı ki ehdiyara bir şahane tesaddik versin :

"Ne yapırsan?" diye ehdiyar önünden gayboldi. Üçler de, beşler de, yediler de, gırklar da gitdiler. O anda Şah İsmail :

"Bunnar ey kimselerdi" diyip, gendi gendine çok şükür diyip gendinde bir varlık hisseden Şah İsmail deredeki daşlara en evel kendini sınayarak böyük böyük kayalar kaldırıb körezledi. Daşları atarken lâkin bir daa, Pir Dede geldi :

"Ne yapırsan oğlum?" diye sordi. Şah İsmail :

"Baba gendi mi denerem."

"Dur oğlum, Cenab-i Hak her guli bir gılınan eğliyor. Lâkin sene bu guvveti verdim, en evel daşlarda sınadın gendin denemek içün. Aklın başan topla, zannetme ki seni bu guvvete getiren guduret guvvet saibi bir anda verib bir anda almaya gadirdir. Sene şindi yadiger bir daa vereceğim. Al bu kirigci –iki gıl verdi– oğlum bu gıllari sakla. Seni zencire bile vursalar, zencirleri gerneşir gırarsın, goparırsın. Ama iki bilegen bu gılleri bağlasalar ne gader çırpınsan bile bu gılları goparamazsız. İşde her guli bir gıl ile bağlamışdır Hak, ikincisi sene bir pala verdim. Al bu gılıcı gın ile bundan sonra nerde yatarsansa, gılıcı gından çıkart eyle yat. Eger bu palayı gından çıkarmazınsa gılıç gında galırsa mehşere gadar yatarsın, uyanmak sene olmaz. Ey bil bunu da, akşam yatarkan nerede olursan olsun gılici gından çıkart, salıver yat. Sabakdan gine gılıcın belen bağla."

"Pekey" deyib ehdiyarın elini öpdü. Ehdiyar Şah İsmail'in gözünün önünden sır oldu. Şah İsmail bu gılları alıb bir gutu içerisine goydu, ufak bir gutuyi goynuna goyub

"Bu bene ölene gader galsın –dedi– Lâkin bu sırrı heç kimseye deme" demişdi Pir Dede. Bu sır gizli bir sırdır. Kimseye esrarın açma dedi. O zaman

Şah İsmail, Hz. Pirin verdiği bu iki ehsanı, gılları, gutunun içine goyup goynuna sakladı, palayi aldi, beline bağladi. Gılıcı gından sıyırdi. Meger şafak yerine zişen düşmüş ortalık ürüşan oluyordi. Her iki teraf tebdilini görmekte idi. Bu terafdan gün dagların başını alır almaz Şah İsmail nare vurarkan, haykırarkan iki dağ arasından atını binen bu gehreman dogri Türkmen beyinin şahin guşi kimi atlısinin içine düşdi. Zannedersen bir cenevar bir davar sürüsüne dalmış, amansız o günsü gün cenk etdi. Türkmen Beyi'nin atlısini elamana getirdi. Asger bütün Şah İsmail'in cengine seyrediyordi :

"Bu çocukda bu guvvet yok idi. Bu nerden oldi?" diye bütün halg birbirine sorar gonuşurdu.

Bunun için o günsü gün akşem oldi. Gün anasına guşlar yuvasına gavuşdi. Şah İsmail garannıkda, beni garannıkda, olur ki kemend atar dutarlar diye haykırarak atini bindi dogri bir sehraya gidib, issiz iki dağ arasında palayı gından çıkartdi, salıverdi. Bir gaya dibinde yatdi. Bir yer, bir göy görünürdi. Lâkin o gece gine geldi, geçdi (*Evet çok geceler gelib gidiyor beyim. Çok haftalar, çok aylar, çok senelerde gelib gidiyor. Gine gün bu, dem bu devran bu gidiyoruz.*) Birer birer disek sabak bitmez diye Şah İsmail tam sekiz gün sekiz gece, geceleri gaçıb issiz bir Beri yabanda gendini saklayan bu gahraman, günüz olanda Türkman Beyi'ne haykırarak görünürdi. Türkmen Beyi'nin ondörtbin atlısından tam altıbin gılıç vurani galmışdi. Bu altıbin de sağlam değildi. Çok adamın yarasi var idi. Türkmen Beyi'nde de bir gaç yara var idi. Lâkin esgerin verdigi yüzde on ziyani, yüzde doksani Şah İsmail veriyordu. Bu anda, bu tarafdan Ethem Şah'a :

"Gel hele, oğlun cengin seyret" demişdiler.

Ethem Şah oğlunun amansız cengini bir cebel üsdünden seyrediyordi :

"Bu da Hak vergisi" diyib Ethem Şah seviniyordu. Bütün Gandehar halgı "maşallah" diyordi. Lâkin bu sekiz günüz, sekiz gece ömürden getdikden sona gecenin yarısı idi, Türkmen Beyi akıldanelerini topladi :

"Ne tebdil idelim" diye meşveret gıldılar :

"Gaçmadan başga heç bir tebdilimiz galmadi. Eger biz dört gün daa dursak bu altıbin gişiyi de pancar kimin dorgallar. Artık biz gaçalım" diye sade bir gişinin gılıncının elinden el aman eden Türkman Beyi yaralısını hevdeşlere goyub, gece yarısi idi gızı Güllizar'i bir hevdece heç kimse duymadan, eşidib, sezmeden herkeş uykuda iken, hemen Türkmen Beyi kösmennerini eyleyib el aman ederek dogri Gandehar yaylalarından gaçmaya durdi. Amma ormannardan, meşelerden gaça gaça Güllizar hevdeç içine girmeden annadı ki babam kösmenini aldi yüklir. Beni de alıb gidecek. Türkmen Beyi'nin gızı Güllizar, iki satir yazi yazdi, gizli. Bir zarf içine goydi. Çadırının yanındaki ocak daşinin arasına sokdi zarfi. Gız sormuşdi :

"Babam ne yanni gidecek, hele bir örgenin" demişdi cariyeleri Hizmetcileri :

"Hind'e, Yemen'e dogri Türkmen Beyi meşveret gılmış gidecek" diye yazida yazmışdi :

"Ey benim sevgilim Şah İsmail, eger benim üzümü görmek isdersen babam senin gılıcından el aman ederek beni aldi, kösmenini göçürdi. Beni bulursan Hind'de, Yemen'de bul, peşime gel" diyib bu zarfa iki satır yaziyi yazdı. Ocak daşının arasına goyan Güllizar Türkman Beyi'nin emri ile hevdec içine aldılar. Gızın bu üzünden bu gadder gan töküldügini Türkman Beyi biliyordi. Alıb –döge döge alıb– dogri gaçdılar. O gece yarisi giden Türkman Beyi'nin atlısi, kösmenneri bir çadır galmadi. Heç bir varlıgını goymadı. Hepsini aldı gitdi. O gece sabah olmuşdi. Gine bu terafdan, eger esger, eger de Şah İsmail haykırarak eyle geldi ki ne gelsin, Türkman Beyinin galdıgi yaylalarda ülüzgâr esiyor. Heç kimse galmamış :

"Heyvah" dedi. Bu terafdan Gandehar halgı :

"Çok şükür gultardık, ziyan büyümeden gitdi. Türkman Beyi el aman etdi getdi," diyib birbirlerine gözaydın verirdiler. Ethem Şah'a Türkman Beyi'nin getdigini haber verdiler. Ethem Şah gayet şadıman oldı. Oğlunun önünü aldılar. Lâkin ogli öyle geldi ki ne gelsin Güllizar'ın gurdugu çadırın yerinde yeller esiyor. Ama böyle bir dört yana bakarkan oğlanın gözleri doldi :

"Heyvak felek, bu günnerin de bene varımış. Aynayı devranında ne ayna açdın başıma" diyib aldı bakalım gendi eglemeyen bu genç gehreman, bakalım ki şu dağlara, şu yaylalara, şu çayır çimene ne diyor, içerindeki dolan sıziyi dışarı boşaltmak içün, gılıcın gabzasını saz ederek aldı bakalım :

Bir suval sorayım dağlara, daşa,
Bir suvalım vardır göydeki guşa
Dağlar, daşlar Güllizar'ı gördüz mi?

Bilmem Hind'e getdi, bilmem Yemen'e
Bir suval sorayım burda çayır-çimene
Çayır-çimen Güllizar'ı gördüz mü?

diyib böyle zari zari haykırırkan bir bâd-ı sabak ülüzgâri çıkdi. Ese ese iki daşin arasından zarfi Şah İsmail'e dogri getirirdi. Şah İsmail ağladığı yerde gülerek :

"Bu ne sırdır" diyip hemen, yerdeki zarf önüne gelir gelmez zarfın üsdünde Türkmen Beyi'nin gızı Güllizar'ın imzasını bu genç gördi, zarfın içindeki kâğıdı sevine sevine çıkartdi. Güllizar yazmışdi gece yarısında :

"Ey benim sevgilli dosdum, sevgilli âşıgım, babam beni senin gılıcından el aman galarak kösmenini köçürdi. Beni Hind'e, Yemen'e dogri gö-

türdi. Lâkin beni bulursan üzümü görürsen, Hind'e, Yemen'e dogri gel" diye cevab verdi.

Yaziyi okuyan bu gehraman, dogri heman gelib anasına babasına yetişdi. Evel babasının anasının elini öpüp bütün erkani emsallarından helallık alarak :

"Ey Şah baba, yarım getdi. Ya yarımı bulurum, ya yakında ölürem" dedi.

O zaman Ethem Şah oğlunun önini aldi :

"Hele dur oğlum nere gidirsin? Bögünnük dur" dedi.

Babanın ananın rızasını gazanmak içün :

"Pekey" dedi. Şah İsmail durmasına, Ethem Şah'ın dar dünyada bir tek ogul evladi var idi. Meclisi bu terafdan cem etdi :

"Buna bir tebdil, bir golay yol bulun, oğlumi bağlayalım mi, yoksa zindana goyalım mi, bu gider. Bögünnük rica etdim durdi, yarın durmaz."

"Buna ne tebdil edelim?" diye çok bir adamlar ayagi gakdi, Ethem Şah'a:

"Bağlasak da durmaz."

"Haçene gader bağlayak"

"Zindana goysak da durmaz."

"Lâkin itaba kimse teammül edemez. Bunun bir golayi var."

Bir takım bilir kişiler cevabi verdiler :

"Bu bekâr çocukdur. Han ugir gızlari çokdur. Bir takım güzelleri emrinle has bağcaya getirelim. Oğlana emir verelim, hangi güzele göynü düşerse onnan evlendirelim, Türkmen gızından feri gelir unudur. Çünkü et görmeyen bir adam cigeri görürse et buldum diye. Çünkü et görmemiş. Güzel görmeyen bir genç çirkini görürse güzel budur der. Oğlun evermemiş golay yolu yokdur," diye fikir verdiler.

Ethem Şah :

"Çok hoş dediz" dedi.

O anda emir verdi :

"Benim oğluma her kim gızını Allah'ın emriyle verirse gızlarına danışsın, bezetsin."

Çünkü Şah İsmail'in bu gehremanlıgını gören bütün Gandehar halgı yediden yetmişe Şah İsmail'e heyran olmuşdu. O zaman çok bir vezir, han gızi, haber verdiler, gızlari alları yeşilleri geymişdi. Bütün güzeller başdan ayagı çiçeklere, mor menevşe libaslara gark olmuşdi. Al yeşil ellerindeki güller ile has bakça içinde gezen gızlar, her biri gendine süs vererek o der; "beni begenir", o der; "beni begenir" diye birbirleriyle gonuşur, gülişirdi. Gırk tane gız, güzel han, vezir gızlari has bakça içinde bezenmiş duriyordi. Bu terafdan Şah İsmail'e emir verdi babasi :

"Haydi oğlum bu güzellerin hangisini gözün dutar begenirsinse Türkman gızından feri gel, o gülnen seni evlendirim" diye. Şah İsmail bagçanın burcuna gelerek, güzeller gafle gafle, üçer dörder gezerdiler, Şah İsmail bagçanın burcundan bu güzellerin salını salını gezmesine garşılık :

"Cenab-ı Hak ne güzel ögmüş yaratmış, ben bunnarın hangisine kötü diyim. Hayır, ancak kötü benim. Bunnar her biri bir igidi sevindürür güzeller. Aldı bakalım ki salını salını bakça içinde gezen güzellere ne diyor :

Kimin al geyinmiş, kimin nuri
Kiminin ağzında dişleri inci,
Kiminin göksünde nari turinci,
Heç birisi Güllizar'a benzemez.

Yani bütün güzelleri ögerek, aman diyor ki :
"Heç birisi Güllizar'a benzemez."

Heç bir güzeli begenmedi. Methetdi amma "almıram" dedi. Alıram demedi. O anda babası hiddete gelerek zencirleri vurdurdi, bagça içerisine goydurdi :

"Akli başına gelene gader bu oglum bağlı galsın kimse açmasın" diye. Lâkin Şah İsmail has bağça içinde zencir ile bend olan bu gehreman genleşmesi ilen zencirleri pare pare etdi gırdi. Dogri gizlim gelib sade bir tek anasından halallık alan, babasının gözüne görükmeyen Şah İsmail :

"Ey ana, duvadan unutma bizi. Saglık olursa görürem gine sizi. Bu canimi yar yoluna goydum" diye babadan gizli anadan helallık alan bu gehraman atına revan oldi. Guşluk devri idi, Ethem Şah'a haber verdiler :

"Bagçanın içindeki oğlun zencirleri gırmış, atına binmiş, gılıcını guşanmış getmiş."

"Cehennem'e getsin, ne yapayım."

O zaman Ethem Şah'ın elinden ne gelir? Ni yanna gitdigini bile kimse bilmiyor. Ama ağlirdi. Bir tek evladı idi. Lâkin bu terafdan gel haberi kimden verelim. Türkman Beyi'nden. Türkman Beyi geceyi günüze gatmışdi. Gece bile yol giderdi. Şah İsmail'in gorkusundan. Gece günüz giden Türkman Beyi altıbin sağlam galan atlısi ile beraber günnerin bir gününde Yemen'i geçib, Hint diyarına düşdi. Hint topraklarında Hindiye hökümdarlarının yaylalarına sıgınç oldi. Çok bir hökümdarlara nâmeler yazdi. Türkman Beyi :

"Derdime derman edin, Şiraz toprağının Gandehar hökümdarinin ogli Şah İsmail'in derdinden dad-i feryad galdık. Ondörtbin atlımın içinde altıbin atlı galdı. Bütün tarmar etdi. Çok var bir varimi elimden aldi. Gılıcına güvenerek dar dünyada bir tek gızım var, gızımi gılıç zoru ile almak istedi. Ben de gızımı verim dedim. Gızım aglayarak yerlere serildi. 'Baba bile bile beni düşmanın eline verme. Beni öldür, pere pere gıl, beni Şah İs-

mail'in eline verme' dedi. Hangi babadır ki gızını diri diri öldürür. Elim varmadi. Garşı durdum gücüm yetmedi. Gızım aglıyor çok medder galdım. İşde altıbin atlı ile el aman etdim, bunun gılıcının elinden. Dad-i feryad geceyi günüze gatarak şimdi topragınıza sıgındım. Bene yardım edin. Eger beni, eger gızımi, eger de atlımi gultarın. Hak aşgına bene bir yardım gılın" dedi.

Bu nâmeler hökümdarlar gatına gedib her yandaki hökm eden hökümdaılar nâmeleri okuyib sızlandılar:

"Vay! ne demek, sen gehramannıgan mı güveniyorsun? Senin gücün, guvvetin yerinde. Olur ya olmuş. Lâkin güçsüz guvvetsiz adami ezmek mi lâzım. Bu edalet midir? Bu heç bir millete bile yakışmaz. Gezinçi dosta düşmana da yaıamaz. Düşmana da yakışmaz."

Her bir yandan emir verdiler. Türkman Beyi'ni Hindistan yaylalarından aldılar. Türkman Beyi'nin dört yandan yeddi gat esger saf saf bagladi. Türkman Beyi'ni mapus olarak beklediler:

"Sen heç gorkma, medama sıgındın bize, gelen kimse tarımar edak, senin haggı hukukun gultarak" dediler. Çünkü Türkman Beyi yaniş yazmışdi nâmeyi. Böhtan etmişdi Şah İsmail'a.

"Benim gızım almıyor, gızimi vermek isdedim de gızım beni pare pare et beni düşmana verme diyor. Hangi babadır ki evladını diri diri parçalar. Bunun için elim varmadi işde."

Beyle acıklı nâmeleri okuyan hökümdarlar, bütünü Türkman Beyi'ne yardım gılmaya garer verdiler. Her hökümdar gendine göre Türkman Beyi'ne mafüz olarak yani araci olarak Türkman Beyi'nin galdıgi yaylalari saf saf esgerler, ordular bağlamışdi. Bu hal içinde Türkman Beyi hayatını yaşıyordi. Türkman Beyi'nin gızi sevgilüsü Şah İsmail diye ağlıyordu. Gelki bu terafdan ayne-yi devran ne gösderiyor. Gel haberi kimden verek felegin aynesi?

İşde iki dağ arasını ve çok bir gedigi kesmişdi, Arab Üzengi isminde bir pehlivan var idi. O vakdın devrinde Arab Üzengi yeddi hökümdardan harac alirdi seneden seneye. Arab Üzengi'nin gendisi gız idi. Amma bunun gız olduguni bir gendi biliyordi, bir de yareden Allah biliyordi. Heç kimse bilmirdi Arab Üzengi'nin gız oldugunu. Erkek bilirdiler. Meger bu gız yer yüzünde gendine uygun hasim arıyordi:

"Ben bir gız oglan gızam, benim gız oldugumu bir ben bilirem, bir de halgeden Hak biliyor. Her kim benim dalimi yere getirir, benim üsdüme çıkarsa benüm sevgüllüm odur. Ben yıkdıgım erkekleri alan degilem" diyib Arab Üzengi'nin gırkbin gılıç vuran atlısı vardı. Yani Arab Üzengi bir yeniçeri beyi idi. Gırkbin atlının içinde bir de bir remilcisi varıdı. Seneden

seneye Arab Üzengi atlının serdarını gönderirdi. Her bir hökümdardan harac alırdı. Arab Üzengi emir verdi ki :

"Remilciyi benim garşıma çagırın."

Çünkü Arab Üzengi göyde uçan guşi bile durdurmuşdi. Uçan guşlar bile Arab Üzengi'nin hökmeddigi sinordan geçemiyordu. Arab Üzengi'nin remilçisini garşısına seslediler. Remilci geldi Arab Üzengi'nin garşısına :

"Olan remilci!"

"Buyur aga."

"Olan remilci ömrüm geldi gidiyor. Senelerden beri gılıcı gından sıyırdım. Yer yüzünde gehramannıgimi elanet etdim. Şindiye gader beni yenen olmadi. Bütün yıkdım. Nerde gahraman varsa hepisini durdurdum, yıkdım, altetdim. Olan remilci ahir-i akıbetime garşılık bir remil at, bakalım ki benim hasmimi analar dogurmuş mi? Yoksa böyle akınan vakınan mı ömrüm gelib gidecek." Yani Arab Üzengi örtüg devayi, remilcisine annatdi. Dünyaya garışaçak mıyam, yoksa böyle bekâr gız mı gidecegim? Yani hasmim var mi, beni yıkacak bir şahıs var mı?"

Remilci :

"Başüsdüne aga" dedi.

Çünkü remilci bile Arab Üzengi'yi erkek biliyordi. Heç kimse gadın olduguni bilen yokdi. Remilci remil atdi. Aldi remili, gorkuyor Arab Üzengi'ye dogri cevab veremiyor. Remilci Arab Üzengi'nin üzüne bakıyordi. Arab Üzengi de remilcinin üzüne bakıyordi :

"Olan remilci!"

"Buyur."

"Ne durdun? Gonuşsana!"

Dedi ki :

"Aga gorkuyorum. Yalan desem gine sonu yok." *Çünkü efendi yalan sözün sonu bir gün çıkar eşgeriye. Neden çıkar? Çünkü yalanin soni yokdur. Bir gün sır eşgeriye çıkar. Bunun içün diyor ki "gizli buguya gelen bir gün eşgere dana dogurur."*

"Gorkuyorum aga" dedi :

"Olan remilci gorkma! Ben senden ahır akıbetimi isdirem. Eyi de benim gaderim, kötü de benim gaderim söyle bakalım" dedi.

Dedi ki

"Aga yemin et beni öldürmeyecegine, ben dogri ifade vereyim yoksa ecik bücükederem."

"Olan remilci and olsun Allah'a sene hec bi şey demem mugadderat benim neyse iyi de, kötü de söyle."

O zaman remilci dedi ki :

"Aga, üç güni say, dördüncü güni senin bir hasmin gelecek. Sen oni meydana, o seni meydana teglif edecek, seni bacakların havadan getirib seni yıkıb dalın yere getirecek, gılıcı çekib bogazan dayayacak. İşde senin ahir akıbetin bu üç güni say, dördüncü günü hasmin gelecek." diyende Arab Üzengi durdi :

"Olan remilci, ikinci remili at, gine sene hecbi şey demiyecegim, yemin etdim seni öldürmeyecegim. Lâkin ikinci remili at. Bak ki, temam mı, yoksa noksan mi? Üç günü dört, dördü beş bugünner olacak mi, yoksa tam üçüncü gün dördünci sabagı gelecek mi?"

Remilci ikinci remili atdi. Gine aldi remili dedi ki :

"Aga üç güni say, dördünci sabak hasmin gelecek. Onsekiz, ondokuz yaşlarında olan bu genç deliganniyi sen, güleşe teglif edeceksin, o sennen elleşib güleşecek. Dalın yere getirib, bogazan gılıcı dayayacak. Son ahır akıbetin bu, artık gerisini sen bil."

"Olan pekey remilci, eger dördü beş olursa, o getmeden seni öldürürem."

"Öldür, dört beş degil, üç dördünci sabagı gelecek."

"Pekey."

Gırk bin atlısına emir verdi.

"Her bir terafa dagılın, yedi yol ayrıcına dagılın. Hangi terafdan gelen gehraman var ıse bene haber verin."

"Pekey" dediler.

Bu tarafdan Şah İsmail *Bile bile mi? Hayır bilmeyerek* çünkü Türkman Beyi'nin gızının, Güllizar'ın peşine düşdi. Gelen tek başına bu gehraman deliganni, eyle geldi ki, eyle bir guleler, seraylar, yaylalar, heddinden ziyade çadır çadıra çikenmiş. Şah İsmail :

"Olan bura nere? Aceb Türkman Beyi bu hayhayin içinde olmaya" dedi.

Yeddi terafdan gözcüler Arab Üzengi'ye haber verdiler :

"Gedikden bir atli çıkdı, hasmin geliyor" dediler.

Dördünci sabagı idi. Emir verdi. Dogri geldi yakına. Arab Üzengi gömgöy demire gark oldi. Atini binib amansız gelen genç gehremana

"Ey deliganni dön geri, burası Arab Üzengi'nin sınorudur. Sehre mi gapıldın, düşmana mı aldandın? Burdan guş uçmaz, kervan geçmez, edem

geçmez. Bene Arab Üzengi deller. Şaşdın, düşdün, genç bir deliganniSın seni gençligen dön diyorum. Döndünse gultardın, dönmedinse yandın yakıldın."

Şah İsmail gendi gendine güldi :

"Ey Arab, yolçi yolunda gerek. Ben senin içün gelmedim. Ben arayacagımı ararkan yolum bu terafa ugradi. Önüme çıkarsan eger, işin çok yaniş olur. Lâkin dön dersen dönen de degilem. Şindiye gader heç bir yoldan dönmedim. Burda da dönen degilem."

Arab Üzengi bu fikri genç deliganniden duyarak :

"Deliganni dönmedin degil mi? Dönmirsen!"

"Hayır dönmirem. Dönder bakalım beni nasıl dönderiyorsun. Ben dönen degilem. Yolciyim, yoluma gidirem."

"Pekey deliganni, şindi gel. O ki dönmüyorsun, benim haggımdan gelirsense bu gırkbin atlıya dur derem, durur. Haggımdan gelemezsense bu gırkbin atlı ile her yanın keserem. Pare pare gılaram. Yalnız seninen gılıç gılıca gelmeden en evvel elleşelim güleşelim. Eger sen beni yıkdınsa ben senin emren amade olayım, yok ben seni yıkdım ısa sen bene gul ol atlımın içine garış."

Şah İsmail :

"Ey Arab, sözün çok güzel, begendim, ben razi oldum, sen cayma" dedi. O zaman Arab Üzengi kisvetlerini geyindi. Emir verdi ki, bir kisvet de bu deliganniya geydirin.

"Ey deliganni ismin nedir senin?" dedi.

"Şah İsmail demişler."

"Deliganni bir kisvet de sen geyin."

Dedi ki :

"Arab ben kisvet geymedim. Lâkin sana da geyme demem. Ne gader yaglanırsan yaglan, ne gadder geyinirsen geyin, ancak meydanda belli olur" dedi. Arab Üzengi kisvetlerini geyindi. Bütün yağlandi, başladi Şah İsmail'in garşısında sıçrayıb devran gösdermeye. Gırkbin atlı at beline gelmişdi. Arab Üzengi'nin emrini bekliyordi. Arab Üzengi eyle emir verdi ki :

"Ey atli, ben emir vermemiş, siz gılıçlara el atmayın."

"Başüsdüne" dediler.

O zaman Şah İsmail'a dedi ki

"Deliganni sen de oyna sıçra.

Dedi ki :

"Arab, sen ey oynuyorsun, benim yerime de oyna, gende yeren de oyna. Hele meydan tenha, şimdi oyna bakalım. Oyunin soni nerde galır."

Arab Üzengi bakdı ki bu gorkan degil. O zaman :

"Çek bakalım" diye meydan içinde sarmasab oldi. Dört yani Arab Üzengi'nin atlısi sarmış seyrediyordi. Arab Üzengi etdi ki bir sarmada hasmını yere ata. O güne gader Arab Üzengi gendine eş arıyordu. Şah İsmail Arab Üzengi'nin kemendinden dutması ile, bir bileginin üsdünde galdırdi, uzmundan yukari. Arab'ın bacaklarını tersine çevirerek kelle paça vurmadi Arab Üzengi'yi yere. Vursa et gemikden ayrılacagdi. Golayca dalını yere goydi. Palayı, gılıcı Arab Üzengi'nin bogazına dayadi :

"Ey Arab, selavatın getir gidiyorsun. Ahirete gidiyorsun. Sorgu, suvalın nedir, vesiyetin nedir söyle?" diyince, Arap Üzengi yerde gözünü açıb, gögsünde bu genç igidi gördü. Beyle bir ala ala bakdi. O da bir gönülden bir gönüle gopildi, ugradi :

"Deliganni, ben Arab degilem, ben bir gız oglu gızam. Üzümdeki nigab galdir" dedi.

Şah İsmail üzündeki nigabi Arab Üzengi'nin galdırdi. Eyle bir güzel gördü ki, zannedersen bir elmayı ortadan böldüm yarısi Türkman gızi Güllizar, yarısi Arab Üzengi, o da ona âşık oldi. İkisi birbirine sarmasarb oldu. Arab Üzengi :

"Ey deliganni, ölümcü bir güne gader ben senin sevgüllün sen benim yarım, işde bu hayim huyi bir hasim arardim yeryüzünde. O da ben aramaynan bulamazdım. Allah seni yolladi. Artık bundan sona ikimiz birbirimizle yaşayalım. Bu gadder ganimet, variyet hepisi sene fede olsun" diyince Şah İsmail güldi :

"Ey Arab Üzengi, fasit hayallar dursun geride ben senin için gelmedim. Yolum düşdi. Ancak geldigimdeki deva benim sevgillim var, diyim ki sen de küsmeyesin. Benim bir âşıgım var Türkman gızi Güllizar. Türkman Beyi'nin gızi. Türkman Beyi – babasi – aldi sevgillimi gaçdi. Dagi daşi dolana dolana yolim şimdi buraya düşdi. İşde sen garşıma çıkdın. Yol vermedin, senden yol almak için ikimiz birbirimize sarmaser olduk. Lâkin senin de gız oldugun bildirdin. Ancak hasmin, sen de hasmin arıyordun. Beni buldun lâkin benim yarım sede sen degil, benim sevgüllüm Türkman Beyi'nin gızi Güllüzar idi. Oni aramaya bu kevn-i mekâna düşdüm. Ancak sen ugruma çıkdın. Haber veriyorum, ben Türkman Beyi'nin gızi Güllizar'in bir tuyini dünyanın varına vermem" diyince Arab Üzengi Şah İsmail'in bu cevabına

"Ey sevgüllü yar-i vefadarım, bir igide iki yâr çok mudur? Heç bi şey demem. Bir yanında Türkman gızi hizmet etsin, bir yanında da ben."

"Pekey canım, medama sen gabul etdinse ben de seni gabul etdim. Ancak bene desdur ver, izin ver, yarım Türkman Beyi'nin gızi Güllizar'i bulmamış senin yanında galan degilem. İkizi beraber götürerem. Ben de, bir ananın, bir babanın ogliyim. Vetanıma götürür, ölümcü bir güne gader siz ile eyleşirim. Artık sen de bu hayi huyi bırakacaksın, bu atlıyi dagıdacaksın. Bir sen bir ben, bir de Türkman gızı vetanıma döneceksin, gabul etdin mi?"

"Ettim" dedi.

Arab Üzengi :

"Yalnız igid atlımı çekelim, Türkman Beyi'nin elinden Türkman gızı Güllizar'i alalım. İkimiz –üçümüz– birlikde gidelim. O zaman atlımi dagıdayım."

Dedi ki :

"Ey Arab Üzengi, ben tek başıma yeterem. Seni berabar götürsem olur ki Türkman gızı benden gücenir. Der ki bu gehr-i yâri ben çekdim benden evvel sevgüllüm evlenmiş. Olur ki bu küsgünnük Güllüzar'a gelir. Seni heç bilmesin. Sen burda dur yerli gaya kimse, sene burdan gak, oraya git diyen olamaz. Ben sevgüllüm, Türkman Beyi'nin gızını buldukdan sona seni gelir burdan alıram."

"Söz mü?"

"Söz."

İkisi birbirine söz verib garelleşdi. O günsü gün galdı ferdası gün yola düşdü. Helallık alan Şah İsmail Arab Üzengi'den dogri atini binib Türkman Beyi'nin gızını aramaya yol aldı.

Gece gündüz atına bi ib bu dagda başladı getmeye. Bu getmede olsun bu terafdan Türkman Beyi'nin yaniş fikir vermesine garşılık dört yanini bütün ordular sarmışdi. Mafiz olan esgerler Türkman Beyi ortalarında idare ederdi. Gine çadır çadıra gurulmuş herkeş âlemine başlamışdı. Gel haberi kimden verelim? Şah İsmail'den.

Çünkü Güllizar iki satır yazi yazmışdi :

"Ey sevgilim beni bulursansa Hind'c, Yemen'e dogri gel."

Güne bir menzil gece gündüz giden âşık günnerin bir gününde Yemen'e yaklaşmışdi. Çok Güllizar'i arzetmiş, göresimişdi. Aradan feleğin aynasi, aylar geçmişdi. Eyle bakdı ki bir galabalık sürdü atini geldi derya kenarında dalgıçlar semek dutuyordi. Böyle bu dalgıçlara eyrederken böyük bir deryanın üsdünde rahmet yağmuş, üzerine gün dogmuşdi. Suyun şevkinden, günün şevkinden Şah İsmail'in gözlerine Türkman gızı Güllizar ayni suyun üsdünde gördükdü. *Hakigat eyledir ki insannar sevdiğinin arzını günüz görmes-*

se gece gudret guvvet sahibi gösderir. Çünküm sevgi böyük bir ateşdir. Ateşden de ateşdi. Sevgi, aşk, elmin yarısıdır. Aşgın öni alınmaz.

Suyun üsdünde Türkman gızının cemalını gören bu gehraman bir ah çekib, gözlerinden doli doli yaş dökerek aldi bakalım ki burda ne diyor. Bunun ağlamasına bütün dalgıçlar dört yanini sarmiş bunu seyrediyordi. Aceb bu niye ağlıyir diye birbirlerinden sorardılar.

Derya kenarında semend dutarken,
Gözüme göründi maye gaşların,
Deryayı gana beledi şevkin,
Benzer üç gecelik aya gaşların.

diyip gendini yengemiyen Şah İsmail atını sürdü. Peşinden yüzlerce halg onan bakıyordular. Yola revan oldi. Güne bin menzil, gece günüz Türkman gızını aramaya durivcrdi. Gel felegin aynasi ne gösdcriyor. Bile bile degil bilmiyerek Şah İsmail'in yoli Gırggulelere doğri gidiyirdi. Nayet Gırggulelerin üç gardaş gendilerine göre epey bir guvvetleri var idi. Bu üç gardaş bir tek bacilari var idi. İsmine Gülperi derdiler. Gülperi isimli, ismi Gülperi. Lâkin üç gardaşın bir tek bacısi idi. Bu üç gardaşın üzerine Gülperi'yi almak içün Hırısdiyanlardan Demir Pehlivan elçi göndermişdi.

"Ya bacınizi bir hendege, ya da gılıcıma cevab verin."
Üç gardaş guvveti halgi ile bile :
"Biz İslâm olag, düşmana nasıl bacımızı vcrek."
Meşveret gıldi yediden yetmişi birden :
"Ya ölürük, ya ycnerik."
Gülperi ağlıyarak, gardaşlarına :

"Ey gardaş dar-ı dünyada bir tek bacızam, beni düşmana vermeyin. Düşmana verene gader, beni eliz ile öldürün. Düşmanın eli elime degmesin" diye feryad cdiyordi.

Bacılarının bu sözüne halg, bütün öli iken dirilmişdiler. Yediden yetmişe gılıç guşanib, bu Hırısdiyan âlemine garşi durdiler. Önünde Demir Pehlivan atlinin gelirken, üç gardaş da bu yandan yol yari idi. Birbirlerine garşi geldiler, gılıçlar gından çıkmışdi. Her iki goşin birbirinc amansız bir savaşa girmişdiler. O vakdın devrinde gılıç, galkandevri idi. Gan gövdeyi götürüyordi. Üç gardaşın birisi şehid olmişdi. İkisi ağır yarali idi. Aradan onsekiz gün geçmişdi. Amansız ceng oliyordi. Bu terafdan Şah İsmail, bile bile degil, bilmeyerek gecenin yarisi idi Gırggulelere yetişdi. Eyle bakdı ki ne baksın, bir pencere önünde bir nazenin dilber, bir gız hem ağlıyir, hem ellerini dizlerine döviyordi. Şah İsmail

"Allah Allah bu güzelin nedir derdi. Bu gece yarisi yatmiyor, diye şeme önünde gızin yanarken pencere önüne Şah İsmail geldi. Aşşakdan yukari :

"Ey nazenin dilber ne ağlarsin?"

Gız dedi ki, atin üsdünde bir gehraman duriyor :

"Ey gardaş yolci, Allah beni ağlar güne goydi. Ben ağlimim kim ağlasın. Benim üç gardaşım bütün halgı çekdi, düşman üsdüne gitdi. Bögün onsekiz gece, onsekiz günüzdür gideli. Alem-i menada röyemi gördüm, gördüğüm röyeme uyandım ağlıyorum. Üç gardaşımın biri şehid olmiş, uyguda bildiren bildirdi bene. Gudret guvvet sahibi bildirdi. İkisi de gayet darda galmış, sargı içindeler. İşde bu vegaya aglıyorim. Ey igid ağlar güne galdım," diyince Şah İsmail gendi gendine :

"Hey yoglari var eden, ben Türkman gızını ararken, bak ki neden neye rast geldim." Türkman gızını da unudan bu gehreman terkal ağlayan güzele :

"Ey nazenin dilber, atım yorgun idi, ben yorgunudum. Yorgunnugu galdırdık. Senin gardaşlaran gavuşmaya hangi diyardan gidim söyle bene" dedi.

Gız pencereyi açıb sag elini uzatdi. Gıple terafini gösderdi :

"Şu diyara git" dedi.

"Allah'a ısmarladık, ey nazenin dilber ağlama, duva gıl senin duvan makbuldur. Sen bir gadınsın. Allah bene yardım etsin. Va't ediyorum gardaşların sene gavuşdurub teslim etmesem bu gehremanlık, bu gençlik bene heram olsun" diyib atına gamçı vurdi. Gız ağladıgı yerde sevindi :

"Get Allah işin rast getirsin" diyip bagırdı.

Şah İsmail, atını amansız sürdi, gece günüz giderek, üç gün üç gece gidib dördüncü güni bir gedige yetişdi. Gün dagların başından gösderiyordi. Füzül duman arşa çıkmışdi. Gan gövdeyi götürüyordi. Amansız bir cenk olıyordu. Bu iki gardaş gayet daralmişdi. Gendi ile beraber müslümanlar gayet bunalmışdılar. Allah'dan başga umutları yok idi :

"Yerebbi, görüci, bilicisen, kâinetin saibisen, bize sahib ol" diye feryad ediyordi. Bu feryad içinde Şah İsmail gedikde teammülü galmayarak, elini galçasına goyub eyle bir nare vurdu ki, o daglar innedi. Bütün Hırısdıyanların çogunun elinden gılıçları yere töküldi. Bu ne velvele idi gopdi. Birbirine sordular. Nayet Şah İsmail amansız yetişdi. Vura vura orta yeri aldi. Bütün Müslümannar buna garşi geldiler :

"Hızır mı idin, sen kimdin yetişdin?"

"Gorkmayın, Allah var, ne gam var? Hak emretdi onun emri ile geldim. Muhaggak ki, her şeyde onun emri ilâhisi vardır. Telaş etmeyin, canım sağ ikan sizi düşmandan el aman edib gilicini körlene gader vuracagım. Siz oturun dinnenin" deyib, Şah İsmail terkâl atına bindi. Dört yana gılıç sallayıb, hücüm eden düşmani bölük bölük pancar kimi yıkar tökerdi.

Nayet üç gün, üç gece amansız cenk etdi. Dördüncü gün üdü, düşmanın dörtde ikisi galmadı gırıldı. Geri galannar el-aman etdi. Demir Pehlivan'i öldürmüşdi. Çok bir pehlivannar gılıçdan geçmişdi. Ölenner ölüb galan Hırısdiyan âlemi kimisi gılıcını tökdü, kimisi el-aman diyib atını bırakdi, yayan gaçdi. Bütün varlıklarini bırakdi gaçdılar. Heç bir tene düşman galmadi. Şah İsmail emir verdi :

"Gelin bu varlıgı alın Müslümannar."

Atlarına bütün varlıklarını yüklediler, gerisin geri döndüler berhanalarına. Berhanaya dönen Müslüman birligi, Şah İsmail'in elini ayagını öpüyordular :

"Sen nerden yctişdin imdadımıza?"

Gülperi'nin üç gardaşının biri şehid düşmüşdi. Şehid düşeni aldılar namazını gılıb ayni şehid düşdigi yere defnetdiler, guyladılar. Geri galan bütün müslüman birligi düşmanin malını alarak iki gardaş birbirine :

"Ey gehraman, gulelerimize dön, bizimila beraber gel, biz gayet darda idik yetişdin imdadımıza. Bir gaç gün bize misafir ol."

Şah İsmail :

"Başüsdüne" dedi. Çünkü va'd etmişdi. Dönmüyecegdi amma Gülperi'ye demişdi. Senin gardaşların sene teslim etmeye gidiyorum, duva et bene. Elimle getirib gardaşların, Müslüman alemini sene teslim edecegim" diyib getmişdi.

O zaman Gülperi'nin iki gardaşı Şah İsmail'i İslâm birligi ile berabar, gulelere getirdiler. Gülperi gördi, gardaşlarının gelişini ve Müslüman birliginin gelişini :

"Şükrolsun yerebbi" dedi.

Başına çar örten Gülperi gardaşlarına garşı geldi. İki gardaş :

"Ey baci bizim elimizi öpme. Bizi gultarıb da imdadımıza yetişenin elini öp" dedi.

O zaman Şah İsmail, gız elini uzadırkan :

"Öpmüş gadcr oldi, ben erkegem, o gadındır. Elimi eline vermek degildir bizlere." *Şindi vay bize, vay bize, gadınan erkek birbiri ile tokalaşıyor. Gadınnan erkek dersen ikisi de erkek imiş diye gonuşuyor.*

O zaman gırk gulelere yendirdiler. Üç gün misafir etdiler. Görülmemiş rayeti, hörmeti Şah İsmail'e etdiler. Gırk gulelerin halgı, bütün büyük, küçük, çoluk, çocuk gelib buna :

"Bizim imdadımıza yetişdin" diye hüzür dilediler. Şah İsmail :

"Ben yetişmedim, Allah sebeb halgeder. Beni size bir sebeb verdi. Sebebsiz gul Cennet'e getmez. Ben size sebeb geldim. Bunnarın hepisinin hekmeti bir Hak'dadır." O zaman :

"Çok şükür" diyen Gülperi'nin iki gardaşi meşveret etdi. Bir takım akılli adam ile :

"Bu gehramana ne eylik edek?" diyib birbirlerine danışırdılar. Dediler ki :

"Her ne gader eylik etsek, gine altından çıkamayız. Beyle bir igidi kendimize yakın edek. Teklif edek. Sizin dar dünyada bir bacınız vardır siz gulelerinin beyi de sizsiz. Bacizi teglif edin, alırsa ne almazsa ona göre eylik edek getsin."

Geldilerbacilarının yanına. Yani Gülperi'nin yanina. Bacılarına dediler ki :

"Ey baci bizim imdadımıza yetişdi, ölüyorduk, dar günümüze gavuşdi. Buna insannık etmek içün, bunu da gendimize ram etmek içün beyle bir igide seni versek alır mısın" diyince, meger Gülperi'nin de göynü Şah İsmail'e düşmüşdi. Gülperi de gece günüz :

"Keşge gardaşlarım beni buna verseler de, bu getmese bunun eli elimde olsa, benim ile beraber galsa" diye aklından geçerdi. Gülperi sevindi :

"Ey gardaş siz verirsizse ben de iftigar ile alıram."

Birisi dedi ki :

"Bacimiz razi oldi, haydin gidek bahak ki o ne diyor."

Vardılar Şah İsmail'in yanına. Biri bir yanına, biri bir yanına oturdular. Bir gaç da akılli başli adamlar geldi. O yandan bu yandan bir ekdiyar, bir adam Şah İsmail'in geldi önüne :

"Ey deliganni, bizim darımıza gırk gulenin imdadına yetişdin. Düşmanimizi tarımar etdin öldürdün. Bizi darda gultardın. Bizim de sene insannıgımız bu gırk gulenin bir güzeli vardır, üç gardaşın bir bacısı, biri şehid oldu ikisi duruyor. Allah'ın emri ile Gülperi isimli gızı sene verecegiz, lâyık görür kenden alır mısın?" deyince Şah İsmail güldi. Dedi :

"Baba, Allah'ın yazısı ehdirazım yok, amma benim iki tene yarım var, ben sizin içün bile bile gelmedim. Ansızlıyın yolum düşdü, gırkgulclere. Sizin darda galdıgınızı bildirdiler. Sizin imdadınıza yetişdim. Çok şükür Allah'a yardim gıldi. Bizi düşmandan helâk etdi. Ancak ben sevgüllim Türkman gızını arıyorkan, işde yolum size urgadi. Bir de bir Arab Üzengi isimli bir sevgillim var. Benim iki tene yarım var. Ben evliyim sanki bekâr değilim. Buni size haber verirem, onun için düşünün daşının. Bene cevab verin" deyince iki gardaş ayagı gakdı. Yani Gülperi'nin gardaşları :

"Ey igid, bir deliganniye iki yar, üç yar çok mudur? Senin kimin bir igide bizim bacimizi lâyık gördük. İsdersen beş dene evli ol." O zaman Şah İsmail gabul etdi :

"Pekey, siz lâyık gördüzse ben de aldım" diye nikâh kesilib şerbetler içildi. Şah İsmail terkal :

"Hayır, gerdek olamam, nikâh kesildi namus benimdir. Ancak sizin gırkgulezde galsın. Benim bir va'dim var, Türkman gızını bulmamış, Türkman gızını elde etmemiş, diger güzellerin elin elime degmek bene ganim olsun, aldım gabul etdim. Nikâh kesildi, namus benim. Lâkin sizin yanızda dursun Türkman gızını, Güllizar'i bulana gader. Bene mehel verin. Ne zaman Türkman gızını elde edersem gelir yarımdır, namusumdur alır giderem."

Gülperi'nin gardaşları ve gırkgulenin bir takımı :

"Biz de sen ilen gelek."

"Hayır, harbden döndüz, zerar, ziyanız vardır. Benim içün zahmet çekmeyin. Bene düşman olanın garşısına dururam. Dost olanın da boynuna sarılaram. Sizin gelib gelmemiş bene heçbir şeyi açmaz. Düşman ısa ben de yeterem. İşde gördüz, vuruşimi, gırışimi. Dosdısa ne haggım var?"

"Evet," dediler.

O zaman Şah İsmail bunnardan halallık alıb, Gülperi'den helallık alıb atini çekdiler, ata bindi :

"Allah'a ısmarladık sizi, duvadan unutmayın bizi, eger sag galırsam gine buluram birbirimizi," diyib çekdi atini geçdi getdi.

Güne bir menzil gece günüz giden Şah İsmail bile bile degil, bilmeyerek Hind'e yetişdi. Lâkin o zaman eyle bakdı ki, ne baksın. Türkman Beyi'nin gurdugi çadırlar, Türkman Beyi'nin adamları :

"Heyvak felek aramaynan bulamazdık, megerim Allah rast getirdi" diyince en evel gılıcını aldı eline. Elini galçasına goyub guşluk devri idi bir nere vurdu. Vurulan neresine bütün esgerler, yani mafizler dört yandan baş galdırdılar :

"Bu atli deli mi, bu gadder esgere garşi gılıç çekmiş geliyor. Divane mi? deyince bu terafdan Türkman Beyi bütün dört terafındaki esgere :

"Hey, ne duriysiz, işde düşmanım budur geldi" diyince, dört teraftan Şah İsmail'in üzerine gılıçlari çekdi. Her yanını serarak durdular. Bir şahın guşi kimin düşdi halgın içine Şah İsmail, saga sola palayı sallarkan, o günsü gün amansız bir cenk etdi. Nayet cenk durmadi. Gece sabaa gader cenk etdi. Üç gün üç gece at üsdünde gan gövdeyi götüriyordi. Gan buhari göge te çıkmışdi. Nayet bütün esgerin üzerinde olan gumandanlar, hökümdar üç dene bir araya gelmişdi. Erzihaller, dilekceler verildi :

"Bize gılıç, bize guvvet, üç gün üç gecedir cenk durmadi. Amansız cenk ediyor, böyle bir gehraman geldi. Nereden geldigini bilmüyor. İşde Türkman Beyi'nin düşmanı buymuş" diyib her bir arzıhalde imdad istendi. O zaman üç hökümdar birbirinin üzüne bakdı, bu ne işdir diye birbirlerine sordular. O zaman dediler ki :

"Bir akılli kimse sesleyelim, yazi elim saibi bir adam. Bu hali danışalım" die.

O zaman bir elim saibi akılli bir adam seslediler. Ülema geldi, bir gaç da yanında beraber getirdi. Hökümdarlar, amansız gine cenk oluyordi. Bu ulemalara danışdılar. Türkman Beyi'ni sesletdiler. Türkman Beyi'nin verdigi arzıhali okuddular. Sır kâtibi okudi. Hocalara :

"Siz dinneyin efendim" dediler. Çünküm arzihal okundi. Hocalar dinnedi. Alimler dediler :

"Dinnediz mi?"

"Evet."

"Şindi haklı haksız bilmiyoruz, yalnız biz duralim mi, vuralim mi, ne diyirsiz, bize Gur'ani Kerim'den bir yol örgedin. Siz âlimsiz. Başımız şeriete bağlıdır. Şereite inanmıyanın işi çok beter gider. Şeriete inananın işi aydın olur. Bize yol gösterin" diyince âlimler dize geldi. Hökümdarlara dediler ki :

"Efendim Gur'ani Kerim'in içinden bir işaret Cenab-i Hak bize bildirmişdir. Hak dogrunun ünüdür. Hak dogri terafıdır. Ancak bu bir tek adam, bu gadder halka garşi durmasındaki sebeb var. Bu erzihaller okundi. Verilen arzihallere garşılık bu tek gişi haksız yere gılıç vuruyor. Amma biz diyiriz, bahak ki Allah diyir mi? Bu erzihal okunurkan, bu gılıç vuran kimse buni da söyletdiz mi?" diye sordular :

"Hayır, söyletmedim."

"Haa.. Belki bu Türkman Beyi bu arzihalleri ilâne eder bu adama, böhten eder. İftira etmişse ne dersiz" deyince hökümdarlar birbirinin üzüne bakdılar :

"Ele ya, iftira da olabilir."

"Pekey, ne yapmamız lâzım?" diye âlimlere danışdılar.

Alimler dizde iken :

"Yapmamız şudur, gılıç vurani garşınıza getirtdirin. Harb dursun, eyilik ile buni sesleyin. Türkman Beyi ile buni iki üz, dört göz bir araya gelsin. O zaman sır– kâtib terkâl arz-i hal okusun. Ona da dinnedek biz de soralım ona. Eger, Türkman Beyi'nin verdigi ifade dogri ise o zaman gılıç vuralım, yok iftira yalan ısa ne demeye hakgımız var" diyince ülemanın birisi :

"Ey efendim, buni da gayba söylüyorum. Bu gılıç vuran bir gişi haklıdır. Türkman Beyi haksızdır. Haksızdır ki bu yenilmiş; bu haklıdır ki yeniyor. Çünküm adelet kimin ise nüsret onundur. Adelet kimde ise fırsat ondadır. Buni bilelim" deyib garer verdiler. Ulemaların bu cevabına garşılık o zaman Şah İsmail'a üç hökümdar bir nâme yazdilar. Elçi ile gönderdiler:

"Nâmeyi verin eline, bu nâmeyi okusun ne diyir ne demiyir bize cevab." Nâmede ele yazılırdı ki :

"Ey gehreman-i izam, ey Allah'ın guli Şah İsmail, gılıç vurdugun sebebin nedir? Haksız yere bu gadder gan ne deye dökersin. Sene bu güçi bu guvveti veren vermiş diye mazlımları mı öldür deye vermiş. Zalımları öldürmeye vermiş. Sen mazlımi öldürüyorsin. Gel garşımıza. Haggın ne ise haggını isde. Bakalım ki haklı mısan, haksız mısan? O zaman biz de hak verek, eger hakli isan sene hak verek. Eger haksız isan garşı durak." Böyle bir yazi –elçiye zeval yok– had vurdiler ve Şah İsmail'in eline verdiler. Şah İsmail yaziyi okudi :

"Başüsdüne gelim" dedi.

Elçinin önüne düşen Şah İsmail, bütün her yanda gılıçlar gına girdi. Çünkü hökümdarlar emir verdi. O zaman elçi ile berabar dogri üç hökümdar serayına çıkdı. El bağladi, üsdü başi hep gan akıyordi. El bağladi durdi. O zaman ülemalar da gördi, yani hökümdarlar da. Emir verdiler :

"Gel ireli."

Üç beş adım hökümdarlara dogri orta yere geldi. Sır kâtibe emir verdiler :

"Get sag yanında dur." Sağ yanına kâtip, sol yanına hocalar dizildi, durdular. Türkman Beyi'ne hökümdarlar :

"Gel" dediler. O zaman Türkman Beyi'ni aldılar hökümdarlar aralarına. Kâtibe emir verdiler :

"Oku."

Türkman Beyi'nin üzünde renk galmamışdi. Neden? Gorkuyordi. Neden? Arz-i hali yalan yazmışdi. Dilekceyi bir gayr-i hagga böhtan etmişdi. Verilen arz-ı hal okundi. Şah İsmail'e dediler ki :

"Dinne, dinne ona göre bize cevab ver."

Türkman Beyi yazdıgi arz-ı hal :

"Ey efendim, ey hökümdarlar, Şiraz topragının Gandehar hökümdari Ethem Şah'in oğli, Şah İsmail'in elinden dad-ı feryad galdım. Ondörtbin gılıç vuranım var idi. Bütün tarımar etdi. Altıbin gılıç vuranım galdi. Benim dar dünyada bir tek gızım Güllizar var. Güllizar gızın ver bene diye cenk bundan söküldi ve gızıma sordum gızım almıyor. Beni düşmana verme ba-

ba, beni elinnen pare pare gıl verme. Eee.. gız ağlab feryad ederken ben nasıl babayım ki hangi babadır, diri diri gızını öldürür. Üç beş defe yarvaldım gızıma. Gızım gan gövdeyi götürüyor. Bu gadder canner öldi, gel buni al. Hayır, imkân yok gızım ağlıyordu. Almıyordi. Daa başga yol bulamadım. Gaçacak yoldan başga çare bulamadım. Gızımı aldım gaçdım. Peşine düşüb işde izliye izliye ben size geldim sığındım. Size sığınç oldum. Adaletli bir hökümdarsız bene yardım gılın. Siz de bene saib olduz, dört yanıma mafız dikdiz. Yardımcılar gönderdiz. Şindi ise düşmanım gelene gadar ben sizin ganadızın altında galayım dedim. Siz de bene evet dediz." Şah İsmail dinnedi.

"Ey deliganni bu arz-i hal dogru mudur?" diyince arz-ı hal okunurkân Şah İsmail'in gözlerinden doli doli aglıyor, yaş dökülüyordu. Ağladıgını bütün seyredib görürdüler. Dedi ki :

"Hayır, arz-i halin içinde heç biri dogri degil. Bu yazılı sözler bütün yalan. Ancak bunun yalan olduguni ben degil, ben burda duruyorum, siz varın bu Türkman Beyi'nin gızı bu Güllizar'i getirtdirin. Benim yanıma almayın, babasının yanına alın, siz de burda, ben nasıl sizin garşınızdayam, siz de onun için gıza danışın. Ben haksız yere mi gan tökdüm. Haklı yere mi tökdüm? Bir, ikincisi haklıyi haksızi bırakalım. Gıza bir daa danışın. Eger gız beni dutuyorsa ne haggız var, beni alıyorsa gız bir akıl bulug olmuş onsekiz yaşını doldurmuş bir gız ve ogul –iki genç birbirini alırsa– ana baba seve seve vermek lâzımdır. Bunun için gıza danışın. Eger gız beni alıyorsa nâmus benimdir. Ben de gızı alıram. İşde Türkman Beyi'nin gızı Güllizar için bu gadder gana boyandım. Gine de boyanmakdayım. Amma gız beni, almim derse hayır benim göynüm onda yok, almıyorum derse boynumi uzadim, elimdeki palayi verin Türkman Beyi'nin eline, diz çöküm önünde o da eli ile vursun benden intikamını alsın" dedi.

Bütün hökümdarlar birbirinin üzüne bakdılar. Türkman Beyi'ni gi bembeyaz olmuşdi :

"Gel Türkman Beyi gendini gösder. Dur bakalım."

O zaman emir verdiler. Meger bu terafdan Türkman Beyi'nin gızı Güllizar duymuşdi. Şah İsmail'in amansız cenk etdigini görüyordıı. Duva ediyordi :

"Yerebbi sen golaylık ver. Sevgüllümün cli elime degsin. Bir günnük ömrüm olsun" diye gız ağlıyordi. Babasını gergışlıyordi. Şah İsmail'e duva gılıyordu. O zaman iki elçi geldi. Türkman Beyi'nin gızı Güllizar'a :

"Gel bakalım, hökümdarlar seni isdiyor" diyib Şah İsmail'i gız gelene gader diger bir odaya aldılar. Yani gız gelib görmesin diye. Hökümdar emir verdi

"Sen diger bir odaya gir" dediler.

Şah İsmail :

"Başüsdüne" dedi.

Türkman Beyi'nin gızi Güllizar'i aldılar. Hökümdarlar Güllizar'ı yannarına aldılar. Dediler ki :

"Gızım şimdi senden bir dogri cevab soracagız. Ama dogri ifade verecegen yemin eder misin?" diyince Güllizar ise :

"Bildigimden geri dönmiyecegim. Yemin ederim bildiklerimi sorarsızsa cevab verirem, dogri söyleyecegime Allah için cevab verirem."

"Pekey gızım, senin dar dünyada candan seven senin kimin var?" diye sordular. Türkman Beyi'nin gızi Güllizar ah çekdi ağlıya ağlıya :

"Utanıyorum amma, Allah aşgına utancagım galmadi. Benden hagigat cevab bekliyorsuz. Ben de nâmusuma dogri söyliyecegime and içdim. Benim dar dünyada candan yanan bir sevgillim var" dedi.

"İsmi nedir?" diye sordular :

"İsmi Şah İsmayıl'dır" dedi.

"Bu çoçuk kimin oğludur, nerelidir?" diyince Güllizar :

"Benim sevgillim Şah İsmayıl Şiraz – Gandehar hökümdari Ethem Şah'ın oğludur."

"Nerden buldin oni, nasıl tanırsın?" diyib sordular :

"Evet ben oni tanımazdım, o da beni tanımazdi. Ne ben oni görmüşdüm, ne o beni. Babam biliyorsunuz Türkman bütün dünyayı gezen bir şakıs. Günün birinde Gandehar yaylalarına çadırları gurdular. Ben kergâh işlerken nayet, bu igid çadırımın önünden geçerken ben buna bakdim, bu da bene bakdi. Bir bakışda ben o igide âşık oldum. O da bene oldu. Nayet govdular. Bir müddet çadırın önüne çıkdı geldi. Ben de uykumu unutdum uyuyamadım. O da öyle. Babam o igidi dutdi. Çadırın diregine sardi. Ben gece yarisi çadırın direginden açdım o igidi salıverdim. Pare pare olsam gene parçam senindir ya gehreman dedim. Ya Şah İsmail sen benimsen, ben seninem. Nayet babasi istedi, Allah'ın emri ile benim babamdan. Babam vermedi. İş gılıca töküldi. Gılıç gılıca geldiler. Bu gehraman artık Hak' dan mı guvvet almış bilmem pirlerden mi yetişmiş, nâyet gılıci çekdi ben duva ediyordum. Babam el– amana galdi. Benim gollarimi bağlayib, ayaklarımı baglayib beni cerb-i hevdeç içine atdi. Dogri beni aldi. Diyar ba diyar, işde o günden bu güne bu Hindi'ye getirdi. Hind-i Yemen topragında galdık. Ancak o günden bu güne ben sevgüllimi gözlüyordum. İşde bunun için benim candan yanan bir sevgillim Şah İsmail isminde vardır. Beni pare pare etsez gine parçalarım sevgüllümden geçmez" diyib gız ağladi.

"Sevgüllün şimdi getirsek tanır mısın?"

"Evet" dedi.

O zaman emir verdiler. Şah İsmail'i odadan çıkartdılar :

"Sevgüllün bu mudur?"

Gız :

"Evet" dedi. O zaman hökümdarlar :

"Dur" dediler.

Üç hökümdar ayagı gakdi. Çok bir kimseler el bağlamiş duruyordi. Hökümdarlar hocalari aldılar ireli. Hocalara dediler ki :

"Şindi bunun irelisini siz danışın! Gıza teglif edin gız, babasını mi dutuyor, sevdigini mi dutuyor?"

Hocanın birisi :

"Gızım, bir terafda baban, bir terafda da sevdigin sevgillin, şereetce emir veriyoruz, baban mi dutuyorsun, sevgüllün mi dutuyorsun?"

Dedi :

"Sevgillimi dutuyorum."

"Pekey."

"Baban mı yanına gideceksin, sevgüllün mi yanına gideceksin?"

"Sevgüllümin yanına gidecegim."

"Get bakalım" dediler.

Sevgüllüsünün yanına getdi. Türkman gızi dayandi durdi. O zaman hocalar hökümdarların emri ile Türkman Beyi'nden :

"Ya Türkman Beyi gel ireli" dediler.

"Allah'ın emri ile gızın Güllizar'i bu igide vereceksin. Versen de vermesen de gız buni dutdi. Bak senin gözün önünde. Gel ki bu iş eyilik ile olsun. Kötülük ile olmasın."

O zaman hökümdarlar :

"Ey Türkman Beyi, bu yanış arz-ı hali yazdın bize, bir gayr-i hakga bu işi de ilâve etdin, böhdan etdin.

Türkman Beyi bütün hökümdarlara garşılık daa bir yol bulamayıb :

"Başüsdüne verdim" dedi.

O zaman âlimler terkâl döndüler gıza :

"Gızım Allah'ın emri ile sen bu Şah İsmail bu igidi alır mısan?"

"Evet" dedi.

Döndüler Şah İsmail'a

"Allah'ın emri ile Türkman Beyi'nin gızi yanında duran Güllizar'ı alır mısan?"

"Evet" dedi.

Nikâhlar kesildi. Şerbetler içildi. Hökümdarlar çok biceyiz Güllizar'a beşg etdiler. O zaman bir havdec içine Güllizar'i Şah İsmail goydi :

"Nâmus benimdir artık. Şindiye gader ey Türkman Beyi evlat senin idi, şimdi nâmus benim" dedi.

"Evet" dediler.

"Ey hökümdarlar – dedi gehraman – igidin yarı yanında lâzım nere götürüyorsan götür" dedi. Havdec içinde Türkman Beyi'nin gızi Güllizar heyli bir ceiz ile berabar gerisin geri sevinarak bu iki âşık birbirine naili mırad oldi. *Allah cümle hesiretleri gavuşdursun.* Sevine sevine dogri Şah İsmail Gırkgulelere yetişmeden Şah İsmail Türkman gızına işin manzarasını annatdi :

"Ey sevgillim Güllizar bak sene görmeden, getmeden, gavuşmadan sene bildiriyorum. Ancak ben seni aramaya gelirken Gırgguleleree yolum düşdi. Gırgguleler gardaşlarının bir bacıları Gülperi'yi aldım. Amma eli elime degdigi yok. Sade nikâh kesildi. Va'd etdim. Türkman gızını bulana gader bu burda galsın dedim. Sakın gücenme."

Güllizar'a da :

"Sana bir yardımcı aldım, ne diyirsin Gülperi'yi almışam" diyince Güllizar güldi :

"Ey sevgillim –dedi– bir igide iki güzel çok degil –dedi – gurban olsun o da, ben de sene. Haydi gidelim" deyib Gırkgulelere yetişdi.

Gırgguleler beyleri, Gülperi'nin gardaşlari haber aldılar. Şah İsmail'in gelib Güllizar ile beraber. O zaman garşi yediden yetmişe geldiler. Şah İsmail'i bir hörmetle garşılayıb Gırgguleleree iki gardaş hanesine yendirdiler.

Gırgguleleree tam beş gün Şah İsmail'i egledilee. Lâkin bunnarın devasi Şah İsmail'a :

"Burda galsın" diye Gırgguleler halgı ile meşveret ederdiler :

"Danışalım bakalım ne diyor?" O zaman bir takım adamlar ile Gülperi'nin gardaşları Şah İsmail'in odasına vardılar selâm verib etrafına oturdular.

Gülperi'nin gardaşlari ifade vermeden gelen halg ayagı gakdı, üç gişi bilir gişiler Şah İsmail'a :

"Ey igid" dediler.

"Buyurun".

"Sene bir recaya geldik. Gerek ki sözümüz gabul olacakdır" dedi.

Şah İsmail :

"Başüsdüne, gücüm yetdigi sözi dutaram" dedi.

"Sen bizi dardan gultardın, düşmannarımizi tarımar etdin. Bizi saltanata yetişdirdin. Allalı senden çok razi olsun" diyib gonuşurdular. Şah İsmail bu söze :

"Ben bende degil gizli ikdidar haggıdır. Allah emretdi, beni bir sebeb olarak size yetişdirdi. Haşa ben bir garıncaya gücüm yetmez. Lâkin bunnarın hepisini edib eyleyen bir âdil-i mutlak vardır –dedi– Muhaggak ki onun emri ilâhisi yetişdi size, sizi o gultardi. Hak gultardi. Ben bir sebeb oldum" dedi.

Şah İsmail'in bu sözüne çok güzel hak verdiler :

"Evet, haklısın. Yalnız sene bir tek cevabımız daa var."

"Buyurun" dedi.

"Sen Allah'ın emri ile bu gulenin beylerinin bacısini aldın. Evet nâmus senindir. Şindi ne diyorsun, seni biz bu gulelere beg etmege egliyoruz. Buna ne dersin" diye sordular.

Şah İsmail bu cevaba garşılık :

"Efendiler, igidin yari yanında lâzım derler, bu bize atalardan galan sözdür."

"Evet" dediler.

"Yalnız sizin sözüzü hoş gördüm, güzel amma helbetde beni bir doguran ana, bir de bir gazanan baba var. Eger anam, eger babam benim yolimi gözlüyor. Ben bir Türkman gızının izine düşdüm. Bile bile degil bilmeyerek sizin darda galdıgınız dara yetişdirdi Allah. Sizi çok şükür halas etdi, eden. Bu mülkün saibi heç kimseyi ağlatmaz. Muhaggak bir gün dardan gultarır –dedi–. Yalnız nâmus benim, şindi beraber alıb gidecegim, emriz başüsdüne, sözüni gabul etdim. Amma gine sizin izniz ile ben sevgillim Gülperi ile, Güllüzar'ı alıb vetanıma gidecegim –dedi.– Lâkin buna heç ehdiraz etmeyin. Ehdiraz etsez bile sözüz gabul degildir" dedi.

Hak verdiler :

"Evet –dediler.– Ana baba sevgillisi yara da benzemez. Evet igide çok yâr olabilir. Lâkin ana– baba olamaz. Çünküm bir ana bir baba büyüdür besler, bir bagbançı nasıl baga emek verir, bagın barına güvenirse, ana ile baba da evlatlarına beyle güvenir. Haklısın" dedi.

O zaman Şah İsmail desdur isdeyib, bunlar hak verdiler. Şah İsmail'i tebdilini gördüler. Gırggulclerin halgi evinden gopdıgı adamlar, Gülperi için saçi cehaz hayır etdiler. Çok bir ganimat, gız varlık ile Şah İsmail'i dokuzuncu gün üsdüne Gırggulelerden yolçi etdiler. Şah İsmail köçüni, kervanini çekib, Şiraz Ölkesi, Gandehar diye yol dutdi, getmekde oldi. Amma gendi gendine bu iki güzele, içinin esrarini açmadi :

"Eger ben bunnarın ikisine desem benim bir sevdügüm Arab Üzengi daha var. Olur ki Türkman gızı Güllizar benden küser. Der ki ; 'Her derede bir piç açmış. Geriden hele daa neler çıkacak' diye göynüne küsgünnük gelir. Sade bir Gırggulelerin güzeli Gülperi'yi duyurdum. Buni da beraber götürirem. Yalnız sade Güllizar'a degil Gülperi'ye de bu işim tokunur" diyib içinden Şah İsmail bu iki sevgüllüsüne bildirmeden, içinden galbinden atıb dutmakda idi. Hem de yol gidiyordi. Gendi gendine garer verdi ki :

"Evet ben en evel bu iki güzeli vetanıma gavuşdirim. Anem babam görsün. Lâkin Arab Üzengi benim malım. Zaten ona kimse ilahi deyemez. Çünküm benim kimi bir Şah İsmail daa olacak ki Arab Üzengi'ye garşı dura. Canından geçen Arab Üzengi'ye garşı durabilir. O benim er geç malım. En evel bir gaçani govalım. Bu güzelleri vetanıma gavuşdurim. Soradan Arab Üzengi'ye de gidim. Ancak soradan buldum diye Arab Üzengi'yi de getirirem. Güllizar, Gülperi benden küsmez" diye garer verdi.

Bu verdigi garer üzerine bu iki güzeli, Türkman gızı Güllizar ile Gırggulelerin güzeli Gülperi'yi havdeşler içinde güne bir menzil gece-günüz gelerak günnerin bir gününde vetanına yetişdi. Hökümdara müjdeler verildi :

"Müjdeler olsun Şah'ım, oğlun Şah İsmail geldi. Amma iki güzel de gız getirdi– diyib müjde verdiler.– Birisi Türkman gızı Güllizar, birisini tanımıyoruz" dediler.

Ethem Şah gine bu Türkman gızının peşini bırakmadi :

"Hele bakın beni artık bu Şiraz topragına yere bakdıracak. Hele biri ne ise, bilen yok, kimdir, kim degildir. Ama Türkman gızını bütün halg duydi. Ben bir şah, hökümdar olayım, o bir Türkman gızı ile evlensin, bene ardır." diye meclisine söyledi.

Meclis :

"Ne yapalım, mugadderat bozulmaz. Merak etme Şah'ım" diye umut tesellisi verdiler. Bir takım vezir vüzera Şah İsmail'e garşı gelib babasının serayına endirdiler. Bu terafdan Şah İsmail'in annesi olacak da müjdeyi duymiş. Müjde verennerin ücretini vermiş, şadıman olmuş, bu gadın sevinmekde idi. Yavrusi Şah İsmail'i görüb basdı bağrına ağlıya ağlıya :

"Ey yetişdin imdadıma yavrum –dedi.– Çok şükür Allah'a hesiretim gavuşdi" diyib sevindi. Şah İsmail de annesine sarılıb sevindi. Bu iki sevine içinde gel ki aradan üç-beş gün geçdikce lâkin bu iki gadın Türkman gızı Güllizar ile Gırkgulelerin güzeli Gülperi eger gaynanasi olacak Şah İsmail'in annesine, eger de babasi Ethem Şah'a bu iki gelin gayet hizmet rayet ederdiler. Bu zalım-i bîdin Ethem Şah bu iki güzeli görür görmez fikrini içinden çevirmüşdi. Değişmişdi :

"Ben diyirdim ki bir Türkman gızına nasıl göyni düşdi. Meger bu Türkman gızı degil imiş, bu dünyanın bir güzeli imiş" diye gendi gendine işsiz galdıgı zaman gonuşurdu :

"Ben ne edim, bu iki güzel bene lâyık, ogluma lâyık degil" diye içinden düşüne düşüne bu zalım-i bîdin, hâyin şeytan bunun içine fit vererek önüne bayragini açmışdı. Her düşündükce fitnelik gullanırdı. *Evet bilelim ki, hepimizin içinde şeytanın eveneleri bulunur. Hepisi şeytandan mane buluruk. Lâkin içimizdeki o eveneler bizi azdırır, yoldan çıkardır. Galbimizi bir dutub Allah'ın mugadderatına razı olmamız lazımdır her vakit.* Bu zalım galbini bozarak, fikrini değişdirdi, başladı içinden fitnelik düşünüb – ne edim – diye düşünürdü. Bu iki gız bu zalım geldikce buna hizmet ederdiler. Biri bir yanında, biri bir yanında, rayet eder, hizmetinin emrinde bulunurdular. Çünküm bu iki gadın :

"Bizim bir babamız da budur" diye hizmet ederdi. Bu zalım fikrini degişerek, düşüne düşüne garer verdi ki :

"Ben en evel oglumun başını batırayım ki bu iki güzele lâyık olayım, yoksa oglum sag ikan bu güzelleri bene bırakmaz," diye düşünürdi. Oglunun nasıl başını batıracagına düşünür, hillelik gullanırdı. Lâkin bu düşüncesini, bu zalım-ı bîdin heç kimseye bildirmezdi. Yani bir kendi içindeki düşünceyi, fitneyi, bir de halg eden Hak bilirdi. *Evet bazen derler; Allah gulların galbindedir, hayır, mekânda münezzeh, bu zemine, semaya sığmayan Hak galbe sıgar mi? Lâkin Cenab-i Hak, Allah insannarın galbine nezer eder. Galbi görür. Galbinden ne olursa Hagga ayandır. İşde galbe girmemiş, galbe nezer eden igirmidört saatda yetmiş defe senin içindeki ne olduguni nezer eden galbin bilir. Bunun için Allah gorkusu içimize yerleşirse, galbimizi bozmazık, tam dutarık. Galbimizden kötü şeyler geçemez. Çünki o gorki bırakmaz. Bu sebebden bu zalım heç kimseye bu kötü fitneligi bildirmiyerek içinden düşünürdi, gece gündüz.* Nefsi getdikce galebe verirdi. Başlardi nefse uymaya. Hillelik düşünmeye.

Evet bu nefis eyle bir düşmandır ki, düşmandan da daa bizlere nefsimiz bizlere düşmandır. Bunun için işde bu hekâyenin içinde bir tekellüm geçdi, bir misal annatmak arzunda galdum. Gulların içinde çok bir Allah'ın gulu yetişmiş. Bektaşi gulları ve evliyullah gullari vardır. Çünkü kerameti ademe vermişdir Cenab-ı Hak. Heç bir şeyde olmaz. Keramet ademde bulunur. Bektaşi kendi kendine halga annatdi

"*Ben otuz sene hizmet etdim, Allah'ın dîdarına yetişdim.*"

"*Ne hizmet etdin?*" *diye sordular Bektaşi'ya*

"*On sene silgilik etdim, on sene demircilik etdim, on sene gapıcılık etdim. Allah'ın dîdarına yetişdim.*"

"*Nedir bunnar? On sene silgilik nedir?*"

"On sene içerimi ancak pisligi, hatalari on sene içinde tüketdim, eritdim, içimin pisligini dışari dökerek, içerimi temizledim. On sene de galdi nefsim, on sene nefsi döydüm. Nefs ile mücadele etdim. On sene nefs ile cenk etdim. Nefsi durdurdum. Nefse hakim oldum. Nefsi bene hakim ikân, ben nefse hakim oldum, nefsi durdurdum. On sene de gapıcılık yapdım. Elime agzıma bekci goydum. Elimi harama uzadıb ağzıma götürmedim. Helâl gazandım, helâl yedim. Otuz senede mevlâyı buldum. İşde bunun içün bizler de bu hizmetin hec olmasa gizli bir noktasini de alalım. İçerimizi dışarımız kimin dutalım. Halg görsün. Elimizi ağzımıza bekci bırakalım. Kimsenin malına, canına el uzatmayalım. Her bir terafli vücudumuzu goruyalım ki bu gel get dünyadan, ebedi dünyaya er-geç göçerik. Etdiklerimiz orda muhaggak bir gün sorulur. Lâkin ezab sorulane gader sevab sorulduguni gazanalım. Sevaba ulaşalım. Sevabı gazanalım. Nail olalım. Evet buni da ey bilelim ki Lâkin cehennem ateşini parasız heç kimseye vermezler. Cehennem ezabi para ile gazanılır. Ama Cennet-i âlanın sefasını parasız gazanırsın. Neden? İbadet etdigin zaman da senden kimse hak isdemez. Ama kötü yola getdigin zamanda rakıya da para verirsin, humara da para verirsin. Her şeye para verirsin. İşde verdigin pareler içün günah gazanırsın. Cehennem ezabını para ile satın almış olursun. Ama Cennetin sevabına parasız da nail olursun. Oni de vücutun çalışma ile gazanır. Bu iki yoli gözümüzün önüne alak. Eyle ise para ile cehennem ezabını gazanmadan ısa, parasız cennetin sevabını gazanmamız daa güzel olur. Artık buna da her adam o ayak ile çıkamaz.

Evet bu hekâyeler, geçmişde olan bir hallardır. Hak yoluna çalışannara muhaggak bir gün şadıman olmuşdur. Devr-i âlemde kimseyi incitme beyefendi. Herkeşi eyi gör. Çünküm eyligi gendinde göreceksin. Kimsenin haggına huguguna ve kimseye bi şey deme. Bögün gördügün yarın göremiyorsun, bunun içün incitme devr-i âlemde kimseyi.

Bu zalım gendi gendine Ethem Şah fitnelik gurdi. Çünküm nefis galebe verdi. Neden? Nefis oni altetdi. Nefis ona hakim oldi. Artık nefis ona her şeyi yapdırmaya cesaret gıldırdi :

"Oğlumi öldürim" diye.

"Nasıl öldürüm?" diye düşünürdi.

"Ben oğluma garşi esgerimi de töksem gücüm yetmez. Ne yapayım?" diye düşünürken kendi kendine dedi ki :

"Ben oğlumun sırını gızlardan örgenim. Oğlum belki demez. Kadın nefsetü'l ahırdır. Saçi uzundur, akli noksandır. Belki bu iki güzelden oğlumin sırını örgenirem" diye bu fitneyi goydu iç

Bir gün gine hizmetinde Güllizar ile Gülperi bulunurkan :

"Ey gızlarım" dedi.

"Buyur baba" dediler. Sagında Türkman gızi Güllizar, solunda Gülperi el bağlamış duruyordular :

"Ey gızlarım, benim oğlumun esgiden guvveti yok idi. Lâkin birdenbire guvveti oldi. Ben birgaç defe sordumsa da bene sırını vermedi. Siz bunun sevgüllüsünüz, yarısınız, sizden bir sır saklamaz. Hele sorun buna ki sen bu guvveti nerden aldın? Kim verdi? Nasıl oldi? Buni sorun" deyib bu iki güzele, bu hayın bu içinin fitneligini bildirdi. Bu iki güzel :

"Başüsdüne baba, sorak – Türkman gızi – zaten ben de bu endişede galmışdım. Sevgillimde bu guvvet yok idi. Lâkin bu guvveti nerden aldi gonuşalım" diye bu garari bu iki güzele verdi. İçindeki gareri çıkdi getdi. Hörmetle ugurladilar. Bir zaman müddet sonra Şah İsmail bu iki güzelin yanına vardı. Biri bir goluna biri bir goluna girib sevgüllilerini yerine oturtdurdular. Güllizar bir yandan, Gülperi bir yandan yemegini getirdi, oturdular, gülüb sevinarak yemeklerini yiyib hoş gülüşdüler. Anneleri de Şah İsmail'in geldi. O da yemekden yiyib şadıman olub :

"Hayırlı geceler olsun" diyerek çıkdı gitdi.

Güllizar ile Gülperi Şah İsmail'in yanına oturdular :

"Ey sevgillim" dedi Türkman gızi Güllizar.

"Buyur."

"Sende guvvet yok idi babam seni çadırın diregine sardi. Gecenin yarısi ben seni açdım. Sen bu guvveti nerden aldın? Kim verdi? Nasıl oldi? Bize sırrın bildir biz de bilelim" dedi.

Şah İsmail güle güle :

"Ey Güllizar, ey dedin. Zaten ben bu sıri size açacağdım. Biliyor musuz bak bu gılıci duvarda asmışam, ama gılıç gın ile asıli. Gılıç gının yanında asıli. Gılıç gında olur. Neden gının içine goymuyorum işde buni ben size bildireceğdim. Siz açdız, ben de şindi bildireyim. Şu gördügün duvardaki gılıncım gına girerse bene veren pirler beyle verdi. Mahşere gader uyuram. Ayılamam. Lâkin gılıç gından çıkmamış ben başını galdıramam. Bene böyle verdiler. Amandır amandır, ben yatdıgın zaman da sakın sakın gılıcını gına sokmayın –dedi– Buni ey bilin, bu bir. İkincisi –Şah İsmail goynundan bir gutu çıkardı. Gutuyi açdı ve gızın önüne goydi. Bu gutunun içindeki şu gılleri gördünüz mü?"

"Evet" dediler. Gutunün içi ince gıl idi.

"Bu gıllar bu bileklerimin ikisine bağlansa bu gılları ne gadder gerse, ın gıramam. Ama yeddi gat beni zencirlere bağlasalar, yeddi gat zencirleri gerneşir gıraram. Bu iki gıl bilegime bağlandı mi gıramam. Neden? Bene buni son nokda pirler dediler. Yeddi gat zencirleri gırarsın, sene bu gu-

veti veren emretdi biz verdik. Lâkin buni unutma ey bil ki her guli bir gıl ile bağlamışdır Cenab-ı Hak. Biz degil Allah bağlar."

Hagigat da eyledir. Nasıl olur beyefendi, her guli bir gıl ile bağlar. Bundaki sebeb nedir? İki noktasını açayım. Kimisini varlıg ile eğler, kimisini yoglug ile eğler. Kimisini derd ile eğler. Eger onun derdi olmasa neler yapar. Eger o yoksul olmasa var olsa para ilen neler yapar. Eger o var olmuş, yoksul olsa nefsine uyar, neler yapar. İşde bunun içün her guli bir gıl ile eğlemiş dedikleri deva bunnardır. Çünkü kimisine dert vermiş, dert ile eğliyor, kimisine mal vermiş, mal ile eğliyor. Kimisine yoksulluk vermiş o da yoksulluğun içinde gıvrılmış eğliyor. Her gulin gendine göre bir devasi, her guli bir gıl ile bağlamışdır Allah. Bunun içün Şah İsmail bu iki güzele sırrını annatdi :

"Bu iki gıl bilegime bağlanırsa gerneşsem bile gıramam. Zencirleri gırdırır bene gırdıran, bu iki gılı gıramam. İşde bene verenner böyle vermiş bunun içün guvvetime nefsime güvenmirem Hag'ga güvenirem. Veren vermiş verdi. Bir anda da almaya gadirdir" dedi.

O zaman Güllizar, Gülperi bu cevabi Şah İsmayıl'dan duydular :

"Olur" dediler. Çok beğendiler. Lâkin o gece geçdi. Ferdasi akşam oldi. Bu zalımın hizmetine gine getdiler. Bu iki güzel evel gaynatalarını yatırmamış, gendi odalarına gelmiyordular. *Çünkü gaynata da bir baba sayılır. Ama bilenin yanında.* Bu zalım nefsine gapılmış, nefsi buna hakim olmuş fit veriyordi :

"Gelin gızlarım, dediz mi? Nasıl oldi?"

Bu iki güzel :

"Evet baba didik."

"Pekey, neyimiş?"

"Bize gıllari gösderdi. Gılıç duvarda gın ile. Gılıç gından dışari asıli. Bize ilk dedigi cevabi buni bilin gılıncımi gına sokmayın. Olur ki bilmezsiz ben yatdıgim zaman da belki gılıci gına sokarsız. Gılıç gından çıkmamış ben uyanmam. Eger gılıç gında galırsa, ya mahşerdir yataram bu bir, ikincisi bene veren pirler Haggın izni ile guvvet verdiler. İşde bu gutunun içindeki şu iki gılı bileklerimin ikisine bağlansa ne gadder gerneşsem gıramam. Amma yeddi gat zencire vurun beni, zencirleri gıraram, gılları gıramam –dedi.– Buni ey bilin diyib işde bize gösderdi. Ey Şah baba işde senin oğlun Şah İsmail'a pirler vermiş, her guli bir gılınan bağlayak demişler. Bunun içün guvveten megrur olub güvenme. Veren verir, almaya da gadirdir," demişler. Bunun içün Şah İsmail oğlan, bu pirler bu guvveti vermiş. *İki gılı da vermiş ki yani guvveten megrur olma. Allah bir gılı gırdıramaz. Zencirleri gırarsın ama, gılları gıramazsın. Bunun içün hasmin garınca olur, ayagın diz at.*

Hagigat de eyledir. Bunda çok gizli hallar vardır. Açmaya lüzum yok. Arife tarif ne lâzım. Allah sene de bir akıl vermiş. Düşün incele. Neler olduguni bil. Âlem-i eşyada ne gıymetler var.

Bu sebebden – işde baba bize bildirdi – diyince bu zalım-i bîdin gahgahe ile bu iki güzele güldi. Gızlar utandılar.

"Ey gızım –dedi– siz inandız mı bunun sözüne? Ben de inanim. Bu sizi gandırmış. Sizi aldatmış, sizi zeklenmiş. Nasıl olabilir ki yeddi gat zenciri gıra da bu iki gıl bilegine bağlana da gıramıya. Deli olan buna inanır mı?"

Gızlar :

"Baba inandık."

"Haa, sizi inandırır amma, siz heç aklız yokumuş. Eger inanmak isdiyirsizse bunun tercibesi çok golay. Akşam olur, siz benden duymamiş olun, lâkin siz oğlum Şah İsmail'a diyin ki ey sevgillim biz ilen niye alay geçdin, gırgır etdin bizi? Yeddi gat zenciri gıran bu iki gıli nasıl gıramaz. O size dedigi sözi bir daa der. Lâkin sizin aklız olmadıgına gülüyorum. Gadın gısmının saçı uzun aklı noksan derler. Siz bu tercibe golay. Pekcy oğluma deyin. Siz yarısız. Medama bu iki gıli gıramirsinsa, sözün dogri ısa getir hele bu gılların bilegen bağlayak, gerneş bakak nasıl gıramırsan? En evel zenciri bağlayın. Zenciri gırarsa dönün gılları bağlayın. Eger gılları da gırdi isa bilirem ki sözi dogri. Tercübeyi söyleyene yapdırırlar. Ey gızim sizin aklız yok mu imiş? Bu tercübeyi oturduguz yerde de yaparsız. Neçün yapdırmadız? Oğlum sizi gandırmış, aldatmış" diye gızlara bu cevabi cevabi söyledi :

"Akşam işde buni tercibe edin" deyib bu iki gıza bu fitneligi örgetdi. İki gız birbirinin üzüne bakdı :

"Ulan eyle ya, babam dogri diyor" diyib bu zalımın hizmetini bitirdikden sonra vardılar odalarına. Yemeklerini hazır etdiler. Şah İsmail girdi odaya :

"Babamın hizmetini yaptız mı?" diye sordu :

"Evet, yapdık, baban yatırdık yerine."

Rayit oldi, oturdi yediler. Allah ne vermişse hizmet etdikden sona Türkman gızı sagına ve Gırkgulelerin güzeli soluna Gülperi oturdular :

"Ey sevgillim biz senden düneyin sorduk, bize güzel ifade verdin. Lâkin şindi senin dünki dedigin bizim aklımıza heç yer etmedi. Biz ile gırgır geçdin, bizi zeklendin" diyib gonuşdular.

Şah İsmail

"Hayır, hayır ben siz ile alay etmedim, zevklenmedim. Ancak ben kimsenin üsdüne gülmem, gendi üzerime gülerem. Her ne var ısa gendimde vardır. Bunun içün ben size hata söz söylemem ve söyleyen de değilem. Dilim-

den ne çıkarsa göynümden çıkandır. Buni ey bilin. Yalan yakışmaz. Ne bene, ne size. Sizden de dogri söz isderem. Yalan gonuşmayın. Ben de size dogri cevab söylerem. Hilaf demem. İşde eger inanmak isdersizse beni tercibe edin" dedi.

"Pekey edelim bakalım."

En evel zencirleri topladılar. Çünki bu zalım etdirmişlerdi zencirleri :

"Bağlayın, bakın sizi aldatmış, zencirleri gıran gıramaz mı?" Zencirleri gayd-i bend etdiler. Meger bu zalım-i bî din Şah İsmail'in gecenin yarısi idi, odasının gapısını yatmamış gılınç elinde bekler, gapıyı gollardı. O gaddar ki nefis buna galebe vermiş. O zaman bu iki güzel Şah İsmail'i zencirle bend etdiler. Şah İsmail odanın ortasında idi. Gerneşmesi ile zencirleri kütür kütür gırdı, ayagı gakdı. Gızlara :

"İnandız mı?" diye eger Güllizar, eger Gülperi :

"Evet inandık" dediler.

"Pekey şindi zencirleri gırdın, inandık. Şindi gıllari nasıl gıramazsın. Zenciri kütür kütür gerneşib gıran, bu iki gılın ne kuvveti var?"

"Getirin bağlayın, ama gıramam, bene böyle vercnncr verdi."

İki bilegine kutunun içindeki gılları bağladılar. Şah İsmail gerneşdi. Gıramadi. Gızlara :

"Zahmet vermeyin bene, ben bunnarı gıramam. Gelin açın gollarımi" diye bu zalım nasıl, iş guvvetine geldigine kimin, tekmigi vurdu kapıya.

Şah İsmayıl'ın gollarında iki bilcginde gıllar bağlı idi. Gılıci çekdi gızlara :

"Savuşun bir yana –dedi, gızlar biri bir yana, biri bir yana gavuşduyoksa biçerem."

Ogluni galdırdı. Oğlunun gıymadı başını gılıç ile vura. Ogli bu halı görür görmez :

"Ey baba, nedir bu halın?" diye. Oğluni sınamak içün gılıncın uvcu ile gözlerinin ikisini oydi. Gözlerinin ikisini çıkardi. Gözlerinin oyulmasına dururken Şah İsmail şu cevabı babasına gonuşurdi, ağlıya ağlıya. Ne gadder gerneşdi ise gıllar bileklerinin etini kesib al gan akardi. Gannardan gemige gıllar oturdi. Gıramiyordi. Zencirleri gıran, gılları gıranıyordi. Bu zalım-i bîdin iki gızı bağlayıb clini-goluni birini bir yana, birini bir yana doguz topu etmişdi. Aldı burda ağlıya ağlıya bakalım ki bu genç fidan deliganni babasının o zalın babasına ne diyor. Belki merhamet gılar diye :

Ne kötülük gördün ağlatdın sen bu
Zulumdur Şah baba oyma gözümü,
Güllizar, Gülperi yâr senin olsun.
Zulumdur Şah baba gıyma canıma.

Dinnemedi gözlerini oydurub gılıcına. Lâkin haman palayı gına sokub gecenin yarısı idi heç kimseye haber vermeden oğluni götürdi has bahçaya. Bakçanın içinde goydi. Palayı gına sokdi gılıcı. Gını denize atdi. Gın gılıç ile denizin dibini boyladi.

Şah İsmail'in gözler oyulmuş cebinde idi. Feryad-i figan edib o sızı içinde kollarının ikisi gıl ile bağlı idi. Gollarından, gözlerinden gan akıyordu. Bu iki gızı getirdi odasına. Ne gadder gızlara gılıç çekdi ise Güllizar ile Gülperi :

"Ey zalım-ı bîdin –dedi.– Biz seni baba bildik, dost bildik, sır verdik. Sen oğlun bu hallara getirdin. Bizi de bağladın doguz topi etdin. Her birimizi pare pare gılsan, her parçamız gulagımız gadar galsa yer göge yakın isa biz ona yakın oluruk. Yakın olmazık sene –diyib– bizden uzak dur" diyen bu zalım nefsine gapılmış bu iki gızı bir odaya hapis etdi, gol bağlı. Pala gılıç ile denizin dibini buldi. Şah İsmail gollari bağli ve gözler gan akıyor oyulmuş. Lâkin ah ü zar içinde galdi. Lâkin bu hali yediden yetmiş eşidenner :

"Ne yapdın" diye başına cem oldular.

"Ne yapacağım, benim bu oğlum hata işlerde bulunmuş, bu sıri size eşikere veremem, diyemem ancak, ben gözlerini oydum. Eger bu sırin hagigatini size versem, siz pare pare edersiz. Gızları da, bu zalım oğlumu da. Bunun içün bu gizli sırı verememe. Bu sebebden ne siz sorun, ne ben cavab verim" diye halgi böyle aldatdi. O zaman pala gının içinde denizin dibini buldi. Güllizar ile Gülperi bir odanın içinde gollari bağli hapıs galdi. Şah İsmail has bakçanın içinde gül ağcının dibinde gollari bağli, gözlerinden gollarından gan akarkan, annesi olan Şah İsmayil'e ölmeyecek diye gizli gizli yemekler, egmegler getirir atar giderdi. Gorgusundan, bu zalım garısına bile dedi. Yani Şah İsmayıl'ın annesına :

"Sen ona bir parça ekmek verirsen seni de pare pare gılaram" demişdi. Ana cigeri goynunda, etegindc gizlin fırsat bularak geceden geceye getirir bakcaya atar, gerisin geri döner giderdi.

Haberi kimden verelim. Bunnar bu zulumetda galsın bu zalım-ı bîdin her gece bu gızlara itab ederek Güllizar ile Gülperi'ye bu itaba tehemmül eden bu iki güzel gadın :

"Bizi pare pare etsen bile biz sene teslim olmayız" diye cevab verirdiler. İtaba ganaat edib razi olan bu iki güzel, lâkin nefislerine razi olmadi. Hayır :

"İsdersen bizi öldür" diye her gece bu iki güzele bi gayri hagga itab ederdi. Bunnar beyle bu ezab içinde galsın ayneyi devran gel dönelim haberi Arab Üzengi'den verelim.

Arab Üzengi, aradan tam bir sene gün geçdi. Sevgüllisini bir sene gözledi. Zaten Şah İsmayıl demişdi :

"Yedi, sekiz aya gine yanında oldugumu bil" demişdi. Lâkin bu yedi–sekiz ay oniki ayı geçdi. Şah İsmayıl'dan Arab Üzengi bir haber alamadı :

"Olan sevgüllüm bene yedi – sekiz ay diye cevab verdi. Ben beş ay da sabretdim, gözledim. Gün bir seneyi geçdi. Mugaggak bunda bir yanış işlik var."

Atlısını cem etdi :

"Benim sevgüllüm oniki aydır getdi. Ne dersiz?"

Dedilerki :

"Emir ferman senindir."

"Çağırın ulan remilciyi, gelsin benim yanıma."

Arab Üzengi remilciyi sesletdirdi. Remilci geldi Arab Üzengi'nin garşısına :

"Olan remilci."

"Buyur."

"Remilci bir remil at, bak ki benim sevgillim ölü müdür, diri midir. Nerdedir, nedir?

"Başüsdüne" diyib remilci Arab Üzengi'nin önünde remilini atdı. Aldi remili :

"Şindi Şah İsmayıl baygun, gılıç gında, Şah İsmayıl ya mahşer diye baygun, çünkü bu zalım gılıcı gına sokdu denize atdi. Aldi remilini gorgusundan Arab Üzengi'ye diyemiyordu.

"Olan remilci ifade ver" dedi :

"Aga remilin çok bozuk, yemin et beni öldürmeyecen, ben dogri ifade vereyim."

"Olan remilci sende gusur yok, söyle sevgillime ne oldi?"

Dedi :

"Senin sevgillin bağli, ne öli, ne diri bir zindan içinde duruyor."

Bu zalım ne yapmışdı? Şah İsmayil'i yani anasi gizlin gizlin egmek getirib beslediğini sezarkan garısını öldürmedi, gıymadi. Şah İsmayil'i bir guyuya atdi. Palayı da gına sokub deryaya atdi. Yani Şah İsmayıl'ı da guyuya bağladı.

"Yer altında derin bir yerde yatıyor."

"Olan desene ölmüş.

"Aga ölmüş diyemirem, ama diri de diyemirem.

"Olan demek ölmüş."

Arab Üzengi bütün atlısına topyekûn onaltıbin atlısına – gılıç guşan – emrini verdi. Arab Üzengi'nin onaltıbin topyekûn gılıç vuran atlısı vardı. Atlı at beline gelib, Arab Üzengi goşunun önüne düşüb verdigi kâgırdı çıkardi :

"Sevgüllüm Şah İsmayıl bene, ben Türkman gızının peşine gidiyorum, Türkman gızı bene iki satır yazı yazmışdı. Sevgillim beni bulursansa Hind'e Yemen'e dogri gel. İşde beni babam oraya gaçırdı" diye bu sırı Arab Üzengi'ye Şah İsmayıl da demişdi :

"Ben Hind'e Yemen'e dogri gidiyorum. Yedi aya, sekiz aya gelirem Türkman gızı ile berabar." O zaman Arab Üzengi gözleyerek gelmemişdi. Elin ver bene Hindistan, Yemen diye gitmekde idi. Güne bir menzil Arab Üzengi gece gündüz atlının önünde gide gide, günnerin bir gününde Hind'e, Yemen'e yetişdi.

Evet işde bunun içün vezirler sultani olan bakin ne diyor

Hind'de, Yemen'de ekerler,
Mermer dibekde dögerler,
Güzel pilava tökerler,
Biber de gara degil mi?

Evet Bilâl Habeşi'nin bu şiirleri diyor ki

Cennet'de bir punar akar,
Hagg'ın didarına bakar,
Gogusi cannarda gokar,
Garanfil gara degil mi?

O zaman bu çok her şeye gara demiş. Yedi gıta şiir, 'yedisi de gare degil mi?' diyib Kâbeyi Beytullah'ın çekilen perdesine bile gara demiş. Evet o da sevgüllüsünün eşgına demiş gara. O zaman her şey eşgına söylenir. Aşg elmin yarısıdır. Aşgın öni alınmaz. Bu sebebden şindi Arab Üzengi eşg ile atlının önüne düşmüş Arab Üzengi bir eşg seli açmış, gidiyor sel kimi. Selin i alınmaz.

O zaman hökümdarlara haber verdiler :

"Arab Üzengi geldi."

"Heyvak heyvak, bir sene geçdi haracını yollamadık Arab'ın. Tulugun saibi hesaba geldi. Bir senelik oniki ayı, çünkü, Arab Üzengi yemin etmişdi daa kimseden haraç almayacagına Şah İsmayıl'a ifade vermişdi.

[Beyefendi ne olursan ol verdigin sözü geri alma. Sözün özünnen bir olsun iki, sen de ne oldugun bilesin. Sözün bir türlü, içerin özün bir türlü olursa sen şaşgın şaşgın bir kimsesin. Ni yanni gidecegin bile bilemezsin. Neden, sen iki terafli yol gidiyorsun. Hangisi senin haggan hayirli olduguni bilmiyorsun.

Çünkü ne özünden haberin var, ne de sözünden haberin var. Sen şaşırmışsın. Bunun için bizleri Cenab-i Hak şaşırtmasın. Özümüzi sözümüzi bir etsin. Göründügümüz kimin görünelim. O zaman haber verdiler.

Hökümdarlar Arab Üzengi'nin haracını hazır etdi. Elçi ile gönderdiler. Arab Üzengi gelen elçilerin getirdigi o akçaları :

"Geri çevürün, geri gönderin ben haraca gelmedim. Benim itigim var. Şah İsmayıl isimli böyle bir deliganmıya geldim. Ölü müdür, diri midir? Buralara geldi mi, gelmedi mi? Bene dogri cevab verin. İnkâr eder yanış söylersizse dümdüz ederem ölkeleri. Dogri ifade verin. Eger dogri ifade vermezsizse ben size bilirim ne yapacağımı. Götürün haracı hökümdarlara haber verin."

Elçiler geri döndüler, parayı getirdiler. Hindistan hökümdarlarına dediler ki :

"Bu gelen Şah İsmayıl'ı soruyor bizden. –Beyle bir gehraman igid geldi mi? Ben Şah İsmayıl içün geldim, –diye– varın gidin haber verin–. Dogri ifade gözlüyor bizden."

Hökümdarlar :

"Evet geldi –dediler– Biz bu igidi serayımıza aldık. Hörmetle rayetle. Göyde gılıç vurduk, garşı durduk, sonunda bu sır eşgereye çıkdı. Türkman Beyinin gızı Güllizar'i da aldık, yola vurduk gitdi."

O zaman elçiyi tezeden gönderdiler :

"Get söyle Arab Üzengi'ye gelsin ifade verelim." Elçi geldi :

"Buyurun hökümdarlar sizi isdiyor. İfadeyi orda onnar verecek, de dinneyin."

"Pekey" dedi. Atlısına dur emri verdi. Atlı gılıç elde duruyordi. Arab Üzengi gılıç elinde dogri hökümdarların gatına çıkdi. Dayandi durdi. O zaman hökümdarlar emir verdi. Türkman Beyi'ni seslediler. Türkman Beyi Arab Üzengi'nin önüne geldi. O zaman emir verdi hökümdaılar. Çünküm Türkman Beyi'nin en ilkin yazdıgı ferman tosyada idi. Çıkdi ferman. Sır kâtib Arab Üzengi'nin önüne geldi. Hökümdarlar dediler ki :

"İşin hagigatini size söyliyecegiz, sen de ey diyne."

"Pekey dinnirem" dedi. Sır kâtib en ilkin yanış ilâne etdigi ferman okundi :

"Şah İsmayıl isimli bir igidin elinden dad-i feryad galdım. Ondörtbin atlını gılıçdan geçirerek altıbin atli gişim galdi. Gızım Güllizar'i cerbi olarak isdiyor. Gızım ağlıyor pare pare et beni, varmam ona. Almam onu diyor. Hangi babadır diri diri gızını öldürür. Bu sebebden gaça gaça topragıza sıgındım. İşde bene yardım gılın" diye böyle bir yalan ferman okundi.

Arab Üzengi dinneyordi. Nayet :

"Ey Arab Üzengi bu fermana garşılık, gördügün Türkman Beyi'nin altıbin atlısı ile aramıza aldık, buna bir yayla verdik. Dört terafını yeddi gat esger sardi. Mafiz olarak bekletdik. Gün geldi demin sordugun Şah İsmayıl yetişdi. Epey bir asgerimizi gırdıkdan sonra, akıldanelere başvurduk. Akıllı adamlar dediler ki : Sede Türkman Beyi'nin sözi ile degil, igidi de söyle delim. O zaman garşımıza senin aradıgın Şah İsmayil'i aldık. Ayni bu ferman senin nasıl yanında okunduysa ona da eyle okuduk. O zaman Türkman Beyi'ne dedi ki –ahan sen, ahan ben– lâkin Güllizar'i getirtdirdik. Gıza danışdık. Gız, –hayır, babam yalan söylemiş, bu yaziyi ilâve etmiş, benim bu canım Şah İsmayıl'a gurbandır– diye biz hilleligin ne olduguni annadık. Biz seni öldürürük dedik Türkman Beyi'ne. Ver gızını Türkman Beyi de sözümüzi dutdi. Allah'ın emri ile gızını verdi. Toy dügün merasımini gıldık. Dogri aldi sevgüllüsi Güllizar'ı bu Hindistan, Yemen diyarından getdi. Ne getdi bilmiyoruz –dedi– Aldı getdi."

O zaman Arab Üzengi emir verdi :
"Remilciyi çagırın."
Remilciyi çagırdılar. Remilci geldi Arab Üzengi'nin yanına :
"Olan remilci!"
"Buyur!"

"Bir remil at. – Hökümdarlar gat gat bakıyordi. O zaman Türkman Beyi de seyrediyordi. – Bak ki benim sevgillim buraya girmiş mi, girmemiş mi?"

Remilci remil atdı :

"Evet –dedi– Ağa girmiş, bir gaç sahat da galmış burda."

"Pekey, burdan ikinci remil at, getmiş mi sağ gitmemiş mi? Bunnarın verdigi ifade dogri mi yanliş mi, yoksa yer altında mı yatıyor? Öldürmüş benden inkâr edirler."

Remilci ikinci remili atdi. Dedi ki :

"Ağa burdan sağ salim, sevgillisi ile beraber sevine sevine getmiş."
"Getmiş mi?"
"Evet."
"Ee... bene de Allahısmarladık" dedi hökümdarlara.
Ordan Arab Üzengi atlısını çekdi.
"Olan remilci."
"Buyur."
"Gel, gel."
"Hele bir remil at bak ki ne terafa getmiş benim sevgillim?"
Remilci dördüncü remil atdi. Dedi ki :

"Aga dogi terafına getmiş sevgüllün. Gızınan beraber."

"Öyle mi?"

"Evet."

O zaman en evel ön hedef Gırkguleleler gösderiyordi. Gırgguleleri gelib geçecek ki ondan sonra doğu terafına gide.

Arab Üzengi remilcinin remili ile günnerin bir gününde Gırggulelere yakın vardı. Gırgguleler beylerine haber verdiler ki :

"Arab Üzengi geldi."

"Heyvak haracını vermedik he."

Garşı geldiler Arab Üzengi :

"Ben haraca gelmedim. Benim bir itigim var, itirmişem izini izliyorum. Beyle bir Şah İsmayıl isimli, Güllizar isimli bir gız ile gördüz mü?" diyince birbirlerinin üzüne bakdi Gırggule halgı. Dediler :

"Gel Arab Üzengi gel ifade verelim."

Aldılar, Arab Üzengi'yi atlısi ile yendiler. Bir ziyafet verdikden sonra dogri ifade verdiler :

"Evet senin aradıgın geldi. Burda dokuz gün dokuz gece galdi. Bacımız Gülperi'yi de Allah'ın emri ile verdik aldi. Vetanıma gidiyorum dedi. Yani bir doguran ana, bir gazanan baba var dedi. Burdan cahiz ile beraber yolçi etdik. Gırgguleler'den selâmet yola vurduk gitdi. Vetanına gitdi."

"Olan remilci remil at."

Remilci remil atdi.

"Evet" dedi :

"Ni yanni?"

"Dogi terafi."

"Pekey."

Emir verdi atlısi at beline geldi :

"Siz de gultardınız Allah'a ısmarladık sizi, duadan unutmayın bizi, eger sağ galırsak gine görürük birbirimizi" diyib Arab Üzengi çekdi dogri başladi dogi terafi gitmeye. Bu gidiş de şindilik gitsin, hekâyemiz, böylece birez yol getsin, eyleden sonra bunun irelisini güzel annadıram.

Gece günüz giden Arab Üzengi onaltıbin atlının önüne düşmüş gömgöy demire gark olmuşdi. Bütün atlısi gılıç galkan guşanmışdi. Arab Üzengi'nin gız olduguni bir Şah İsmayıl biliyordi. Bir de gendi, bir de halg eden Allah biliyordi. Arab Üzengi hasım arıyordu ki

"Her kim beni alt eder dalımı yere getirirse onunlan evlenirem."

Felegin aynesi Şah İsmail, Arab Üzengi'yi alt ederek, lâkin ikisi birbirinin gögsünde iken sırları dışari vermediler :

"Ben gızım" dedi. Nişanelerini gösderdi.

"Bu güne gader hasım arardım buldum, ama seninnen nikâhımız kesilene gader benim gız oldugumi bir ben bilirem, bir de Allah, bir de sen bildin."

Nayet bu ikisi birbiriyle elveda etmişdi :

"Ey Arab Üzengi sözlerin gabul etdim. Amma benim itigim var, Türkman gızı Güllizar'i bulana gader bene desdur ver" demişdi. Arab Üzengi de Şah İsmail'e derdini tökerek, dinniyerek :

"Pekey Türkman gızını bulana gader sene izin" demişdi.

Gel felegin mugadderati Şah İsmail bir Türkman bulim derkân Gırk gulelerin güzeli Gülperi'yi de almışdi ve bunnarın ikisi ile terkal gerinin geri vetanına dönmüşdi. *Tebdil her vakit bozulur. Neden? Tegdir bozar tebdili Çünküm tegdir-i ilahıda, ehval-ı ezeldeki levh-i galem ne yazmışsa o insannarın görecegidir. Gafesin içine bile girsen mugadderat bir gün gelir, seni er-geç bulur.* Bunun içün Şah İsmayil'in tegdiri ilahi mugadderati gözleri oyulub ve o çileyi çekecek, o yazi ehval-i ezelde yazılmışdi.

Guyunun içinde beyhud aylarca galacak. Mugadderat yerini bulacak. *Hagigat de eyledir. İnsannar ne oldum demesin, ne olacagını daimi düşünsün. Bir garerde sabit galan bu kevn-i mekâni halg eden bir Hak'dır. Geri kalan bütün mevcudad bir garelde degildir. Kimisi yener, kimisi çıkar. Kimisi ağlar, kimisi güler, kimisi inner, kimisi arar, beyle gurulmuş, beyle gidiyor. İnsannar daimi eyisinden, haggından hayırlısını isdemeli*

"Yerebbi, eyesinden ise benim haggımdan hangisi oni ver" demeli. Evet, getir altın teşti ki gan gusuyorum. Ne gan gusim, ne de teşdim altın olsun. Odun tekne olsun, canım sağ olsun. Hagigat de eyledir ki dünyada en varlık can sağlığıdır, sağlıkdır. Heç kimsenin vari mezere getmemişdir. Çalışır, çabalar yıgar, yıgışdırır, mirasa bırakır giderik. Hepimiz eyle. Beyefendi ne edersen et elinnen et üsdüne get. Elinnen etmesense üsdüne gedemezsin. Bi şey yokdur, çünküm etmedin, çalışmadın, düşünmedin, yol bulmadın.

Evet, Allah her şeye gadirdir ama çalışani sever. Çünküm her şeyi soracak bizlerden

"Ben sene bu gadder namet verdim, devlet verdim, mal verdim. Sen benim rizama ne gıydın. Sen ne dildin?" diyib soracak bir giin, er-geç.

Bu sebebden şindi Şalı İsmail çekdigi çilesi yerini alacak, gılıç gının içinde deryanın dibinde idi. Yani kimse bulamasın diye. Gözleri oyulmuş ce-

binde idi. Bu zalım-i bîdin getirib bir ıssız gece bir guyu içine oğlunu atmışdi. Heç kimsenin haberi olmadan, guyunun üzerini gapatmışdi.

Lâkin zaten Şah İsmail beyhud yatıyordu. Verenner beyle vermişdi. Gılıç gından çıkmamış sen başın galdırmazsın. Eger gılıç gında galırsa ya mahşer der yatarsın. *Bunun için bir önemini açıklıyorum ki belki dinniyiciler bu geçmişdeki olan hekâyeler sözleri bu nasıl olabilir diye, bu ac ölmüyor mi, belki insanların içinden geçer bu sözler.*

Beyefendi gözün önündekini söylim. Sor da, gerisini ne sen sor ne ben açim. Bir hasdamız – eyle hasdalarımız var ki, eyle üç aydan, altı aya gader ağzına heç bi şey vurmuyor – Lâkin acından ölüyor mi? Doktorlarımız hastahanalarda oni gıdalanecek çare bulmuş ve bir ikincisi doktor bir sebebdir. Sebeb lâkin doktorlar doktoru var ki, senin hasdeligi verir. Senin damağından lezzeti alır, heç bi şey yiyemezsin amma gıda melekleri seni gıdelendirir. Sanki her şeyi yemişsen diye açlık heç aklan gelmez, daimi inner, heyal da ömrün geçer.

Bu terafdan Arab Üzengi atlının önünde remilci yanında gidiyordi. Bu getmede olsun. Haberi kimden verek.

Bu zalım-ı bîdin Ethem Şah gine her gece bu iki mazlım gızlara itab eder. Bu gızlar ölümü gözlerine almış :

"Pare pare etsen, parçamız sene yakın değildir" diye o gahre dayanan bu iki nazenin dilber ikrarlarından dönmüyordu. Bu gadınnar da bu çile içinde iken gün geldi, Gandehar şehrine yaklaşdi. Lâkin guşluk devri idi. Bu zalım meclisin içinde edalet kürsüsünde otururkan haber verdiler ki :

"Tulugun saibi hesaba geliyor. Arab Üzengi atlısını galdırmış Gandehar'ın gasdine geldi." Bu zalımın aklı başına geldi :

"Heyvak ben işi zay etdim. Şimdi oğlum duraydi. Bu Arab'i geri çevirirdi, amma oldi bir oyun."

Sandı ki haraca geliyor. İki elçi gönderdi :

"Varın gidin Arab Üzengi'ye arzı nedir, tez haber getirin."

Vardi iki elçi Arab Üzengi önde geliyordi. Arab Üzengi'ye haber verdiler :

"Ey Arab metlubun nedir, nanca harac diyirsen verecek."

"Olan –dedi- varın gidin. Bu şehrin hökümdarına söyleyin. Ben Şah İsmayıl'a geldim. Şah İsmayıl el be el elini elini elime teslim etdiz gurtulduz. Yok yok ısa bu şehiri düzler yerine arpa eker giderim. Varın gidin haber verin." Elçiler geri döndi. Dogri geldiler, bu zalım-ı bîdin Ethem Şah'a bilgi verdiler :

"Oğlun Şah İsmayıl'a gelmiş."

"Ee.. hani Şah İsmayıl?"

"Get ona de, bize deme"

"Ona de ki hani ya?"

O zaman vardılar :

"Ey Arab Üzengi, Şah İsmayıl buraya gelmedi. Biz de arıyoruz onu ama yokdur burda" diyince, o zaman :

"Pekey –dedi– gelmedi mi?"

"Gelmedi."

"Olan remilci!"

"Buyur."

"At remili."

Remilci remil atdi dedi ki :

"Aga Şah İsmayil tam bu ölkeye gelmiş. Bu ölkenin de içinde. İki de gızlar barabar."

O zaman :

"Eyle mi?"

"Evet."

"Ne etdizse siz etdiz demek."

Arab Üzengi gılıca el atdi :

"Ya Şah İsmayil'i, ya bu iki gızı, ya da odur ki gılıncıma cevab verin" diye emir verdi. Onaltıbin atli birden gılıçları gından çıkardılar. Bu zalım-ı bîdine haber verdiler. Zalım başladi esger düşürüb garşi geldi. *Çünküm oldi, öldi. Bu iki şeye dünyada çare yok. Oldi ile öldüye.* Çünki bu zalım eli ile evini yıkmışdi. Eğer maddi, eger manevi, manevi, hem oğluni öldi biliyor, hem de bu oldi diyor. Daa geri gelmez. Bunun içün mecbur galdı Arab Üzengi'ye garşı durmaya.

Yediden yetmişe Arab Üzengi'ye garşı saf saf cephe açdı durdular. Arab Üzengi –vur– emri verdi. O zaman her iki teraf birbirine gılıç gılıca geldiler. Lâkin Arab Üzengi'nin onaltıbin gılıç vurani her biri Arab Üzengi gibi bir gehraman idi. Get be get şehere yakın varıyordular. Bunnar beyle vurmada olsun, etrafdan bu zalım esger döşürüyordu. Lâkin gel felegi aynasına. 'Gul darılmamış sebeb yetişmez' derler. Şah İsmayıl sızlanarak Hagg'a münacaat gıldı :

"Benim ne gusurum var idi, ahir akıbetim bu guyu içinde."

Galbinden Hagg'a münacaat gıldi. Gendi beykuş idi. *Çünküm Hz. Eyyubi delik delik etdi. Her bir derdi ona verdi. Derman vermemişdi, Cenab-ı Hagg'a galbi ile*

"Ya ilâhi iki ezami muhafaze et, galbimi gurtlara yedirme. Galbim ile seni isbat, dilim ile seni ikrar edeyim" demişdi. Bunun içün her şey galb ile yetişir. Beyefendi heç bi şey bilmiyorsansa galbinden – Allah – de. Hulus-i galb ile galbin desin. İşde bunun içün yara içerde neylenir. Dişardan degil. İçeri eylenecek ki, dışarı da ey olsun. Herkeş gendi yarasının gendi hekimidir. Bu sebebden galbinden sızlanan bu beykuş igid o anda emrolundu. Üçler guyunun ağzına geldi. Kuyuyu açdılar. Birbiriyle gonuşurkan biri birine dedi ki :

"Verdik amma yazık sırrını dışari verdi. Bu zalım babasi, bak ki buna ne hallar etdi. Ver gine-birisi dedi ki – tuyimi tökerem. Agzi ile elleri bağli, agzi ile eger ayılır, uyanır bu tuyimi bileklerine sürerse iki goli açılsa gerek. Ben verdim, sen de ver."

Birisi de :

"İşde ben de bu tuyimi tökerem, tuyimi dodaklarına sürer akılı başi gelir uyanir." Galdi biri, üçlerin biri dedi ki :

"Ben de verdim, igid şu tuyimi gözlerine sürse, gözlerini yerine goysa, tuyimi sürse iki gözi inşaallah ey olur" dedi.

Bu üç gögercin birbiriyle gonuşurkan, meger üçler idi. O zaman Şah İsmayil bunnari dinneyerek en evelki düşen tuyi sürdü. Ağzı ile alıb bileklerine sürdi. İki golundaki bağlı gıllar açıldi. İkinci tuy düşdi. Ağzı ile alıb dudaklarının arasına goydi, aklı başına geldi doğruldi. Ayagi gakdi. Üçüncü tuy düşdü. Üçüncü tuyi alıb gözlerini çıkardi cebinden yaniş goydi. Sağ gözini sola, sol gözünü sağa goydi. Tuyi –bismillah– diyib sürdügü kimin iki göz birden birer ayna kimin açıldi. Amma şaşi oldi. Üçler guyunun ağzında idi. Birisi dedi ki :

"Bir duâ gılak, yumar gözüni açar gendisini guyunun üsdünde görür."

Duayı gıldılar. Şah İsmayil guyunun dibinde gözlerini yumub açdi gendisini guyunun üsdünde gördü.

Gögerçinner uçarkan birisi :

"Ey deliganni – dedi– babana asi olma, lâkin sene yar olan yar gılıç vuruyor. Heç gözüne görükme baban. Onun da gözüne görükme mugadderat yerini bulacak. Başın al bir yana get. Zaman gelir ki baban haggı hukukun almag içün gılıcı o gılıç vuranın eline ver, o vursun, sen baban asi olma. *Şindi çok yazık bizlere olsun. Babamızın, annemizin gıymetini bilmiyoruz. Garşı gelib çemkiririik. Belki de çok evlatlar var ki babayı anayı dögüyor. Bırakıb diyar-ı gurbete gaçıb gidiyor. Ana ile babayı gece günüz ağladir. Bu iki beçare yedikleri bile sinmir. Yediklerini gusdurir. Beyle mi evlad oldun sen. Beyle mi anaya babaya gıymet verirsen. Hele heç bi şey gazanıp yedirmeden, babanın, ananın gazancını bile berbad ediyorsun. Neçün ağladır-*

sin babani anani. Neçün aradırsın. Çünkü şevgatin onda dokuzu annededir. Babalar o gadar ne ise ne. Ana uykudan uyanır, evladına sızlanır. Çünküm gendi hürgünden çıkmışdır. Bunun içün ananın babanın haggı Tanri haggıdır. Bu sebebden Şah İsmayıl gultulub doğri geldi. Gizlin annesine gavuşdi. Annesi gördi sevindi :

"Ey anne o zalım babama heç bildirme. Çok şükür ben gurtuldum". Dogri gelib, o zaman Şah İsmayıl anasını sade gördi :

"Sırımı kimseye deme" diye anasi sır saklayan bir gadındı. Anasına Güllizar ile Gülperi'yi sordu. Bunnar bu itabın içinde :

"Pekey –dedi– babamın yanına galmaz bu işler. Bene şindilik eyvallah" diyib anasından ayrıldı.

Gan gövdeyi götürüyordi. Amansız cenk oluyordi. Arab Üzengi'nin başına bu zalım ne gadder orduları tökürdi isa Arab Üzengi atlısı get be get gırıyordi. Bir zalımın yüzünden neçe mazlumlar helâk oluyordi. Mugadderat yerini bulacak. O zaman Şah İsmayıl geldi ki bir dağ başında bir çoban davar güderir, otarir :

"Selâmaleyküm."

"Aleykümselâm."

"Çoban burdan bir goyun bene ver. Ahan sene bir altun. Goyunu kesim eti sene, sade goyunun garnı bene. İşgembesini ver. Gine eti sene." Çoban :

"Buyurun" dedi. Şah İsmayil bir goyun begenib kesdi. Goyuni soydi. Sede goyunin işkembesini aldi :

"Gel çoban ahan eti de sene."

Çoban sevindi. Şah İsmail indi dereye, goyunin işkembesini temiz yıkadi. Ters üzünü çevirdi. Kafasına işkembeyi geçirdi kendini bir Keloğlan gılıgına goydi. Geldi bir gedikde bir degirman! Degirmançi çok zayıf, çok düşgün bir kimse idi, yaşi geçmişdi. O anda degirmana yetişmeden degirmenci acizlenerek, ellerini galdırdi. Cenab-i bil vüeud Hazretlerine bu duayı ediyordu :

"Ey yerebbi bene benden yakın sensen. Her şeyi bu anda bilen sen. Benim daa daşgıran etmek degirmançılık çagım geçdi. Bene lütfet, bir sebeb halget, beni bu yoksullukdan, bu endişeden gultar" diyib Allah'a dilek dilerken, Keloğlan degirmandan içeri girdi :

"Selâmünaleyküm degirmançi baba."

Degirmançi :

"Aleykümüselâm deliganni" dedi.

"Degirmançi baba."

"Buyur!"

"Beni ogul eder misen? Benim ne anam var, ne babam var, ne de saibim var. Sahıbım bir Allah. Beni genden ogul et. Garın tokluguna sene çalışayım" diyince degirmenci durdi :

"Yerebbi keşge bir ey dilek daa dileyeydim senden. Dedi ki degirmenci döndi :

"Ey deliganni benim sene garşılık seni çalışdıracak pulum yok. Garın tokluguna çalışırsan işde degirman, işde ben, işde sen."

Şah İsmail :

"Evet, gannımi doyurim, bu degirmanda yatim galkim galim. Ben senden hak isdemiyorum" dedi.

Degirmanci sevindi.

"Bırak baba şu endişeyi artık."

Şah İsmayıl yani bir Keloğlan gılıgında, eger daş gıran ediyor. Eger daşları galdırıb yendiriyor. Gelen müşderiye, zahireye, una yardım ediyor. Degirmançi oturuyor. Bir gün, beş gün derken felegin aynesi tam bir ay geçdi. Degirmançi getdikçe işi gücü irelledi. Müşderi çok gelirdi. Çünkü hizmet ediyordi Keloğlan. Nayet degirmancinin garisi bile seviniyordi. Ahır zamanımızda, ehdiyar devrimizde Allah bize bir oğul ilham etdi diyib bu degirmanciya 'baba'; karısına 'ana' diye seslenirdi. Bunnar can-ı gönülden oğul diye hizmet ederdiler. Her iki teraf sevünürdi. Ancak gel bu terafdan haberi kimden verelim? Arab Üzengi amansız cenge girişmişdi :

"Ya Şah İsmail'i verirsiz, ya da odur ki ben bu ölkeleri dümdüz ederim" demişdi. Üç defe esger toplanarak lâkin bu zalım emir vermişdi :

"Yediden yetmişe gader esger tecemmü edin, her terafi dolanın, kimin yetişmiş oğlu var ısa cerbi olarak esger toplayın" diye emir verdi. Her yani elek elek eleyen ordi terafından sıra bir degirmana geldi. Degirmandan içeri garegoller girib Keloğlan'i gördüler :

"Olan degirmanci."

"Buyur."

"Bu neyindir?" Dedi :

"Oğlum."

"Olan gan gövdeyi götürür, beyle bir gehreman oğuli neçün saklıyorsun? Emir vermiş devlet yediden yetmişe toplanıyor esger, bunin gani gırmızı mi?" diye Keloğlan'ı cerbi esger edip doğri getirib orduya gatdılar. Nayet ordunun üsdünde emir veren kumandanlara Keloğlan yanaşdi :

"Efendi –dedi Bu gadder saf dutmuş bu esger, bu cengin sebebi nedendir?" diye sordi.

Asgerin üzerinde olan amirler :

"Sebebi ne olduguni bilmiyoruz. Amma işde bir Arab Üzengi Şalı İsmayil'i isdiyor, o da yok.– Ya verirsiz, ya bu ölkeleri dümdüz ederim – diye– İşde bu gan gövdeyi bu üzden götürüyor." :

"Buna garşi goyan yok mu?"

"Yok."

"Bene emir buyurun, varın bu şehrin hökümdarından rughsat alın. Ben gidim bu Arab'ın önüne. Bu Arab'ı yenersem bu cenk durur mi?" diyince bütün amirler Keloğlan'ın üzüne bakdılar. O zaman aldi götürdiler Keloğlan'ı Ethem Şah'ın garşısına. Ethem Şah şehirin burcundan hay huy ederek, csgere amansız vurun emrini verirdi. Takdın üsdünde oturmişdi :

"İşde bu Keloğlan senden desdur isdiyor. İşde esgerin içine garışdık. Asger etdik lâkin bu Arab Üzengi'nin haggından gelecek diyib emir ver" dedi. Ethem Şah sevindi :

"Haydi bakalım verin ileri" dedi. Keloğlan birez at istedi. Bir at verdiler. Gılıç verdiler. Keloğlan'ı Arab Üzengi'nin garşısına sürdüler. Arab Üzengi o anda garşısına gelen Keloğlan'ı gördi. Gahgaa ile güldi :

"Deha Ethem Şah'ın esgeri yok mu idi? Tüysüz bir Keloğlan'ı yolladı."

"Ey Arab fazla gonuşma – dedi – Gel ireli bakalım. Nasıl bilirsen sein dedigin kimi cenge başlayalım" diyince Arab Üzengi bir disgindi :

"Olan – atlısına dedi – bunun sesi, ayni Şah İsmayıl'ın sesine benziyor. Nevli de aynı o nevil, amma gözleri eğri, eger gözleri düz olsa aradıgımı buldum derdim. Ama gözleri eğri. Çünkü Şah İsmayil sağ gözünü sola, sol gözüni sağa goymuşdi. Humar bakıyordi. Gözleri eğri olmuşdi. O zaman Arab Üzengi :

"Ben buni bir sınayım – dedi – Deliganni gel seninen garşı be garşı demir halgalar galdıralım."

"Hay hay olsun" dedi.

Arab Üzengi'nin çok büyük, idman ederken gendi ila beraber demir halgalari götürürdü. Demir halgalari galdırıb umuz yukari Arab Üzengi :

"Gel sen de galdır" dedi.

Bu terafdan Keloğlan, Arab Üzengi'nin galdırdıgi demir halgalari Arab Üzengi'den daa fazla galdırıb başından yukari fırlatdi. Arab Üzengi hekmetde galdı o anda :

"Ey Keloğlan gel seninle güleşelim."

"Hay hay" dedi.

O zaman güleşerken Arab Üzengi'nin kemendinden dutmasıyla Arab Üzengi'yi basdi altına çıkdi göksüne :

"Ey Arab salavatın getir, sene Arab Üzengi derler ise gözün aç, bene bak ben kimem, aradığın benim. Şah İsmail dedigin benim."

Arab Üzengi sarıldı boynuna :

"Yerde arırkan, göyde arırkan yanımda buldum. Bu ne hal?"

"Ne sen sor şimdi, ne ben söyleyim, yalnız şu emri veren beni bu hallara getiren babamdır. Ama üçler bana beyle dedi. Şindi Arab Üzengi ben seni galdıracağım yukari, golların möhgem gayd-i bend edib bağlayacağım. Seni şehirin önüne götüreceğim. O zalım – bab demiyorum – o bene baba olani sesliyeceğim. Göye gılıcı verecegim, sen öldüreceksin. Çünkü atasına asi olmasın dediler. Ben sene gılıcı verirem. Sen onun başini gılıç ile sen vurub keseceksin" dedi.

O zaman Arab Üzengi sevindi. Keloğlan gılığında Şah İsmayil Arab Üzengi'yi bağladi, gayd-i bend etdi. Aldı elinin üsdüne yukari :

"Seni şehre ermagan götürüyorum" diyib dogri şehrin gapısına yaklaşdi. Babasi bağırıyordi. Herkeş gördi :

"Olan öldür Keloğlan." O zaman seslendi :

"Gel gılınci elen vereyim, düşmanını sen öldür, bu gadder gan dökdü bu, sen öldür, başını sen kes.

Ethem Şah çok sevindi :

"Ne merhametli Keloğlan."

"Olan dur gelirem."

Buredan yenen bu zalım-ı bîdin doğri vardı Keloğlan'ın yanına. Keloğlan gizlin Arab Üzengi'nin ellerini açdi. Bu zalım Ethem Şah yetişir yetişmez, hemen Arab Üzengi möhgem Ethem Şah'ı yakaladı. Gılıci Keloğlan Arab Üzengi'nin eline verdi. Arab Üzengi :

"Ey zalım-ı bîdin – dedi – hangi babadır evladına bi itabi eder. Bu şeyleri eder. Tez – dedi – şindi ifade ver. Gızlari netdin? Yerini de."

"Beni öldürmesen derem."

"Söyle."

"Güllizar ile Gülperi bir odanın içinde."

Yerini dedi. Arab Üzengi buni dogri bu gızlari itab içinden gultardi. Terkal :

"Gılıci netdin?" Gılıci deryaya atdıgını söyledi :

"Pekey."

O zaman gızlari aldi Arab Üzengi gendi terafına :

"Olan gelin buni barhana götürün."

Gızların ikisini berhenaya götürdür. Arab Üzengi bu zalımı getirdi şehrin önüne bir daa. Yukari golundan dutub galdırıb yukari atarken aşşagı yener yenmez, eyle bir gılıç vurdu ki iki parça etdi. Bir parçasi bir yana, bir parçasi bir yana gitdi. Döndü Arab Üzengi şehirin halgına :

"Gılıçlar gından çıkmayacak. İşde bu gördügünüz Keloğlan degil, Şah İsmayil denilen budur. Haberiz olsun, bu ölkenin hökümdari, baba öldü, oğul yerine oturacak" dedi.

Bütün halg sevindi :

"Olan remilci."

"Buyur gel."

"Remilci at remili, bakalım ki bu gılıç nerdedir."

Remilci remil ata ata gılıncın deryanın dibinde yerini buldi. Dalgıcılara emir verdiler. Dalgıscılar daldı gılıcı çıkardılar. Zaten üçlerin verdigi Şah İsmayil olmuşdi. Her şey çok iyi idi. *Allah'a heçbi şey güçlük olmaz. Her şey Hagg'a golaydır. Her şeye Hak gadirdir.* O zaman ölenner ölmüşdi, galannar sevindi.

Nayet meclis topyekün Şah İsmayil'a garşı geldi. Şah İsmayıl gılıgından çıkıb gine esgi gıyafetine girdi. Lâkin babanın yerine oğul oturdi. Bütün halg sevindi. "Lâyıkdır" dediler. O zaman Arab Üzengi :

"Ey sevgillim, daa bir metlubun var mi?" O zaman Arab Üzengi atlısına :

"Ey atli bilür müsüz ben kimem? Senelerden beri siz ile yedim içdim. Ben bir gız oğlu gızam, gadınam, Arab degilem beni bu alt etdi. Ben hasım arıyordum. Hangi erkek beni yıkarsa onu alıram. İşde bu yıkdı görmüşdü gözüz. Aradım aradım bir daa buldum hasmimi. Ben gızım, şindi erkek gisvetinden soyunub gadın gisvetine girecegim. Siz de isder galın, isder güle güle gidin yerize."

Galannar galdi, gidenner halallık aldi. Arab Üzengi' den, getdi :

"Arab Üzengi, ey sevgillim, daa bir vaadin var mi?"

Bu Güllizar ile Gülperi sevindi. Bunnar da esgi nırgına gelib garaları çıkardıb al yeşile gark oldular, sevündüler. *Çünkü Allah her şeye gadirdir. Ağlayan gözleri bir gün güldürür. Er geç. Ehl-i diller demişdir*

Baba naçar ağlama,
gündür geçer ağlama.
Bu gapiyi kitleyen
helbet açar ağlama.

"Ey sevgüllüm ahan Türkman gızı Güllizar, ahan da Gülperi, ahan da ben. Daa bir itigin var mı?"

"Yok."

"Pekey."

En evel toy dügün Türkman gızı Güllüzar'in dutuldi. Onlar naili mırad oldi. İkinci toy dügün Gırgguleler güzeli Gülperi'nin toyi dügünü dutuldu. Onnar da naili mırad oldi. Üçüncü toy dügün Arab Üzengi'nin dutuldi. Onnar da naili mırad oldu.

Evet gelici gel derse, isderse Gaf'dan Gaf'a hökmetsin. Kim olursan ol gelici gel dedi gidersin. Efendi, bu dünyaya heç kimse hökmetmemiş. Gaf'dan Gaf'a hökmedenner bile geldi getdi. Bin geldi getdi hekâyeleri annadıyoruz gelmiş getmişden. Gelmemiş hele gelmemiş, o gelmemişki ben de sene annadayım.

Hekâyemiz burada Şah İsmayil, Güllizar, Gülperi, Arab Üzengi hekâyeleri burdan menziline erdi.

Herkeş ömri gader yürür, ömrü gader rızık dolanır yer.

Hekâye menziline yetdi. Şah İsmayıl'in, Arab Üzengi'nin ve Türkman gızinin ve Gülperi'nin hekâyesi burda temam oldi.

YARALI MAHMUT

İstanbul'da Hacı İbrahim Bezirgân isminde bir ehl-i kamil, büyük bir varlığın sahibi idi. Bu adamın fani dünyada bir ailesi, iki dene oğlu var idi. Birinin adi Ahmed, birinin Mahmıd idi. Ahmed, böyük idi, Mahmıd'dan üç yaş büyük idi. Nayet, Haci İbrahim bezirgân, yurdun her tarafını o vaktın devrinde canlı heyvan, develer ile, atlar ile böyük bir varlığın sahibi olan, Hacı İbrahim Bezirgân, etraf gezerdi. Yalnızlık bir Allah'a mahsusdur, maluma. Yanına bir de bir eş almışdi. Yani, aleveresi ile barabar yardımcı, o da aldığı adanı da ismi Mugdat idi. Bu adamın elini doğri, dilini doğri, gelbini doğri gören Haci İbrahim Bezirgân, Mugdan'nan barabar Kâbe'yi, Beytullah'ı bir daa taaf etdiler. Mugdat da haci oldi. Haci Mugdat denildi. Bunun dogri olduğuna, inandılar ve gardaş olmuşdular. İkisi birbirine iyice möhebbet bağlayarak, gan gardaş birbirlerine demişdiler. Amma, Hacı Mugdat, Hacı İbrahim Bezirgân'ın bir guruşuna titirerdi. İki gardaş diyen bu atlar onbeş sene birbirleriyle çalışdılar. Bir arada, yediler, içdiler. Onbeş sene dünyanın her yanına kervannarnan gitti, geldiler.

Günün birinde Haci İbrahim Bezirgân, Hacı Mugdat'a :

"Gardaş" dedi.

"Buyur."

"Biz, sennen gardaş olduk, gangardaşı olduk, onbeş yıldır, barabar çalışdık. Lâkin, bu gaddar servet, bu gaddar mal mülk gazandık, amma sen de bene gavuşdun. –Çünkü Hacı Muğdat da zengin, böyük bir varlığa yetişmişdi–. Gel malımızı ayıralım, buradan gazanan yarısini bene verme, sen gendi gendin iş yapmaya elin gavuşdir. Bundan sonra, sen de köşk, kervan dut. Sen de sene göre, bir iş yap. Eğer, gina altun lüzum olursa para ben hazıram gardaş, benim malım, senin. Senin malın benim. Allah bize verdi. *Çünkü hakigat hal sonunda, arzedem ki, bir adam dogrilik ila birinin yanında çalışırsa, hemg endini zengin eder, hem çalışdığı adamı zengin eder. Yok, hilekâr olursa gendi ile ve garşısı da alta vurur. Çünküm, haram helala garışdığı kimin, o heram gelir. Helalı da suya götürür. Bu sebepden Cenab-ı Allah bizi emrine emade etmişdir. Zekat, farz olmuşdur bizlere. Kime? Zenginnere, zekat veren zenginner, malini temizler, eyce devleti artar. Zekat vermeyen bir zenginin devleti gittikce azalır.*

Hacı Muğdat razi olmadı. Hacı İbrahim Bezirgân'a :

"Benden ne kötülük gördün ki, benden ayrılırsan?"

Hacı İbrahim :

"Gardaş, bir kötülük görmedim, ancak gazancun yarısını bene verme. Değilse senin menfaaten ayrılıram," diyib Haci İbrahim Bezirgân göynünen, Hacı Mugdat, gönülsüz bunnar eldeki varlarını böldüler. Haci İbrahim Bezirgân, Haci Mugdat'ın bögün, yarın derken.

"Vay, benden ne kötülük gördi? Benden neden ayrıldı Haci İbrahim Bezirgân?" diyordi.

Bu gurgunnaş, bu endişe Haci Mugdat'ı böyük bir keyfsizlige bırakdi.

Buni da ey bilelim ki, beyefendi heç bi şeyi gam etme, gam insani tez gocaldir. Gam, gasavet insanlarin aklini, bile dagıdır. İşini bilmez, lâkin gelen ziyana, gelen kedere, tehemmül etmek lâzımdır.

Haci Mugtad, Haci İbrahim Bezirgân'ın ayrılmasına garşılık gece, gündüz gam, gasavet içine bırakan bu şahus, böyük bir hasdalıga düşdi. Artık, varlık gözüne görükmüyor, inim inim inliyordi. Yalnız, bu hasda düşdügi zamanda, yani çok bir günner, geçmeden, üç beş gün aradan geçer geçmez, Haci İbrahim Bezirgân da eceli ile dünyadan göçdi. Ahirete yolçi oldi. Her ikisinin ayle her ikisinin gapisi, birbirinden heberdar olmadi. Çünküm ikisi birbirinden küsdi. Hayatda galan Haci İbrahim Bezirgân'ın hanımi küsdi, Hacı Mugdat'ın hanımından.

"Neden?"

"Vay benim gocam öldi, ey muhannet herifler bir gelip baş sağlığı vermediz. Hele başsaglıgı vermediz, niçün bir gelib, gapıma. 'oh ki, senin gocan öldi' demediz. Bu bir gara devedir. Bögün, benim gapam çöker, yarın da senin gapan çöker," diye bu gadın ara yerde gonuşmayı kesdi.

"Daa senin gapın, Kâbe olsa ayagımı atmam ve seni de gapıma ugratmam," diyince, eger Haci Mugdat'dan, eger de, hanımından küsmişdi. Haci İbrahim Bezirgân'in hanımi, gel dönelim, Haci Mugdat'ın terafına.

Hacı Mugdat, hasde yatağa düşer düşmez, bunun evdeki hanımi :

"Ey muhannet, benim gocam haftalarca, hasda yatıyor. Bir gapımi açıb, demedin ki; 'Oh ki hastelendi,' ben senin daa gapan gelir miyem? Senin suyun içer miyem?" diye ikisi birbirinden küsdi. İki gapi birbirinin gapisine getmemeye garer vermişdi. Lâkin, ne onun öldüginden haberi var, ne de onun hasda düşdügiden haberi var. İkisinin birbirinden küsdigi, ikisi de birbirinden hakli amma, lâkin ara yerde biri toprakda, biri yatakda inliyor. Haci İbrahim Bezirgân'ın hanesiyle, Hacı Mugdat'ın hanesi ve gosca İstanbul; İstanbul denilen, İslâmi bol denilmişdir. İkisinin hanesini en aşagı dört saatlık bir yol ile gavuşabiliyorlardi. İkisi, birbirinden haberdar degildi. Bu iki tertibat, birbirinden kesilirken onun, Haci Mugdat'ın zürriyeti yok idi. Bir hanimi, bir gendi, bir de evde hizmet eden cariyeleri... Amma, varlık çok, varlıgı ile heç kimseye mıhtac degildi. Gel gelelim, biz dönelim bu tarafa.

Haci İbrahim Bezirgân'ın iki ogli, birisi köti yola düşdi. Ahmed, gece gündüz rakı içer, dolanirdi. Bu gece, gündüz ayık olmadıgı içün adına Meykör Ahmed derler idi. Etraftan :

"Meykör Ahmed geliyor" derdiler.

Adi, Meykör Ahmed galdi. Çünküm, sarhoş bir adama ne derler? Meykör derler... Kötü yollarda, babasının varını başladı, rakıya ve her yana ver-meye. Lâkin, Haci İbrahim Bezirgân'ın varını, yeyecek oldi. Goni gonşi yıgıldılar :

"Bu Haci İbrahim Bezirgân'ın parasını hem rakıya verecek ve hanımini, ogluni mahsun goyacak" diye. Babanın malını, üçe taksim etdiler. Gadının dörtde bir hisseliğini çıkdılar. Mahmıd'a düşen hisseyi, Mahmıd'ın annesine verdiler. O zaman en küçüge düşen, Haci İbrahim Bezirgan'ın seraylari, Mahmıd'a düşdi. Serayın, gıymetine ne düşelik varsa, yani Meykör Ahmed'in babasından galan varlığın düşeliği ne ise teslim etdiler.

Meykör Ahmed, babasının varını meyhaneye teslim edip

"Benden para isteme, bol bol rakı içim. Bu para, gultarana gader."

Meyhaneci :

"Pekey" dedi.

Babasının helal varını Meykör Ahmed, rakıda, orda, burda yemede idi. Gel dönelim biz Mahmıd'a :

Mahmıd isa, mektepden eve, evden mektebe gelirdi. Amma gardaşını yazıklardi.

"Hele bak benim gardaşıma, kimin ogli, gosgoca bir Haci İbrahim Bezirgân'in oğli ola da, rakı içe, haykıra, dolana. Bu bize ne gadder ayıp," derdi. Bütün gonu gomşular da :

"Mahmıd haklı" derdiler. Daa sonra da Mahmıd'a ögit verirdiler. Haci İbrahim Bezirgân'i seven ehl-i kâmiller, Mahmıd'a gece gündüz, ögit verirdiler.

"Gardaşından ibret al oglum, sen beyle serseri olma." Mahmıd'ı annesi severdi. Günün birinde ogluna dedi ki :

"Evet, oğlum gardaşından akılli çıkdın, gözün önüne bak, diye günden güne annesi Mahımıd'a ögit verirdi. Mahmıd heç bir yeri bilmezdi. Gosgoca İstanbul, kimi kendde, mektebden eve, evden mektebe gelirdi. Felegin aynasi beyle bir gaç ay, aradan geçer geçmez, bir gün İstanbul'un garlongoç uşaklari, yani gızilordi takımi, o vakdın devri kumarci, rakici, vuruci devri. Yedi gişi, bir araya toplanmişdi. Yedisi de garlongoç uşagi, birbirine dertleşirlerdiler. Biri dedi ki :

"İki gündür, benim cebime devlet akçesi girmemiş. Yalın ayak, baş açık, gannı aç geziyorum."

Öbürü de derdini birbirine tökerek, geziryorlardi. Meger yedi gişinin içlerinden birisi kel idi. *Amma, nasıl kel, çünküm, bu keller, halen de içimizde vardır. Keller yedi gısımdır. Nedir bu keller? Ayazi kel, şimşiri kel, armudi kel, gıragi kel, nohudi kel, terlik gırağı gaplama kel. Bu gaplama kellerle, şeytan bile bunnan iş göremez. Çünküm, şeytanı bile gaçırdır, gaplama kel, gafayi gaşıdığı kimi, zehmeri gıragı kimin kepek dökülür. Gulagdan gulaga.* Bu keloğlan dedi ki :

"Olan, bir at bulmuşam, amma yaman tüyli bir gaz. Heman heman yolunacak zamani. Cebinizde altmış para var mı?"

O vaktin devrinde, yani o zamanın altmış parasi, şimdinin üçyüz lirası, yedi gişi ceplerini yoklayarak, kiminden on para, kimisinden beş para çıkardılar. Nayet, yedi gişinin cebinden altmış para zor çıkdi. Keloglan dedi ki :

"Verin bene, bögün size altmış liraya doyurayım."

"Nasıl edeceksin."

"Gelin bennen berabar."

Keloğlan, o vaktın devrindeki altmış paranın birezini, verdi. Bir şişe raki aldi, goydu goynuna, geri galanini mezeye verdi. Ceplerini doldurdi :

"Gelin peşime," dedi.

Meger, keloglan, Mahmıd'ın arkasından takip ederek, künde Mahmıd'ı takip ederdi. Çünküm, Mahmıd mektebinden çıktıgi vakit babasının mezarına gelirdi. Babasının mezarinin başgıldığında oturur, açar Kelam-i Gadimi, bir yasin okur, ehl-i İslâm ruhuna bağışlar. Daa sonra Gur'an-ı öper başına goyar ve eve dönerdi. Her ikindi vaktı beyle idi. Çünküm, Keloglan bilirdi ki, şindi Mahmıd, mektebden çıkar, babasının mezarlıgına gelirdi. İkindi olmamışdı, Mahmıd mektebde okuyordi. Keloglan bunnarın altısının önüne düşerek Haci İbrahim Bezirgân'ın gebristanına getirdi ve :

"Herkeş önüne iki daş alsin," dedi.

Herkeş iki daş aldı, Çünküm, o altmış para ile aldığı rakiyi, mezeyi, birez de sarımsak almışdi. Herkeşe bir sarımsak ganadi teslim etdi.

"Herkeş, önünde sarımsayı daş üstünde dövsün. Ben ne zaman gendi gözlerime, bu sarımsağı vurursamsa, siz de bene bakın, eyle sarımsagı gözlerinize çekin. Ben nasıl ağlarsamsa, siz de benim kimi aglayın. Benim kimin dizinizi dövün."

Diger garlongoç uşakları :

"Pekey" dediler.

Bu tarafdan, Keloglan, Mahmıd'ın gelecek yoluni gözliyordi. Yedi gişi mezarın etrafına çevrilmişdiler. Vakıt ikindiye geldi, dayandi. Mektepler dağildi, Mahmıd yine mektepden çıkar çıkmaz, babasının mezarligine düzledi. Keloğlan Mahmıd'ın gelişini gördü. Arkadaşlarına işaret verdi. Bunnar; hepsi daş üstündeki dövdüğü sarımsagi gözlerine çekdiler. Altısı da diz üstüne geldiler. Şindi, Keloglan nasil çırpınır, ağlarsa, bunnar da Keloğlan kimi ağlıyordular. Sarımsağın acısı ile bunlar hem agliyor, hem de doli doli gözlerinden döküyorlardi. Mahmıd, Kelam-i Gadim goltuğunda eyle geldi ki, ne gelsin, babasının mezarında yedi gişi agliyor.

Gendi gendine dedi ki :

"Ben babamın ölümünde beyle yaş dökmedim,"

Bunnari, durdi seyrediyordi. Mahmıd da onaltı yaşında idi. Tuy, tüs de yüzünde yok idi. Beyle bunnarı seyridirken, bunnarın ağlamasını işitdi

"Ey babam, ey babam sen neye öldün babam, in yeren biz öleydik babam, biz öleydik," diye feryada ve figana düşmüşdüler.

Mahmıd biraz seyretdikten sona; gendi gendine :

"Olan, yazık bunnar babalarına ağliyor amma, bu mezer babamın mezeri. Bunnarın degil" diyip Keloğlan'a :

"Yahu bura benim babamın mezeri, siz yanlış ağlıyorsuz. Gidin babanızın mezerine. Onu bulun, orda ağlayın. Bura benim babamın mezeri. Benim babamın iki ogli, evladi var. Birisi benem, birisi Ahmed'dir."

Bunun üzerine Keloglan gakdi ayaga :

"Ah şahzadem, ah, ne sen sor, ne biz söyleyelim. Evet biz de biliyoruz, senin baban mezerlik oldugini."

Mahmıd :

"Eee, niçin ağlarsiz?"

Keloğlan :

"Biz ağlamayak da kim ağlasın? Senin baban yetimler babası idi. Senin baban sağlığında ölmezden evvel, bizim dalımızı sıgardı. Bizim garnımızı doyurirdi. Bizim cebimize, bize harçlık vererdi. Bize, üst baş alirdi. Ayağımıza ayaggabi alirdi. Halimizi hatirimizi sorardi. Şindi senin baban öldi amma, baban öleceğine biz öleydik. Baban öleli benli ne gannımız çorba görmüş, ne sırtımız libas görmüş, ne de cebimizde akçamız var. İşde senin baban yetimler babası idi. Senin baban öleceğine biz neye ölmedik? İşde baban eyiliğine ağliyoruz," diyince Mahmıd durdu, düşündü :

"Olan ben ne heyirsiz bir evladam. Eyle ya, babam baksana ne diyorlar; senin baban yetimler babası idi, bizi severdi, gannımızı doyurirdi. E.. benim babam öldü ise parasi hoş ölmemiş. Perasi durir, varlıgi bize galdi. Ben ne kötü evladım ki, sade bir yasin okuyorum. Heç bir fıkaraya, heç bir yetime, heç faydam olmadi. Babama, heyir edemiyorum," diye aklini topladi ve dedi ki :

"Gelin, gelin gardaşlarım, babam öldü ise parasi eve götürim, size harclık verim. Size epey bi yardım edim."

Yedisini de mezerden galdıran Mahmıd, yedisinin önüne düşdi. Dogri eve getirirken, eve yaklaşdılar. Annesi Mahmıd'ı pencereden gördi; bakdı ki, ne baksın!

"Oğlum geliyor amma, arkasında yedi gişi gizilordi, toz kimi geliyor. Yani vurici gırıci takımı.."

Beyefendi, bu geçmişdeki hikâyelerden ibret al. Bak ne diyor: Evet hirs ile oturan, his olur. Bir hisli demire el atarsan elin vurursan, elin his olmaz mi? Yahut bir boyaga elin atarsan boyag olmaz mi? Olur, elbise de leke olur. Eger, bunnari bilirsense hisli adam ile oturma. Hırhız ile ve vurucu, gırıcı ile oturma. Onnar ile dolanma. Onnar ile gonuşma. Onnar bir gün, seni de

gendi gimin eder. Bu sebepden namuslu, hesiyetli olsun, yoksul olsun, yokluk ayıp degildir, Allah'dandır. Allah bir anda bir guluni var eder, bir anda yok eder, yanliz namusli, dogri olsun, yoksulluga aldırma, dogruluga bak.

Annesi gördi, gapıyı çalan oğluna :
"Oğlum bunnar kim?" diye sordi.

Mahmıd :
"Anne, bunnar benim babamın yetimleri imiş."

Annesi :

"Oğlum bunnar, fıkara-yi sahirin değildir. Bunnar İstanbul'un en irelde gelen yaramaz adamlarıdır. Bunnar, insani diri diri batirir, soyar. Bunnarın sözüne aldanma."

Mahmıd :

"Yok anne, yok. Bögün bunnari gapıya getirmişem, garınnarını doyurmaya ifade vermişem."

Annesi, bakdı ki ne baksın?"

"Yedi gişi oğlum gapıya getirmiş, bunnarın da gendine göre, herkeşin bir gelbi var. Bunnarın gelbini gırmadan ne çıkar? Bunnari gapıdan sikdiretmek bene yakışmaz" diye oğluna dedi :

"Al içeri oğlum," dedi.

Aldı içeri Mahmıd.

"Buyurun."

Oturdular. Ev bezirgân hanesi. Ev doli, Allah ne vermişse ahşam etmegini Mahmıd getirip surfaya goydi. Bunnari gayet hörmetle doyurup gendi ilan berabar oturdi. Garınnarını doyurduktan sona annesinin yanına geldi ve dedi ki :

"Anne, bunnara birer harclık ver, ben ifade verdim. Bunnar benim babamın yetimleriymiş. Babam, sağlığında bunnara para da verirmiş, dagıdırmış."

Gadın :

"Oğlum, eyle degil amma, olsun."

Bir çıkın verdi, birez de altın –annesini sevdi– ile cebini doldurdi. Nâyet, çıkını dağıtdıkdan sonra bunları "yolci edim" derken, Keloğlan Mahmıd'ın goluna girdi ve dedi ki :

"Buyurun şahzadem, ahan şu mehlenin alt başına gadder bizimle gel."

Mahmıd bunnari, göye memnun olsun deye mahlesinden yola vururken bir tenha yere Keloglan, Mahmıd'ın goluna girmiş götürdi. Bir ah çekdi, Keloğlan.

Mahmıd :

"Neye ah çekdin Keloğlan?"

Keloğlan :

"Ah efendim, ahan şu köşebaşini görüyor musun?"

Mahmıd :

"Evet."

Keloğlan :

"Ah şu köşe başında gam suyu vardır."

"Eeee..."

"O gam suyundan olsa da, sennen içeydik, sene de içireydik. Gamimiz, gasavetimiz dagılirdi. Bögün biz de agladık, seni de aglatdık."

Mahmıd o zamana gadder gam suyu ne oldugun duymamış ve bilmiyordi.

"Olan Keloğlan gam suyu nasıl?"

"Ah, efendim içmemişsen iç de gör, gamın gasavetin dağılır."

"Olan, gaç guruşdur?"

"Bir altın."

Eee.. Mahmıd'ın cebi altın doli, bir altın çıkardi :

"Get, hele bir tene al gel."

Meger, Keloğlan şişe goynunda, hazır idi. Meyhaneye girdi, geri çıkdi geldi :

"Ah, efendim hele şu tenha yere gel, bir tane doldurayım bak ki, böyle bir gam suyu, gasavet suyu var mi?"

Eee.. Mahmıd gözünü açmış, mekteb, gözünü açmış. Şişenin ağzını açan Keloğlan, Mahmıd'a bir gadah doldurdi, cebindeki mezeleri :

"Ah efendim, şunu da üstüne ye de bak, neler var?"

Bir daa, bir daa, Mahmıd akıl yetirdi, sarhoş oldi ve dedi ki :

"Olan Keloğlan doldir."

"Efendim,"

"Ulan, ahan bir altın daa, get getir."

Nayet, Mahmıd'ı yoldan çıkardan bu asbabli şeytanlar, Mahmıd'ın goluna girdi. Önüne düşdüler, Mahmıd'ın cebi altın doli, Mahmıd'ın cebindeki varlığı o gece, başdan ayaga aldılar. İstanbul'un en alçak yerleren götürdüler. Eee.. Mahmıd, genç cahal :

"Ula dünyada beyle yerler varmış, ben genç yaşımi beyhude geçirmişem. Evden mektebe, mektebden eve, neymiş bu beyle okumak."

Mahmıd eyle seleyi suya verdi ki, gardaşı Meykör Ahmed onun yanında pabuc atamiyordi. Bögün, yarın derken mektebi de bırakan Mahmıd, anayı da saymayan Mahmıd, mahallenin böyüklerini de saymaz oldi. Kim ile? Gızılordi, garlongoç uşaklarıyle...

Beyefendi, altay sürmedi, para bitdi. Haci İbrahim Bezirgân'in varı i yedi. Bu sefer fare kimi düşdi, evin içine, evin eşyasına anayı da saymiyordi artık. Verdi seleyi suya.

Satıp yemeg ile beyefendi reca edirem ey düşünelim, evimize akan su kesiliyor. Çeşmeden daşırıg, o da gultariyor. Bir insan gazancın üstüne, gazanc goymasa, gazandığı tez gider, tez tükenir. Yaz, duy insanogli, yorganan göre ayagın uzat. Geliren göre giderin de ayar et ki, şaşırmayasan. Eger, geliren ve giderin ayar etmezsen şaşırırsan, borçlu düşersen, baban varını yersen, çok mihtac olursan, dünyada iki şey insannarın yakasına birden geçer. Nedir? Heç heberin olmaz. Bir borç, bir de köti şey. İnsannarın bogazına birden geçer. Yalnız bu iki şey bogazan geçmeden gözünün önüne bak da, gelirin giderin, giderin geliren ayar et de borçlu düşme! Gözünün önüne bak da gazancan göre ayarın et harca. Başından savururssansa, bir ay içinde üç ay aklan başan gelmez. Aramızda bele neçe vatandaşlarımız var. Asbabli şeytannara uyuyor. Gelirini giderine ayar etmeden gözünü açır ki, epey bir borçlu düşmüş. Bir innesi veresen, yahut da kumara, rakıya düşüyor. Gözünü açır ki, namıs getmiş. Ara ki bulasan. Bunun için, ey insanogli, dikkatli ol, dikatli dolan.

Bu sebepden, şindi Mahmıd selenin dördüni verdi suya. İki sene geçmeden Haci İbrahim Bezirgân'ın gonagları da heyete verildi.

Esgi zenginnerin gaz damlari olurdi. Mahmıd'ın annesi, bir ufak odada, Haci İbrahim'in gaz damında naçar galdi. Eee.. evlat acisi, evlat... Lâkin varlık getdi, yokluk bindi, Mahmıd'ın boynuna. Aklı başına geldi Mahmıd'ın, amma ne fayda. Varlık getdi, o garlongoç uşakları da Mahmıd'ın varını yedi birin yerine beş, beşin yerine yüz getdi.

Nâyet, "get güdümsüz" deyip Mahmıd'ın yakasını bırakdılar. Çünküm, Mahmıd da onlar kimin oldu. O zaman, nerede bulim bir babayı ki devlet gazana bene yıga, gide öle. Ben de hop hop edim bir iki sene dem vurim, devran edim.

Ey ademogli gözün önüne bak da babandan galan varlık varlık üsdüne varlık goy ki, gazanılmış mal tez gider mi? Bunun için heç kimsenin babası, anası, gendi ile galmamışdır. Hani bizim de anamız, hanı bizim böyüklerimiz? Hani bizi gazanip besleyenler? Onnar da gara yere girdi. İşde bunun için dikat edelim. Bu üç günnük dünyanın içinde dostimizi, düşmanimizi bildim. Yorgana göre ayağımizi uzadalım. Gözümüzün önündeki daimi yollarımızı tagib edelim. Baban mezerden gakıp daa sene bir varlık da bırakmaz. Baban varını diggetli harca, parayı paranın üsdüne goy. Senin baban, nanca

zengin olursa olsun el ogli, şindi seni tanır, benim babam çok varlığın sahibi imiş. İşde diyor ki, şindi senin elinde var mı bişey? Yok. Ey, sen kimin ogli olursan ol, şindi sen cıbılsan. Hagigatde eyledir. Diyor ki

At odur ki, öz altında oynaya,

Gazan odur ki, bögünsü gün gaynaya, Mezer daşıyla iftigar olmaz. Her ne gadder senin baban olgun isa, sen şindi perişansın. El ogli senin baban zenginin tanımaz. Senin elen bakar, seni tanır. Bu sebepten işde beyle haller başımıza geçer. Nasıl geçer gözümüziin önüne bakmazıksa geçer.

Varlık getdi, garamet, yokluk Mahmıd'ın boynuna bindi. Mahmıd ah vah ediyor, amma, ne fayda; *Para bir guşdur uçurma beyefendi, elinden uçurursan pırlar gider. Sonra para umumhanedeki bir kötü felamma kimin, oruspu kimindir. Bu gün onun golunda, yarın senin goynunda. Öbür gün onun goynunda. Bir umumhanedeki, nasıl onun bunun goynuna giriyorsa para da öyledir. Senden çıkar, öbürünün goynuna girer. Bunin için dikat et.*

Mahmıd, gün oldu ki, mehle gonşularının umuduna düşdi. Eger, gonşi, bir tas çorba, bir etmek Allah rizası içün, annesine gönderirse gönderir. Göndermirse heç. Gün olurdı ki, bu zevallı, varlık görmüş bir gadın, ak saça döndi. Saçlar agardi. Amma, bel büküldü, diş döküldi. Amma, o gaz damından fıkara-yi sabirin esrarini kimseye bildirmezdi. En evvel, yaşadıgı varlıklari hesap edip, şindi bu yokluk içine düşdiginde, gözünün önüne, alıp şükrünü bildirdi. Beyle, bir gadın idi. Bunun için gel bunnar böyle buralarda galsın, biz size heberi kimden verek? Gence'den. Ayna-yi devran Gence'ye :

Gence şehrinin, yani Şiraz'in bir hökümdari var idi. İsmine Emir Govkan Şah derdiler. Gence Şah'i, Emir Govkan'in dar dünyada bir tek gız evladi vardi. İsmine Mehbub Hanım derlerdi. Bu Mehbub gız, onsekiz yaşlarında idi, amma Cenab-ı Hak bu gıza eyle bir güzellik verdi ki.... Güzelliğe garşılık da öyle bir guvvet vermişdi ki, o vakdın devrindeki deliganniler, Mehbub'un önünden gorgusundan geçemezdi. Mehbub'un üzüne bakamazdılar. Bu gız, eyle bir guvvede mâlik olmuşdu ki, bunun vurduğu yumruğunun altından heç bir erkek gakamazdi. Gızın guvveti, Emir Govkan'ı da durdirmişdi. O gadder, Şiraz'i, bu gız gılıcı ile, eger yumrugu ili durdurmuşdi ki, beşikdeki çocuk ağlarsa, yahut yeni ayağa çıkmış çocuk ağlayanda, anneleri, babaları :

"Aman yavrum, aglama, Emir Govkan'ın gızı Mehbub geldi" diyende sesini keserdi. Yani İran'i böyle Emir Govkan gızı Mehbub Hanım beyle saydırmışdi gendini.

Gız bir deva elinde yürirdi, deva idi?

"Ey Şah baba, bir de gendi erhan-i emsali gızlara benim yumrugumun altından gaçan deliganniyi ben alamam. Alsam da benim için ayıpdir. Ne-

den? Benim yumruğumun altına yedi takla geden erkeği alıp da altına yıkılır mıyam? Hangi erkek, hangi deliganni, benim dalımi yere getirirse, isderse fıkara çocugi olsun, ben onu alıram. İşde erkek odur derem."

Bunun içün, o vakdın devrinde çok igidler bagrini dögüyor. Amma, guvveti Mehbub'u yıkacak bir halda degil. Bunun içün çok ateşe canını yakan guvvetli deliganniler, Mehbub'nan güleşemezdi. Takla paça Mehbub'un pençesinde gitmişdiler.

Gendine, güvennani gelenner, her bir terafdan Gence'ye gelir, Mehbub ile güleşerek takla-paça olur giderdi. Artık bu gız, bu meydanı böyle böyütmişdi. Kimsenin akli kesmiyordi, Mehbub'un garşına çıka. Gız :

"Helbetde analar benim kimin bir pehlivan daga doğurur" diye bu gız hasmini arıyordi.

Gel heberi nerden verelim? Emir Govkan, gayet kibirli, onirli, zengin bir hökümdardi, yani Mehbub'un babasi. Emir Govkan'ın serayında akşamdan akşama iki çamçırak daşi yanardi. Bir şamdan agasi var idi, yani serayın hizmetçisi, odacısı. O vakdın devrinde şamdan ağasi denilirdi. Kırk dene şeme bir de, iki çamçırak daşlari ügsek bir yere goydugi zaman, o mücevher daşlarin şölveleri serayı aydın kimin ederdi, garannık çökerken.

Emir Govkan'ın serayi geceleri ürüşan olurdi. Çünküm gırk dene yanan şemenin ziyasini çamçırak daşlari götürürdi. *Evet eskiden bu idi, bunnar idi. Hane olan seraylarda, evlerde, şemeler yoksul olan evlerde de piske lambalar yanardi. Beyle elektrik, beyle takım debdebe yog idi efendi. Esgi gidişat yok idi. Şindi irelledikce, fen irelledi. Bu oturdugun yerde yurdun her tarafında olan tekellim söyliyeni görüyoruz ve daa neler çıkacak, daa neler... Bunun içün fen irelledikce, irelliyor. İşde rahmetellil efendimiz esablari meselidi, saadet de sormuş olur.*

"Ya Rusulallah gavga nasıl olur? Gavga ne ile olur?"

Eyle emir etmişdir

"Gavga gılıc ile kalkan ile, daş ile degnek ile olmaz. Gavga vakdın silahi ile olur. Vakdın durumu ile olur. Evet düşmanın tanı. Düşmanın tangı geliyor, üzeren geliyor, senin elinde bir gılıç var. O gelen tanga gılıç ile ne yapibilir sen? Bir şey yapabilir misen? Gılıncın da parçalar, seni de pesdil eder. O gelen tangı durdurmak içün sende de eyle bir müdafa olacak, öyle bir vesait olacak ki o tanga, gelen düşmanın tangına garşı durasın. Top geliyor, o topa garşılık senin de atılacak topun olacak. Havadan uçak geliyor, Gehraman-i Gatil olsan havadan gelene ne yabilirsin? Lakin onun gelecek hava guvvetine, sende eyle bir hava guvveti olacak ki, ona garşılık vere.' Bunun için Türkogli, devletimize bakalım, ordumuza bakalım, düşmanın neyi var ısa çalışdığımız devletimizi irelletelim. Devletimiz de zengin olsun. Düşmanın elinde olan

bizde de olsun. Sakın deme ki, ben beş guruş gazandım, ikisini devlet, hayır hayır... Devlet var olacak ki senin üzün güle. Devlet zengin olacak ki sen de zengin olasın. Vesaitimiz çok olacak ki, düşman bizden gorksun. Düşman dursun. Bize yakın gelmesin. Bizi düşmana durduracak, düşmana garşılık vesaitimiz olacak.

Bunun için işde vadin silahı ila gavga olur. Hagigatde eyledir. O vakdın devrinde gılıç galkan idi. Şindi ne oldi? Gelen dabancaya, gelen tüfenge garşılık sen degnegi çekebilir misen? Tak atdi, seni de vurdi. Get bak ya ona garşılık sende de olması lâzım, bunun için her vakit her zaman devletimizi başımızda tutalım. Dünyada iki şeyle uğraşma. İki şeye akıl yer etmez. Bir Allah'ın işine, bir devletin işine garışma. Ey Türkogli çoluk çocuğun, etmegini gazanmaya bak. Devletin zengin etmeye bak. Vetanın hayin olma. Vetanın yıkma, vetanın yapmaya bak. Senin ayagın iki tane degildi. Doğarken ayagın üç tane idi. Ayagın biri de senin vetanın, annen, baban yuvasındaki sürüp geldiğin duvarlar idi. Duvarlari duta duta büyüdün, irelledin. Gehraman oldun. Sen şimdi vetana, nasıl hain bakıyorsun? Hayın olabilir misin? Sen yere düşdügin zamanda seni anan, baban üzeren goşiyordi. Seni yerden galdirip bagrına basiyordi. Sen şimdi, anan, baban nasıl unudursan? Sen o zaman sıgıncıdın. Şimdi büyüdün, gehraman oldun. Sen anan, baban, vetanın nasıl unutursan? Bu eylikler heç mi aklan gelmez? Bunun için anani, ana bilmek, bilesen ot kimin bitdin, ot kimin gidersen. Ey bil ki, Hakk'ın emrine sen heç bilmezen. Neden? Sen ne oldugunu bile bilmiyorsun, daa sene ögit kâr eder mi?

Emir Govkan'ın divanında olan Şamdan agasi, bir gün Emir Govkan Şah, Şamdan Agasını sesletdi.

"Şamdan Agasi."

"Buyur şahım" dedi.

"Yarın gece, benim toplantım var, serayımı ey cıcıkla. Daşları ortaya goy."

"Pekey, başüstüne şahım" dedi.

Bir gün evvel, Emir Govkan, çalışan hizmetçiye tembeh verdi. Bizzat gendisi oldu ki, o gün getdi, ferdasi gün akşam geldi. Şamdan Agasi vazifesine bakıyor. Şemeleri bütün sildi. Yeni taze mumlar takdi. Lâkin çamçırak daşlarının çekmecisine eline atdi, cebine akşam yakın idi. Anahdar cebinde yok, acaba evde mi galdı, diye goşa goşa hanesine geldi. Hanımından sordi. Çoluk çocuğundan sordi. Anahdar yok. Kim ile oturmuş. nereleri dolanmış, o gün, gezdigi yerleri, Şamdan Agasi aradi. Anahdar bulamadi. Bir gaç çilingirlerden anahdar getirdi ise de çekmeceye uymadı. Açamadi. Şamdan Agasının bu goşmasına garannik çökdü. Vakit geçdi, mec-

lis geliyordi. Şemcler yanirkan garanlık görünüyordi. Çünküm Emir Govkan'ın serayı ürüşan degildi. Şah hiddetle :

"Hani Şamdan Agasi?" diye meclisine sordi.
Emir Govkan'a dediler ki :
"Şahım, Şamdan Agasi anahdari gayıp etmiş arıyor."
"Hani çamçırak daşlari?"
"İşde çekmecede anahdar arıyor."
Emir Govkan :
"Derhal Şamdan Agasini bulun" dedi.

Şamdan Agasi anahdar aramada ikan, gavvazlar geldiler, Şamdan Agasini aldılar. Emir Govkan'ın garşısına getirdiler.

"Ay, Şamdan Agası,"
"Buyur şahım" dedi.
"Hani bu daşlar?"

"Şahım, bu gördüğün çekmecede anahdarlari gaybetdim. İki saatdan beridir anahdar arıyorum."

"Köpekogli heç bir zaman anahdar itmirdi, bu benim divan toplanti günümde mi anahdar gayboldi?" diye emir verdi cellata. *O vaktın devrinde her hükümdar üç gişi cellat etmeye hökmi var idi. Çünküm, kimin garni agrırsa o, onin bogazini sıkıyordi. Şindi bu devir güzel iyi devir,* bunnar beyle Emir Govkan'ın meclisinden vezirler, Emir Govkan'a irelli geldiler ve dediler ki :

"Şahım herkeşin suçuna garşı cellat olir. Bir anakdarı bu adam gaybettigi içün, boynu cellat olamaz. Çünküm bunun suçu yok. Çamçırak daşları çekmecenin içinde. Varın yerinde duruyor. Bu çekmeceyi ne açar? Bir anahdar açar. Muhaggak bir uyar anahdar açar. Bu gece açmaz, sabahdan açar, açmasa, bir anahdar yapılir, açar. Bunun gusuri ne ki cellat ediyorsun?" diye reca etdiler, bu sebepden sürgününe garar verdiler. Yani, Emir Govkan'ın vezirleri acıdı:

"Şamdan Agası yeraltında yatmasın, bunun da çoluk çocuğu ağlar perişan olur. Şahım gel bunu sürdür, çalışdırmasan çalışdırma, gene mal senin. Bunun gusuri yokdur cellata," diyen vezirlerin ricasına Emir Govkan :

"Pekey, Şiraz toprağında durmayacak, gidecek, eger Gence'de çıkar, başga bir ülkeye gider duyarsam cellat ettirirem, vurdururam oni."

"Pekey," dediler.

Şamdan Agasini, yani İran topragından zor kullanarak menfi olarak durmayıb, çoluk çocuknan sürgün diye garer verildi. Şamdan Agasi çoluk çocuguni ölümden gurtararak sevindi.

"Meclisden Allah razi olsun" dedi.

Nayet eşine dedi ki:

"Ay avrat, biz neraya gidek ki, bir ekmek parasi gazanarak geçinelim?"

Ehl-i diller derler ki:

"Eşin üç sözünden ikisin degil, üçüncü sözünü dut.

Şamdan Agasının hanımı dedi ki:

"Ay gişi, İran'ın Şahı varsa, Türkiye'nin de padişahi var. Biz dogri gidek, İstanbul'a çıkak. Türk vilayetine, Türkiye'ye sen hamallık edemezsen, amelelik edemezsen, çalışdıgın yok. Böyük tahsilin de yok ki, böyük bir işe giresin. Gine bir hükümdar gatında, şamdan Agalıgı edersen, hizmetçilik yaparsan, senin elinden bu gelir," diye, garının sözünü dutan Şamdan Agasi:

"Be avrat ne diyorsun defol" dedi.

İran topragından, bögün yarın derken günnerinin bir gününde İstanbul'a vardı. Çoluk çocuğuna star bir bir hana dutdi. Nayet, bir arz-ı hal yazdı. Kime? Vaktın padişahı Sultan Murad Mekân'a. Sultan Muradlar dört dene gelmiş getmişdir. İkinci Murad devrinde Şamdan agasi, Gence şahı, Emir Govkan'ın yayında çalışırkan, İstanbul'a geldi ve Sultan Murad'a bir arz-ı hal yazdı ki:

"Ey padişahım sağolsun, ben, Gence Şahı Emir Govkan sarayında Şamdan Agasi idim. Yani odacı idim, yani o serayın odacısı idim. Günün birinde yadıma Türkiye düşdi. –Orda idare edemedigini, anahdar itirdigini demedi.– İdare etmedim, insannar, dogdugu yer değil, doyduğu yer arar. Garnının doyacak yerini araya araya burayı buldum. Geldim merkezi İstanbul'a, Lökm-i sayenizden, padişahım, benim mesleğim, Emir Govkan sarayında Şamdan Agasi idim. Bene de bir vazife ver. Ganadın altında ben de dalgalanayım."

Böyle bir dilekce yazdı. Padişah gatına vardı, onikiler elinden Sultan Murad'ın önüne dilekce goyuldi. Sultan Murad okudi.

"Çağırın bu adamı, derhal garşıma gelsin."

Adras vermişdi, erz-i hala garşılık. Gavvazlar gelip Şamdan Agasını aldılar, padişah gatına çıkartdılar. Emir Govkan serayında senelerden beri edeb erkan gören bu gişi el gögüsde, padişahın gatında, el pençe durdi.

Sultan Murad, bakdı ki çok töre, terbiye yerinde. Çünküm serayda hizmet etmiş, şah gatında çalışmış, ne olduğuni bilir. *Dağdaki çoban bir bağa içeri girerse, yina dağ zanneder. Zanneder ki, dağda bu lolo lolo değil midir? Burası da dagdır. Dağ başıdır, gina hay huy ederek girer. Lâkin, olgun adam nerde olsa olgundur.* El gögüsde duranda arz-ı hal okundi.

Padişah :

"Bu dilekçe senin midir?"

"Evet padişahım."

"Ne hizmet elinden gelir?"

"Şevketlim sağolsun, Şamdan Agasiyim. Yani, Emir Govkan divanında odacıydım."

"Pekey" dedi.

"Çağırın odacı başını!"

Odacıbaşı geldi.

"Serayda bana bir vazife gönder. Bögündcn itibaren, gayıt olsun. Bu adam da çoluk çocuğunin rızgını gazansın. Madama ki, Şiraz'adan, İran'dan buraya gelmişdir. Benim kimi bir padişahın şanına, buni bir ekmek sahibi etmeliyim."

Odacıbaşı getirdi buni ve buna oniki oda gösterdi. Her oda da, elli tane şeme yanacak" dedi.

Şamdan Agası :

"Bunnarın hepsini ben mi göreceğim?"

"Evet" dedi.

"Olan bu odaların bir gaçı boş galırsa vazifen nogsan galır. Ben orda gultardım, burada cellata gedecek bu baş. Eyisi derdimi başdan alim!"

Hemen padişahın hüzürüne el bagladi durdi.

"Şevketlim sağolsun, ben Gence'de Emir Govkan serayında divanında oniki şema silerdim. Bir de iki tane çamçırak daşı vardı. Daşları orta yere goyardım. Daşların ziyası o oniki tene şemenin ziyasını alırdı. Emrin üzerine bene verilen vazife oniki oda verdiler. Her odada elli tane şeme bu bir adamın degil, iki adamın değil, üç adamın işi bile degil. Ben bu işi göremem. Beni affet," diyince padişah durdi.

"Gaç odanın haggından gelebilirsin?"

Dedi ki :

"Dört odayı ancak görebilirem."

Padişah :

"Çağırın odacıbaşını,"

Odacıbaşı geldi ve :

"Buyurun padişahım." dedi.

"Dört odayı buna vereceksin, digerlerini taksim et.

"Pekey,"

Meger Şamdan Agası garip geldigi içün odacıbaşı etdigi işin hepsini ona gördüre. Oniki odayı da ona temizlete. Çünküm kor kimdir? Garip... O zaman, Padişah :

"Şamdan Agasi!"

"Buyur padişahım"

"Emir Govkan'ın iki çamçırak daşı mı vardı?"

"Evet."

"Ben gendi elim ile siler, ortaya goyardım."

"Pekey, sen get işine."

Sultan Murad meclisine emir verdi :

"Bugün bir İran Şahı'nın iki tane çamçırak daşi var, bir tane de benim var. Yazi yazın, bir name Şiraz'a gönderin, İran'a Emir Govkan'a bir daşin biri ona, birini sene satsın. Kıymeti ne ise gönderin. Biri de bene, o bir İran Şahı ise ben de bir Türkiye Padişahıyam. Yok eger vermez, inkar edersе işde benim dedigim kimin yazın."

Eyle bir name yazıldı ki :

"Senin emrinde senelerce çalışan Şamdan Agasi, şimdi benim serayımda bir. İkincisi senin serayında iken çamçırak daşı varmış. Daşın biri sene, biri bene. Eger inkar edersen şahidim senin hüzüründe çalışan Şamdan Agası dedi. Yok satmam, vermem dersen, eyi bil ki gılıç ile alıram. Bu sefer parasız alıram. Birini degil, ikisini de alıram."

Beyle bir name yazıldi, atdi haddini padişah. Bir zarfa goydular. Elçiye zeval yok, elçiye verdiler, o vakdın vesaiti, at, gatır, deve, zamanı. Elçi atını bindi Türkiye toprağından, İran diye gitdi. Güne bir menzil, gece gündüz geden elçi, günlerin bir gününde, Gence şehrinden içeri girmeden Gence Şahi Gara Vezer'e haber verildi ki :

"Türkiye elçisi geldi,"

Bayraklar asıldi. Yollar bezendi, Emir Govkan'ın meclisi o vakdın devrinde alay mızıgası ile garşıladı. Giden elçiyi aldılar, Emir Govkan'ın serayına. Emir Govkan'an mekanına padişahdan gelen name goyuldi. Hizmetden sonra emir verdi Emir Govkan :

"Açin, okiyin, görek ne yazmış Türkiye padişahi."

Name okundi ki :

"Sen bir İran Şahısın, ben bir Türkiye Padişahıyam. Eşitdim sende iki çamçırak daşı varmış. daşin biri sene. birini sat bene. Eger vermem dersengılıç ile alıram. Daşım yokdur, inkar edersense senin hökm-i serayında garşında senelerce çalışan Şamdan Agasi, şimdi benim hökm-i serayında benim garşımda. Ecele cevap."

Name okundugi kimin Emir Govkan dört yana meclise bakdi. Elçimiz oturiyordi. Meclisine dedi ki :

"Ey ettiz mi? Ben o köpekoğlunu cellat edirdim. Siz araya geçdiz. Bırakmadız, kesilen baş dolanmazdı, bak ki başımıza ne iş açdi." Emir Govkan, elini üzüne goydu on dagga düşündi. İçerde düşündi, emir onda idi. Gendi gendine dedi ki :

"Eger, daşın birini versem, ben yenildim sayılaram. Bak bu ne diyor? Son söz gılıç ile alıram. Eyisi, meclisim bilen, milletim bile der ki, gorkdi."

Namenin arkasına, hers ile aldı galemi. Namenin arkasına gendi eliyle yazdı.

"Senin gılıcın var ısa, benim de gılıcım var, gel al bakim, nasl alırsan al bakim," diye yazdi namenin arkasına.

"Goyun zarfa, goyun elçinin önüne."

Yani reddoldi.

"Sen de gılıç varsa, bende de var," dedi.

Elçi az durdi, çok durdi, desdur isdedi. Müsade etdiler, elçiyi ugurladilar. Devletin, Sultan Murad'ın verdigi nameyi, elçi gerisin geri alarak getirdi. Günnerin bir gününde İstanbul'a yetişdi. Sultan Murad mekânın önüne goydilar. Aldı bakdı ki, İran Şah'ı diyor :

"Senin gılıcın var ısa, benim da gılıcım var, gelecegin var, göreceğin var, gel al bakalım ki, daş nasıl alırsan?"

Nasıl namenin arkasındaki yaziyi gören Sultan Murad onikileri başına cem'etdi. Gizli bir meşveret oturdı :

"Buna ne tedbir diyelim," diye akılli adamlara danışdi.

İşde beyefendi, her gövdede bir baş var, var amma, baş var lci seni beyhude yoruyar. Beyhude dolandırıyor. Baş da var ki, vara var getiriyor. Bu nasıl olabilir? İşde bu hekâyelerin içinde bir tek cevap geldi dilime: Herifin birisi yolcu yorulurkan, gelir akşamları yol üstünde bir hana misafir olur. Hancı diyor ki

"*Baba, yatagım yok hasırın üstünde yatarsan buyur, yatmazsen yatagım yok.*"

"*Nedim yatim, garannik gece nere gedim.*"

Hesirin üstünde goyir gafayi yere, yatir. Hanci merhemete gelir diyir ki

"*Al baba bu yastığı gov başan yat*"

Yasdığı hanci verir gidir. Bu adam alır o yasdıga ayaklarini uzadir, yasdıgın üsdüne. Başına da hasırın üsdüne goyar, gecenin yarısı hanci diyir ki

"Gidim bakam ki bu adam üstü açık ne yapıyor?"

Eyle gelir ki, bir de ne görsün

"Ben yastığı verdim başına goya, bu adam ayaklarını goymuş. Ayaglarını yasdığın üstüne uzatmış. Başı hasırın üstünde uyumuş. Sesliyor bunu

"Ben böyle yatış görmedim."

Bu adam diyir ki

"Gak baba, çok yolcular bu hana geldi getdi, amma senin kimi bir divane görmedim. Ben sene yastığı verdim ki, gafan goyasın, sen ayaklarını ne için uzatdın?"

Bu adam dogrulup oturuyor ve hancıya diyir ki

"Dur hancı dur, bu akılsız gafa bende iken bu ayaklar çok yorulur. Akılsız başın yüzünden ne çekdi bu ayaklar. Dur ben bu ayakla mi geldim. Bu gafa bende ise, bu ayaklar çok gider dağı daşi dolanir."

İşde beyefendi, ey dikgatli ol ki, akılsız gafa ayaklari yorar. Beyhuda seni dolandırır. Bunun üçün diggat lazım. Evet her gövdede bir baş var amma baş var, baş var. İşde bak bunnar gelmiş, getmiş bir deva.]

Sultan Murad : *Bunu niye getirdim, hekâyemizin içindeki bu ehvala getirdim. Zaman gelir dinniyenler de dinnesin.* onikilerle gizli meşverete oturdi.

"Ne yapalım bu İran'a?"

Dört duvar arasında oniki vezirler ile, oniki adamın içinde bir akılli adam dedi ki :

"Padişahım, eyle bir oyun oynayalım ki Gence Şahı uykuda ikan, Gence'nin dört yanını Türk ordusu sarsın. Getdiğimizi bilmesin."

Sultan Murad hak verdi, Meclis de hak verdi.

"Pekey,"

O zaman, İstanbul'un içine tellallar ilan etdi.

Devlet tellalleri buna da yetişdim. Esgiden hökümatın tellallari var idi. Lisde elinde yaziya bakar çarşı be çarşı, köşe be köşe devletin elanetini bagirirdi. Lâkin şindi yurdun her köşesinde bir oporle asilidir, bir. İkıncisi sen burda otur, Ankara'daki emiri diyne, yurdun her tarafını diyne. Daa tellala ne hacet bağıra. O vaktın devrinde bunnar yok idi. Tellalın sesini eşiden, elindeki lisdeyi dinnerdi.

Tellalın eşiden elindeki lisdeden

"Her kim Türk ordularını günüz pusuda, gece yol götürürse padişahın garşısına getsin, Sultan Murad isdiyor," diye bagirir. Lisde de bu yazılı.

Beyefendi, ordu bu, yüz gişi bin gişi degil ki, belki bir derenin içine doldurim, saklim.

Türk ordularını her kim günüz pusuda, gece yol götürürse heç kimsenin akli kesmiyordi. *Beyefendi, emir ağır, ağır emire kim girer.* Meger, tellal bagıra bagıra guşluk devri idi. İstanbul'un bir köşesine Mahmıd'ın gulagına tellalın lisdesi degdi. Tellal elan edip dolanıyor. Mahmıd beyle bir evvel içeriyi düşündi. Yani, gendini düşündi.

"Olan, hele dur benim ayagım yalın ayak, başım açık, sırtımda elbise galmadi. Ayaklarımda hali galmadi. Evde annem de aç. Onun da sırtında bişey galmadı. Ben tellalın önüne geçer, gider talip oluram. Ben o gader ki padişahdan acele gopardıram, bir ölmeden gözlerim, annemi bir bezedir, bir annemin garnını doyirim. Babamın aynı saltanatını, anama bele bir yaşadım. Ölürsemse de gam degil. Anamı bir bezedim."

İşde beyefendi, ne ederse insannara, ateşe atan yokluk, günden güne götüren yokluk bitirir. Gardeşi, gardaşa dögüşdürür yokluk. Evdeki ailen ayırır yokluk. Her şey yoklukdan nizah çıkar. Bunun içün gözün önüne bak, Türkogli gelirin, gederin, ayar et. Yoksul düşme, yolun altına düşdün mi seni güle güle garşılayan çocugun, aylen bile yüzen bakmaz. Yine der ki 'getir'.

Bu sebepten tellalın önüne geldi.

"Ben talibem" dedi.

Tellal Mahmıd'ı aldi. O zaman Mahmıd onsekiz yaşına basmışdi. Genç bir civan, bir delikanlı idi. Dogri padişahın gatına götürdi. El gögüs dutdi. Çünküm, Mahmıd her ne gaddar, fakir düşmüşse de mektebdeki gördügü ilim, gördügü terbiye onun için el pençe divan durdi. Sade padişah degil, meclisi de bakdı ki, evet, her ne gaddar yoksul isa düşüp gakmayan bir Allah, lâkin töre, terbiye var. Tellal :

"İşde bu talip çıkdi" dedi.

Padişah dedi ki :

"Gel ireli oğlum."

Mahmıd üç adım padişaha el gögüsde gitdi. Yakın el gögüs durdi. Padişah :

"Adın nedir?" dedi.

"Şevketlim, Mahmıd demişler."

"Güzel."

"Sen kimin oglusan?" diyande Mahmıd'ın gözleri doldi. Neden doldi?

"Ulan yazık, bene çok yazık, ben şindi desem ki, ben bir Haci İbrahim Bezirgân'ın ogluyam desem, padişah gılıgıma bakacak; "Bezirgan ogli bu gılıgda olur mi?" derse bene ölümden beter."

Padişah :

"Ağlama oglim, cevap ver bene kimin oğlusan?"

Mahmıd, dolukarak :

"Şevketlim, sağ olsun varlık, darlıga düşdim, amma ben bir Haci İbrahim Bezirgân'ın ogluyam. Çünküm kimin ogli demeden varlıgdan, darlıgdan düşdim ben –dedi–. Haci İbrahim'in ogluyam.".

Padişahımız, sünneti seniyesini, sagalını sıgadı :

"Gam çekme oglum, bir garelde galan Allah, evet olur, dedi. Bir insan zayıflar da, tavlanır da, zenginenir de, yoksullaşır da, bu dünya, yen dünya, basamagıdır. Kimisini aşagı, kimisini yukarı çıkardır oglum."

"Türk ordularını günüz pusuda, gece yol götürür müsen?" diyende padişah, Mahmıd :

"Evet, götürürem."

"Pekey."

"Sen Haci İbrahim Bezirgân'ın oglusun degil mi?"

"Evet, padişahım."

"Şeyle geç otur" dedi.

Mahmıd bir yana işaret verdiler, geriye çıkdı, bir yana oturdi. Sultan Murad emir verdi :

"Nüfus müdürünü çağırın bene" dedi.

Nüfus müdürü geldi, Mahmıd'ı bir daa aldılar, padişahın gatına.

"Sen bu çocuk ne ifade verirse, nüfus defterine bakacaksın, malumat vereceksin."

Haci İbrahim Bezirgân'ın ogli olduguni hangi mahallede, hangi hanede dogup büyüdüginü, nüfus müdüri sordi. Mahmıd ifade verdi, emir verdi. Müdür kütük defterini getirdi. Künye geldi. *Beyefendi kimin ogli olursan ol, oldugun dogri söyle. Çünküm, seneler geçer amma, asirlar geçer amma, kimin oğlu oldugun nüfusda bellidir. Han oglusan, yoksa hükümdar oglusan. Yoksa, kimin oglusan bellidir.*

Künye açıldi, Mahmıd'ın verdigi ifade tamamdır. Evet, nüfus isbat etdi. Hanesiyle, dogumuyla, tevelliti ile. Haci İbrahim Bezirgân'ın oglu oldugu nüfustadır.

Bunun üzerine padişah :

"Aferin oglum dogri ifade verdin bu genç yaşında."

Sultan Murad elini yüzüne goydu, düşündi, "demek ki bu çocuk, babasıyla beraber çok gurbeti dolanmışdır. Biliyor, baba bunu götürmüşdür, küçükden alışdırmışdır. Köküyle, kervanıyle, bu devenin haggından bu gelir."

Yani Sultan Murad'ın gafası da, aklı da bu bezirgân oğludur. Bu devanın haggından gelir. Halbuki Mahmıd'ın İstanbul'i dışari çıkdıgı yok idi. Gence, Şiraz nerededir, bilmiyor. Yoksullukdan gendini ateş alır.

Nüfus müdürü künyayı aldı, geldi işine. Emir verdi Sultan Murad :

"Ne isdiyorsun oğlum, isde benden."

"Şevketlim sağ olsun, ağırınca altın isterim. Bir de ben senden üç gün mehel isderem, üç gün üç gece."

Yani Mahmıd'ın devasi; "bu üç günlüğün beyligi de beylikdir. Anami, bir bu üç günün içinde bezedim, bir gözlerim görsün, anamın esgi saltanatını. Amma ölmüşem, zaten padişah beni pare pare etdirecek. Bu ölüm zaten bana farz olmuş."

Padişah :

"Pekey, sana dört gün mehel."

Bir gün de padişah fazla verdi.

"Dartın bu çocugi".

Dartılar, oniki yaşındaki bir genç kaç ogga gelir diyelim, otuz ogga, onbeş ogga altını peşin aldi. Mahmıd, sevine sevine bir yandan agliyor, bir yandan seviniyor. Dogri parayı aldi. En evvel künya aldi.

"Nerede doğdugun hane bile yazılı" dedi.

Kaç nere kaçacaksan, devletin elinden. Türkoğlu, kaçamazsın. Kaçsan da gurtulamazsın. Adam ol, yerinde dur, gorkunç gorkunç gezene kadar gafanı aç gez daa eyidir. Hayatın, halin vaktın şükret.

O zaman Mahmıd, yanaşdi bir mazaya, en evvel annesine başdan ayağı, ondan sona da gendisine yanaşdi. Yanaşdı baggallara, dükanlara. Hamalların sırtını doldurdi. Etden, herşeyden varane gader aldi. Evin yoluni dutdi. Meger, vakit öyleyi bulmuşdi. Annesi akşamdan ac idi, gözlüyordu ki belki oğlumun eline bir etmek parasi geçer. Gapı aralık idi, bir göz, gaz dami zaten. Gadın entarisini belineçektiği zaman diz gapaklarına degmezdi, çürümüşdi.

"Çok şükür buna da" dedi bu gadın.

O zaman Mahmıd, hamallari gapıya dayadi, bohcalar hazir idi. İçeri girdi, hamalların sırtından, o varlıgı indirdi. Hamalların ücretini verdi. Herkeş geri dündi. Annesi seyrediyordi ogluna.

"Oğlum bu nedir? Bu ne Allah Allah."

"Anne. ben söyleyeyim?"

"Eee...

"Hele en evvel, bunnarı bir geyin."

Mahmıd bohcayı açdi, annesine :

"Hele –dedi– gumaşlarını çıkar."

Hep dikili hazir almışdi.

"Anne, hele o çullari soyun, bunnarı al, yeşili, gırmıziyi bir geyin de bu gözlerim seni bir görsün."

Gadın agladi :

"Oglum, akilli ol, ben sene soruyorum ki, bunnar nedir? Ne oldugini bene bildir. Geyinip yırtmasi hoş olur. Geyinip soyunmasi aci olur, yeyip gusmasi çok zehirdir oglum. Söyle bunnarı nerden aldın?"

Mahmıd :

"Anne, hele bir..."

"Oğlum de, dememiş geymem, el urmam, söyle bakim" deyince Mahmıd aglıya aglayı derdini annesine annatdı.

"Ana, padişah babami gandırdım."

"Eeee.."

"Agırınca altın, yarısını aldım. Türk ordularini, günüz pusi gece yol, İran'a götürecegim."

"Eee... oğlum, sen İstanbul'dan dışarı çıkmışsan?"

"Yok ana, çıktıgım yok."

"Eeee.. bu vazifenin haggından gelebilir misin?"

"Gelemem ana, nerden geleyim."

"Eee.. neye bu yalanı söyledin?"

"Ana üç gün bu gözlerim beni saltanata gavuşdursun. Tabi devlet bei öldürecek, gaçamam ki, gaçayım."

Gadın başladi aglamaya :

"Hey yavrum, bu hileligi neye etdin devlete? Devlet baban neye gandırdın oğlum? Devlete neye ihanet olup, asi oldun? Bak o zamandan şimdi biz devleti kedere goyuyoruz. Devletimiz de kederlenir, milletimiz de kederlenir."

Ey Türkogli akılli ol, aklın başan topla, anan baban bile üzülüyor. Yaramaz adamın sözüne uyma. Bak ki dünyada neler var?

"Ana, oldi."

"Oglum ateş geyilmez, neye bu halti etdin?" diye aglayan, gadın saçlarını yoliyordi. Bakdı ki, "Ben böyle aglama ile oglum gultaramam, getmiş gürültüye."

Hekâyenin en başından annadim. Bu iki kösgün ikisinin gapısını bu sebepten unutmişdi. Mahmıd'ın annesi; "Hacı Mıgdat'ın gapısı Kâbe olursa getmem" demişdi. Lâkin Hacı Mugdat'in hanimi, Haci Mugdat yatakda inniyor. Helen inniyor.

"Ey muhannet gadın, Kâbe olsa gelmem,"

Ne o onun hasdaligini, ne o onun öldügünü bilmiyor. Mahmıd'ın annesi mecbur galdı :

"Benim oglumun derdine derman olursa Hacı Mugdat olur."

Neden? Senelerden beri onbeş sene benim gocamınan Şiraz'a gedip geldiler. Hangi dag, hangi dere, hangi orman oldugunu ona sor.

İşde efendi, hekâyelerimizin içinde daglari, gurbeti dolanan bilir. Dolanmayan ne bilsin? Memleketleri gezen bilir, gezmeyen ne bilsin? Amma o vakdın gezmesi ayag ile yapılıyordu. Şindi havada, yagut yerde vızır vızır gedip geliyor. Esgiden gardaş gardaşı itirende iki seneye, üç seneye zor arip bulirdi. Şindi iki günde de buluyor.

O zaman, Mahmıd'ın annesi mecbur galdi, Hacı Mugdat'ın gapısına gitmeye.

"Kâbe olaydı senin gapın tanımazdım amma, mecbur galdım."

O zamanın devrinde annesi dedi ki :

"Dur oğlum, bu aldığın varlıklar galsın, o çul elbise ile Mahmıd'ı da goymadı geyine. Mahmıd da çul elbiseynen, o açlık ile gapiyi kitledi. Mahmıd'ı önüne gatdı. Dogri Hacı Mugdat'ın gapısının önüne vardı. Zile basdi, cariyeler geldi, gapiyi açdılar, meger iki yakın gapi, beş seneden beri birbirine gedip geldiği yok idi. Beş sene geçmişdi. Gapıyı açan cariyeye :

"Haci Mugdat evde mi?" diye sordi.

Cariye :

"Evet, evde amma yeddi senedir keyifsiz yatıyor."

"Deme!"

"He" dedi.

"Hanımını çagır gelsin."

Cariye döndi geldi ve hanima dedi ki :

"Hanım, bir fakir gapıda seni isdiyor."

Hanım endi seraydan, geldi gapıya, açdi tanıyamadi. Neden taniyamadi? Çekdigi meşaggat bir. O güzellik bitmiş, o saltanat gitmiş, meşaggat içinde üzünün rengi de tegayir olmuş. Dedi ki :

"Tanıdın mı beni?"

Dedi ki :

"Gözüm ısırır ama tanıyamıyorum seni. Kimsin?" diye sordi.

Mahmıd'ın annesi aglaya aglaya gapının önünde, içeri girmedi, dedi ki :

"Ey muhannet, muhannetlik olurdu, amma bu gadar muhannetlik olmazdi. İkimiz beraber oturup bir surfada sen benim agzıma, ben de senin agzan goyan değil miydim? Benim gocam yedi yıldır öleli, yedi senenin içinde, ben senin gapını unutmuşdum, gelmiyordum. Bir gelip gapımı döge, deyeydin ki 'oh ki Haci İbrahim Bezirgân öldi. Ben bunun içün senden bu gonuşmayi kesmişdim. Şindi de tabi tanımazsın beni. Şindi gapan geldim," diyince :

"Vay senin gocan yedi senedir ölmüş müdür?"

"Evet, evet."

"Nerde yatıyor?"

İki gadın aglıya aglıya birbirine sarıldi.

"Yahu ben de senden küsmüşem."

Çünküm gönül kimden küser? Sevdiginden küser. *Haggatde eyledir, iki gönül birbirinden, sevdiğinden küser. Sevmediğim adam ne derse desi Heç talaş etmez.*

"Ben de senden gücenmişdim. Benim gocam da yedi senedir inim inim inliyor. Ben de senden küsüyorum ki; bir gelip neye halımızı sormadın?"

Beyefendi ikisi derdini birbirine açdi, annatdi.

"Eyle ya sen de haklısan, ben de haklıyam."

"Demek ki, sen benden dertliymişsen, ben senden dertliymişem".

Haci Mugdat'ın yanına getirdi hanimi. Haci Mugdat'in dalında yastıga yatırdi. Bir gıpte göynünden Haci İbrahim Bezirgân geçiyordi.

"Ey muhannet gardaş yedi senedir bu yataga düşdim, bir gapimi çalıp, bir gelip ziyaret etmedin ki, öldün mü, galdın mı? Halbusu ki Haci İbrahim Bezirgan yedi sene evvel topraga girmiş Hacı Mugdat da küsüyor. Hanımi dedi ki :

"Haci bir buna bak."

Haci Mugdat bakdı, dedi ki :

"Hanım gözüm ıssıriyor amma tanıyamıram," diyince gadın, Mahmıd'ın annesi beçeğini bunun ayaklarına atdi. Yırtık bir yazma idi, ayaklarına gapandi.

"Tanımazsın beni, ben Haci İbrahim Bezirgân'ın hanımı değil miyem? Ey muhannet gardaş, saçlarımın örüg ile eger gocamın, eger senin ayaklarınizin tozunu saçlarım ile süpürüyordum. Onbeş yıl surfanda bu iki elim-

den bişirdigim, nan, namedi yedin. Şindi de bu dar güne düşdim. Benim gocam yedi yıldır öldi. Bir gapımı açıp demedin ki 'oh öldi', bunnarın heç mi biri aklan gelmedi?" diyince Haci Mugdat havalandi.

"Vay sen benim gardaşım garısı, gelini misen?"

"Evet,"

Ellerini yataga vurdi, döndi evine. Ailesi de boynuni bükmüş o da agliyordi. Çünküm ikisi birbirine derdini dökdi. İkisi de hakli, ele ya, senin de küsdügin hakli, benim de. Demek ki sen de kederli, ben de kederli. Ne senin kederinden benim haberim var, ne benim halımdan senin haberin var. Öyle ya, ben de olsam gapan gelmem."

Haci Mugdat hanıma dedi:

"Heyvak dünya senin neyen güveneceğim, ey dünya, böyle bir adamın garısı da, son zamanda gele de benim ayaklarıma gapana, beçegini ayagıma ata. Hay dünya neden, neye galdın?"

Döndi eşine, garısına:

"Hanım akşamdan sabaga etmek param yok idi. Evel Allah, bunun gocasının sayesinde bu saltanatı buldum, bu devlete nail oldum. Yedi senedir inliyorum amma, garşımda sen, köleler hizmet ediyor. Yedi yıl daa yatsam talaşıma degil, varım çok. Ya yohsul olaydım ne olurdu halım benim, kim bakardı bene?"

Gadın, Mahmıd'ın heyirsiz oldugunu, padişahını aldatip ağırınca altın alıp eve getirdiğini söyledi. Zaten Mahmıd da yanında berabar.

"Ahan bu heyirsiz beni bu dara bırakdı. Ben gine senin gapından küsmüşdüm, gelmezdim amma, bunin boyni gılıçdan gidecek, evlat acisi buna sebep geldim. Acimdan sarı su akaydı, gine senin gapına gelmezdim. Ama evlat acisi mecbur galdim, geldim."

Haci Mugdat agladi:

"Ey nâ-beker baban o gadder malın yedin, dara düştün. Ulan bana, gapıma, garşıma neden gelmedin?"

Mahmıd dedi:

"Emi valla bilmirdim seni, anam da bene bişey demedi. Ben bileydim zaten gelirdim sene, vız gelirdi anam."

Meger anasi örgetmemişdi. Çünküm ben evladıma ögredirmeyem ki gide de o muhannetden etmek isdeye."

"Haklısın gızım, çok haklısın. Sen de haklısın, biz de haklıyız. Ben de senden küsmüşdüm, yedi senedir bu yatakda yatıyorum, inliyorum. Bir gün içimden bu anda geçiyordi. Ey muhannet gelin hele gocan gelmedi, se-

ne ne dersen. Heç mi senin aklan gelmedim? Bene neye küsüyordun. Demek ki aramızda bu küsgünnük, ikimizin kederi."

Mahmıd'a dedi ki :

"Oğlum."

"Buyur"

"Başımdaki saçlarim İran yolunda agardi, onbeş sene, onbeş ay degil, onbeş gün degil, onbeş yıl babannan gitdim geldim oğlum, ölmemişem hele sagam. Bene bir mafe yapdır, içine pambıg döşetdir. Allah'dan dilegin bu ki Allah bene ömür vere de Gence gapılarına gader seni götürim, Türk ordularını götürüm. Ölürsemse de gam degil."

"Emi, İnşallah ölmezsen, Allah böyükdür."

"Bir mafe yapdir, içini pambıg döşetdir."

Çünküm bir deri, bir kemik gelmişdi. *Allah kimseyi yataga salmasın, inleyenlerimize, hastelerimize de şifa, Eyib'e verdiği şifayı versin.* Padişah'dan gaç gün izin almışsan?" dedi.

Mahmıd :

"Ben üç gün izin aldım, bir gün de o verdi, dört gün."

"Get igirmidört saat zarfında hazıram de, niçin bu dört günü yigirmidört saata endirersen, sen bu cevabi de ki, padişahım ben bir gencim ema, ölüm gence de hak, gocaya da hak. Belki benim dört günnük ömrüm galmış. İgirmidört belki galmış, öldüm ise belki galmamışdır. Bir an evel seni yola çıkardım." Mahmıd sevine sevine bi daa padişahın garşısına çıkdı. Aynı gün, aynı saat :

"Nedir oğlum?"

"Şevketlim sağ olsun, ben üç gün izin istedim, sen de bir gün ilave etdin, dört gün."

"Evet."

"Bu dört günü iki güne endir, igirmidört saat bir gece, bir günüz isdiyorum. İgirmidört saatın içinde hazıram."

"Neden oglum?"

"Padişahım ben bir gencim amma, evet ölüm gence de hak, gocaya da hak, belki benim geride ömrüm galmamış, bir an evvel vazifemi ikmal edim, yerine getirim. Bunun için igirmidört saate in."

"Aferin Mahmıd" dedi padişah.

Mahmıd :

"Siz sağolun" dedi.

Padişah :

"Her gençde bu akıl olur mi?" Pekey oglum, igirmidört saat sene mehel.

Mahmıd geri döndü, dogri bezirgânın evine. Bezirgân Hacı Mugdat dedi ki :

"Oğlum bu canım senin ugruna gurban. Senin baban etmegi ile baban parasi ile bu etmege yetdim. Allah bene ömür vere Gence'ye seni gavuşdurim."

Mafenin içi pamuk bezendi. O zaman Haci Mugdat'ın hanesinden hanımi :

"Haci Mugdat'i, gözüm görsün" dedi ve odaya götürdü.

Baştan ayaga Mahmıd'ı da, anasını da bezetdiler, Mahmıd'ın aldıgı elbiseler evde galdı. Bezetdiler, süslediler.

"Haydi oğlum –Mahmıd'ın cebine para tökdi bezirgân– hayırlı olsun." İgirmidört saatda Türk orduları zaten hazır. İgirmi dört saat zarfında Mahmıd Bezirgan Haci Mugdat'ı mafe üstüne bindirdiler. Haci Mugdat'ın bindigi atın dizgininden Mahmıd dutdi. Türk ordularının önünde Mahmıd padişah ne emir verdi. Ordunun üzerinde yedi tene paşa. Eyle emir verdi paşalara ki :

"Bu genç Türk çocuğunin dur dediği yerde duracaksız, saklan dedigi yerde saklanacaksız. Ben paşayım, senin sözen uyamam demek yok."

Çünküm Türk ordulari günüz pusu, gece yol gedecek.

"Başüstüne," dediler.

Şindi Mahmıd Bezirgân'ın bindiği deveyi çekerek, dizgin elinde Bezirgân ne nota verirse, saga mi, sola mi, hangi tarafa nota verirse, Bezirgân da ordunun üstündeki yedi paşaya nota verir, paşalar da orduya nota verir. Bezirgân Mahmıd'a tarif ederdi :

"Oglum, gün gavuşana geder, herkeş gazmasıynen bir nefer sığacak gader, sıgnak gazip içine girecek," böyle emir ver. Gün anasına, guşlar yuvasına gavuşdugi zaman, ordular taam yeyip garavana yeyip, ardından sekiz saat cerbi yürüyüş.

Bezirgân :

"Ben sene tarif ettigim daglar, barmagım ile hangi tarafı göstcrirsam, sen paşalara emir ver."

Bezirgân, başının saçlarını İran yolunda agartmış. Hangi dağ, hangi dere, hangi orman olduğunu biliyor. Neden? Köç ile kervanlar getmiş, gelmiş. Hangi dağ daha derin, hangi dağ daha üsgek, hangi yol issiz biliyor. Bezirgân Mahmıd'a, Mahmıd paşalara, paşalar orduya kumanda ediyordi. Gü-

nüz pusuda, her neferin belinde bir gazma, kürek gendin görünmeyecek gader sığnak gazıyor şafak attığı zaman içine giriyor. Süvari ona göre, piyade ona göre gizleniyor. Yol ilen getmiyor. Yol ilen neye getsin, halk giden geleni görir, İran heber alır. İssiz dağlarda, derin derelerde, derin üksek sık ormanlar içinde, günüz sıgnaklar içinde ordi gayip oluyor. Gece sekiz saat cerbi yürüyüş. Şafak atar atmaz, ışıklanmadan "dur" deniliyor, orduya, duruyor. Herkeş oldugu yerde gizileniyor. Tam bele gece günüz, günüz istiraat, gece yolculuk... Bezirgân Mahmıd'a tarif ediyor, Mahmıd paşalara, uçan guşin bile ruhi duymadi. Türk ordulari cerbi gidiyor. Tam otuzsekiz gün, otuzsekiz gece geçdi aradan. İki dag arasi, derin derede esger ağşam çorbasını yerdi ki, cerbi yürüyüşe çıkardı. Mahmıd Bezirgân'ın yanına geldi :

"Emi," dedi.

"Ne var oğlum?"

"Emi, bu gece dünyanın altında mi, üstünde mi, sekiz saat cerbi yürüyüş, yirmidört saatlik yol çekiyor. Otuzsekiz gündür yol geldik, daha Gence'ye çok yolumiz galdi mi?" diyince Bezirgân dedi ki :

"Oğlum, koluma bir dayag ol, beni ayaga galdir bir bakım ki ahlım iyice yerine gelsin."

Çünküm yedi sene herif yasdıhda inlemiş. Mahmıd goline girdi, Bezirgân ayaga galkdi. İki dag arasi idi, derin bir dere idi, şöle bir bakdıktan sonra dedi ki :

"Oğlum oturtur beni yerime, git bak, bir saat yukarıya bu dereye çık, bak ki iki dene nişan daşı var mı? İkisi de minareden üksekdir. Biri derenin saginde, biri solunda. Var mı, yoh mi bir bak. Eger var isa da, yoh isa da gel bene heber ver."

Mahmıd :

"Başüstüne emmi" dedi.

Dereye bir saat yukari – baş yukari çıkdi – Öyle bahdı ki nişan daşlari, *işde bizim çifte minareler kimin.* İkisi de ayni yapılı, ikisi de ayni boyda, biri derenin bir tarafında, biri bir tarafında, ikisi de garşı garşıya duruyor. Dersen ki, ikisini de bir usda yapmiş. Eniş aşşagi döndi ve Bezirgânın yanına geldi.

"Emi –dedi– evet ikisi de bu gibalde, ikisi de bir boyda, garşı garşıya."

Bezirgân :

"He, oğlum, nişan daşlari, şindi Gence'ye alti saatlik yolun galdi. Get paşalara haber ver. Eskere emir versinler."

Mahmıd :

"Emi desene ki geldik."

"Evet oğlum hadi git müjdeyi ver."

Mahmıd sevine sevine, *gençlik bir taraf efendi, vazife yerine gelmek bir-taraf.* Sevinerek paşalar gonuşuyordi, onlar da gizliden pusuda. Paşaların geldi yanına :

Paşalar :

"Söyle oğul,"

Çünküm vazifesini yapan adami, Allah da sever, gul da sever, herkeş sever.

Mahmud :

"Paşam – dedi – nişan daşlarını buldum."

Halbuki Mahmıd nerde, nişan daşlari nerde? Nerde bulsin?

Mahmıd gonuşmaya devam etdi :

"Gence'ye altı saatlik yolumiz geldi."

Çünküm bezirgan nota verir.

Paşalar :

"Eskere emir verin gelirik."

"Tamam."

"Demek alti saatlik yolumuz galdi?"

"Evet,"

"Pekey,"

Paşalar o anda orduya emir verdiler. Yine bezirgânı Mahmıd mafenin üstüne koydi. Mafenin üstünde Bezirgân önde, Gence'ye alti saatlik yol galmişdi.

Asker, Türk ordulari cerbi yürüyüş, gecenin yarısı idi, daha şafak atmasine epey zaman vardi. Emir Govkan uykuda, serayında uyurkan, Türk ordulari, tıkır tıkır Gence'yi yedi gat sargıya aldi. Sargıya aldi durdi. Çünküm devletin verdiği emir böyle :

"Gence'yi sarin durin, daşlardan biri geldi, geri dönün, gılıçlar kından çıkmasın, gan tökülmesin, bir çocuk ağlamasın. Eger gelmedi ise gılınca vurun, daşin ikisini da alin. Eylik ile daşin biri gelirse geri dönün. Eylik ile gelmez ise vurup gan dökdükten sonra ikisini de alın."

Emir, paşalara devletden verilmiş idi.

İşde efendiler, bazen çarşılarda gafelerde kulaklarım duyuyor. Halgdan birbirine gonuşuyorlar. Hayır efendi, bir cahilin babasi, anasi olmasa, o cahil yetim büyürse, ne olur onun hali? Bir milletin başında devleti olmazsa, o devletsiz milletin ne olur hali. Buna şükredelim ki, Allah devletimize, mil-

letimize, ordumuza guvvet versin, daha çok guvvet versin, daha çok varlık versin.

O zaman Gence'yi yedi gat sargıya aldilar. Türk ordisi

Gence'yi sargiya aldi. Gence sargıda ikan Emir Govkan'a heber verdiler.

"Ne yatırsan uykuda Al Osman devleti Gence'yi sardi." Emir Govkan eşiddi ki, Gence yedi gat sargıda, "hayvah" dedi.

"Heyvah –dedi– heyvah. Uykuda ikan Al Osman devleti beni uykuda apardi."

Evet yatanin hagigat hali bele olur. Emir Govkan ne yapacağini şaşırırkan, ordularımız Gence'yi sargıda dutsun, Emir Govkan birez çırpınsın, hekâyemiz bu agşamlık beylece galsin, yarin irelisini güzel, güzel annadirim.

Gecenin yarısi idi, Emir Govkan emir verdi :

"Bütün meclisi toplayin."

Bütün meclisi topladi başına, herkeş yatakdan galkdi. Herkeş titredi, çünküm Gence sarılmişdi. Gence'nin halgı yediden yetmişe talaşa düşdi. Emir Govkan meclisini serayına cem'etdi. Akıldanelerine akılli, fikirli adamlar ile oturdi meşverete.

"Ne tebdil edelim?" dedi.

Çünküm, gılıç, kalkan devrinde ülkenin dört yani sarili. Delihli demir çıhdıktan sona, hesar galkdi. Her zamanın bir devri, her devrin bir hökmi olur. Akılli adamlar, Emir Govkan'a şu fikiri verdiler :

"Evet, Gence sarılmış, emir gözlüyor, eger bize ne oldi ise bu çamçırak daşlarından oldi."

Şehrin içine, Emir Govkan'a askerin üzerinde olan paşalar bir yazi verdiler. Bu yazi Sultan Murad'ın idi. Padişah yazisi :

"Daşların birini verdinse gurtardın, vermedinse düşün."

Emir Govkan'ın meclisi, Emir Govkan'a dediler ki :

"Şahım, bunun golayı bir tek yol vardır. Yol da budur, zararın neresinden dönersen kârın ordadır. Biz, eger daşların birini vermesek, Gence yıkılır. Tedbirimiz yok, bu ülke sarılmış, bu gadar çoluk çocuk mafolur. Ölennerin haggını, hugugunu düşünmemiz lâzımdır. Ölenler ölmesin. Daşin birini gönderek, nasıl sarmış, öyle getsin, işin golayı budur."

Emir Govkan bakdı ki meclisin ifadesi dogri. Ele ya, zararın neresinden dönersen orası kârdır. Eyer vursak gılıca, gelsek belki daşın birine razi olmirik, ikisi gider, ziyanımız da çoğalir.

O zaman Emir Govkan'ın meclisi gece yarısında, Emir Govkan'ın serayına toplanmış, meşveret ederken, bu terafdan Emir Govkan'ın gızi Mehbub Hanım, acele bir cariyesine emir verdi :

"Get babamın serayına, gapının ağzında dur. Bak ki babamın meclisi babam ile barabar ne garar verecek, neye garar verürse gel, ecele bana habar ver."

Cariye Mehbub Hanım'ın izniyle gitdi. Kimse bu gıza geri dur demedi. Meclise :

"Mehbub beni gönderdi sizi dinlemeye,"

Gapının ağzında gız süküt meclisin mcşveretini dinlediler. Evet son nokta, baktı ki gız meclis bütün gerar verdi. Emir Govkan'ın emri ile daşın birini göndermeye gerar verildi. Haman gız gerisin geri çıkdi. Dogri Mehbub Hanım'ın serayına geldi.

"Gız, babamın meclisi neye garer verdi?"

"Hanım, daşın birini göndermeye gerar verdiler."

"Öyle mi?"

"Evet."

Bu habarı duyan Mehbub heman gömgöy demire garkoldi. Gılıcı beline, galkani dalına aldi. Esirmiş bir deve kimin, dogri babasının serayına dayandi. Bunlar da bir elçiyi tayin etdiler, içlerinden, çamçırak daşlarından birini orduya götürmek için. Tam bu sırada haman Mehbub yetişip :

"Köpekoglinin babasi, ne tez tumanın dizlere düşdi? Sen meclisin topladin, meclisen danışdın, güzel. Bir de bene danışaydın? Bahaydın men ne diyem? Ben ölmüş müyem ki Al Osman Devleti'ne daş verirsin?"

Mehbub heman hers ile çamçırak daşlarının ikisini aldi, gutu ile barabar soktu goynuna.

"Haydi bul gönder, bul yolla. Ben senden şu emri istirem. Emir ver, Gence'nin bir gapısı açılsın, ben dışari çıkim, bögün Al Osman Devleti'nin gelen asgeri ile bögün gavga edim sen bu burçdan seyret, bütün Gence halgı seyretsin. Ben ölmemişem daş vermem, haydi bul ver," deyip daşların ikisini alıp babasına şu cevabı verdi :

"Gence'nin bir kapısı açılsın çıkım," dedi.

Mehbub, döndi meclise, bütün hepsi birbirinin üzüne bakıyor idi.

"Evet, hakli" dediler.

"Bu gız yaman, öldürür mi öldürür, durun bakalım iş neye varacak?"

Dediler ki :

"Durun bakalım",

O zaman ışıklar, ortalıgı aydınlatırkan, Gence'nin bir terafdan gapısı açıldi. Esirmiş bir deve kimin Mehbub Hanım Gence'den dışari çıkdı. Er diledi, hasım istedi. Ama bunun gız oldugunu bir gendisi bilir, bir de Allah

bilirdi. Yani gız oldugunu Türk ordularından kimse bilmiyordi. Bir Arap çıkdi gördüler, Çünküm Mehbub'un üzünde nikap, bir arap nikabındaydı. Gılıcı kından sıyırıp hasim isdedi. *Her vakit, her zaman yol gahar amma töre gahmaz, tertip gahmaz, ehlag gahmaz.* O zaman bir atlının Gence'nin çıkmasına garşılık bunlar bakdılar ki Gence Şah'i, Gence orduları bir atlı gönderdi. Bir adama yüz adam gider mi? Getmez. Bu lâyıg-ı mürvet değil. Elli de, getmez, on da getmez.

"Ya ney eder?"

"Teke tek lâzımdır."

Türk ordusunun üstünde yedi paşa baktılar ki Gence bir tek adam, dışari gönderdi. Meydan isdiyor. Türk ordularının en gehraman askerinin birine, süvariye emir verdiler.

"Bu yigidin garşısına kim çıkabilir?"

Bir genç :

"Ben çıkaram" dedi.

Bu genç Mehbub'a garşılık gılıcı gından sıyırdı ve meydana girdi. O taraftan Mehbub da gılıç gından çıkararak meydana girdi. On dagga sürmeden bu zalım gız garşısındakini, hasmini ikiye böldi, şehit etdi. Peşine bir daa, oni da şehit etdi. Peşine bir daa, o günkü gün, gün gavuşana gadar ellibeş dene yigidi bu zalım gız şehit verdi. Ellibeş gişiyi şehit etdi. Gün anasına, guşlar yuvasına gidiyordi, Arap atını Gence'ye çevirdi. Gılıcından dalak dalak gan akıyordi. Gapilar açildi, girdi Gence'den içeri. Bu terafdan paşalar tereddütde galdılar.

"Bu nasıl bir adam idi, ellibeş gişiyi şehit etdi."

Şehit olanların ismini bütün paşalar künyeyle deftere yazdi. Ellibeş şehit verildi. O gece meşveret ederken, bu terafdan Bezirgân'ın yanında Mahmıd duruyordi. Bezirgân bir an :

"Oğlum sen vazifeni yapdın, gel geri dönelim."

Mahmıd :

"Emi, emi, hele dur, hele bu gün de durak."

Bezirgân, Mahmıd'ın sözüni, nazini gırmadi :

"Durak oğlum, amma ben öldümse, bak ben hastayım."

"Emi öldünse, ya burada mezere goyuram, ya ölün götürür İstanbul'a goram. Heç gorkma bişey olmaz."

Mahmıd'ın içini bir talaş bağladi. Bezirgân'a ağlaya ağlaya dedi ki

"Emice, Gence'den bir Arap çıkdı, bögün akşama gader cenk etdi. Teke tek ellibeş dene vetan gardaşımı şehit etti."

Bezirgân dedi ki :

"Ne yapalım oğlum, elden ne gelir, ney edek, netsek ki?"

Mahmıd :

"Emi bunnar neye şehit oldu, neye öldüler? Bu zalım Arap'a heç bişey olmadi. Yara bile almadan Gence'ye geri döndi."

Mahmıd, genç onsekiz yaşında idi. Onu bir talaş aldi :

"Ya Rabbi hem bene öyle bir güvvet ver ki, bu Arap'ın garşısına ben çıkayım," diyerak o gece uyumadi. Talaş içinde Hagg'a yarvarirdi. Geldi, o gece gitdi, sabah oldi. Ortalık ışıklanırken gene Mehbub Gömgöy demirine garkolup, Arap gılıgında, gene Gence gapilari açıldi, boy meydana girdi. Er diledi, hasım istedi. Yine guvvetli, Türk gehramanlarından birisini paşalar seçip gılıç ile o da meydana girdi. Bu zalım gız, aman vermeden oni da şehit etti. Bir daha, bir daha o günsü ganan akşamına gader, altmış dene şehid etdi. Yine akşam oldi, atını çevirdi Gence'ye. Mahmıd gine Bezirgan'ın yanına geldi, asker karavana yiyordi. Paşalara talaş düşmüşdi :

"Bu nasıl bir Arap, Allah Allah... Paşalar mayetiyle meşveret ederken, şehitlerin de künyesi yazıliyordi. Birer birer desek uzun gider, fazla olir. Tam sekiz günü Emir Govkan gızı Mehbub cenk etdi. Sekizinci gece terkal Gence'ye girdi. Sekiz günüzün içinde dörtyüz şehit verdi Al Osman terafi. Dört yüz gişimiz Gence önünde şehit düşdi. Günden güne Mahmıd'ın içerisini bir sevda sarıyordi. Gece yatmıyordi, üzün Arabî gıpleye çevirmişti. Mahmıd Allah'tan derdine derman istiyordi.

"Ya İlahi senin gudretini, guvvetini bilirem. Herşeye gücin yeter. Bene bir guvvet ver. Bu Arap'ın cengine gidem, ölen gardaşlarımin haggını bu Arap'dan alim."

Dokuzuncu geceydi, gecenin yarısı, Mahmıd iki dağ arasi bir dereye girdi. Ahan sudan abdest alıp, üzünü Kabe-yi Beytullah'a çevirdi :

"Ey yohlari vareden efendim, yatmaz uyumazsın, her an, her yerde bene benden yakın sensin. Derdime ya derman ver, ya bene bir guvvet ver. Bu Arap'ın garşısına çıkım. Ya amanatını al, bu Arap benim vetan gardaşlarımi şehit etdiğini gözüm görmesin.

Başını balçiga secde eden Mahmıd'ın o anda Allah'dan emrolindi. Hazreti Hızır, Pir Dede, Mahmıd'ın yanına varıp :

"Ne ağliyorsun oğlum?" dedi.

Mahmıd başı galdırdı ki bir Pir, ihdiyar adam issiz gecede, gece

"Baba ağlar güne galdım.

"Ne isdiyorsun oğlum? Ağlamadaki devan ne?"

"Ben Allah'dan bir guvvet istirem, yarın Arap'ın garşısına ben çıkım."

"Gak bakim oglim ayağı."

Mahmıd'ı ayagı galdırdı. Mübarek eliyle üç defe dalını sıgayib, gök-i sıgadı :

"Haydi oğlum Arap kimin bin tene gelse senin bilegin çeviremez. Arap'ın cengi senin elindedir, bir. Oglum Mahmıd, o Arap degildir. O senin nesibindir. Ehval'i ezelde, Levh-i galemde yazan katip oni, sene, seni ona yazmışdır. O senin yazındır. Dalını yere getirir, onun ikrari odur, yık fakat sakın onu öldürme. O Arap degildir, gız ogli gızdır, senin nesibindir."

Mahmıd'a bu guvveti verdi, Mahmıd sevinarak elini cebine sokdu ki, yane ehdiyara sadaga versin.

Ehdiyar :

"Ne yapırsan oglum" dedi.

O anda Mahmıd'ın önünden Pir Dede gayboldi. Mahmıd'ın sadaga, akça elinde galdı. *Bele akılda yayan içimizda çok var. Dileniçiler Peygamberimizden galdi. Bize diyenneri çok işitdim, çok duydum, amma verdim cevabi.*

Ey akılsız, Allah Peygamber'in dilendirmez. Allah eyi guluni darda goymaz. Hangi kitabda Peygamber'in dilendigini, nerde gördün. Cenab-i Hagg eyi gullari ile alışveriş eder. Hazreti Eyib'i delik delik eden Perverdigar oni denemek içün gelbi ile dilini –Allah'dan istedi ki sen bu iki ezami sahla– Seni zikredim, dilim ikrar etsin, gelbim tesdik etsin, gelbim tesdik etsin varlığını. Allah eyi guli ile alışveriş yapar. Asla mömin kul, kimseye elini uzadamaz ve uzatmaz. Cenab-i Hagg guli sebep vermişdir. Sebepsiz gul cennete gitmiz. Evet, gizli halını arzeder. Gidip durumini bildirir, o mömin de ona ya el uz tar, ya da ödünç para verir. Akşamdan sabaga en böyük bir sevdadır.

O zaman Mahmıd sevindi ki bu Hızır idi, gayboldi. Eyle ya :

"Bunin paraya ne ehdiyacı var, bunin bütün varlıg bunun, herşey bununla barabar."

Sevine sevine o derenin içinde hangi daşa el atırdi isa, Mahmıd torpakdan bir bir daşlari atiyordi. Yanaşdi bir orman, bir ağaca sarılması ile, kökü ile ağacı torpakdan silkdi, omuzuna aldi. Dalli, budakli, doğri Bezirgân'ın yanına geldi :

"Emi,"

Bezirgân gözünü açdı, Mahmıd'ın umuzundaki o ağacı gördi. Bakdı ki. bu deli işi, akılli işi degil.

Bezirgân dedi

"Bu ne oğlum?"

"Emi, görür müsen halımı?" dedi.

"Oğlum canın çıksın sen aklın da gaybetdin? Ne oldi nedir bu senin halin?"

"Yok emi yok, gorkma ben dellenmemişem, akıllıyam. Ancak emi Allah bene bir anda verdi. Ben şindi gidecağam paşaların yanına."

"Oğlum bu ağacı bırak, eyle dalli, budakli, paşalara gidersen paşalar seni dutdururlar ve seni dellenmiş zannederler."

Çünküm deliyi dutarlar, bağlarlar.

Bezirgân tekrar :

"Ağacı bırak da edebi erkanla get" dedi.

Mahmıd Bezirgân'ın sözüni dutdi, ağaci bırakdi, göksüni gavuşdurup; -paşalar çadırın içinde yedi gişi gafa gafaya vermiş meşveret ederdiler-.

"Ne tebdil edelim, dörtyüz tene şehit verdik. Bu Arap azar azar bizi zayıf düşürecek."

O zaman Mahmıd paşalardan destur alıp çadırın içine girdi. Sıralayin paşalarin elini öpdi, başına goydi. Paşalar, Mahmıd'ı çok seviyordi. Vazifesini ikmal etmişdi. Dedi ki :

"Paşam size bir müracaata geldim, ricam var."

"Söyle oğlum" dediler.

"Bögün sabakki cengi bene verin, Arap'ın garşısına ben çıkam."

"Oğlum neden?"

"Benim dörtyüz tene vetan gardaşımi bir Arap şehit etdi. Ölennerin haggını ben alıram bu Arap'dan."

Dediler ki :

"Pekey oğlum, bir haftadan beri sen de bizim ile berabar seyrediyordun? Neye çık mirdin? Bögün neden Arap'ın garşısına çıkıyorsun?"

Mahmıd :

"Çıkmadıgım deva bu idi ki, belki diyirdim ki ordunun içinden bir gehraman Arap'ı öldürür. Bunun için çıkmıyordum. Bakdım ki, yok. Bu Arap teker teker bizi perişan edecek. Bunun için sizden desdur, müsade isdemeye geldim."

Paşalar razı olmadı :

"Olmaz oglum, bögün sen esger degilsin, senin yaşın hele iki yıl var esger çağına. Sen hoş elbise geymemişsen ki, seni Arap'ın garşısına verelim. Sen vezifeli geldin. Vezifen ikmal etdirdin. Senin üçün, senin mübareye girmene gerek yok, olmaz" dediler.

Mahmıd paşaların elini bırakdı, ayaklarına düşdi :

"Paşam bene izin verin, bakın yarın bu Arap'ı ne çeşit altedeceğim," deyip yarvardi.

Bunin yarvarmasına birisi dedi ki :

"Yahu bunda bir iş var, bu gadder yarvariyor, durun bakalım, hem de titiriyor, bunun vücudu titiriyor. Muhaggak bunda sir, hekmet var. Verelim buna, o ki bu gadder öldi, bir de bu ölsün, bu göynünnen."

Dediler ki :

"Oğlum bir kağıt yaz ver bize, yarin seni bizden soran olmasin. Çünküm sen esger degilsin."

Mahmıd bir kâğıt yazdı :

"Ölürsem ben kendim girmişem, kimse emir vermedi bene," diye atdi imzasini verdi paşaya.

Paşalar, o gece geçdi, sabak oldi. Dokuzunci gündi, gine bu zalım gız, gömgöy demire garkolmuş Gence'den dişari çıkdi, er diledi, meydan istedi. Bu tarafdan bir pulli gırati, paşalar Mahmıd'ın altına çekdiler. Çünküm neden, 'at segirdir, meydan ögünür; gılıç keser, bilek ögünür' derler. Ey bir hazırlanan Pulli Gırat, Mahmıd'ın altına çekildi. Bir kesgin gılıç Mahmıd'ın beline bağlandi. Paşalar :

"Haydi oğlum Allah işin rastgetirsin," dediler.

Mahmıd bir atışda Arap'ın önüni aldi.

"Ey Arap, vaktın bögün temam, gel bakalım derdin nedir? diye.

Arap bakdı ki tuysiz bir deliganni, gahgahe ile güle güle :

"Al Osman devletinin gehramını tükenmiş miydi, çocuk gönderdi?"

"Çocuk değilim, gözünü aç, Arap gözün aç, seni yenecek benim hemle gıl,"

Gız :

"Hele sen gılıcın çevür bir üsdüme."

Arap gılıcın çevürdü. Mahmıd, Pirin guvvetiyle, Hazreti Hızır'ın verdiği guvvetle Arap'ın bileğini sıkmasıyle gılıç yere düşdi. Beş parmak Mehbub'un açıla galdı. Kemendinden dutmasıyle, Arap'ı atın üzerinden sağ eliyle altan aldi, galdirdi yukari. Bütün paşalara garşı bir elinde, yukarda dutarak, dört yana çevirerek, bütün Gence halgı da, Emir Govkan'nan seyrederdiler. Burçdan Emir Govkan da bakdı ki, gızı bir şahin guşu kimin bir gehramanin elinde üsgekde dönerdi. Bir elde dutmiş çeviriyordi gızı. Dört yana çevirdikten sona hem de elin de eyce görmeyen görsün diye bakıyordi. Heman yere vursa et kemikden ayrılacak. Usulca dalini yere goydi, göksüne çıkdi.

"Ey Arap selavatın getir. Hani senin hayin, huyun nice oldi?"

Paşalar alkışladılar. Yerde gözüni açan Mehbub :

"Ben Arap degilim, gögsümin dügmelerini çöz, bak neler var?" Mahmıd gılıncın ucuyla Arap'ın göksünün dügmelerini çözip, o turunç memelerin uci görükdi, dışari çıkdi memeler.

Evet, meme üç gısımdır, biri davarcık meme, omuz aşırır, çocuğu emdirir. Biri geçi memesi, çocuga goltuk altından verilir. Biri turunç meme, göksüne çocugi alip, memeyi çocugin ağzına verir.

Turunç memeler görükür görükmez Mahmıd'ın akli serseri oldi. Çünküm Arap ligabini açdi.

"Bak ki ben Arap mıyım?" dedi.

Hem göksünü, hem üzünü gösderen Mehbub'ı gören deliganni, tam bir hafta uykusuni uyumuyordi. Cenab-i Hagg gözelliği vermişdi. Gözelligine garşılık guvvet de vermişdi. Mahmıd'ın genç çağları onsekiz yaşın devri, gel gel zemani.

O zaman, Mahmıd'ın aklı dağildi. Mehbub, Mahmıd'ın üzerine çıkdi. Mahmıd alta düşdi, Mehbub üsde çıkdi.

"Ey çocuk, deliganni gözün aç dünya bu. Bak şindi ben üsdeyem, sen altda."

Mahmıd dedi ki :

"Gız, benim derdim sene galdi, ahan o gül cemalin, o gözlerin beni yakdi, o bakışın, o duruşun beni yakdi. O göksün göksümü deldi. Artık senin üsden galdi benim heyalım," deyince Arap, yani Mehbub, sevgüllisi Mahmıd'ı gucakladı.

"Ey sevdiğim ben de bu güne gader beni yıkan ariyordum, sen beni altetdin, yıkdın. Lâyık mıdır bu gol gırılsın sana gakar?

Gel bakalım şindi beni bagla, gollarımi möhkem bağla, beni Arap atıma yükle. Ben şindi gönülli senen önen düşsem gönülli gelsem babam, anam benim arkamdan bene bedduâ eder. Ya beni bagla, esir et ki, babam, anam beddua etmesin, desin ki gızımın güci yetmedi. Esir düşdi, bagladi, götürdüler. Babanın, ananın bedduası yaman olir, gel beni bağla. Ancak çamçırak daşlarının ikisi de benim koynumdadır, bendedir. –Çamçırak daşlarını da goynundan Mahmıd'a gutu ila teslim etdi.– Bu esgere, bu orduya deyin, gerisin geri dönsün. Çünküm iş iki daşa sebep olmuş idi. Gavganın sebebi bu idi. Siz daşın birini istirdiniz, ikisini de verin paşalara geri dönsün ordular."

Mahmıd, sevine sevine guti ile daşlari Mehbub'dan teslim aldi. Mehbub'un gollarını baglayip bindigi arap atına esir etdi.

Emir Govkan seyrederdi, Gence burcundan seyrederdi. Emir Govkan çırpındı, ellerini dizine vurdi. Ne fayda verir, çıgrışdi :

"Hay benim başıma gelen, Al Osman Devleti gızımı esir etdi, bağladi, atına yükledi, götürüyor. Daşlar da, gız da gitti. Daşda gitti, gız da getdi, getdi getdi, ne edak?" dedi.

O anda Mahmıd çeke çeke, Arap'ı esir edip bütün götürdüler. Mahmıd'a "aferinle" nişan çekilmişdi. Çok nişannar, Mahmıd'ın göksüne, omuzuna verildi.

"Aferin oglum Mahmıd."

"Buyurun paşam,"

Paşalara cevherleri teslim etdi. "İşde herp olmasın, gılıçlar gına girsin, gerisin geri dönüm paşam, ahan daşların ikisi, Arap da bana esir."

O zaman Türk ordulari gerisin geri döndiler. Yol yarısında, İstanbul'a bir yazi getdi, paşalar yazmişdi :

Dörtyüz dene Türk ordusinin gehramanlarından şehit düşdügini, dörtyüz gişinin şehit olmasi, künye ile yazıldi. Arap bizi daa çok şehit ederdi. Lâkin senin garşan gelen Haci İbrahim Bezirgân'ın oğlu Mahmıd bu fedakarlığı yapdi. Dokuzuncu gün Arap'ın cengine bizden desdur isdeyip aglıya aglıya giren Arap'ı altetdi. Arap bağli, daşların ikisini de aldık. Lâkin bu zaferi Mahmıd gazandı, ben değil," diye padişaha ve meclise bilgi yazi gönderdiler. Yol yarısında Sultan Murad'a lisde yetişdi, Meclis de okundu.

Meclis ve Sultan Murad :

"Aferin" dediler.

Padişah :

"Ben beyle Türk çocugi isderem, görüyor musuz bu gencin fedakarlığını?"

Çünküm yedi paşa ikrar ediyor. Bu fedakarlığı, bu zaferi Mahmıd gazandi. Gelen elçiye garşılıg emir verdi padişah :

"Arap'ı esir alan Mahmıd'ı garşıma paşalar getirsin."

Terkal elçi geri döndi. Nayet gavuşdi Türk ordulari padişahın verdiği emri paşalara verdi.

Paşalar :

"Oğlum Mahmıd padişah baban seni, esir ettiğin Arap'ı garşısına isdiyor."

Mahmıd :

"Olur," dedi.

Mahmıd sevindi, nayet günlerin bir güni Türk ordulari İstanbul'a dayandi. İstanbul yediden yetmişe Mahmıd'ın fedakarlığını ağızdan, ağıza dağilmiş duymuş, gonuşiyordular. Herkeş heyacanlan Mahmıd'ın gelmesini gözliyordi. Türk ordularıyla berabar Mahmıd padişahın garşısına çıkdı. Paşalar ile barabar, el bagladi durdi. Arap da yanında idi.

Mahmıd'ın yanında Arap ligabında duran Arap, padişahın garşısında el bağlayıp durdular. Mahmıd padişahın cemalına seyrederken Sultan Murad mekân megamında en evvel bir daa önündegi yaziyi okudi. Bakdı terkal, meclisine, dört etirafa bakdi, döndi paşalara bakdi, Evel Mahmıd, sonra yanındaki duran Arap'a bakdi.

"Aferin oğlum, zaferin hayırlı olsun," dedi.

"Sağolun padişahım,"

"Oğlum Mahmıd, yanındaki duran Arap gız mıdır, erkek midir?" diye Mahmıd'dan sordi.

Meger gözliye gizli olmaz. Sultan Murad vakdın hutbi bir zat idi. Evliyallah bir rumuz atar bizlere. Başardın, başardın, başaramadın gitdi. Mahmıd padişahın bu suvalına, bir adım ireli gelerak, Arap'dan :

"Şevketlim sağolsun, gız benim yanımda ne arar, erkek bir Arap."

"Erkek midir?"

"Evet."

"Pekey, ne yapacaksın bu Arap'ı?"

"Şevketlim sağolsun Arap benim elimde bendolmuştur. Ölünci bir güne gader yalın ayak gezecek. Ben de bunun içün öldürmedim. Ölene gader ben ile beraber kölelik yapacak."

"Öyle mi?"

"Evet."

"Öyle mi ikrar verdi?"

"Evet."

"Al get oğlum, –emir verdi padişah– heyli bir mükâfat daa Mahmıd'a verin" dedi.

Mahmıd heyli bir mükafat devletden aldıgı içün sevünüyordi. Mahmıd bir anda babasından daa zengin oldu. Sevine sevine zaferi gazanıp Mahmıd, dogri anasının yanına vardi. Anasına müjde verilmişdi, lâkin padişah, Mahmıd'ın bi tek gardaşi olduğuni örgenmişdi. Meykör Ahmed'i de Mahmıd'ın fedakarlığına garşılık yanına çağırtdi padişah. Meykör Ahmed'i de o vakdin devrinde delibaşi etdi. Yani esayiş, emniyet müdüri etdi. Meykör Ahmet de gardaşının bu fedakarlığına delibaşi oldi. Artık Meykör Ahmed bol bol raki içerdi.

Gel heberi nerden verak? Mahmıd'dan. Gündüzleri akşama gader İstanbul'un en seyrangah yerlerinde Arap ile gezerdi. Görmeyenler Arap'ı görürdüler, oni bir Arap bilirdiler. Herkeş bilirdi ki, bu erkekdir. Meger bu gızin gendisi bilir, bir de Mahmıd biliyor, Arap değil bir güzel gız. Gece oldugu kimin Mahmıd odasında soyunur, ikisi de garşı garşıya dört dövar arasında mühebbet ederdiler. Ancak Mahmıd'ın gardaşi Meykör Ahmed geceleri devriye gezerdi. Fenalık çıkmasın diye bir takım delibaşları ile dolaşirdi. Meykör Ahmed en evvel gendi babasının mehlesinden geçerdi. Epey bir gece geçirdikten sonra, bir gün gecenin yarısı geçerken esayişe Meykör Ahmed sordi :

"Olan, benim gardaşımin şemesi sabaga gadar yanıyor. Pencerelerden şölve vurir. Benim gardaşım evli değil ki diyek ki, hanımı ile möhebbet edir. Bekâr bir çocuk yorgana sarılıp yatar, hele bir lerdüvan getirin bene, gizilin bu duvara dayayın. Ben bir pencereden bakım ki, bu Mahmıd kim ile gonuşuyor?"

Ahmed pencerenin duvarına dayayip seraya yukari çıkdi. Eyle bakdi ki, pencereden ne baksın? Gardaşının garşısında bir güzül gız, doğara doğ, şimdi doğuyorum, ayın onbeşi gamerî bir gız, gardaşı Mahmıd'ınan möhebbet edir, birbirlerinin boyuna sarilir. Meger ikisi birbirine candan aşik olmuşdiler. Nasıl görmesiynen camdan sessiz gözlerini sildi, bir defe daa güne bakdi, üç defa bekdi. Lerdüvannari aşagi yenip yanındaki elebaşlarına :

"Hele siz de çıkın ona bakın, ses etmeyin. Ben gördüm, siz de görün. Birer birer oniki gişi çıkdılar, herkeş pencereden gördüler. Meykör Ahmed dedi ki :

"Olan, yarın guşluk zamanı hazırlayın, padişah garşısına sizi götürüyorum. Gardaşimin Gence'den getirdigi bu Arap değilmiş, gız imiş. Ben de gördüm, siz de gördüz. Hem ben gördügimi söyliyim, hem siz ifade verin."

O zaman, o gece geçti, sabak oldi. Mahmıd ile Mehbub gız, Arap ligabına girdi. İstanbul'un seyrangah yerlerinde bunner geziyordular. Guşluk devri idi, oniki gişi ila berabar destur alıp Meykör Ahmed padişah megamına girdi :

Padişah :

"Gel bakalım Meykör Ahmed," dedi.

Meykör Ahmed el bağlayıp durdi :

"Şevketlim sağolsun,"

"Benim gardaşım Mahmıd'ın Gence'den getirdiği Arap'ı sordun mi kimdir?" diye gonuşdi.

Meclis birbirinin üzüne bakdi.

Padişah :

"Evet sordum oğlum Meykör,"

"Ne dedi?"

"Erkek dedi."

"Hayır, gardaşım yalan söylemiş padişahım, eyle bir gız ki, belki İstanbul'u baştanbaşa arasak onun eşini bulamayız. Güzel bir gız."

"Nerde gördin, gız olduguni ne bildin?"

"Şevketlim sağolsun, bu gece yarısi lerdüvan dayadim, Mahmıd'ı penceresinden gördüm. Garşısında o Arap güzel bir gız olmuş. Arap ligabından çıkmışdi, birbirlerinin boynuna sarılıyordular. Ben dışardan seyretdim, benden başga da görenner var."

"Kimlerdir?" diye seslendi.

Oniki gişi gördügünü padişaha ifade verdi.

"Evet, birer birer gördük" dediler.

"Şeyle düzülün, hep bir yana geri düzülün."

Meykör Ahmed, oniki delibaşlari geri çıkdi, bir tarafda el bağladi, durdular. Padişah emir verdi :

"Mahmıd ile Arap'ı bulun getirin garşıma."

O zaman gavvazlar vardı aradılar, İstanbul'un seyrangah yerinde Mahmıd ile Arap'a :

"Gel, padişah baban seni isdiyor."

İkisi birlikde heman emire âmâde lâzımdır. Sevine sevine padişahın garşısına vardi, yanında Arap, Arap, el bağladi durdi. Sultan Murad, Mahmıd'a :

"Gel ireli," dedi.

Mahmıd üç adım Arap'dan ayrılıp ireli geldi.

"Oglum Mahmıd."

"Buyur padişahım, sağolsun."

"Senin Gence'den getirdiğin şu yanındaki Arap erkek midir, gız mımıdır?"

"Şevketlim sağolsun."

"Bir daa soruyorum, bir sordum, bir daa soruyorum senden."

Dedi :

"Erkek, gız ne arar benim ile, erkek bir Arap."

"Pekey",

Sağa dönen padişah :

"Meykör Ahmed gonuş" dedi.

Meykör Ahmed üç adım ireli geldi :

"Gardaşım yalan söylüyor, ben bu gece pencereden gördüm, ayın onbeş gamerî şu Arap bir güzel gız."

Padişah :

"Senden başga gören var mı?"

"Var, evet," diye oniki gişi birer birer ireli gelip, bir daa padişaha ikrar verdiler. Meykör'unan onüç gişi getdi. Mahmıd'ın üzünde renk galmadi, Arap da eyle titiriyordi. Emir verdi :

"Şu Arap'ı alın ireli ligablarını galdırın bakalım, soyundurun."

Arap'ın üzünden ligap çıkdı, yani üstden giydüği kisbeti aldılar. Ayın onbeş gamerî bir gız oldugi, saçlar töküldi, görükdi.

"Geydirin kisvetini"

Geydirdiler, Sultan Murad megam gayet gazebe geldi.

"Olan Mahmıd."

"Buyur padişahım."

"Hangi Gur'an'dan aldin, yakışir mi dinimize, kitabımız da var mı, günüzün berabar nikahsız, *Şindi deva burada yanniş yorma. Nikahsız diyir, günüz akşama gader gezdiz, nikahsız akşam da goynan al yat. Bu heç bir milletde yok. Heç bir millet yapmaz. Herkeş gendi dinine göre evleniyor. Hangi kitapda gördün? –diye– Bu senin ateşen biz de yanarız bir gün" diye cellata emir verdi ki* :

"İkisinin de başın vurun." Celledler gılıçları çıkardırkan bir celladdan emen dileyen Mahmıd, padişaha

"Şevketlim sağolsun, bir sözüm var."
"Ne söyleyeceksin söyle bakayım."

Mahmıd burda dertli dertli bakalım ki padişahın megamında Sultan Murad megama ne diyor

Sen bir edip şahsındaydın, tahtında,
Möhrü Süleyman'sın âlem zatında,
Zülümdür şevketlim gıyma Mahmıd'a,
Duymuş Ahmed, gan yaş tökür gardaşım.

Meger, Meykör Ahmed celled emrini duyduğu kimin

"Heyvak, dilim lâl olaydı, demez olaydım. Ben gardaşımin ölümüne sebep oldim," diye ağlıyordi. Çünküm gardaş acısı

"Nerden bulim bir anayi, bir babayi ki bene bir gardaş daa gazana gide. Bağdat kimin şehir, gardaş kimin yar olmaz."

Sag tarafına döndi padişah bakdı ki, Meykör'ün dizleri titiriyor. Gözden dökülen yaşlar göksüni isladiyor. Bir gıpte mendil ile göz yaşını siliyor. Meykör Ahmed'in ağlamasından meclisden de bir takım ağliyannar oluyordi. Meclisin ağlamasına, padişah elini üzüne godu. Sağ dirseğinin goluni tahdına dayayıp yaziyi çekdi önüne. O yazi önündeydi, Mahmıd'ın fedakarlığını, Gence önünde etdiği fedakarlıgı bir daa, bir daa okudi. Önünde yazi, içinden düşünüyordi. Çünküm gabaati affediyordi, o yazi. Padişah bu iki şeyi birbirine vuruşdurdi. Oradaki fedakarlıg ile, burada etdiği kötülüğü garşi dutdi, vuruşdurdi. Bakdı ki önündeki fedakarlık bu gusurini effediyor. Bu gusurini effediyor, padişah başını galdırıp celletlere

"Çıkın yerize oturin."

Cellatlar geri çıkdi, gılıçlar gına girdi.

"Gel olan ireli kerata, Gence gapılarının önünde, Gence şehrinin önünde etdiğin fedakarlık ile buradaki etdiğin gusuri birbirine vuruşdurdim. O fedakarlığın bu gusuri affetdi. Ben değül, ben affetmem."

Padişah

"Ulan Meykör?"

"Buyur Padişahım,"

"Al gelinin götür seraya, gadın ligabına girsin bir daa isdemem, erkek ligabında dolanmasin. Toy düğüni dut, toy dügün mesrafı benden, hazineden verilsin."

"Başüsdüne" diyib. Meykör Ahmed'in ağlayan gözleri güldi. Mahmıd ile Mehbub giddiler dogri seraya. Mehbub Hanım seraya gidip erkek libasından, arap ligabından çıkdi, gadın ligabına girdi. Mahmıd'ın annesi de ağlırken sevinmeye durdi. Nayet, Meykör Ahmed, toy düğün mesrafına tebdiline bakarken, bunnar toy tebdiline baksın, biz dönelim işin aynası Gence'ye.

Gence şahi Emir Govkan, Türk ordulari çekilip getdikden sona bir gün meclisini başına cem'etdi. Gözlerdi ki; gızım gelir, gızım kemendleri gırar gelir, diye gözlediğini annatdi. Amma işde gelmedi. Çünküm ara yerden aylar geçmişdi. Meclisine dedi ki

"Ey meclis benim derdime çare, Al Osman Devleti beni uykuda avladi. Hem çamçırak daşlari, hem de gızım getdi. Daşlar getdiğine gam yemem, gızım da barabar getdi. Ben derdim ki, gızım gelir. Al Osman devletinin penceresinde esir oldi gızım, getdi. Gelmedi, ya gızımi öldürdüler, ya zindana goydular, buna bi çare," dedi.

Meclise sordi

"Ne tebdil edelim?" dedi.

Fikirde uyanık bir adam Emir Govkan'ın bu sormasına ayaga gakdi, dedi ki

"Şahım, gılıç gılıca gelsek Mehbub kimin bir gızın yenen Türk gehremeni onnarin içinde çıkıyor. Ne bir gılıçsız, zerarsız ziyansız, senin gızının getireceği bir golay iş var."

"Nedir?" diye sordi.

"Gence'nin içerisine tellal bagırddıralım, nerde sehirbaz vaer ısa garşımıza gelsin, senin gızın sehir ile getirddirelim."

Meclisden de bir gaç gişi hak verdiler

"Evet, bu gan tökülmeden gelir."

O zaman Emir Govkan Gence şehrinin içine bir elanet verdi.

"Nerde sehirbaz var ısa Emir Govkan Şah isdiyor" diye tellala elanet etdi. Bagırırkan meger Gence mahlelerinin birinde küpe binen bir cazi var idi ki, sahirbaz. Kimse bilmez idi buni. Bir yakın gonşulari bilirdiler. Bundan çekinir gorkardılar. Tellalın sesini eşiden bu cazi

"Bağırma, benden gayrı kim imiş?".

O zaman tellalın önüne düşen cazi guşluk zemanıydı, doğri Emir Govkan'ın, garşısına çıkdi.

"Nedir şahım, gendine gel."

"Nene, senin benden düşdüm bir işim düşdi sene."

"İşin düşende mi goca gariları tanıyorsun? Nene artık senin süden."

"Benim gızın Mehbub'i Al Osman Devleti ordulari esir etdi, götürdi. Gözlerdüm güman ederdüm, gelir diye gelmedi. Aylar geçdi, getdi, gızımı getirebilir misen nene?"

"Neyin var bene?"

"İsde nene, ne isdeyirsen?"

"Ağrınca altın isderem."

"Verik, nene, Ee.. evlat acisi. Verim nene,"

"Paranin yarısini peşin alıram. Aldığım perayi bir yana goyarık, gızın Gence gapılarından içeri garşan getirdim, garşan geri galan paranı da alıram" getiremedim boynum gıldan incedir. Yarısını aldığımı da bir yere goyarık, getirdiğime sanyalım, getiremedim senin."

Padişah

"Pekey" dedi.

"Siz perayi hezir edin, ben bir abdest alim." diye dışari çıkdı. Okkalık daşlari bu kâfir nene tumanına aldi. Gendini ağır gelsin diye tumanını daşla doldurdi. İçeri girdi, neneyi dartdılar. Yarı fietine ağırlığınca altın verdiler. Verilen altını darti ile bir tacire teslim etdiler.

"Mehbub gelirse bu para nenenin, gelmese Emir Govkan'ın."

"Pekey" dedi tacir.

Beyle garer verdiler, bu zalım cazi heman evinde küpe bindi. Hayyeyi gamçı edip gecenin bir nisfinde Allah'a ısmarladık, uçak kimin küpnen berhava oldi. Dogri İstanbul'a süzildi, gidiyordi bu cazi.

Gel bu terafdan dönelim haberi İstanbul'dan Meykör Ahmed'den verelim. Meykör Ahmed gardaşı Mahmıd'ın dügünini yapıyordi. O vakdın devrinde bütün üçyüz atli ile barabar İstanbul'un seyrangah yerlerini geziyordular. Güveyi gezdirirdiler. Bu teraftan serayın içinde han gızi, vezir gızi, gonu gonşu, bütün genç gızlar Mehbub gelin veziyetinde dayamış, onnar da Mehbub'a ahenk etmekteydiler. Toy, dügin dutiliyordi. Bu zalım cazi sehrin guvvetiyle küpi bir yanda pinhan edip dogri Mehbub'un toy evine varmadan, Mahmıd'ın üçyüz gişiylen beraber süvari dolanmasına geldi. Bu zalım cazi gendi gendini degiştiriyordi, bir geyik suretine girdi, bir geyik oldi. Mahmıd'ın pullu gıratının önünde pırk etdi, başladi gaşmaya, İstanbul halgi bile şeşdi.

"Olan bu geyik nerden tezmiş gelmiş" diye Mahmıd'ın gonuşmaşı olurkan onu takip etmeye başladi. Mahmıd'ın sade gendini çekdi. Tılsım guvvetiyle aldı, götürmeye durdi. Geyik gaçdı, Mahmıd atı govdu. Üç gün, üç gece sehir guvvetiyle Mahmıd'ı bu zalım cazi bir geyik suretinde, bir ıssız yere götürdü, birdenbire de burada gayboldi. Yum gözün, aç gözün, Mehbub Hanımın üzünde duvak, gızlar oynuyordi, çalgılar çalıyordi. Bu sırada "vay maşallah, maşallah" diyerek bir haci nene içeri girdi. Meğer bu zalım cazi idi. Buni gençler de gördüler.

"Buyur nene, buyur," böyüklüğüne, ak saçına hörmet etdiler. Bir tarafda oturdi. Mehbub'un üzünde duvak, dayanmiş duvara duriyordi. Bazen okuyip üfürmekte idi, hem de gelin gıza okiyip, üfürüyordi.

"Maşallah cici gelin" diye gonuşmakda idi. Mahmıd'ın üçyüzaltmışalti damari sehre gapildi. Mehbub nerde ise üzünün duvagini yere vuracag idi. Cazi desdur isdeyip

"Refiklerim getdi, ben geri galdım. Maşallah Allah hayırlı etsin," diye gençler oni yola vurdular. Bu cazi toy evinden dışari çıkdi. Mehbub Hanim duvagi vurdi yere.

"Hayır ben durmam giderem," diyip.

Eee... hangi gadının güci yeter Mehbub kimin bir guvvetliye. Bir takımını çıknayarak, şehri gaplamiş dogri geldi tavlaya. Arap atına takımı vurdi. Atını

çekerkan Mahmıd'ın annesine haber verdiler. Mahmıd'ın annesi, Mehbub'un eline, ayaklarına egildi, feyda vermedi. "Feydasiz, durmaz, giderem" diyordi. Sehre gapılmişdi. Mehbub Arap atına bindi, gömgöy gılıcına, galkanına, demire garkolup, atin başını çabikca Gence'ye çevirmiş gidiyordi. Bu terafdan bunun getmesi habarı padişaha ulaşdi. Gün dağların başına ulaşmışdi.

"Mehbub gediyor, Mahmıd da bir geyik peşinde, amma getdi gelmedi."

Sultan Murad emir verdi

"Meykör Ahmed'e haber verin getsin." Meykör Ahmed'e haber verdiler, padişahın garşısına geldi

"Olan Meykör gelinin gaçıyor, get dönder, gardaşın ava getmiş."

Meykör Ahmed üçyüz süvari ile Mehbub'un peşine yürüdi. Meger bu cazi yukarda küpi içinde bir gıbde, tılsım tılsıma şeyi üfürmekde idi. Mahmıd'ın haberi bişeyden yok idi. Bu zalım cazi sehir ile Mehbub'u İstanbul'dan çıkarmış götürüyordi.

Mahmıd gendi gendine

"Olan bu bene düş miydi, hayal miydi? Ecabe sehir miydi, benim ne işim var av peşinde, geyik de gayboldi bura nereler, ben üçgün üç gece sürdüm. Benim dügünim dutiliyordi, ne oldi?"

Mahmıd pişmannığa gapıldi, pullu gırati çevirdi, ata bindi dogri İstanbul'a döndi. Mahmıd İstanbul'a gavuşana gader, üç günnük yol bu teraftan Meykör Ahmed Mehbub'ın önüni aldi.

"Gız nere gidiyorsun benim gardaşımdan eyi igid mi bulacaksın?"

Yarvardi, yakardi, gız dönmedi. Meykör Ahmed Arap atin dizginini dutmuşdi, bir gıpta

"Bırak atımin başını" diyen Mehbub Hanım terkal

"Ganın tökülmeden bırak atımın başını" der, Meykör'e israr ederdi, Meykör Ehmed bırakmiyordi.

"Hayır, dur diyorum sene."

Mehbub yumrugu ile Meykör Ahmed'in gafasına eyle bir yumruk vurdu ki, Meykör gıçının üstüne yere çökdi. Meykör Ahmed'in ağızında bir diş galmadi, hepsi önüne töküldi, ağız burun ganadi. Mehbub ati sürdi, gaçiyordi. Akılını başına toplayan Meykör Ahmed, dedi ki

"O gız nice oldi?"

Dediler

"Sürdi ati, gitdi."

"Bene ne ile vurdi?"

"Yumrugi ile."

"Ula, eyle mi?"

"Evet,"

"Ben zannetdim ki demir vurdi. Bunun yumrugu beyle ya bunun harbi nasil olur? Degmeyin bu gancık def olsun gitsin, bu gardeşimi de öldürür."

Meykör'ün başini sardılar. Meykör'ün üz müz şişmişdi. Ata bindirdiler, gerisin geri döndürdüler. Bunnar İstanbul'a gavuşmadan bu terafdan Mahmıd doğri varmışdı. Bir de ne görsün mehle gan aglıyordi. Mahmıd eyle geldi ki, goni gonşu agliyordi. Mahmıd'ın annesi garşıladı

"Oğlum nerde galdın, yarin getdi."
"Hay anne ben gelene gadar bir gelini eylemedin mi?"
"Eyelen oğlum eylen. Ne dediğini bilir misen?"
Aldi Mahmıd'ın annesi ki ogluna derdini nasil töküyor

Mahmıd bindi yavrum ara, atı attırır,
Ben de bilmem hangi aine taptırır,
Elin goydi, beni ayagini öpdürür,
Dur dedim de yavrum gine durmadi.

"Ya ana demak eline ayağına düşdün?"
"Evet oğlum, evet, düşdim gine durmadi."

"Ey ana, bu canimi yâr yoluna goydum," diyen Mahmıd hanesinden heybenin iki gözüni altın doldurdi. Atının üstüne pullu gırata bağladi. Anasından helallık elini öpdi. Gardaşı nere gitdiğini sordi. Dediler ki

"Sevgüllün peşine gitdi. Hele gelmedi. Halalık alan Mahmıd pullü gıratı, Mehbub'un izine sürerken İstanbul'dan dışari çıkmışdi. Meykör Ahmed ati ile geri dönmüş geliyordi, iki gardaş birbirini garşıladi

"Olan, nere geri dön Mahmıd, geri dön."

Dedi ki

"Döndüremedin mi?"

"Döndüremedim, bene sorma bu atlıya sor, ahaa da halım, ahan gılığım. Bir yumruk vurdu, daa haberim yok. Sandı ki göy yıkıldi. Eyle bir gancık sene lazım değil, gel gardaş geri dön, daa güzelini bulur everirem."

Mahmıd

"Yok gardaş, güle güle, anam sana emanet. Ben bu yarimi bulur, ya yolunda öldürem.

Aşk elmin yarısıdır, aşgın önü alınmaz, aşgın ögüne geçilmez. Sevda nece igidleri uykudan, candan, maldan etmişdir.

Mahmıd bir canını, bir yarın ugruna goyan bu igid o da pulli gırat ile Mehbub'un izine gidiyordi. Güne bir menzil, gece günüz gız irelde, Mahmıd geride gidiyordi. Gün geldi Mahmıd, Mehbub ile beraber, Mehbub önde, Mahmıd arkada giderken Türk torpağini çıkdi. İran torpağına düşdiler. Ne gadder Mahmıd pulli gıratı sürüyordı isa Mahbub'a gavuşamiyordi. Nayet ikisi de garaman dağlarına vurdular, Mehbub önde, Mahmıd peşinde, garaman dağlarının birinci gediği en arkada Mahmıd, Mehbub'u gördi.

"Ey pulli gırat behden düşdüm."

Gamçının guvveti ile ikinci gediğe çıkdılar, bir düzlük, bir ok menzili gıza gavuşmak için pulli gırat haykırarak gidiyordi.

Mahmıd gıza :

"Dön," dedi bağırdı üç defe.

Gız dönmedi, nere dönsün schir gaplamış. Gendi gendine :

"Heyvak felek, bu yâr benden ne gadder küsmüş, dön deyirem, dönmiyor. Belki sen gel dönderesin dil. Dönderesin çünki ruh-i dil heyyeyi rüyasından çıkarmışdir. Aldı Mahmıd bakalım, 'dön' dedim dönmedi amma, bir de dille söyliyim, bu yâr belki döner." Burda Mahmıd şunu diyor arkasından :

Boyu uzun beli ince,
Memeler benzir turunca,
Mehbub'a görünmüş Gence,
Yarini goymuş gidiyor,
Gülini goymuş gidiyor.

Mahmıd bu feryadı, Mehbub'a ederken Mehbub, Mahmıd'ın feryadını eşiddikce arap ata gamçi vurirdi. O zaman Üçünci gedik çıkdılar, bir düzlik yerde pulli gırat, Arap atın ögüni aldı.

"Ey zalım gız, insannar yârından küserse böyle mi küser."
O, İstanbul, bu bura, Gence şehrine altı saatlık yol galmışdı.

"Dön dedim, dönmedin, gece günüz peşen geldim. Benden ne gadder küsdün, ne yapdım sene, ikrarımız bu mi idi?" diye atin başını dutdi.

"Gel, dön,"

Gız dedi ki :

"Mahmıd, yokarda Allah, yerde sen, atımın başını bırak, ben de ne etdiğimi bilmirem. Ben de neye ugradığımdan haberim yok. Bilmiyorum, atımın ön ayaklari Gence gapisi içeri girsin, evirim arka ayağın üstüne gerisin geri dönüm.

Eee... buna kim inanır? Mahmıd inanmadı.

Mahmıd :

"Gız dön işde, dön. Sen beni neçün avlıyor, yaylaga yayırsin, işde dön diyirem."

Nayet, mücadele gopardi, dönersin, dönmem diye kelimesi mücadelesi. *Zaten bu gavgalar en evvel ufakdan büyür. Dil mücadelesinden ele sıçrar. Elden silaha sıçrar. Bunun içün her vakit dilimizi güzel gonuşalım.*

O zaman dönmiyen gıza garşı Mahmıd atın başını bırakmiyordi. Gız, gılıcı sıyırdi gından :

"Mahmıd, bırak atımin başını, ganın tökülmeden, meger Mahmıd derdi ki gız bene gorku veriyor, adam sevdügüni vurur mu diye. Bırakmayan Mahmıd atın başini, gız Mahmıd'ın tepeden eyle bir gılıç vurdu ki, gılıç iki parmak gafaya oturdi. Mahmıd ah çekerek atdan yıkıldi. Her iki terafdan gan fısgiye kimi atiyordi. O zaman, sihir, gan çıkar çıkmaz bozuldi. Gız gendini Mahmıd'ın üzerine atdi :

"Heyvak ne yapdım" diye ellerini dizine vura vura ağliyordi. Mahmıd yerde çırpıniyordi. Mahmıd'ın başını gucağına alan gız üzerindeki libasları yırtarak, Mahmıd'ın gafasına sargıp sıgardi, gan fazla gitmesin diye. Gız başını sıkdırdi. O zaman cazi sürdi dogri Gence'ye, Emir Govkan'a müjde verdi ki :

"Gızın geliyor" haberi verdi cazi. Meger bu zalim cazinin sehrine garşılık, Mehbub, Mahmıd'ı gucağına almış, başındaki saçlarını yolmuş o guşluk devrinden akşama gadar aglayan bu gız, akşam gün gavuşma zamanında idi, ağladi.

"Heyvak ben ne etdim, elim ile evimi yıkdım," diye aldi burda bakalım ki, burda dertli dertli bu gız gendi gendine ne gonuşdi, ne söyledi.

Fani dünya seni böyle bilmedim,
Ağlayıp da göz yaşimi silmedim,
Canım çıksın yar gadrin bilmedim,
Gün doğandan, gün batana yar diyim.

O gece geçdi sabak oldi, gün dağlarin başini alıyordi. Gız gendi gendine dedi ki :

"Bu issız iki dağ arasında ne durim bu düzlükde, ben gedeyim geri dönim İstanbul'a kime gidim?"

Sevgüllüsünün baş gıltığına getirdi, heybenin altınını Mahmıd'ın iki gözü heybesinin altın dordurdi. Pulli gıratı yanına çekdi. Aglıya aglıya yamçıyı üzerine örtdü. Bu zalım gız arap atına bindi. Hem aglir, hem gidir, hem geri dönür Mahmıd'a dogri bakıyordi. *İşde Yarali Mahmıd, işde Caraman dağlarında yare yediği yere Yaralı Mahmıd dendi. Yaralı Mahmıd adı burdan galdi.*

Gız getmekde olsun, bu tarafdan Emir Govkan'a müjde verildi. Emir Govkan vezirlere emir verdi :

"Has asker alın, bayrak çekin gızimi ehdişam ile serayına indirin."

Oniki vezir gakdi, Mehbub Hanımı selamlamağa, garşılamağa getdiler. Mehbub Hanım, bunları görende gılıcı çekdi :

"Her kim geri dönmezse, başi gövdesinden gedir. Ben, garşılama isdemiyorim, geri dönin." dedi.

Bunnar, hep birlikde geri döndiler. Öte yandan, Mahmıd, Garaman daglarinda, al gan içinde yatiyordi. Mehbub, agliya agliya, serayına içeri girdi, arap atını tavlasina bagladi. Saçlarini yolup, dizlerini döge döge odasina girdi, gapiyi arhadan kitledi. Yanina, heç kimseyi urgatmadi, agliyordi, dizlerini döviyordi :

"Elim ile ocagimi söndirdim, ben ne yapdim?" diye.

Bunnar bu halda ikan, gel heberi kimden verelim? Gence'nin eyle böyük bir bezirgâni var idi ki, adına Ulu Han derlerdi. Alti ayda, kevn-i mekânin etirafin dolanırdi. Böyük bir kervani vardi, alış-veriş yapardi. Haramiler, kervanini soymasın diye, dört dene igit pehlivan ile gılıçli daşırdi. İkisi, kervanin ögüni takip ederdi, ikisi kervanın arhasindan gelirdi. Mayişli, bunnari götirir ki, haramiler soygunnuk vermesin diye. İki eli gılıçli pehlivan, kervani ögüne gatip, Garaman daglarina geliyordular. Ulu Han da yanlarında idi. İki gişi, düzlikleri çıhıb gedige eyle geldiler ki, burada bir pulli gırat duriyor! Biri, digerine dedi :

"Ay dede, burda ugri var,"

Etirafi golladilar, yoh.

"Hele gedeh bahag, biz iki tene, o bir tene."

Eyle geldiler, bahdılar ki, gan ahmış, Mahmıd'ın üsdünde gurumiş!

"Ay ede, buni vurmişlar."

İki gişi gelip, yamçiyı galdirdılar ki, bir can tıpılir! Bir igid, al gan içinde yatiyor. Birbirlerine dediler ki :

"Ulu Han'a heber verek," dediler.

Buni, kim vurdi diye, heybesini yohladilar ki, heybenin iki gözi altın doli. Bunnar :

"Ulu Han, bunun parasını almak için bizim vurdugimizi sanıp, bizi böhtan eder, 'siz vurduz' der. Amma, gedek heber verek."

İki atli, birbirini govarak, dogri Ulu Han'ı garşiladilar. Ulu Han, ağ deve üsdünde, taht-ı revan üstünde gelirdi. Bunlarin döndügini görende, kervançilara :

Ulan, egleyin kervani, herhal, yolda bir bozukluk var."

İki gişi yetişdi, papaglarini başlarindan atıp, Ulu Han'ın ayaklarina gapandilar :

"Han sağ olsın, and olsın ki, bizim heberimiz yohdi."

Ulu Han şaşırdi :

"Ne oldi olan?"

"Garaman daglarının o üzünde, gedikde, bir igidi vurmişlar. Başinda da heybesi, iki gözi altın, gızil doli. And olsın, sene heber vermiye geldik."

"Pekey, yolda buzuklik var mi?"

"Heyir,"

Sürdiler atlari, gedigi çıhdilar. Ulu Han geldi, ağ dev üsdinden, tahtından yendi. Bahdı ki, heybenin iki gözi altın doli! El atdı ki, Mahmıd'ın can damarlari, pıt pıt atiyordi. Adamlarina dedi ki :

Buni, ağ dev üstine galdırin, yanımızda götirelim. Eger ölürse, parasını heyrine dağıtır."

Amma, Ulu Han da, adamlari da şaşdi :

"Ay edeler, ben igirmi senedir, dagi daşi dolandım, diyar-ı gurbeti gezdim, saçlarım agardi, ben beyle bir manzaraya rast gelmedim. Buni dost vurmuşsa nasil gıydi? Düşman vurdi isa, atını, silahını, bu heybenin iki göz gızılini neye götürmedi? Ben, bu işe şaşdım." dedi.

Mahmıd'ın kim oldugini bilmeyen Ulu Han, buni galdırıp, taht-ı revan üstine yatırdi. Gence'ye, altı saatlik yol galmış idi.

"Daa, yolda bozukluk olmaz," diye kervanı düz sürdiler. Eyle zamanında, Ulu Han, kervanını seraya gavuşdurdi. Mahmıd'ı, endirip, bir odaya yatırdilar. Ulu Han'ın bir gızi var idi. Dar dünyada bir gız evladi varidi, ismine; Telli Gülşah derdiler. Ulu Han, gızina :

"Acele bir yatak ser," dedi.

Telli Gülşah, bir yatak serip, Mahmıd'ı, bu yatagın üzerine endirdiler. Ulu Han emir verdi :

"Gence'nin, ne gadder tebibi varsa, hepsi gelsin yanima," dedi, ilanet verdi.

Gence'nin içindeki tebibler, birer birer, Ulu Han'ın serayına cem oldilar. Mahmıd, al gan içinde yatagda yatiyordi.

Hekâyemiz, bögünnük bu gadder. Ulu Han'ın yatagında Mahmıd yatsin, doktorlar, birer birer cem olsin, şindilik bu gadder. Bunin irelisini, eyleden sona güzel nakleder, annadıram...

Gence'nin içinde, bütün tebibler, yüz gişi, temam ile Ulu Han'ın serayına cem oldi. Ulu Han, bütün cem olan dokturlari, Mahmıd'ın yatagının etirafina getirdi :

"Ey tebibler –dedi– şu yuharıda yatan yaralıya bahın. Ben, ömrümün yarisını, diyâr-ı gurbetde geçirdim, getdim, geldim, saçlarim agardi, beyle birşeye ras gelmedim."

– Tebibler dinnediler.

"Evet, Garaman daglarinda, dümdüz bir düzlükde, bu igidi vurmuşdular. Kim vurmuş bilmem, ancak, ati yanında çahili idi. Bu atını de getirmişem, tavlamda bagli. Bunin bir de, pülli gırati var. Atdaki heybenin iki gözi gızıl doli, altın doli," dedi, bu heybeyi tebiblere gösterdi:

"Buyurun; bu igidi, yamçısı üsdünde, gılıcı belinde getirdim. Şindi, bu igide bahın. Eger, bu igidin, odanın içinde dolandıgini görürsemse, heybenin bir gözünün altınını ögüze dökim. Eyi olmadıysa, bir pul bile vermem. Ona göre düşünin. Yoh, oldi ki öldi, heç bişe vermem." dedi.

Gelen, yüz tene tebib, birbirlerinin üzüne bahdilar. Bir gaç tenesi, Ulu Han'a dönip:

"Pekey, ölürse, bizim emegimizi vermeyecek misen?"

"Heyir, ilaç parasını bile vermem. Yanlız, ona göre düşünin daşının."

Meger, Ulu Hanın gördigi iş nasıl bir işdi, ne düşiniyordi?

"Ola ki, bu tebibler, başdan savma etmesin, candan hizmet etsinler. Çıhmamiş canda umut var," diyordi.

Hagigat de eledir, atalar sözi; "çıhmamiş canda umut vardır" denir. Umudu Allah'dan kesme denilmiştir.

Ulu Han'ın serayına gelen yüz gişi dokturdan, seksensekizi geçdi getdi. Çünkü, neden getdi? Bu yatahda yatan hesde, yüzde doksondokuz tehlikede idi. Oniki tebib galdi, o da en usda tebibler. Bunnar, birbirlerine dediler ki:

"Eger, bu igit eyi çıhsa, bir can gurtarmış oluruh. Bu, bir sevab. Yoh, eger ölir, Allah'ın rahmetine gederse, bizim de emegimiz geçsin," dediler.

Saten, bir dokturun, bir hesteyi sagaltmasi, dünya üzünü ayaga galdirmasından daha böyüktür, daha böyük bir mükafat vardir. Oniki tebib, Ulu Han'a:

"Pekey –dediler– senden şindi, bir şey isderik."

"Nedir?"

"Bize, inek südi, garişmamış saglam inek südi, bir de sağlam dalak, bal getir. Biz senden buni isterik."

"Hay hay dedi Ulu Han– başımın üsdüne.

Eee... Ulu Han'da yoh mudur? Garışmamiş inek süti, saglam bal, dalak, hemen tebiblerin ögüne geldi. Dokturlar, süt ile bali, berabar gaynatdilar.

Çünküm, dünyada en melhem olan, bu ikisidir. Neden? İkisi de Allah'ın gudret ve guvvetindedir. Süt mayasi nedir? Bütün çiceklerden, otlardan olir. O heyvan, otlari otlar, südüni verir. İkincisi bal. Ari, çiçekleri dövşürür, yer, bal yapar. O da, südün bir nevüdür. Çünkü, o heyvan, gendi içindeki zehiri, penzehir yapar. Ari da içindeki zehiri, penzehir yapar.

Bu ikisini, oniki tebib gaynatıp getirdiler. Oniki tebib, birbirine saat dutdilar. Yani, herbir hekim, bir saat nöbetçi duriyordi. Ne dutirdi? Heybenin gözünin altınmi dutirdi. Çünki, anayı gızdan ne ayırır? Para ayırır Gece ve gündüz, her saat, Mahmıd'ın başında bir hekim hizmet ediyordi. Mahmıd koma içinde galmışdi.

Nâyet, bögün, yarin derken, her saatde bir; hekimler Mahmıd'ın çenesini açarak agzına, soyumuş sütten ahadıyordilar. Saatde, bir gaşık bal ile süt, üçyüzaltmışalti damarina dagıliyordi. Nâyet, gün geldi, ondört güni geçdi, Mahmıd'ın gafasındaki yarasi, hicrana döndi. Tebibler, birbirlerine, gözaydını verdiler :

"Tehlikeyi atlatdık," dediler.

Her gün, üç defe, Ulu Han gelip, tebiblerin halini, yaralının durumuni sorardi. O gün, ondördünci güni idi. Bir guşluk vakdi idi, tebibler, Ulu Han'a göz aydını verdiler :

"Gözin aydın alsın efendim, yaralimız tehlikeyi atlatdi."

Ulu Han, çoh sevindi :

"Çok teşekkür ederim," dedi.

Ulu Han yine, tebiblere galmalarini söyledi. Tebibler, yarali eyleşiyor diye sevünirken, nâyet gün yirmiyi buldi. Bunnar, Mahmıd'ın yaralarini pansuman ediyordilar. Mahmıd gözini açmış, hizmet eden hekimleri seyrediyordi. Nâyet, bu tebibler, bu hizmetde olsin, biz dönelim Gence Şahi Emir Govkan'ın gızi Mehbub'a.

Beyefendi, erkeklerin arkadaşi olir, ehbabı olir da, gadınların olmaz mi? Gadınların da olir. Onlarin da genden göre bir yoldaşi olir. Ulu Han'ın gızi Telli Gülşah ile Emir Govkan'ın gızi Mehbub Hanım'ın içtikleri su ayri getmiyordi. İçerilerinin gizli sırrini, esrarini, derdini, bu iki gözel, birbirine annadırdi. Amma bir gün, Mehbub Hanım aglıya aglıya, Telli Gülşah'a :

"Garaman dağlarinda, sevgüllümi elim ile gılıçladim. Gollarımın ikisi de guruyaydi, nasıl elim gahdi da ben vurdim," diye göz yaşı dökdi. Aglıyan bu güzelle beraber Telli Gülşah da agliyordi.

Bunlar günde, gizli sırlarini birbirlerine annadir, dertleşirdiler. Amma, gel bu tereſden, Telli Gülşah, içindeki esrarı i dışarı veremirdi. Neden? İkincilikde galmışdi, ne yapacagını bilmirdi :

"Evet, ben bu gıza haber verim amma, benim babamın dagdan getirdigi bu yarali, ecaba bu gızin vurdugi midir, yohsa başga mıdır?"

Bunun için, Mehbub Hanım'ı gizli sırrı açamiyordi. *Çünki, ataların, bize mirasi galan bir sözi vardır; "Her gördigin baban benzedirsen, vay geler annenin başına,".* Telli Gülşah, bu sırrı içerisinde daşiya daşiya gel dönelim yine tebiblere, Mahmıd'a. Ulu Han :

"Ben, bu yaralının gezdigini görmeden, gurbete çıhmam," der.

Gün gırhı bulmuşdi, tebibler Mahmıd'ı yatakdan galdırmışdi, odanın içini yavaş yavaş dolandırırdiler. Goltuklarına girmiş, odayı gezdirirdiler. Ulu Han, buni gözi ile gördi :

"Çoh şükür," dedi, sevindi.

Lâkin, tebibler ne yapdilar? Ulu Han'a :

"Ulu Han bal ile südi galdırdik. Şimdi, bundan sona, senden isdeyecegimiz var."

"Nedir? İsdeyin." dedi.

"Yagli eti gaynadıp, eyce tel tel oldukdan sonaki suyuni bu hesteye vereceğiz. Yagli, guvvetli yemekler yedireceğiz."

"Hay hay," dedi Ulu Han.

Artık, bal ile süt galhdi. Guvvetli taamlardan ve yağlı etin suyundan Mahmıd'a yedirmeye devam etdiler. Gün, altmışı buldi, iki ayın üzerine, Mahmıd sapasağlam oldi. Artık, Ulu Han'ın serayında dolaniyordi. Oniki tebib, Ulu Han'a varıp :

"Daha bir etirezin var mıdır?" dediler.

Ulu Han :

"Heyir, heç bir etirezim yohdur. Bu igide, iki ay emek verdiz, sagaltdız." dedi.

Ulu Han' Mahmıd'ın yanina geldi :

"Ey deliganli, selâm,"

Mahmıd, Ulu Han'ın selâmina rayet ederek :

"Aleykümselâm efendim," dedi.

"Delikanli, senin heybenin iki gözi, gızil altınnan doli duruyor. Bu para senin. Ben seni Garaman daglarinda, al gan içinde yatarkan buldim. Taht-ı revanıma aldım, iki aydan beri, bu tebibler, gece gündüz senin yanında hizmet ediyor. Çok şükür Tanrı'ya bu güne gavuşdum, seni gördim. Şindi, bu heybenin bir gözini bu heriflere kesmişem, cevap vermişem, sen ne diyorsun? Eger, sen gendi parana razi olmazsan ben gendi gızılimdan verim. Yanlız, pazarlıgımız bu heybe ile." deyince Mahmıd gülerek, bezirgâna şu cevabi verdi :

"Beyefendi, çok güzel etmişsen, insanların hayatı can sağlıgi, cihan sağlıgi derler. Bu tebibler beni ey etdi. Sen buna sebeb olarak heybenin bir gözini vermişsen, ben de öbir gözüni verdim. Eylece ver, alsın, getsinler" deyince Ulu Han, güle güle :

"Dur oglim, ben verdim amma, eyle bol medde degilem. Ben, heybenin bir gözini pazarlık etdim," deyip Ulu Han, oniki tebibin ögüne, heybenin bir gözinin altınını boşaltdi :

"Alın tebibler, gedin, dışarıda sayıp bölüşin," dedi.

Tebibler, heybenin bin gözinin altınını bir gaba doldurarak :

"Allahaısmarladık," deyip, sevine sevine getdiler.

Bir seray, bir de Mahmıd galdi. O zaman, Ulu Han, Mahmıd'a sordi :

"Deliganli, şindiye gadder sormamışdim adın, nedir senin?"

"Efendim, bene Mahmıd demişler,"

"Güzel, çok eyi isim. Pekey oglim, şöyle, garşıma otir, sene dost vurdi, nasıl gıydi? Düşman vurdi, altınlarını niye almadi? Pulli gıratın da tavlada seni bekliyor. Elbiselerin al gan içinde idi. Yıkatmışam, katlatmışam, hazır. Gılıcın da işde divarda asılı. Oğlim, sen bu derdinle öleydim, ben de dert ile ölürdüm. Çok şükür Tanrı'ya ölmedin, sagaldın. Şindi, se kim vurdugini bene bildir, benim de içim rahat olsin," dedi.

Mahmıd gülerek :

"Ey efendim ben, derdimi dil ile annatamam. Bena bir saz getir, tel ile, dil ile açım sene."

"Oğlim, aşıklıgin de var mi?"

"Evet, birez var."

Çünki, sevda insanlari, her şeye getirir.

Ulu Han getdi pazardan bir saz getirdi. Telli Gülşah, babasının elinde sazi gördügün kimi

"Heyrola baba, o nedir?" dedi.

"Gızim, iki aydır serayımızda yatan yarali, derdini bene saz ile annadacak," dedi.

Ulu Han, odadan içeri girdi, gapıyı örtdi. Telli Gülşah, gapının yanina vardi, gulağını gapiya dayadi. Gendi gendine dedi ki :

"Hele baham ki, bu igit, derdini, babama nasıl annadacak?"

O zeman, Mahmıd, sazı sinesine aldi, sözin binasına geldi. Aldı bakalım ki, burda, içerdeki sırrını, derdini nasıl saz ile annadıyor :

Öyleyinen ikindin çağında,
Bir gül bitdi nazlı yârin bağında,
Yıkılacak Garaman'ın dagında,
Yârelendim, yâr elinden yarem var.

Eyleyinen ikindinin arasi,
Yahdi beni gaşlarinin garasi,
Bilmem hençer, bilmem gılıç yarasi,
O yâr vurdi yarelendim, yâr elinden yarem var

diyince, Ulu Han'ın gafasi yene takıldi :

"Ay delikanli, ben sene söyliyorum, senin yanında yârin yok idi, dere mere de yok idi. Sen, eyle dümdüz bir yerde, al gan içinde yatiyordin." deyince Mahmıd susdi. Ulu Han yene :

"Hardan düşdün de, beyle oldin. Olan, ne annaşılmaz işe çatdık? Söyle bahim, ne oldi sene?" deyince aldı Mahmıd son kelâmını :

Yüzbin hekim gelse, yarem sağalmaz,
İnat etmam belki de yarali,
Yarelendim, yâr elinden yarem var.

Ulu Han :

"Ey köpekogli, ben deyirem düz idi, o gine 'yâr, yâr, yâr' deyir, gidir. Hardan yuvarlandın?" diyip, hersinen odadan çıkdi. Nâyet, Ulu Han getdi. Ulu Han'ın gızi Telli Gülşah, Mahmıd'ın agzından çikanlari, gulagını vermiş, dayanmiş gapıya dinliyordi. Heman açdi gapiyı, girdi içeri :

"Selâm delikanli"

"Aleykümselâm baci,"

"Hele, sen derdini bir de bene der misen?" deyince Mahmıd güldi :

"Ey baci, ben derdimi, evel baban söyledim. Baban, fıştılaydı getdi. Baban annamadi, sen nerden annıyasın," diyince, Telli Gülşah :

"Gardaş, babamın gabırğası iki garışdır amma, benimki bir garıştır. Ben senin derdin annadım. Senin kim oldugunu da bildim," deyince, Mahmıd derhal gıza sordi :

"Pekey, bildin isa, bildir bakalım ki; bildin mi?"

Telli Gülşah, Mahmıd'ın garşisına oturarak :

"Deliganli, senin en evel, adin sorim, Mahmıd degil mi?"

"Evet," birinci notayi bildin,"

"Dur, ikincisini de söylim. Sen, Mehbub'un sevgüllüsi degil misen?" deyince, Mehbub'un adını duyan Mahmıd'ın gözlerinden yaş ahmaya durdi. Gıza :

"Ey nazenim baci, Mehbub'umdan bir heber? Ölü midir, diri midir, heyatını bilir müsen?" deyince Telli Gülşah :

"Gardaş, bizim, bir içtigimiz su ayri geder. O, agzındaki lokmayi bene, ben lokmamı ona yedirerem. Bunun için, gece ve gündüz Mehbub agliyor, ah çekdigi zemanlarda duvarlar da ah çekiyor, buni ey bil. 'Garaman daglarinda, sevgüllümi alganlar içinde goydum' diye, günde üç sefer bene annadir. Amma, bir ben bilirem, bir de o bilir. Başga, heç kimseye derdini bildirmez. Çünki, içimizin sırri, iç sır bizde galir." deyince, Mahmıd elini Telli Gülşah'a uzadıp, tokalaşti. Dedi ki :

"Ey baci, berkden düşdim. Mehbub'ın üzüni, bene ber gösterebilir misen? Bu gözlerim, sevgüllümi bir daha görsün,"

"Ey deliganli, merahı etme, bu gızin, sende bir yadigâri var mi?"

Meger, İstanbul'da ikan, Mehbub, barmağındaki o hatemi, sevgüllüsinin barmagına, eliyle dekmışdi. Sevgüllüsi de gendi hatemini, gendi eliyle, Mehbub'un barmagina takmış idi.

"Evet, var dedi. Bu hatem, Mehbub'undur, benim hatemim de onin barmagindadır."

"Ver bene," dedi.

Mahmıd, barmağındaki hatemi çıkardıp, Telli Gülşah'a teslim etdi.

Telli Gülşah :

"Sen rahatan bak, şindi vakdi gelir. Ben, gecikdim mi, Mehbub bene cariye gönderir. Sen heç kimseye bildirme, gerisini ben yaparam," dedi.

Mahmıd sevindi, Aradan, bir saat zaman daha geçdi. Bu terafdan, Emir Govkan'ın gızi Mehbub Hanım bakdı ki, can yoldaşi gelmedi. Cariyelerden birine :

"Gız, seyirt, tez Telli Gülşah'ı çağır gelsin –dedi– Saten, o olmassa, heyat bene heram olir." dedi.

Cariye :

"Başüstüne," deyip, goşa goşa, Telli Gülşah'ın Ulu Han'ının gapisına yanaşdi. Telli Gülşah, pencereden seyrediyordi. Çünki, gız bilirdi ki, "muhakkak ki, beni sesleyen bir gız gelir". Gapiyı açdi :

"Heyir heber?" dedi.

"Mehbub Hanım, seni istiyor."

Telli Gülşah :

"Benden selâm et Mehbub'a. Birez keyifsizem, ayagimda taakatim yoh. Yatakdan galhdim, sene gapi açdim. Get söyle, çoh beter hesteyem gelemem, ölüyorum," dedi.

Cariye geri döndi. Dogri Mehbub'un yanina geldi : Mehbub :

"Hani gız hanim,"

"Çok beter hestelenmiş, diyor ki; 'yatakdan galhdim, gapi açdim, ayagimda tağet yoğ, ölüyorum, çoh hesteyem, gelemem' deyi heber saldi" dedi.

"Eyle mi?"

"Evet"

"Eyleyse gelsin, yanımda ölsin," dedi.

Mehbub Hanım, dört cariyeye emretdi :

"Gızlar, gedin, yatagiyla beraber yanıma getirin. İkiz başinden, ikiz ayagindan dutin, ölürse yanimda ölsün, bir üzüni görim," dedi.

Dört cariye birden goşdi. Telli Gülşah, pencereden seyredirdi. Bahdı ki gızlar gelir amma, dört dene. Birbirlerini govarak gelirler. Annadı ki, gendini götüreler, gapiyı açdi :

"Heyir ola?"

"Hanım, Mehbub Hanım, bizi gönderdi, heste ise getirin yatagi ile, ölüyse yanımda ölsin dedi. Biz geldik, seni götürceğiz," deyince Telli Gülşah, bir gülümsedi :

"Durun –dedi– ayıp değil mi, bu halle, yatagin içinde getmek? Elbiselerimi geyinim," dedi.

Telli Gülşah, tahtı takışdırdi, zinciri zülfüni düzenleyip hazirlandi. Setan, Mahmıd'a da parlayı vermişdi :

"Sen heç merahlanma, ben bu işi yaparım," demişdi.

Mahmıd, odasındakı pencereden, geleni gedeni seyrediyordi. Öte yandan, gızlarin ögüne düşen Telli Gülşah, Mehbub'un serayina vardi. Mehbub da Telli Gülşah'ın yoluni gözliyordi. Bahdı ki, gelişi keyfsiz gelişi degil. Heman, iki gözel birbirine gavuşup :

"Gız nuhannet, heste beyle gelmez, hestenin üzünin rengi birez açik olur. Senin yanaklarin, nevül nevül yaniyor. Heste, beyle mi olir?"

"Canım, demek ki ölecek değilem. İşte, birez rahatsızam."

"Pekey,"

Bunnar oturdilar. Telli Gülşah dedi ki :

"Mehbub, dün çerçiler gapiya geldi. Bu çerçilerden bir üzük aldim. Barmagima tahdim, herhal, o çerçinin gözi degdi bene, ben nefese geldim, hestelendim."

"Hele bakim,"

"Yoh, elimden alirsan. Benim gücüm sene yetmez, sen barmağımdan çıhardirsan."

"Telli Gülşah, çoh hatemler var sandigımda. Gönül heste, gönlüm galhmir ki, ne inci tahim, ne hatem tahim, ne de libas geyim. Göynüm agliyor, ben nedim dünya varini, hele bir görüm."

Çünki, hagigatli efendim, gönül hoş olmasa, dünya sene bir garanlık zindan kimindir. Gönül hoş olursa, dünya sene meydan kimindir.

Telli Gülşah :

"Yemin et, elimden almadıgına."

Mehbub yemin etdi. *Çünki, yemin niye olir beyefendi? Yemin Gur'an'a olur, yemin Allah'ın ismine olir. Bezen, ahilda yayan insanlar, ekmeğe yemin ediyor. Bu dogri değil efendim. Ekmek bizim gıdemizdir, Cenab-i Hagg, onu topraktan, bize rizık vermiştir. Saten, topragin bir cümlesi bizimdir. Hayatımız da, suyumuz da, gıdemiz de, hepisi topraktandir. Çünki, topraktan guvvetli bir kimyamız yohdir. En varlık toprakdır. Cevher bile toprakdır. Bunun için, en böyük varligımız topraktır.*

O zeman Telli, yüce elini Mehbub'a açti. Elini uzadir uzatmaz, Mehbub bileyinden yapışdi :

"Ey Telli, bahten düştüm. Bu hatemin sayibini bilir misen?" deyince Telli Gülşah :

"Gız Muhannet, ben sene demedim mi, hatemi elimden alırsın deye. Dur, bırak elimi,"

"Ben yemin ettim amma, çerçinin üzüne yemin ettim. Bu hateme yemin etmedim. Dogri söyle gız, bu hatem nerden eline geçdi," deyince, iki arkadaş gizlim sırlarini birbirlerine dökdiler. Telli Gülşah, Mahmıd'dan aldıgi notayı, Mehbub'a annatdi :

"Ey gız, golun omuzdan gopaydi. Adam, eyle bir igide gıyar mıydi?"

Mehbub dedi :

"Oldu bir kere,"

"Ben, tam iki aydır aglayıram. Benim babam, bir yarali getirdi, iki aydan beri bizde galiyor. Oniki tebib, tam iki ay, gece gündüz, bu igide etmek verdiler, sagalttular. Babam, bunun ifadesin alırkan annamadi, ben annadim. Senin, sevgüllünü Garaman dagında vurdugini ve onun da Garaman dagında yaralandıgını annadım. Sen adını demişdin, o da aynı adi söyledi."

"Ey gız, iki aydan beri niye agliyordin? Niye bene heber ver mirdin? Beni niye sevündürmedin?"

Telli Gülşah dedi ki :

"Mehbub hanım, ben oni tanımırdim, bilmirdim ki, sene de heber verim. Dün babam gonuşirken, ben de gapiyi dinedim. O zeman annâdım ki, evet, bu senin sevgüllün. Benim babam bir yarali getirdi amma, ecaba kimdir, kim değildir. Bunu ne bileyim ben?"

Mehbub Hanım dedi ki :

"Haklısın, eyle ya, demek dün bildin sen de."

"Evet, babam söylerken, ben de dinledim," dedi Telli Gülşah.

Mehbub Hanım :

"Eyi, Mahmıd'ımı çohtandır görmemişem. Bir daa onin üzüni görmege çarem galmadi. Oni yanima getir." dedi.

Telli Gülşah :

"O bir erkekdir, sen gadınsan. Oni yanina getirmem."

Çünki, o vakdın devrinde, bir gadin, bir genç gız, bir erkeğin yanindan geçmezdi. Bir bekâr delikanlinin gözüne görükmezdi. Neden? Çünki, gınardilar. Evet, şimdi erkekler de duymiş; bekâr delikanlilar, bekâr gızlar da duymiş. Yetişmiş, onsekiz yaşına yeten gız, ne anaya, ne babaya hacet var. Gendi sever, gendi begenir, gendi alir. Anaya, babaya daha hacet galmadi. Bekâr erkeklerin bile; göre göre, gonişa gonişa, saten onnarin da garni doymiş. Eskiden, nerde o yağma ki, onsekiz yaşındaki bir gözel gızi, bir bekâr deliganli göre. Başının tuyuni bile göremezdi. Bir de galdi üzi, boyi. Evet, şindi herkes hürdür, serbest yaşiyor.

Halbuki, dünyada, en irelde gelen namusdur. Namus mukaddesdir. Namus satılmaz, atılmaz, geçilmez.

O zeman, Telli Şah dedi ki :

"Eh Mehbub, sen bir hökümdar gızisan. Her ne gadder, benim babam da zengin bir bezirgân isa da, möhür kimde, Süleyman odur. Senin baban bir hökümdardır, gosgocaman bir Şiraz'ın şahıdır. Sen, babana bir kâgıt yaz, de ki; "Yarından etibarcn, ben has bakçemi gezmege çıkacağam, heç kimse gapisını açıp, dışarı çıkmayacak. İkindi devrüne gadder, ben has bakçemi gezip dolanacağam, kimse beni görmiyecek." Beyle, babandan bir emir al. Heç kimse dişarı çıhmasin. Ben de, bizim saraydan sevgüllün Mahmıd'ı getirirem. Çünkü, neden gapıda kimse olmasın dedim. Dişarda kimse görmezse, içerdeki, dışarda olani ne bilsin? O zeman kimse görmez, ikiniz, birbiriz ile, bakçanın içinde, ikindi devrine gadder, alın, satın, dutin, gonişin, ne yaparsaz yapin."

Mehbub, gıza dedi ki :
"Ey, bu iş eyi geder."

Çünki, hırkız evden olirsa, öküz bacadan da salınır geder. Neye? Çünki, hırkız evin içinde.

O zaman, Telli Gülşah, Mehbub'un yanından galhıp, evine getdi. Mehbub sevindi, şaduman oldi. Neden? Çünki sevgüllüsini görecek.

Telli Gülşah, geldi Mahmıd'ın odasine, Mahmıd'a da müjdeyi verdi :

"Yarın, has bakçede, sevgüllün ile beraber konuşip, yiyip içeceksin. Ta ikindi devrine gadder oturacaksız."

Mahmıd da sevindi :
"Sagol baci," dedi.

Bu terafdan, iki satir mektub yazan Mehbub, buni babasi Emir Govkan'a bildirdi :

"Ey şah baba, ben dertliyem, ancak yarın çıhıb has bakçemi gezeceğem. Karalardan çıhıb, alları, yeşilleri, gırmızileri, beyazlari giyecegem. Has bakçemi dolanacağam amma, kimse benim boyimi, üzimi görmeyecek. Bögünden ilanet ettir. Herkez, alacagi etmegini, suyuni, ne varsa, idaresini bögünden alsın. Yarın, ikindi devrine gadder, heç kimse, gapıdan dişarı çıhmayacak."

Gız, mektubuni Emir Govkan'a gönderdi. Emir Govkan, emir verdi ki :

"Herkeş, bögünden tebdilini görsün. Yarın, ikindiye gadder, heç kimse gapisinden dışarı çıhmayacak, yasakdir," diye.

Tellallar elanet etti. *Evet, emir emirdir beyefendi. Bunin için, işde, mızrağa elin uzatma, yumrugun vuramazsın. Mızrak golun gopardır senin. Bunin için, her vakıt, hükümet emrine amade olalım, verdigü emiri, başimızdan yuhari dutalim. Emir emirdir, dünyada bir insan, insan olmak için, devletini severse, Allah'ını severse, milletini de sever. Devlete hayın, Allah'a asi, vatana hayın olursa, bu adam irelleyemez, geriler, geri galir. Çünki, Allah, herkesin içini daha eyi bilir. Bu sebebten beyefendi, en böyük sevgi, vatan sevgisidir. Vetanini seveni, milletini seveni, devletini seveni Allah da sever.*

Bunun için, şindi herkeş tedbirini aliyor, yarın kimse çıkmayacak.

Nayet o gün, Gence halki, tebdili i aldi. Akşam oldi, herkeş hanesine girdi, sabak oldi, herkeş içerde galdi.

Bu terafdan, Emir Govkan'ın gızi Mehbub Hanım bezenmeye durdi, hem de gonişiyordi :

"Ey Felek, hele senin aynan var. Garaman daglarında sevgüllümi, gılıç ile yaralayıp attan aşagi yıhdım, alkanlar içinde bırahdım. Ey Felek, çok şükür, sevgüllüm ölmemiş sağ, bir daha saglıgını görüm," diye söyledi.

Mehbub Hanım, sevgüllüsinin küslügini yok etmek için, sandıgında ne gadder gıymetli libaslari varsa, bütününi geyindi. Ne gadder gıymetli altını, amaresi varsa, hepsini boynuna, kolina tahdı. Yani, 'Sevgüllüm beni al yeşil' içinde görsün diye.

Bu terafdan Telli Gülşah, daha herkeş hanesinde ikan, Mahmıd'ı evden getirip, Mehbub'un hasbakçasına bırakdi. Mahmıd, bir göl agacının altında, dalını agaca yaslamış, bakçanın gapısını gözliyordi :

"Ecaba, sevgüllüm ne zaman gelecek," diye.

Bu terafdan, guşluk devrine gadder, Mehbub Hanım bezendi, aynanın garşisında zülüflerini düzeltdi, alnına, zülfine, yüzlerce mücevher gark etdi. Eyle bir devrana girdi ki, bu gelen Yusuf-ı Kenan mıdır, afat-ı devran mıdır, diye gören şaşırırdi. 'Sevgüllüm, beni böyle görsün' diye, Mehbub eyce süslünmişdi.

Öte yandan, Mahmıd, bakçanin gapısını gözliye gözliye, gözine bir gaflet uykusu inmiş, kirpikleri yumulmuşdi. Bu gaflet uykusunda ikan, bu terafdan gelen Mehbub, bakçaya girdi. Eyle, sevgüllüsinin garşisına geldi ki, sevgüllüsi bir guş uyhusunda mışılıyor. Mehbub düşündi :

"Ecaba, birden bire sevgüllümün boynuna sarılsam, gözlerini birden açıp, beni bu saltanatla görince, birden fırlarsa ben ne ederim?" dedi.

Çünki, beyefendi, reca ederem, hayatan sahip ol. Ahlın topla, bu ahıl, ben-i âdeme kimden galdi? Âdem babamızdan galmışdir. Ahlı olmayan bir adamın, kerameti de olmaz, varlıgı da olmaz. Ahlına sahip olmayan, namusuna da sahip olamaz. Ahlı olmayan, gendini, devletini, milletini de bilmez. Neden? Çünki ahlı yohdur, hestedir. Âdem babamızı, Cenab-i Hagg, balçıkdan varettigi zeman, Âdem babamıza üç nesne geldi. Allah, 'Birini alsın, ikisini de terkal al, gel,' demişdi Cebrail'e. Cebrail (A.S.) da, bir ahıl, bir iman bir de heya getirdi, Âdem babamıza

"Yâ Âdem karındaşim, Cenab-i Hagg, sene üç nesne gönderdi. Bunların birini alacaksın, ikisini geri götürecegim," dedi.

Âdem babamız sordi

"Yâ karındaşım, nedir bunlar?"

Cebrail (A.S.)

"Yâ Âdem, biri ahıl, biri iman, biri de heya,"

Âdem babamız düşindi

"Ahlı ver, ahli aliram." dedi.

İman dedi ki

"Ahıl nerde ise, ben de ordayam, ayrılmam. Ahılla barabar galıram, ayrılmam."

Heya da dedi ki
"İman nerde, ben de orda. Ben de imandan ayrılmam."

Bunin içün beyefendi, akli olanın, imanı kuvvetli olir. İmanı guvvetli olanın da heyasi guvvetli olir. İşde Allah, ahıli Âdem'e verdi, imanı Âdem'e verdi, heyayı da Âdem'e verdi. Heyvanda ahıl yohdur, sade bir feraset verdır. Eger heyvanin ahli olsa, bıçagın altına yatmaz, ölüme getmez.

Bunin içün, ahıl kimde olir, âdemde olir. Ahılli olanın kerameti olir. Ahlı olamazda keramet olmaz. Çünki, neden olmaz? Ahlı olmayanın imanı olmaz, ahlı olamayanın heyasi olmaz, akıl onda yohdur. Bu sebepten, evet, yanniş yorma beyefendi, bazen aranızda kimler vardır bilir misiz? 'Canım, bilmirem, bilmirem, bilenler bilir.' Senen, ben 'deli' derih,' 'ahıl yohdur' derik amma; 'deli' degil, 'veli'dir. Onun yanında bizler deli görükürük. Neden? Çünki, Allah'ın varlıgına candan inanmış, heç kötii şeye, gözini galdırıp bahmıyor. Seni, belki hayladırık, belki gandırırık, belki begenmirik, dandak derik. Halbuki, 'dandak' bizik.

Bunin içün, efendimiz beyle emretmiş bizlere. Herkeşte bir ayna vardır, bu galbinin aynasıdır. Gendini nasil görerse, garşiyı da eyle görir. Beyfendi, galbimizin aynasına bahalım. Gendimizde ne varsa, garşımızda da o vardır. Gendisini dolandırıcı bilen, zanneder ki, herkeş de onun kimidir. Kendisini hırkız bilen, herkeşi de eyle bilir. Kendini dogri görmeyen, zanneder ki, herkeş de dogri değil.

Cenâb-ı Hak, herkeşi derece derece halketmiş. Âdem var, ahlın gıymetini biliyor, âdem var ki ahlın gıymetini bilmiyor. Evet, bunin içün, vücudun gocaltma beyefendi. Saçlarin beyhude agartma. Hele, gözün ögüne bah ki, âlemde, her şeyi sene vermiş. Sen ne ariyorsun ki, kimi ariyorsun ki? Beyefendi, bütün igtidar senin elinde, Kâbe-yi Beytullah da senin içinde. Çünki, Kâbe bir galptir, sen bir galbi yıharsan, Kâbe'yi yıharsın.

Öte yandan Mehbub, sevgüllüsini hâb-ı nazdan ayırınca, birden ahlını gaybetmesin diye oniki yasemen daşdan birini saz ederek aldi bahalım, yatan sevgüllüsine nasıl sesleniyor :

Hâb-i nazda yatan yârim,
Aç gözini bah neler var,
Derdi derde gatan yârim,
Aç gözüni, bah neler var.

Mahmıd, bu sözleri duyanda, gözlerini gaflet uykusundan açdi. Bahdi ki, garşısında bir şahin guşi! Mahmıd, böyle ,sevgüllüsini saltanat içinde görende şaşırdi. Mehbub, buna elini uzatınca

"Dur muhannet gız, beni böyle mi kandıracaksin? Beyle mi benim gönlümi alacaksın?" dedi.

Evet, işte beyfendi, geçmişde olan hekâyelerin içinde neler var. Bunlari metla olirsa açıklar. Gönül küsgün ki, dünyanın varını da begenmez. Çünki, gönül kimden küser? Gönül, evladına küser, gönül sevgüllüsine küser, gönül ehbabına, dostina küser. Yohsa, her adamdan gönül küsmez. Neden? Çünki, içini kaşir, köpekler, birbirine ürer. Kimi yaramaz adamlar da, ne gadder ona mıdınlanırsa, o pek aldırmaz, geçer gider. Amma, semimi ehbabı, sevgüllüsi yahut da evladı yaramaz bir söz derse, onin içerisine bir dert olir, deler geçer. Bu sebepden diyor ki

Eylenir gılıç yarasi,
Eyi olmaz dil yarasi.
Eyiligi kötülük,
Sabretmek bunun çarası.]

Bunin içün, aldı Mahmıd, bahalım, burda ne diyor sevgüllüsine :

"Arsız yâr, vefasız yâr, pirsiz yâr, muhannet yâr, sine yâr. Al hençeri, vur sineme, gör ki, bende neler var. *İşte, gönül küsmüş beyefendi. Ne gadder bezenirsen bezen, ne gadder sarılırsan sarıl, gönül küsmüş, çetin var.* "Beni, Garaman daglarinda, al içinde atdan aşşagi yıhdin. Şimdi de bezenmiş, düzenmiş, golların açıp, bene sarılmak istiyorsun. Nerde beni gılıç ile vurup, yere serdigin günler? Hani o günler? Geldi bu günler, beyle, saltanatınan mı, benim gönlüm ediyorsun?" diye bu aci sözleri Mehbub Hanım'a söyledi.

"Evet, hülüssüz yâr, vefasız yâr, arsız yâr; al hençeri vur sineme."

"Mahmıd agliyordi, beni de aglatiyordi."

"Ne istirdin?" dedi.

"Ben de bilirem, bu küskünlük, senin içinden geçmez, amma millî ikdidar elinden çıkmışdır. Ancak, ne zaman benimlen barişırsan, ben ne zeman gonişirsam, sen de küskünlik içinden gidirsen. Şindi, zemanı degil," diye ikisi birbirine sarildı. İkindi devrine gadder geçmişdi. Agladıgi günleri birbirlerine annatdılar. Evet, 'Dağ dağa gavuşmaz amma, insan insana gavuşir," derler. Mehbub Hanım, Mahmıd'a :

"Hey Mahmıd, sen iki ay ayakda inledin amma, ben de yatagımda inledim. Sende yare var idi, bende yok idi amma, bendeki yare sendekinden daha kötü idi."

Evet, diyor ki ; "Nedim altin keşbegi, gan gusuram içine," Varlık efendi, var amma, lökin darlıkda. O darlıg, o varlıgı örtmüş. O varlık görükmiyor gözine. O artık darlıga düşmiş.

İşde, bunin için, Cenâb-i Allah, hiç kimseyi darlık yakmasin. Çünkün, bu darlık, seni uykudan bile eder, seni uyudamaz. Çünki, dara düşmüşsen,

varlık gözen görikmiyor. Artık, millî iktidar elinden çıhmış. Artık, hayatın bile, saglıgın bile, sennen görüşmüyor.

Mehbub Hanım :

"Ey sevgüllüm Mahmıd, ben de senin kimin yareliydim amma, şindi ben sene annadim, içimi dişari annadim. Benim babam, bu hekâye içinde, akıl dânelerine danışmış ki, bu gız her gün agliyor, gece gündüz agliyor diye. Onnar da; 'buni, bir gocaya verelim, belki bir yatakda, bir vücut ile sarılır, bu gaile-yi gamını unutur,' Bunin içün, benim başima nikâh geçmiş. Şah babam, beni Tuyutepez şehrinde bir gişiye, Allah'ın emri ile vermiş. Amma, ben gönülli getmedim. Neden? Atamın sözi yere düşmesin diye, bu bir. İkincisi, nikâh kesilmiş, ey sevgüllüm, ben gelin getıneyecegim, cellat gedecegim, buni ey bil. Eger, şindi seninnen berabar çıhsak olmaz. Ben, bene nikah olan erkegi, gara yere sermessem nikâh bozulmaz. İkinci vaadetmişem. Bir gılıç oynadacağam Tuyutepez şehrinde ki, âlem 'maaşallah' desin. Babam beni cebri verdi. Ben, 'almiram' dedimse de; 'alacahsın' dedi. 'Pekey, alacagim amma, sonuni sen düşin' dedim. Ey sevgüllüm, sen, ya bir dag başında beni gözle, ya da benimle geriden gel seyret. Tuyutepez'in başina bir oyin oynim, sen de 'aferin' de." dedi.

Yani, Mehbub Hanın, içinin gailesini Mahmıd'a anlatdi. Mahmıd :

"Peki, ben de senin peşinnen gelecegim. Bir yandan sen, bir yandan ben," dedi.

Bunlar, birbirlerine gizli sirlarini bildirdiler. Gizli alış-veriş yapdilar, garara vardilar. Mehbub Hanım :

"Ya ahşam, ya sabak dögürçiler gelecek. Şindi heber geldi, babam hazırlık göriyor. Dünürçiler gelip, beni gelin götürecekler," dedi.

"Pekey,"

İkindi devri olmadan, Telli Gülşah, Mahmıd'ı aldi, seraya geldi. Mahmıd, sevine sevine, al-yeşil içinde seraya geldi. Vakit ikindiyidi.

Nâyet, evet, herkeşin derdi genden göre. Eyle igid var ki, sevgüllüsini garşisına aldi, nasıl bir gün içinde oldugini bilmedi. Keşke, bir igirmidört saat daha uzanaydı. Lâkin, eyle adam da var ki, yanındaki eşi acuze, evladi acuze; 'Yârabbi, ikindi ne zaman olur ki, bunnarın dilinden, elinden, bir dişariya gendim atim," der. Beyefendi, ne sen küs, ne o küssün. Ona eyle dilemiş, bene de eyle dilemiş. Kimisine acuze aile, acuze evlat vermiş. Gece gündüz bu adam, düğünüb durmakda, bir gıdde gözü aglamakda. Lâkin, sabırdan başka yol bulamiyor bu adam. Acuze evladın mı var senin, acuze ailen mi var senin, yoksa acuze gonşun mi var senin? Acuze gonşunun derdi çekilir, o mehlleden göçer gedersin. Amma, acuze ailenin, acuze evladın derdi çekilmez, nere getsen seninnen berabardır. Beyefendi, acuze evlat tez gocaldır, acuze yoldaş, insanın belini tezden büker. Neden acuze?

Bu sebepden şindi, Tuyutepez şehrinden, üçyüz atli, dünürçi yola çıkmış idi. İki gün geçer geçmez, dünürçüler, Emir Govkan Şah'ın seraylarina gonag oldilar. Emir Govkan, igirmidört saat, gelen dünürçülere ziyafet verdikden sona, çift yenge ile bir goçi bezenmiş idi. Gelini, yani Mehbub'i çift yenge goçi içine aldilar. Bir nazinan, dügürçiler yengeyi dolandırip, gendi şehrinden alip, Tuyutepez'e götürmek içün yola revan oldilar.

Gelelim bu terafe, Ulu Han'ın gızi Telli Gülşah'a. Bunin bir halasi Tuyutepez'de evli idi. Eşi de asi beyindeydi. Telli Gülşah, halasina bir mektup yazdi. Eyle yazdı ki :

"Ey hala, ey bil ki, bu sene misafir yolladıgim deliganli İstanbul'ludir, ismi Mahmıd'dır. Mektubu getiren yiğide ey bak, ey hizmet et ki hanen gurtarsın, yohsa gılıcını, en evel sene sınar. Buna sahip ol," diye beyle gorkunç bir mektup yazmış idi.

Telli Gülşah, bu mektubi Mahmıd'a verip :

"Al gardaş bu mektubi, benim halamin eline ver, sene sahip olsun."

Son yazi ne diyordi : "Bu mektubi gavuşdurdin gurtardın, gavuşturmadin, sen de getdin, çoluk çocugun da getdi, gocan da getdi, ben garişmam," diye son satır buni diyordi.

Mehbub, pulli koçi içinde gediyor, Mahmıd ise pulli gıratın üstünde gediyordi, mektup da goynunda idi. Pulli gıratı sürdi Mehbub'un koçunun arkasından, adım adım gediyordi.

Gel haberi dügürçülere verelim. Üçyüz atli ile gelen dügürçülerin igirmibeş denesi pehlivan, igirmibeş denesi de çiritni idi. Eskiden, gelinleri, elleşip üleşerek, oynayıp gülerek, çirit oynuyarak götürürdüler. Daha eskiden, ilahi okiyarak götürürdiler.

O zamanın devrinde, Tuyutepez'in hani Kara Vezir isminde biri di. Bunlar dört gardaş idi, ikisi gelini götürmeye gelmişdi, birisi güvegi, birisi de Karahan hükümdarı idi. Tuyutepez hükümdari Karahan, gayet ciddi bir erkek idi. Yani, aha ah, garaya gara diyen bir adam. Emir verdi, gelen güveginin gardaşları, gelini yabanda egledilər. Çadırlar gurildi, gazanlar gurildi, tabağlar bişmiye durdi.

Beyefendi, zengine, dağ başı da tandır başıdır. Zenginin gazani, her yerde gaynar. Lâkin, fıkaranın gazani, evde bile gaynamaz. Neden? Yokdir. Bunnin için, ehl-i diller bize heber veriyor.:

Zengin, arabasını dağdan aşırır,
Garip gidip, düz ovada şaşırır.

Şaşırır mı şaşırır. İşde, bunin için, sen de eyi bilürsen, herkeş eyi bilür ki, zenginin gazani dağda da gaynar, bagda da gaynar. Yohsulin gazani gay-

namaz. Bunin içün, gazanlar yol üstünde gurildi. Pehlivanlar, etleri pişiriyordi, atçılar pervane döniyordi. Bizim beş tene güreşçi, meydana girip güleşmek istediler. Mahmıd isa, olanları garşıdan seyrediyordi. Yengeler, geline :

"Bak, güleşçiler, senin ugran, birbirlerini galdırıp endiriyorlar."

Bu terafdan Mahmıd, koçinin camından seyrederkan, bakdı ki, sevgüllüsi de kollarını çevürürlerdi. Mahmıd, 'hop' diye meydana sıçradi. Çünki, Mehbub oni tanımış idi. Oradakilar, dediler ki :

"Ay Osmanli balasi, sen de pehlivansan?"

"Evet"

"Ey,"

Mehbub'un dalini, Hz. Hızır sıvamışdi. O güvveti, gendi ögünde, Mehbub'a da vermişdi. Çünki Mahmıd, eyle bir güvvet almışdı ki, bizim beş tene pehlivanın ne gıymeti olur. Nayet, birisi sarılıp, Mahmıd'ı, yani Osmanli balasını yıhmak istedi. Oni galdırıp, havadan, usul usul yere goydi.

"Gelsin, güveyinin gardaşı, onu meydan edelim," dedi.

Güveycinin gardaşı soyundi, yani Mahmıd diyor ki; "bunlarda, benim ne haggım var. Bunlar da emir guli, emir ile gelmişler. Bunlarin da çoluk çocugi, yoldaşi var. Benim, buni yere vurip öldürmemden ne çıhar. Bunin eşi de aglar, bene bedduâ eder. Güveycinin gardaşı gelsin, benim hesmim o" dedi.

Güveycinin gardaşi :

"Osmanlı balasi, dönme bala, gelirem," dedi.

Mahmıd'ı yıhmag içün, gardaşi soyundi. Mahmıd, nasıl belinden tutmasiyla; dabanlari yuharida, bacaklari havada, eyle hızli vurdi ki, yerbe yer; gulag gurbaga ölisi kimin, gollari, ayaklari gergide galdi ve getdi. Yerden galdırdilar, agzını açdi, yumdi, geçmişlerine gavuşdi. Nâyet, bütün pehlivanlar, Osmanlı balasının üzüne bakdi. *Evet, dünyada iki şeye devran düşmez. Neler? Biri er meydanında, bir de cirit meydanında. Çünki, agli kesen meydana geder. 'Ya o vursa, beni yığsa, öldürseydi, kim soracak?' Bunun içün, güleş meydani bozildi.* Amma, öbir bir gardaşı, Mahmıd'ı hayın hayın bakiyordi :

"Niye buni, beyle etdin efendi?"

"Girmeyeydi, ben nedim? Ya o beni öldüreydi, ne olurdi?"

Lâkin, gardaşının acısını almak içün fırsat arayan bu gardaş, öleni tumba çekdi. Meyit, güveycinin gardaşi, tumb üstünde yatiyordi. Pehlivan meydani geçdi, cirit meydani guruldi. Ciritçilerden beş atli, alay alay, meydana girdiler. Bu yandan güveycinin gardaşi :

"Ey Osmanlı balası, gel cirit meydanına."

Güya, gardaşının hayıfını alacak. Mahmıd da bu terafdan pülli gıratini sürüp, cirit meydanına geldi. "Gardaş acısını alim" derken, Mahmıd'a, acı acı ciritleri fırladırdi. Mahmıd, fırsat bulup, bütün gelen ciritçilerin ciridini dutarak, güveycinin gardaşını dolandırıp, eyle bir fırsatına bırakti. Mahmıd, bir cirit atdi, güveyicinin soluklugundan. Eyle degmesi ile, güveycinin gardaşı atdan aşagı yıhılıp, aba bir kuşu kimin oda, agzını açmiyordi. Nâyet, yengeler, geline haber verdiler :

"Ey güdümsüz gelin, nasıl ayagın gudümsüz. Daa Tuyutepez'e getmeden, güveycinin içi gardaşi, per per aşgina bir Osmanlı balasına getdi."

Eh... İşi biliyordi ve göriyordi :

"Ben nedim, bilmem?" dedi.

Nayet, cirit de bozildi, gazanlar da gahdi, atli yola revan oldi. Ölenleıin meyitin aldilar, heman Tuyutepez'e haber getdi. Karahan'a dediler ki :

"Ey efendim, gardaşlarimın ikisi, bir meydanda yıhıldi öldi. Biri de ciritde, cirit değdi öldi. Bir Osmanlı balasının elinden öldiler,"

"Bu adem, kimden deva görir, niye öldürdi?"

"Bilmiyoruz."

Gardaşlarının meyiti Tuyutepez'e getdi. Ölenleri, ecele topraga defnedip kuyladilar. Kalanlar, dügün, toy bozilmasın diye, devam etdiler. Ahşam olunca, herkeş bir yane dagıldi. *Beyefendi, diyorlar ki*

Akşamlar, akşamlar,
Geldi gine akşamlar,
Evlüler eve gider,
Garip nerde akşamlar?

Mahmıd, pulli gıratının üstünde, sipsivri galdi :
"Ben nere gedim?" dedi.

O sırada, bir kenardan geçen Mahmıd, bakdı ki, çocuklar aşıg oyniyor! İçlerinde bir de kel gafali var, goltuguna vurmuş, aşıglari yutulmuş, çur edecek. O anda, Mahmıd, Keloğlan'a dedi ki :

"Burada, Eşik Ağasi'nın konagını bilir misen?"

"Ben ne bilim. Ben, aşagı yuduldum, çura aparmaya güvenirem."

"Olan Keloğlan, bir altın

"Hani, altını görem.

Mahmıd, buna bir altin gösterdi. Keloğlan :

"Adam, yolan gurban olim, ver bene o gızılı, men sene Eşik Ağasi'nın gonagını gösterem." dedi.

Çocuklar :

"Biz de biliriz ağabey," dediler.

Mahmıd, birer altin da onlara dagıtdi. Çocuklar, aşağı bırahıp, Mahmıd'ın ögüne düşdiler. Hindistan cevizi biçimi goşarak, dogri Eşik Ağasi'nın garşisına geldiler.

"İşte, burasi,"

Daa gapiyi döğmeden, hizmetçiler çıhdilar, Mahmıd'ın pulli gıratını çekip, hanıma haber verdiler :

"Bir gonak geldi."

Çünki, onlar, gelen misafire "gonak" diyor. Eşig Ağasi'nin hanımı, eliyle bir şerbet verip eline, ondan sona görindi.

"Hoş geldin," diye, şerbeti ögüne goydi. Mahmıd, goynundaki zarfı çıhartdi :

"Buyur baci,"

"Bu nedir gardaş?"

"Bilmem, Gence'den Telli Gülşah verdi,"

Gadin aldi, bahdi ki, tulugun sahibi, hesabi görmeye gelmiş. Mektubta, Telli Gülşah diyor ki :

"Bu, Mehbub'un sevgüllüsi Mahmıd'dır. Eger, yâr oldun, oldun. Olmadın, bil ki, gılıcı, en evel sende sınar. Buni, Mehbub'ın gerdek odasina gavuşdir."

Gadin, mektubi ohudıkca, Mahmıd'ın üzüne bahıyordi. Buna :

"Ey gardaş, hoş geldin,"

"Hoş bulduk baci,"

"Sen, Mehbub Hanım'ın sevgüllüsi Mahmıdsan?"

"Evet,"

"Gardaş, şindi benim gocam gelir. Ancak, sade gocama ahvalatı annadıram, sirrı, başga kimseye demem,"

"Pekey,"

"Ben annadıram, yanlız, sene şuni deyecegim. Gocam geldigi zeman, ben senin yanına gönderirem. Sen, sıfatın dök, üzün ekşit, garşısında, bir saat gadder el bağlar dururşun. Sakın gonişma, elinlen işaret ver. Bir saat de diz çöker oturirsin, yene gonişma, işaret et, elin salla, galh get, o benim yanıma gelir. Ben, gerisini yaparım." dedi.

"Pekey,"

Bu dersi veren gadın, geri yerine geldi. Aradan bir saat geçdi, Eşig Ağası, gelini yendirirkan, hanımına sesledi :

"Ay avrat, gel görüşek, gelini yendirdik,"

"Bize bir gonah geldi. Ya şah ogli, ya padişah oğli. Evel get, onunnan görüş gel, sona burda yat.

Eşig Ağası, lerdivanlara yuhari çıhdi. Odanın gapısından içeri girdiğin kimin, Mahmıd, zehmeri gırağı kimin, üzüni tökdi. Eşik Ağasi, garşısında bir saat elbağladi. Sona, işaretle "otur" deyi elini salladi. Eşig Ağası, bir saat de diz çöküp otirdi. Mahmıd, yene işaretle elini salladi, yani "galh, get" dedi. Eşig Ağasi, gerisin geri lerdivanlari yene yene, bıdılana, bıdılana avradın yanına getdi. Dedi ki :

"Ay hanım, eyle bir gonahdı bu köpeoğli, benimlen kelâm etmedi. Üzüni tökmüş, dersen, dünyanın haracını benden isterler diyen elini sallayarak beni garşısından govdi."

"Sus, duyar,"

Hanımi, mektubi Eşig Ağası'na verdi :

"Ohi buni." dedi.

Eşig Ağası, ohuyup, garinin üzüne bahdi :

"Bu belâyı başımızdan, gapımızdan defetmek içün, sene recam bu; bak ne diyor; 'Evel, gılıcı sizde sınaram," *Çünki, şer gapıdan içeri girmiş, heyir gapıdan, bacadan gaçıp getmiş.* Ne yapsın buna Eşig Ağası, ne yapsın buna hanımi?"

"Evet, bunin golayı, götürüp gerdek odasina yerleşdirmek. Bu belâyı ancah, beyle başımızdan defederiz."

"Pekey,"

Eşig Ağası, en evel gonagin yanina geldi :

"Gel deliganli, seni toy evine götürem."

Eşig Ağası, aldi Osmanlı balasını, toy evine götürdi. Toy evinde, hizmet, izzet çoh oliyor. Gören kişiler, buni Kara Han'a heber verdiler :

"İşte, gardaşların öldüren Osmanlı balası,"

"Pekey,"

O zaman yer gösterildi, Mahmıd oturdi. Herkeş, sırasiyla türkü söylirdi. Nâyet, sırası Osmanlı Balasına geldi. Kara Han emir verdi :

"Bu, gardaş toyudur, herkeş bildigini desin. Ay Osmanlı balası, dersen de."

Eşig Ağası dedi ki :
"Onun yerine ben deyim."
Çünki, Eşig Ağası, işin içini bilir.

"Olan, bu birden bire baltayı taşa vurursa, ben nedeyim? Bu zalim hanı, belayı elimiz ile yollamışız." diyordi.

Kara Han gabül etmedi :

"Hayır, onun yerine senin dedigin gabül olmaz Gendisi desin, gendisi deyecek," diyende, Mahmıd ayaga galhdi. Kara Han'a hörmetle :

"Benim dedigim sözüm, olur ki size dohunur. Beni söyletmedense, söyletmemeniz daha ey olir."

Kara Han, ciddi bir kimseydi :

"Ay gonah, ay Osmanlı balası, bize, avrata yahın gelme, ne söylersen söyle."

"Pekey,"

Çünki, ciddi erkek. "Tandır başına gelmeden, ne deyirsen de," diyor.

O zeman, Mahmıd bahdi ki, ne bahdi? Garşı odada *çünküm, onlarin divarlari bütün cemekan, o odadan, öbür oda görüküyor.* gelini dayamişlar, yüzünde duvah, sevgüllüsinin etirafında, kendi kimin gelinler, gızlar ahenk ediyor! Mahmıd düşündi :

"Benim, kime, ne devam var? Garşı odada duran sevgüllüme bir şey deyim, belke o da eşidir," diye aldı Mahmıd bahalım, burda ne diyordi :

Sırasını savmış,
Hevada da, al duvahli duranımı,
Sag eliyle, sol dizini vuranım,
Can içinde, candır benim yarenim.

deyince, Kara Han, gümüş hençerine el atdi :

"Ey Osmanlı balası, ne deyin, bu geline?"

"Efendim, ben geline demirem. Ben, gendi sevgüllüme derim. Benim sevgüllümün de ismi Mehbub'dir, ben sevgüllümi methediyorum. Herkeş, gendi içerisine yanar."

"Eyle mi?"

"Evet," dedi Mahmıd.

Gendi sırasını savmış oldi. O zeman Eşig Ağası gorhiyor ki, Mahmıd birden bire, yene bir çıt gırarsa, benim baş geder diye.

Mahmıd :

"Bene müsade verin," deyip, dogri hana getdi, o gün ahşam oldi. Eşig Ağasi'nın hanımı, Mahmıd'a :

"Oğlum, senin elbiselerin çıharıp, bir gadın elbisesi geydirecem. Seni bir gadın gılıgına sokacağım. Odadan içeri, seni gadın gılığında girdireceğim. O sırada, ben şemeleri söndürecem. Seni, şemeler yanana gadder odaya girdiririz. Bizlerde âdet şemeyi söndüren, toy evinin gelinini, gızını davet eder. Biz de onlari davet etmiş oluruz. Senin hatıran içün, bir gazan devirüp, ertesi gün toy evinin halki, benim gapima gelir yemege. Şemeyi söndüren de daa durmaz, toy evini davet eder, geri döner. Ben şemeleri söndürür, seni yüklüge soharam. Gerisini sen düşün."

"Pekey,"

İnsanlar, derdi içün zeher içer. Evet, içer mi içer. Eşig Ağası'nın hanımı, Mahmıd'a gadın elbisesi geydirdi ki, kimse, onin erkek oldugini bilmesin. Eşig Ağası'nın hanımı, bununla barabar, toy evine vardi. Bütün yanan şemeleri söndürdi. *Vaktın devrinde şeme vardi. Bele, bu devir kimin, elektrik, cereyan ne arasın.* Şemeler yanane gadder, gadın, garanlıgı fırsat bularak, Mahmıd'ı yüklüge sohdi. Eşig Ağası'nın hanımı, şemeler yanmadan geri döndi. Toy evinin gelini, gızı :

"Eşig Ağası'nın hanımı, beyle bir mertlik etdi. Yarına davet edip, gerisin geri getdi," dediler.

Sona, şemeler yandi, herkeş âlemine bakdi. Yatsı devri, güveyigi gerdege verdiler. Mahmıd, yüklügün içinden gözliyordi. Çünki, aynı odada idi. Neyi gözliyoıdi?

"Hele bahım ki, bu has bakça içinde, bene ne ikrar vermişdi; 'Bir oyun da ben edim" demişdi. "Ben, gelin getmirem, cellat gedirem,' demişdi. Şimdi, güvegi, bu odaya girecek. Bahım ki, benim sevgüllüm, bene verdigi gizli esrarın üzerinde durir mi, yohsa bu güvegi ile sarılıp, birbiriyle öpüşecek mi?"

Bunin içün, Mahmıd'ın sesi çıhmiyordi. Mahmıd'ın odada, yüklügin içinde olduginden Mehbub'un heberi yoğidi. Bu terefden, Mahmıd, yüklükde gözliyordi. Sağdıçlar, güvegiyi içeri verdiler. Güvegi, bir sandalye üsdine oturdi. Gelin ise, duvar ucunda, duvarda dayali duriyordi. Güvegi buna :

"Köpegoğlinin gancıgi, getdi Osmanlı gedcleriyle sürüldü, sürtüldi, geldin benim başam çıhdın. Üsdelik de benim üzümden, iki gardaşımı, yolda bir Osmanlı gedesi öldürdi. Bu gardaşlarının ayıbını ve sürülüp, sürtüldük geldigan, ben seni avrat edecegam. Hele bir gedah ver bene.

Mehbub, üzünün duvagini kurdi, doldurup bir gadeh güvegiye uzadanda, Mahmıd da, o yüklükden seyrediyordi. Güvegi, gadehi Mehbub'un

elinden aldi, içdi. Boş gadehi, Mehbub'un üzüne fırladırken, Mehbub golini üzüne galkan eder etmez, gadeh dirseginı parçaladi. Güvegi yene :

"A köpeğlinin ganeıgi, Osmanlı gedelerine sürüldün, sürtüldün, üzünün kaymagını onlara yedirdin, dibinin çüçügini bene getirdin. Ben seni avrat edeceğim," diyende Mehbub, aci aci geri döndi :

"Eyi bil ki, ben de sene avrat gelmeyeceğem. Ben sene gelin gelmedim, cellat geldim. Ben seni burda, pâre pâre etmemiş, bu odadan çıhmayacam, buni ey bil. Osmanlı balası da, benim peşime gelmiştir. Biliyorum, o da dişarda beni gözliyor," diyen Mehbub, daa gılıcine el vurmadan, Mahmıd yüklüge bir tekme endirdi :

"Gız dur, ben burda haziram."

Eyle, bir atışda, nasil güvegiye bir gılıç vurmasiyla, güveginin yarısı sandalyede, galdi, yarısı yere döküldi. Bu gılıcın üsdüne, Mehbub şaşdi galdi. Dedi :

"Mahmıd, sen bu odada ne arıyırsan?"

"Ahşamdan girdim. Beni de sen getirdin. Ey sevgüllüm, seni denemek içün, bu yüklükde seyrediyordum. Eger eyle demeyeydin, ikinci gılıç da senindi. Amma, o ki dedin; 'Osmanlı balası burda olaydı, ben bilirdim. Ben sene gelin gelmedim, cellat geldim' dedin. Aynı bakçada verdigin sirrı, bir daha düşmana bildirdin. Senen yeren, ben ölürdüm, yeter artık, galh gedelim," dedi. Mahmıd, sevgüllüsine yene dedi :

"Ey Mehbub,"

"Buyur Mahmıd,"

"İkinci gadehi doldur, bene ver,"

"Bura, gadeh yeri degil, galh gedelim,"

"Dur, ölü başı, gordan gorhmaz, zaten girmiş mezara. İkinci gadehi içmemiş, bu odadan çıhmam."

Mehbub Hanım, ikinci kadehi doldurdu, güle güle sevgüllüsine uzatdi. Mahmıd :

"Dur" dedi.

Aldı bahalım, sevgüllüsinin elinde ikinci gadehi uzatırkan, Mahmıd burda gıza ne diyor :

Varma dedim canan, o kötünün yanına,
Sindirir gadehi, golun ip gibi.

Mehbub :
"İşde, yeri degil, yeter artık,"

Mahmıd, gadehi elinden alıp içer. İki âşık, birbirleriyle el ele dutişip, odadan çıharlar. Dışardaki kimseler zanneder ki, odadan çıhan gelin ile güvegidir. Bunnar, tedbirlerini görmiş saten, pulli gırat hazır, Eşig Ağasi, bunu dolandıriyor. Mahmıd bindi pulli gırata, Mehbub da bindi arabaya. Mahmıd dedi ki :

"Gız, gılıcı gınından çıkarmiyak. Bu Tuyutepez'in halkı, sene ne etdi, bene ne etdi? At ayagının altında, çoluh, çocuk ezilip, ölmesin. Arayerde, nâ-hak geder." *Beyefendi, çok iyisense, gılıncın altında, yahut ayagın altındakı çoluk çocukdan intigam alma. İgit isense, hesmen garşı dur. Çoluk, çocuk ne yapdi, mazlumlar ne yapdi?* Bunin içün, ikisi, gılıçlarini gınından çıkarmadi.

Bunlar, Tuyutepez şehrinden çıkdilar. Gece yarısı idi. Bunnar :

"Peşimizden kim gelirse, oni geri çevürek,"

"Evet"

İki âşık, atlarına binip, birbirleriyle gonişip, muhabbet ederek, Tuyutepez'den öteye, üç saat yol getdiler. Gel heberi Tuyutepez'den verek :

Kara Han'a haber verdiler ki;

"Gardaşın, eyle bir güvegi olmış ki..."

"Ne olmiş?"

"Gel de bah,"

Kara Han, eyle gerdek odasina girdi ki, gardaşı meyit, al ganlar içinde yatiyor!

"Vay gancık gız, sen beyle geldin. Çünki gurtların adi çıhmış. Ama, bir tilki var ki, gurdu da geçmiş,"

Kara Han, sandı ki, buni gız öldürmiş. Halbuki, Mahmıd, bir gılıçda vurdi öldürdi. Yediden yetmişe, eli gılıç dutan, gızın peşine getdi.

Mahmıd ile Mehbub, geri döndiler ki, ne dönsünler, yediden yetmişe herkes geliyor; Mehbub :

"Mahmıd, bunlar neye gelir?"

"Gız gelsin, eceli olan gelir."

İkisi de, atlari geri çevirdi, o gün, eyle devrine gadder, bunlar eyle bir gılıç vurdular ki, ölenler öldü, galanlar geri döndi. Mahmıd ile Mehbub, o zaman, başında oturdilar. Mahmıd

"Gız, Caraman daglarinda, beni gılıç ile al gan içinde goyup yatirdın, iki ay çekdim, gözüme uyku girmedi. Sagaldım, senin ateşinden, bu güne geldim. Senin sevdan üzünden uykuya yatmadım. Amma, bu göze başında

bağdaş gur, başımı dizen goyim, bir saat guş uykusu alim. Gelenler olursa, yene garşı durak. Saten, gaçan gaçdi, ne haggımız var."

Mehbub Hanım, göze başında bağdaş gurup, sevgüllüsi Mahmıd'ı başını dizine goydi. Mahmıd yatdi. *Ben bir şerbetimi içem.*

Mahmıd uykusunu aldıkdan sona, iki âşık, birbiriyle gonuşdular, yedidiler içdiler, atlarina bindiler. Gece gündüz yol alan âşıklar, birez gedince Mehbub döndi :

"Mahmıd,"

"Ne var?"

"Beni şindi, sen nere götüriysen?"

"İstanbul'a"

"Gence'nin içinden geçmeycsin,"

"Niye, veten benim?"

Çünki, yollari Gence'den geçiyordi.

"Ya bırah, Gence dağlarindan gaçah, dereden, tepeden gidah."

"Peki"

Gence görükiyordi, bunnar atlarini sürdi, yoldan çıhdilar. Guşluk zemani idi, Gence'nin daglarindan, Gence'nin üsdünden geçiyordilar. Birden, *Beyefendi, reca edirem, sevgünün en böyügü vetan sevgüsüdir. Her yer, vetanla tanınır. Türk devleti, bögün, altmışyedi vilayetin altmış yedisi de senindir. Vetanın heç derdi yohdur, ayrı gayri yohdur. Medama Türk bayragi, o al bayrak nerde asılıysa, ora senindir. O şanlı, şerefli bayragi, bagram aç, o bayragi, başından yuhari tut. O bayraktır, seni saltanata gavuşturan, o bayraktır seni selâmete gavuşdiran. Çünki, eba-yı ecdâdından galmışdır o bayrak. Dikkat et, ey Türkogli, o bayrağın en büyük bir şerefine el bağla. O merhama bak ki neler var.*

Gence'nin üstünü bir duman almışdi. Al yeşil birbirine garışmışdı. Ocakların, fırınların, evlerin çıkan tütünü; günün şöhveti Gence'yi güzel bir renge boyamışdı. Mehbub ile Mahmıd gediğin üstünden hem de vetana dogrı bakarken ağlıyorlardı. Mehbub :

"Gence, beni böyütdü. Gence beni bu hala getirdi. Şindi vetanımdan ayrılıyorum. Eceba bir daa gözlerim Gence'yi görür mü? Ey vetan, ey vetan, dur bak senden ayrılıram, diyen Mehbub Hanım aglıya aglıya Mahmıd'a

"Hele dur, eşit" dedi.

Aldı bu gız bakalım vetan sevgisi gelbine yerleşen Mehbub Gence'ye ne diyordi.

Her yanı gaplamış dağlar neşesi,
Beşyüz mahallesi vardı, dörtbin köşesi,
Elden ele gider varı Gence'nin,
Kuşluk zemanı çökmüş nurı Gence'nin,
Cennet midir bilmem yeri Gence'nin.

deyip :

"Elveda ey vetan sene," diyen Mehbub Hanım sevgüllüsü ile birlikde Gence'yi geçip getdiler, Nerden geçdiler? Dağdan, gedikden geçdiler. Sonra bir büklümde, bir gedik üzerine dayandılar. Mehbub atını çekip, Mahmıd'a dedi ki :

"Dur sevgüllüm," dedi.

Durdı Mahmıd. O zaman has bahçe içinde Mehbub, Mahmıd'a demişdi ki :

"Ben sene işin hagigatini annatmamış olsaydım gelbindeki küsgünnük geçmezdi, biliyorum."

"Haklısın."

"Ben bir muhannet yâr oldum, seni vurdum, amma ben seni neye vurdum. Ey sevgüllüm, şindi senen bahçada bana dediğin sözler haklıdır. O da benim içime yare oldı. Yanlız ben bahçada sene demişdim? Ben içimdeki sırrı sene annatmamışam, senin içinden bu küsgünnük geçmezdi. Zaten sen de haklısın demedin mi?"

"Evet" dedim.
"Ha.., şindi biz nere gedirik?"
"İstanbul'a."

"Hah, ben gelin, sen güvegi olmaga degil mi? Evet ne ben gelin olabilirim, ne sen güvegi."

"Neden?"

"Dur söyleyem, ben seni Garaman dağlarında al gan içinde bırakdım. Amma, millî iktidar elimden çıkmıştı. Bilir misen, millî iktidar elimde degildi. Neden çıkmışdi, sor bene, ben diyim."

"Soruyorum" dedi Mahmıd.

"İnsanların sevdüğüne goli kakmaz, amma şindi ikimiz bile İstanbul'a gitsek, ne ben gelin olabilirem, ne de sen güvegi."

"Neye?"

"Arayerdeki cazi yine gelir, ikimizin arasını birbirine gatar, garışdırır. Beni sene, yahut seni bene düşman eder. Bu sefer, ya sen beni vurur öldürürsen, ya gine ben seni vururam. Bu caziyi öldürmezsek ikimiz murada eremeyiz. Babam, benim peşime bir cazi göndermişdi."

Çünki, Telli Gülşah, işin aslını Mehbub'a birbir annatmışdi. Şindi de Mehbub, Mahmıd'a annadıyor.

"Bir cazı, küpe binip peşimden geliyordi. Bu, beni sehr ile geri çevirdi. Garaman dağlarinda, sehr ile ben seni vurdim. Gan çıhdıkdan sona, nanca ağladım ben bilirem. Sırtımda libas galmadi. Helen agliyordim, senin sagaldıgini Telli Gülşah heber verdi. Ancak, bu caziyi yer altına sokmadan, biz birbirimiz ile nail-i murad alamazık. Gavga ocağı, gene aramızı açar."

Beyefendi, bu fani dünyada, kevn-i mekân içinde neler var? Evet, müzevirler ve sihirbazlar, nurcular; neçe ocaklar, neçe igidler, neçe güzeller birbirinden ayırmıştır. O zalimler, neçe ananin, babanin gızını yoldan çıkararak, ocaklarını söndürmüştür. Bunin için, her vakit seslenmekteyim, müzevir sözine ganmayalım, dostu dost, düşmanı düşman bilelim. Gelbi dost, şekli düşman; şekli dost, gelbi düşman olanlar çok var. Bunları deneyip, bunlardan uzak duralım. Heyatta, menzile inecek sözleri, gafamıza goyalım. Çünki, temelsiz bir duvar, bina tutmaz derler. Hagigatte eyledir. Sonsuz bir söze gapılıp inanmayalım. Ahir akibet, hayr olan bir yoldan gedelim. Heyirsiz yol insani, ya uçurur, ya gusturur, ya öldürür. Heyirsiz adam eyle olir. Dostumuzu, düşmanimızı, sağlığımızda seçelim. Bu, geçmiş sözlerde neler var?

Mehbub diyor ki :

"Eyer, eger o cazi yeryüzünda sağ isa, ikimizin arasi gine açilır. Eyle ya, gene gelir, seni bene, beni sene düşman eder. Mahmıd, sen dur, ben gedim, ya da ben durim sen get. Amma, benim getmemden ise, senin getmen heyirlidir. O caziyi öldürmemiş, ikimiz birbirimiz ile nail-i murat olamayız. Çünki, o cazi Gence'de. Babam, buni gene üzerimize yollar."

"Pekey," –dedi Mahmıd– o caziyi nerde bulalını?"

"Telli Gülşah'ı bilirsen?"

"Haa evet, Telli Gülşah, bene meseleyi annatmışdi."

"Sen, Telli Gülşah'i görürsen, Telli Gülşah, cazinin gapısini sene gösterir. Sene, artık öldürmekden golay bişe yok."

"O golay, cazinin gapisini bene bir gösteren olsin, gerisi golay. Sen, bu dağlarda dur." dedi.

Çünki, artık Mahmıd'ı, argasi geri çekiir. Neden Mehbub kimin bir gız, kimdir buna yahın gelen, kimdir buna elini uzatan?

Mahmıd, sevgüllüsine :

"Sen dur, ben gedim," dedi.

"Pekey, tez get, o caziyi gara yere sok ki, öldür ki, biz gultaralım."

"Pekey,"

O zeman, Mahmıd'ın gelbinden küskünlik silindi. Neden? Çünki Mehbub, işin iç yüzüni sevgüllüsine annatmışdi. Mehbub sordi :

"Evet, getdi."

"Ben vurmadim, vurduran vurdurdi. Yohsa, benim sene golum galhar mi?"

Pulli gırat, Mahmıd'ı genceye çevirdi. Guşluk devri idi, Gence zaten görükiyordi. Mahmıd, Gence'ye içeri girdi. Dogri Ulu Han'ın serayına giderdi. Ulu Han'ın serayına yaklaşır yaklaşmaz, Telli Gülşah bakdi ki pencereden, Mahmıd gelir. Pulli gıratı ile gelir amma, yaninda Mehbub yok. Sevinç içinde, heman lerdivanlari inerek, gapıyi açdı :

"Buyur gardaş,"

"Baci, evel selâm,"

"Aleykümselâm gardaş,"

"Baci, ikimizin sırri, inşallah birdir. Bu sır, kimseye çıkmayacak,"

"Evet gardaş,"

"Mehbub Hanını'ın, sene çoh selâmı var,"

"Aleykümselâm gardaş,"

"Mehbub Hanım, Garaman daglarinda, beni gözlir. Selâmetnen Tuyutepez'den çıkdık. Peşimizden gelenneri geri çevirdik. Lâkin, Mehbub güvegiyi öldürdi."

İşin aslini Telli Gülşah annedi, amma bişey demedi. Malımıd :

"Baci, Mehbub bene şu cevabi dedi; biz İstanbul'a giderdik de, o cazi sagisa, bu sefer aramiz açilır, ya sen beni topraga, ya da ben seni topraga; ikimizden biri topraga geder. İşte, Telli Gülşah'a söyle, o caziyi bilir, evini bilir dedi. Şimdi, bunin içün gapan geldim baci. Atdan inmeye mecalim yok. Mehbub, beni dagda gözliyor, bir saatimiz, on saate bedeldir. Bir an evel, bu cazinin gapısi i bene göster. Ben garişmam, bu caziyi eyle öldürüm ki, yapdıklarina pişman olsin," –dedi– Mehbub bene anlatdi, ben sene annatdim. Yanlız, inşallah, ben bu cazinin dudagın kerpenteye mehal goyınam."

"Gardaş dur, çarşaflanım, gelım. dedi Telli Gülşah.

Gadın, derhal içeri girdi, başdan aşşagi çarşaflanıp, geyindi. Gapıyı kitleyip, Mahmıd'ın ögüne düşdi. Dedi ki :

"Gardaş, şindi ben irelde gedirem. Sen beni takip ederek, golliyarak, geriden gel. Ya ben seni heç tanimıram, bilmirem, sen de beni bilmirsen. Ben bir gadın, sen bir yolçı gibiymişsen,"

"Pekey baci,"

"Yanlız, ben barmagımla, sene 'budur cazinin gapısi' deyemem. Cazi, eger bir sezerse, ikimiz de yok oluriz. Cazinin gapısına vardıgım zeman, ben egilirem, cazinin gapisına dogri dönerem. Ayagımın çorabi ile, ayagımın kundurasi ile ugraşiram. Sen anla ki, cazinin gapisi orasi. Ben, hangi gapida egilirsem, işde, cazinin gapısı orasıdır. Ben sene, 'burası' deyemem, sen yörü get. Cazi de görürse, zanneder ki, bu gadın ayagini nizamlir. Ben, bunun için sene bu parlayı verdim." dedi.

"Pekey baci, sen cazinin gapisının öğüne gadder get. Cazinin gapisına dogri egil, ben gerisini yaparam."

Telli Gülşah irelide, Mahmıd pulli gıratın üstünde, gızın arhasından, ok menzilinden ziyada, gızi takip ederek gediyor. Çünki, gız bir gadın kimin çarşaflanmış gediyor. Ece.. binlerce yolçilar da gedip geliyor, Mahmıd'ı kimse tanimiyor.

Gız uzakda, arkada Mahmıd, gızi takip ederek gediyor. Nâyet, mehle arasina girdiler. Mahmıd, atını sürerek, yavaş yavaş gızın peşinden gediyordi. Gız, dogri cazının mehlesine getmişdi. Cazinin gapisi aralık duruyordi. Telli Gülşah, gapiya garşi, gapin ögünde durdu, egildi, çorabıyla, ayağıyla başladı nizamlamaya. *Çoh bir gadınnar çorabıyla ayağını nizamlar. Maluma, bu her zaman vardır.* Mahmıd, uzakdan takip ediyordi, Telli Gülşah, ayagını nizamlayıp, geçdi, sokağa yuhari getdi. Cazinin gapisi, saten aralıkdi. Mahmıd, usul usul, gapinin öğünden geçdi. Sokağın içinde olan küçük uşaklar, ahlı kesmeyen çocuklar, gapinin ögünde oyniyordi. *Şindi gün bugün, bütün çocuklar, gendi hanesinin ögünde, mehellesinde oyniyor.* Büyükler, gapiların arasinda otırmiş, bir takım gadinlar, gapının ögünde, birbirleriyle gonişirkan, Mahmıd Pulli gırati sürdi. Doğri, sokağın üst başından enişe endi. Ayni, cazi in gapisına geldi. Cazi, avlusinda otiriyordi. Gapi aralıh, sandalyesini atmiş dinlenirdi. Mahmıd, küçük çocuklarin yanina varıp :

"Ey yavrum, benim başimda bir deli agri var, bu agriyi defedemedim. Acebe, bu muhitde, bir okumiş kimse yok mi bildiginiz?" deyince, çocugin biri dedi ki :

"Emice, işte, ahan o gapinin ögünde durdugin evin sahibi olan nene ohimiş. *Çünki, gadının çoh okumuşi olur.*

Nene duydi, heman gapiyı açdi :

"Ne diyorsun delikanli?" diye sordi.

"Ey nene, Allah, sizin kimin ohumişlari, aramızdan eksik etmesin. Benim başimda bir deli agri var. Bu agri dutdugi zeman, beni deli ediyor. Nene, beni bir efsunla," deyince Nene :

"Pekey oglim, atın bagla, gel içeri gir."

Esgi gapiların gırzayı olurdi. Mahmıd, Pulli gıratın yularını, gapının gırzasına dügüleyip geldi. Nene, Mahmıd'ı içeri aldi, altına bir iskemle getirdi. Amma, nenenin etirafi; gapının garşısında, yanında, altında, üstünde olan gomşular duydular. Hepisi eşiddi ki, nene, bir deliganliyı ohuyup, başının agrısini kesecek. Nene, sandalye üzerine oturdı. Çoluk, çocuk yakın gelende, nene bunnara dedi ki :

"Defolun gapidan. Adam görmemiş misiz?"

Çoçuklar heman, nenenin gapısından uzak durdilar. Nene gapiyı örtdi, çocuklari içeri almadi. Varıp, Mahmıd'ın yanina oturdi. Nene ohuyip, Mahmıd'ın üzüne üfüriyordi. Lâkin, Mahmıd'da agri yoh, deli agri yoh. Megset, neneyi ne çeşit öldürecegini düşünürdi :

"Ben şindi, gılıca el atsam, bu zalımın dili döner, bene bir ezme çeker beni yoh eder."

Çünküm, Telli Gülşah da, Mehbub da, bu cazinin ne oldugini bildirmişdi. Mahmıd hesap etdi ki; "Nene zaten, beni ögüne almiş ohuyor. Ne ohir, bilmirem, yanlız, ben iki elim ile, eyle birden nenenin bogazını sıkım ki, cani gıçından sıvışsın." Nene ohurken, Mahmıd, eyle guvvet ile, birden nenenin boğazindan sarildı, eyle bir sıkışla sıkdı ki, nenenin gözleri dişarda galdi. Nenenin dili dönmeden, cani Cehenneme getdi. Mahmıd, gendi gendine :

"Ey zalim-i bî-din, senin bu dünyada galmandan ise, ölümün daha ey. Kime dilin degse yok edecekdin." dedi.

Heman, gapidan dişarı çıhan Mahmıd, pulli gıratının yularını açdi, üzerine bindi. Ece, goni gomşi, hep göriyordılar ki, nene bu deliganliyi aldi içeri, başina ohuyacak. Ahlı kesen goni gomşi, gelin gız, gördüler ki, nene ohidi, efsunladi, deliganliyi yola vurdi. Mahmıd'a dediler ki :

"Başın agrisi durdu mi?"

"Evet, Allah neneyi eksik etmeye, başımin agrisi mık gibin durdi."

Halbuki, nenenin cesedi yere serilmişdi. Gomşulari, bircz durdilar, bahdılar ki, nene gapiyı açmiyor, gapi örtük galdi. Bu gelinler, gızlar, ahlı kesen gadinlar, dediler ki :

"Gedek, nene sorak hele, bahak ki, aldi. Bu deliganli ne gadder para verdi?"

Bunnar, gapiyı açdılar ki, ne açsınlar! Nenenin gözleri dişarı çıhmış. Nene, cani sıvişdırmiş, simsiyah olmiş! Heman, gomşilar o anda, garagola

melumat verdiler. Esayiş dökülüp, nenenin cesedine bahdilar. Mehle gomşilarından biri :

"Beyle, bir pulli gıratli geldi; 'başımda, bir deli agri var' dedi. Nene de, gendi hüsn-i rizasıyla içeri aldi. Deliganli, atını gırzaya bagladi, gapıyi örtdi. Çocuklar gapiya yanaşdı, nene bunlari govup, deliganliyi üfledi. Biz bele biliyoruz. Bu atli, derhal getdi, gapiyı çekdi, söveden atını aldi, bindi getdi."

"Nasıl bir atliydi?"

"Pulli gıratlı bir deliganliydi."

Beyefendi, ara ki, pulli gıratı bulasın. Meger Mahmıd, dağı bulmuşdi. Mehbub'un yanina yetişmişdi. O zeman, şehrin içerisini garagollar ariyordi. Ariyordular ki, pulli gıratlıyı bulalar. Halbuki, pulli gıratlı, bir saat evel gaçmiş getmiş. Daa nerde bulsunlar?

Beyefendi, bu iş neye benzedi? İşde, bu işin benzeri şöyle; bu memleketde, hamami Ermeni Pastırmaci adında biri yapdırır. Hamami yapdıran bu Ermeni, halka çoh zülümkârlık eder. O vakdin devrinde, Hafız Paşa ismindeki Erzurum valisi, bir delikanliya emir veriyor. Çünki, bu Ermeni, artık İslâm dinine küfrediyordi. Vali diyor ki; Erzurum halkina

"İlişmeyin, durun, ben bu gâvurun başını eyle ezerem ki, siz de şaşarsız."

Vali, bir deliganliya emir verir. Deliganli, bir pulli gırata biner, dabancasi elinde, dogri hamama. Hamamin ögünde oturan Pastırmacı Ermeni'nin göbegine; "tak tak", üç mermiyi de boşaldir.

İşde eyle, pulli gırata gamçiyı vurup, çıkıp gediyor. Bilir gişiler diyirler ki

"Harpıt gapısından girdi içeriye, İstanbul gapisından dişarı çıhdi."

"Nere getdi?"

"Ben ne bilirem, gaçdı getdi."

Esayiş ariyor, bulamiyor. Amma, işde, söveden atını açdi, binip atina getdi

"Nere getdi?"

"Ben ne bilim, sen bul. Beyle devlet olir mi?"

İşde, hekâyelerimizde, geçmişde olan hallar çoh. Bunnar, günümüzde de ispat ediliyor.

O zeman Mahmıd, Mehbub'a gavuşarak, el ele tutarak; cazinin bogazina sarilıp öldürdügüni atdi. Mehbub

"Mahmıd, şindi biz gurtulduk. Şimdi, ben gelin, sen güvegi olabilirsin. Çünki, aramızi açan galmadi."

Efendi, Gence şehri bile, bu cazinin şerrinden helâk oldi. O zeman, Mahmud ile Mehbub, üzengi üzengiye, muhabbet edip, gonuşarak, Şiraz, İran topragından çıhdi, Türk topragine geçdi. İstanbul'a gederken, yollari Kemah daglarindan geçirdi. Kemah daglarina yanaşir yanaşmaz, Mehbub Hanım, atin başini çekdi. Mahmıd sordi :

"Gız, neye durdun?"

"Hem gelirem, hem düşünirem. Şindi, ben bele, eli boş, yüzü gara, İstanbul'a geldim. Benim, kimin gızi oldugimi, heç kimse bilmirdi. Ben bir Arap nikabında gelmişdim. Amma şimdi, Gence Şahı Emir Govkan'ın gızi oldugimi, yediden yetmişe herkeş duydi, örgendi. Ey sevgüllüm, ben beyle, eli boş, yüzi gara gelirsemse, ben gelin, seni güvegi olursun. Amma, aradan aylar, seneler geçer, gonun, gomşin bene sorarlar ki; "Sen, kimin gızı idin?" 'Ben, Gence Şahı'nın gızıyim,' dedigimde üsdüme hem gülerler, hem de inanmazlar. Sebep; 'Sen nasil bir şah gızisan ki, elinde bir bohça bile yohdi. Heç bir şeyin yohdi. Hökümdar gızi, beyle mi olir?' derler."

"Ne diyirsen gız?"

"Gel, bu Kemah'da, birez heramilik edek. Gelen, giden bezirgânin, gıymetli halisını, gumaşını alak; çeyiz dikdirak. Ben, eli boş, üzü gara gidemem. Epey, bir at yükü mal yığak, ondan sona geydinen gedim ki, benim, kimin gızi oldugim bilinsi ," dedi asbablı şeytan.

Bu, Mahmıd'ı da yoldan çıhardi, Kemah daglarının bir terafını kesdiler. Gelip geçen bezirgânin, gıymetli, hediyeli mallarını gılıç zori ile ellerinden aliyordular. Böyle, aradan aylar geçdi :

"Birez daa yığag, birez daa yığag," diye zeman geçdi.

Gün bögün, saat, bu saatdi. İçimizde olan hecaleti annadiyordi. Bak, geçmişdeki hekâye amma, bögündeki durumumuzu da ögümüze alak. Türk devletinin içinde, eyle esnaf, eyle tüccar var ki, milyon degil, milyar sahibi, amma, gine diyirdi ki; 'yığım'. Üç beş gat apartman, üç beş yerde var. Üç beş magaza, üç beş ölkede var, yine de diyir ki; 'Bu azdır, birez daa yığım,". Heç ölümü düşünmir, 'yığım' deye çalışir. 'Ecabe, bu gadder serveti, bu gadder ganimeti yığdım. Benim sonum nedir? Heç ölmeyecek miyem?' deyi, heç ölümü hetırına getirmeyen zenginner yığıyor. Yığ bahalım vatandaş, sonu ölüm, bu mallar kime galacah?

O zeman, ne sende gusur, ne bende gusur var. Neden? Âdem babamızdan bir temah galmışdir bizlere. Bu temah, Âdem babamızdan galdi. Ölümi ahıllarina düşürmediler, dünyayı ikiye böldiler. Çünki, dünyayı hergedecekdiler. Çiftçinin biri Âdem babamızdi. Dünyayı, bütün hergedecek, sürüceg idi. Cebrail (A.S.) geldi

"Yâ Âdem, ne isdiysen, Allah, dünyayı sene mi verdi? Getir, sinar çekek." dedi.

Dünyayı ikiye böldiler. Yarısı Âdem'e düşdi, yarısı Cebrail'e. Cilve-i Rabbâni, nâyet, ikisi birbiri ile güleşirken, Cebrail (A.S.) Âdem'i yıhdi. Zalimi yere getirdigi yeri sinar daşi kesmişdiler. Sinari kimse geçmeyecekdi. Âdem babamız, Cebrail'in altında ikan, ayağıyla, sinar daşını; bir evlek benimki fazla olsun diye itilirdi. Lâkin, bu temah, Âdem'in başına düşmüşdi, gögsüne enmişdi. Cebrail (A.S.), bir su getirdi, Âdem'e verdi. Âdem içdi. Tarlanın, bir başından öbür başına gadder, öküzlerini süren Âdem babamız, tarlanın üst başına çıhdi gendine durdi

"Evet, ben bu tarlayı sürüceğam. Sürebilir miyem Allah bilir. Ekecegam, biçebilir miyem Allah bilir. Ya ben ne ideyim? Ölüm var, ben kime ekip, kime biçecegim?" diye terlanın üst başında oturdi. Cenâb-ı Hak, Cebrail (A.S.)'a emretti

"Ya Cebrail, yetiş, Âdem oturdi. Âdem'in oturmasına, bütün adem otukimse çalışmaz.'

O zaman, Cebrail, bir temah getirdi, Âdem babamızın boynuna tahdi. Âdem babamız, birden bire gözüni açdi, düşündi

Olan, hele dur, ben oturdum, ya ölmedimse ben ne yeyim, ne ekim, ne biçim?"

Heman galhıp, çiftin gulpuna sarildı. İşde, çalışmak, Âdem babamızdan bize vergilidir. Ölünci bir güne gadder, ey Türkogli, eyle dünyaya sarılır ki, heç ölmeyecen diye saril, çaliş. Lâkin, eyle de tedbirin al ki; sağ yanin yıkanmakda. Beyle de tedbirini al. Malesef, bu da bizlerde heç yok. Ölüm ahlımıza heç gelmiyor. Bir gıpde girip, cem etmekteyiz. Heç ölümü düşünmüyoruz. Gendimizden aşşagı, düşkünleri, fakirleri, yerde sürünenleri, ögsöüzleri, ehdiyarlari, gözümüz görmir. Uzanan ele; 'Allah versin' deyirsen emme, Allah sene vermiş, sen de ona ver. Bah, o cevabi, sahi söylirsin. Mademâ dilim varır, söylirsin, "Allah versin" dirsin, Allah kime vermiş? Sene vermiş, sen de ona ver daa. Bir sadaka ver. Hem Cenâb-ı Hak, sene tesbit edir verdigini, hem de o sahili boş çevirir. Yazık, vallahi yazıh, çoh yazıh.

O zaman, evet bunlar Kemah daglarinda, Mahmıd ile Mehbub; 'birez yığag' diyerek yığdilar. Mağarada, yatacak yerleri galmamışdi. Mağaranın bacasina çıhıb yatiyordilar.

Gel heberi kimden verelim? Atalar sözi; "Cani yanmiş himar, Kelhan'ı de geçer," çünki, cani yanmiş. Gırh tene bezirgân bir araya gelip, gafa gafaya verip; "El-aman bu iki heraminin elinden" diyerek, o zaman, her biri gendi şehsine bir dilekce yazdi. *Çünki bunlar, haramilik etdigi zeman Türk topraklarında idi. Kemah dağları, bögün Türkiyemizin toprağı, Türk dağları,*

Türk vetanı. Dedim ya, Türkoğli, gözün aç. Vetanın ayrısı, gayrısı olmaz. Dağlar da senin, bağlar da senin, bütün senindir. Gözün aç ki, düşman vatanına yad adam goymasın. Bunnar hep ne ile olir? Sen nasıl, gömgög demire gark olip, düşmanı garşan alıyorsansa, devletin, milletin, namusun içün savaş. Vetan senin, devlet senin, millet senin. İşte, beyle Türk milleti el ele verip, birbirleriyle gardaş kimin yaşarsa, Türk milleti yenilmez. Lâkin, birbirimize hayın hayın bakar, birbirimize fırsat gözlersek, elbette, hangi millet olirsa olsin, beyle bir millet ayahda yaşamaz. Bunin içün, gece ve gündüz, birbirimizin içindeki o kemiği çıkartıp da, el ele dutup, birbirimiz ile ey çalışalım, ey gonuşalım. Birbirimiz ile ey geçinelim. İşde, devletimiz de beyle kalkınır, milletimiz de beyle kalkınır. Dili dost, galbi düşman olmayalım. Göründügin kimin görük; derviş isen derviş görük, serhoş isen serhoş görük. Herkeş, seni eyle bilsin.

O zaman, Sultan Murad mekamına, Türk devletinden gırh dene bezirgân, herkeş gendi şekline ait erzi ile, birer birer padişahın megamina ugrirdi. Teker teker, onikiler elinden geçdi, ohindi. Sultan Murad'a :

"Padişahım, Kemah daglarinda, iki herami peydah olmiş, bezirgânlar şikayet edir." dediler.

Padişah emir verdi :

"Türk devleti, erz-ı halini veren gırh bezirgân, garşıma gelsin."

Gırh dene bezirgân, Sultan Murad'ın megamına, hüzuruna geldi. El gögüse dutip durdilar :

"Heşmetlim sağolsin, ya bize başga yol göster gidip gelelim, ya da Türk daglarinda, iki tene harami peydah oldi, haciz galdik elinden, onlari yakalat."

İşte, beyefendi, geçmişde olan hallara ey bak, ey Türk çocugi ibret al, reca edirem. Çocuk aglayinca, derdini kime bildirir? Babaya.

Bu gırh bezirgân, dilekçelerini yazip, Türk devleti babalari olan, Sultan Murad'a bildirdiler :

"Padişahım, iki dene heraminin haggından gel. Biz, ellerinden aciz galdık," dediler. Sultan Murad hırladi :

"Ne demek ola, ben bu masada oturmuşam, yerdeki garincanın haggı yohdur bende. Uçan guşun ganadini giranin, ganadını gıraram. Ne demek ola ki; benim milletimin içinde herami olsun, gelip gedenin malını alsın."

İşde, bu da bizim içimizde, şimdi çoğaldıkça çoğaldi. Efendi, şindi çoh bir adamlar, çoh bir zenginler, yoldan düşüyor, ölüyor. Çoh soygunlar, cinayetler, hırhızlıklar oliyor. Evet, muhaggak ki, boynuzlu goçun hakgini, boynuzsuzdan, boynuzlinin hakgini boynuzsuzdan Allah alacakdir. Ey Türkoğli,

zengine Allah vermiş, sen de çalış, sen de zengin ol. Oni gören, seni görmez mi? Ona veren, sene vermez mi? Tanri birdir, Onin de Rebbisi, senin de, Hasan'ın, Hüseyin'in malına, canina göz dikene gadder, gendi ayagan, gendi golan, gendin çaliş. Gendin gazan, ne devletin, ne dirliğin, ne milletin, senden küsdi. Evet, bunda, heç bir devletin, gusuri yohdir. Biz, gendimiz azıp, terbiyemiz gendimizde olmali. Heç bir baba, evladına, demez ki; "Get, filanın malını getir." demez. Evlat, âciz olirsa, baba ne yapsin? Baba da yoh olir. İşde, bunin için, ey Türkoğli, âdem isen âdam ol, her adem, âdem olamaz. Ara genden âdem bul. Eloğli, yoldan çıhardır, sen çıhma. Allah, senin gafana ahıl vermiş, zekâ vermiş, millî ikdidar vermiş, o şaşırmış yolundan, seni şaşırtmak isdiyor. Oni itile, ondan uzahlaş. Ahlın başan topla. Bu, ölümli bir dünyadır, et ki, gazanasın. Neyi? Hem rahmetin, hem devletin. Zahmeti gazanma, rahmeti gazan, devleti gazan.

O zaman, Sultan Murad :

"Bene, Meykör Ahmed'i çağırın," dedi.

O zaman, Möykör Ahmed'e davullar getdi. Möykör Ahmed, delibaşı idi. Yani, esayiş gomiseri idi. Möykör Ahmed, iki geri, bir ireli darta darta, padişahın gatina geldi, ayıldı. Çünki, Meykör Ahmed, gece gündüz serhoşdi. Padişah da biliyordi ki, Meykör Ahmed içiyordi. Buni görende :

"Gel olan Möykör, gardaşın Mahmıd, getdi gelmedi. Helbetde, gırh damardan biri, gardaş gardaşa çeker. Kemah dağlarında iki herami peydahlanmış. Bezirgânların malını, kervanını elinden aliyor. Mahmıd'ın geri geldi." dedi.

Meclis :

"Mahmıd yohsa, gardaşı Meykör Ahmed burdadır," deye malumat verdiler.

Sultan Murad, gene Meykör Ahmed'e dedi ki :

"Ne gadder, süvari alırsansa al, bu iki heraminin ya başını, ya da gendilerini bağli isterem."

"Başüstüne padişahım, iki heraminin, ya başini getirecegim, ya da gollarını bağlayıp getirecegim." dedi.

"Haydi bakalım."

Meykör Ahmed, üçyüz dene süvari aldi. Bu süvariler, gılıçli, galhanli idi. Meykör, süvarilerin ögüne düşti. Peşinden de, üçyüz piyade geliyordi. Yani, Türk ordusinin bir parçası, devlet emriyle, Kemah dağlarina, iki heraminin üzerine yüridi. Meykör, önde gediyordi. Hem gediyor, hem de düş" niyordi :

"Nasıl edim, nasıl galdırim ki, bunnar gaçmasin."

Çünki, can beyefendi can. "Zor gapıdan girerse, şer gapidan gaçar." Evet, gaçar mi gaçar. Bah bu sözler de neler var?

Meykör düşüniyordi :

"Bu iki heramiyi nasil dutam. İkisinden biri gaçar. Şah babam, 'hani biri' diye benden ister."

İkisini de dutim diyen Meykör Ahmed, dört tene keşif atliya emir verdi :

"İlerde, tedbilli, uyanık olun. Bunların yerini keşfedin. Nerde yatip galhdıklarini ve gezdikleri yerleri örgenin. Olur ki, bezirgânların iki dedigi herami on olur. Belki, on olmaz, yirmi olur. Bunnar iki tene bilir amma, belki bu daglar herami dolidir. Keşfedin, haramilerin gaç dene oldugini, yerlerini ve nerede yatıp galhdıklarini keşfedip gelin."

Meykör Ahmed, üçyüz süvariyi, iki dağ arasinda sahladi. Piyade geride sahlandi, dört gişi, Kemah daglarini keşfetmeye getdi. Bahdilar ki, evet iki herami, fazla yok. Bunlar, akşam oldi mi mağaraya gelirler, atlarindan inerlerdi. O gün akşamda geldiler, vurip gırdıklari malları, mağaranın ögüne endirdiler. İçeri, lapa lap deşt olmuşdi, garanlık çökdi, iki herami, bacaya çıkıp yatdilar. Mağaranın üstüne iki keşif yatıp sinmişdi, gizlenmişdi. Bu iki heraminin, yani Mehbubi ile Mahmud'un ruhi duymamışdi. Çünki, hepsi senen gözüne görükmeye gelmemiş, senin plânın çızmaya gelmiş, seni çalmaya gelmiş.

Bu keşif gollari, dört gişi, her bir terafdan, bir araya gelip, gerisin geri çekilmişdi. Bunnar, garanlık çökünce geri dönmüşdiler. Gece yarısi, Meykör Ahmed'e ulaşdilar, iki heraminin olduğuni, başka kimsenin olmadıgini Meykör'e annatdilar. Dediler ki :

"İşte yatıp, galkacak yer olarak bir mağara gördük. Bu mağaranın içi, lapa lap mal doli, gumaş doli, hali doli, Bunnar, mallari yerleştirip, mağaranin bacasina çıhdilar, bacada yatdılar. Biz beyle, gördük, işte sene melumat." dediler.

"Pekey,"

O zeman Meykör Ahmed, süvariye emir verdi. Gendi de gılıcını guşanmışdi. Vakit, gecenin yarısı idi. Mahmıd ile Mehbub derin uykuda ikan, mağaranın etrafi, sessiz sessiz sarıldi. Meger, olacak olur ya, her gece lerdivani yukari çekip alirlardi, o gece, lerdivan duvarda galmiş, yuhari almamışlardi. Meykör Ahmed, işaretle, kemendçilere emir verdi. Bunnar, işaretle gonişiyordiler. Meykör Ahmed, en önde lerdivandan bacaya çıkiyor, kemendçiler de buni takip ederek çıkiyordilar. Meykör, mağaranın bacasını buldi. Bahdı ki, bir yatakda iki baş, dört ayak! *Efendi, ölüm ile uyku birdir. Buni, hepimiz biliyoruz.* İki âşig, birbirine sarilmış mışıl mışıl uyuyordi. Meykör,

yine gafeyi çekmişdi, bir ireli, iki geri darta darta, yanlarina vardi. Bahdi ki, biri gadın, biri erkek iki gişi yatiyordi. Amma, Meykör, rakının harareti ile bunların kim oldigini tanimayıp, gılıcını kınından çıkardi. Kemendçilere işaret verdi. Ondört senelik kemendçiler, bunlara eyle bir kemend atip bağladilar ki bir daha gaçmanin imkanı yokdi.

Beyefendi, o vakdin devrinde, insanların tuzağı kemend idi. Delikli demir çıkdi, gılıç galkan defoldi. Kemend de yok oldi. Neden? Garşıdan atırsan, seni devirir, Zaloğli Rüstem de olsan ne gıymeti var? Herif, arabadan geçirken, hamle atıp deviriyor. Evet, daha buna kemend ne hacet, gılıç ne hacet, galhan ne hacet?

Kemendçiler, Mahmıd ile Mehbub'u teker teker bağladilar. Bunnar uykudaykan, ikisini de bağladilar. Meykör Ahmed'in elindeki gılıç yalın duriyordi. Gine, bir geri, iki ireli dartiyordi. Bunları bağladıkdan sona, Meykör Ahmed'in ayagi, dırnagi yer dutdi. Dedi ki :

"Galhın ulan, galhın bahayım. Siz kimsiz?" diye haykırdi.

Eger gadın, eger erkek, yani eger Mahmıd, eger de Mehbub, eyle uyandilar ki, geyd-i bend bağli. *Beyefendi, uçan guşun ganadını gırsan, yakut yolsan, yerdirsen, ayagin dibine on sene esir olir. Daa uçamaz, gaçamaz. Niye? Ganadi yoh çünki. Ganadsiz guş, ben-i âdemdir. İki golini bağladın mi, iki ayagını bağladin mi, ha öldürdün, ha öldürmedin, fergı yohdir. Çünki, neden guşin ganadi getdi? İnsanoğli da, ganadsız guşdir.*

Mahmıd ile Mehbub, gendilerini bağlı gördügin kimin, ne gadder guvvetli olursa olsun, kemendi çözemediler. *Çünki, ne gadder guvvetli olursan ol, Zaloğli Rüstem bile olsan giymetin yokdir, çünki bağlandin.*

Meykör Ahmed rakıyı fazla kaçırınca :

"Olan, –dedi– siz benim adımi Türkiye'de duymadız mı? Bene Meykör Ahmed derler," deyince zaten Mahmıd ile Mehbub uyanır uyanmaz bu ikisi de Meykör'ü tanımışdi. Amma, Mahmıd titireyarak :

"Eğer bir gılıç bene, bir de sene atarsa işi gördük. Kelle gövdeden gider."

Meykör gılıç vurmadan bunnara sordi :

"Siz kimsiniz? Benim adıma Meykör Ahmed derler. Olan Allah'dan gorkmir misiniz, gelen geden bezirgânın varını elinden al, kervanını al, gendini gamçı ile yola vur. Burasi Türk devleti, Türk torpagi, Kemah dağlari siz bilmediz mi ki Türkiye devleti, Al Osman devleti, Sultan Murad tahta oturuyor. Bunun gorgusundan nasıl siz haramilik yapabilirsiniz? Kimsihaydin bakayım," diyince Mahmıd gorguyor.

"Meykör Ahmed şindi gılıcı sallar, Beyefendi bir cellat amani bir söz geldi dilime :

"Ne söylirsen olan, söyle bakak kimsen, kimen"
Zaten Meykör Ahmed cevap isdiyor.
"Söyle bakayım sen kimsen?"

O zaman Mahmıd sade dili açık, el bağli, ayak bağli, diliyle aldı bakalım ki gardaşı Meykör Ahmed'e ne diyor :

Öldür bu Mahmıd'ı değme hanıma,
Duyar Ahmed gan yaş töker gardaşım.

Meykör kemendcilere dedi ki :

"Ulan bu bizim Mahmıd'ın sesine benziyor, hele durun." diye Meykör bir gözlerini sildi.

"Olan –dedi– deliganni sen kimsen? Yaylaga yayma beni, cevap ver"

Mahmıd :

"Kim oldugumu işde dedim, ey gardaş duymadın mı sesimi, ben gardaşın Mahmıd değil miyen?" diyince Meykör Ahmed'in de elinden gılıç titireyerek düşdi. Aglıya aglıya gardaş gardaşa sarıldı.

"Heyvak, –dedi– az galdı elim ile ocağım üfürüm, söndürim. Olan Mahmıd bu ne hal?"

Dedi :

"Cehiz yığırdık, ambu köhne gız beni aldatdı. Asbablı şeytan oldi, geçdi, önüme. Gelen giden bezirgânın malını elinden, gılıcın zoru ile alıyorduk. Cehiz yığırdık."

Meykör ağlıya ağlıya gardaşına :

"Olan Mahmıd, baban adini düşünmedin mi sen? Kimin oğlnsan? Haci İbrahim Bezirgân'ın oğlnsan. Neçün garının sözüne uydun? Baban adına yazık değil mi idi. Olan bizim sinsilede harami bir gız var mıdır" dedi.

"Yok."
"Neye yapdın ya?"

"Olan Mahmıd, ben senden böyügem, sen benim küçük gardaşımsın, biz bir babanın, bir ananın iki oglı idik. Çok zamanda benim gulaklarim duydı, eller bene dedi; sen bile dedin. Bak gardaşan ibret al. Gardaşan rakı içer mi? İçmiyor. Sen neçün içersin diyenner çog oldi, bene. Mahmıd sen de dedin, gel bu işreti bırak, rakı içme. Biz Haci İbrahim Bezirgân'ın oğluyuz, dedin. Olan ben rakı içtim ise kimseyi soyup içmedim, kimsenin malını elinden alıp içmedim, gazandım, gendim içdim. Sen geldin beni de geçdin. Hasan'ın, Hüseyin'in yığdığı mal se [illegible]ün mi, babandan mı galmışdı bu mal. Olan benim serhoşluğum senin ayıklığın şindi ikimizin derecesi ayni oldi."

Eee... Mahmıd bakdı ki Meykör Ahmed'in sözi dogri. Eyle ya bak ne diyor :

"Ben içdimse gazandım da içdim. Kimsenin malını elinden almadım" dedi.

"Gardaş, haklısan, annamadım, ahan bu asbablı şeytan, Mehbub'un sözine uydum."

"Pekey, ey gardaş, ne sene yakişır, ne buna. Neden böyle, bu hala tökküldüz?"

"Cehiz yığırdık."

"Haa, pekey, amma, gırh tene bezirgân, padişah babama erz-i hal vermiş, el-aman ediyollar. Gırhı da, Sultan Murad serayından, üçyüz süvari, magaranın etirafında, egilde bah."

Mehbub ile Mahmıd egildi ki, süvariler algış dutiyor. Meykör devam etdi :

"Gardaş, padişah babam, çoh gazzebe gelmiş, ben şindi, seni eli açık götüremem. Padişahın bene verdigi emir bu; *bir evlat babanın verdigi emri yerine getirir* ben seni bagli götürecegim. Padişahın emri bu; 'Garşı durursa başını getir, dutabilirsense dut getir,' dedi. Ben, ikizi de dutdum. Eliz, goluz bağli olarak, padişah babama götürüceğim. Onin sözi yere düşmez. Bir babanın sözini evladı reddetmez. Etdi mi evlad heyrsiz olir. Ben şindi, ikiz birlikde, eli goli bagli götürecegim gardaş. Bene gendin nasıl tanıtdırdınsa ben garışmam. Çünki, eyle poklamışsan ki, paklanacak çare yoh. Gendini, padişahın garşısında da eyle tanıt. Dilerse affeder, dilerse de cellat eder. Gardaş, gizli iktidar elimden çıkdi." dedi.

Meykör Ahmed, ikisini de bagladi. Sade ayaklari açık, gollari, paziları bagli, gerisin geri dönderdi. Güne bir menzil, iki müjdeci, padişahın hüzuruna çıkdi; meclise dedi ki :

"Padişahımıza heber verin, tudduk."

Sultan Murad, meclisini dağıtmiş, Meykör Ahmed'in gelişini gözliyordi :

"Müjdeler olsun padişahım, Kemah daglarina gönderdigin Meykör Ahmed, haramilerin ikisini de dutmiş, elini golini baglamiş getiriyor. Ne emrin olir?"

Sultan Murad, meclisin emri ile :

"Meykör Ahmed, ikisini de, bagli olarak garşima getirsin. Haydi, din, heber verin. dedi.

Elçiler döndi, daa Meykör Ahmed, süvarileri ile barabar İstanbul'a yaklaşmadan yanina vardilar, Meykör'i garşiladılar :

"Heyir haber?"

"Ey Meykör Ahmed, padişah baban emri bu; ikisini de bagli olarak garşisına isdir." dedi.

"Başüsdüne,"

Meykör Ahmed, agliya agliya Mahmıd'a :

"Gardaş, ben sene sahib olamam. Bene gendini nasıl bildirdinse, tanıtdınsa, padişah babana da eyle tanıt." dedi.

O zeman, guşluk vakdi idi. Meykör Ahmed, Mahmıd ile Mehbub'u, bagli olarak, onikiler garşisına, meclise çıkardi :

"Buyurun, şevketlim sağolsun. Emriz, yerini buldi," deyip el bagladi, sag terefe geçdi amma, Meykör Ahmed'in vücudu titiriyordi. Gözlerinden, doli doli yaş akirdi. Sade Sultan Murad degil, meclisin hepsi, Meykör'ün agladıgini görüyordi. Halg, birbirine :

"Bu deliganli neye agliyor?" diye sorardılar.

Kimse, gardaş olduklarini hissedemiyordi. Sultan Murad Han, bir Mahmıd'a, bir de Mehbub'a bakdıkdan sona döndi, sağ tarafında Meykör Ahmed'in ağlamasina bakdi.

"Meykör!"

Meykör, agliyarak, âcizâne :

"Buyur, şevketlüm," dedi.

"Niçün agliyorsun Meykör Ahmed?"

"Şevketlüm sağolsun, aglar güne galdım," deyince, *Eee.. gözliye gizli yoh beyefendi. Keraet ehlinde keramet olmaz, keramet ehlinde de keraet olmaz. Aramızda, yüzlerce halgımız vardır. Kimler vardır? Demişem, gine deyirem; ey Türkogli, gözün aç, bir devletin ordusi eskük oliyor mi? Olmuyor. Devletin ordisi eskük olir mi? O tesgire alir geder, yerine digeri gelir. Mademâ ki, bu bir guldur, gulun ordusi ki, eskük olmirse eger, Allah'ın ordisi eskük olir mi? Eyi düşün, bizleri bekliyen ordimiz var. Çünki, bu kevn-i mekân sahipsiz degil. Anla ki, 18.000 âlemi halg eden bir Hak var. O, sene, senden yahın, bene yahın, buni görenimiz var. Onin emrine amade olan, bir bakışda megrubdan meşrıgı görenner de göriyor. Amma, belki sen, belki ben. Belki, biz oni hetali, günahkâr biliyoruz. Belki de, eyle adamlar ile gırgır geçip, üsdüne gülüyoruz.*

Beyefendi, gülme, gülme... Bunin içün, her zeman seslenmişem ve âlemlerimiz bile seslenmekde. Vakdin hutbini küsdürme Türkogli. Vakdin hutbi küsdürdünsense, pir sillesidir, bir bedduâ ederse, keng-i meng oluruk. Bir ikincisi, devr-i âlemde, kimseyi incitme. Cenâb-ı Hak, hiç kimsenin hagını, kimseye yedirmemişdir. Garincayı bile halgeden o, onin bile gıdasini, rızgını ve-

ren odur. Bunin için, her cüzet, böyüklügüne, küçüklügüne göre bir candır. Garınca da, gendine göre bir candır. Perde, gendine göre bir candır. Âdem de, gendine göre bir candır. Onda da bir ruh var, sende de bir ruh var. Amma, o ufak, kücücük bir böcük, bir garınca, sen gosgoca bir âdemsin. Oni da yaradan, senden sormaz mi? Buni, ahlin kesiyor, eyi bilirsen.

Haklı, haggından geçmez. Ey bilelim ki, Davudoğli Süleyman, bir topal garincanın sözünden agladi. 'Ben, Hagg'a, seni şikât ederem, niçün canımı incitdün?' deyi. Hagg gorkisi aglatdi. Gaf'dan Gaf'a hökmeden bir zati, bir topal garınca aglatdi. Niye agladi? Diyor ki; 'Gork o kimseden ki, gorhmir Allah'dan. Hagg'dan gorhmiyan bir âdem, her ne ziyan ederse, o eder sene. Allah gorhisini, ganina, galbina doldiran, Allah gorhisi ile ayagini yöriden, ne senin malın, ne de caninda gözi olmaz. El vuramaz. Neden? Sene el galdırmaya, o gorhi bırahmaz. Gulun haggı, lugugi, mahkeme-i kübra var. Hak, benden sormaz mi der, boynini büker, geçer geder. Evet, bunin için, her şeyi düşünmek lâzımdır. Bak, geçmişde olan hallara.

Meykör Ahmed :

"Aglar güne galdim," diye Sultan Murad'a cevap verdi.

Sultan Murad, iki haramiye döndi; bahdi, taniyamadi. Tanisa da, kim oldigini çıkaramadi. *Amma, dedik ya; 'Kera'at ehlinde keramet olmaz' diye. Lâkin, 'bu kimdir' diyemiyor. Çünki, Cenab-ı Hak, ibadeti de, kerameti de, ticareti de, gabaati de gizlemiştir. Heç kimsenin ayibını yüzüne varmamış Rabbin, sen gul ıkan nasıl vurursın? Heç kimsenin kerametini bildirmemiş Rebb'in, sen kerametin nasil bildirirsen? Heç kimsenin ticaretin bildirmemiş Rebb'in. Ne gazandıgin bir sen biliyorsun, bir de halgeden Allah.*

İşte, bunin için, bunnarin dördü de gizlidir. Gabaat de gizlidir, ibadet de gizlidir.

Meykör Ahmed :

"Ben sordım şevketlüm, sen de sor," dedi.

Sultan Murad, Meykör'e sordi :

"Bunnar kimdir, sen sormadin mi?"

"Sordum padişahım, sen de sor."

Padişah annadi ve onikiler, birbirinin üzüne bakdi. O zeman, padişah, Mahmıd'a döndi :

"Deliganli, sen kimsen, söyle bahim?"

"Ey şevketlüm, bir cellad emani ver, kim oldugini bildirim.

"Söyle, dedi.

Celladlar, sag ve solunda idi. Aldı bahalım Mahmıd, burada ne diyor :

"Sen bir edip şahsındasın, tahtında,
Möhr ü Süleymansın padişahım âlem zatında,
Zulumdür şevketlim, degme Mahmıd'a,
Duymuş aglir, gan yaş dökir gardaşım."

deyince *iki kere iki dört eder efendi* Sultan Murad, Meykör Ahmed'e :

"Meykör Ahmed :"

"Buyur,"

"Gel ireli. Üç adım ireli gel, bu ne diyor?"

"Padişahım, işde deyir ya."

"Olan, bu senin gardaşın mi?"

"Evet,"

"Mahmıd mıdır?"

"Evet"

"Şu yanındaki da, Mehbub mudur?"

"Evet"

"Niçün bagladin, niye bagladin?"

"Şevketlüm sagolsin, sen emretdin; 'Ya baş getir, ya bagla getir' dedin. Ben de, emrin gırilmasın diye bagladim."

Ey Türkogli, bah, bu cevap nereye geldi? Hekâyelerimizin içinde neler var? Âlem-i eşyada neler var? Yine, vakd-i zemanında, padişahın birisi, meclisine diyor ki

"*Benim garşıma, bir âdi adam getirin. Ahlı, heç bir şeye kesmeyen bir adam. Yani, gendine sahip olmayan bir adam.*"

Vezir, galhıyor, eyle geliyor ki, bir köşenin başında, bir adam oturmiş, genden bile sahib degil. Deyir ki

"*Daa, bundan da perişani var mi?*"

Baglir bunin gollarini, padişahın garşisına getirir. Deyir ki

"*İşde padişahım, gendi gıymetini bile bilmiyor. Gendine de sahib degil.*"

"*Aç bakim golini, niye bagladin?*"

"*Gaçar diye bagladim,*"

"*Pekey*"

Açir gollarini, emir verir padişah

"*Vezir*"

"*Buyur*"

"*Şindi, buni nasil getirdin? Yani, bunin heç bir kimseye menfeeti yok*

Hayır, bunin menfeeti gendine yoh ki, başgasina olsin. Gendine sahib olamir, ele ne sahib olir?"

"Pekey,"

"Beyle adamda, ne ahil var?"

"Hazineyi açin, bir mücevher daşi çıkardin." der padişah.

Daşi, hazineden çıkardırlar. Padişah der ki

"Bir havan getirin, bu cevheri dögün, toz edip üfürün."

Heç biri razi olmir

"Padişahım, bu cevher, bin altın gıymetinde. Hazineden çıkartdırdıgın bu varlıgi, nasıl birden bire yok ederik. Ahlın başan topla. Padişahım, sen dellendin mi? Niye bu cevheri gırdırırsan?"

Hangi vezire deyirse, heç biri razi olmir. Dönür, o adama diyir ki

"Baba, sen ne diyorsun? Gırar mısan?"

"Emret,"

"Gır bahım, havanda toz et, üfür."

Diyir ki; gina padişah, adama dönüp

"Ey baba, bu gadder halg razi olmadi. Bin altın degerindeki bir cevheri, niye gırdın, yok etdin? Bundan ammare nedir?"

Adam diyor ki

"Padişahım, senin nüfuzuni, mücevherden üsdün gördim. Bu gadder halg, senin nüfuzun gırdi, cevheri gırmadi. Ben, agzından çıkan nüfuzun, mücevherden üsdün gördün de, onin içün nüfuzun gırmadım."

O zaman, meclis ayiliyordi, hep birbirinin üzüne bakiyordi. Padişah dünir, adami getiren vezire deyir ki

"Ey vezir, ben sene sordum ki, bu adam nasil diye. Dedim ki, 'bundan kim fayda bekler, gendine sahib degil' dedin. Gördün mi ne dedi? Begenmedigin adam, bak ne dedi, ahıla bak: "Ey padişahım, senin nüfuzunu mücevherden üstün gördim. Nüfuzun gırmadım, mücevheri gırdım.' Bunin içün, insanlarin nüfuzi, cevherden üstündür. Amma, adam lâzım ki, bu nufuzi duta." İşde, âdi adam dedigin beyle olirsa, ya bunin ahillisi nasıl olir? Sen, gendinden adisini görmedin mi?"

Evet, evet, ne ararsan, sende ara. Ayib da sende var, gusur da sende var, ibadet de sende var, gabaat de sende var. Hepsi senin içinde. Dedik ya, Âlem-i eşyayı sene vermiş Allah. Ey insanogli, gizli iktidar senin elinde.

O zeman, o fakire, ehsan edip, yola vurdular. Meclis de, o adamdan bir hisse, bir ibret alir.

O zaman Sultan Murad elini üzüne goydi. Çünküm sordi, Meykör Ahmed'e :

"Bu Mahmıd mıdır?"

"Evet"

"Bu da eşi Mehbub mudur?"

"Evet."

Sultan Murad Mekân, Gence gapılarının önündeki fedakarlığını, bir de burda Kemah dağlarındaki haramiliğinigine ikisini birbirine garşi dutdi, vuruşdurdi. Bakdı ki o fedakarlıg burdaki kabaati affediyor. Ben degil onin irelisindeki gazandıgı bu gusuruni örtüyor, effediyor.

"Olan Mahmıd!"

"Buyur padişahım,"

"Bu gelenin gidenin malını neden aldız? Neye yapdız?"

"Padişahım ahan bu esbabli şeytan, bu gari beni yoldan çıkartdi. 'Ben kimin gızi olduğumu bilmezler, Emir Govkan Şah'ın gızıyım. –diye– Gendimize cehizlik yıgak. Haramilik ettiğimiz kim ne bilür?' diye, 'bögün galak, yarın galak' diyerek, garşan getirdiler beni."

Emir verdi Sultan Murad :

"Bezirgânnar gelsin,"

Gırk dene bezirgân padişahın garşısına çıkdi. Herkeş erz-i hal vermişdi. Dilekçeler okundi. Herkeş dilekçesine saib oldi. Meykör Ahmed bunnarın aylardan beri yıgdıkları ganimeti getirmişler. Bezirgânnar emir verdi :

"Herkeş malini, tanısın alsın."

Herkeş malını aldı. Mahmıd'ın elinde bir gılıç galdi.

"Mahmıd"

"Buyur,"

"Yorulduğun yanan galdi mi?"

"Evet, padişahım galdi."

"Ter tökdügün de galdi mi?"

Hag saibi haggını alır, er geç alır. Çünküm, Hoca Rahmetullah'ın başından sarıgini bir çocuk alıp gaçiyor. Hoca bakıyor ki

"Segirtsem de çocuğa gavuşamayacağım." Çocuk aldı getdi. Haman gelip hoca, mezer daşının arkasına gizlenmiş. Halg görüyor. Hoca Rahmetullah'a diyirler ki

"Sarıgın peşine sen neye gitmedin? Geldin mezer daşının arkasına sindin?"

Diyor ki nasa

"Gurban –diyir– o çocuk gezer dolanir, fırlanir, er-geç gelir bu mezere girer, ben haggım alıram."

Beyefendi nereye gezersen gez, nereye gedersen get, er-geç ahiri ölüm. Toprağa giriceğiz, cümlemiz. İşde mahkeme-i kübrede haklı haggını er-geç alacak. İşde Hoca Rahmetullah'ın sözleri böyle. Çok var geçmişde olan söz. Ayıg ol Türkogli, bak ne dedi, hisset bu sözleri. Er-geç bu çocuk bir gün mezere gelir, sarığımı alıram. Mahkeme-i kübre var. Evet, hakli, haggını er-geç alır. Bunun içün gazancan bak. Kimsenin malına bakma, soni ölüm.

Bunun içün :

"Meykör Ahmed"

"Buyur,"

"Heramiler hep malını aldi, paylaşdi, herkeş gendi malına saip çıkdı. götürdi. Al Mahmıd'ın, al gardaşın, al gelinin, olan Mahmıd kerete, Gence gapılarında Türk ordularının önünde etdiğin fedakarlıg şindiki bu gabaatın da effediyor. Ben değil, yapdıgın fedakarlıg effetdirdi. Ben de bağışladım. Bir daa böyle iş duymayacağam." dedi ve effetdi padişah ikisini de.

Meykör Ahmed sevinerek, şadıman olarak getdi. Meclis de sevindi. Meclis de padişahın edaletini gördi, sevindi.

Beyefendi reca edirem. Geçmişde olan sözlerimizi annadıyoruz. Bazi da bizim atalarımızdan galan bir miras vardır. Nedir? Miseller... Evet, atalarsözü bize vardır, bir de Cenâb-ı Hag bildirmişdir. Ben-i âdemde altı şey vardır. Nedir bu altı şey. Herkeşde vardır. Gadında da, erkekde de, yaşlıda da, küçükde de vardır. Akıl bulug oldukdan sonra küçük de bile vardır bu altı şey. Nedir bu altı şey? Birincisi şeriat. Sende de, bende de, gadında da, erkekde de herkeşde olur amma, en ziyade kime yakışır. Âlimlere yakışır, şeriat-ı ülemaya yakışır.

İkincisi edalet, sene de, bene de yakışır. Akıl yaşda degil başdadır. Gadına da, erkege de, küçüge de, büyüge de yakışır. En ziyade kime yakışır, hökümdarlara, memurlara yakışır. Edalet, edaletli ol diyor.

Üçüncüsi merhamet, sene de, bene de, herkeşe yakışır. En ziyade zenginnere yakışır merhamet. Çünkü elinde on liran var verdin, bir el açıp el uzadana. Akşam geldin çoluk, çocuğun ekmek isdiyor. Gari, on lira verdim fıkraya. Ahan bunnar ne yesin şindi. Bunnar ne yesin, bunnar da aç. Aglıyor ekmek diye. Ne yesin, geride bir şey yok. İşde kime yakışdi merhamet? Zengin- yakışdi.

Bunun üçün dördüncü nedir? İnsaf, herkeşe yakışır, gadına da, erkeğe de, zengine de, yoksula da, en ziyade esnaflara yakışır. Esnaflara, insaflı sat,

insafh ölç, insafh dart, insafi elden bırakma derim. En ziyade bu insaf esnaflara yakışır.

Beşincisi ganaat. Herkeşe yakışır. Zengine de, gadına da, erkege de, herkeşe yakışır. En ziyade yoksullara yakışır ganaat. Yorganan bak, ayagın uzat. Bögün iki etmegin birini ye, birini de sabaga eyle. Sabagdan eyleye gader heç bir şeye gümanın gelmir. Heç olmasa birine de sabagdan yer çoluk, çocuğun. İşde ganet kime yakışır yoksullara yakışır.

Altıncisi heya. Herkeşe yakışir, sene de, bene de. En ziyade gadınnara eyi yakışır heya. Gadınnara güzel yakışır heya. Çünküm heyali olan bir gadının dudagı getmez geri, gülmez. Heya eder, erkekler içinde gülemez. Gonşular içinde gülemez. İşde altıncisi heya gadınnara eyi yakışır. Evet...

Bunun için Meykör Ahmed padişahın emri ile Mehbub'u getirdi evi Tezeden, toy, dügün başladi. Sultan Murad geriden emir verdi :

"Söyleyin Meykör Ahmed'e, ne gadder harçarsa harcasın, ben ödeyeceğim," diye padişahın goynundan Mahmıd ile Mehbub'ın ceyizi, toy, dügüni padişah varından dutildi, Gırk gün, gırk gece toy, dügün oldi.. Bir mübarek perşembe gecesi iki aşigi zifava verdiler. Mahmıd ile Mehbub nail-i murad oldi.

Beyefendi kevn-i mekâna göz aç, seyret. Neçe Mahmıd, neçe Mehbub, neçe, Gaf'dan Gaf'a hökmedenner, geldi, getdi.

Hekâyemiz burada menziline yetdi.
Mahmıd ile Mehbub'ın hekâyesi burada temam oldi.

DAVUTOĞLU SÜLEYMAN

Gök kubbe altında dünyanın hökmü devrinde Davut (A.S.) vardı. Bu hem Peygamberdi, hem de padişah idi. Allah'ın en sevgili bir guli idi Davut Peygamber'in otuzdokuz oğli vardi. Gırkıncısı ise Hz. Süleyman idi. O, en küçük evladi idi. Bilirsiniz ki, keramet yaşda deyil başda olur. Davut Peygamber'in evlatlarının içinde, gırkıncısı olan Hz. Süleyman henüz onbir yaşına gelmişti. Bu zat kevş-i kerametle, babasının hökmettiği sarayın gapisinde dururdi. Yani ona kimse bir şey demiyordu. Bu çocuk babasının gapısını gözetlerdi. 'Bakım ki, benim babamın yanına kimler gidir, kimler gelir. Babam ne işle meşgul olir,' diye gapiyi gollayan bu zat beklerdi. Heç kimse bu gizli sırri bilmezdi. Ancak bilen HAK... Allah, bir de çocuk, Süleyman gendisi idi. Bu devrin içinde ikan gadının bi tenesinin gocasi ölmüşdü. Yeddi tene, ölen gocasinden iri, ufak, yetim geri galmışdı. Gadın geçim hususunda aciz idi. O vaktın devrindeki çiftçilerden halını arz ederek

"Ben bir dul gadınım, yeddi tene yetimim var, bene yardim gılın" diyarak halını arzetmişdi. Aciyen gişilerden kimi grup, kimi avuç, herkes

güci yetdiği gader bu gadına yardımda bulunurdu. Bir telis buğda hazır edib gadın arkasından evine getirmişdi. Evinde eleyib, paylayıp, çuvalı arkasına alarak değirmana götürdü. Bu zevalli fakir gadın, değirmanda ununi üğütdü. Daha sonra da sırtında ununi evine getirdi. Deryada gemi gayaya çarparak gemi delindi. Geminin içindeki bütün halk-ı âlem çığırışarak Cenab-ı Hagg'a dilek diledi. El galdırdiler :

"Ya İlahi gadirsen, sen bizi bu deryadan, bu sudan gultar. Malımızın hepsini fıkaraya verelim. Cenab-i bil vücud hazretleri, o halk, halg-ı âlemin çığrışıb imdad istemesine garşılık Allah'dan emrolundu. Ülüzgara emir verildi. Bir gasırga galkarak gadının evine getirdiği, sırtındaki unu, telisi, gadını yere vurdu. Telisi berheva aldı. Ülüzgar dogri heman geminin deliğine hız ile depildi. Su vurdi, su daha gemiye dolmadan gapdanı halgı müjdeledi :

"Müjde olsun, Allah bize lütuf yetişdi"

Gemi yörümiye durdi, halg seviniyordi. Gadın ağlıya ağlıya yerden galhıb telisin, unun nereye gitdiyini bilmeden, bu zavalli gadın, ağlayıb şaşırmışdi. Arkasından, yanından, yöresinden toplanan şennik, gadına :

"Ne ağlıyorsun, ya hatun?" diye sordular.

Gadın :

"Ben ağlamim kimler ağlasın, benim arkamdaki unumi ülüzgar götürdü. Telisimi, beni vurdi yere, telisimi berhava etdi, götürdü ülüzgar"

Akılli adamlar :

"Amam Allah –dediler– dünyayı galdırmaya galdırdır, bir telisin ne gıymeti olur?" diye birbirlerine sordular, danışdılar.

Akıldan zayıf kimseler ise gadını gınardılar :

"Nasıl ülüzgar idi, seni götürmedi de, arkandaki telisin götürdü?" diye, gadına inanmıyorlardı.

Bir takım inanırken, bir takım olana inanmıyordu. Gadın ağlıyordi. Get be get, şennik gadının başına toplaniyordi. Fikirde uyanık bir kimse gadına :

"Ya hatun, ağlama –dedi– sen böyle ağlama ile kimse sene bir telis un vermez. Sene bir adam örgedim, get onun garşısına, benim dedigimi de, başga bir şey deme, söyleme. Davut Peygamber'in gatına çık. 'Sen Hagg'ın Peygamberisin, vakdın hökümdarısın, benim sırtından inen telisimi, umumi ülüzgar götürdi. Eger vakdın Peygamber'i, Allah'ın sevgili gulısan, vakdın hükümdarısan telisimi umumi ver. Buni de ya hatun, dedi.

Gadının önüne düşen fikirde uyanık adam, Davut Peygamber'in megam gapısinin önüne geldi. Onbir yaşındaki çocuk, gadının önüni aldi :

"Ya hatun, nere giden?"

"Ben baban gatına çıkıyorum"

"Şikayetin nedir?"

"Benim sırtımdan, telisimi, umumi, ülüzgar götürdi. Babandan ülüzgar götürdügi telisimi, umumi isdiyorum. Bunun için çıkıyorum."

"Ya hatun git –dedi– ayni bene dedigini babama da de, ülüzgarın götürdügü unin isde, başga bir şey isdeme."

Gadın Davut Peygamber'in gatına vardi, el bağladi; göğüs durdi.

Bu zat-i möhterem başını galdırıb bakdı ki, garşısında bir gadın :

"Ya hatun nedir arzın?" diyib sordi.

Gadın halını arzetmek içün :

"Benim kocam ölmüşdür –dedi– gocamdan geri galan yeddi dane çocugim var. Hepsi yetim, ufak. Halimi arzetdim, vaktın çiftçilerine. Herkes avuç avuç yardim gıldi. Bir telis zehire evimde eledim. Değirmana götürdüm. Değirmende üğütdüm. Sırtımda getirirkan bir gasirga geldi. Beni yere vurdi. Telisimin ununi berheva etdi, aldı gitdi. Şimdi vakdın padişahısın. Allah'ın Peygamberisin, senden unumi isdemeye geldim." diyince bu zat, Davut (A.S.) eline, sünnetine, sakalına el atdi.

"Emannah ya gadin, gadirdir, her şeye gadirdir. Dünyayi galdırmaya galdırır. Bir telisin ne giymeti var, ya gadın, bögün get, yarın gel sene bir telis un vereyim" dedi.

Gadın sevindi :

"Sağolun" diyib geri döndi. Aşağı yiner yinmez onbir yaşındaki zat-i möhterem Süleyman isimli çocuk :

"Gadın ne dedi babam?"

"Gabul etdi sözümi, yarın bene bir telis un verecek, ikrar etdi."

"Dön –dedi– ya gadın, geri dön sen babama şunu de ; 'Benim sırtımdan ülüzgar götürdi. Ülüzgarın götürdügi umumi, telisimi isdiyorum. Vaktın padişahısın, Allah'ın Peygamberisin, ülüzgarın götürdügi unumi bana verin.' Sen buni isde."

Gadın geri döndi. Bir daa Davut Peygamber'in garşısında el göğüs durdi. Bu zat başını galdırdiği zaman yine aynı gadını gördü.

"Ya gadın ne diyorsun?" diye sordi.

Gadın çocuğun verdiği cevabi, Davut Peygamber'e arzetdi

"Vaktın padişahısın, Allah'ın Peygamberisin. Ben senden ülüzgarın götürdüğü unumi, telisimi isdiyorum."

Davut (A.S.) gadının ikinci ifadesine bakdı :

"Ya hatun –dedi– sen bene verdiyin ifaden, ülüzgar götürdü diyorsun. Hem de şimdi ülüzgar götürdüğü telisin istiyorsun. Ülüzgar nere götürdi. Hak bilür, Yareden bilür, ben bilmem. Bu devayi benden görme. Yarın gel sene bir telisin yerine iki telis vereyim" dedi.

Gadın sevindi :

"Telisi etdik iki"

Bu sevinç içinde geri dönen gadın gine magamdan aşağıda, onbir yaşındaki çocuk, yine gadının önüni aldi :

"Ya hatun ne dedi babam?"

"Bu devayi benden görme –dedi– Ülüzgar götürdi, uni, telisi, nereye gittiğini Allah bilür, ben bilmem, yarın gel sene iki telis un vereyim dedi."

Hz. Süleyman :

"Dön geri, ya hatun" dedi.

"Dön, bir daa çık babamın gatına. Yüzbir telis un versen gabul etmiyorum de. Vaktın padişahısan, Allah'ın ki Peygamberisin, ülüzgarın götürdüği unumi isdiyorum. Bul bene ver."

Gadın bir daa döndi. Davut Peygamber'in gatına vardi, el bağladi. Hz. Davut başini galdırıp bakdı ki yine garşısında aynı gadın.

"Ya hatun ne diyorsun?" diye sordi.

Bu defe gadın üçüncü ifadeyi verdi :

"Vaktın padişahı sensin, Allah'ın Peygamberisin, bene yüz telis un versen isdemiyorum. Benim ülüzgar götürdüğü, telisimi, unumi isdiyorum senden, buni bene ver"

Bu defe Davut Peygamber durdi; gadının üzüne bakdi. Gadının üzünde peçe idi. Gadın ağlıyordi :

"Ya hatun –dedi– sen de haklısın, ben ki vaktın padişahıyam, Allah'ın ki Peygamberiyem, ülüzgarın götürdüği uni bulmam lâzım, bulub sene teslim etmem lazım. Haklısın –dedi– sen iki defe razı oldun, geri döndün. Seni bir örgeden adam var, seni bir daa geri kim çeviriyordi."

Bu defa gadın ifade verdi :

"Gapında duran küçük oğlun Süleyman. O bene bu ifadeyi verdi. Yüzbin telis un verse gabul etme, ülüzgarın götürdüği telisin ununi isde –dedi– Ben de onin ifade söyledim."

"Haklısın ya gadın. dedi– Demek Süleyman oğlum seni dönderdi."

"Evet" dedi.

"Pekey, ya hatun, sabah namazına gader bana mehel ver. Senin ülüzgarın götürdügi unun, telisin, nerde olduguni bulayım"

Gadın :

"Pekey" dedi.

Gerisin geri dönen bu ak saçlı gadın aşağı yener yenmez 11 yaşındaki çocuk tekrar sordi :

"Ya gadın babam ne dedi?"

"Sabah ezanına gader mehel aldi, yani bu geceyi benden, mehel aldı. Evet, yarın sabak namazı gel, senin telisin ülüzgar nereye götürdügini sene cevap vereyim" dedi. Şimdi Allah bilür, gayba höküm olmaz, ya gadın get" dedi

"Pekey sabah namazı buraya gel..."

Gadın getdi evine. Davut Peygamber, akşam oldi, megamından galkarak bir hücre içerisine girdi. Dört duvar arasına. Abdest salıb, seccade üzerinde gece yarısına gader ibadet edib Hagg'a yarvaldi, Allah'a yarvaldi.

Ey âdem ogli, sen, ben ve bu cümle mehluk adem babamızdan halg olduk. Babamız Âdem. Âdem'i neden yaratdi? Balçıktan, topraktın. Onun için seni eyle bir üstün yaratmış Allah ki, Âdem olarak yaratmış. Hayvan yaratmamış. Âdem yaratdi. Ya hayvan halgedeydi bizleri ne olurdu halımız. İnsan yaratdi. Daa senden böyük bir devlet namet hagigat olamaz. Çünki Âdemsin sen, Âdem oğlusun. Âlem-i eşyayi sene verdi. Gizli iktidari sene verdi. Akli, kemali sene verdi. Elmi sene verdi. Devleti sene verdi. Kâbe-yi Beytullah'ı bile sene verdi. Sene bir galb verdi. Kâbe kimi bir galb senin, benim için. Daa seni ne arıyorsun. Allah'ın bu verdiyi nametler eceb gıymetini, eceb bilebilir miyiz? Bilemezik. Ey düşünelim ki Cenab-ı Hak bize Âdem yaratmış. İnsan yaratmış. Evet, bak bizden evel gelennerin alem-i eşyasını annadıyorum."

Gece yarısınc geder Davut Peygamber yatmadi. Bir Allah'a yarvaldi. *Beyefendi sene senden yakın, bene benden yakın olan seni halg eden edil-i mütlak var. Nerde olursan ol, nerde gizlenirsen, gizlen, seni görüci, bilici, seni yaradan var. Çok yakın. Sene senden yakın. Senin galben nezer eden adil-i mütlak var. Bunun içün dart, ölç, biç ona göre. Kimse görmedi benim suçumi, gusurumi kimse bilmedi deme. Seni senden ey bilen, seni yareden adil-i mütlakdır.*

O zaman gece yarısından sonra başını seccadeye goyan, Davut Peygamber Cenab-ı Hagg'a münacaat gılıyordi.

"Ya İlâhi Rebbilâlemin, âlemin Rebbisin sen, bir benim değil, kainatin yoktan var olmasına sebep sensin. Bu gadının gördüğü devayi beni halg içinde meyus etme. Ülüzgar götürdüğü telisi, uni, nerde olduğuni bene bildir. Guvvet, guduret senindir," diye Cenab-ı Hagg'a dilek dileyib ağlıyordi.

Her vakıt derem, uyuyan çocuk meme emer mi? Emmez. Çünküm çocuk uyuyor. Anne der ki "ne zaman ayıl ağlarsa o zaman emdiririm" İşde bizler de uyuyan bir çocuk kimin uyuyoruz. Gece sabahlara geder bizden evvel dünyaya gelennerin gözi yaşlı idi. Ağlıyordi. Biz de mışıl mışıl uyuyoruz. Ne meme aklımızda var, ne de ana, baba. Ne devlet, ne de millet. Herkeş gendi aklını beğenmiş gidiyor. Ama nere gidiyor? O gidene de sor, o da bilmiyor. Nere gittiğinden onun da haberi yok. İşte gidiyor...

O zaman sabak namazına üç sahat galmışdi. Davut Peygamber sesden sedadan oldi ağliya ağliya, göz yaşi seccadeyi ıslatmışdi.

"Ya İlahi beni meyus etme, beni bu geder halg içinde utandırma, ülüzgar nereye götürdü bu telisi. Yarebbi bildir bene, güdüret, guvvet senindir" diyib bir gaflet gözüni aldi. bu zatın. Âlem-i menada gafletde;

"Ey benim Davut'um çok ağladın. Ben Rebbilâleminem. Âlemin Rebbi benem. Garıncadan bile heberdar olan ben."

Evet onsekizbin âlemi halg eden odur. Can veren odur beyefendi, bir böyük deyib ayağını vurma. Bir sinek deyib elin vurma. Oni da yardan Allah. Cüseti ufakdır, ama ona da can verib uçursa adil-i mutlakdır o zaman.

"Ya benim Davut'um, bütün deryada geminin içinde mehlugat bene el galdırdı. Benden imdat istedi. 'Ya İlâhi Yarebbi, sen bizi bu sudan, bu denizden gultar. Malımızın nisfini fukaraya verelim, devredelim'. Ben Rebbilâleminem. Herkeşin Rebbiyem. Ben onların dileklerini gebul buyurdum. Bevim emrim, güvvetim ile ülüzgar gakdi. Bir gasırga gadının sırtından berheva etdi. Ununi geminin deligine tepdirdim. Gemi yürüdü, halgım sevindi, çok şükür diye bene şükrettiler. Emrime, fermanıma sevindiler. Ya Davut, bu guşluk devrinde gemi ölken iskelesine dayanacak. Gadının, ülüzgarın götürdüğü telisi geminin deliğindedir. Gadını gönder bir. İkincisi, o geminin içindeki bütün boşanan halga sor; 'Siz gemi delindiği zaman Cenab-ı Hagg'a ne dilek dilediniz?' Sor. Onlar ayni ifadeyi verirseler, verilen ifadeyi gadına takdim gıl. Çünküm gadının yedi çocuğu yirmidört saat aç galmışdi. Ülüzgar götürmüş bunnar nansız galmışdı. Çocuklar ağlıya ağlıya Allah'a yarvalıyordular. 'Sen bizim gısmetimizi gönder, Yarebbi, rızgımızı gönder Yarebbi. Rızgımıza kefil oldun, gadir oldun, bizi yaratdın. Rızgımızı bizi yaratmazdan evvel verdin. Gısmetimizi halgetdin' deyib çocuklar anneleriyle Cenab-ı Allah'a dilek diliyordular."

Gadın, sabak namazı idi. Davut Peygamber'in gatına geldi. Davut Peygamber çok şad olmuşdi. Allah'ın bu guduret, bu guvvetine çok sevinmişti. Çok büyük bir sevinç içinde idi. Halk gözlemekde idi. Bakalım ki bu Peygamber, gadının ülüzgar götürdügi uni nerde bulacak. Halk bu fikirde iken onbir yaşındaki çocuk gözünü açıp yumdukça geminin deliğindeki uni telisi görüyordi. *Evet bunin içün bir şiirim vardır, geldi dilime bir gitasını diyorum*

Yatarken üstüme geldi gelenner,
Hakikati bir bakışta görenler,
Dolanıb âleme murad verenler,
Bekle bizi dedi gelene gader.

Bir bakışta kainati gören gözler var. Var amma onnar görüyor, biz göremiyoruz. O zaman onbir yaşındaki Süleyman gadının geldiğini gördü.

"Ya hatun geldin mi?

"Evet!"

Ortalık yeni ürüşan oluyordi. Yani bu kevn-i mekân, bu cihan, bu dünya ışıklanıyordu.

"Geldim" dedi.

"Çık babamın gatına, her hal unun nerde olduğuni buldi."

Gadın çıkdi. Davut Peygamber de gadını gördi :

"Ya hatun geldin mi?"

"Geldim."

"Çık, dışarda dur, geliyorum" dedi.

Gadın çıkdı, dışarda duruyordu. Bu zat, Davut Peygamber hilgetini değişdi. Dışarıda hilgetini geyindi, yani dışari elbisesini geyindi. *Belki annamayan olur. Bu hilgat ne demektir. Biz eski lisanı tarif ediyoruz.*

Yendi megamından :

"Ya gadın gel peşime –dedi– Ülüzgarın götürdüğü senin telisi göstereyim, bulayım."

Davut Peygamber önde, gadın arkasında gidiyordi. Yol yari olmuşdu. O muhterem zat arkasını döndü ki onbir yaşındaki oğlu Süleyman geriden geliyor :

"Ne gelirsen evladım?" diye sordi.

"İznin olursa baba geleyim, dön deyirsen döneyim."

"Gel bakım, hele yanıma gel."

Onbir yaşındaki sülfünden gelen çocuğuni aldi yanına :

"Oğlum –dedi– dün bu gadını iki defe, bu gadın razi oldi. Sen mi bu gadına örgetdin. Benim gatıma yolladın?"

"Evet" dedi.

"Pekey, ben şimdi nere götürerem bu gadını? Bu gadının sırtından ülüzgar ununi, telisini nereye götürdü? Ben nere götürürem bu gadını? Bu ülüzgarın götürdüğü telisin uni nerededir?" diye oğluna sordi.

Onbir yaşındaki çocuk babasına şu cevabi verdi :

"İzin verirsen baba ifade vereyim. Vermezsen ifade vermiyem. İznin olursan söyleyim."

"Söyle –dedi– oğlum"

Davut Peygamber durdi :

"Ben bir gece yarvaldim, ağladım, gafletde buldum, bu ykden izin verirsen diyeyim, ne demek, Allah Allah, söyle bakim oğlum –dedi– izin verdim söyle"

"Ey baba, deryada gemi delindi. Bütün mehlugat suya garg oluyordi. Allah'ın gulları el galdırdi Cenab-ı Hagg'a. Ya İlâhi sen bizi sudan, halas eyle, malımızın nıfsını fukaraya devredek –diye– Hagg'a dilek diledi, çağrışdılar, ağladılar. Allah-ı azim işan onların dileklerini mekbul buyurdi. Emretdi ülüzgara, ülüzgar berheva etdi. Geminin deliğine tebdi. Gemi geliyor baba gemi... Geminin deliğinde bu gadının ülüzgarın götürdüğü un. Sen de bu gadını isgeleye götürüyorsun. Guşluk devrinde gemi gelecek. Geminin deliğindeki gadırın ununi, telisini göstermeye götürürsen ' diyince :

"Sadıksın oğlum –dedi– yani dogri cevabın verdin, sadıkane."

Babası Süleyman'ın gözlerinden öpdü.

"Dön geri oğlum."

"Pekey baba"

Onbir yaşındaki çocuk geri döndi. Davut Peygamber isgele başına getdi. Yani yolun kenarına. Guşluk devri idi gemi görükdü. Emir vermişdi, çünküm hem vaktın hükümdarı, padişahi, hem de Allah'ın Peygamber'i..

"Şu geminin içindeki bütün mehlukat boşansın. Herkeş kendi malının yanına düzülsün."

Bu teraftan Davut Peygamber gadına :

"Ya hatun gel" dedi.

Gadınna berabar geminin içine vardılar.

"Ya gadın –dedi– senin benden deva gördüğün, arkandaki götürdüğün ülüzgarın unun telisin işde geminin deliğinde gör." dedi.

Gadın gözü ile geminin deliğine tıkılmış telisi gördi. Gadın Davut Peygamber'in üzüne bakarak :

"Emenna, her şeye gadirdir Allah, gördüm" ded .

"Öyleyse gel bakalım benimlen daa dava görme" deyib gadınnan berabar Davut Peygamber gemiden tekrar iskelenin başına vardılar. Geminin içindeki küçük büyük herkes, bütün halk herkeş gendi malının yanında duruyordi. Davut Peygamber cümleten halga :

"Siz, gemi delindiği zaman, siz Cenab-ı Allah'a ne dilek dilediniz?" diyib sordi.

Küçük büyük hep birlikte :

"Ya Davut Peygamber, biz suya gark olurdik. Gemi batıyordi. Allah'a el galdırdik. Dileğimiz bu idi, 'ya İlâhi, sen bizi bu sudan halas et, malımızın nıfsini fukaraya devredek', bu dileği diledik."

"Ha işde herkes gendi malının nifsini, bu gadına devretsin –dedi– Bu gadının yedi tene yetim çocuklari gırksekiz sahatdan beri aç susuz galmışdır."

Sevine sevine herkeş gendi malının nısfini fıkaraya devretdi. Gadın bir anda zengin oldi.

Beyefendi ey düşün, bir anda var eden, bir anda yok eder. Ona güçlük yoktur. Dilerse verir, dilerse alır.

Gadın sevindi. Emir verdi Davut Peygamber :

"En evvel gadının hissesini, gadının gapısına götürün. Sona herkeş gendi malını galdırsın" dedi.

En evvel gadına düşen hisseyi gadının gapısına götürdüler. Ondan sonra herkeş gendi malını götürdi.

"Ya gadın –dedi– işde unun, işde telisin gördün, işde o halgın ne dilek dilediyini de duydun. Onnarın ikrarı üzerine herkeş malının nıfsini sene verdi. Helaldır. Bu eşya, bu ganimete, çoluk çocuğunu da sevindir. Ben sevindirmedim, Hak sevindirdi."

Gadın sevinerek, zenginlenen, heç akşamdan sabaha idaresi olmayan gadın büyük bir varlığa gavuşdi. Çocuklar seviniyordi. Allah'ın varlığına, Allah'ın emr-i ilâhısına seviniyordular.

Gel dönelim Davut Peygamber'e ... Davut (A.S.) megamına oturdi, yedi den yetmişe hökmetdiği milletine :

"Bütün Müslümanlar gelsin –dedi– saraya"

Bütün halgı başına cem etdi. Emir verdi :

"Otuzdokuz oğlum da gelsin" dedi.

Otuzdokuz oğlu da geldi. Emir verdi :

"Gapımda dolanan en küçük oğlum da gelsin, çağırın" dedi.

Bu defa dediler ki :

"Onbir yaşında bir çocuk –dediler– akıl bulug olmamış, bunu içün seslediyorsun?"

"Çağırın –dedi– çağırın."

Süleyman'ı da çağırdılar. Gırk oğul bir tarafda düzildi durdi. En aşağıda onbir yaşındaki Süleyman duruyordi. Amma babasi bakdı ki, otuzdokuz oğlum bomboş, gırkıncı oğlum Süleyman gadının ülüzgar götürdüği unun yerini dedi. Ben şindi buni bir daa deneyim. Bakım ki bunun başga guvveti var mi? Gırk oğlu düzülmüşdi. En altda Süleyman isimli çocuk. Davut Peygamber halga bağırdi, seslendi.

"Ey halg-ı alem –dedi– ben öldükden sona benim yerime tabi siz oğullarımın birini çıkardınız değil mi?"

"Evet" dediler.

"Ey evlatlarım, bu anda sizden ne soracağım biliyor musunuz? Soracak cevabım bu Allah'ın halgettiği âlem-i eşyanın içinde benim sizden soracağım herkesin ismi ile adı ile cevap isderem. Soracağım budur sizden: Herkes gendi ismi ile cevaplandıracak. Bir sahat mehel veriyorum. Bir sahat içinde soracak, bu âlem-i eşyanın adlarını diyeceksiniz. Her kim sorduğum cevabın adını birer birer çözerse ben öldükten sonra yerime oturabilir."

En evel aydan, güneşten başladi. Ayın günün adını sordi. Endi yere, en evel, suyun adını sordi. Toprağın adını sordi, nebadetin adını sordi. Herçiçeğin gendine bir adi vardır. Ağacın adını sordi. *Evet gördüğümüz işde bu orman, diğer ölkelerin içinde türli türli ağaçlar var amma, her ağacin adi ayrı, dadi da ayrı. Evet hepisi bir kökden. Lâkin görüyorsun rengi de ayrı, bari de ayri, yarpağı da ayri, dadi de ayri. Bütün isim be isim nebadetin adını sordi. Otuzdokuzu bir tarafa çekildi. Buni Allah'tan gayri kim bilir. Çünkü gördüğün ey Türkogli, bu Allah'ın bitirdiği nebadetin, isim be isim, her otun, bir ismi vardır. Her çiçeğin bir ismi vardır. Evet biz hepsine nebated diyor, çıkırık işin içinden. Evet nebated amma, herkeş gendi ismi ile sesleniyor. Ve zikrediyor. Herkeş gendi adıyle. Çünkü her nebated bin derde dermandır. Lokman Hekim'e guduretden hekimlik verildigi zaman yapacak ilacını nebadetden yapıyordi. Her derdin otuni ayrı ayrı toplıyarak, her derdin çiçeğini ayrı ayrı gaynadıp, ayrı ayrı ilac ediyordi. İşte hekimlik bizlere üç tabaga yaprakdan galmışdır. Biz üç tabagadan kevn-i meç içine, bu dünyanın içine hekimlik verildi. Üç tabaga, üç tabagadan ne emmiyet, işde hekimlik bundan verildi. Gerisi suya getmişdir.*

O zaman otuzdokuzu bir tarafa ayrılıb, gırkıncı oğlu onbir yaşındaki Süleyman'a seslendi :

"Haydi oğlum, gadının arkasından ülüzgar, götürdügi telisi, uni söyleyib de, gadını üç defe yanıma dönderen sendin. Şimdi bu sorduğum tevligatın bir saat içinde isim be isimlendir." deyince

"Emret baba" dedi..

Diz üstüne oturdi, onbir yaşındaki Süleyman. Diz üstünde babasının sorduği suvali, bir saat devrinde birer birer, isim be isim sesledi. Evet yukarıdan başlayalım aşağı yenelim. Hepsini saysak çoğa varır. Gördüğümüz semadaki ayın, ay diyorum, acebe ismi nedir?

"Kamerdir"

"Bizler ne diyorduk?"

"Evet üzerimizde doğan günün, ismine gün diyorduk. İsmi nedir?"

"Ay diyorduk."

"Şemsidir. Biz gün diyoruz."

İşde bunun içün herkeş gabile gabile isim be isim biliniyor. Evet bir saat zarfında Davut Peygamber'in sorduğuni oğli Süleyman cevaplandırdi.

O zaman Davut Peygamber emir verdi :

"Bu toplanti bögünnük bu gader, bu toplanti yarın gine gurulacak, ikinci teglivatımı yarın tezeden soracağım" dedi.

Meclis, toplanti, top yekün dağıldi. Oğulları da herkeş yerine getdi. Davut Peygamber akşami gözledi. Akşam garannığında, bakcanın içine girdi. Gendi gendine dedi ki :

"Beni halgedenden gayri, benim bu bakcada olduğumi kimse bilmiyor, görmüyor."

Bakcanın içinde keltenkelenin dişisini dutdi, bir ufak gutuya goydi. Gutuyi geceyarısı idi, bütün ins, cins yatıyordi. Getirdi sandıga goydi. Guti sandıgın içinde galdi. O gece geldi geçdi, sabak oldi. Meclis guşluk devri idi, toplandi. Herkeş meclisde yerini aldi. Ayni gırk oğli gina geldi, düzüldi, babalarının garşısına. Süleyman isimli yine onbir yaşında çocuk, yine altbaşa getmişdi. Davut Peygamber ikinci suvalini gırk oğluna seslendi :

"Dünkü sorduğum teglivatı heç biriz bilmediniz, yalnız Süleyman cevap verdi. Belki bögünkü soracak teglivatlarımı siz cevaplandırabilirsiniz. Bugünkü soracak teglivatım."

"Bu andaki Cenab-ı Allah'ın yaratdığı onsekizbin âlem, içinde, cenni olarak her hayvani eşli eşine, cinsli cinsine çiftleşdireceksiniz. Erkeği dişisine, cinsi cinsine çiftleşdirecksiniz. Erkeği, dişisi, cinsi cinsine bir arada olacak. Eger suda, eger karada eşli eşine her kim cinsi cinsine eşlendirirse ben dünyadan köşdükden sonra sultanlık onun olacaktır" dedi.

Gırk oğlu, otuzdokuzu gine ayrıldi. Buni Allah'dan gayri kim bilir dediler. O zaman onbir yaşındaki Süleyman oğluna Davut Peygamber seslendi

"Haydi oğlum cevap ver?"

Süleyman dedi ki :

"Baba verim cevap, yalnız diriyi mi, ölüyü mi?"
"Ölenner deyil, galannari isdiyorum" dedi.

Evet beyefendi bir saniyada milyonnan ölen var. Buni aklımız hissediyor. Ölen var, evet, bu mevcudat içinde, kevn-i mekan içinde, bir saniyada milyonnarnan doğan var, halg olan var.

Ölü mi, diri mi diye seslenen Süleyman'a babası :

"Diriyi isdiyorum –dedi– diriyi isderem, ölen getdi."

Onbir yaşındaki çocuk gine diz çökdü, babası bir sahat mehel vermişdi. En evel deryaya daldi. Gendi ordaydi. Beyefendi, nasıl deryaya daldi. Menevi guvvetle deryaya daldi. Dalar mi? Dalar... Dalar, beyefendi dalar. Deryada çünkü deryanın dört payından üçü sudur, biri kara. Dünya karadan ziyade sudur. Deryada bütün olan hayvanatlari, eşli eşine, birbirine cinsi cinsine, yani balığı, balıkla; guşi, guşla, cins cinse çiftleşdirdi, erkeğini, dişisini. Ama, eyle cannı hayvan var ki, cinsinden ayrılmış, biri megrubda, biri meşrukda. Birbirinden ayrılmış, *evet âdemler de, insanoğlu da birbirinden ayrılıyor. Diyor ki*

Dünyada üç nesneden gorkaram,
Bir ayrılık, bir yoksulluk, bir ölüm.

Evet o zaman megrubdan meşruga cinsi cinsine bağlanan hayvanati birbirine eşleşdirdi. Çıkdi garaya, yani o anda ölenner milyonnarnan ölüyor, doğanlar doğuyor. Ölüden deyil, diriden diyor. Çıkdı garaya, garada çiftleşdirdi. Babasi bir sahat mehel vermişdi. Yer yüzünde bütün cinsi cinsi cinsine hayvanati bir araya getirdi. Çiftleşdirdi. Has bakca içinde kertenkelenin erkeği dolanıyor, eşini arıyor, dişisi yok. Sahat temam olmaya beş dagga galmışdi. Başını galdırdi Davut Peygamber :

"Haydi oğlum" dedi.

Çünki Davut, Süleyman'a "haydi oğlum" deyince Süleyman gözlerini yummuş menevi guvvet ile uğraşıyordi. Babası :

"Beş dagga galdi, sahat geçerse gabul etmem."
Süleyman gözünü açdi, o anda babasına şu cevabi verdi :

"Baba denizde, suda, garada cinsi cinsine bir araya getirdim, eşleşdirdim. Has bakcanın içinde kertenkelenin dişisini bulamıyorum. Yer yüzünde yok, erkeği dişisini arıyor, dişisi yok."

Babası :

"Ölmüşdür belki" diye seslendi.

"Hayır, hayır ölü değil, diri ama, yer yüzünde yok –dedi– bulamıyorum."

"Bul!" dedi.

Çünkü, Davut (A.S.) keltenkelenin dişisini bakcanın içinde, gece yarısı dutmuş, bir gutuya goymuş, gutuda sandıkda, sandık da hüzürde duruyor.

"Bul –dedi– nerdeyse."

Gözünü bir daa yumdu, açdi.

"Yer yüzünde bulamadim, olsa olsa bu huzurda olmalıdır bu hayvan. Muhaggak şu sandıgda görünüyor" diye babasına cevap verdi.

Babası emir verdi :

"Açın sandığı" dedi.

Sandık açıldi. Kutuyi çıkartdılar. Çünki Süleyman oğli, keltenkelenin dişisini bulamıyorum demişdi. Yer yüzünde yok. O anda gutunun içindeki dolanan, çırpınan hayvanın keltenkele olduğuni bütün halg gördi. İşte dedi :

"Erkek midir, dişi midir?" dediler.

"Dişi."

"Ben gecenin yarısında bu hayvani dutdum bu gutuya goydum. Beni gören bir Hak, adil-i mütlak var idi, görüyordi. Getirdim bu gutuyi sandığa goydum. İşde onun içün sordum. Cinci cinsine eger suda, eger garada hepiniz duydiniz. Eşli eşin, cins cinsine has bakçada kertenkelenin dişisini yer yüzünde bulamıyorum –dedi– olsa olsa bu hüzürde, bu sandıkda olmalıdır –dedi– Bunun cevabını duydunuz mi?"

Dediler :

"Evet,"

"Gördünüz mi bu hayvani?"

"Evet,"

"Götürün atın yerine, eşini bulsun. Keltenkeleyi getirdiler ve yerine atdılar, bakca içine.

Beyefendi yanış yorma, bak ne diyorum ben. Bazen adamlarımız içerimizde birbirimize seslenir.

"Sevab isder isen deme yalani.
Cennet isder isen öldür ilani"

diyor. Hayir efendim yanış, yanış, evet sevab isder isen deme yalani, pek dogri, bu dogri. Çünki mü'min olan halını söyler, yalan söylemez. Kuli gandırabilirsin. Gul inanır, Hak inanmaz. Hak bilir. Senin dogru musan, egri müsen, seni yaradan seni senden ey biliyor. İkincisi cennet isder isen öldür ilani, diyor, hayir, incitme cani diyor, öldür ilani demiyor... Atalar bize bir miras

goymuşdur, bene degmeyen heyye bin yıl yaşasın. O ki bene ilişmiyor, degmiyor, neme lâzım bin yıl yaşasın. Evet, hagigati de budur. Sen de ey hissedersen dogri ya. Öldür ilani dememiş, incitme cani diyor. Devr-i âlemde, beyefendi can incitme. Cenab-ı Hak âlemi, kendi lütfünden halg etmişdir. Herkeşin canını o vermişdir. Ama bir böcek görüyoruz yerde. Ufak bir garınca görüyoruz. Onun da canı ona göre. Cüsetinin ufaklığına bakma. Onun da gıdesini veren Cenab-ı Hak. Oni yaratmış, rızgını veriyor. Bunin için Cenab-i Allah bizim içerimizde ne geder hayvanat var isa, âdemin menfeatına yaratmışdır. Mazarata heçbir şey yaratdığı yokdur ve yaratmaz. Tehi yere halg etmemiştir heç bir şeyi. Her şeyin bir gendine göre hizmeti vardır. Bu hızmetinde beni âdemin menfeatinedir. Mazarata değildir. Âdemin menfeatine yaratmıştır Allah. Bunun için bunun bir kelimesini açıklım ki, ey insan oğli gafan işlesin, yer etsin.

Hz. Nuh dünyayı su almadan gemiyi yapdi. O anda her hayvan var idi. Kedi ile fare yok idi. Bütün hayvanatı halgetmişdi. Bu ikisini halgetmemişdi. Geminin içinde bir hastalık zühur etdi. Cenab-ı Hak el galdırdi, Nuh Peygamber, Allah'a dilek diledi. Cenab-ı Hak'dan nida geldi

"Ya Nuh, donuzun burnunu sık" dedi.

Donuzun burnuni sıkdi. Donuzun burnundan fareyi halget di. Fare çoğaldıgca çoğaldi. İşte bak aramızda en ziyankar hayvan faredir. Her şeye dolar, her şeyi yer. Lâkin, bak bak, oni da bizim menfeatimize halg etdi. Donuzun burnundan fareyi elde etdi. Fare çoğaldıkca, çoğaldı geminin içinde. Başladı erzağı yemeğe, dutulmuyor da...

"Yarebbi sen kötü bir şey halgetdin, bu ne idi yaratdın? Erzağımızı yeyir, bizi gemini içinde aç goyacak" diye Nuh (A. S.) Allah'a dilek diledi. Bu defe ikinci hitab geldi

"Ya Nuh, aslanın dalını sıga" dedi.

Aslanın dalını sıgadı, Cenab-ı Allah, aslanın dalından kediyi halgetdi. Aslan tınsırdı kedi düşdi. Kedi başladı fareleri dolandırmaya, gırmaya, yemeye dutmaya. Nayet fareler sindi.

İşde bunin içün beyim, her hayvanin eğer vazifesini annatmak istesek soni yok. İşte bu ikisini tarif etmek yeter, arif tarif, bir söz de yeter, atalar diyor. İşte bunin içün en ziyankar hayvani söyledim. Fareden ziyankar var mi? Yok, fakat yine bizim menfeatimize yaratdi. Mezarata heç bi şey halgetmemiştir. Ondan gelen hep heyirdir.

Bu sebepten Davut Peygamber ben öldükten sona toplanan toplan diye seslendi

"Küçük oğlum Süleyman, hökümdardır" dedi.

Hepisi gerer verdi.

Eh deyor ki:

"Fani dünya"

Evet, dünya yalan dünyadır, dönüyor, bu çarh-ı çember dönüyor. Bizler de içinde dönüyoruz.

Nayet gün geldi Davutoğli Süleyman, babasi köşdükden sona dünyadan ahirete, babasının megamina, –onbir yaşında babasının sağlığında gazanmışdi bu magamı– oturdi. Bögün yarin derkan, Gaf'dan Gaf'a hökmetdi. İns, cins bütün hayvanat onun emrine amade oldi. Vesaiti ülüzgardı Davutoğlu Süleyman'ın. Ülüzgar ile bu kevn-i mekânı dolanırdi. Evet diyor ki:

Çok Süleyman geldi getdi,
Davutoğlu binde bir,
Çok öz gardeş dogdi öldi,
El oğlundan bin de bir.

Beyefendi, ehbab, ehbab bul, pilav dosdi, pilav ahbabi bulma. Sene maddi, menevi yarayacak ahbab bul. Eyle bir ahbab bul ki cennetde de beraber, bir köşkde olasın. Sade bu dünyanın, bögün var, yarın yok, günin bir hökmi olmaz. Çünki sonsuz bir deva. Ebedil bir dünyaya gonuşacak ehbab bul. Diyor ki

"Nedim ben cenneti, hani benim arkadaşım, benim ehbabım nerede?" diyor arıyor. İşte böyle dost bul, ehbabsız cenneti nedim diyor. Benim o dünyada sevgili bir arkadaşım var idi. Evet, Beyefendi ahiret bile, ey arkadaş öz gardaşdan daa önemlidir. Neden bundaki duyguyu da annadayım. Dünyada iki arkadaş, birbirleri ile gonuşuyor. Nayet birisi birinden evel ölüyor. O evel ölen günah gazanmış. Çoh günah gazanmış. Günahına günde ezab veriller. Geriden giden sevab gazanmış. Geriden öleni melekler cennete götürürken, öndeki o semimi ehbabi öleni ezab melekleri cehenneme getirir. Ezebanı görmeye. O günah gazanan sevab gazanan ahbabını görir, utanıyor. Heç keşge ben buni görmeyeydim. Bu beni görmeyeydi. Bu beni ey bilirdi. Ey ehbab bilirdi. Ben buna gendimi üsgeldirdim. Dogrulugumi buna bilditrirdim. Bu benim hatalarımi mügüm olub görmeyeydi diye utanir. Bak, bak Hak'dan utanmayan, ehbabını görüb utanıyor. Keşge bu beni görmeyeydi bu ezab içinde.

Davutoğli Süleyman babasından gazandığı hökümdarlığı ile eli Gaf'dan Gaf'a ulaşdi. Hökmetdi, Gaf'dan Gaf'a, eger deryaya, eger garaya hakim oldı. Bütün onsekizbin âlem, bütün hayvanat onun emrine amade oldi. Bütün heyvanatin lisanını bilirdi, okudi her hayvanın gendine göre, dilini anmıyordi. Annadi, bir gün ülüzgardan vesaitine binerek dolaşırken eyle bakdı ki bir sehranın içinde bir beyguş, bir de serçe, ikisi birbiri ile mücadele ediyor. Nedir?

"Ben Davutoğlu Süleyman, nedir, sizin mücadeleniz?" dedi.

Beyguş dedi :

"Ya Süleyman bir serçe benden cücük isdiyor, gız isdiyor, oglunu evermeye. Ben diyirem ki, benim gızımın saçısı ağır olur, sen vermezsin. Gırk dene senden haraba, verene isdiyorum. Buni verebilir misin? İşde bunin içün ben bu serçeye söylirem."

"Pekey"

Serçe de diyor ki :

"Ondan golayı ne var, yakında Nuşirevan zulumatın içinde, neçe ölkeleri veran olacak. Nuşirevan'ın gırk dene değil, gırk dene, bin dene sene şehir harabasından vereyim. Nuşirevan zulumatında yenilecek. Buni gonuşuyoruk."

"Pekey, mücadelezi bırakın" dedi ve gine ülüzgara bindi havaya gakdi. Ülüzgar ile eyle geldi ki bir sehrada bir leylek ile serçe yine birbirleri ile mücadelede. Onnarin yanına endi :

"Nedir sizin cengiz?" diye sordi leylek ile serçeye.

Leylek dedi ki :

"Ya Süleyman, ben bu serçeye diyorum ki, sen benim sayemden yaşıyorsun. Ben olmasam sen acından ölürsen. Benim sebebime sen yaşıyorsun."

Süleyman Peygamber :

"Delilin nedir?" diye leylege sordi.

"Ya Süleyman delilim budur. Ben bir gos goca leylegem, güzelerden, çayırlardan, çimenlerden, derelerden, gurbağa ve hayvanatı gagardımanan toplayıp yuduyorum. Gelirem yuvama, yuvamın içindeki cücüklerimin ağzına gusuyorum. Cücüklerimin ağzından dökülen danelerle, serçe barınır ağacın altında. Tökülüyor, serçe cücükleri ila berabar yiyor. Ganni doyuyor. İşte ben dolanib dağlari, gözelerden, ilan, çıyan düşürüb yutmasam, getirib, cücüklerimin ağzına gusmasam, cücüklerimin ağzından dökülen dancler olmasa bu serçe acından ölür."

"Sen dur –dedi– böyle"

Döndi serçeye sordi :

"Sen ne diyorsun, bu leylegin sözünc?"

Serçe dedi ki :

"Ya Süleyman, evet leylegin bir şey demiyorum, amma, bu gosgoca leylekdir. Ben ufak bir serçeyim. Ben de diyirem ki, ben olmasam, sen ölürsün, yaşıyamazsın, benim sayemde yaşıyorsun."

"Delilin nedir?" diye ona da sordi :

"Delilim budur, Ya Süleyman; ben bu leylegin ağacını gözlüyorum. Garıncalar çıhir, ağaca yuhari, leylegin eger cücüklerinin eger de gendinin gözlerini yemeye, eger ben o garıncalari, o böcükleri gırmasam, kakmasam, öldürmesem, leyleğin ve cücüklerinin gözlerini garıncalar, böcekler yer bu kor olur. Uçamaz, gendi de cücükleri de. Cücük böyüdemez. İşte benim sayemden uçuyor. Evet topluyor, getirib cücüklerinin ağzına gusuyor. Ben de ağaçların altında barınıram. Ama ben de oni goruyoram. Eger ben olmasam o kor olur. Çünkü onun kakardı uzun. Ne gadder kakardım uzun vurursa ta garşıya vuruyor. Gendi gözünün üsdüne çıkan böceklere, kakardi ulaşmıyor. Öte terafi dögöyor. Ne yanni başını bitirse o yanni dögüyor. Ben ufak bir hayvanım. kakardim ufak, heman garıncayi, böceği gatdım mi vurub töküyorum. İşte ben de deyirem ki benim sayemde yaşıyor."

O zaman Davutoğlu Süleyman bu iki hayvana ne ders verdi :

"Evet Cenab-i Allah, oni senin menfeatine yaratmışdir. İkiz birbirinizi menfeatine halg olmuşsunuzdur. İkiz birbiriz ile idare edin, ikiz birbirizi goruyin. Bu kevn-i mekânda ikiz birbiriz ile anlaşın."

Beyefendi şindi dönelim bize, bu durumdaki, bu halımızi, seslenelim birbirimize. Gardaş gardaşi vuruyor. Gardaş gardaşa hasim düşüyor. Gel gel sene bu dersler vereni bırak. Eylik gapısına sarıl. Gardaş gardaşınan idare eder.. Evet biz de Davutoğlu Süleyman'ın verdigi cevabi, eger sarılırsıksa, çünkü Allah rizasına gonuşdi. Bak ne diyor

"Cenab-i Allah ikizi birbirizin menfeatine yaratdi. İkiz birbiriz ile idare edin"

Evet içimizde zenginnerimiz var, yoksullarımız var, zenginnerin arasında yoksullar da idare ediyor. Zenginnerin parasi ile işi ile geçiniyor. Çünküm neden zenginin ehdiyacı işe olur, yoksulun ehdiyacı aşa olur. Bu sebepden Cenab-i Allah gördüğün sebepleri bile irili, ufaklı, alçak, ügsek gurmuşdur. Bunun içün herkes bu kevn-i mekâna nezer etsin. Halına şükretsin. Evet bu sebepten gardaş gardaşın elini dutsun. Medama biz Türk oğluyuk, biz İslâm devletiyik, İslâm milletiyik. Bir gardaşız, çünkü kitabımız, dinimiz bir olduğu için hep bir gardaşız. Biz birbirimizin elinden dutmak, birbirimizle hoş geçinmek, birbirimiz ile idareli, hulusli çalışmak, birbirimizi sevmek hepimizin görevidir.

Davutoğlu Süleyman böyle bir hükümdarlığı gazanmışdı. *Bak bütün hayvanata ne diyor. Birbirinizle ey geçinin, idare edin, senin ona, onin sene menfeatine yaratmıştır Allah. Bu hayvannarin verdigi ifadeyi gonuşdum. Beyefendi tikkatli dinlesen evet sen de hak ben de hak verirem.*

Bu sebepten Davutoğlu Süleyman Gaf'dan Gaf'a hökümdar olduktan sona, günnerin bir gününde emir verdi ki :

"Zümrüdüangayı benim yanıma çağırın."

Zümrüdüanga garşısına geldi, Davutoğlu Süleyman :

"Ya Zümrüd" dedi.

"Buyur ya Süleyman."

"Sen guşların padişahısan."

"Evet"

"Pekey, gaç yıl yaşadın ya Zümrüd?"

Davutoğlu Süleyman sordi. Çünküm Zümrüdüanga eyle bir guvvetli, iri guş idi. Deryadan gemiyi galdırmaya guvveti yetiyordi. Çok büyük bir guş idi. Ganad açıb pervaz etdiği zamanda bütün hayvanat onun hışm ile uçuşuna seyrediyordi.

"Ya Süleyman yediyüzelli yaşına girdim" dedi.

"Güzel, yediyüzelli yaşında ne ile çarpışdın, ne ile uğraşdın? Ne ile güleşdin? Annat bene." dedi.

"Ya Süleyman –dedi– yediyüzelli yaşında ikan, yani yediyüzelli yaşına girmadan hayatımın içinde göynüm gurbet isdedi. Gönül her şeyi isder. Bir gönül onda, bütün dünyayi bir gözüni yumar kevşeder dolanir. Çünkü gönül, her yeri dolanir. Göynüm diyor gurbeti isdedi. Berheva oldum. Ne gadder uçdugumi bilmem ganatlarım yoruldi. Bir köye, bir ağacın üzerne gondum. İçerden dışari çıkannar, benim seyrime, küçük böyük döküldi. Bene bakıyordi herkeş. Çünküm beni gören heç yok idi o zamana gader. Bu ne böyük bir bir guş köyümüze gelmiş diye birbirlerinden soruşurdu. Ben bunnarın ne gonuşduklarını eşidirdim. Bunnara seyrederdim. Ak sakkalli birisi halg-ı aleme dedi, 'Bu guş köyümüze misafir gelmiş, getirin bu guşa bir gurban keselim. Bu guş yesin'. Ya Süleyman ağacın altında tegirdi bir deve kesdiler. Endim devenin eti i yedim. Bir deveyi yedim. –Çünküm bir gemiyi galdıran guş– bir deveyi yedim, gerisin geri döndüm, Uça uça gine geldim sinoruma. Kimse bilmez selvi ağacı ne boyda. Ya Süleyman aradan bir asır geçdi. O devenin etini göresdim. O köyün halgını da göresdim. Çünküm bena reyat etdiler. Bir deve gurban kesdiler. Ne güzül âdemler var idi. Bir daa girdim bunnarın üzünü görüm dedim. Ber–heva oldum ya Süleyman, uça uça, gine geldim o köye yetişdim. O gördüğüm adamlar yok. İçerden dışari seyre çıkan birbirlerine sordular. Bu ne böyük bir guş aramıza gelmiş. –Çünküm aradan bir asır geçdi, yüz sene geçdi– gördüğüm adamlar yok. Teze adamlar yetişmiş. Birisi dedi ki :

"Bu guş bir daa bu köye gelmiş, bizim babalarımız bu guşa bir deve gurban kesmiş. Ya biz ne kesek. Getirin biz de bir öküz kesek bu guşa. Ya Süleyman, getirdiler bir ağacın altında bir öküz gurban etdiler. Endim öküzün de etini yedim. Gerisin geyri döndüm, ber-heva oldum. Uça uça gine

geldim selvi ağacına. Aradan bir asir daa geçdi. O öküzün eti damağımda, o halgın rağbeti... Dedim ki bir daa gidim o köye. Ber-heva oldum ya Süleyman bir daa o köye ulaşdım. Gördüğüm ağaçlar yok, taze ağaçlar yetişmiş, gördüğüm binalar da yok, yeni binalar yapılmış, gördüğüm adamlar da yok. Yeni adamlar yetişmiş. Ak sakkal, gara sakkal biri birine sordi. Bu ne böyük bir guş, gelmiş köyümüze. Bir ehdiyar getirdiler. Ehdiyar bir tarik çıkartdi goynundan bir yazi okuyorum dedi: Bu guş filan tarikde gelmiş, bizim dedelerimiz bu guşa bir deve gurban kesmiş. Bu guş filan tarihde gine gelmiş. Bizim babalarımız bu guşa bir öküz kesmiş, ya biz ne kesek? Getirin biz de bir goç kesek. Ya Süleyman getirdiler bir goç kesdiler. Endim goçun etini de yedim. Gerisin geri döndüm, ber-heva oldum uça uça geldim selvi ağacına. Ya Süleyman aradan bir asir sene daa geçdi, etdi üçyüz sene. Gine o köyü ziyaret etmeye havasım geldi. O halgı görmeye havasım geldi, o öküzün, goçun, devenin eti, aklıma geldi. Ber-heva oldum. Uça uça geldim o köye yetişdim. İçerden dışari seyrime çıkan o ak sakkal, gara sakkal, deliganni birbirine sordular. Bu ne böyük bir guşdur gelmiş köyümüze deyib, bir ehdiyar adam getirdiler. Ehdiyar goynundan tarik çıkartdı, yazıyi okudi, bu guş filan tarihde gelmiş köye. Bizim ulu dedelerimiz bu guşa bir gurban kesmiş, bu guş filan tarihde gelmiş bu köye. Bizim dedelerimiz bu guşa bir öküz kesmiş, filan tarihde bu guş gine gelmiş. Bizim babalarımız bu guşa bir goç kesmiş, ya biz ne kesak? Getirin bu guş dadanmiş, yayı, oku bu guşu vurak. Ya Süleyman deve yendi öküze, öküz yendi goça, goç yendi gasde. Annadım ki, gıdalar da ömürler de ufala ufala ufalıyor. Hem gıdeler ufalıyor, hem ömürler gısalıyor. Hem de dünyanın rağbeti azalıyor. İşde deve öküze yendi. Öküz goça yendi, goç gasde yendi. Getirin yayı, oku bu guşı vurak. Bu guş dadanmış demek, her vakit gelir. Yay, ok getirmeden ber-heva oldum ya Süleyman. İşde dünyanın bu üç şeyi ile çarpışdım. Hele de çarpışıyorum. Eşk olsun bundan sonra birbirine emniyet edib, birbirine edene" demiş.

Evet, Davutoğlu Süleyman zümrüdanganın ifadesini aldi. İşde alem-i eşya içindeki ehvalatlari, Davutoğlu Süleyman birer birer inceleyib, birer birer ehvalata yeterdi. Davut Oğlu Süleyman'ın vesaiti ülüzgar idi. Getdikce irellirdi. Her yerden haberdar, gurt, guş bile hökm-i divanına gelirdi. Yerdeki garıncaya varane geder, Davutoğlu Süleyman'dan razi idi. Heç bir cani incitmeyerek Gaf'dan Gaf'a hökmetdi. İns, cins, onsekizbin alem, onun emrine amade oldi. Bütün hayvanatın, lisanını dilini bilirdi. Her hayvanın gonuşmasını dinnerdi, annardi.

Bir gün Davutoğlu Süleyman'ın bir ehbabi Davutoğlu Süleyman'a çok yarvaldi.

"Ya Süleyman, bene bu hayvanatın lisanlarından örget. Ben de bu hayvanatın dillerini bilim, ne gonuşduklarını annim" dedi.

Hz. Süleyman güldi :

"Ey arkadaş, sen bu gizli sırı daşıyamazsan, ölürsen bu bir perde arkasındaki görünmeyen bir sırdır. Sen buni içinde dışında eğleyemezsen."

"Eğlerem ya Süleyman" dedi.

"Bene hayvanatın birbiri ile gonuşmasını bildir."

Çok yarvaldı, hatırını gırmadi. Davut oğlu Süleyman dedi ki :

"Evinde bulunan hayvanların, lisanını annadayım bari, dinne amma kimseye deme. Dedin ölürsen. Kimseye bildirme, bildirdin dünyadan göçersen."

"Yok bildirmem" dedi.

Ee... bir adamın evinde hayvan ne bulunur? Davutoğlu Süleyman bu adamın evinde tavığı var idi. Tavığın, horozun lisanını örgetdi, ineğin, öküzün lisannarını örgetdi. Bu adamın evinde merkebi vardı, merkebin lisanını örgetdi. Bu adamın evinde kedisi vardı. Kedinin lisanını örgetdi. Bu adamın gapısında bir kelbi var idi, yani kelbin de lisanini örgetdi. Beş hayvanın dilini Davutoğlu Süleyman bu adama örgetdi. İşde evindeki hayvannar, eger lehine, eger aleyhine, ne gonuşurlarsa onlar bilmez senin annadığın, işde sen bil. O hayvannarin, hulusli, hulussuz hangisi olduklarını anla."

"Pekey" dedi.

Sevindi, şindi evinde bulunan horoz, tavık ve öküz, inek, kedi, kelb bunnarin gonuşmalarını, lisanını annardi, dinnerdi. Bir gün hanımı ile ahırda duruyor, akşam üzeri, eşek öküze dedi ki :

"Öküz gardaş"

"Nedir eşek gardaş?"

"Öküz gardaş, sen bu gece hasdalan, ot yeme, su içme, yalandan heç bir şeye ağzını uzadıb bi şey yeme."

Eşek öküze örgediyor. Herif de dinniyir. Çünküm hayvanatın gonuşmasını Davutoğlu Süleyman bu adama örgetdi. Hayavanat da bilmiyor, bizim dilimizi, annadığımızı. Kimse bilmiyor. Bu herif dinnir, öküz dedi :

"Söyle"

"Sen yalandan hasdelen. Ot, su içme, seni yarın götürüb çifte goşmasınnar, sen dincel."

Öküz dedi ki :

"Eşek gardaş çok eyi dedin buni, bu fikri bene örgetdin. Ben eyle edim çok yorullar beni. Çivte, gotana goşallar, çok özenirem, hesdelenim" dedi.

Öküz, artık ot yemedi, alafını yemedi. Herifin oğli babasına dedi ki :

"Baba, öküz ot yemiyor"

Çünki herif duydi, eşeğin öküze nota verdiğini herif duydi. Sırı bildirmedi kimseye, hanımı da yanında duruyor. Dedi ki :

"Oğlum susuz olmaya, hele aç su ver, belki suzudur, alaf yemiyor."

Oğlan öküzü açdi suyu verdi. Fakat öküz su da içmedi. Çünki eşekden almış notayı. Babasına geldi :

"Baba –dedi– öküz su da içmiyor. Biraz hesde bu hayvan"

Babası dedi ki :

"Oğlum bağla yerine sabaa geder ey olmasa ona göre tebdil alım."

Oğlan öküzü yerine bağladi, öküz sabaa geder alaf yemedi. Sabak oldi, geldi ki öküzün öni ot doli. Gine su çekdi, öküz su da içmedi. Oğlan geldi babasına :

"Baba –dedi– öküz ne alaf yedi, ne de su içdi. Ne diyorsun?"

Çünküm herif işin içini akşamdan duydi. Oğluna dedi ki :

"Oğlum eşeği aç –oğluna dedi– götür öbür öküzün yerine eşeği eş et. Bögün eşek ile tarlayı sür."

"Başüsdüne baba" dedi.

Oğlan haman –o göye yalandan hesdelenen öküzü bırakdi, eşegi onin yerine açdi. Öbür eşi öküz ile getirdi tarlaya. Eşek ile öküzi goşdi. O günsü gün akşama geder çift sürdi. Eşek öküze bu fikri örgetdiğine bin pişmen oldi. Ama ne fayda bonduruk geçdi eşeğin boynuna. O günsü gün akşama geder eşek hıncı hamır oldi. Öküz ile eşek çekebilir mi? Ama köteğin zoru ile çekdi.

Akşam oldi geldi. Eşeğin yerine öküz, öküzün yerine eşek bağlandi. O dinnenen öküze dedi ki :

"Yok öküz gardaş yok –dedi– amandır otun ye, suyun iç. Ağam oğluna eyle dedi ki eğer bu akşam da öküz, alafını yiyib suyunu içmese, yarın öküzü keselim. Mırdar ölmesin keselim. Ula öküz gardaş bu gece de su içmesen, alaf yemezsense, seni sabakdan kesecekler heberin olsun."

"Deme!"

"Evet"

Herif dinnerdi, eşşeğin bu cevabına öküz başladi alafını yemeye. Beni kesecekler, ben daa neye hasdalanim. Herif güldi. Güldüğü kimin gine garısi yanında idi. Erine dedi ki, gocasına :

"Niye güldün?"

Çünkü alında bir er, bir arvat, daa kimse yok. Dedi ki

"Garı güldüm."

"Yok! sen benim üsdüme güldün. Burda kimse yok. Bene güldün. Ben ne etdim ki bene güldün. Ben gülüş mü oldum" diye dil mücadelesi, dil gavgası üsdeleşdi. O ona, o ona nayet gavga çıkdi. Ilah diyeceksin diye. Yoksa senden ayrılaram. Gadının mücadelisi ciddileşdi. Çünki gadın da haklı : "Sen benim üsdüme neye güldin? Sebebi ne idi?" Halbusigi eşeg ile öküzün gonuşmasına herif güldi. Gari annamiyor. Herif annıyor, çünküm beş hayvanın dilini örgenmiş.

Nayet, –e herif garıya hagigatini söylese, dese ölecek, demese gari ayrılacak.–

"Sen benim üsdüme bi–gayri hagga niye güldün?"

Herif dedi ki :

"Garı sabaga dekili mehel ver. Sabakdan sene sırrımı annadım."

"Pekey" dedi.

Şindi o adam o gece yatmadi.

"Ben ne edim, ne idi güldüm, gadın ayrılacak benden."

Gecenin yarısi o adam geldi beyle ahırda düşünüyor. Pinden tavıklar, horozlar çıkdi, kedi de geldi, köpek de geldi. Kedi sevinerek dedi ki :

"Yarın ben halva çok yiyeceğim."

Çünkü tavıklara, öküze, eşeğe, ite söyledi evde ölen olacağını.

"Yarın ben halva çok yiyeceğim."

"Neden?" dediler.

"Yarın ağam sırrini garısına açacak, ağam ölecek, evde halva pişecek. Ben halva çok yerim" deyib kedi seviniyordi. Herif buni duydi, kedinin sözüni. Köpek ordan kediye gışgırdi, hışmetdi.

"Ağzın gapansın –dedi–, ağamın bu gadder yemeğini etmeğini yedin, şindi ölümüni neye gözlüyorsun?" diye kediye hışmetdi köpek. Herif duydi.

Beyefendi dinne geçmişi dinne, bak hayvanatın içinde ne gadir hulus bilennere bak. Bak bir köpek kediye gışgırdi. Çünküm neden? Kedi nankör bir hayvandır. Ey hayvandır, fakat nankördür. Etmek yemek yiyen de gözlerini yumar yer bir. İkincisi tabakdan ağzına alır, endirir yerde yer. Buni da etdiren Allah'dır. Neden yendirir? Yarın gıyamet güni o kedi Cenab-ı Hagg'a bildirecek. Ben bir evin kedisi idim. Ne hanımım, ne de ağam bene, yediler bene vermediler diyende yer şahadet edecek. Ey nönker kedi, benim üsdümde yemedin mi sen? Niya inkar ediyorsun? İşde bunun içun kediye gadder gab içinde versen, tetiği ile alır, yerde yer. Neden gözlerini yumar yer. Çünkü gıyamet gününde nenkörlük edecek, amma yer şahadetlik edecek. Yani ağayi, hanımi evin halgını yer gultaracak. Benim üsdümde yedin. Niye inkar

edin? Niye nemkörlük ediyorsun? İşde hayvanayt içinde nenkör, evin kedisidir. İkincisi hayvanatın içinde en huluslisi, en gapıya sadığı, gapının kelbidir. Çünküm bir parça ekmek versen bile, yakut bir parça ciyer et versen de, tani, tanima o hayvan peşen düşer, seni dolandırır, gezdirir. İşde etmek bilir, nenkörlük etmeyen hayvan itdir. İt etmek bilür derler. Hagigat de işde burda. Çünküm it; "Ağzın gapansın. –dedi– Ağamın etmeğini yedin, niye ölümüni gözliyorsun." diyince herif dinnirdi bunnarı. Bunnarın gonuşmasını. Nayet horoz ordan, kediye şöyle seslendi :

"Ey torpak aklıza, –dedi– benim ağamın aklı yok zaten, bir şeyinen gultarir, ağam benim dediğimi etse, gultarır."

Dediler ki :

"Ne etse gultarır?"

"Hanımi sabakdan gelecek agamın yanına, agama deyecek ki, 'di, de, aan gece geçdi sabak oldi. Di de baham niye güldün?' Ağamın akli olsa eline bir değenek alır. Ben bak gırk tene tavıga söz annadıram, agam bir garıya söz annadamaz mi? Ben gırk dene tavıgı eylerem, her birine bi kakart vururam. Her biri bir yandan gıpılir durur. Agam bir gadına nasıl dur diyemez. Eline degenek alsa, garı 'de', herif söyle, sırın dese, gel gari söyleyim dese, ağam garının götüne bir zopa, bir daa ahan sene deyeceğim bu idi. Gadın önünden gaçar. Ağam da gultarir, ağamin akli yok, akli olsa, ben gırk dene tavıgı eylirem, o bir garıyi eyeyleyemiyir mi?" deyince, horozdan adam neşeyi aldi. Söz aldi :

"Ula –dedi– haggatdan bu horoz bak ne güzel gonuşdi. Bak ne diyir bene. Ben gırk dene tavığı eylirem, ağam bir tene garıyı eyliyemir. Eline bir degenek alsa –haman herif getdi eline bir degenek aldi, sabak oldi, gari geldi, dedi :

"Herif de haydi, niye güldün söyle?" dedi.

"Gari gel güldüğümi sene diyim"

Garı ki birez yaklaşdığı gibi herif çubuğa tu dedi.

"Ahan buna güldüm, garının zopuna birr.., bir daa, gari gaçdi. Gaçdığı kimin herif gultardi.

"Güldüğüm işde bu idi, ahan güldüğüm."

Bir daa güldi, bir daa vurdi. Gari gaçdi. Sır herifin içinde galdi, söyleyemedi.

Evet, ey efendiler ayık olalım, sırrımızı dışarıya vermiyelim. Evet sır saklıyan var, saklamıyan var. Dilimden sözün alır, içinden közün alamaz. Sözün alır bunun için, her olur olmaz yerde, dilimizi, galbimizi dutalım. Go-

nuşduğumuz ceveplarda Allah'a yarayan sözler olsun. Gullara yarayan sözlerle gonuşalım. Çünküm Cenab-ı Allah, söyleden de odur, söylettiren de odur. Guvvet de onundur, guduret de onundur.

Bu sebebden daimi güzel kelamlari dilimize alışdırıb, güzel gonuşalım, gonuşduğumuzi herkeş gizlesin. Bunun için yararli söz söyliyelim, yaramaz sözi söylemeyelim. Çünki yaramaz bir sözi kimse dinnemez, dinnese de gınar, gızar.

Evet Gaf'dan Gaf'a hökmedenler neden irelledi, niye geri galmadi. Çünki Allah'a yarar, gula yarar, iş ile ugraşdi. Kötü iş ile uğraşmadi. Çünküm Hak dogrunun mö'münüdür derler. Evet, sen ona çalış ki, o da sene ilham etsin, dilesin versin. Sen çalışmasan bir ağanın yanında, bir gul çalışır, ey çalışır, dogri olursa aga da fazla sever. Haggını da ziyade verir. Der ki, sen get bene yaramasan. Çünküm yedigini bile helal edemez. Geydigini helal edemez. Neden? Hiyanet çalışdi. İşde ey çalışanın her iki dünyasi ey olur. Ama de ki, ben ey oldum. Ey çalışdım ama, beni çalışdıran adam bilmedi. İşde kötü adami çekdi ireli, beni geri goydi. Bilmedi beyefendi, hagigate gelelim. O bilmedi ise seni halg eden bilir ya. Haydi o bilmesin, bir gul bilmedi ama halık bilir. Bunun için hagigatden ayrılma gine, diyor ki "eylik et at suya, balık bilsün, eger balık bilmezse Halık bilür."

Davutoğlu Süleyman her tarafa Gaf'dan Gaf'a, inse, cinse onsekizbin aleme hökümdar oldi. Bütün gurt, guş, devler, ecinniler, ifritler, hökmi divanına gelir, el bağlar dururdi. Hepisi onin emrine amade olmuşdi. Etdiren kim Cenab-ı Hak, çünküm Allah'a hulus-i galb ile bağlanmışdi.

Bu sebebden, gel haberi kimden verelim. Reba şehrinin hökmeden hökümdari Belgıs... Belgıs zengin bir hökümdar idi. Yani yukari Reba şehrinin, ehtigat şehrinin hökümdari idi. Belgıs bir gün müneccimlerini başına cem etdi.

"Bir remil atın bakalım, ahir akıbetim ne olacak?"
Remilciler remil atdi, müneccimler Belgıs'a dediler ki :

"Davutoğlu Süleyman dünya üstünde, Gaf'dan Gaf'a hökmedecek ve seni serili saltanatın, sarayınnan götürecek. Seni kendisine helal edib alacak. Davut Oğlu Süleyman'la evleneceksin."

Müneccimler remil atıb Belgıs'a beyle haber verdiler.
Belgıs :

"Vay ne demek ola, ben bir gosgoca bir hökümdar olayım. Davutoğlu Süleyman'a lâyık mıyım?" diyib ikinci bir remili müneccimlere atdırdı. Müneccimler ayni cevabi verdiler. Belgıs düşündi, yapim diye.

"Bunun golayi yok mu?" deyib meclisini başına cem etdi. Belgıs akıldanelerine danışdi. Akıldanelerinden birisi ayağa galkdi.

"Ey Belgıs –dedi– Gaf'dan Gaf'a hökmedenin elinden gurtulunmaz."

Çünkü Allah'a çalışana Allah da guluna çalışır. Bunun için er geç seni Davutoğlu Süleyman alır." diyince Davutoğlu Süleyman'a garşılık Belgıs ne yapti; Yetmiş dene nöbetci etrafına, gece ve gündüz dikdirdi. Yetmiş löbetci içinde Belgıs dururdi. Eğer Davutoğlu Süleyman tarafından, bu hal gelirse löbetçiler "bene bilgi versin, ona göre tebdilim alım" dedi.

Yetmiş löbetçiden o yanni Belgıs eleşirdi. Her tarafı löbetçiler beklerdi. Bunnar bu halda galsın. Belgıs :

"Davutoğlu Süleyman beni nerde bulub, nerden alacak, yetmiş löbetçinin içinde nasıl gelecek, nasıl beni götürecek" diye fikir gendi gendine verirdi.

Biz dönelim Davutoğlu Süleyman'a. Belgıs tebdilini almışdi, ama, Belgıs her ne gader tebdil almışsa almış, tegdiri alamamış. Tegdir ne diyor? Tegdir ehval-i ezelde yazılmışdi. Belgıs Davutoğlu Süleyman'a; Davutoğlu Süleyman Belgıs'a yazılmışdi. Davutoğlu Süleyman'ın vesaiti ülüzgar ve elçisi hüdhüd guşi idi. Elçisi Hüthüt guşi. Bir gün Hüthüt guşi gayboldi sordu ki :

"Bu guş nerde, gelsin divanım."

Dediler :

"Ya Süleyman, yokdur bu guş."

"Nere getmiş?"

"Bilmiyoruz" dediler.

"Geldiği zaman bana heber verin" dedi,

"Başüsdüne!" dediler.

Hüthüt guşi, üç gün, üç gece getdi gelmedi. Dördüncü gün Hüthüt guşi yer yüzüne enmişdi. Hüdhüd guşuni gördüler ve ona dediler ki :

"Davutoğlu Süleyman çok gezzeblendi, ya Hüthüt guşi... Seni üç gündür aradıyor, soruyor."

Davutoğlu Süleyman'a bilgi verdiler ki hüdhüd guşi geldi :

"Çağırın gelsin garşıma" dedi.

Hüthüt guşuni Davutoğlu Süleyman'ın gatına getirdiler :

"Buyurun ya Süleyman" dedi.

"Ya guş neredeydin?" diye sordi.

"Ya Süleyman dogri cevab vereceğim sene?"

"Söyle bakim dedi?"

"Göynüm, gönül gurbet isdedi. Senden emir almadan, izin almadan, gurbeti gönüllü gezdim. Reba şehrine getdim, geldim, Reba şehrini gezdim, dolandım."

"Ya guş –dedi– sen bu geder görünmez bir yolu nasıl bu üç gün üç gecenin içinde getdin geldin?"

"Getdim, geldim, –dedi– ya Süleyman."

"Pekey –dedi– dur bakalım, bir daa get gel –dedi– seni bir daa göndereceğim. Reba şehrine" diyib elin atdi, bir kağıd, kalemi aldı eline bu zat, en evvel "Eüzi besmele" yazdı. İkinci Davut bini Süleyman yazdı. Yani evvela bismilahirrahmanirahim yazdı. İkincisi Davut bini Süleyman yazdı. Goydi bir varaga guşun boynuna asdi.

"Haydi get, Reba şehrine git, Belgıs'ın sarayına içeri gir. Belgıs uyurkan uykuda, yatağında boynundaki veragi Belgıs'ın yatağının üsdüne bırak. O ayılana geder yanında dur. Gizlen, dur. Uyandığı zaman bu veragi oku. Bak ki, Belgıs ne ifade verir. Ne diyir, ne demir? Tebdilin son neye garer verdiklerini bene haber ver." dedi. Hüdhüd guşi :

"Başüsdüne ya Süleyman!"

"Ne yapacaksın guş?"

"Ber-heva olacağım, Reba şehrine gideceğim. Evet Belgıs'ın sarayına gireceğim. Evet Belgıs uykuda uyurken bu veragi Belgıs'ın yatağının üzerine boynumdan bırakacağım. Başımı eğeceğim verak düşeçek. Evet, gizleneceğim Belgıs meclisini cem eder, meşveret ederler. Son garelleri neye yaslanırsa gelib sana heber vereceğim ya Süleyman."

"Aferin, aferin hüdhüd guşi, haydi bakalım" dedi.

Hüthüt guşunin boynunda verak asılı idi. Ber-heva oldi. Dogri Reba şehrine gitdi. Yetmiş yerde löbetci bulunuyordu. Hüthüt guşi havadan uçarak, Belgıs'ın saçağından içeri, seraya girdi. Ufak bir guş... Gecenin yarısı idi, Belgıs hab-i nazda uyuyordi. Mışıl mışıl yatağında, yatağın üzerine boynunu egdi guş, boynunda asılı verak, Belgıs'ın yatağının üzerine düşdi. Guş gina sarayın saçağında saklandi, dinniyordi. Az yatdi, çoh yatdi, Belgıs ayıldı ki, yatağın üsdünde bir verak. Heman doğruldi yatağına, verağı okudu ki, en başda besmele yazılı. İkincisi Davut bini Süleyman yazı'i. Başga bi şey değil. Davut bini Süleyman. Belgıs emir verdi. Gecenin yarısı idi.

"Meclis toplansın" dedi.

Meclis toplandi, yetmiş löbetçi çağırıldi. :

"Ey löbetçiler benim serayıma ugrular girmiş."

"Aman efendim, aman yetmiş yerde löbet tutmuşuk. Ayak sesi bile gelmedi. Ayak izi bile yokdur" dediler.

Belgıs izletdi, dediler ki

"Hec ben-i adem ayagi degmemiş bu üze"

Belgıs gece yarsi meclisini cem etmişdi. Verak elinde okuyordi. Bütün yetmiş löbetci ve serayın bütün halgı "ayak izi yokdur", nerden geldi?" diye Belgıs'a ifade veriyordi. Belgıs da verilen ifadeye inanıyordi.

"Evet gapilar kitli, yetmiş löbetçi serayın her bir yanını sarmış, ellerinde gılıçlar bekliyor. Bu nerden girdi bu seraya" diye önündeki verak isbat ediyordi. Nayet Belgıs meclisine :

"Ne tebdil edelim?" diye sordi. Çünki hüdhüd guşi serayin saçağında dinniyordi bunnarın sözüni. Akıldaneler Belgıs'a dediler ki :

"Efendim, Davutoğlu Süleyman'dan gultulamazsın. Davutoğlu Süleyman'a gırk deve yükü altın dutalım, hazinenden, gırk deve yükü altın gönderelim. Yer yüzüne yendirelim. Padişahlar altına meraklıdır, altını pek sever. Gırk deve yükü altın gönder. Senden vazgeçsin, yoksa imkanı yok er geç seni alır" diye gerer verdiler.

Belgıs :

"Pekey, gırk deve yükü altın dutalım ve Davutoğlu Süleyman'a gönderelim yer yüzüne yendirelim. Bu altınnari görsün, belki benden fari gelir."

Garere son verdiler, Hüthüt guşi saçakdan fırladi. Uçdi getdi. Heç kimsenin ruhi duymadi, dogri üç gün üç gece zarfında dördüncü gün Davutoğlu Süleyman'ın gatına hüdhüd guşi vardı. Haber verdiler :

"Hüthüt guşi geldi."

Davutoğlu Süleyman :

"Ya guş geldin mi?"

"Evet! Ya Süleyman geldim"

"Pekey ne garer verdiler?" diyib sordi.

Guş :

"Belgıs, gece yarısında meclisini cem etdi başına, son garer verdiler. Gırk deve yükü altın gönderecekler sene. Padişahlar altına meraklıdır, hükümdarlar altını sever, gırk deve yükü altını alasan, Belgıs'dan vazgeçesen."

"Eyle mi?"

"Evet"

"Garer son buna verdiler. Gırk deve yükü altın geliyor, haberin olsun."

"Pekey, ya guş pekey."

Davutoğlu Süleyman emir verdi :

"Kervanın yer yüzüne yenecek yerine asfalt altın, yol yapacaksız" diyib emir verdi.

Altundan asfalt yol yapıldi. Gırk deve kervanın yer yüzüne yenecek yerine gader. Davutoğlu Süleyman'ın köşkünden kervanin yere yenecek gader asfalt altın yol yapıldi. Bütün sağlı sollu löbetçiler beklesin diye emir verdi. Sağlı sollu löbetçiler beklerdi.

Bu terafdan Reba şehrinden Reba Hökümdari Belgıs gırk deve yükü altın dutdurub yer yüzüne yendirtdirdi. Tam üç gün üç gecelik altın asfalt yol ile kervan geldi. Löbetçiler sağlı sollu görüyordi. Nayet dayandi Davutoğli Süleyman'ın hökümdar gapısına kervan. Davutoğlu Süleyman gakdi. Kervani çekib getirene :

"Bu nedir, nerden gelirsen, bu kervan nedir?" diye sordi.

Kervani çeken bir verak verdi, Davutoğlu Süleyman'a. Bu Belgıs'ın kervanıdir. Belgıs'dan gelir. Evet işde gırk deve yükü altın doldurtdurdi, sene gönderdi. Belgıs'dan vaz geç" diye haber verdi.

"İşde altın, işde kervan" dedi veragi veren şaksa ve kervani çekib getirene.

"Geri dön –dedi– seni gönderen hükümdara söyle altın onun olsun, çek kervanin geri dön. Benim altına ehdiyacim yohdur. Ben Allah'ın emr-i iradesinin emrindeyim. Ben beni halg edenden ne isdesem veriyor. Ehdiyacim yokdur. Geri dön, kervanın çek, altıni gönderene götür. İşde gör, işde geldin, asfalt altin yol yapdırmışam. Benim Belgıs'ın gönderdiği altına ehdiyacım yokdur" deyib emir verdi.

Kervan geri döndi, gırk deve yükü altın gerisin geri döndi. Dogri kervani getiren Belgıs'a geri götürdi.

"Ne yapdi?"

"Geri çevirdi ve – Davutoğlu Süleyman bir verak yazmışdi, kervani getirenin eline vermişdi. – İşde bu yaziyi da verdi. Ne yazmış bilmiyorum".

Belgıs yazıyi aldı, bir satır yazı yazmışdi Davutoğlu Süleyman Belgıs'a :

"Ya Belgıs, ben şindiye gader emir ilahiden, emir gözlüyordum. Vakıt sahat ikmal olsun, eger hay etsem yetmiş löbetçinin ne gıymeti var, yetmiş güvvetim, güdretim var. Yetmiş löbetçi ile senin serayın temeli ile berabar garşımda seni getirddirmeye gudretim, güvvetim var, Hagg'ın emri ile vardır. Gaf'dan Gaf'a hökmetdim. Senin ne giymetin var ya Belgıs. Şindi sen yatakda uyurkan, uykuda serili salatanatınla beraber o yetmiş löbetci ile beraber serayın temelinden garşımda seni isderem. Getirdirirem garşıma. Ben gelmem seni getirdirirem. Getirtdirecek güvvet var, Haggın emri ile.."

Bu yaziyi Belgıs okıyıb titredi. "Nayet benim asfalt altın yol, benin altuna ehdiyacım yok. Ben eyle bir dala yaslanmışam ki, bütün mevcudad benim varımdır." diyor....

O zaman Belgıs ne yapacağını şaşırıb götüren kervanci, geri getiren adam Belgıs'a :

"Üç gün üç gece altundan asfalt yol kervan gitdi, ben gitdim, altın yol gördüm yapılmış. Böyle bir padişahın, böyle bir sultanın gırk deve yükü altına ehdiyaci olur mi?"

Eee... yazıyi da Balgıs okudi. Çünki son gıta diyordu ki :

"Seni serayıma getirmek benim için güçlük değil."

O zaman Davutoğlu Süleyman emir verdi :

"Bütün ifritler garşıma gelsin."

Yer yüzünde, zeminde, eger hayatda ifritler Davutoğlu Süleyman'ın emrine amade olmuşdi.

"Emren hazırık ya Süleyman, emret."

"Ya ifritler, sizden bi şey soracağım. Gecenin yarısında sabak açılmadan Reba şehrinin hükümdari olan Belgıs'ı sarayi ile löbetçileri ile garşıma getirmeye ne mehel isdersiz, ne mehelde getirebilürsiz?"

Dört ifrit dedi :

"Ya Süleyman, üç gün üç gecede getiririz."

"Bu çok uzak, siz çıkın, çıkın"

Diğer ifritlere sordi, dört ifrit :

"Ya Süleyman emret, bir gece sabak olmadan, bir gece mabeyninde senin garşan serili saltanati ile bir gece içinde köşg-i serayi yetmiş löbetçisi ile getiririz."

"Haydin bakalım –dedi– haydin."

Dört ifrit getdi, Davutoğlu Süleyman'a ifadeyi vermişdi :

"Bir gece içinde"

Belgıs gecenin yarısi idi, serili saltanati, sarayında yatıyordi, ifritler serayi temelinden omuzladi, yetmiş löbetçi ile beraber serayi temelinden getirib doğri Davutoğlu Süleyman'ın seray gapısı in önüne endirdiler. Belgıs gözünü açdi, bakdı ki yer yüzü, yumdi gözüni açdı gözüni;

"Ben hayal mi gördüm, yoksa rüya mı?" derken bir de bakdı ki garşısında Davutoğlu Süleyman.

"Ya Belgıs –dedi– aç gözüni, gör beni, yetmiş löbetci aldın, yetmiş yerde löbetci dikdirdin, Allah'ın izni ile bene güçlük yok. Seni serayınnan getirdim. Sen ne gadder tebdil aldınsa, tegdirim bozdu tebdiri. Tegdir seni bene, beni sene yazmış. Bu yazi bozulur mu ya Belgıs" diyib Belgıs o anda Davutoğlu Süleyman'a üçünci bakışda âşık oldu.

"Süleyman affet beni, ben hagigat gözüm ile seni görmemişem, yeni gördüm."

"Pekey."

Toy, dügün dutulurkan Belgıs :

"Ya Süleyman senden bir şey isderem."

"Nedir?"

"Eb-i heyatı emret, sen Gaf'dan Gaf'a hökümdar oldun, eb-i heyati içelim. Dünyada seninen ben sağ galalım. Ber-heyat olalım. Sultannık sende galsın, ikimiz bir yasdıkda yıkılane geder galalım."

Davutoğlu Süleyman :

"Pekey" dedi.

Emir verdi, dalgan guşlarına :

"Yedi derya ortasından eb-i hayet getirin." dedi.

Dalgan guşları :

"Başüsdüne ya Süleyman" dediler.

Dalgan guşları yedi deryaya dalıb, yedi derya üzünden, içinden eb-i heyatı buldi. Bir kâseye doldurdi. Dogri Davutoğlu Süleyman'ın gatına getirdi.

"Ya Süleyman emrine amadeyüh, ahan eb-i hayet."

Bu sefer Davutoğlu Süleyman eb-i hayeti görüb döndi, Belgıs'a dedi :

"Ya Belgıs seninen ben bu eb-i heyati içeceğiz, dünyanın sonuna geder sultannık bizde galacak, amma bu kevn-i mekânda olan bütün mehlukat ölecek. Ahiri gine gıyamat gopacak, giyamet var... Ölüler dirilecek, dirilmek var, ölmek var, evet mahkeme-i kübra var, gurulacak. İgneden ipliğe gader sorulacak sorgu suval var. Bu halgın bu onsekizbin âlem ölecek. Biz ber-hayet galacağız. Amma bu halgın haggı hugugu bizden sorulmaz mı?

Ey beyefendi yiyorsun, kimin haggını yiyorsun? Hele ey aç gözüni, ey bak tuysuz, tuyi bitmemiş yetim haggı da var, bu haggın içinde, yiyorsun amma yemenin geri vermesi var. Yiyorsun amma, yığırsan amma bu yığıntının bir gün suvali var. Bu gadder ganimetin bir gün ezabi var. Bunnar da incele kime yağıyorsun. Kimin haggını yeyib ve bu yükün altına girmişsin. Bu gadder halg-ı âlemin önüne geçmişsin. Seni hökümdar eden kim? Allah. Lâkin bu yük senin omuzlarında, çobanın değil, hamalın değil, senin sırtındadır. Bu yükü yüklenmişsin ecabe bu yükün haggından gelecek fikrin var mi senin? Bunun için daimi insan oğli ayağın ey at, gözün ey aç. Ne şişi yak, ne kebabı yak. Gözün aç hulus-i galb ile hakikate bak.

Bu sebepden işde bu yükler altına girenner birez gendi nidasiyle yoklasın. Evet ben yeyirem amma, geyirem amma tuyi bitmemiş yetim haggi bu işin içinde yarın mahkeme-i kübrede benden sorulacak. Çünküm aç galan bir davar hagını çobandan isder. Beni niye otarmadin, niye beni bağladin, niye ot vermedin? Niye su vermedin?

Dönelim, Davutoğlu Süleyman'ı annadıyoruz. Belgıs'a diyor ki :

"Bu eb-i heyatı içeriz amma, yarın dünya yıkılacak, ölüm var, evet. Bu hagg-ı hukuk bizden sorulacak, ne yapalım diye"

Belgıs :

"Ya Süleyman bu halgı sesleyelim, sandık başına gelsin. Bakalım hepsi oy verirse eger içelim, helal olur, ray vermirse içmeyelim."

"Pekey" dedi.

Bütün mehlugat, hayvanat, ins, cins, Davutoğlu Süleyman'ın gatına vardi. Davutoğlu Süleyman :

"Dalgan guşlari eb-i heyat getirdi –dedi– Ben bu suyu içersem dünya yıkılane geder sultannık bende galacak, eb-i heyat içeceğim, ray verir misiniz? Hemi dersiz, yok mu deyirsiz" diye ins, cinse seslendi.

Bütün halg-ı âlem hepsi :

"Evet" dediler.

"Ya Süleyman sultannık dünyanın sonuna geder sende galsın, Belgıs ile berhayat galın" diyib ray verdiler.

Evet Davutoğlu Süleyman seslendi ki :

"Başka kimse galdı mi, hayvanatda ve mehlugatda başga kimse galdı mi?"

Dediler ki :

"Bir harabada kor guş galdi."

"Çağırın gelsin onu da –dedi– Neden gelmedi?"

Kor guşa haber getdi, guş bunun üzerine Davutoğlu Süleyman'ın gatına vardı. Davutoğlu Süleyman :

"Ya guş neçün gelmedin?" diye sordi.

Kor guş :

"Ya Süleyman biliyorsun benim gözlerim ema, yuvamdan çıkar yorum, harabada ötüyorum. Bene bir kimse bi şey demedi, kimse emir vermedi, haberim yok. Gözüm de görmüyor, şimdi emir geldi, ben de emren amade geldim, emret ne diyorsun ya Süleyman"

Davutoğlu Süleyman :

"Ya guş –dedi– dalgan guşlari eb-i heyat getirdi bütün halg-ı âlem içmeme evet dedi, ray verdi. Bu işe sen ne diyorsun? Seni de halg eden Allah, seni de yaradan adil-i mutlak, içim mi, içmim mi?" diyince kor guş durdi :

"Ya Süleyman bütün mevcudat yer yüzünde zeminde hepisi ray vermiş iç, ben bir kor guş, iç desem de, demesem de içeceksen. Çoğunluk hepisi ray vermiş. Ben versem de vermesem de heç... Benim sözüme cevap verirsense ben sormayacağım, sene hekmet gösdereceğim, gördüğün hekmetden sor. İç derse iç, içme derse içme. Beni benden sorma, gösdereceğimden sor."

"Pekey, gösder bakalım ne gösdereceksen, ya bayguş, kor guş."

"Ya Süleyman ber-hava oluram, uçaram, ne gadder uçarsamsa beni takip et, nereye gonarsam gonduğum yeri eşdirtdir."

"Pekey" dedi.

Kor guş ber-heva oldi. Davutoğlu Süleyman emir verdi. Kor guşi takib ederek nayet kor guş, igirmidört sahat havada uçdi, bir beri yabana gondi. Geriden tagib edenner yetişdi. Davutoğlu Süleyman'da vesaiti ülüzgar idi. Guş ila berabar gidiyordi. Gondugi beri yabana :

"Ya Süleyman eşdirtdir" dedi.

Yedi gün yedi gece eşdiler, yer altından bir gurt çıkdi, bir kümbet, kaynatmadan yapıli. Kümbetin üstünde "Eüzü besmele" yazılı idi. Gapısı örtüg idi. Kor guş :

"Ya Süleyman senden başga bu gapıyı açan olamaz, "Bismilahirrahmanirahim" de gapıyi aç, içeri gir, gavmin de barabar."

Davutoğlu Süleyman "Eüzü besme"leyi çekerek burcun, kümbetin gapısını açdi. İçeri girdi, bir mezer gördi. İki daş üsdüne, mezerin üsdünde yeşil bir perde çekili idi. Daşların üzerinde "Eüzü besmele" yazılı idi. "Lailaheillallah, hak Muhammed Resulallah" yazılı idi.

Kor guş :

"Ya Süleyman mezerin baş gıltığına geç, senden geyri baş gıltığında duran kimse olamaz."

Davutoğlu Süleyman mezerin baş gıltığına geçdi.

Kor guş :

"Bismillah de de perdenin yeşillerini çez ya Süleyman" dedi.

Bayguşun gonuşmasına Davutoğlu Süleyman "Eüzü besmele"yi çekerek tabıdın üsdünden, yani mezerin üsdünden, yeşil perdeleri çezdi. Bakdı ki bir tabut, kapakları örtük.

"Ya Süleyman 'Bismillah' de tabutun gapaklarını aç" dedi.

Hz. Süleyman "Bismillahirrahmanirahim" deyib tabıtın gapaklarını çezdi. Eyle bakdı ki bir pir-i fani... Bu adam mışıl mışıl uyuyor. Tabıtın içinde uyuyor, yepyeni, dersen yeni yatağa girmiş, yatağında yatıyor. Mışıl mışıl uyur gördüğünü Davutoğlu Süleyman kor guşa dedi. Kor guş :

"Ya Süleyman bu ayılmaz, ayılmaya imkan yok, emret iki tene bişmiş davar başı getirddir. Bişmiş kelle, hepimizin yediği ama, sıcak olsun, sıcak, sıcak"

Davutoğlu Süleyman emretdi. O anda iki tene bişmiş davar başı geldi, sıcak, sıcak.

"Goy bunun baş ucuna" dedi bay guş.

Kelleleri o uyuyan pirin baş ucuna goyarak o kellelerin bugi alıb verdikce o nefes ruh içerde gıdelendi. Ruh doydi. Sag tarafından "eşhedüenle ilehe illellah, Muhammedir Resullallah" deyib doğruldi. Sağına soluna bakdı ki, halg el göküzde duruyor. Onlara seslendi :

"Bu devür kimindir? Bu hangi devirdir? Hangi devrandır?"

Davutoğlu Süleyman hicab edib cevab veremedi. Kor guş :

"Bu devir Davutoğlu Süleyman'ın devrüdür" diyib seslendi.

O pir :

"Hangisidir Davutoğlu Süleyman?"

"İşde baş ucunda durandır Davutoğlu Süleyman" kor guş cevab verdi.

"Ya Süleyman uzat elini" Davutoğlu Süleyman elini uzatdi, iki el birbiriyle tokalaşdi.

"Ya Süleyman, neden bildün beni, nasıl çıkarddın beni, ne diyorsun, ne isdersen" diyince Hz. Süleyman hicab edib cevab veremedi.

Bayguş seslendi :

"Eb-i heyat içecek, ins, cins, bütün mehlugat, bütün onsekizbin âlem ray verdi, 'evet' dedi. Bir ben galdım, benden de cevab isdiyor, ben de seni gösderdim. 'Hekmeti gör iç derse iç, içme derse içme, ben desem de içecksen' dedim. İşde şimdi sen cevab ver. Garşında duran Davutoğlu Süleyman'dır. İçsin mi, içmesin mi, sen ray ver" diyince ikisi birbirinin elinden dutmuşdi gine :

"Ya Süleyman Davutoğlu Süleyman sen misen?"

Başını salladı, yani

"Ya,Gaf'a Süleyman, Davutoğlu Süleyman devri zühür edecek, Gaf'dan Gaf'a hükmedecek, ins, cins ona amade olacak. Onun emrinin altına girecek.

Buni Allah bize bildirdi. Ya Süleyman sen Davutoğlu Süleyman'dın. Ben vakdın Süleyman'ı idim. Vakdın Süleyman'ı ben idim. Ömrümün temamına gader yedim, içdim, dedim ki eb-i heyat içeyim. Dünyanın vakdın Süleyman'ı, ebedi'l ebed ben galayım. Vakıt bende galsın. Vakdın Süleyman'ı ben olayım. Eb-i heyat içdim. İşde ömür temam, rızık temam, gün temam ya Süleyman ey dinle. Ömür temam, rızık temam, gün temam, adım atacak toprağım galmadi, dünyada rızgım galmadi, suyum galmadi. Ömrüm de galmadi. Boğzim gapandi. Çünki rızgım yok. Rızgımı yedim, geride daaa rızgım yok, kimin rızgın, Hak bene yedirir?"

Beyefendi yiyorsun amma kimin haggını yiyorsun Az evele dedim. Tuyi bitmemiş yetim haggını yiyorsun. Yemenin bir de geri vermesi var, unutma buni. İşde bak bu geçmişdeki sözleri ey dinle. Davut Oğlu Süleyman'a vakdin Süleyman'i diyor. Senden evel ben idim vakdın Süleyman'ı. Eb-i heyat içdim, ömür temam, gün temam, rızık temam. Ya Süleyman gıyamete gader bu tabıt içinde mışıl mışıl yatacağam. Dünya yıkılana gader, mahkeme-i kübre gurulane geder, mışıl mışıl uyuyacağım. Çünkü daa rızgım yok, ömrüm yok, suyum yok. Bunun için eger sen de benim kimi dünya yıkılana geder mahkeme-i kübre gurulana geder, mışıl mışıl yatacagsansa, rızgın tükenene gader yersin. Rızgın tükendikden sonra daa bir şey yiyemezsen. Çünkiim ruhumuz iki tene Ruh-i rehmani, ruh-i sultanin cesedin yanında galmaz. Semaya gider. Ruh-i rahmani cesedle beraber dolanır. Cesed ile beraber girer mezere. Evet, röye görüyoruz. Birisi ölmüş diyirler, halbuki ölen sensin. Hele ben de gidim peşine diyib mezere gader gidersin. İlk namazın gılındığı yerden, müselleden gabre gader yeddi yerde suval verecaksin. O suvali verirsin gapre indirirler. Çabuk çabuk üzerimizi örteller. Evet ruh-i sultani göyden yiner, cesetimize içeri girer. Ruh-i rahmani de girer. O zaman öldük, diriliriz. O zaman sorgu suvalini veririk. Allah o günde cümle ehl-i İslâm âlemine yardım gılsın. Cümlemize yardım etsin. "Men Rebbüke?" "Rebbin kimdir?" Dudak lâzım beyefendi orda cevab vere. İgid lâzım orda gonuşa. Evet gonuşmasi çok golaydir, cevab verilmesi çok golaydır. Emelimiz salih olursa emeldir. Bize hec hacet yokdur. İşde ya Süleyman bene bak ibret al, ömrüm temam, gün temam, mışıl mışıl dünya yıkılana geder uyu, içersin ama beyle içersin.

"İşde ister iç, isder içme ben de senin kimi uyuram. Sen de benim kimi uyuyacaksın. Ört üsdümü geç get ya Süleyman. Davutoğlu Süleyman devri gelecek diye çok şükür bu günlere, seni gördüm, ya Süleyman." dedi.

O zaman Davutoğlu Süleyman burci örtdürdi, gine perdeleri gapatdi. Dışarı çıkdi, emir verdi ki dalgan guşlarına

"Eb-i heyati getirdiniz yere götürün –dedi– isdemem."

Bu sefer Belgıs ikinci iddiaya galkdı :

"Madama bir kor guşun sözüne uydun, eb-i heyati ne sen içdin, ne de bene içirdin! Ben guş tüyünden seray isderem senden. Guş tüyünden bir seray yapdir, guş tüyi serayda ömrümüzü geçirelim."

"Pekiy" dedi.

Emir verdi yer yüzünde kevn-i mekân içindeki guşlara. Hepsi cem oldi, Davutoğlu Süleyman'ın garşısına.

"Ya guşlar bizim Belgıs guş tüyünden seray isdiyor. Herkes bir tuy gıyar mısız" diyince yarese guşi haman silkindi.

"Ya Süleyman feda olsun tuyim" diyib silkindi. O zaman seslendi:

"İçinizde kor guş var mi?"

"Yok" dediler.

"Çağırın gelsin" dedi.

Kor guşi çağırdılar, geldi.

"Ya guş bütün guşlar geldi, sen gelmedin?"

"Ya Süleyman ben sene diyirem ki benim gözlerim ama, haberim yok."

"Pekey."

"Ya guş –dedi– guş tüyünden bizim Belgıs seray isdiyor, sen ne diyirsin" diyince, kor guş döndü ki:

"Ya Süleyman, ben şindi senden tüyümi versem de yapacaksan, vermesem de yapacaksan, benim bir teleğimden ne gıyamet. Yüzbin milyonnardan guşlar tüy döküyor, telek veriyor, yalnız senden bir şey soracağım cevabıma cevab ver, ben de tuyimin bir ganadını vereyim."

"Sor" dedi.

"Bu anda senden soracak sözüm ya Süleyman bu. Bu anda gadın mı çok, erkek mi çok" diye sordi. Davutoğlu Süleyman düşündi.

"Erkek çokdur" dedi.

"Neden? Neden erkek çokdur ya Süleyman?"

"Ben beni erkek bildiğim için"

"Şimdi –dedi– sen seni erkek bildiğin için erkek çokdur diye cevab verdin değil mi?"

"Evet"

"Pekey"

"Şindi sen guş tuyinden yatak isdiyirsen, bir garının ağzına girmiş Belgıs'ın sözü ile guş tuyinden yatak isdiyorsun. Şimdi sen bu anda gari ağızlı oldun. Sen de gari sayılırsan. Garının sözünü gonuşuyorsun. Bu anda

sen erkek değilsin. Sen bir gadın sayılırsın. Gadının sözi ile düşdin galkdın. Bu anda sen de gadınsın, –dedi– erkek değilsin. Erkek gendi cevabi ile gider."

Davutoğlu Süleyman disgindi durdi :

"Ya kor guş çok güzel gonuşdun. Sen kor guş değilsin bey guşsun. Guşların beği sensin. Kafan büyük akıl doli. Sen de fikir çok var, ya bey guş", –dedi.

Bey guşun 'sen kor guş değilsin, bey guşsun' denmesi üzerine, kor guş bey guş oldi.

Evet guş tuyinden seray, bir ülüzgar gelir dübdüz alır gider. Guş tuyinden seray olur mi? İşde bu anda gadın sayılırlar, gadın sözüne uyannar. Diyor ki :

"Sen erkek değilsin, sen gadınsın"

Hagigate bak bey efendi, sözlere eyi bak. Geçmişdeki sözlere ey tikat et. Evet yarese guşi birden bire cıbıl galdi. Ondan cücükleri de cıbıldır. Tuy yokdur. İnsanogli birbirine "yahu yarese guşi kimin neye heman silkindin, tuyin dökdün" derler. İşde gözünün önünde beyefendi, bu guş görüyorsun. Tuyi yokdur, neden sabırsızlık etdi. Sabretmeden ireli geriyi düşünmeden haman silkindi tuyi. Galdı cıbıl. Ondan doğan cücük de tuysüz oluyor. İşde elmin başı nedir ? Sabırdır. Her şeyi sabret, evedi etme, mütele et. Sabret. Çünkü bu gördüğün kevn-i mekan ahesde ahesde yapılmışdır. Sabreden selamet galır, sabretmeyen melamet olur. Her şeyin elmin başı sabırdır.

Evet bunin irelisini annatamya yarın devam ederiz.

Bizden evel dünyaya gelenner, bu kevn içine herkeş gendi rüsmünün guvvetine göre yük götürmüş. Evet biz de gücümüzün guvvetine göre yük altına girmemiz lazım. Hekâyenin en başında hekâyeyi annatmak içün ehl-i diller şeyle seslenmiş

Nezer eyle bu dünyaya gelib gidennere bak,
Neçe yüzbin döv öldüren Zaloğlu Rüsdem'e bak,
Hem velidir, hem padişah Davut Peygamber'e bak,
Gafdan gafa hökmeyleyen oğli Süleyman'a bak.

İşde Davutoğlu Süleyman'dan annadıyorum. Gaf'dan Gaf'a eli yetişdi. Her şeyi Allah'ın izni ile gördi. Emirsiz, izinsiz heç bir iş görmedi. İns, cins onun emrine amade oldi. Babasından fazla, ziyade hökümdarlık yapdi. Bir gün lale dedi ki

"Lalem, bögün gamım gasavetim yokdur. Seninle birlikde has bagçayı, gesevetsiz gezim." dedi.

"Başüsdüne padişahım, sultanım." dedi.

Lale ile beraber has bagçaya gezmeye girdi. Arkasını döndi ki, bir Arab peşinden geliyor.

"Sen kimsin –diye sordi– ne gezersin peşime, bu bakçaya seni kim bırakdi, nerden girdin?" diyib sordi.

Meğer peşine gelen Azrail melek.

"Ya Süleyman, bizim içün gapi, baca sorulmaz, uzaklığı, yakınlığı farg olmaz. Yeter gezdin, yeter yürüdün, yeter hökmetdin. Beşyüz yıl yaşadın, hökümdarlık etdin"

Yani beş asir Davutoğli Süleyman yaşamışdi.

"Günün temam, rızgın temam, ömrün temam, amanatı almaya geldim." deyince Davutoğlu Süleyman disgindi, titredi :

"Azrail melek sen misen?"

"Evet" dedi.

Lalesi yanında seyrediyordi. Geri döndi lalesine :

"Heyvak, hey –dedi– lale bögün dedim ki, gamım gasavetim yokdur, gamsız, gasavetsiz has bahçayı gezinim. Meger ecel peşimdeymiş. Azrail melek peşimde imiş. Bu gam hec bir game benzemedi"

Döndü Azrail meleğe :

"Mehelin var mıdır, geri dönüm serayıma gedim."

"Yok adım atacak toprağın bile tükenmişdir, burda bakca içinde amanatı alacağım. Vesiyetin nedir söyle :"

O anda Davutoğlu Süleyman iki satır yazı yazdı. Yazdığını heç kimse görmedi. Bir Allah bilirdi. Zarf içine goydi, Laleye :

"Lalem."

"Buyur" dedi.

"Vesiyetim budur. Beni gabire yendirmemiş bu yaziyi zarf içinden çıkardıb okumayın. Gabre yendirdikden sonra, yazdığım ne ise oni okuyin bir. İkincisi bütün hazinelerimî, bütün varimi tökün dışari, tabıtımın önüne tökün. Bütün varlığımi iki... Üçüneüsi bütün asgerim, ordum, gılıç guşansın tabıtımın önüne düşsün. Asgerim gılıç ile tabıtımın önünde getsin, beni gabre endirene gader. İşde vasiyetim budur" diyib Azrail melek amanatı aldı.

Davutoğlu Süleyman dünyadan ahirete köçdüğü için lale feryad edib. –heç kimse inanmıyordi– Evet ahir zaman Peygamberimiz güzel rahmetellil âlemin dünyadan köçdüğüne, yani öldüğüne kimse inanmadi.

"Hayır, ölmez dediler. Fakat haggında hadis (?) gelmiştir. "Ölmüşdür, defnedin" diye emrolundu. *Bunun içün beyefendi Gaf'dan Gaf'a hökmedene galmadı bu dünyada. Megrubdan, meşruka guduret topunu seslendirib atana galmadı bu dünya. Onun üzü suyu hürmetine mevcudatı yaradan Allah, oni bile dünyadan köçürdü ahirete. Bunun için dogdug öleceğiz. Ergeç bir gün torpağa gireceğiz. Bu sebebden bu fani dünyaya heç ölmeyecek kimin çalışacağız. Cehd edib goşacağız. Dinimiz içün, vatanımız içün, devletimiz, milletimiz, içün cesaret gılacağız. Evet hayati olmayan bir millet yaşayamaz. Neden? Minnetler altında yaşamadan ısa ölüm daa güzeldir. Bunun içün, ikincisi hemen sabaga öleceğimize garşılık tebdilimizi almamız lâzım. Yani hem dünyaya sarılıb, devletimizi, milletimizi, vetanımızı goriyib, devlet içün çalışacağız. Düşman içün tebdil görüb hazır duracağız. Lâkin ölüm içün de hazırlık olursa olsun, gendi tebdilini görüb, takdirinde mana bulmayacak. Atalar sözi, Dost uyur, düşman uyumaz, derler. Buni unutmayalım. Dosdumuzi, düşmanimizi, seçib bilelim. Daimi ayık durub hazır olalım. Birbirimizi incitmeden, göynüni gırmadan bu üç günnik bir dünyada güzel heyat geçirelim. Herkeş razi olsun senden. Peşin, sona ağlasın, gülüb sevinmesin. Niye gitdi, ey idi desin. Buni dedirtdir Türk oğli. Şükür gulturdum demesi ler. Heyvak heyvak ayrıldık desinler.*

Davutoğlu Süleyman beşyüz sene hükümdarlık, beşyüz yaşına girib has bakçaya içinde Azrail melek ayakda amanatını almışdı. İnıs, cins, töküldi. Gördüler, Davutoğlu Süleyman'ın dünyadan ahirete köçdüğüni. Uçan guşlar bile tabutun önüne ganat germişdi.

"Ya Süleyman nere gidirsen" diye.

Çünküm ins, cins, razi idi ondan, onsekiz bin alem 'Davutoğlu Süleyman getdi' diye feryad ediyordi. Bütün halg-ı âlemi, hökmetdiği ordulari, asgeri gılıç guşandi, lalenin emri ile... Emir buni etmişdir. Hazineler dışari töküldi. Bütün varlıklar tabutun önüne tökülmüşdi. Orduiari gılıç guşanıb galkan takmışdi. Davutoğlu Süleyman'ın meyitinin önüne düşmüşdi.

"Ya Süleyman nere gidirsen" diye feryad ediyordi. Nayet gabre yakın götürdüler. Davutoğlu Süleyman'i gapre endirdiler. Üzerini örtdüler. Lale dedi ki :

"Vasiyeti bu kağırdda yazıli, çıkardak bakak ne yazmış."
Zarfı çıkardı lale :

"İşde bene verdiği vesiyet, ordum gılıç guşansın, galkan taksın, tabıtımın önüne düşsün, bütün varlığımı, hezinelerimi tabıtın önüne tökün. Beni gapre endirmemiş bu yazıyi okumayi demişdi.

"İşde gapre endirdik, açalım bakalım ne yazmış" diye lale zarf içindeki yazıyi çıkarddi, bütün halg çıgrışıyordi. İki satir yazi yazmışdi, Davutoğlu Süleyman. Ne diyordi, ne yazmışdi :

"Eger var ila olsaydı bu âlem, işde hezinelerim, işde varım verir gultarırdım, satın alırdım sağlığımı. Eğer zorunan olaydi bu âlem işde asger, işde gılıc, işde galhan, vurur gultarırdım ölümi. Bu dünya fani imiş, gasledin beni gidin, doğan ölür bir gün" dedi.

Haggatde eyledir. *Ey arkadaş aç gözün Türkogli, gelib gelennere seyret. Bak ne diyor. Yani varlık da bi şey değil, guvvet de bi şey değil. Er geç heç kimse galmayacak bu kevn-i mekânda. Bu kevn-i mekân dümdüz olacak. Bu sebebden işde her şeyin başında eyilik, eyilik diye ne güzel bir kelamdır, eylik. Bu sebebden bu eyliğin önemi, ne olduğuni bir cevab ile açıyorum. Dinne beyefendi dinne. Söyle Behçet Mahir sözüni söyle...*

Feleğin düzeni dönermiş böyle,
Kötülük edene sen eylik eyle,
İsterse bilmesin, bilene bir bak,

Efendim herkeş ettiğinin cezasini görecek, er-geç eylik eden mükafatini görecek. Kötülük eden mükafatini görecek. Eğer sevabın, eğer günahın bilen biliyor. Gören görüyor. Heç kimse bilmesin bilen var. Gören var.

Davutoğlu Süleyman'ın heyati burda temam oldi.... Evet...

HÜTHÜT KUŞU

Hikâyeden evvel bir peşrov annatmaktayım. Bizler içün, gelecek içün seslenmiş

Gönül havalanma, çıhma havaya
Vurur çar-ganadın gırarlar bir gün
Çünki bâki degil bu can gafesde
Meganda damarın yararlar bir gün

Ey âdem güvenme gençligen Çağan
Ne evladan güven, ne bahçan, bağan
Ölüm yanındadır atma ırağan
Yakasız gölmege sararlar bir gün

İsder beg ol, isder ol paşa
İsder elli yaşa, isder yüz yaşa
Dünya Süleyman'a galmadı haşa
Cem eder namazın gılarlar bir gün

Evet gapdan gaba hökmedenner galmadi. Kim olursan ol adam ol. Ahiri ölüm sonumuz.

Şimdi bugünki hikâyem annatacağım. Hikayem; Hüthüt Guşu". Sade âdemler degil, dünyaya neler gelmiş. Hüthüt guşu, Davudoğlu Süleyman'ın elçisiydi. Her terafa Hüthüd guşunu gönderirdi. Neden? Hüthüt guşi onun

elçisi olmuşdu. Çünkü ganadlı bir guş havada uçup gidip gelir, tez gider gelir diye, onun elçisi oydi.

Efendiler, ben-i âdemde de en ziyade, yani guşlardan bile fazla hızli yol giden Emir Ümmiye idi. Emir Ümmiye, Cenâb-ı Allah'ın eyyâmi idi. Eyyâmıydı, hag eyyâmıydı. Emir Ümmiye bir saatin içinde gırh gılığa girerdi. Hagdan geyri, kimse onu tanimazdi.

Şindi, Hüthüt guşuni her terafa gönderen Davudoğlu Süleyman, beşyüz sene hökümdarlık yapdi, sultanlıg etdi. Beşyüz yıl yaşadi. Hökümdarlıgı, en evvel onbir yaşında, babasının gapısında almişdi. Çünki kevş-i kerâmet küçige büyüge degil, ahıl yaşda degil, başda olur.

Bir gün Hüthüt guşi gayboldi. Lâzım oldu, Davudoğlu Süleyman :

"Nerde bu guş" diye sordu. Dediler ki :

"Bilmirik, üç gündür, gece gündür bu guş getmiş."

"Benden izin almadan nereye gitmiş."

"Bilmirik, ya Süleyman"

Emir verdi ki :

"Geldigi zaman bana haber verin."

Dördüncü günü Hüthüt guşi geldi. Davudoğlu Süleyman'a haber verdiler ki :

"Guş geldi, elçin geldi."

"Çağırın divanıma gelsin." dedi.

Çağırdılar, Hüthüt guşi, Davudoğlu Süleyman'ın garşısına geldi :

"Buyur, Ya Süleyman beni istemişsin."

"Ya guş, sen üç gün üç gecedir nerideydin. Gitdin, üç gündür seni aradıram. Benden izinsiz nerideydin?"

"Ey Sultanım, ben de bene göre gönlüm diyâr-ı gurbet isdedi. Dedim ki, bu kevn-i mekânı bir gezeyim, dolanayim. Uça uça bilerek degil bilmiyerek Reva şehrine gettim. Reva şehrini seyretdim. Reva şehrinin hökümdarı Belgıs'i da gördüm."

Davudoğlu Süleyman durdi, düşündi :

"Ya guş, bu niçe yıllıh yol, sen bu üç gün, üç gece içinde nasıl getdin, hem de geldin, hem de dolandın, seyretdin, dinlendin. Buna inanmam ben, dorgi söyle" diye ikinci sözüni tezeledi.

Hüthüt guşi :

"Ya Süleyman, eger insanlar, eger de hayvanlar sözümün özü dorgudur. Ben sana dorgu ifade verdim, dorgusunu söyledim, egrisini bilmem."

"Öyle mi?"

"Evet"

"Peki, şindi ben seni tecrübe ederim bir daha. Madem bu üç gün, üç gecede Reva şehrine gitdin ve geldin, gidip geldiğini isbat edecek. Sana şindi iş yapacağam."

Hamen, Davutoğlu Süleyman, eliyle bir verak yazdi. Yazdığı verak şu idi :

En evel "Eüzü Besmele" yazdı. Yani "Bismillahirrahmanirrahim" yazdı. Ondan sona Davut Bin Süleyman yazdı :

"Ergeç, yâ Belgıs seni alacağım" diye bu iki satir yazıyı yazdı.

Zarfın üzerine de gine aynı kağıdın üzerine yazdığını zarfın üzerine de yazdı. Zarfı yapışdırdı. Zencir ile guşun boynundan asdı :

"Şindi fırla, git, buni öyle et ki, Belgıs uyurkan, yatağının üsdüne bırah, hem de gizlen bah ki, ne söylüyor, ne söylemiyor, gel bene haber ver. Ne tedbir alırsa tedbirini bildir bene bir. İkincisi bu üç gün üç geceye gidip gelecehsen, dördü beş edipdinse boynun cellat ederem. Çünki sözün yalan söylemiş oldu. Şindi sözen inanmah içün, bir getdin bir daha get gel, get gel bahalım."

Çünküm iki kere iki dört eder efendiler. Demiş ki ; Halep'de himar yani eşek duvara çıhmış, merdivanı getirmişler. Haleb'e getmişler. Demişler ki

"Baba, ahan merdiven, ahan da Halep, hele çıhsın bir daha biz de bir görelim."

İşde bunun içün ehval-ı ezeldeki yazılan yazi bozulmaz. Bunnar teker

Şindi Hüthüt guşuna verdigi ifade :

"Eger bu günnerin içinde, üç gün üç gecede gecikir, dörde beşe altıya gelirsen ilk verdigin ifade yalan, inanmam."

"Başüsdüne" deyip Hüthüt guşi fırladi.

Bu gitmede olsun, biz dönelim Belgıs'a. Belgıs ne yapmış? Yeryüzünde göküzünde, bütün müneccimleri, huddemeleri, eyyâmileri toplamişdi. Revan şehrinin padişahıydı Belgıs :

"Beni yer yüzüne kim indirebilir. Beni kim alabilir." diye.

İşde bunun içün ehval-ı ezeldeki yazılan yazi bozulmaz. Bunlar teker teker geçmişden, şimdi gelir geri ireli. Bozulmaz efendi, kimse bozmamış. Gul yazısı değil ki silgiyle silesin, yahut elinle silesin. O yazıya ne elin gavuşur, ne de bir çare bulabilirsin. Ancalı yazan yazmış, bu yazıyı yazan silebilir. Belgıs, yetmiş yerde yetmiş guşla nöbetçi tuddu. Ta köşk-i serayın gapısına gadar nöbetçiler beklerdi. Dizin dizin yetmiş nöbetçi içinde yatardi.

"Neden bu nöbetçileri beyle sıkı dutti?"

"Davutoğlu Süleyman beni götürtdürmesin."

Bunnar bu haldayken Hüthüt guşunun telaşına mi? Yerüzününde nöbetçiler bekliyor. Nöbetçiler Belgıs'ın serayini beklir. Bu telaşine mi? Uça uça gecenin yarısı idi. Belgıs yatağında yatıyordı. Saçağın arasından sarayın bacasından girdi içeri. Nöbetçi gapiyi bekliyor, o gadder behle ki, buna nöbetçi ne yapsın, ne çare bulsun. Belgıs, derin bir uyhudakan guş başını aşşağı egmesiynen boynundaki verak Belgıs'ın yatağının üsdüne düşdü. Saçağın altına, arasına girdi, gizlendi, dinniyor :

"Şindi bu er geç uyanacah, ayılacah."

Aradan bir saat zaman geçdi. Gine geceydi, sabah olmamişdi. Belgıs ayıldı ki, yatağının üsdünde bir verak yazılı, dorguldi, etirafına bahındi gapı kilitliydi, kimse yoh. Veragın üzerini ohudi. En evvel "Eüzü Besmeleyi" yazmiş. Altında, Davut bin Süleyman :

"Ya Belgıs nerde olursan ol, er geç seni alacağım."

Belgıs, zarfı yırtıp içindeki veragi çıhartdi ki ayni zarfın üzerinde ne ise, kağırda da bu yazılıydı. O anda seslenip, bağirdi. Her terafdan Belgıs'ın hökmettigi o vahtın devrinde döküldüler.

"Ey gavim, benim serayıma içeri girmişler."

Şindi kimse inanmıyacah, gapi baca kilitli, yetmiş yerden nöbetçi bekliyor, ama Belgıs'ın gösterdigi verak inandırır, bütün halgı inandirir :

"İşde uyandım, yatağın üsdünde bu veragı gördüm."

Nöbetçileri bütün toplatdi. Yetmiş nöbetçi Belgıs'ın sarayine girdi :

"Ya nöbetçiler, bu gece benim sareyime girmişler, işde yazı, işde zarf, verah."

Nöbetçiler and içdiler :

"Hayır, hayır, ayah sesi bile duymadıh, eşidmedih. Kimse girmedi, ama sözin dorgi biz de inandıh, şaşdıh. Biz bekliyoruz, ama bu verah inandirir, bizi de inandirir. Elbet giren olmuş ki, bunu getirmiş."

Bunnar ecâyipde galdılar. Hüthüt guşi saçağın arasında bunnarın ifadesini dinniyordi. Çünki Davutoğlu Süleyman öyle emir vermişdi :

"Son gararlarını al gel, bah neye garar verirler."

Belgıs emir verdi, bütün meclisi, gece yarisi idi serayine toplandi. Veragi gören birbirinin bahiyordi

"Allah Allah"

O zaman meclisine dedi ki :

"Buna ne çâre, bu er-geç, evel âhir-beni alacah. Buna ne tedbir alalım. Bene bir fikir örgedin" diye meclisine seslendi.

Meclisin içerisinden bir yaşli adam ayağa galhdi :

"Ey padişahım, padişahlar altını çoh sever, altına meraklıdırlar. Gırh deve yükü altın dutah, Davutoğlu Süleyman'a haraç olarah gönderek, bu altınnarı alsın da senden vazgeçsin. Sene yahın gelmesin, yahanı bıraksın. Evlenirse başga yerden evlensin. Padişahlar altını severler" diye meclis de böyle garer verdi.

"Yani Davutoğlu Süleyman'a bir haraç verah, ama nasıl gırh deve yükü altın ki belki razı ola."

Meclisi ile Belgıs garar verdi :

"Pehi hazinelerden develer yüklensin" dedi.

Son garari Hüthüt guşi dinliyordi. Bahdı ki, yerüzüne gırh deve yüki altın geleceh, Davutoğlu Süleyman'a haraç verilecek. Hemân fırladi. Uça uça heç kimsenin melumatı olmadan Hagg'dan gayri.

Çünküm efendiler, eyi bilelim ki, nerde olursan ol senin işlediğin senin kâr ziyan gazandığını sene senden yahin, seni halg eden görürdi, bilirdi. Bunun içün bunnari gözümüzün önüne alarah, dorgu yoldan asla şaşmıyah, hagigvtden ayrılmayalım.

O zaman, üç gün, üç gece tamamında Hüthüt guşi Davutoğlu Süleyman'a gavuşdi. Haber verdiler ki :

"Elçin Hüthüt guşi geldi"

Aldılar divana. Davutoğlu Süleyman'ın garşısına :

"Geldinmi yâ guş."

"Evet, yâ Süleyman geldim dedi".

"Peki ne haber getirdin?"

"Yâ Süleyman, son gararlarını aldım. Gırh deve yükü altın sene geliyor. 'Padişahlar altını sever' dediler. Belgıs gece yarısı meclisini gurdi, bütün meclis garar verdi, gırh deve yükü altına bağlandılar. Şimdi yeryüzüne gırh deve yükü altın geliyor. 'Padişahlar altını sever.' Belki Davutoğlu Süleyman'a bu haracı verelim, belki senden vazgeçer, başka terefe döner. Bunun için, işte son garar bu. Gırh deve yükü altın geliyor sene, malumtım bu olsun"

"Peki, yâ guş, dur" dedi, e ir verdi :

"Kevranın gökyüzünden yerüzüne yenecek yere gadar asvalt, altın yol yapılsın."

Yani semadan yere inene gadar kevran, asvalt, altın yol yapıldı. İki nöbetçi geydi, o yolun üsdüne.

"Kevran yerüzüne yenerken sen hiç bi şey deme, tam şehire yakın gelirse, nöbetçiye ikinci nöbetçiye, sen sor.

"Nereye gidiyorsun, neye geldin?"

"Belgıs Davutoğlu Süleyman'a gırk deve yükü hazine gönderdi. Altın gönderdi"

"Geldiğiz yoli görmedi mi, görmediz mi asvalt altın yol ile geldiz, gidin," diye Davutoğlu Süleyman orda.

Haber verdiler ki :

"Yâ Süleyman, kevran geldi, Belgıs'dan hazine geldi."

"Getirenneri alın garşıma" aldılar kevranı getirennere.

"Nedir bu?" diye sordi.

"Yâ Sultanım, Belgıs sana kırk deve yüki altın gönderdi. Bu parayı al, Belgıs'dan vazgeç" diye bir haraç gönderdi."

Aynı nöbetçinin verdiği ifadeyi verdiler.

"Pekey, siz hangi yol ile geldiz?"

"Altın asvalt yol ile geldik, kevranımız da, biz de"

"Ben yeryüzünde Hak tarafından, bir sultanım. Ancah asvalt altın yol yapdıran, bir padişahın neye ehtiyacı var? Ehtiyacım neye? Benim haraca ehtiyacım yoh. Ancah hakkımı Hak'tan istirem"

Cevaba bahın efendi :

"Hakgımı Hak'tan istirem, gulda hakgım yoh, istemirem. Geri dönderin bu kevranı yolliyana geri götürün, hem de haber verin, son sözümi; er-geç ben bunu alacağım, amma isderse yetmiş nöbetçi değil, isderse dünyayı nöbetçi beklesin ben Hak tarafı ile iş görirem. Ehval-i Ezelde yazilan yazı yazılmiş, bu yazi bozulmaz. Belgıs kimi gırh dene Belgıs olsa gine bozamaz. Ben bile bozamam. Bu yazı bu mugadderet gelecek, varın haber verin. Benim altına ehtiyacım yoh.

Efendiler iyi bilelimki, bunu unutmayalım kim olursansa ol. Vahdın devleti kim ise, devletin emrini altında bulur. Onun emirlerine amade ol ama hangi hökümaar, hangisi olursa olsun, zamanın hükmüne göre iktidar halg etmiş Allah. Ancah herşeyi sen, sende ara, temamını arirsen gine sende ara, hiç kimseyi dolanma, gizli iktidari sene bene vermiş. Ahil arirse gine sende var. Görgü bilgi arirse, sen seni düşün, gine sende var. Bunun için, sen gazan, sen ye. Garşının gazancına bahma. Bah gırh deve altını geri çevirdi. Bizler olsah altını geri çevirirmiyiz. Hem alırız hem de bildiriyi yaparıh. Ama hayır ne demişti

"Ben Hak'dan istirem, Hak verir bana, onun gönderdiği altın onun olsun"

Evet bunun için ne diyor? Bu hikâyelerin içinde bazi misaller var. Efen diler bir âlim kürsüde vaaz bile verirken misal getirir. Vaizin arasında misal getirir. Dinleyen cemahata ikaz olmah üçin misal getirir. Neden? Bunun özeti nedir ecep? Bir duvara bir daş goymasan o daşa, etrafını doldurmasa üsdüni, etrafine suvak vurmasan oyani döner, bu yani döner, o daş oynor, o duvarda durur mi? Belki, altındaki, yanındaki daşlari da oynadır. Oni ne dutdurir? Sıva dutdurir. Bir ağacı, çivisiz bir duvara goysen dutarmi? Yoh hayır Oni ne dutdurir? Çivi dutdirir. Çahacahsan ki dura. İşde her sözün arasındaki misaller, bunnardır. Çiinki, sözin özini dutdurir.

O zaman Belgıs ne yapacağını düşüniyordi. Kervan geri geldi, Belkıs 'a ulaşdi :

"İstemiyor, haraç gönderdigin gırh deve altın senin olsun."

O zaman Belgıs ne yapacağını şaşırdı :

"Er-geç bu beni alacahdır, mutlak" deyip, ikinci bir meclis gurdi.

Davutoğlu Süleyman Hüthüt guşina emir verdi :

"Yâ guş, bütün ifritleri divanıma çağır" dedi.

"Başüsdüne yâ Süleyman."

Bütün ifritleri Davutoğlu Süleyman'ın divanına geldiler. Davutoğlu Süleyman Hüthüt guşina gönderdigini ve Hüthüt guşunun Belgıs'a ne dedigini ifritlere izahat etdi :

"İşde Hüthüt guşi divanımda onun da ifadesini alın."

Dediler :

"Almaya lüzüm galmadı, yâ sultanım, sözin dorgudur."

"Şindi sizi divana çağırdım. Belgıs'i serayiyla beraber, meclisi ile beraber ne mehle getirebilirsiz? İçizden ahlı kesen söz versin" dedi.

Gördü ki, dört ifrit, ifritlerin içinden ayrılıp ireli geldi."

"Yâ Süleyman, lütfen, emir ver. Biz yirmidört saatin içinde Belgıs'i serayi ile beraber garşina getiririh."

Dedi :

"Siz durun, bu biraz uzah."

Diğer ifritlere döndi :

"Siz ne diyorsuz?" diye sordi.

İfritlerin içinden dört tene daha seçildi

"Yâ Süleyman bir gecenin içinde Belgıs'i, meclisi ile beraber, serayi ile bereber garşına getirmeye hazırıh" dediler.

"Pekey" dediler.

"Haydin bahalım, Allah işizi ras getirsin" dedi.

Dörd ifrit revan oldular. Çünki, temin dariyı da yerüzünde, eger gökzünde, eger de dünyayı, ahireti, Cenneti, Cehennemi dolandirdi bir daha getirdi gapısının önüne yendirdiler, ifritler. O zaman ifritler Revan şehrine yetişdi. Gecenin yarisi idi. Meclisi ile beraber Belgıs meşveretde idi. Davutoğlu Süleyman'ın gorhusundan ifritler dört başdan sareyı temelinden galdirdi. Bir gece içinde Davutoğlu Süleyman'ın garşısına getirdi. Davutoğlu Süleyman gözüni açdi, Belgıs da gözüni açdi. Davutoğlu Süleyman'ı garşısında gördi :

"Yâ Belgıs ben kimim? Bura neresi, sen nerdeydin, neriye geldin?" diye sordi.

Belgıs mat oldi.

"Yâ Belgıs, Allah'ın emrine niçin garşı durdun, cephe açdın. Hag emrine garşı cephe açılmaz. Allah'ın yazdiği yazi bozulmaz. Ben Haggen, dinen, iş görerek buriya gader ulaşdim. Burdan ötesini bilmem. Çünki insannar ne olduğini bilmez. Ne olacağini düşünür. Aceba benim sonum neye varacah, ne olacah. Ben ne oldum, ne olacağım buni düşünür.

O zaman ifritlere :

"Yâ ifritler gine galdırın bu serayi, sade Belgıs'ı ayırin, geldigiz yere gönderin, götürün. Gine serayi temeli ile galdırın."

İfritler Revan şehrine geldiler. Belgıs, Davutoğlu Süleyman'ın gatında galdi. Davutoğlu Süleyman :

"Ne diyirsen?" diye, sordi.
O zaman Belgıs :

"Ele bişey isdim ki; hem ben de, hem bunda galsın."

Belgıs emir verdi :

"Beni ki, getirtdin, ben senden istiyeceğim. Benim gelin olmam içün senden istiyeceğim. En öndeki sözim, guş tüyinden seray isdirem, buni yapdıracahsın. İkinci, ben senden eb-ı heyat isterim. Eb-ı heyatı hem ben içim, hem sen iç. Dünya yıhılana gader sultanlıg sende galsın. Ben de Belgıs, dünyanın sonuna gader yaşıyalım. Senden isteyeceğim budur. Yâ Süleyman, gücün yeter mi? Buna cevap verir misin?"

"Yâ Belgıs, Hag cevap vereeek ben degil. Ben ne iş gurdumusa Allah'ın iziniyle yapdım. O izin verdi, ben yaptım. Eger o izin vermeseydi, ben yapamazdım. Ancah senin istedigin bu iki şey, Allah'ın izni olursa, evet derim."

Emir verdi Hüthüt guşina :

"Yâ Hüthüt guşi yerüzünde bütün guşlari çağır."

Hüthüt guşi :

"Başüsdüne Yâ Süleyman" dedi.

Yerüzünde bütün sade yerüzünde degil, her yande olan guşlar Davutoğlu Süleyman'ın garşısına cem oldu.

"Yâ guşlar, bizim Belgıs guş tüyünden seray isdiyor bir. Bir de eb-i hâyet isdiyor. Dünyada sonuna gader sultannık ben de, Belgıs da benim ile galmah isdiyor. En evvel belki ahşam yatdım, sabahleyin galhamazdım. En evvel sizden eb-i hâyet isderem."

O zaman halbısı ki, Cenab-ı Hag nâsib etmişdi, yeryüzünde, dünyada iki gişiye eb-i hâyet verdi. Kimler idi bu iki gişi, bunnar da bilerek degil bilmiyerek işdiler. Cenab-ı Hag

"Dünyaya eb-i hâyet çıkacah her kim içerse dünyanın sonuna gader heyâtda galacah." diye bazen adamlar söylerler.

Ben bunnari çoh duydum

"Köroğlu eb-i hâyet içmişdir."

Hayır efendim hayır, eb-i hâyet içen iki gişi olmuşdur. Kimlerdir? Hızır İlyas ile Hızır Nebi. Bunnar da Zülgeyrin Hazretlerinin askerinin ordusunun üsdünde çavuşudurlar. Eb-i hâyetin çıkacağını, Cenab-ı Hag bildirmişdi. Bu iki çavuşa emir verdi

"Yerüzünü dolanın, eb-i hâyet nerde çıhar gaynarsa, bir kâse doldurun, getirin içeyim, dünyanın Sultanlığına gader Sedd-i İskenderi Zülgariyen ben olayım."

Hızır İlyas, Hızır Nebi dolanırkan epey bir müddet dolandıkdan sonra bunnar da beşer idi. Eyle geldiler ki, bir göze gaynıyor. Meger de o göze de eb-i hâyet çıhmış. Bunnar

"Ne gözel bir sahra, gel burdan abdes alah, bu yeşilikde namaz gılah. Garnımızı doyurah gideh."

Abdes aldılar, hem de işdiler. Eb-i hâyet olduğini bilmiyorlar. Bile bile degil, bilmeyerek işdiler. Çünki, Allah onnara nâsip etmişdi. Hüthüt guşi yine yanlarında seyrediyirdi. İşdikden sona, abdes aldılar, dagarcığı sufra gurmuşdular. Bir bişmiş kebap balık sufranın üsdünde idi. Bir tenesini mendil ile eli i gollerini silerken, bir damla balığın üsdüne su damladı. Damladığı kimin balığ cana geldi. Gaynayan gözeye suya fırladı.

"Ola argadaş, bu balıh dirildi, bişmiş balıh dirildi" diye, teeccübde galdılar. Göze de gayboldi, balıh da gayboldi. Göze gayniyordi göze de gayboldi.

"Ola argadaş göze de pünhan oldi" diyip, bu ecayip işi Hüthüt guşi da seyrediyordi. O zaman hitab geldi yetişdi

"Müjdeler olsun ikize, dünya yıhılana gader dünyada heyatdasız, eb-i hâyet içdiz."

İşde bu gaynayan göze eb-i hâyet suyu idi. Hag terafından çıharilmişdi. Siz de bile bile degil bilmeyerek içdiz, Allah size nasip etmişdi. Çünki herkes gısmetini ömrinin içinde alır, nasibini toplar. Nasibi cüzi dünyada dolmamış, âhirete giremez. O zaman biriz garaya, biriz deryaya hâkim olduz. Ancah nebilik verildi size. Peygamber degilsiz, nebisiz. Gelen emire bunnar şükrederek, gerisin geri dönip, Sedd-i İskender'e ma'lumat olur. Eb-i hâyet gayboldi, o zaman ikisi birbirinden ayrildi.

"Sene de iki defe birbirizi göreceksiz. Ama tanımayacalısız, birbirize ras geleceksiz."

Birisi deryaya hâkim, birisi garaya oldi. Şindi, bu iki zat için yorulmah da yoh, uyumah da yoh, acıhmah da yoh. Çünki, rızgını dünyada doldurmuş, daha geride gısmeti galmamış. Bazen adamlar derler

"Hızır yedi, işdi."

Hayır, hayır o yiyecegini yemiş, içecegini içmiş gurtulmuş, daha onun dünyada rızgı yoh ki yesin işsin. Evet senden isder, benden isder, olabilir, götirir bir yoksula hedeye eder. O zaman efendimizden bile sordi. Eshabi.

"Hızırlar diyirler, var mıdır?"

"Evet vardır Ama gayıbdır, ummandadır. Eşgerede olsa gelir beni ziyaret eder, görirdiler."

Hızırlar vardır, gayıbdır, gaypan dolanır. İsdedigi gullara ras gelir. Allah'ın izniyle, Allah'ın emriyle iş yaparlar. Emirsiz, izinsiz heç bir iş yapmazlar. Darda galannarın darına, eger Allah'dan imdat isdiyen gullara Hızır yetişir. Hızır İlyas yetişir. Hızır İlyas deryaya, Hızır Nebi garaya. Birinin ismi İlyas idi, birinin ismi Nebi idi. İşde dünyanın sonuna gader bunnar ber hâyet galmışdır, başga galacah kimse yoh idi. Çünki, Allah'ın emri yerini bulmuşdi, bunnara nasib olmuşdu.

Hüthüt guşi bunnari görüp, uça uça vardı Davutoğlu Süleyman'a :

"Yâ Süleyman, yeryüzüne eb-i hâyet çıhdi, amma gayıpolmuş. İşde, bu ikisi bile bile degil, bilmeyerek işdi. Biri deryaya, biri garaya hâkim oldu. Sene geride bir gısmet galmadi. Belgis iddia etdi

"Hayır, bulduracalısın" diye. imleri etdi. Davutoğlu Süleyman.

Müneccimler :

"Evet, yedi derya ortasında eb-i hâyet gaynar, ama suların içinde hangisi olduğini bilenler ayrılmah isder, bilmeyenner bilmez. Yedi derya ortasında eb-i hâyet gaynar."

O zaman Hüthüt guşina emir verdi :

"Yâ guş dalgan guşlarini çağir" dedi.

Dalgan guşları Davutoğlu Süleyman'ın huzuruna geldi.

"Yâ Dalglan guşları, Hüthüt guşları ilen bile yedi derya ortasında gaynıyan eb-i hâyeti gavuşdurun bene. Ben de içim, Belgıs da içsin" diye emir verdi.

"Başüsdüne" dediler.

Bunnar, Hüthüt guşi ile bereber ber– hava oldular. Çünki nere dersen hüdhüd guşini da gönderirdi. Yedi derya ortasına vardılar. Gayniyen eb-i hâyeti bir kâse içine aldiler. Gerisin geri ber– hava oldular, dorgi geldiler. Davutoğlu Süleyman'ın divanına yetişdiler.

"Eb-i hâyet bu mudur?"

"Evet İçdigimiz bir su, o de bir su"

"Yâ Hüthüt guşi, sen de beraber miydin?"

"Evet, Yâ Süleyman ben de beraberdim."

Çünki, Hüthüt guşi isbat ediyor.

"Pekey"

Emir verdi ki; ettirene bah. Çünki, o anda Davutoğlu Süleyman'ın galbine bir ses yetişdi :

"Yâ Süleyman, neyedirsen? Benim gurduğum çarh-i çemberin içinden niçün ayrılabilürsen? Bir eyi danış."

Düşündi :

"Ben dünyanın sonuna gader ber-hâyet galacağını. Kevn-i mekân bütün ölecek, toprağa girecek, toprah olacak. Ben Belgıs'ınan ber-hâyet galacağım. Bunnarın hakkından da sorulmaz mı? Hele bahım ki; îs, *asis* onsekizbin âlem ray verir mi ki benim eb-i hâyet içmeme?"

İşde efendiler, tikkatle eyi bilelim. Bu ray meselesi böyük bir vicdan meselesidir. Elimizi gögsümüze goyarah vicdanımızı, en evvel yohluyalım. Çünki, tüyi bitmemiş yetimin hakkı da var bu hakda. Boynuzli goç, boynizsiz goç da var bu hagda. Bah, hepsi var. Bunun için ray meselesi, en böyük bir meseledir. Bizim ceddimizden galmışdır bize. Ancah, vicdanımızın hökmi ile rayimizi, ona göre gullanah.

Evet, gün bu gün, saat bu saat, devran bu devran. Eziz Türk milleti. Devletini, milletini goruyarah, vicdanını yohlayarah oy gullanmış. Ama, bunun irelisini biz bilmeyiz Hak bilir.

O zaman Davutoğlu Süleyman, onsekizbin âlemi Hüthüt guşi ile beraber, Hüthüt guşi sesledi bir cümleyi, eger gurdi-guşi, eger de ben-i âdemi hep cem etdi.

Davutoğlu Süleyman :

"Ey halg-ı âlem, ben eb-i hâyet içecem, Belgıs'a da içirecegim. Sizin haggız ben de galır. Ray verir misiz dünyanın sonuna gader, sultannıg ben de galsın?"

Hepisi :

"Evet" dedi, ray verdi.

Emir verdi ki :

"Kimse galdi mi?"

Dediler ki :

"Haraba da bir guş galdi."

"Çağırın onu da halg eden Allah."

O zaman, kör guşa habar getdi. Hüthüt guşi getdi, aldı getirdi, Davutoğlu Süleyman'ın divanına :

"Yâ guş, bütün âlem, bütün hayvannar geldi, sen niye gelmedin?"

"Yâ Süleyman, benim gözlerim emâ, görmüyorum. Emir gönderdin, emren emâde geldim."

"Pekey eb-i hâyet içecegime, hepsi ray verdi, sen ne diyirsun?"

Dedi ki :

"İç desem de benim bir tek rayimle ne olur, o ki gazanmışsın hepsini. Ama, ben sene bir hikmet gösdereyim. Hagg'ın hikmedini, bu hikmedi gör ondan al fikri, iç derse iç, içme derse içme."

"Pekey gösder bahalım."

"Ben havaya uçaram. Hüthüt guşina emir ver, ben nereye gonarsam orayı eşdir."

Ber-hava oldi. Hüthüt guşi da bile, bir beri yabana gondi. Bayguş orayı eşdirdi. Yedi gün, yedi gece eşildi, yeraltından bir burç çıhdı. Bir kümbet, kümbedin üsdünde "Eüzü Besmele" yaziliydi. Bayguş dedi :

"Yâ Süleyman, senden eyi, bu perdeyi çözen yoh"

Perdeyi çözdü, içeri girdi. Bahdı ki, bir tabıt, üsdü yeşilli;

"Yâ Süleyman aç"

Tabıtı açdı, bir peri hanımi mışıl mışıl tabıt da uyuyor;

"Yâ Süleyman emir ver, iki tene bişmiş davar kellesi gelsin."
Kelleler geldi. O kellenin buğuna ruh gıdalendi, sağından doğruldi, gözlerini açdi:

"Bu hangi devürdür, bayguş? Davudoğlu Süleyman devri geldi mi?"

"Evet garşında."

"Yâ Süleyman, ne isdirsen benden, ne diyirsen?"

Bayguş cevab verdi:

"Eb-i hâyet içeceh. İçsin mi, içmesin mi?"

"Eyle mi?"

Süleyman başını salladi:

"Evet" diye.

"Yâ Süleyman, sen Davutoğlu Süleyman idin, ben vahdın Süleyman'ıydım. Vahdın Süleyman'ı ben idim. Senden evvel ben idim, eb-i hâyati işdim. Rızgım temam, ömrüm temam, günüm temam. Ne yiyirem, ne içirem, ölür gidir güne gader mışıl mışıl yatacağım. Gıyamet gününi gözliyeceğim. Eger sen de, benim kimin bir tabıt içinde, mışıl mışıl uyursansa iç."

O zaman, Belgıs da berabar idi. Geri döndi:

"Yâ Belgıs duydun mi?"

"Evet, duydum."

"Hâ, demek ki, biz ömrümüz dolana gader yaşayacagmışız. Rızgımız tükenene gader yaşıyacagmışız, evet?"

"İsdemem" dedi.

Eb-i hâyeti yerine götirdiler, onun üzerini örtdüler.

Belgıs ikinci iddiasını;

"Guş tüyinden seray isderem" dedi.

Bütün guşlar tüyini dökmeye garar verdi, ray verdi.

"Evet verekin" dediler.

Bayguş dedi ki:

"Sene bir hekmet gösderim. Bu hekmedi gör, bu sözime cevab ver, ben de evet diyim. Ne dersin?"
Yarasa guşi en önde silkindi, tüyini tökdi:

"Senden soracah sözim bu; dünyada erkek mi çoh, gadin mi" diye sordi.

Davutoğlu Süleyman:

"Erkek çohdur" dedi.

"Nerden bildin?"

"Ben buni erkek bildigim için erkek ziyâdedir." dedi.

"Hayır, bu anda sen erkek sayilmırsan. Sen bir garının sözine uymuş garının söziyle, garının ağzıyla, guş tüyinden seray yapdıracahsın. Bir gasırga, bir fırtına gelir alır, gider. İşde garının sözini dutannar garı sayılır."

O zaman, Davutoğlu Süleyman ayıhdi :

"Evet dorgi ya, herkesin tüyi gendine mübarek olsun."

Ama, yarasa guşi, bir oyin silkinmiş oldi.

Çünki, elmin başı sabırdır efendiler. Her şeyde sabret, seyret neler var. Sabırsız işe tekerrür etme, sabret.

O zaman, yârese guşi silkinmiş oldi.

"Herkeşin tüyi gendine mübarek olsun" dedi.

"Yâ Hüthüt guşi dağıt bunnari" dedi.

Hüthüt guşi dağıtdi. O zaman, kör guşin adi "Bayguş" galdi.

"Guşların içinde, ahilli seni gördim, zekâli seni gördim. Böyük gafayı sende gördim. Demek ki, bu guşların içinde görgülü sen imişsin. Beni işrâd etdin. Ele ya, ben, bu andan garıdan sayılırdim. Çünki, hanımin sözine uymuşdim dorgudur. *Bunun için ehl-i diller diyorlar ki*

Pervane şem'eye âşık olmazsa
Ferman edip eşg-ı nâra düşer mi?"

Ufak bir kepelekdir, o da, lambaya esgiden filtre lâmba yahirdik şindi ceryan. Daha, kepelek de bize edemir, söndüremir.

ZALOĞLU RÜSTEM

Çevir gaz yanmasın
Sözde hilaf olmasın
Mert yakası nâmert eline
Griftar olmasın inşallah

İkinci hekâyem Zaloğlu Rüstem'in hekâyesine başlamaya, annatmaya başladım. Evet bu kevn-i mekân içinde neler gelmiş getmiş. Âlem-i kevn-i mekân içinde gelmiştir. Gög gubbe altında dünyanın o hükmü zamanında, dünya gurulmuş gurulalı neler gelmiş getmiş ve gelib getmişi annatmakdayım. Gelmemişi Allah bilir. Ben size geçmişdeki ehvâlati gonuşmakdayım. Çünküm geldi getdi. Gelmemişi ne ben bilirem ne de sene annadim. Çünküm gelmemiş. Ama bunnar gelmiş getmiş. İşde geşmişi yeniden dile getirmek üçün hekâye olmuş. Ben de bunun üçün geşmişi dile getirmeye çalışıyorum.

Kevn-i mekân içinde göğ gubbe altında hökümdar Dal ve oğli de gayet pehlivan, hem de güzel bir Zal isminde bir oğli varidi. Zal, oğlunin pehlivan olduğuni bir de gayet güzel olduguni, herkeş söylerdi. Sade baba değil, bütün halg o vahtın devrinde söylerdi Zal'i, Zal'in ne çeşit pehlivan, ne çeşit güzel

olduğuni ikrar cderdiler. Lâkin o zaman hep delâletde idi. Bütün mehlugat delâletde idi. Lâkin bu din İslâm dini, ahir zaman peygamberi zühür etti, o zaman delâletden gultardık edâlete düşdük. Rehmetellil âlemin. Âlemin rehberi olarak Cenab-ı Hak halgetdi. Evet Zal gendi gendine dedi ki yani gavmine söylendi, gayet bir hökümdar idi Dal. Oğli da Zal hem pehlivanidi hem de babasının emrindeydi. Ayağa gakıb meclisine Dal şöyle seslendi:

"Benim oğlum gayet iğid. Hem de pehlivan hem de güzel şık bir deliganni. Oğluma lâyık bir gız bulim, aynı oğlumun denginde bir güzelle evlendirim. İki güzelin sülfünden bakalım ki ne çeşit güzel bir çocuk zühür edecek" diye Dal delâletde bunun böyüg söylemesi. *Halbısıki Cenab-ı Hak her şeye gadir, güzelden çirkin yaradır, çirkinden güzel yaradır. O onun gudret guvvetinde emr-i ilâhısındadır. Umur-ı galbin Hag'ga bağla. İnancın teslim et, O her şeyi eyi yaradır. Ondan gelen her şey güzeldir.* Lâkin Dal yapmadi. Oğluma lâyık gız bulüm, iki güzelin sülfünden bahalım ki nasıl güzel gelir demesine düğürçü dolandı o vakdın devrinde. Oğluna lâyık bir güzel gız buldi. Everdi. Toy düğün gurdi. Oğli kimin bir güzel nazeceninnen oğluni mırada verdiler. Dokuz ayı gözlemehde idi ki, bakim ki bu iki güzelden ne çeşit güzel bir bala törer diye. Meger böyük söylemesi, Zülfikara tokunmasında heç gendinin bile haberi yok. Cenab-ı Hag her şeye gadirdir. O iki güzelden güzel gözlüyordi. Cenâb-ı bi'l- vücut hazretleri hekmetinde eyle bir çocuk halgetdi ki çocuğun üzüne bakanın ödi gopiyordi. Beş ay oldugi zaman kadın dolanamadi. Karnını kitledi. Hekmetli bir çocuk Cenâb-ı Hak ana rahminde halgetdi. Yani Dal'ın büyük söylemesi. O zaman müneccimleri Dal toplayıp, hele bu gelinimin halına bakın diye. Müneccimler bahdılar. Dal'a dediler ki heybetli bir çocuk. Lâkin dünya yüzünde rızgı var. Böyüyecek, yiyib içecek, gezecek. Pekey deyise bu gadın beklesin. Beş aydan sona Dal'ın gelini iki ay da arkası üsdi yatdi. Bütün hizmetciler hizmet edirdi. Lâkin Cenab-ı Hag saati geldi. Zaloğlu Rüstem yedi ayda dünyaya gelmişdir. *Ama aramızda çok yedi aylık çocuklar çok oluyor. Yaşıyannar da oluyor, yaşamıyannar da. Çünkü dünyada rızgın varısa sene heş bi şey olmaz. Deryaya bile düşsen gine gultaran gultarır. Neden? Geride rızgın var.* Yedi ay tamam oldi. Aygün temam oldi. Nihandan cihana gelen çocuk heybetli, ibretli bir çocuk. Dal'a müjde verdiler:

"Gel bir torunun oldu ama biz gaçıyoruz uşagdan."

Dal eyle geldi ki ne gelsin? Bahılacak bir vaziyet değil. Evet her şeyin küçügi sevilir. Ama Cenâb-ı Hag oni ibret halg etdi. Çünki Dal'ın böyük söylemesi. Dal iddete geldi emir verdi ki:

"Sarın çapıtlara götürün bir yabana atın. gurt guş yesin. gözümüz görBen gördüm kimsiye göstermeyin bu çocuğı. Deller ki bu gadın başga yerden gulun aldi. Başga erkegindir. Benim oğlum Zal kimin bir güzel deliganniden bele evlad olur mu?" diye.

Dal'ın verdiği emir üzerine çapıtlara sardılar. Götürdiler bir beri yabana atdılar. Çocuk ağlıyordi.

Gel şindi bu terafdan ayna-yı devrana bak *Beyefendi ey dinne. Allah oni rızıgh haketdi. Dünyaya bütün çalışmasını halgetmişti. Beri yabana atmayınan ölürmü o çocuk? Hayır. Hakimler hakimi onunan baraber. Evet işde bunun üçün yeri geldi söylirem. Ey tikkatli ibret al. Bu söz benim, kimsenin değil, ne diyirsem ey düşün*

Bir guluna yardım Hag'dan olursa
Gulun yok etmek haddi midir ki
Dünya ona düşman olsa fayda ne
Hag'gın saklaması çetin midir ki.

Bütün kevn-i mekân düşman olsa bile Allah ki seni saklarsa saklar. Düşmanın senin garşıdan gelir. Senin yanından geçer, seni göremez. Seni arıyor, seni gasdetmeye. Ama yanından geçer, gösderen gösdermez. Göremez. İşde bunnar gizli hekmeti Cenab-ı Hagg'ın. Saklıyan o saklıyacak. Gulun saklaması heş bir gıymeti yok. Allah bir gulunu saklıyacak.

O zaman beri yabanda çocuk ağlıyordi. Yeni doğmuş çocuk. Zümrüd Enga, guşlar padişahi havadan geçerken tekevvüren, *yani bunu da edib eyleyen Allah. O mındıgadan Zümrüd Enganın ne işi varidi. Ama uçuran uçurdi.* O çocuğun üzerinden uçarken o anda, çocuğun ağlamasini gördi. Haman endi, çocuğu ganadının altına aldı. Doğri selvi ağacı yuvasına getirdi. Çünkü guşlar padişahi Zümrüd Enga idi. Deryadan gemiyi galdıran bir guş idi. Zümrüd Enga en böyük bir guş idi. Zümrüd Enga hem âdem dili, hem guş dili bilirdi. Çünkü Cenab-ı Hag oni da ele yaratmışdi. Getirdi iki isim goydi. Çocuğun adını Rüstem goydi. Ama kimin adı ile, babanın adı ile. Zaloğlu Rüstem godi. Neden? Kimin oğli olduğuni bilinsin, herkeş bilsin. Âlem duysun. Evet bu çocuğun anasi babasi yok, ama kimin oğli kimin sülalesi. Hangi sülale. Zaloğlu Rüstem goydi adını. Zümrüd Enga tam yedi sene Zaloğlu Rüstem'e meme verdi, emdirdi. Yedi sene Zümrüd Enga südi yedi Zaloğlu Rüstem. Zümrüd Enga Zaloğlu Rüstem'e hem guş dili, hem âdem dili örgetdi. Nayet Zümrüd Enganın gine cücükleri varidi. Bir gün analarına dediler :

"Ey anne bizim ganadımız var uçuyoruz. Bu niye uşmir bizile?" diyende Zümrüd Enga cücüklerine şeyle seslendi :

"Ey benim cücüklerim, bu ben-i âdem sülfündendir. Bunun ganadi iki yokdur. Siz uçar her yere çıkarsız, yenersiz. Ama bu uçamaz. Bu yeryüzünde. Lâkin ey düşünün ki ben buna yedi sene emek verdim. Bu kevn-i mekân içinde ey cücüklerim yeryüzünde buni dutacak heç bir pehlivan görülmemiş. Ben buni besledim."

Çünkü Cenab-ı Hag bildirmişdi. Gudretinde yer yüzüne Zaloğlu Rüstem gelecek, Zümrüd Enga südü ile büyüyecek. Bütün devler onun gorkusundan inim inim inneyecek. Onun şiddetinden devler bütün azalacak, bütün ömrüni dev gendinde geçirecek. *Evet şindi annadacak hekâyemi ey diğne bak ki neler yapıyor ve neden neye urgıyor.*

O zaman Zümrüd Enga yedi senede bir cücük uçururdi. Yani cücükleri uçuyor. Amma onbeş yaşına cücükler girer girmez ejderha gelib cücükleri bütün yudir, helak edir, mef edir. Geri dönür gidir. Zümrüd Enga cücük üzerine hasret galmışdı o güne gader. Onbeş yaşına cücükleri girer girmez, ejderha gelir cücükleri mefederdi, yerdi gırardı. *Çünkü rızgın peşine goşacaksın beyifendi. Allah beni halgetmiş, rızgımi beni halgetmeden evel yaratmış demiyeceksin. Rızgın peşine çalışacaksan. Ele olsa heş kimse çalışmaz. Goşucaksın.*

Cücükleri onbeş yaşına girmişdi. Zaloğlu Rüstem de 15 yaşına girmişdi. Yani geş bir deliganni olmuşdu. Rızgın peşine Zümrüd Enga getdi. Lâkin ejderha geldi. Zaloğlu Rüstem bakdı ki cücükler gürültüye çıkışür, başini galdırdi ki böyük bir dağ parçası ejderha geliyor. Cücükler gorkusundan hırlayarak selvi ağacının üzerine çıkdılar. Her bir cücük bir dalın başına gıcılirdi. Lâkin Zaloğlu Rüstem'in ganadı yok uçamıyor. Saten söylemişdi cücüklerine. Bu ben-i âdem sülfündendir. Ey cücüklerim bu uçamaz. Bunun ganadi iki goli. O zaman cücükler selvi ağacın dalında cırgışiyordi. Lâkin bu zalım ejderha gelib ağacın arkasında o üzünde Zaloğlu Rüstem gizlenmişdi. Zaloğlu Rüstem'in haberi olmıyan ejderha cücükleri yutmaya, gövde terafi ağaca yukari uzandi. Guyruk terafı yerde idi. Zaloğlu Rüstem bakdı ki bu benim kardaşlarımi yudacak yani Zaloğlu Rüstem de cücükleri bacı gardaş biliyordi. Çünki bir arada böyüdüler. Bir memeden süd emdiler. Haman Zaloğlu Rüstem'in, Zümrüd Enga'dan olduğu bir galhani. Çünki amanat vermişdi :

"Oğlum bu galhannan bu ağacın altında gendi genden ceng et, idman yap."

Evet çalışmamızda da şimdi bu gün, saat bu saat. Ey Türkogli uyuma, sen de sene idman gıl. Her şey çalışmayıla irellemişdir. Çalış. Vücudun hasde, rahatsızcan beyle bir gendi genden gerneş ve ezaların oynat, golların galdır yendir. Olur ki damarlar birbirine bitişir, gan devr-i dayim yapmaz, seni bir halsızlık basar. Çünkü herkeş gendi gövdesinin hekimidir.

O zaman Zaloğlu Rüstem yerdeki gulkani alarak, bu benim gardaşlarımi yudacak diye. Lâkin galkani çekmeye titredi. Haman iki eli ile ejderhayı yaslatdi. Ayaklarini diremişdi. Ejderhanın gövde terafi, ağaca yokari gakmişdi selvi ağacına yokari. Yani yarısi yokari, yarisi aşakda idi. İki eli ile ejderhayi ağaca garşi verdi. Direndi ejderha o anda cani çıkmışdi. Yan yasti olmuşti. Çocuğun hale aklı kesmiyor, zanedir ki ben bıraksam ejderha çıkar yu-

hari. Cücükler çığrışiyordi. Aradan heyli saatlar geşdi. Direnmiş duruyor. Meger ejderha çokdan ölmüş. Öldüğni bilmir bu çocuk. Bu terafdan Zümrüd Enga ele geldi ki ne gelsin. Cücükler selvi ağacın dallarında çığrışıyor. Lâkin yeddi sene meme verdiğim, beslediğim onbeş yaşına giren bu genç ben-i âdem sülfünden olan Zaloğlu Rüstem ejderhayi ağaca sıkdırmış, ejderha yamyassı olmuş, ölmüş, lâkin ayaklarını diremiş. Gine bir gipde dutmakda.

"Bırak oğlum –dedi– gaş geri. Bırak ejderha navlını bulmuş."

"Bıragim mi ana?"

"Bırag oğlum." dedi.

Zaloğlu Rüstem geri çıkmasıynan minare gırığı kimin ejderhanın ölüsi yere düşdi. Yamyassi olmuşdi. Zümrüd Enga aldı kanadının altına Zaloğlu Rüstem'i, cücükler bütün analarının yanına yendiler :

"Oğlum –dedi– yeddi yıl emdirdim seni, beslediğim emegleri ödedin. Ben cücüg üsdüne hesretdim. Onbeş yaşında cücüklerimi ejderha yerdi. Sen cücüklerimi gurtardın. Gurtaran gurtardı. Aman verdiğim emek sene helal olsun. Gel oğlum –dedi– sende ne guvvet olduğuni, gudret guvvet sahibi vermişdir. Buni ey bil."

Tam igirmibir yaşına Zaloğlu Rüstem girdi. Yani altı senede Zümrüd Enga, Zaloğlu Rüstem'i idmannan, gılıcınan, galkannan, okunan idman etdi. O andai girmibir yaşını dolduran Zaloğlu Rüstem o zaman Zümrüd Enga kanadının altına aldı :

"Gel oğlum –dedi yedi derya ortasında bir adaya endirdi,– Yen burda. "Şimdi bu denizin ümmanin içinden iki at çıkacak. Ben gizleniyorum. Birisi aygır, birisi gısrak. Deniz aygıri, deniz atlari. Gısrağı seni dayandırmaz, eylemez. Aygıri seni eyler, dayandırır. Sene verdigim guvvet Hag'gın verdigi guvvet ancak gısrağa aldırma, aygırın perçeminden dut. Onnar seni ne gadder suya almag isdeller ise senin gücün, guvvetin çatal. Bu iki beygiri eğlersin."

"Pekey" dedi

O zaman Zümrüd Enga pinhan oldi, gendisini sakladi. Adanın içinde dolanan Zaloğlu Rüstem, aradan zaman geçdi, deryadan iki at çıkdi, sudan. Çünküm gördüğümüz ümmanlarda her mahluk vardır. Bu atlar Zaloğlu Rüstem'in üsdüne yetişdiler. Yani suya çekmek için. Lâkin o anda aygırın perçeminden desteledi. Lâkin gısrak aygıra yardım etdi. Ne gadder iki beygir çekmek istediler ise, Zaloğlu Rüsdem ayaklarını diredi. Toppuğa gadar toprağa ayaklar gömüldi. Bu iki beygiri bırakmadi. Lâkin gısrak bakdı ki helak olacak, çünki bunnar suyun içinde yaşıyor. Aygıri bırakdi. Suya girdi. Lâkin aygırı dolandırırkan Zümrüd Enga yetişdi :

"Aferin oğlum" dedi.

"Ana –dedi– çok zahmet çekdim."

"Bu iki hayvan birbirine guvvet verdi oğlum. Senin guvvetin iki beygir degil, dört begir de gelse gine heç, gine heç."

Nâyet aygıri dutdi getirdiler. Zaman içinde iken bu deniz aygırını alışdırdılar. Hem garaya, hem suya alışdırdılar, yavukdular. *Çünküm insannar tebeetde tebeetliler. Anadan, babadan ne görürsün, bir câhil ananın babanın terbiyesi ile yetişir.*

O zaman deniz aygıri eger dünyada garada eger de deryaya alışdi. Zaten deryada halg olmuşdi. Zümrüd Enga Zaloğlu Rüstem'e :

"Ey oğlum –dedi– bu ata bundan sonra derya da birdir garada birdir. Çünkü altı ayaklı deniz aygıri. Dağ da birdir, düz de birdir. Her yer buna birdir. Oğlum işde bu at seni isdedigin menzile erişdirir. Arz etdigin yerlere gidersin. Bu at seni kevn-i mekânı dolandırır. Bu atdan başga Cenâb-ı Hagg'ın bütün halgetdigi hayvanatın hangisine binsen beli gırılır, seni dayandıramaz. Seni dayandıracak işde bu aygırdır" diye atı alışdırdılar.

Lâkin atın üzerine takum camuş manda gönünden Zümrüd Enga atın üzerine takım yapdi. Camış gönünden eyer yapdi. Zaloğlu Rüstem kevn-i mekânı dolanırdi. Lâkin o zaman Dal her ne gadder delaletde idiyse yani islâm tarifi, *çünkü ehvali ezelde lehvi gelemde iki yol secde edildi. Bir secde edenner, ruhların secdesi, Rahmana gitti. Son zamanda lâkin imanla secde etmeyenner Rahmana getmedi. Son zamanda tehlike ile gidiyor. İşde âlimlerimiz ve bizden evvel dünyaya gelen dedelerimiz, büyüklerimiz*

"*Ya Rabb isen bizi iki secde eden gullardan gıl.*" *Hakigat burdadır beyefendi. hakigat burdadır. Evet iki secde eden gullardan gıl.*

O zaman Dal'ın högmetdigi galelerin üzerine bütün düşmannar tebdil gördi, yani Dal'ın nanını galdırmak içün Dal'ın üzerine sayisini Allah bilir düşman yetişdi. Çünkü o zamanda dos var, gine düşman var. Hep delâletde ama gine birbirine düşman. Dal galeleri, çok galeleri mahsarada galmışdi. Gendinin hökmetdi gale de mahsarada galmışdi. Gavmi ile beraber guşlardan saran düşmana oklar yağdırdılar. Dal gendi gendine dedi :

"Ben oğluma ayar bir gız buldum. İki güzelden bir güzel gelsin. Lâkin ne hegmetli bi şey halgetti Allah. Atdım bir yabana. Lâkin şindi çırgışdık, darda galdık diye bu terafdan Zümrüd Enga da geldi Zaloğlu Rüsdem'in yanına. Zaloğlu Rüstem hele Zümrüd Enga'nın emrinde. Çünkü bilmiyor ne ölke. ne babasını, ne de sülâlesini, bilmiyordu. Zümrüd Enga geldi

"Gel oğlum buraya" dedi.

Zaloğlu Rüstem altı ayakli deniz aygıriyle sahralari dolaniyor.

"Senin adın iki tene goydum. Adın bir amma bak kimin oğlusan. Zaloğlu Rüstem goydum. Oğlum senin adın Rüstem, ama baban adi Zal. Baban babasının adı da Dal. Senin deden, baban hökümdardır. Düşmannar bütün galelerizi sarmışdır. Hep yaman oluyor, ceng oluyor. Gan gövdeyi götürüyor. Seni bugün içün besledim oğul. Senin deden Dal'dır, baban Zal' dır. Sen, Dal ibn-i Zal diyib sesleneceksin. Baban, deden imdadına goş oğlum. Tez yetiş yeryüzünde artık adın irelliyecek."

"Başüsdüne" diyen Zaloğlu Rüstem o anda altı ayakli deniz aygırını sürdi.

Kevn-i mekân içinde Dal ve oğlu Zal ile gayet darda galmışdi. Bu dar içinde ikan Zaloğlu Rüstem hemen yetişdi. Bir cebel üsdünde ellerini böyrüne urdi :

"Bilen bilsin beni, bilmeyen âgâh olsun. Bene Dal ibn-i Zal Rüstem deller" diyib seslendi. Lâkin nasıl seslendi beyefendi dağlar bile seslendi. Kevn-i mekân seslendi. Bunun haykırmasına düşmannarın elinden gılışlar, galkannar, oklar döküldü. *Burada belece bırakıram. Bunun irelisini yarın sabahdan başlarım, birer birer annadıram.*

Evet, hekâyenin kapısınu aşmak uçun bizden evel gelen meddahlar şeyle seslenmiş :

Gönül gel aldanma fani dünyaya
Fani dünya bir kimsiye galmadi
Sedr-i İsgender'e Rüsdem'e Zal'a
Ali kimin bir aslana galmadi.

Bu dünyada adaletlik varidi
Deryadan, semadan haber alırdi
Gurtlar, guşlar divanına gelirdi
Davutoğli Süleyman'a galmadi.

Yalın ayak, başı açık giderdi
Bin deveyi bir akcaya güderdi
Binbir debbe Hagg'a zikir ederdi
Veysel kimi bir çobana galmadi.

İsmini helgetdi gendi ismınden
İbrahim Halil'in geldi neslinden
Güneş icabetdi onun hüsnünden
İki cihan serverine galmadi.

Galmadi begim galmadi. Evet heç kimsiye de galmiyacak bu dünya. Seni benim kazanacak sevretimiz nedir? Sağ elin verdigi etdigin eylikdir. İşde nin gazancın odur, işledigin emek garşıdır. Eger o da elimizden, yakut dilimizden çıkar giderse vay geldi başımıza.

Şindi hekâyeme devam ediyorum. Ebey dünkü hekâyemiz Zaloğlu Rüstem nareyi vurub gendini gösderdi bütün halga. Düşmanların aklı başına gelene gader. Zaloğlu Rüstem galaya yakın yaklaşmışdi. Lâkin Dal'ın galelerini yeddi gat düşman bölük bölük sarmışdi. Bütün Dal'ın gavmi galenin içinde dört yanından, burçlardan müdafa etmege mecbur galmışdılar. Dal nasıl o pehlivanı gördi ise çünküm herkeş gördi, düşman da gördi, Dal da gördi, gavmi de gördi. Dal gavmine seslendi :

"Ben oğluma ayar bir gız buldum evlendirdim. İki güzelden bakalım nasıl güzel gelir diye. Lâkin benim oğlumun sülfünden gelen heybetli bir çocuk oldi. Oni da atdırdım beri yabana. Gurt mi yedi, guş mi yedi bilmem. Lâkin bele heybetli bir pehlivan olaydi gam gelmezdi bene. Dar günümde bene dost olurdi. Ecaba bu gelen, bu haykırıb herkeşe gendini gösderen bu pehlivani izam, bize yardıma mi geldi, yoksa bize düşman mi geldi?" diyib gavmine seslendi.

Dal o ki galeye vura vura yaklaşan Zaloğlu Rüstem elini kalçasına goyarak düşmanı bölük bölük bölüyordi :

"Bilen bilsin bilmiyen âgâh olsun. Bene Dalibini Zaloğlu Rüstem deller" diyib seslendi. Dal buni başaramadi. Lâkin bütün düşman heyecanla biribirini çığnıyarak Zaloğlu Rüstem'in önünden gaçıyordi. O zaman vura vura galenin en büyük gapısının önüne vardi. Galeye garşı biyet etdi. Dal'a ve babasi Zal'a ve gavme garşılık baş endirdi, biyet gösderdi. *Çünkü o zaman hep delâletde idiler. Beyefendi ne soruyorsun? Seni Cenâb-ı Hak seni, beni insan yaratmış, âdem yaratmış. Çalışırsan gazanırsan, çalışmasan heç bişey gazanamasan. Maddi manevi çalış diyor.* O zaman üçüncü biyet gösderdikden sona nâresini vurdi. Dalini galeye garşi, gösgini düşmana gerdi. Üçünci haykırmasında :

"Bilen bilsin beni ben kimem, bilmiyen âgâh olsun bene Dal ibn-i Zaloğlu Rüstem deller" diyince Dal gavminin üzüne bakdi. Bu pehlivan ne söylüyor. Çünküm Dal neden hissedemedi. Evet :

"Benim bele bir torunum yok, bu nerden, ne diyor bu?"

Çünkü üçüncü haykırmasını Dal da ve Zal da ve bütün halg-ı âlem de annadi, duydi. Ama :

"Benim bele bir torunum yok, bu nerden çıkdi, ne diyor" diye heç gafalari açılmayan Dal'ın gavmi Dal pehlivanın vuruşunu seyrederken terkal döndi oğli Zal ile ve gavmi bütün vezir vüzerasına :

"Benim oğlumdan hekmetli bir bebek geldi. Amma benim buna ganım çok gaynıyor –dedi– ganim buna ısınır. Zanedirem ki bu benim ciger köşemdir. *Çünküm gan görmeden isbat eder. Evet onsekizbin âlemin bile züriyetinden gan isbat eder. Görmeden isbat eder. Çünküm neden ruh ardan gelmişdir.*

O zaman gavim de evet dediler :

"Bizim de ganımız gaynir. Keşge bu pehlivan bizden olsa ne eyi olur" diye bir daha Dal gavmine seslendi. Zaloğlu Rüstem'i Dal'ın galesine diyet ile garşılayıb aldılar. Zaloğlu Rüstem başdan ayağa insan ganına boyanmışdi. Atdan enib el gögüse dutarak, en evel dedesi olacak Dal'ın elini öpdi, başına goydi. Ondan sona babasının, Zal'ın elini öpdi, başına goydi. Bütün Dal'ın hökmetdigi vezir vüzera ile görüşüb ellerini birer birer öpdi başına goydi. Geldi, diz çökdi orta yerde oturdi. Dal diyet ile :

"Ey ciger köşem şöyle yanıma gel" diyip seslendi.

Zaloğlu Rüstem vardi dedesinin yanina oturdi. Dal :

"Sen kimsin, sene çok ganım gaynadi. Ne kaynadığını da kavmime söyledim. Nerden geldin, nerelisin ve nesin?" diyi Zaloğlu Rüstem ayağa galkarak bir da biyet edip dedesinin elini öpdi :

"Ey dede dört defe bağırdım annamadın. Ben senin torununam. Babam işde yanında, Zal'dır. Ben onun oğluyam."

Çünküm Zümrüd Enga hagigatın aynasını Zaloğlu'na bildirmişdi, birer birer örgetmişdi ki :

"Sen Dal'ın torunusun, Zal'ın oğlusun. Sen beri yabanda ağlirkan ben kanadımın altına aldım seni getirdim yuvama, yedi sene süt verdim. Ancak seni ben besledim. Allah'ın emr-i ilâhisi yerine geldi." Beledir.

Çünküm beyefendi deme ki ben buni besledim de ben olmıyaydım bu ölürdi deme. Sene besleden kim oldi? Allah oldi. Senin göynen rehim saldi, seni bir sebeb verdi. Sen beni beslemeg üçün bir sebeb oldun. İşde her işimiz bele gider. Cenab-ı Hak her birimizi sebeb vermişdir. Sebebsiz gul asla cennete getmez denilip. Evet sebebsiz heş bişey olmaz. Çünküm gördügümüz bu semadan ne altın yağar ne gümüş. Ne yağar, rehmet yağar. Biz birbirimizle rahmetle sebeb olursak, Cenab-ı Hak da bize yardım gılar. Ezel-i ezelden bele gelmiş bele gidir. Zaloğlu Rüstem dedesine, babasına ve gavme bütün Zümrüd Enga anasından aldığı notayı birer birer dedesine, babasına ve gavmine izahat etdi :

"Beni beri yabana atdız, atmışdız. Ben ağlıyordum, sığıncıdım. Ancak beni Zümrüd Enga götürüb bu güne kavuşduran odur. Süd anam odur. Ama beni hulgunda doğuran anamın ben memesini emmedim. Südünü yemedim. Ama beni yedi ay garnında dolandıran gine benim anamdır."

Çünkü Zümrüd Enga demişdi :

"Oğlum ana baba haggi böyükdür. Her ne gadder ben seni besledimse garnımda gezdirmedim ve aci sanci görmedim. Seni beri yabandan getirdim. Büyüddüm amma seni garnımda gezdiren annen giymetini bil."

Söz yerine geldi. Efendiler ananın babanın gadrini, giymetini bilen kimseler, müjdeler olsun o kimselere ki cennet müjdelenmişdir. Çünküm ananın babanın

ayağının önündedir cenet cehennem. Eğer baban nasıl bakarsansa Allah da sene eyle bakar, yardım gılar. Beni sen nefsün üçün gazandın dersen gendin artık çulun sudan çıkartdığını hisseder anaya babaya üzün döner onun gıymetini bilmesen ey bil ki senin de sülfünden gelen zürriyetin, onnar da sene üzünü döner. Çünkü et bul dünyasıdır. İnsannar ne ekerse ekdigini biçer.

Evet Dal ve Zal annadi :

"Benim iki ismim seslenecek dünyanın sonuna gader, neden ben kimin oğlu oldugum bilinsin. Zaloğlu Rüstem. İşde ben Zal'ın oğluyam. Benim babam Zal'dır, dedem Dal'dır," diyib âlem-i eşyayın tamamını dedesine, babasına ve gavmine annatdi.

Bütün halg-ı âlem annadı ki evet tamamam. Çünkü Dal da Zal da gavmine annadi. Çünkü işin hakigat aynasını goydi ortaya. O zaman sarıldılar Zaloğlu Rüstem'e. O gece geşdi sabah oldi. *Heyirli sabahlar cümle ehli İslâm üzerine açılsın inşallah.* Zaloğlu Rüstem gine tebdil görüldü düşmana. Bütün cebeller, bütün düzler inim inim inniyordi düşmandan. Düşman tebdil guvvet oluyordu ki bu geleni pare pare gılsın. Ama ne bilsin bu gelen nasıl bir gelen. Buni heç kimse bilmiyor. Bu tebdil almada dursun biz dönelim kime? Hakigat aynasına. Zaloğlu Rüstem'den evel bu kevn-i mekâna Gahramanı Gatil zühur etmişdi. Gahramân-ı Gatil Zaloğlu Rüstem'den evel kevn-i mekân içinde dolanıp ve yedi depe Kuf-i Gaf elâmetlerine getmiş gelmişdi. Gahraman-ı Gatil'in üç oğli bir gızı varidi. Gahraman-ı Gatil oğullarını ve gızını karşısına bir gün sesledi :

"Gelin ciger köşelerim gelin. Benden son fikir alın. Artık benim yaş getdi, ömür getdi." Çünküm Gahramanı Gatil yedi asır yaşamışdi, yeddiyüz yaşına girmişdi. O zamanın devrinde eyleyidi. Evet ömürler gısala gısala la akir zaman peygamberimiz dünyaya gelene gader, ömürler artık gısalmışdi. Atmış, yetmiş, seksen, yüz, nayeti artık dümdüz. *Bunün üçün şu sözler geldi aklıma : Bizden evel diyenner ne diyor ; yaşın beş, al yanan eş, yaşın on durnanın göllerine gon, yaşın igirmi boynun degirmi, yaşın otduz yumruğun topuz, yaşın gırk bıyıkları gırk, yaşın elli her yerde adın belli, yaşın atmış senin toton yatmış, yaşın yetmiş aklın getmiş, yaşın seksen ha varsan ha yoksan, yaşın doksan zaten aklın başından getdi noksan, yaşın yüz gözlerin büz, hendege mezere dümdüz. Ayakların uzat. Çünküm evet o vakdın devrinde ömürler öyleydi. Lâkin akir zaman efendimiz dünyaya gelene gader ömürler uzun idi. Akir zaman denilib işde onun geldiği zamanda ömürler gısaldı, nayet doğdugu günden güze gader gidiyor. Şindi yüz yaşında bir asir olannari barmagile gösderiller. Pek az bulunur aramızda. Lâkin ondan evel ömürler eleyidi.* İşde Gahramani Gatil üç oğluni bir de gızını sesledi :

"Yeddi asır yaşadım, yediyüz yaşına girdim. Ey ciger köşelerim, oğullarım. Benden sona Zaloğlu Rüstem gelecek, Cenab-ı Hak bele bildirmişdir. Amandır oğlum, benim ehdiyar devrime yetişecek. Buni bilin. Yazık

ona düşman olmayın, dosd olun. Eger ona garşı goyar düşman olursuzsa bütün eligizi, çitligizi dümdüz eder. Yedi depe Küf-i Kaf elâmetlerine gitdim. Lâkin bin devin içinde bir tene öldürebildim. Öbürleri gaşdi gitdi. Ama benden sona Zaloğlu gelecek, Rüstem devleri o durduracak, devleri bütün o gıracak. O sindirecek. Beni etdigim cengin yüzde bir cenk etdiğimin yüzde bin o edecek. Küf-i Gaf elâmetleri inniyecek elinden. İns ü cins onun önünden gaçacak. Amandır oğlum gün gelir ki bu çiftlikden belki bile bile değil bilmiyerek gelir geçerse onun önünü almayın arkasına gitmeyin. Ona ilişmiyene o ilişmez. Geçer gider. Sakın dost olun, düşman olmayın."

Gahramanı Gatil, oğullarına ve gızına bu vasiyeti yapmışdi, gızı da yazmışdi. Bütün Gahraman-ı Gatil gavmine bildirmişdi :

"Benden sona Zaloğlu Rüstem gelecek" diye bütün gavim bilmişdi. Amma bir takım halg acaba görür müyik diyip ahuzârda galmışdılar. O zaman bunnar belece olsun biz haberi dönelim gine Zaloğlu Rüstem'e. Zaloğlu Rüstem atına bindi, deniz aygırına yine haykırdi, düşmana daldi. Bögün yarın derkan tam ondört gün at üsdünden enmiyen Zaloğlu Rüstem ondört günüz ondört gece amansız düşmannan cenge dutuşdi. Düşman annadi, bakdi. Evet bu âdem oğli değil, bu ne tayfadır diyip, gılıcını töken, atını devesini bırakan üz dutdi gaşmıya. Ölenner öldi beyefendi, sağ galannar gaşdılar. Gaçanın varini bütün Dal'ın gavmi alıp dorğı galalerine döndüler. Zaloğlu Rüstem'i Dal emretdi. Önüne düşüp galeye içeri getirdiler. Zaloğlu Rüstem başdan ayağa gine insan ganina boyanmışdi. Soyundurdular. Diger hilgatler geyindi. Düşmanın pençesinden Dal'ın galelerini gurtardi. Nayet bögün yarın derken gine düşman geriden guvvet alarak birbirine haber vererek topyekün kevn-i mekân içinde olan bütün mehlugat gine Dal'a cengetmeye garar verdiler.

Beyefendi dünya ele gurulmuş. Bir yandan gelir, bir yandan gider. Bu cenk ezeli ezelden galmış. Haklı haksız ayırd olmuş da, olmamış da. Ama Hak yoluna gol galdırannar, akiri selâmet getmiş. Lâkin haksızla gol galdırannar akiri dünyasını hem yıkmış hem de ahiretini yıkmış getmiş. Cezasını çekiyor işde bunun üçün haklıyı haksızı ayırd edip görmeniz lâzım. Senin gücün bene her ne gadder yetirse beni öldürmek mi lâzım? Hayır, hayır. Ve bizim dinimiz, neslimiz bize ne emir vermiş bize Gur'an'ı Kerim ne yenmiş, biz o Gur'an'in içindeki âlem-i eşyaya mecburuz. O zaman delâletde hepisi. Evet haklı– haksız bilmiyor. Dere tepe dümdüz gidiyordular. Taki Rahmete'llil âlemin dünyaya gelene gader.

Beyefendi görüp geşme. Hele bak ki neyin içinde neler var. İşde hekâyenin bir fikri hatrime geldi. Şunu annatmaya mecbur galıyorum. Bütün evliyaların piri Veysel Garani hazretleri idi. Veysel Garani, efendimize âşıgidi, efendimiz de onun cemalına âşıgidi. İkisi birbirinin cemalına âşıgıdı. Âşıglık üç gısma ayrılır Bir var rahman-ı cemala âşık, cemala. Bogozdan yukari didâra âşık. Bir de var insani, sevgilisini havas eder âşıg olur. Bir de var

şeytani. Şeytana âşıg olur, şeytan ne ederse daima onu nefse uydurur, mehlesiye götürür. Şeytanın gördügi iş nedir, ziyan. Seni de, beni de ziyana verir. Bunun üçün şu iki gtayı sesleniyorum

Çok seslenmişem, yine de seslenmeye mejbur galdım

Dinne beni be ey şaşgın
Dorgu adam ergilir mi?
Azabı var, şiddeti var
Namus yere tökülür mi?
Nefsü içün sevenneri
Nar-ı cehennemde yakar
Allah üçün sevenneri
Nur-ı cennetine sokar.

Beni seviyorsunsa Allah rızasına sev. Ben de seni seviyorsumsa ben de Allah rızasına seni sevim. Eylik de bene ediyorsun Allah rızası üçün et. Ben de sene edirsem Hak rızası üçün, Allah rızası üçün edim. Şeşginnere getme, ne sen get ne de ben gedim, ne de beni götür. Sağ elin verdiği sadagayı sol el duymacak. Verdigin zaman da kimse görmeyecek. Sakile sadaka verisense belki gul içinde verme utanır. Onun da ona göre bir nefsi var. Evet gizlin ver, ne verdigin bir sen bil, bir Allah, bir de alan bilsin. Gelin gelin ben buni verdim verdigin söyleme heş kimseye deme, emegin heçe verme. Emegin yemeg et. Yemeg et ki yiyesin. Zaman gelir yersin. İşde İşde bunun üçün sadagalar bele verilmiş bizden evel gelenner. Evet düşenin yarı ol, ehdiyacını def et. Bir sen bil bir de o bilsin, bir de bilen Allah bilsin. Desinner yoluna getme. Desinner seni bir gün geri goyar. Bunun üçün hakigatle çalış, hagigatle gonuş, hakigatle yürü, göz eger olmasa o göz neye yaradi. O göz görmeden ise kör olmasi daha hayırli. Ayak dorgı olmasa, o ayak neye yarar ki. O dorgı ayak getmeden ise topal olmak daa hayırli. O el dorgı olmasa, o gol neye yarar. Allah rızası içün o gol gakmasa haya huya golların emeg verip, ter tökmen neye yarar. O dil dorgı olmas, dorgı gonuşmasa, yalan söyler, gıybet eder, haram yer, o dil, o ağız neye yaradi. Lal olsa daa heyirlidir. Söylemedense, söylememesi heyirlidir. Çünkiim niye yalan söylüyor, gıybet ediyor, her bir ifdirayi yapıyor? Eee o dil, söylemeden ise lal olması daa hayilli değil midir? İşde bunun içün hepimiz ayağımızı da, dilimizi de, gözümüzü de, nefsimizi de düzeltmek lâzım. Dilin bir türlü, galbin bir türli olursa, senin ha var olmuşsan ha yok olmuşsan heç fargı yok. İsdersen ağa ol, isdersen beg ol, kim olursan ol, ne olursan ol adam ol. Dorği ol, ciddi ol. O zaman evet şu cevabı annadiyorum. Uyuma Türkogli uyuma.

İkisi birbirinin cemalına aşığdi. Veysel Garani, Hazreti Resulullah birbiri in âşığı idi. Lâkin bir gün Veysel Garani hazretleri, anasının vardi elini öpdi

"Dayanamiram ya anne –dedi–, İki gözümün nurini gidim görüm."

"Get –dedi.– Evde ise gör, evde değilse arama, bir yana bakma, geri dön gel."

Vardi Medine şehrine. Kapiyi çalarkan Hadice anamız kapıyı açdi. Efendimizi sordi.

"Meccid-i Saadete getdi –dedi–. Buyurun içeri siz kimsiniz."

Dedi ki

"Ben Yemen elleri Garan'dan geldim. Adım Veysel Garanı'dır."

Beyefendi diyorki

Garani Garani, Hagg'ın yarani
Söylemez yalani, yemez harami.

Evet.

"İki gözümün nuruni görmege geldim."
"Buyurun –dedi– içeri, birez sona gelir."

"Annem bene evde ise gör –dedi– evde yok ısa geri dön, bir yanı arama, annemin ben ifadesini gıramam."

Ey Türkogli bak bak. Bak bizden evel dünyaya gelenner işde anaya babaya nasıl oluyor. Sen de ele ol, ben de ele olim, ne olur ki. Anamız, babamız yere düşdügün zaman da, ağladığın zaman da annen goşiyor, baban goşiyor, seni galdıriyor. Toza garşi duri, ülüzgara garşi duri. Seni her şeyden gısganir. Eee şindi böyüdün diye anan baban arkan dönmek mi lâzım. Yapma buni. Ama yapannarımız var. Ne yapalım Allah'ım kemal vere. O zaman ağladi gözünden iki gatre yaş töküldi. Kapıyı nur sardi, nur sardi. Gerisin geri döndi. Zaman sona Efendimiz geldi. Bakdı ki gapıya bir nur direklenmiş duriyor

"Ya Hadice bu gapiya kim geldi" diyip sordi.

Dedi ki

"İki gözümün nuru, Yemen ellerinden, Garan çöllerinden Veysel Garani geldi."

"Evde mi?"

"Hayır."

"Buyur etdin mi?"

"Etdim –dedi– 'Ya gözümün nuri annem bene gapiya gader izin verdi Evde ise gör, evde degilse bir yana bakma geri dön görüşmemiz mahşere galdi' diyip ağladi geldi."

Efendimiz de ağladi. Çünkün ikisi birbirinin âşıgi, cemal âşıgi. Beyefendi nanay deme, aşg çok çetindir. Aşgın öni alınmaz.

O zaman

"Ya Hadice gel bir o gözlerin ziyaret edim, senin iki gözün Veyisi gören cemali yüzü gördi."

Ziyaret etdi terkal döndi Mescid-i Saadet'e. Bütün eshabını cem etdi

"Gelin –dedi– benim gözlerimi ziyaret edin, benim bu gözlerim reyini gören gözleri gördi."

Bak bak neden neriye intigal ediyor beyefendi. Diggat et. Veyisi gören gözleri gördi gözlerim, gelin siz de benim gözlerimi ziyaret edin dedi. Evet nâyet dünyasını değişmeden Efendimiz vasiyet etdi ki

"Hami Veysel Garani'ye geydirin."

Veysel Garani, Yemen çöllerinde deve güderirkan dört çaryar berabar yetmişbir de asaplar araya aciz galdılar, Cenab-ı Hagg'a münacaat gıldılar. Çünkü sorillar dellerdi ki

"Evet o bir çobandır bulursız dağlarda bulursiz oni. Deve güderir."

Bulamadılar, üş defa bunnarın cematına garişdi. Lâkin kimse hissedemedi, yakın edemedi. Bu nere, Veysel Garani nere. Halbısıki oyidi. Beyefendi kimseyi tan etme kerameti ben-i âdeme vermiştir. Heş şifa arzetmedigin adam vakdın kütbüdür. Aç gözünü göresen, açmasın göremesin.

Dedi ki

"Siz kimi arıyorsuz?"

Allah'a münâcat gıldılar bulunmir. Dediler ki

"Biz Yemen ellerinde Veysel Garani'yi arırık."

"Nedeceksiz siz? Veysel Garani'yi nedirsiz?" diye sordi.

"Hz. Resulullah'ın hılkatini ona geydireceğik."

"Hz. Resullullah dünyadan göşdi mi?"

"Evet – dediler – vesiyeti budur."

Ağladi

"Benim – dedi – Ben demişdim gapısında görüşmemiz mahşere galdi." demişdi

"Benem Veysel Garani – diyip –, Hz. Resulullahı gördünüz mü?" Çünkü o görmemişdi.

"Gördük" dediler.

En evel Hz. Ebûbekir-i Sıddık

"Evet gördüm –dedi– gırk yıl sagında namaz gıldım.

Bak bak "Pekey" dedi.

Gelirdi. Hz. Ebûbekir-i Sıddıgi aldı önüne

"Hz. Resulullah'ın gaddi, gamati, cemâli nasılıdi, boyu nasılıdi?" Hz. Ebûbekir ifâde verdi.

"Sen gördüğün yok -dedi- esas cemalini görmemişen, şahsını görmüsen, sen gördügün yok, çık geri" dedi.

Hz. Ömer'i sesledi. O da aynı Hz. Ebûbekir'in verdigi ifadeyi verdi

"Sen de görmemisen -dedi- sen de çık geri."

Hz. Osman'ı sesledi. Hz. Osman'da ayni ifâdeyi verdi

"Sen de görmemisen."

Hz. Ali'yi sesledi. Hz. Ali bunnarın üçünün verdigi ifâdeyi dinniyordi. Bakdı ki ohho – heyvah heyvah bize.– Dedi ki

"Sen ne diyorsun, gördün mü?"

Hz. Ali dedi ki

"Ya Veyis, Rahmetellil âlemin dünyaya geldigi zaman bütün kevn-i mekânda putlar töküldü, tökülmüş. O zaman ben yokidim. Bir şeytanın puti Kâbe'nin duvarında galmışdi. Zaman geldi ben irelledim. Zülfikâr, Düldül verildi. Allah'ın aslanı oldum. Gözümün nuru bana dedi ki; 'Yâ Ali gel, gel seni galdirimda şu duvardaki puti, daşi gır, tök Kâbe'nin duvarından tök. O puti gır.' Ben Efendimize gözümün nuruna dedim ki; 'Ya iki gözümün nüri, yâ âlemin rehberi, sultani ve evliyalar enbiyalar rehberi, benim haddim mi ki ben senin üzeren çıkim da Kâbe'nin duvarından puti yendirim, gırim. Ben seni galdırim yukari, yâ gözümün nuri sen çık gır'. Bene dedi ki; 'Yâ Ali, sen beni dayandıramasan, beni zemin de dayandıramıyor. Yetmişbin evliya guvveti benim dalımda, Möhr-i şerif benim dalımda. Yâ Ali, sen beni yaylayamasan. Gel seni ben yukarı galdırim'. Gollarımdan dutdi. Yâ Veyis beni galdırdi. Ben puti gırarkân eyle bakdım ki Hz. Resulullah'ın ayaklari zeminden aşağı, başı semâdan yukari. Bele gaddi gamatini gördüm."

"Gaş defa gördün?"

Dedi

"Ömrümde bir defa gördüm, daa göremedim."

"Hah sen ömründe bir defa görmisen yâ Ali. Ben beş vakdın beşinde ele görürdüm Hz. Resulullah'ın gaddi cemâlini."

Geri döndi çaryarlara

"Ya görmüşdüz" diye. Hepisi Veysel Garani'nin uzüne bakdi.

"Evet" dediler.

Çünkü Hz. Ali menevi hâli eşgeriye verdi.

"Ben beş vakdda bele görürdüm" dedi Veysel Garani. Evet bele bir sultannar bile birbirini görmeden, dünyadan köşdü getdi. Bu kevn-i mekân ele

gurulmuş. Hasretle gelir, hasretle gidersiz. Heş kimseyi başa gader sevündürmemiş ki. Herkeş bir yas ile getmiş. Bunün üçün bu fani dünyada biz de elimizden, dilimizden, ayağımızdan gendimizi gurtaralım. Onnarın getdigi yolla gidelim.

Evet, Zaloğlu Rüstem bütün Dal'ın ve Zal'ın düşman olan gavmi yerinde dur dedirmişdi. Lâkin devler, adam adama der atalar sözüdür. Yahu get bir su getir çeşmeden. Hoş bunnarın öğüne dev oturmamış. *Beyefendi bizden evel dünyaya gelenner bu devlerden neler çekmiş, neler çekmiş. Taki Rahmetellil âlemin dünyaya gelene gader bu devler bu asi gullara ne zahmetler vermiş. Suların bendini boşa verirdiler. Otururdular, insan etinden doymamış suların önünden gakmazdılar. Şindi biz Allah'ın, heyir sâbının ahıddığı çeşmeden acizlenirik ki su getirek. Bir müslümana acizlenirik ki bir yudum su verek. Ne demek daa neye geldin dünyaya, daa sen ne yaşıyorsun.*

O zaman devler azık idi. Bütün yer yüzünde kevn-i mekân içinde olan gavimler Dal'a nâme yazdılar :

"Torunun Zaloğlu Rüstem'i emir ver bu devlere dur dedirsin."

Çünkü Cenab-i Hag oni devler içün halgetmişdi. Evet diyor ne diyor :

Nazar eyle bu dünyaya gelip gidennere bak
Neçe yüzbin döv öldüren Zaloğlu Rüstem'e bak
Hem velidir, hem padişah Davut Peygamber'e bak
Gaf'dan Gaf'a hökmeyleyen oğlu Süleyman'a bak.

Bak efendi, senden evel gelennere bak. Saten gelenner gelmiş getmiş, gelmiyen hele gelmemiş. Gelmiyeni ne sen bilirsen ne de ben. Çünkü gelmemiş. Gelennere bak diyor. Ben de gelmiş getmişden annatmakdayım. Gelmemişi Allah bilir. Ben ne bilim ki, sana ne diyim. Evet, meddah o meddah ki, geçmişi dile getirir. Yoksa herkeş âşık olabilir. Leylâ Mecnun'a bir vasıta olmuşdur. Sende de bir Leylâ var. Senin de sevgin sana göre. Lâkin geçmişi dile getirmek her meddahın, her âşığın kârı değildir. On yaşındaki çocuk da saz çalar, şiir söyleyebilir. Bir asistan, doktor olur. Dokdor olur ama hekim olamaz. Molla olmağ üçün çalışmak lâzım. Bir meddah âşık olur, ama âşıg olur amma meddah olamaz. Meddah olmağ üçün geçmişi dile getirmek lâzım. Bunun üçün herkeş derecesine göre.

Sohbetimiz Zaloğlu Rüstem hazırlık gılır. Dev cengine âdem gendin işini bırakdık devler azili. Yeryüzüne Küf-i Gaf'dan geliyordu. Dev cengine hazırlık görsün şimdilik bu hazırlansın *evleden sonra inşallah irelisini güzel annadıram.* Herbir tebdilini Zaloğlu Rüstem gördi.

Kevn-i mekân içine bu dünyanın her tarafına devler cem olmuşdular. Neçe sular boşa gidiyordu. İnsan etinden baş goymuşdi devler. Çoğ bir öl-

keler devlerin elinden ziyana urğirdi. Zaloğlu Rüstem ayğıra binip galkanını, gürzini guşanıp devlerin üzerine vardi. Eee bu devler çünküm havavadan gider, havadan gelir. Devlere yolun uzaklığı, yakınnığı yokdur. Berhava olduğu zamanda yeryüzündeki ben-i âdem ne halt etsin. Bu sebebden yeryüzünde olan bütün devleri Zaloğlu Rüstem bir hamlede, her bir devi bir gürze pâre gılardi. Zaloğlu Rüstem'in hamlesine heş bir dev veremezdi. Çünküm devin helaki bir hamlede öldürdün öldü saten. İkinci vurusan dirilir. Zaloğlu Rüstem bir hamlede devleri yere sererdi. Çünküm, devler bağırıdi :

"Yâ Zaloğlu bir daa vur."

Eğer ikinci vursa dirilecek :

"Ey zalım-ı bîdin anam beni bir defa doğurdi. İki doğmadım. Bir vurduğum hemle sene yetti" diye dev yerde çırpınırdi.

Çünkü Zaloğlu Rüstem'in bir gürzüne devler serilirdi. İşde dev cengi, bir hamlede devi saten işini bitirdin bitdi, bitiremedin ikinci vurdun dirilir. Vurdukca böyür. Dev cengi budur. Sen vurdukca o eyce böyür, daha öldüremesin. O zaman Küf-i Gaf diyârından kevn-i mekâna, yani bu dünyanın dört tarafına gelen devler Zaloğlu Rüstem'in yeryüzünde elinden dâd-ı feryâd gıldılar. Yüzde yetmiş gelen devi Küf-i Gaf'a dönmeye Zaloğlu mehel vermedi. Yüzde yetmişini gırdi. Amma Küf-i Gaf elâmetlerinden gelen devler yani binde oni gelmişdi. Geri galan Küf-i Gaf elâmetlerinde idi. Bu sebebden gırılan gırıldi. Galannar ber-havâ oldi. Çünküm Zaloğlu'nun guvveti havaya çatmıyordi. Artık ber-havâ olan devler yeryüzünden bir daha Küf-i Gaf elâmetlerine döndüler. Zaloğlu Rüstem kendi kendine :

"Eyvâh ben bunnarin arkasini getiremedim, gaşdılar. Amma ben ne yapim" diye.

Evet nere gaşdıklarını bilmiyen Zaloğlu gerisin geri dedesinin, babasının galelerine yetişdi. Halg-ı âlem olan bütün Zaloğlu'nun, Rüstem'in ne olduğuni bildiler ve bütün düşmannar titredi, korkdular. Nayet aradan zaman geşdi. Zaman hangi zaman geşdi. Aradan kırk–elli yıl geşdi. Devler guvvet alıp bir daha dünyaya havadan vardılar. Yeryüzüne ve galelere bütün devlet dağılıp, dişlerini birbirine vurarak insan etini göresen bu zalım-i bî-dinner, suların bentlerine oturup, sulari boşa verdiler. Helg-i âlem susuz galıp nayet her tarafdan yine Zaloğlu Rüstem'in hökümdar olan babasıyle ve dedesi Dal'a münâcahat gıldılar :

"Artık toru un Zaloğlu'na emir ver. Devler elinden elamana galdık" diye.

O zaman eşiden Zaloğlu Rüstem dedesi gısgandi. Olur ki devlerden bir ziyân gelir diye. Lâkin halg eden hallagın cilve-i rabbanına seyret ki Cenâb-ı Hagg Zaloğlu Rüstem'i devler üçün yaratmışdı. Sevdası devlerde

idi. Yani dev öldürmesinde idi. Sevdasi dev cenginde idi. Âdem cengi değil. Çünküm Zaloğlu Rüsdem derdi :

"Âdem bene hiş bi şey, hiş bi gıymeti yok. Yalnız garşımdaki hasmim benden büyük olmali, dev olmali. Benim gövdemde bir başım var, benim hasmımın üç, beş, yedi, on gafasi olmali" derdi her vakıt Dal'ın hüzüründe Dal'ın gavmine annadırdi.

Ama o sıra bütün din delâletde idi. Hepisi delâletde idi.

Efendimiz nihandan cihana gelene gader bu din delâletde idi ve gizlide idi. Hz. Ömer gılıcını guşanıp damunun bacasına çıkana gader, Gureyş gavmi gine delâletde idi ve Hz. Ömer'in gılıç elinde, Bilâl-ı Habeşi'nin sağında durduğuni bütün Megge'de Gureyş gavmi gördi. Çünkü buyurmuşdi efendimiz

"İki Ömer'in biri imân ederse bu din eşgeriye çıkar, müslümannık çoğalır. Çünki Megge'de Ebicehil layının da emicesi oğli idi, yakın bir tevligat amma göz kör gulak sagır, ne görür, ne işidir. Evet gözü kör miydi? Hayır. Gulagı sagır mıydı? Hayır. Amma görmiyene ne gadder möcizat gösdersen görir amma begim görmüyorum dir, sagır olana ne gadder duyursan, söylesen gine diyir ki duymadım. Ama duyuyor, annıyor amma yalandan dir. Gine duymadım diyor. İşde bu sözler hepsi gat gat gider. Evet görmiyene gösdermek müşgil olur. Görür amma yalandan görmirem diyir. Duymıyana duyir amma duymiram diyir. Di gel sen ona duyur bakalım. Bu sebepden işde Hz. Ömer'in imân etmesine din golay eşgeriye çıkdı. Bu sebepden işde bu geşmişi dile getitiren işin içinde işler var. Neler gelmiş bu dünyaya getmiş. Evet halen de neler gelip gidecek. Oni da Allah bilir. O zaman Zaloğlu Rüstem sevdasini dev cengine atmışdi. Devleri öldürmeğe garar gılmışdi :

"Benim cengin dev cengi olmalı" diye.

Bütün hökümdarlar Dal'a biet etdiler :

"Biz sene haraç verelim, tek bizi emret devin halından, şiddetinden gultarın. Seneden seniye ne isdirsisse verelim" diye bir haraca bağlandi.

Her hökümdar mecbur oldi, Dal'a biet edip haraç vermeğe. O zaman Dal oğli ile, Zal ile barabar Rüstem'e emir verdiler. Zaloğlu Rüstem cine bindi gömgöğ demire garg oldi. Bu kevn-i mekân içinde eger dere, eger tepe, eger gara, eger derya. Bindiği deniz aygırına çünküm demişdi Zümrüd Enga :

"Ey ciger köşem evladım, ey oğlum, Zaloğlu sene deniz de birdir, gara da birdir. Neden? Atın deryada yetişmişdir."

Bu sebepden devler havaya galkıp deryaların üsdünden bile giden devler nâyet Zaloğlu Rüstem devlerin izini izleyerek eger garada, eger deryada. Çünkü dünyanın dört bucağında üçü sudur, biri karadır. Çünkü su

karadan üç misli artıkdır. Bu sebepden evet, Zaloğli devlerin izini izlip, peşine goşmakda idi. Bir müddet ömür Zaloğlu Rüstem dünyanın içinde, dört bucağından suda ve garada olan azılı devleri öldürdigüni öldürdi. Geri galannar bütün gine Küf-i Gaf elâmetlerine düşdi. Zaloğlu Rüstem bir daha gerisin geri döndi. Çünküm dünyanın içinde devler kalmadi. Kime vursun, kiminen cengetsin. Kendi kendine bir gurgunnuk getirdi :

"Ecaba benim kimin bir pehlivan yeryüzüne gelmiş mi? Dünyayi issiz halgetmiş Hagg'a teslim ederem" diye.

Bu sebepden mağrurlandığından Zaloğlu Rüstem gelirkan lâkin bunun kibirlendiğine, ögüne bir kedi çıkdi :

"Yâ Zaloğlu, nere gidirsen –dedi.– Nere gidirsen benim hışmımdan nere gidirsen?"

Meger kedi mi idi, değil, değil begim. Lâkin Cenab-ı Hagg'ın gudreti guvvetine seyret. Zaloğlu Rüstem güldi :

"Bre hayvan geş get yoluna, benim sennen ne davam var. Sen benim indimde bir serçe barmagım da yok senin gövden, geş get işine."

"Yâ Zaloğlu Rüstem, ben seni arırdım. Seni arırdım ey buldum. Sen bu gadder devler avladın, bu gadder devler yere serdin. Gel seninen berabar hevleşelim. Ben elimden cırnağımdan senin kimi bir daha Zaloğlu dünyaya gelse gurtaramaz."

Zaloğlu Rüstem gendi gendi

"Hulan hakikat eceli yetmişin yetende gelir, zorula ölür. Bre hayvan geş git –dedi– benim sennen devam yok. Ben sene bi şey demirem."

"Yâ Zaloğlu, ya gorkdum de bene, gidim. Ya da odur ki bildiğinden geri galma."

Zaloğlu Rüstem durdi :

"Allah Allah ben devlerden gorkmadım. Şindi bir kediden mi gorkacağam."

Hışmile kedinin üzerine yürüdi. Lâkin kedi sıçrayıp bir fışılaması ile Zaloğlu Rüstem'e eyle bir cırnak atdı ki, gözlerinden ateş fırladi. Üzü gözi ala ganda galdi. Şiddetinden yere serildi. Elini üzüne gapadan Zaloğlu üzü guyli düşmüşdi, gannari akıyordi. Gayban bir ses geldi :

"Yâ Zaloğlu Rüstem, guvveten, gücen güvenme. Bir kedi seni ağlatdi. Bak, yere serdi. Allah'ın indinde bir kedi ile kedi gader bile guvvetin yok

Cine ayilmadi. Gakdı ki kedi yokdur. Etrafi aradi yokdur. Bindi atına devam etdi, sürdi yoluna. Nâyet galesine gavuşana gader üzünü gözünün yaresi eylendi. Amma :

"Ey kedi, helbet bir daha benim garşıma çıkarsın" dedi. Bu kini saklayan Zaloğlu Rüstem, *halbısıki Hag'gın gudretine, guvvetine, hekmetine bak. Onun kibirlenmesine garşılık, Cenab-ı Hag oni ona hasim gönderdi. Bunun üçün ehl-i diller deller. Evet her vakıt unutma bu sözi Hasmın garınca olursa ayagın deng al. Davutoğlu Süleyman kimin Gaf'dan Gaf'a hökmedeni bir topal garınca ağlatmışdır. Ağladır efendi ağladır. Çünküm onsekizbin âlemi halgeden âdil-i mütlak var. Helbetde ağladır. Ömrün içinde can incitme. Cenânı bul, cenan bul. Can incitme. Bunun için bögünkü gördügün belki yarın göremesin. Et ki gördügün adam senden razi olsun, sen de ondan al. Belki yarın ya o seni göremez, ya sen oni göremesin. Mahaggak bu dünyaya gelenner agıbet gider.*

O zaman Zaloğlu Rüstem üzünün yaraları eylenip, galesine varana gadar, lâkin aradan gine zaman geşdi. Çok bir hökümdar seneden seniye, Dal'a haraç verirdiler. *Bu haraç tak o zamandan galdi. Güci yetmiyen güci yetene haraç verirdi. Çünkü cenge güci yetmir, haraç verirdi. Eee haraç nedir, haram. Fayizin bir nevidir. Amma o zaman helali harami diğniyen yok. Güci yeten yetene idi. Hagg'ı haggeden mizan, terazi yok. Garnini doyuran doyurana idi.*

Aradan bir hayli zaman geşdi. Gine devler guvvet alıp, terkal bir daha Küf-i Gaf elâmetlerinden dorgi dünyaya ber-havâ oldi. Gine yendiler dünya üzüne. Her terafdan Dal'ın galelerine amansız haber geldi. Çünküm, Dal'da biliyor. O zaman gine emir olundi Zaloğlu Rüstem'e gine bu zalımlar geldi. Çünküm Zaloğlu Rüstem sevdasini dev cengine bağladi. Gine aygıra binip gomgoy demire garg olan Zaloğlu Rüstem üçünci dedesine, babasına :

"Ben artık bu devlerin esas doğum mekânnari Küf-i Gaf elâmetleri. Ben Küf-i Gaf elâmetlerine gidim. Gaçannar gaçiyor orda, guvvet alıp bir daa geliyor. Devlerin hagigat mevcudatı ne gaddarsa yeryüzünde dünyayı issiz Hagg'a teslim edecem" demesi gine böyük söyledi.

O zaman üçünci cenge hazır olun. Zaloğlu Rüstem devlerin üzerine hemle gıldi. Devler görüp her bir yanından devler uçardi, Zaloğlu Rüstem'in üzerine. Amma dört yana pervaz eden devleri bir gürzde yere seren Zaloğlu Rüstem'i bütün halgı âlem seyrediyordi. Yerdeki garıncadan bile gıdelenirdi. Gan gövdeyi götürirdi. Neçe derelerden dev gannri akıyordi. Sular bütün gan akıyordi. Nâyet kalkanını ve gılıcını, gürzini endirmiyen bu gahraman Zaloğlu Rüstem yer yüzünden dünyanın dört bucağından devleri Cine helâk olannar oldi. Galannar "el-aman yâ Zaloğlu" diyip elinden dad-ı feryâd ber-havâ oldular. Zaloğlu Rüstem "dönmiyeceğim, götüren

" Devlerin esas mekânnari Küf-i Gaf elâmetleri idi

"Yâ zalımlar nere gaçirsız, bu sefer izizden geleceğim peşizi bırakmayacağım. Bu dünyayı issiz halgedene teslim edeceğim" demesi, o zaman

devlerin izine ve Küf-i Gaf'i gözüne alan Zaloğlu Rüstem hayli gitdi. Nâyet gece gündüz giden bu gahraman Zaloğlu Rüstem bir müddet issiz issiz yola düşdi. Onsekizbin âlemi halg eden bir Allah herkeşi gendi müntigasında yaratmış. Nâyet ağaş da yok idi. Lâkin Cenâb-ı Hag yol vermişdi buna, gidiyordi. Çünküm Mahlug-ı Hudayı gurtarmag içün gidiyordi. Cenâb-ı Hagg'a her şey ayan. O zaman dodaklarını yalıyarak, dodaklarını yalayıp, gendi gendine emişmesi ile susuzluği, ajlığı giderdi, def olurdi. Çünki Cenâb-ı Hag oni iki dodağından gıdelendirirdi. Dili ile dodaklarını yalıyan Zaloğlu Rüsdem cüset böyük, kendi böyük. Ama Allah'ın böyüklüğüne seyret. Gendi ağzının barı ile kendisini doyuran doyurir. Gudret guvvet sahibi Allah. Belece devlerin arkasından giden Zaloğlu Rüstem günnerin bir gününde Billor-i Azem aşdi. Küf-i Gaf elâmetlerine düşdi. Nâyet devler birbirlerine haber vererek Zaloğlu Rüstem bizi buldi, geldi diyip, nâyet dört yanından amansız uşdular. Rivayeten Zaloğlu Rüstem tam otuzaltı yıl dev cenginde galdi. Küf-i Gaf elâmetlerinde galdi. Otuzaltı yıl gece ve gündüz dev cenginde ömrüni geçirirdi. Ama ona otuzaltı sahat bile gelmedi. Zanedir ki ben yeni başladım cenge. Odtuzaltı yıl geçdi ömürden. Devlerin binde otuzi galdi. Yetmişini helâk eden Zaloğlu Rüstem binde otuz galan devler Zaloğlu'nun gürzünden el-amana gelen o zaman yerin zeminin içine kuyulardan girdiler. *Lâkin Zaloğlu Rüstem, evet yer altına giremezdi. Çünküm na gadder bir sema üs gedise bil ki zemin de eyle. Yerinen göği bir seviyede halg etmişdir Allah. Akıl Allah'ın işine yetmez. Onun gudret guvvetine yetmez.* Zaloğlu Rüstem :

"Devler yer altına girdi. Artık ben yer altını dolanamam, heddim değil" diyip gerisin geri döndi. Gel bu terafdan haberi kimden verelim? Otuzaltı yıl geşdi sene aradan. Dünyanın içinde yeryüzünde birbirlerine olan hökümdarlar Zaloğlu Rüstem Küf-i Gaf elâmetinde ölmüş. Yani biri ölmüş dedi, ondan ona, ondan ona dünyaya dağıldı ki Zaloğlu Rüstem ölmüş, ölmüş. Nâyet Gehraman-ı Gatil'in elliği de duydi. Gahraman-ı Gatil'in oğulları da duydi. Babalarına geldiler :

"Ey baba senin bize tarif etdigin bu pehlivan ölmüş. Lâkin sen dedin ki görürsüz. Ben de görürem dedim amma ölmüş bu."

Gahraman-ı Gatil güldi :

"Yok oğullarım yok –dedi– öldügi yok, göreniz var mı öldügüni?"

"Hayır, ele diyiller."

"Ha diyiller ile iş dönmez. Desinner oğlum. Mahaggak ki bana diyenner dedi, bildirenner bildirdi, ben de bildigimi size bildirdim. Bilmedigimi bildiremem. Benim oni gözüm görmek lâzım. Ama görmedim. Sizin de görmez lâzım. Siz de görmediz. Bu yeryüzündedir, yer altında degildir. Muhaggak diridir, öldü diyennere bakman."

Evet beyefendi, hagigat budur, hakigat aynası da budur. 'Canım diyiller felan adam bele imiş. Sen gördün mi arkadaş?' 'Hayır görmedin de görenner görmiş de' diyiller. Yok yok yok. Sakın sakın. Görenner görmemişdir, gördüm diyiller. Sen deme. Âlem der, sen deme. Sen ki görmemisen sen görmedigine gördüm deme. El söyler, sen deme. İşde bunda çok hallar var. Evet. Çok öldü diyenner sağ gelmişdir. Yüzlerce esir gidenner, öldi diyenner sağ gelmişdir. Gurbet elinde öldi diyenner ana baba ağlamışdır, tevligat ağlamışdır, künün birinde sağ gelmişdir. Bunun içün işde ehli dille ner diyor : Gözünün önünde biri ölmesin tek gurbetde biri ölsün. Çünküm elinnen guylamadığın, gözünnen görmedigin muhaggak ki bir gün gelir, çıkar. El ne der desin, sen deme. Bunnar çoğ olmuşdur.

Şindi Zaloğlu Rüstem'in öldi diye dünyaya dağıldi, amma Gahraman-ı Gatil oğullarına öğüt verdi :

"Oğlum bu ölmemişdir, sakın inanmayın, siz halgın dedigine ganmayın."

O zaman biet edip haraç veren hökümdarlar haracı geri alma üçün :

"Artık bundan sona Dal bize, Zal bize harac versin" diye her bir teraftan tebdil görüp Dal'ın galelerine hücüme meşveret ediyordular. Eee Dal bile, Zal bile duymuşdi, gavmi bile duymuşdi : "Zaloğlu Rüstem ölmüş." "Nerde?" "Küf-i Gaf'da." "E kim gitmiş, kim görmüş." Ama otuzaltı yıl aradan geşmesine, yani hem de ölmüş diyip.

Gel bu tarafdan Dal'ın galelerine bütün düşmannar tebdil görmede olsun, peyderpey gidiyordılar. Lâkin Küf-i Gaf elâmetlerinden geri dönen Zaloğli Rüstem günün birinde dorği dünya üzüne yetişdi. Yani dünyaya yetişdi. Küf-i Gaf elâmetlerinden. Bile bile mi, hayır bilmiyerek. Gahraman-ı Gatil'in çiftliginden geşmeğ isdedi. Galelerine gelir. Yoli ordan urgadi. Ama bilmiyor ki bu sinor kimin. Bilmiyordi. Ele geldi ki ne gelsin, bir atli, suli bir sahra. Güzel çiçekler, güzel ağaşlar, güzel güzel irmaklar akiyor. Havaslandı, ne hoş yer, ne güzel bir sehradır dedi. Meger Gahraman-ı Gatil'in elligi, çiftligi idi. Bir çinar ağacının dibine vardı. Gürzünü, galkanını, kılıcını yendirdi, yer yüzüne goydi. Ayağından çaplarını çıkardıp, çinar ağacının dibinde uykiya daldi. Birez yatayım dedi. Uyumuşdi. Uyurdi. *Uyku ile ölüm bir nevüdür. Fargı yokdur. O uedir ki birbirine yakın. İşde uyku ile ölüm birbirine yakındır. Çok yakındır. Gendi vücudun içinde.*

O zaman Gahraman-i Gatil'in kızi Zeynep hanım eyle geldi ki ne gelsin, çinar ağacının altında bir aslan yatıyor. Bir pehlivan yatıyor. Etrafını dolandı bu gız. Gürzüne el atdi, gılıcına, galkanına el atdi. Heybetli silahlarını gören bu nâzenin dilber gız, eee Gahraman-ı Gatil'in gızı idi. Üş gardaşın bir bacısı idi. Gardaşlarından daha guvvetli güşli bir kız idi. Cenâb-ı Hag çok guvvet vermişdi bu gıza. Lâkin gız etrafını dolandi. Zaloğlu

Rüstem uyuyor. Yani ölü müdür, diri midir. Uyku ile ölüm bir maluma, dalmış uykuya, yatiyor. Gız Zaloğlu Rüstem'in silahlarını gördi ve geldi terkal Zaloğlu Rüsdem'in üzüne seyrediyordi. Gız baka baka Zaloğlu Rüstem'e âşıg oldi. Baka baka, üzüne baka baka, âşıg oldi. Kendi kendine dedi ki :

"Bu pehlivan izan kim ise ben buna lâyıkam. Bu beni alsa, ben buni alsam. İkimiz birbirimize hoş yakışırık. Benim aldığım erkeğe ben bir yumruk vursam yeddi takla gidecek. Lâyık mıdır ben onun altına yatayım" diye gız kendi gendine garar verir söylenirdi. –Zaloğlu Rüstem hele uyuyor.– Babam eyi olsa beni buna verse diye Zaloğlu Rüstem'in cemalına bakarak gız âşıg oldi. Lâkin gız :

"Ecep bunun bu guvvetine, bu gövdesine garşılık benim guvvetime, dengime guvvet var mı?" diye Zaloğlu Rüstem'in ayağının çapının birine, yani ayaggabısıai o zaman çap denilirdi. Eee o gövdenin ele de ayağı var. Ele ayağın ele de çapi var. Gız Zaloğlu Rüstem'in ayagının çapini yatdığı çinar ağacı i haman gollarını sardi ağaca. Ağacı kökünden gız yukari galdırdı. Çapi ağacın altına yarısını goydi, çapın bir ujları göriniyordi. Ağacı bir daha, cınar ağacını bir daha yendirdi. Bir müddet sona Zaloğlu Rüstem ayıldi. Ayıldı ki yanında bir nâzenin dilber bakiyor. Meger Zaloğlu Rüstem'i gâyet herâret almışdi. Eyle susamış ki :

"Ey nâzenin dilber" dedi.

Gız :

"Buyurun" diye itaf etti.

"Bene ceddin hayrine bir su verir misin?" diyip bir su isdedi Zaloğlu Rüstem.

Gız başını sallıyarak, yani nâzenin dilber demesi baci demek. –Ey baci bane bir su verir misen– demek idi. İşde o vakdın devrindeki lisannar nâzenin dilber, yani "baci" demek. "Ey yoldaş" demek, "gardaş" demek. O zaman gız :

"Pekiy" dedi başın salladi. Heman süd damından bir tuluk süt getirdi. Zaloğlu Rüstem'e uzatdi. Zaloğlu Rüstem su sandi. Çünkü su isdemişdi. Tuluğu kafasına tiken bu pehlivan tuluğun südüni işdi amma, bir tuluk südü işdi amma, lâkin harâreti getmedi. Süd olduğuni hissetdi. Terkal gıza döndi :

"Ey nâzenin dilber –dedi– ben senden süd isdemedim. Su isdedim. Bene südi niçün verdin?"

Gız terkal güle güle :

"Bizim schralarda, bizim çiftlikde su yerine süd akar ey pehlivan –dedi– süd akar."

Meger su da akıyordi. Ama gız bu cevâbi verdi :

"Sahralarımızda su yerine süd akar, ben sene süd verdim" diyince Zaloğlu Rüstem gızın bu cevâbına üzüne ala ala bakdi.

Evet gız Zaloğlu Rüstem pehlivana ve Zaloğlu Rüstem gıza, saten gız uykudayiken vurulmuş, âşıg olmuşdi. Zaloğlu Rüstem de gızın cemâline seyrederek âşığ oldi. Gıza âşığ oldi. *Nâyet insannarda izzet-i nefis, beyefendi âdem olmuşsanısa nefsen sahib olmuşsandır. Eger nefsen hakim olamamısansa sen heç adam olmamısandır. Heç olduğun yokdur. Niye ufak bir berbat nefis ile mücadele etmedin. Nefis seni yıkdi, sen nefisi yıkmadın. Senin insanniğın ademlığın nerde galdi, ne oldi. Nefis seni alt etdi. Diyor ki*

Havaya havasa durmadın getdin
Helali harami durmadın yutdun
Tüketdin ömrüni hani ya nitdin
Utan nefis, usan nefis, dur nefis.

Nefis senin ömrin bile götürür. Nasıl gelip geşdiğini bilmezsin. Birgün başımız lehde değer amma, amma iş işden geşdi. Bak nefis seni ne gadder süritdi, nefis seni ele bir câhil câhil lehde başın değdirdi. Canım ben câhil ölmedim yetmiş seksen, yüzüme getdim. Lâkin câhil getdim. Beyefendi ne gadder yaşarsan yaşa, gine câhil getdin. Çünkü nefis ile mücâdele etmedin sen. Nefse durdurmadın. Nefise dur demedin. Nefisi yıkmadin, nefis seni yıkdi. Evet bu sebebden Zaloğlu Rüstem atini bindi şindi, çaplarını arıyor. Biri var biri yok. Etrafi arir, nayet yok :

"Ey nâzenin dilber, benim çapımi kim götürdi" diyince gız işâret verdi. Gızın göynü yok. Yani getme diyecek, nere gidirsen getme. Sen benim, ben senin gızda da izzet-i nefis var. Gız da bişey diyemiyor. Ama gızın göynü keşge dursa. Bu igit babam görse beni alsa. Gızın işâret gösdermesine Zaloğlu Rüstem ele ezildi ki çinar ağacının altında ayağının çapunun uci görünir. Haman iki elini ağaca sardirmasinan gız seyrediyor, çünkü gız mahsus goydi. Bakim ki bunun da bu gövdesine göre ağaci galdıracak guvveti var mi? Haman çinar ağacını Zaloğlu Rüstem yukari galdırıp, ayağının çapini, ağacın altından aldi, bir daha ağaci kökü ile yere yendirdi. Gız seyretdi, bakdı ki ben özenarak galdırabildim. Bu haman elini atmasıynan, sarılmasıynan özenmeden galdırdi. Gız annadi :

"Tam dengimi buldum ama bu igit kimdir, bu pehlivan kimin oğludur" diye hicap etdi sormadi, soramadi. Yalnız kız göz yaşı tökerek Zaloğlu Rüstem'e

"Ey pehlivân-ı izan –dedi– nerden geldiz, nere gidirsiz" diyip sordi. Zaloğlu Rüstem de gıza âşıg olmuşdi :

"Ey nâzenin dilber Küf-i Gaf elâmetlerinden geldim. Ancak galelerime gidiyorum, elime gidirem,"

"Şu yoldan getmeyin – gız dedi – Niçün bu ellig benim babamın çiftligidir. Bu çitlik bütün ben Gahraman-ı Gatil'in gızıyim. Adım Zeynep'dır. Lâkin bu yoldan getme başan gaza gelir. Her bir gardaşım bir kol begidir. "

Zaloğlu Rüstem atını başga bir yola çevirdi. Gız seslendi :

"O yolunan da getmeyin, o taraf da bizim elligimizdir. İkinci kardaşımın elligidir."

Zaloğlu Rüstem diger bir yola çevirdi. Gız :

"Orayınan da getmeyin ora da bizim, üçüncü gardaşımın elligidir" dedi.

Zaloğlu Rüstem hiddetlendi :

"Ya ni yandan gideceğim" diye sürdi ati.

Gızın sözüni dinnemedi. Gahraman-ı Gatil'in çitliginden geçerken, elliginden geçerken meger böyük oğli, bakdı ki bir atli gidiyor. Ama yeryüzünde bele bir at görülmemiş. Bizim de çok kevranımız var, atımız var ama, bele at yok. Çünki Zaloğlu Rüstem'in bindigi, sürdügi at, altı ayaklı deniz aygırı. Yeniş yokuş dinnemiyor gidiyordi. İki cebel arasından geçiyordi :

"Bu kimdir, bizim elligimizden kuş uçmaz, âdem geşmez. Bu Gahraman-ı Gatil'in elligin bilmedi mi?" diyip heman kendi yayına Gahraman-ı Gatil'in böyüg oğli okuni doldurdi. Bir ok atdi Zaloğlu Rüstem'e. Ok gelip Zaloğlu Rüstem'in tam bögrinden vurdi. Okun yarisi Zaloğlu Rüstem'in içerisine girdi. Yarısı dışarda ikan, getmeden Zaloğlu Rüstem elini heman atdi. Böyrüne giden oki çekdi çıkartdı. Ok ganni. Zaloğlu Rüstem heman yayını yendirdi. Ganni oki yaya goydi, atanın üzerine oki atdi. Bu pehlivan yerden oki aldı ki :

"Benim atdıgım ok, yarısi ganni, yarısi gansız. İsmim okun üzerinde yazılı. Ahan gendi okum" diye heman gannı oku alıp yerden dogri babasının tahtgâhına goşdu. Doğru gidip Gahraman-ı Gatil gayet ehdiyar bir devri idi. Bebasının tahdına çıkıp biyat edib, elini öpdi :

"Hayır ola oğlum. Nedir?"

"Ey Gehraman-ı Gatil baba, elligimizden, sehramızdan heybetli bir pehlivan gidiyordu. Ati da atlarımızdan değil. Gendi de bizden değil. Âdem ama, beyle âdem görülmemişdi baba. Bunun için bir ok atdım. Oki gendi eli ile çekdi çıkartdi. Okumi terkal bene geri yolladı. Oki getirdim. Bu kimdir?"

Gahraman-ı Gatil gördü :

"Aman oğlum – dedi – izine getmeyin, önünü mönünü almayın, işde size dedigim adam budur. Zaloğlu Rüstem geldi zühür etdi. Ya ölmüş diyirdiniz? Çağır iki gadaşını, bacını da çağır gelsinler izahat verim."

Böyük oğli iki ellik olan gardaşlarına haber yolladi. Bacısına haber yolladi. Bunnar bir araya birleşene gader, yarın sabaga gadar, *bunun irelisini güzel annadıram.* Gahraman-ı Gatil'in gızı, oğullari babalarının yanına cem oldi. Eger gızına, eger oğullarına :

"Ey evlatlarım ben size gününden evel fikir verdim. Bu elligimizden gelip geçen Zaloğlu Rüstem'dir. İşde okdan belli. Bu ok kime degseydi pa re pare olurdu. Amma okun yarısi ganni, yarısi gansız, işde ok, işde ehvalat. Verdigi böyük oğlumun ifadesi, ancak bu oku çekib çıkardan kevn-i mekân içinde çok devler öldürecekdir. Ben ömrümün yarısını Küf-i Gaf alâmetlerinde sürdüm ama, bu ömrünün dörtde üçüni Küf-i Gaf'da geçirecekdir. Buna düşman olmayın. Bunun üzerine yakın sakın elligizin gavmini galdırıb dedesi Dal'ın, babası Zal'ın üzerine, bunun üzerine gitmeyin. Buna dost olun, düşman olmayın. Bunun için işde bir daa olur ki Zaloğlu Rüstem, bu elligizden geçerse sakın ok atmayın. Önüni almayın ve gonak olmak isderse hoş garşılayın. Benim evel gatıma getirin. Benim yanımda hörmet izzet edin ki elligiz selâmet ve halgız selâmet galsın. Yoksa işiz harab olur" diye üç oğluna, bir de gızına bu izahatı veren Gahraman-ı Gatil, gızi Zeynab babasının verdigi ifadeyi dinnerken annadı ki, evet, çinar ağacının altında yatıp uyuyan igid. Zeynab babasının önüne üç adim yaklaşdi :

"Ey baba."

"Buyur."

"Desdur verirsen ifade vereceğim."

"Söyle gızım" dedi.

Zeynab'ın üç gardaşi dinniyordi. Babasi dinniyordi:

"Evet ben tanımirdim, senin verdigin ifadeye garşılık çinar ağacının altına geldim. Bakdım ki bir pehlivan yatir. Uykuda idi. Etrafını dolandım. Eger gürzüni, eger galkanını, yerinden galdıramadım. Ancak zor galdırabildim. Gendi gendime şaşdım. Benim gücüm Hak'dan başga her şeye yetirdi. Ben bu gürzi, bu galkani zor ile üzebildim. Amma eceba bu kimdir diye gendi gendime talaşda galmışdım. Bu uyuyordi. Ayaklarının çapi bir tarafda ayagının bir çapını ey baba, çinar ağacini, gollarımi sardım, ağacı galdırdım. Çapın birisini ağacın altına bırakdım. Ağacın üzerine gine goydum. Bir müddet yatdıkdan sonra uyandı. Ben ona bakıyordum. O uyuyordu. Bir gönülden bir gönüle ugradım. Beyle bir igid kevn-i mekânda, böyle bir pehlivan olur mi diye. Uyanır uyanmaz dogruldi. 'Ey nâzenin dilber' dedi bene. 'Bir su verirmisin, var mı suyun?' Ey gahraman baba ben süd

damına gitdim, bir tuluk süt doldurdum. Su diye gafasına benden aldı işdi. İçdikden sonra bene terkal 'ey nâzenin dilber dedi ben senden su isdedim. Südü neçün verdin' dedi. Ben nezâketle dedim ki; 'Ey pehlivan-i izan, bizim sehralardan su yerine süt akar. Bunun için sene süt verdim.' Ala ala üzüme bakdı. Nâyet hoşuna geldi sözüm. Yerden etrafını, galkanını, gürzünü guşanib, ayağının çapının birini arıyordi. Nâyet benden sordi. 'Benim ayagımın çapımın birisi nicoldi?' dedi. Ben işâretle, söylemedim. Ağacın altını gösderdim. Gakdi çapın uçlari görünüyordi. Nâyet evet, o nasıl ayakgabı idi *o zaman çap denilirdi. Çünki, 'Her devrin bir sogan dovraması olur' derler atalar. Evet şindi isgarpin denilir. Ayakgabi denilir. Her şey denilir. O zaman sadece çap. Esgi devirlerde devranda yedigimiz yemek gaplari bütün gavdan idi. Toprak idi. İştiğimiz çayların, gahvelerin gabı gav idi.* "Ey gahraman baba, ağacın altında çapını gören bu pehlivan ayni dediğin kimin. Üzüme bakıb gülerek hissetdi ki o ağacın altına benim goydugumi hissetdi. Heç sesini çıkarmadan ağacı gucaklayıb çinar ağacının altından çapini çıkartdi ayagına giydi. Bir daa ayni ağaci yerine goydu. Ben annadım bunda ne gader guvvet olduguni. Ben var gücüm ile çinar ağacını galdırabildim. O ele bir dutmasıynan ağaci galdırdi. Benden müsade isdeyib gitdi. Atını heybetli gördüm. Ey gehraman baba, beyle bir at kevn-i mekânda görmedim. Alti ayagi var idi. Lâkin bütün atlarin içinde beyle at görülmemişdi. Üzerine bindi, yolu dutdu. Giderken ben acıdım dedim ki: 'Ey pehlivan-i izan o yoldan gitme.' 'Niçün?' 'Burasi Gahraman-i Gatil'in elligidir. Bu elligden bu çiftliklerden guş uçmaz, kervan geçmez. Diger bir yolunan git.' Sözümü dutdi. En ilkin böyük gardaşımin çiftligine dogri atını sürecek idi. Benim verdigim ifadeye sağdan sola döndi. Pekey, ben terkal ortancıl gardaşımın elliginde geçecegini hissetdim, dedim ki; Ordan da getme. 'Oradan da guş uçmaz kervan geçmez,' Nâyet üçünci gardaşimin elliginin yoluni dutanda oraya da gitme dedim. Birez sinirlendi. 'Hangi yoldan gideceğim' diyib, nâyet en evvel düzledigi yola atını sürdü. Ben daa bişcy demedim. İşde böyük gardaşımın o ki, önünde atdığı da ikrarında, ayni o pehlivandır. Sizlerin ifadesine göre temam, ben gördüm" dedi.

Gızın ifadesini sade Gahraman-i Gatil değil üç oğlu da (üç gardaşı da) dinnedi :

"Temam –dedi– gızım, işde gördügün âdem temam, bir o ki eyilik etmişsen, kötülük etmemişsen."

"Evet baba, benim hizmetim çok onun hoşuna gelir."

Nâyet :

"Gızım –dedi– eğer bir daa o pehlivan bu diyarlara gelmeg olursa sene de ve oğullarıma da diyirem, hoş garşılayın. Gelin haber verin bene. Ben oni biet edim, davet edim. Siz de yanımda bulunun" dedi.

"Başüsdüne" dediler.

Gel dönelim Zaloğlu Rüstem'e. Zaloğlu Rüstem nâyet galelerine yetişdi. Eyle bakdı ki ne baksın, göyde yıldızı saysan sayısına imkân yok, yerde halgın sayısında. Artık çok, o zaman ellerini böğrüne goyarak bir nâre vurdi. Zaloğlu Rüstem'in haykırdığına guşlar bile uçdu, guşlar bile çarkalandi. İns, cins, Dal ve Zal, Dal'ın gavmi bütün sevindi. Öli dirildi diye. Bu nâre Zaloğlu Rüstem'in nâresidir diye sevindiler. Nâyet eşiden düşmannar birbirlerini çıgradi, bir aci bir urgaga düşdüler. Nâyet gılıcını, atını guşanan ve gılıcına atına mehel galmayan her biri geldikleri ölkelerine gaçdılar. Çabuk gaçannar çekildi getdi ve nerde sünepe ve nerde cesaretsiz adam var Zaloğlu Rüstem'in gürzünün altında helâk oldu. İşde bu sebebdendir her şey cesaretle, çalışmayla irellemişdir.

Bu sebeb Zaloğlu Rüstem'in bütün galelerinden düşman çekilib gitdi. Nâyet Zaloğlu'nu garşılayıb Dal'ın ve babasi Zal'ın divanına getirdiler. Enib dedesi ile, babasi ile görüşüb nâyet bütün halg sevindi. Evet biz insanoğli. Zaloğlu Rüstem devler ile yani benî âdemin menfeetine çalışir. Devler ile cenge dutuşur, biz onun üzerine, galelerine cenge gidirik. Oldu mi? Olmadı ama, işde oluyor. Ezeli bu güne gadar işde haklı haksız birbirine garışmış, bu deva eyle gidiyor. Evet, epey bi dinnendikden sonra, nâyet Dal :

"Ey ciger köşem – dedi – bu gadder yıllar geçdi nerde idin? Nelerle garşılaşdın?"

Zaloğlu Rüstem, Dal dedesi in hökümdarının ve Dal'ın gavmi de bütün dinniyordi :

"Ey baba burda olmıyanı da çağır gelsin. Neler gördügümi annadayım" diyib, Dal emir verdi.

Her gavminin başından bir tane izahat almak içün geldi. Yani bin gişiye garşılık bir gişi geldi. O bir gişi eşiddigini bin gişiye annadacak. Nâyet Dal'ın hüzürü halg ile dolmuşdi. Zaloğlu Rüstem başına geçenneri Küf-i Gaf elâmetlerini birer birer ifade vererek, gördüklerini izahat ederek nâyeti devlerin zemine gaçıb girmelerine garşılık geri dönüb dünyaya gelmesini ve bir çinar ağacının altında yatib uyumasini ve ağacın altına ayagının çapının goyulmasını, su yerine süd içmesini dedesine annatdi.

Nâyet, gördügü garabetlerin, Küf-i Gaf alâmetlerini bütün halg dinniyordi Zaloğlu Rüstem'den. Herkeş birbirinin üzüne bakdi. Çünküm Küf-i Gaf alâmetlerine âdem ayagı değmemiş. Evet sade Gahraman-i Gatil değil, sade Zaloğlu Rüstem değil Allah'ın emri ilâhisinin içinde beş gişi de Küf-i Gaf alâmetlerine getmiş, gelmişdir. Ve ordaki gördüklerini görmüyennere annatmışdır. *Ey bilelim ki bu kevn-i mekân, göy gubbe, üç direk üs-*

düne gurulmuşdur. Hani ya göyün diregi, ya görmüyoruz. Görmüyor musun, sende bende de var. Hani ya ne var? Ey Türkoglu düşün. Gördügün semanın, arşın, göyün diregi üçdür. Birincisi şereet, bu direk gırılmaz, yıkılmaz. Şereet gakmaz. Eğer şereet gakarsa dünya yıkılır. İşde o sıra yer gök dümdüz olur. İkincisi edalet, ikinci direk edalet, bu da yıkılmaz, bu da gırılmaz. Eger bu da yıkılırsa edalet galkar, herkeş herkeşe zulm eder. Edaletli iş görülmez. İşde herkeşde var bunnar. Üçüncisi merhamet. Merhamet gakarsa bi şey galmaz. Onsekizbin âlemin içinde âdemde var merhamet. Onsekizbin âlemde de var.

O zaman Zaloğlu Rüstem dedesi Dal'a başına gelib geçeni izahat etdikden sona gavim dağıldı. Herkeş yerine getdi. Aradan bir zaman geçdi. *Bak bak helen geçiyor. Omür gelib gidiyor. Gün bugüne gine getmekde ömrümüz. Bunun gapısını şöyle gösderim ki*

Ezel bahar yaz ayları gelende,
Çalkanır dereler sel seni gelir
Âdem bir budadır, felak değirman
Ügüdür gün be gün per seni gelir.

Ne demek isdemiş bizden evel diyenner? Bizden evel gelenner. Demiş ki

"*Bir yandan doğar, bir yandan ölür, böyle gurmuş bu çarki, bele gidir. Lâkin birisi de şöyle izahat etmiş. Yani geriden gelennere önde gidenner. Geriden gelennere söylemiş getmiş.*"

Bu dünya bir degirmandır,
Dayıma durmaz döner,
Cin mi âdem bir fenerdir,
Akıbet bir gün söner.

Ne demek isdemiş, ne demiş bu adam? Ruh bir ışıkdır, bir fenerdir. Ruh cesetden giderse, nasıl bir ceryani bir düğmeyi basırsan yakırsan, bir de düğmeye basir söndürürsense âdemoğlu de eyle bir fenerdir. Sennen ben.

Evet o zaman bütün delâlet amma iki secde gılan ruhlar Rahmana, iki secde gılmayannar şeytana.

Bir daa yeryüzüne Küf-i Gaf alâmetlerinden devler birbirleriyle meşveret edarak âdem etini göresdiler. Her bir yandan devler guvvet aldi. Nâyet bunnar bu guvvet alıb birbirleriyle cesaretde bulunmasına, biz dönelim dünyaya Zaloğlu Rüstem'e. Zaloğlu Rüstem devlerin guvvet aldıgını heç kimse hele bilmemiş, devler hala Küf-i Gaf elâmetlerinde bir daa dedesinin gatına verdi

"Ey dede, ey baba artık gördüğüm o nâzenin dilberin elinden bir tuluk süt içdiğim, helen gözümün önünden getmemiş. Gördüklerimi annatdım size, lâkin benim değerimde olan erhan-ı emsalim bulunan gözümünen

gördüm. Ayağımın çapini çinar ağacını galdırmış, altına goymuşdum. Ben de annadım ki guvvetini bu gız bene gösdermiş, heç bişey demeden. Nâyet ben ağaci galdırdım. Söylemişdim size, çapımı geyindim amma ufak tefek demen gız bana, ben gıza bakdım. Ehtimal biz ikimiz birbirimize âşık olduk."

Dedesi :

"Pekey, ey ciger köşem, gideyim o gizi sene alalım."

"Ey dede desdur buyur, o elligi bir daa dolanim. O gördügüm nâzenin dilberi bi daa görim bakım ki durur mi, durmur mi?"

Neden? Bögünkü gördügümüzü eşidirik, yarın ölmüş. Evet bundan.

"Pekey oğlum."

Zaloğlu Rüstem aygırı çekdi, bindi. Gahraman-i Gatil'in elligine. Nâyet güne bir menzil, günün bir gününde ellige yetişdi. Bunun geldigini Gahraman-i Gatil'in bütün gavmi eşitdi, gördü. Heyecannan bakıyordular. Cebeller üzerinden geçen Zaloğlu Rüstem dogri yatip uyudugi sahraya geldi :

"Ben bu ağacın altında uyudum zeman evel. Şimdi hele bu ağacın dibine yeneyim."

Atından endi, gürzüni ve galkanını endirib Gahraman-i Gatil'in gızı dilber Zeynab gördü. Haman cariyeleri ile berabar doğri gelib Zaloğlu Rüstem'in yanına biet ederek :

"Ey pehlivan-i izan, hoş geldiniz" dedi.

"Hoşbulduk ey nâzenin dilber" diyib, üç gardaşına da haber verdiler.

Babanız size böyle bir ögüd vermişdi ve üç gardaş da gavmine bütün demişdi. Yediden yetmiş duymuşdi :

"Bu pehlivan bir daa çiftligimize, elligimize geldi" deyib üç gardaş biet edib dogri geldiler Zaloğlu Rüstem'in yanına :

"Hoş geldin ey pehlivan-i izan" dediler.

Zaloğlu Rüstem hoş garşıladı. Üç gardaş bir de bacıları, böyük olan gardaşi :

"Ey pehlivan-i izan isminiz nedir?" diyib sordular :

"Adıma Zaloğlu Rüstem demişler" dedi. *Neden babanın adı ile söyleniyor? Bu için, Zümriid Anga'nın verdiği ifadeden. Yani kimin oğli oldugu me'lum oldu.*

"Güzel, teşrif eder misiniz babamız sizi görmek isdiyir."

"Gelim" dedi.

Nâyet Gahraman-i Gatil'in üç oğlu da Zaloğlu Rüsdem'i düşdü. Doğri Gahraman-i Gatil'in sarayına, tahtına çıkdılar

"İşde baba senin bize verdigin tarit, dedigin halg-ı âlem işde bu."

Gahraman-i Gatil biet ederek tahtından :

"Hoş geldiniz ey pehlivan" dedi. Aldı yanına oturtdu. *O vakdın devrinde raki, şarab bol bol, herkeş içiyor. İşret haram denilmemiş. Helâli, harami heç kimse bilmiyordi. Herkeş yiyordu ama, merhamet herkeş de var idi Ezel-i ezelde. İşde dedik ya bu gördügümüz dünya eger zemin, eger sema üç direk üsdüne. Evet, zemine ne eğliyor beyefendi. Zemini de zulumat eğliyor. Eger zulum arşa dayanırsa işde bu üç direk yıkılır. Zulum da halg-ı âlem heç kimse galmaz. Gendi varlığını, gendi birligini gendi isbat edecek. Evet buna inanmalıyız.*

O zaman Gabraman-i Gatil, Zaloğlu Rüstem'e yedibin yaşına girdigini annatdi. Nâyet :

"Oğlum, ey bilelim ki bizden sona gelenner yedibin gakacak yediyüze girecek, yene yene yene ömürler, ahir zamanda altmış–yetmiş nâyeti gelmiş getmiş olacak."

Evet Gürci Gapısındaki caminin temeli eşilirken Gez mehleli Hafız Mıgdat bi şey demişdir

"Bir ben-î âdem gafasi çıkdi, bir dişi dartdılar bir hokga geldi."

Halk güldi inanmadi. Dedi ki

"Çağırın göreni de o da desin."

Manav Şükri Begi seslediler. Bu zat eli ayagi titiriyordi. Manav Şükri Beg geldi

"Evet – dedi – babamınan berabar dartdılar, ceneden bir diş bir hokga geldi – dedi – ben de gördüm..."

İşde bunun içün Ömer medi-i kerem bir ögünde bir deve yerdi. Bir tulum da şarab içerdi Ömer medi-i kerem. Evet daa ondan evel, Hz. Nuh gemiyi yapmak içün Muşmul olugi garşısına sesledi. garnın doyurim diye. Muşmul oluk deryadan balıgı çıkardıp güneşe dutar yerdi. Bir goca balıgi yerdi. Bunun içün balıkdan böyük halik demiş

"Senin garnın doyurim ormandan odun getir."

Muşmul Oluk ormana gederken lâyin şeytan önüni aldi

"Nere gidiyorsun?" diyib sordi

"Hz. Nuh benim garnımi doyuracak, gemi yapacak, dünyayı su alacak. Odun getirmeye ormana gidiyorum."

Şeytan güldi. Nâyet Müşmul Oluk ormanın yarısını arkalamak isdeyende Hz. Nuh garşaladi

"Yav o nedir, dünyayı arkaladın? Tök tök – tökdi– şeytan sana yalan söylüyor, 'karnın doyuramaz o deyip.' Etrafındaki kıllarına bulaşan ağaşlar bir gemi yapti hem de artdi."

Nâyet Hz. Nuh ifadesini Muşmuş olarak vermişdi

"Di garnımı doyur."

Bir çanak taam goydi önüne. Hz. Nuh dedi Muşmul Olug'a

"Bismillah çek ye."

"Ben –dedi– demedim ömrümde, demedim ve demem."

"Ne demesin?"

"Ben Bismillah demem" diye dedi.

Halbuki demiş bulundi. Bunun için bir balıgi güne dutip yiyen gövde bir çanak taam ile doydi. Çünki ne doyirdi? "Bismillahirehmenirahim" doyurdi. Bunun için Gur'an-i Kerim'imizin en evel gapisini açan "Bismillahdir" ve surfamızın üzerinde oturup, ne gadder cemaat olursa olsun lokmayı ağzına götürmeden "Bismillahdır, Eüzü besmelahdır." Bunun için diger daha şeyler bunları aşmak isdiyorum. Beyefendi bir gapıyı aşmak için, gapıyı açar açmaz en evel "Bismillah" çek. Çünkü eyi eyi bilelim ki onsekiz bin âlem halk etmiş Allah, ins, cins hepsi var. Biz onnardan nasıl gorkuyorsuksa, onnar da bizden gorkuyor. Biz onnarı göremirik anıma, onnar bizi görüyor. Eci i tayfasi, cin tayfasi, onsekizbin âlem hepsini yaradan Allah. Onnar bizi görüyor. İşde Euzü besmeleyi çektiğimiz gibi onnar savuşur.

Elinden geldigi gader, hayvanatın bile garnını doyur. Doyuramirsen de ilişme, can incitme. İşde bu sebebdir, diyor ki

Sevab isterisen deme yalani
Cennet isterisen incitme cani.

Eger senin cenneti elâda gözün var ise can incitme. Yerdeki garıncayı bile incitme. Onun da gendine göre bir cüseti, onuda halk iden yine Hak, Allah.

Duymayanlar görsün, işitsin. Kümbet köyünde bir komda heyye eniklemiş ilan. Müsürlügün içinde, davari sağmiya gelen görüyor, gaçir. Nâyet cesaret gelir, alir bir sele eline bu ilanın eniklerini alir seleye, getirir başka bir yere goyir ki hayvannari zehirlemesin. Heyye gelir enikleri yok. Doğri araya araya eve içeri girir. Bunnar hep gaçir, odaya girip gapıyı örtirler. Frengi deliginden bakirler. Evün ortasında bir gazan çig, haman çige gusir, zehirlir gazani. Dolana dolana, çıkıp nâyet selenin içinde eniklerini sağ bulan heyye, terkal gelir, girir eve. O gazanın çigini zehirledigini, sarilir gazana, gazani evün üzüne devirip gidiyor. Neden? Eniklerini yok gördi. Lâkin arayıp bulduktan sonra zehirledigi çigi yemesinler, zehirlenmesinler diye bu hayvan, ettigine pişman oluyor. Gazani deviriyor. İşte bunu da gördüm. Bunun için eyi hissedelim. Biz dönelim hekâyemize, yâni bunları annatdığım, bu geçmişin içindeki de ehvalat. Eyi bilelim.

Zaloğlu Rüstem'e, Gahraman-i Gatil gördüklerini bir bir izah edip ve :

"Ben geldim, gidirem, ehdiyar oldum. Ama ey pehlivan-i izam, benden sonra senin gelecegin gudüret, guvvet sahibi bildirmişdi."

Evet tarigler, müneccimler bildirmişdi. Ancak devr-i âlemde heç kimseyi incitmedi. Ögüt verdi Zaloğlu Rüstem'e :

"Nâyet, senin bu gücün guvvetin Allah'ın indinde bir anda var, bir anda yok – dedi. – Ben de senin gibin idim, bak gocaldım. Ehdiyar oldum. Artık yedibin yıl ömür sürdüm. Yeddi dakka hökmü yok. Aklıma geldikce gezdiklerim, şimdi bana hayal geliyor, oğlum ey pehlivan."

Evet, aç gözüni, bak bu kevn-i mekâna, bir de ibret aynasına seyreyle ki neler gelmiştir. Bu sebebten Zaloğlu Rüstem, desdur alıp dogri dedesinin gavuşup, dedesine babasına izahat edip, evet Dal hazırlık gördi, Gahraman-i Gatil'in gızını almak için Zaloğlu Rüstem'e. Gavminden yedi gişi alarak, nâyet Gahraman-ı Gatil'in elligine bu tebdili gördiler. *Bu tebdil böyle görünsün hekâyemiz burada, ilerisini öğleden sonra inşaallah güzel annadıram.*

Tebdilini alıp, güne günnerin bir gününde, Gahraman-ı Gatil'in elligine, aldıgı cemeat ile beraber vardılar. Elligi bekliyen bekçiler garşıladılar :

"Hayır haber, kimsiniz?" diye

"Biz hayırlı bir yolçıyık. Gahraman-ı Gatil'nen görüşmemiz var. Varın, bildirin. Ben Dal'ım, hökümdaram, onunlan meşverete geldim, bildirin, izni var mi, yok mi?"

"Başüsdüne" diyerek iki kişi Gahraman-ı Gatil'in vardılar hüzuruna. Gahraman-ı Gatil otururdi. Meclisi yanında idi. Elbiyet, elpençe durdular ki nedir :

"Ey pehlivan-ı izam, Gahraman-ı Gatil, Dal biyet etmiş sizinle görüşmesi var. Ne emrün olur" diye Gahraman-ı Gatil anlatdi :

"Varın hoş garşılayın –dedi– çağırın benim oğullarımı, gelsin."

Üç oğluna elçi gönderdi, geldiler :

"Onnar da Dal'ın neye geldigini bilsinler" diye sesledi. Bu tarafdan Dal'a karşı geldi :

"Buyur" dediler. Dal ibni Zal, Gahraman-ı Gatil'in vardi hüzuruna. O vakdın devrani, o vahtın hökmi, biyet edip baş indirerek.

Evet, beyefendi! biyet etmek, baş indirmek, kime lâyıktır? Hagg'a lâyıktır. El bağli yüzini divana durmak Hagg'a lâyıktır. Lâkin bu lâyık, Allah'a lâyık olan bizlere de lâyıktır. İnsannar töresini, terbiyesini alması eyi-

dir. Her yerde terbiye, terbiyedir; ehlak, ehlaktır. Bunun için ehl-i diller şöyle demiştir: Kemâl altından gıymetlidir, kemal gıldan da incedir kemal. Yer gösterildi, oturdular. Nâyet yiyib içtikden sonra Dal-i bin Zal ayağa galkti :

"Sormazmısan neye geldiz?"

"Hayır, misâfire hörmet, râyet etmek vazifemizdir. Hörmet ettik, râyet ettik, izzetle sizi garşiladık. Biz bize düşen vazifeyi yaptık, şimdi sizler bildirin. Neye geldigizi biz de bilelim." Dal ayaga galkarak :

"Ben Hagg'ın emriyle, kızını, torunum Zaloğlu Rüstem'e almaya geldim."

Eee Gahraman-ı Gatil, gızın verdigi ifadeyi çezmişti, annamışti ki gız, üç sözün birisini Zaloğlu Rüstem'den taraf söylemişti sözün.

Beyefendi! İki kere ikin dört eder, ârife tarif ne lâzım demiş. Bunu ehl-i diller demiş. Öyle ya

"Başüsdüne –dedi– ehvâl-i ezeldeki mukadderat yazılmışsa ben ne deyim."

Nâyet, Dal-i bin Zal gelen gavmi ile barebar, yedi gişiyle diz çöküp, terkal oturdular. Nâyet yazılan yazi bozulmaz, hakigat de bozulmaz. Hak'kın emri ile Gahraman-ı Gatil'in gızi Zeynab'i Zaloğlu Rüstem'e verdiler. "Alın" dedi. O vaktin tertib divani, hökmü ne lâzım ise verdiler, yiyib içtiler. O zaman, Gahramân-ı Gatil'in gızını tebdil alıp, toy dügüne meşveret kıldılar. *Eskiden gelinneri gülüşerek, gonuşarak götürürdüler. Ondan sona da İslâm âlemi zühür etdi, o zaman da gazelle, ilâhiyle gelinneri götürürdüler. Şimdiki bu devrin hökmünde de davul ile çalgi ile götürüyorlar. Neden bu davul ile gelini götürürler? Neden ilâhi ile götürürler? Neden galabalığı ile götürürler? Bilir gişiler bilir. Eger gız, eger oğlan tah küçük yaşta iken, onun anasi, öbürünün anasi, yâni gız ile oğlanın anasi, erkek ile gadinin tarafi süt emdirirler. Bunnar eger iki çocuk, eger kız, eger oğlan ikisi de memelerden süt yer. Çünki süt, sümükten önde gelir. Buna gâyet tiggat edelim efendim. İşin içinde neler var. Lâkin o çocukların anneleri, babaları ölmüş, ikisi de yetim. Nâyet böyümüş, akıl-bulug olmuş. İkisini birbirine vermişler. Toy düğün gelini toplum ile götürürler, oğlan evine. Bilir kişiler duysun, birbirine sorsun, bu düğün kimindir? İşte*

"Hasan aganin gızi, Ehmet aganın oğluna verilmiş. Gelin onun, götürirler."

Lâkin bilir kişiler, iki çocugun da küçükten yetim galmış, babaları, anaları gitmiş. Bilir gişiler bilsin ki bunların ikisi süt emmiştir, birbirine düşmez. Bacı-gardaştır

"Yahu bu buna düşer mi? İkisi de süt emmişdir, bir memeden olmaz" diye bilir gişiler haber verdi. Haa belki bilir gişiler kalmaz, verilirse o iki zü-

riyetten kalan çocuk, ya deli olur, ya lal olur. Nâyet iki evin de işi belegsin gider. Neden belegsin? Her iki gencin gusuri yok olur. Onnari zamanında besleyip doğuran anadadır bu suç. İşte helâl süt emmiş, burdan zöhür eder.

O zaman toy düğün gılıp Gahraman-ı Gatil'in gızını Zaloğlu Rüstem'e günün birinde nâil-i mırâd oldular. Bunnar nâil-i murad oldukdan sonra zemânın devri devler, bu tarafdan tebdil olmuştu ki yine yeryüzüne berhavâ edüb cem oldular. Zaloğlu Rüstem'e haber verildi :

"Dâd-i beder galdık devlerin elinden" diye Zaloğlu Rüstem ikrar vermişti :

"Bir dev galmiyana gadar, ben devleri gıracağım" diyip elveda edip, nâyet Zaloğlu Rüstem yine yola revân oldu, getti. Devler her bir yandan uştular üzerine. Cin'e hamlesini çekerek, dev kendine zühür etti. Bir müddet devler ile ceng eder iken, nâyet yine devler el-amana geldiler. *Bir adam dara düşerse ne eder? Gaçar.* Gırdıgını gırdi, geri galan gaçdi :

"Ben bu sefer bu devlerden ikrar verdim. Bir tene galmıyarak, geri dönmiyeceğim" diye.

Sözüne sahib olan Zaloğlu Rüstem, devlerin arkasından Şüfikat elâmetlerine bir daha yüzini dönderdi. Çok bir ecâyib garâibler gördükden sonra, hekâye dillerde tez, yıllarda geç olur. Nâyet Şüfigat elâmetlerine düşti. Gab demeç, görünmemek, meçhul demek, billori ezemi aşarak, nâyet devler ile Şüfigat elâmetlerinde cenge tutulmuşti. Her bir yandan bu zâlım-ı bîdinler, Zaloğlu Rüstem tek başına bir hamlede bir devi yere seriyordi. Çünküm meylini, sevdasını, havasını dev öldürmeye bağlamışdi. O da ondan bir neşe alıb, ettiren Allah. *Evet, beyefendi! işin içinde neler neler, bir hulese geldi. Bunnar geçmişi ileri getiren hallardır. Hz. Musa (Kelimullah) bir sahradan geçerken öyle bir baktı ki, Allah'ın bir âbid kulu, dalını bir daşa yaslamiş, Cenab-ı Hak ile müdâfa ediyor, galbi ise*

"Cenneti elân güzel, cennetin çok iyi. Cehennemi niye yaptın, niye kurdun? Bu mö'mün olanı nârında niye yakacaksın? Cehennemi yık, cennetin güzel, cehennemin yık" diye Hak ile tam yetmişbir sene bu âbid, galbi ile Allah ile mücadelede idi. O anda Hz. Musa geçerken bu pire selâm vermişti. Pir bu mücâdele içinde, Allah ile mücâdele ederken, selâmın farkında olamadi. Hz. Musa geri döndi buna bir sille çaldi. Âbid kul uyandı

"Hey Allah'ın – dedi – zâlim guli, Allah'ın emri olmasaydı, senin gibi bir zâlim, benim gibi bir mazluma vurmazdi."

Hz. Musa eyice cellallandı. Başını salladi gitti. Nâyet Hz. Musa'nın vurdugunda Allah'ın rahmetini verdim. Niye olmadi buna vurmuşdi. Lâkin o da hakigati demişdi. Hz. Musa baktı ki bu ihtiyarın da dediği haklı, geşdi gitti. Binbir kelâma varırsan Allah'ı âzimüşan

"Yâ Musa! Benim ne hikmetimde ne ile garşılaştın. Kime ne vurdun." Çünkü her şey ona ayan

"Lebbeyke yâ Rabbi, fülan sehradan gelirken bir âbid kulan selâm verdim. Senin rahmetin tebrik ettim, almadi, ben de sinirlendim ona bir sille vurdum. Bene bu cevâbi dedi

"Ey zâlim, Allah'ın emri olmasa idi, senin gibi bir zalım, benim gibi bir mazluma vurmazdı."

"Yâ Musa ele midir?"

"Evet, Lebbeyke Yârabbi, hepisi senin emrinle aslında. Senin emrin olmayaydı, benim golum galkmazdi."

"Yâ Musa, o gulumi gördün mi?"

"Evet."

"Yetmişbir senedir, dalını daşa yaslamış benimle mücadele edir. "Cennetin hoş, güzel, cehennemi yık. Bu mehlugat-ı âlemi cehennemde yakma" diye benle mücâdele ediy. Sen silleyi vurdun, o galbini çevirdi, döndü. "Yârabbi cennetin de hoş, cehennemin de hoş, yah, böylelerini yah nârında, müstehak olmuş bunnar, yah". O zaman senin sillen oni hakigate çevirdi. "Cennetin de güzel hak, cehennemin de hak, yanacak gullar ben bilmirmişem, varımış, senin indin". Yâ Musa bak gullarım içinde böyle gullarım var. İşde galbini çevirdi, bu sefer cennete de, cehenneme de hak verdi."

Aç gözünü beyefendi! sâde kendin görme. "Ben mukadder ibâdet ettim, kazandım" deme, ne olacağın düşün. Ne oldum deme. Çok âbidler var, gazanmış lâkin nelek-i nezirde imansız gitmiş. Bunun için ölünci bir güne gader umudun Allah'dan kesmiyeceksin. Ancak Allah'a güven.

O zaman Zaloğlu Rüstem Şülfikat elâmetlerinde tam otuzaltı yıl, otuzaltı sene, devlerin içinde hemle gılardi, öldürdükçe devleri, daha fazla guvveti, daha fazla neşesi gelirdi. Bu sebebden evet, ağzının barı ile Zaloğlu Rüstem karnını doyururdi. Susuzlugi giderdi. Ağzından akan ve köpükler bunu gıdelendirirdi. Edip eyliyen Allah, Şüfükat elâmetlerinde kim ona ekmek verecek, kim ona taam verecek, devler etrafında zatan, evet gendini gendine besleten, âdil-i mutlak, [*eyi dikkat et, bugün bu devran, bu hökmün devrinde de çoh çoh içimizde var ki evet, kendini kendine besletiyor. Gine besletiyor. Neden? Evet, düşmani dosta besletir. Dosti düşmana besletir. Onun cilveyi rebbanıdır.*

O zaman bu tarafdan dokuz ay, dokuz gün, dokuz dakka ihmalinde nihandan cihana bir oğul geldi. Zaloğlu Rüsdem'in zülfünden ismini Haydâr-ı Kerrar koyuldi. Yâni Haydar koyuldi adi. Evet! Gahriman-i Haydar, Haydar-ı Kerrar. Yâni Gahriman-i Gatil'in kızının zülfünden de geldigi.

Nâyet Hekât uşağı meluma tez böyür, onsekiz yaşına girdi, Zaloğlu Rüstem'in sülfünden gelen evlad. Lâkin Zaloğlu Rüstem heleki Şüfükat elâmetlerinde, devler ile pehleleşiyor. Anasi oğlunu sesledi. *Çünküm; "Sıçandan doğan, davarcik keser' derler. Hakigatte öyledir.* Allah'ın eyyârı Emir Ümmiye idi. Emir Ümmiye'nin gız gardaşının oğlu, yâni bacısının oğlu, yegeni, Allah'ın eyyâri, kimin bir dayısının barmağında öyle bir hâtemi çıkardı ki, Emir-i Ümmiye'nin haberi olmadı. Halbı ki neçe padişahların kafasından taçını kaçıran bir adam. Neçe eyyârları tarımar eden bir eyyâr, Allah'a 'yarım' demiş. Bak eyyârdan eyyâra bak. Barmagındaki hatemi yegeni küçük. Dayısının barmagından çıkarttı. Emir Ümmiye'nin haberi olmadı. *İşte bunun için diyor ki; 'Sıçandan doğan davarcık keser'. 'Hasmin garınca olur ayagından yol'. 'Her şeyde bir hekmet var'.* Emir Ümmiye çocugun gözlerini öptü :

"Oğlum sen, benden daha eyyarmıssın – dedi –. Kâinat benim serrimden korkuyor, varını saklıyor. Sen benim elimdeki, parmağımdaki hâtemi çıkardın, benim haberim olmadı. İşte bunun için el elden üstün gelir. Başın isderse arşa değsin."

O zaman anasi çağırdi, oğli Haydar-ı Kerrar'ı :

"Gel oğlum –dedi– buraya gel. –Gahraman-ı Gatil'in gızı Zeynab.– Senin baban dev cengine getti. Onsekiz yıldır gideli, gelmedi, ama er geç bir gün gelir. Seni bugün için besledim. Bugün için dünyaya getirdim. İşde düşmannar, tebdil aldi, galemize geliyor. Ben gılınç guşanırım bir gadınım. Bene düşmez, Dal'da gaynatam da beni bırakmaz, Zal da bırakmaz, sen gizlim diyrem. Dal'ın elin öpersen, baban elin öpersin, destur alırsan düşmannar, kalemizi sarmadan sen düşmanın önünü al. Seni bunun için besledim."

Beyefendi, bir bağ vardır ki bağını tiken, bağı yeddi sene emek verir ki barını yiye. Bir ana-baba da evladı böyüdür, besler, vatana, millet, devlete ve kendine menfaat için. İşde böyle olalım. En ilerde gelen sevgi, vatan sevgisi olmalı. Düşmannar vatana geliyor oğlum, bu vatan senin.

Evet, Haydar-ı Kerrar, anasından bu izahatı alıp epeyi bir fikir verdikden sonra :

"Vay, ben öldüm. Demek benim vatanımı düşmanlar alsın."

O anda haman seyirdip, Dal da tebdil görüldi, fehmile gine yediden yetmişe bütün millete bir şahşaha düşmüşdi. Nâyet, eğildi dedesinin, babasının cline :

"Nedir ciger köşem?"

"Ey! Dal-i bin Zal, düşman tebdil almış geliyor. Bene destur verin. Ben ölmemişem, benim babam Zaloğlu Rüstem, dedem Dal ve uli dedem Dal, Dedem Zal, babam Rüstem. Destur buyurun" diye.

Dal baktı ki gidecek, çünkü dedik ya :

"Evet, haydi oğlum."

O zaman tebdil alan bir müddet asker milleti ile berabar Dal emir verdi ve dedesi Zal da beraber. Nâyet vardılar cenge. Dört yanı düşman sarmış geliyordu. Bunnar tutuşdular. Bögün yarın derken gan gövdeyi götürüyor idi. Onsekiz senede bütün kevn-i mekân içinde, yeryüzünde âdem kalmamışdı. Dal'ın ve Zal'ın ve Rüstem'in ölkelerine, düşman hücum etmişdi. Tam onsekiz yıl amansız cenge tutuştular. İşde onsekiz sene de bu gavga sürdi. Nâyet çok zayıf düşdiler. Neçe hallar gitti. Dal da gitti, Zal da gitdi, neçe ölkeleri yıktılar. Nâyet amansız bir hal içinde idi Haydar-ı Keyyar. Zayıf düşmüşdüler. Dört tarafdan kannar akıyordi. Ohlar, mızıraklar gövdesini delik delik gırmışdi. Nâyet günün birinde haber verildi Gahraman-ı Gatil'in gızı Zeynab'a, tahammül edemedi, çünkü kaynata hep gitmiş, çok zayıf düşmişler. Bu tarafdan Gahraman-ı Gatil de dünyadan göçmişdi. Oğulları tebdil görmüş, onnar da cenge girip Dal gırmışdi. Lâkin düşman çoğidi. Evet, yâni Haydar-ı Keyyar'ın imdadına gelmişti, Gahraman-ı Gatil'in oğulları da. Haber verdiler. Zeynab annadi ki :

"Sülelemiz gitti, gardaşlarım da dara düşti, ben ne dururam" diye. Bu zavallı nâzenin, o da ata çengel vurdi, tebdilini aldi, o da imdada gitti. Amansız bir cenk olmakta idi. Lâkin çok zâyet verilmişdi. Cengin şiddet içindeyken, emir ilâhi bu taraf...

Evet bu tarafdan Zaloğlu Rüstem Küf-i Gaf elâmetinden devlerden gine bin devin yetmişini helâk etdi. Geri galannar Zaloğlu Rüstem'in elinden el aman, galan devler zemine girdi.

Evet bazı dillerde denilir; Yerin altında ne var? Ve bu zemini ne dutir. Gızıl öküz var, yok değil, var efendim. O zaman dünya neyin üsdüne duruyor? Dünya, zemin boşlukda. Boş zulumatın üsdüne. İşte bu dünya ne ile yıkılacak. Zina ile mi? Hayır. Haram ile mi? Hayır. Ne ile? Zulum ile. Zulum ile dünya yıkılacak. İşde bunun içün diyor ki; Zulm ile abad olanın sonu berbad olur.

Zaloğlu Rüstem, devler ki gurtuldi zanetdi. Zemine girdiler, yer altına, el aman galarak.

"Ben Küf-i Gaf alâmetlerinde kim ile durayım. Ben tam otuzaltı yıl dev cenginde galdım. Benim cengim beyle acaba bu dünyayı ıssız saibine halgederem" diye gayban gulağına bir ses geldi :

"Yâ Zaloğlu mağrurlanma, seni bir kediye helâk etdirirem. Bir kedi gader bile benim indimde senin guvvetin yokdur." Evet...

Nâyet Zaloğlu Rüstem gelsin. *Hegigate bak beyefendi bak bu geçmişin içinde neler var. Hz. Ali Haydar efendimizin vardı gatına. Geçmişdeki sırı sordi*

"Yâ gözümün nuri, sizden evel bu dünyaya gelenner, benden guvvetlisi gelmiş mi? Hak bene aslanım dedi. Benden guvvetlisi var mı?" diyib sordi. Efendimiz gülerek, – çünki Hz. Ali efendimizin hem demati, hem de emicesi oğli idi – gülerek

"Yâ Ali, var desem – evet var idi – Lâkin senden guvvetli idi de desem, senden evel gelenner gelmiş. Miliyonca Aliler gelmiş, Veliler gelmiş dünyaya getmiş. Senden benden evel. Senden guvvetli idi desem, lâkin sen gendin gör. Allah'ın hekmetini gör. Gendin gör. Gendin gör ki inan." Ve bunun içiin diyor ki; Sen gördün mü soruyor. Hayır ben görmedim. Görenner görmüş diyirler. Hayır, hayır beyim. Her kim ne derse desin, sen ki görmemişsen sen deme. Sen deme. Belki diyenner ilâve, belki böhtan, işde bu sebebden Efendimiz Hz. Ali'nin bu sorgusuna, örgenmesine

"Yâ Ali, çok Aliler, çok Veliler gelmiş, amana senden guvvetlisi olannarı gendin gör."

"Nerde görim yâ gözümiin nuri? Gelmiş, getmiş dünyadan köşmüş."

"Yâ Ali – dedi – Şu gapristan kenarına get. Yatannara seslen, Rüstem de bagır. Bak ki ne görürsün."

Hz. Ali geldi. Bir üsgeg cebele çıkdı. Kevn-i mekân içinde yatannara seslendi

"Rüsdem!" diye seslendi. Hagg'ın hekmetine seyret. Her mezerden binbir isimli Rüsdem gakdi

"Yâ Ali Lebbeyk, ne diyirsen?"

Hz. Ali bakdı ki mehşer ayaklandı.

"Allah Allah, ben kime ne diyeyim". Dedi

"Durun, diyecegim yok."

Gerisin geri döndü, bunnar toprağa girdi. Geldi efendimizin yanına

"Yâ Resulallah, sen dedin Rüsdem, ben bağırdım Rüsdem. Her mezerden binbir isimli Rüsdem gakdi. Mehşer birden ayaklandi. Ben de şaşırdım hangisine ne diyim."

Efendimiz güldi. Dedi ki

"Yâ Ali, dön 'Zaloğlu Rüstem' de bağır. Ancak o babasının adi ile gakar. Sen Rüsdem dedin ama nece Rüsdemler geldi getdi. Onnar gakdi. Zaloğlu Rüstem de bağır. Eğer sene elin uzat yâ Ali derse, sakın elin verme! Yerden bir daş al eline ver. Elin verdin ise elin ufala. sıkdi, elin..."

"Başüsdüne" diyib terkâl döndi.

Bir daa üsgeg bir cebele çıkdi

"Zaloğlu Rüstem" dedi bağırdi. seslendi. Toprak yarıldı. Evet

"Yâ Ali" dedi gendini toprakdan çıkardamadı. Hz. Ali bakıyor. Ayagını atıyor, dizlerinden yukarı gömülüyordu gina

"Yâ Ali toprak gocalmış daa beni dayandırmıyor. Elin uzat, dut elimi çıkayim, toprakdan."

Çünkü efendimiz demişdi; 'Elin verme, elin ver derse bir daş ver eline.' Eee Hz. Ali'nin verdigi daş, senin benim verdiğim daş değil. Gosgoca bir gaya uzatdi. Zaloğlu Rüstem daşi sıkmaynan toprak etdi

"Yâ Ali – dedi – sene aslanım dedi Cenâb-ı Hak. Bene bir kedi diyeydi dünyayı saibine ıssız teslim edeceğdim saıbına. Lâkin bir kedi gader bile hökmün yokdur. Bir kediye seni helâk etdirirem. Hem de etdirmişdi Yâ Ali geri dön.

O zaman Hz. Ali gördi. Göreceğini gözünün önünde gördü. İşde bunun için gördi. Geldi efendimize gördüğünü söyledi. Yoksa sen görmedinse, gördüm deyenlere bakma. Efendimiz neye gönderdi

"Yâni sen gör, sen inan. Ben her ne gadder desem ne fayda. Gendin gör, gendin inan."

"Yâ Ali, ne yapdın?"

"Yâ Resulallah, Zaloğlu Rüstem dedim, bağırdım. Toprak yarıldi, bir arslan çıkdi. Genaini toprakdan gurtaramadi. Bene yâ Ali toprak gocalmış daa beni dayandıramir, eğlemir, elin uzat. Dut elimi toprakdan çıkim. Ben emrin üzerine gosgoca bir daş verdim. Daşi sıkdi, toprak etdi. Ne dedi? 'Yâ Ali –dedi–. Allah sene aslanım demişdi –dedi–. Bene bir kedim diyeydi, dünyayı ıssız teslim ederdim. Lâkin kedi gader bile guvvetim indinde yokdur, diye hitab geldi. Bunun içün ben de inandım da daa kimseye heç bi şey demedim. Daa devleri gırmayacağım. Benim kedi gadar ki guvvetim yok, ben daa devde ne arim, ne öldürim, niye ter dökim."

"Yâ Ali gördün evet gördün. Şindi megrur olma, Allah'ın emri ilâhısına şükret. Bak senden evel gelennere. Dünyaya neler gelmiş, neler getmiş gözünnen gördün. Eger elin verseydin, elin getmişdi elden. Çünkü daşı toprak eden guvvet o da hele ölmüş neçe yıllarca, esirlerce toprakda galmış."

Hz. Ali haman inandı. Neçe aslannar bizden evel gelmiş, getmiş ben ne ki. Çünkü gördü göreceğini.

O zaman biz dönelim gine, Zaloğlu Rüstem ber– heyat hele iken rızgı dolmamış, ömrü tükenmemiş ikân terkâl dönmüşdü dünyaya. Günlerin bir gününde bir yetişdi ki ne yetişsin gan gövdeyi göttürüyor. Ganın buharından günün kölgesi, garannık oluyordu. Amansız cenk oluyordi. Elini daa sabrı galmayan Zaloğlu Rüstem, galcasına vurub bir narc vurdi ki, bütün düşmannar birbirine sarılmışdi. "Gine geldi can alıcı cellat."

Nâyet gaçannar cesaret etdi, gaçmayannarın üzerine yetişdi. Bu taraf-dan babanın naresini duyan – baba görmemişdi – Heydar-ı Keddar'a Zeynab annesine haber verdi :

"*Müjdeler olsun oğlum, baban geldi yetişdi, – anasına bu velvele nerden gondu? Gannar akıyordi. Baban geldi yetişdi imdadımıza.*"

Gadın da yararlı idi. Düşman yog idi. Bunnar azlık galmışdı. Gahraman-ı Gatil'in oğullarından ikisi ölmüşdi. Birisi yarali medder galmışdi. Bu dar halde ikân Zaloğlu Rüstem yetişdi.

Bögün yarın derken nâyet iki yıl geçdi aradan. Ölenner öldi, galannar teşgilatlarını bırakdi, gaçdılar. Nâyet oğli ile garısı ile beraber, gine geldiler galelerine. Amma sordi Dal getmiş, Zal getmiş, zatin Gehraman-i Gatil getmiş. *Çünkü doğdi insan öldün dedik. Canım ben yeni doğdum. Hele yaşayacağım ha, işde doğduğun günü ölüme nişânedir. Ölmüşsan.* Bu sebebden, evet o zaman galelerine girdiler gitmiş. Galannar hamd ü sena gıldılar.

Nâyet bögün yarın derkan Zaloğlu Rüstem de getdikce gocaldı. Saten ömrünün dörtde üçü Küf-i Gaf elâmetlerinde geçmişdi. Dev cenginde getmişdi. Evet gün tamam, sahat tamam, ömür o da tamam.

İşde bunnar bu halda ikân bir şiir geldi dilime. Bu da benim evet

Göz isder ki sende, gaybı göresen,
Çok çalış ki bir kemâle eresen,
Kervan gidir, erken ayıl galasın,
Haya perdesini ölç bak neler var.

Ne bir bezirgânam, ne de gataram,
Fikir gantarımdan cevher dartaram,
Parasız mücevher dilden sataram,
İnciyi, mercanı seç bak neler var.

Âşık oldum ama yetişmemişem,
Gaynamışam amma, ey bişmemişem,
Gokoklandım ama gül açmamışam,
Aşgın bakcasına düş bak neler var.

Behcet Mahir ne düşmüşsen devaya,
Galdırıb başını bakma havaya,
Sen de döneceksin bir gün yuvaya,
Ecel şerbetini iç bak neler var.

Hekâyeme başlamadan evel tabi bir gapının anahtari olmali. Anahtarsiz gapi açılmaz. Hekâyelerin de anahtari vardır, Selçuk denilir. Bizden evel gelen ehl-i diller, meddahlar, âşıklar beyle goymuş galdırmış. Biz de onların goyup galdırdıgı kimin onnarın izinden gitmeliyiz. Diyor ki

Gönül gel güvenme geçliyen, çağan,
Ne evlâdan güven, ne bağçan, bağan,
Ölüm yanındadır, atma iragan,
Yakasız kölmege sarallar bir gün.

İsder beg ol, isder ol paşa,
İsder elli yaşa, isder yüz yaşa,
Yendirirler bir gün müselle daşa,
Cem olur namazın gılallar bir gün.

Bu dünyada aga olsan, beg olsan,
Paşa olsan, gede olsan, han olsan,
Hökm-i hökmeylesen, cihangir olsan,
Emelin arkana verirler bir gün.

Sultan Süleyman'a galmayan dünya,
Bu dağlar yerinden ayrılır bir gün,
Neçe bin seneden çürüyen cannar,
Hagg'ın emriynen dirilir bir gün.

Hani ya seni doğuran hani,
Geçirme ömrüni beyhude fani,
Takallar boynuna bir gün fermani,
Mahkeme-i kübre gurulur bir gün.

Evet Allah cümlemize yardım ede. Herkeşin fermani gendi eline verilir. Sağ tarafdan alannardan ede Allah cümlemizi. Evet işde geçmişdeki olan hallar böyle. Hani bizden evel gelenner dünyaya. Geldi de, yaşadı da, getdi de. Biz de aynı onnar kimi olacağız.

Hekâyemiz Zaloğlu Rüstem, ömrünün dörtde üçünü dev cenginde geçirdi. O da gocaldi. Zaloğlu Rüstem de gocaldi. Evet artık toprak gel gel diyordi. Zaloğlu Rüstem'in züriyetinden olan oğli Haydar-i Keyyar, nâyet dünya heç kimseye galmamış. Günnerin bir gününde Zaloğlu Rüstem de devlerle güleşen, devler ile pehleşen bu aslan, bu gehraman, Ezrail melek onin da sırtını verdi yere. Zaloğlu Rüstem'in kevn-i mekân içinde gezmedigi yer galmadi. Amma son sonu ölüm. Cebeller ile güleşen, dünyayı ıssız halg edene teslim ederem diyen Azrail melek, oni da yıkdi. Nâyet Dal da getdi, Zal da getdi, Rüstem de getdi. Rüstem'in sülfünden gelen ve oğli da bitti getdi.

SÖZLÜK

— A —

aan : işte
abid : kullar, köleler
adil-i mutlak : Allah
aga : ağa, bey
agah : bilgili, haberli, uyanık
ah u zar : inleme, feryat etme
aha : işte
ahan : işte
aher : dışarı, yabancı, son
aheste : yavaş
ahıl : akıl
ahilli : akıllı
ahir-i akıbet : son, netice
ahşam : akşam
ajlık : açlık
akir : ahir, son
alaf : her türlü hayvan yemi; arpa
alamet : ilan etme, haber verme
alava düş- : aşikar olmak, açık olmak
amade ol- : hazır olmak
amanat : emanet
ambu : işte
ammare : emmare, emreden, cebredici
aporle : hoperlö
apar- : birlikte götürmek, alıp gitmek
asap : eshap, Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler.
asbabli şeytan : cadı, katıp karıştıran
aşşak : aşağı
av guşa git- : avlanmak, ava gitmek
avsunla- : afsun, büğü, sihir, gözbağcılık
azad et- : bağışlamak, affetmek.

— B —

bâd-ı sabak bad-ı sabah, sabah rüzgârı
bağban bahçıvan
bakça bahçe
bala çocuk, oğul, evlat
banger : banker, zengin
bar : meyve, mahsül
barhana : kafile, ağırlık, yük, silah
beçâre : bi-çare, çaresiz
beçeg : başörtüsü, yazma
beçere : bi-çare, çaresiz
ben-i âdem : insanoğlu
bent : bağ, iple bağlama
ber-havâ ol- : uçmak, havalanmak, havaya uçmak
ber-hayet : sağ, diri, canlı, hayatta olan
ber-i yaban : açıklık, kimsenin bulunmadığı yer
berkden düş- : bahtına düşmek, eli ğına düşmek
beşk et- : bağışlamak, hediye etmek
beyhuş : bi-huş, baygın, şaşkın, sersem, deli
beyhud : beyhuş, bi-hoş, sarhoş, şaşkın, sersem
beyle : böyle
bezet- : süslemek
bıdılan- : kendi kendine söylenmek
bidaa : bir daha
biet et- : iteat etmek
billor-i ezem : yarısı kar ve yarısı ateş olan yüksek bir dağ.
bişe : bir şey
bonduruk : boyunduruk
bögün : bugün
böhtan : bühtan, yalan, iftira
buğu : boğa
bungar : pınar
buse : öpücük
bütüllig : bütünlük

— C —

cani sıvışdır- : ölmek, canını teslim etmek, öbür dünyayı boylamak.
cebel : dağ
cedd nesep, ata,
cehd et- çalışmak, gayret etmek
cem et- : toplamak, biriktirmek
cemahat : cemaat
cemal : yüz güzelliği

cerbi : cebren, zoraki, zorla
cevelân : dolaşma, dolanma, gezinme
cıbıl : çıplak
cırgış- : çığrışmak, ağlamak, sızlamak
cırnak : tırnak
cila ver- : süslemek
Cin : (Metinde) Zaloğlu Rüstem'in atının adı.
cücük : civciv, kuş yavrusu
cüset : ceset, gövde
cüzi : küçük

— Ç —

çah- : çakmak, bağlamak
çalgan- : çalkalanmak
çan çan çalın- : (metinde) dedikodunun yayılması.
çap : ayakkabı
çar ört- : çarşaf örtmek
çarkalan- : çalkalanmak, dönmek, heyecanlanmak.
çemirlen- : çemrelemek, sıvamak
çemkir- : karşı gelmek, cevap vermek
çırag et- : mükâfatlandırmak
çıt kır- : pot kırmak
çite- : bitişmek, kaynaşmak
çitlik : çiftlik
çivte : çifte
çoh : çok
çösmen : çingene
çur et- : (özellikle aşık oyununda) kaçırmak
çüçüg : tortu, yiyeceğin dibi
çürüh : çürük

— D —

daa : daha
dagga : dakika
dağın dağın : dağınık, derli toplu olmama
dal : sırt, arka
daldadan : gizli bakma
dalgalan : kuş adı (metinde)
dam : ev
dandak : dangalak, şaşkın
dar-i dünya : dünya evi, dünyada
dardagan darmadağınık
darga- doğramak
davarcık : dağarcık, bohça, çıkın
dayan- : ulaşmak, çıkmak
de- : söylemek
delalet : gösterme, yol gösterme, klavuzluk; gaflet.
delibaşı : kolağası, asayiş kuvvetleri komutanı.
delikli demir : silah, tabanca
depil- : tepmek, itelemek
derdes : derdest, sımsıkı tutma, yakalama, elde etme.
destur : izin, ruhsat, müsade
deyenek : deynek, uzun çubuk
deyiş- : değişmek
deva : dâvâ
didar : yüz, çehre
diskin- : tiksinmek
doluk- : duygulanmak, ağlayacak duruma gelmek.
dorgu : doğru
dos : dost
döv : dev
dövşür- : devşirmek, toplamak
dus : tuz
duva : duâ
dügüle- : düğümlemek, bağlamak
düşellig : düşen, pay, hisse
düz sür- : doğru, dostdoğru gitmek
düzle- : yönelmek

— E —

ebes : abes, boş, saçma
eb-i hayat : ab-ı hayat, ölümsüzlük suyu, içinde ebedî hayat sağlayan ölümsüzlük suyu.
ecebe : acaba
ecele : acele
ecinni : cin çarpmış, cinlerle münasebeti olan kimse.
efrat-ı aile : aile fertleri
eğerlige : eğer ki
ehdiraz : itiraz
ehdiyar : ihtiyar
ehl-i dil : gönül adamı
ehsan : ihsan, bağış
ehtibaren : itibaren
ehtikat : itikat
ehtiras : ihtiras, şiddetli arzu, istek; heves.
ehval-i ezel ahval-i ezel, kâinatın ilk yaratıldığı zamanki halleri.
ehvelat : ahval, oluşlar, buluşlar, haller
ekdiyar : ihtiyar, seçme, seçilme; katlanma

eksen ol- : sakin olmak
ele ya : öyle ya
elen : elin
elig : illik, yurt
elleş- : vuruşmak
ema : âmâ, kör
emalet : sarık
eme : amma
emi : amca
emice : amca
enikle- : doğurmak, yavrulamak
en- : inmek
erhan : akran, kendi seviyesindeki
erz-i hal : arzuhal, dilekçe
esil- : kızmak, darılmak
eşg-i nar : aşk-ı nar, ateşin şiddeti
eşiker : aşikar, apaçık, belli, meydanda
eşit- : işitmek
eşker : aşikar, apaçık, belli, meydanda
etmek : ekmek
evcük dünya : dar dünya, yalan dünya
evene : avane, taraftar
ever- : evlendirmek
evle : öğle vakti
ey : iyi
eyce : iyice
eyle : öyle; öğle vakti
eyleş- : iyileşmek, yaranın iyileşmesi; mak, yaşamak
eyyam : günler, gündüzler; vakit, zaman
eyyami : gündelikli çalışanlar, gündelikçi
eyyar : iyi yâr, iyi dost, sevgili
ezap : azap, ıstırap

— F —

fari- : ihtiyarlamak
farş ol- : kusurun gelip görülmesi
fasit : kötü, fena, yanlış; münafık, fesatlık çıkaran
fayiz : faiz
feri gel- : ayrılmak, soğumak
fıkara-yı sahirin : fıkarayı sabirin, sabreden, dayanan, avuç açmayan fakirler.
fışdıla- : homurdanmak
filtre lamba : fitilli lamba
fit ver- : fitlemek, karıştırmak
fülan filan
füzül fazla, çok

— G —

gabaat : kabahat, kusur, suç
gabine : kabine; kabile
gadder : kadar
gadem gadem : adım adım
gafle gafle : kafile kafile, grup grup
gahgae : kahkaha
gahir : kahır
gaile-i gam : dert, sıkıntı, keder; felaket; muharebe, savaş
galb : kalb
galebe et- : galip gelmek
galh- : kalkmak
galhan : kalkan
gamat : kamet, boy, boy bos
gamçi : kamçı
gancık : dişi, kız
ganim : haram
ganni : karnı
garagol : karakol
garalleş- : kararlaşmak
gargış : kargış, bedduâ
garlongoç : işsiz, güçsüz, boş avare takımı
gas : kaz
gasırga : kasırga
gaslet- : yıkamak
gat : kat
gatre : katre, damla
gav : kav, hafif; topraktan yapılmış tabak
gave : kahvehane
gavuş- : kavuşmak, ulaşmak
gaya : kaya
gayd-i bend ol- : bağlamak, esir etmek
gaypan : gaipten
gazeplen- : hiddetlenmek
gebeet : kabahat, kusur, suç
gede : gedâ, fakir, dilenci
gedik : iki tepe arasındaki boşluk
gehriyar : yarin kahrı
gemig : kemik
gennen gel- : kendisine gelmek
gerel : karar
gaş : genç, yiğit
geş- : geçmek
gezinci : gezici
gıcıli- : gıcılenmek, ötmek, çığrışmak
gıdelen- : beslenmek
gıltıg : uç, kenar
gın kın
gıpte : kıpta, imrenme
gırh : kırk
gırzay : zırza, kapının tokmağı

gışkır- : hırlamak, şiddetle üzerine gelmek
gıygıbet : kıybet, iftira etmek
gızıl : altın
gibal : şekil, suret
gimi : kimi
gina : yine
gine : yine
girifdar : giriftar, tutulmuş, yakalanmış, düşkün.
gisvet : kisvet, güreş elbisesi
gizlin : gizlice
gocalan- : ihtiyarlamak
goç : koç
gokoklan- : koklanmak
gop- : kopmak, düşmek
gor : gûr, mezar, kabir
gorku : korku
goşun : ordu
gotan : kotan
göğe ser ver- : Göğe yükselmek
gögüs : göğüs
gömgöy demire gark ol- : zırhlanmak, zırh giymek.
göres- : göresi gelmek, özlemek
gösnük : kötü, çirkin
göynüm : gönlüm
göyün : gönül
guçi : kul, köle
gule : kule, kale, hisar
gultar- : kurtarmak
gurgunneş : kırgın, üzüntülü
guyla- : defnetmek, gömmek
guzulug : kuzuluk, otlağa giden kuzu sürüsü.
güman : şüphe, zan, sanma, sezme
gümen : cesaret, kuvvet
gürbet : gurbet
güş : güç

— H —

hab-ı naz : naz uykusu, cilve ile kendini uykuda gösterme hali.
hable : hamle, saldırı
haçene : ne zamana
halbısı ki : halbuki
Hallag hallak, hâlık,
haman hemen
hami : hamı, hepsi, tamamı
hapıs gal- : içerde kalmak, dışarı çıkamamak
harci : dengi
hasıt : haset, kıskançlık, çekememezlik
hasim : hasım, düşman; iki düşmandan herbiri.
hatem : yüzük
havdec : binek hayvanlarının üzerine kurulan çadır.
hayın : hain
hekmet : hikmet
helbette : elbette
hemayil : hemail, pul gibi ince yapılmış, üzerinde padişahın tuğrası bulunan altın; muska.
herc : harc, denk
herget- : sürmek, kazmak (tarlayı)
herkeş : herkes
hesar : hisar, kale
heslen- : hırslanmak, sinirlenmek
heş : hiç
hevdeç : heybe
hevdeş : deve
hevleş- : anlaşmak
heyvak : eyvah
heyye : yılan
hıncı hamur ol- : pestilini çıkarmak
hırkız : hırsız
hırla- : bağırmak, çağırmak, kızmak; ürmek.
hışm : kızgınlık, hırs, şiddet, hiddet
hıyır : hayır
hicab : utanma, sıkılma
hicran : iyilik (metinde)
hilat : elbise
hilgat : hilkat, kıyafet
hille : hile, hilekâr
himar : eşek
his :
hitam : nihayet, son
hözür dile- : özür dilemek
huddem : hizmetçiler
hulg et- : halk etmek, dünyaya getirmek
hulus : gönül temizliği
humar : kumar
hürk : anne rahmi
hüzür : huzur

— I —

ılan : ile
ırak uzak
ise

— İ —

iddet : hiddet, şiddet

ifade ver- : söz vermek (Metinde)
ifrit : zararlı ve korkunç, mitolojik varlık
iftigar et- : iftihar etmek, övünmek
igid : yiğit
ikan : iken
ikmal et- : yerine getirmek, tamamlamak
ikrar : saklamayıp söyleme; sözde durmak
ilan : ilen
ilanet : ilan
ilham et- : vermek
ilmak : ırmak
indi : şimdi
indinde : nezdinde
irag : ırak, uzak
irelle- : ilerlemek
irelisi : ilerisi insan
isgarpin : iskarpin, bir çeşit ayakkabı
istif dile- : canından geçmek
işlad et- : irşad etmek, doğru yolu gösterme, uyarma.
işret : içki
itab : azarlama, tersleme, paylama, darılma.
itik : yitik, kayıp
izan : anlayış, akıl, itaat, söz dinleme
izbe : ıssız yer

— K —

kafere : kefere, kâfir
kağıd : kâğıt
kakart vur- : gaga vurmak
kelb : köpek; işe yaramaz, bitkin
kelhan : küheylan
kemend : ip, halat
kemirle- : çemirlemek, sıyırmak
keng-i meng ol- : yıkılmak, dağılmak
kepclek : kelebek
keraet : kerahet, günahkâr, kötü kimseler
kergâh : gergef
keşfalt- : keşfetmek, ön hazırlık yapmak
kevn-i mekan : varlık, kâinat
kevran : kervan
keşv-i keramet : kerametin keşfedilmesi, keramet gösterilmesi
Kirisdiyan : Hıristiyan
kimin gibi
kirinc kıl (metinde)
kiten- : çitilenmek, kenetlenmek
kokdiga : küçük baraka, küçük ev
kollig : çukur
kom : özel, çiftlik, üstü kapalı ağıl, kışlak
kor : kör
korda : kama, büyük kama
köç : göç
köküle- : kükremek
kölmek : gömlek
körezle- : kürelemek, fırlatmak
kösmen : çingene
köş- : göçmek, ahirete göçmek, ölmek
köv : köy
Küf-i Gaf : Kaf dağı
külek : tahta kova, ağaçtan yapılmış kova
küllü çörek : kolay yenmeyen bir lokma, bir işi kolay kolay başaramama.
küpürü kesil- : takatten düşmek

— L —

labe lap deşt ol- : ağzına kadar dolmak
lale : lala, padişahların sadrazamlara hitapederken kullandıkları ünvan.
lehd : lahit, mezar taşı
lehse : lahza, an
levh-i galem : insanın kaderinde yazılan
lerdüvan : merdiven
libas : elbise
ligab : likap, maske, örtü
löbetçi : nöbetçi
lüle : çeşmenin su akan oluk kısmı

— M —

mafe : bir çeşit fayton
mafız : muhafız
mafüz : aracı
mahkeme-i kübra : Kıyamet günü, en büyük mahkeme.
maktup : talep, istek, arzu
mane : mana
maye : maya, öz, asıl
mayiş : maaş
mazarat : dert, hastalık, illet
madama : madem ki
megan : mekan
megrub : batı
mehel mahal, semt: vade, vakit verme, bir işi muayyen bir zamana bırakma.
mehle mahalle
mehles : helak olunma yeri, kötülüğe sürüklenme, günaha sokma.
mehsun : mahsun, üzüntülü, kederli

mekset : maksat
melamet : birisini dile düşürmek, sırrını ortaya atmak, rezil etmek.
melül : usanmış, bıkmış, bezmiş
menevşe : menekşe
merah : merak
meşaggat : zahmet, sıkıntı, güçlük, zorluk
meşruk : şark, doğu
meşveret : müşavere etmek, danışmak, konuşmak, yapılacak iş.
meted- : methetmek, övmek
meyid : ölü, ölmüş
meykör : içki içer, sarhoş
meyuz : üzgün, kederli
mıh-i mismal : bir anda var etme ve yok etme.
mık gibin dur- : ağrının bir anda geçmesi
mındıga : mıntıka, çevre
mimal : minval
möhgem : muhkem, tahkim edilmiş, sağlam kılınmış, sağlamlaştırmak, kuvvetli.
möhr-i şerif : mühür
mucizat : mucizeler
mutbak : mutfak
müfrit : tutucu
müneccim : gök cisimleriyle uğraşan falcı
müntiga : mıntıka, çevre
müstak : müstahak
müşevre : danışma, bir iş üzerine konuşmu
mütele et- : mütalaa etmek
müzevir : tezvirci, insanları birbirine katan

— N —

nabeker : na-bekâr, işsiz, işe yaramaz
na-hak : haksız
nail-i mırad ol- : muradına nail olmak
namet : nimet
nan : ekmek
nanay : boşuna
nar : ateş
nare vur- : nara atmak, bağırmak
nas : insanlar, halk, herkes
navlın : navlun, yük
nayet : nihayet
nazenin dilber : cilveli, oynak, güzel
nebadet nebatat, bitkiler
neçe : nice
nence : ne kadar
nettiz : ne ettiniz, ne yaptınız
nev : çeşit, tür
nevale : yiyip içecek azık
nevl : nevil, denk, şekil, yüz, dış görünüş
nırg : şekil, hüviyet
nihan : gizli
nisfi : nısf, yarım, yarı
nişan çekil- : madalya takmak
niza : niza, kavga, çekişme
nizamla- : düzeltmek, düzgün hale getirmek.
nönker : nankör, gördüğü iyiliği unutan; tuz ekmek hakkını bilmeyen
turuncu
nusret, yardım, Allah'ın yardımı
içmek

— Ö —

ögsüz : öksüz
ölke : ülke
ölkelen- : öfkelenip, hiddetlenmek
önci : öncü
örgen- : öğrenmek
örget- : öğretmek

— P —

pabuç at- : boy ölçüşmek
pare pare : parça, parça
parla : parola
parlayıver- : sinirlenmek, kızmak
puzi : pazu
pehleş- : güreşmek
per : kanat
pervane : kelebek
peşrev : peşrev, hikâyenin giriş kısmı
peyda ol- : ortaya çıkmak
piç : (metinde) fide manasında
pinhan : gizli
pir-i fani : çok ihtiyar
piyade : yaya
pünhan : pinhan, gizli

— R —

ram : itaat eden, boyun eğen
ray ver- : rızu göstermek, oy vermek
rayet et- rinyet etmek, gözetmek, hizmet etmek, saymak.
refik : yoldaş, arkadaş
remilci : falcı
revan ol- : yola çıkmak

rey : fikir, hüküm
röye : rüya
rüssum : cüsse, yapı

— S —

sabak : sabah
sağal- : iyileşmek
sakil : sahil, dilenci
sarmasab : sarmaşdolaş olmak, kucaklaşmak.
saten : zaten
secere : soy
sede : sadece
seğirt- : koşmak, hemen koşmak
seher : sihir, büyü
sehra : sahra, çöl
selçug : hikâyenin giriş kısmı
seleyi suya ver- : başını belaya sokmak
semek : balık
semend : kula at, çevik ve güzel at
serdar : baş çeken
server : baş, başkanı, reis, ulu
sıgat : yüz, surat
sıga- : sıvazlamak, okşamak
sına- : denemek
silgilik et- : marangozluk yapmak
sille : tokat
sinar : sınır, yer, yurt
sinar daşi kes- : sınır taşı dikmek
solug : soluk, nefes: an
sona : sonra
sularık : bol sulu
suval : sual, soru
suvar- : sulamak
sülf : nesil, soy
sülh : sulh, barış
sünepe : zavallı
süpürt- : kovmak, atmak, püskürtmek
süpüt- : kovmak, azarlamak, defetmek

— Ş —

şadnman : şad-man, sevinçli, neşeli
şakıs : şahıs
şem : mum
şeret : şeriat
şindi şimdi

— T —

taaf et- : tavaf etmek
taam : yiyecek, yemek
tabıt : tabut
taht : saray
taht-ı revan : dört kişi ve ekseriye iki katır tarafından, taşınan nakil vasıtası.
talaşıma degil : umrunda değil
tapuldi ver- : korku vermek, kaçırmak
tarımar : tar-mar, darma dağınık, karışık
Tari : Tanrı
tarik : tarih
tav : "Hayır olmaz", "İşin mi yok", "adam sen de" manalarında kullanılan bir ünlem
tebdil : tedbirli, hazırlıklı
tebdül : tedbir
tebeet : tabiat, huy, mizac
tecemmü et- : cem etmek, toplamak
techiz : takım
teeccüb : hayret, şaşırma
tegayir : zıt olma, başka türlü olma, uymama.
tegdid : tehdit
tegdir : tekdir, azar
tekellüm : söyleme, konuşma
tekevvüren : tekrar tekrar
tekmig : tekmik, tepik
teleg : telek, kuş tüğü
telis : küçük çuval
tenar : tar mar, darma dağınık, karışık
tercibe : tecrübe
terkal : tekrar
terk-i bend et- : bağlamak
terk-i diyar et- : memleketi terketmek, ayrılmak.
tesaddik : tasadduk, sadaka olarak verme, verilme.
tesgire al- : terhis olmak (askerden)
teşt : büyük leğen
tevellik : tevellüd, doğma, doğum
tevligat : akraba
teze : taze, yeni
tıpile- : kalbin atması
tiği hat : üzerinde "ism-i azam" duası yazılı olan ve tılsım bozan kılıç.
tikat et- : dikkat etmek, özen göstermek
tosya : dosya
toy düğün
tuluğun sahibi mal sahibi
tumb mezar
turab : toprak
tuy : tüy

— U —

uçun : için
ugir : uğur, güzel
ugru : hırsız
uj : uç
umur-ı galb : kalbin işleri
urga- : uğramak

— Ü —

ülen : ulan
ülüzgar : rüzgâr
üreg : yürek, kalp, cesaret
ürüşan : ruşen, aydınlık, parlak
üs : yukarı, yüksek
üsgek : yüksek
üz : yüz
üz dut- : yüz tutmak
üzü guylu : yüzü koyun

— V —

vega : vaka, olay, hadise
verah : verelim
verak : sahife, yaprak
vergili : miras

— Y —

yad : yabancı
yamçı : keçeden yapılmış yağmurluk
yanış : yanlış
yorval- : yalvarmak
yelçi : elçi
yen- : inmek
yen dünya : dar dünya; yiyen dünya
yendir- : indirmek
yene : yine
yet- : ulaşmak
yetik ol- : anlamak, haberdar olmak, bilmek
yıhıl : yıkılmak
yol ayrıcı : yol ayırımı
yola revan ol- : yola çıkmak
yola vur- : yolcu etmek
yudul- : yutulmak; itilmek
yuhari : yukarı
yüngül : hafif
yürik : çevik, çabuk

— Z —

zari zari : inleye inleye, bağıra bağıra
zay et- : zayi etmek, kaybetmek
zeballah : iri, büyük
zehire : zahire, buğday, arpa
zeklen- : alay etmek
zemehiye al- : alaya almak, alay etmek
zemin : yer
zırza : zerze, kapıya takılan kilit
zişen : zişan, canlı; şerefli
zulumat : karanlık

İLESAM: 97-06-Y. 0143-120

MEDDAH BEHÇET MAH
9 789751 609205